BATI TARİHİNDE FAHİŞELER

Nickie Roberts

SABAH
KİTAPLARI
ÇEŞİTLEMELER

Nickie Roberts

BATI TARİHİNDE FAHİŞELER

SABAH KİTAPLARI

BATI TARİHİNDE FAHİŞELER

Nickie Roberts

Türkçesi:
Gülden Şen

SABAH KİTAPLARI
ÇEŞİTLEMELER

BATI TARİHİNDE FAHİŞELER
Sabah Kitapları 78
Çeşitlemeler Dizisi 9

Özgün adı: **Whores in History**
Copyright ©: Nickie Roberts 1992
Copyright © Türkçe, 1998: Sabah Kitapçılık San. ve Tic. A.Ş.
İstiklal Cad. No. 192 Beyoğlu, İstanbul
Tel: 245 66 01, 245 66 22

Akçalı Telif Hakları Ajansı

Türkçe çevirinin tüm yayın hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yayın Yönetmeni: Serpil Demirtaş
Çeviren: Gülden Şen
Sayfa Düzeni: Merve Kanmaz
Üretim Asistanı: Derya Ş. Kesgin

Kapak Düzeni: Bülent Aydın

Baskı ve Cilt: Mısırlı Matbaacılık
Dağıtım ve Toplu Sipariş: Sabah Kitapçılık San. ve Tic. A.Ş., İstanbul
Tel: (0212) 245 66 01, 245 66 22 Fax: (0212) 245 66 23
Birinci Baskı: İstanbul, Ağustos 1998
ISBN 975–579–043–8

İÇİNDEKİLER

Yazarın Notu IV
Kişisel Bir Giriş V

1. Kökenler: Tanrıça ve Fahişe 7
2. Klasik Tavırlar: Eşler, Köleler ve Fahişeler 16
3. Roma Sirki: İmparatorlukta Seks Ticareti 33
4. Karanlık Çağlar: Cinselliğin Kurban Edilmesi 52
5. Ticaret Patlaması: Ortaçağ Avrupası'nda Fuhuş 61
6. Korkunç Üçlü: Organize Fuhuş, Saray ve Kilise 75
7. Saltanat ve Çileler: Rönesans ve Reformasyon Çağlarında Fuhuş 90
8. Yapmacık Gözyaşları ve Zoraki Gülümsemeler: 16. ve 17. yy.'larda Fahişelerin Yaşamları 107
9. Haşmetli Yosmalar: Aristokrasinin Zaferi 121
10. Sefahat Devri: 18. yy.'da Avrupa 136
11. Eski Dünya, Yeni Dünya: 19. yy'da İki Kıtada Fuhuş 162
12. Madonnalar ve Magdalenler: 19. yy'da Fahişe Damgası 201
13. 'Rezalet, Rezalet, Korkunç!': İptalcilik ve Sosyal Temizlik Mücadelesi 220
14. Özgür Bir Toplumda Fuhuş: 20. Yüzyıl 244
15. Tehlike Altındaki Kadınlar: Fuhuşun Bugünü 266
16. Damgalanmaktan Kurtulmak: Günümüz Fahişeleri ve Bir Hareketin Doğuşu 288

Resimler 166
Sonsöz 310
Teşekkür 315
Notlar 316
Kaynakça 324

Bana kendin gel, birleşeceğiz ve birbirimizin kollarına düşeceğiz. Tanrılar şaşırmayacaktır; çünkü onları biz yarattık.

Yunanlı kibar fahişe Phryne, MÖ 4. yy

Bu kitap her yerde fahişeliğe ilişkin kanunların kaldırılmasına adanmıştır. Aynı zamanda, benim 'satın alınamaz' olduğumu söyleyen Burnley Kiz Lisesi 4. sınıf hocam Miss D'ye... Siz haklıydınız.

Yazarın Notu

Bu kitapta 'işçi sınıfı' terimi zaman zaman çağdaş kavramının dışında kullanılmıştır. Bunda amaç, tarih boyunca büyük çoğunluğu hiçbir şeye sahip olmayan ve yaşayabilmek için varsıl insanlar adına çalışmak zorunda kalan insan sınıflarından gelmiş ve gelmekte olan fahişelerin deneyimindeki tarihsel sürekliliği vurgulamaktır. Klasik çağ köleleri, ortaçağ serfleri, çağdaş işçiler; bunlar hep farklı türlerde işçi sınıflarıdır.

Kişisel Bir Giriş:
Bir Başka Gizli Geçmiş

Fahişeliğin tarihçesini yazmayı ilk kez beş yıl önce, 1986'da seks sektörü konusundaki ilk kitabım olan *The Front Line*'ın (Cephe) yayınlanmasından sonra düşündüm. Soho'daki seks ticaretinin içindeydim ve fahişelik damgası yemenin ne demek olduğunu çok iyi biliyordum. Daha önceki bir kitapta bu konuyu yazdığım için burada yalnızca, bu yükü sırtlamanın kadınlar için ne anlama geldiğini çözümleme sürecinin uzun zaman aldığını belirtmekle yetineceğim. Sonunda fahişelik damgasının gerçekten bir baskı yöntemi olduğunu keşfedene dek, uzun yıllar süren acı ve çaresizliklere katlandım. Bu nedenle, beni asıl teşvik eden unsur, bu önyargının kökenlerini araştırmak oldu. Bunların babaerkil düzenin tarihi gelişiminden kaynaklandığını düşünüyordum. Ne de haklıymışım!

Bir şey daha vardı. Fahişeler ve fahişelik hakkında okuduğum her şey erkekler –müşteriler sınıfı– tarafından yazılmıştı. Bunların çoğu, bilim adamı tarafsızlığı iddiası içindeki araştırmacılardı. Fahişelik gerçekten dünyanın en eski mesleğiyse, erkeklerin bu konuda yazmasının da o kadar eski olduğunu düşündüm. Mürekkebin bulunmasından itibaren erkek yazarlarda fahişe saplantısı başlamış gibiydi. Onları kim suçlayabilirdi? Fahişeler ilgi çekici kadınlardı ve babaerkil mülkiyete ilk onlar 'Hayır' diyordu.

Ancak yakın zamanlarda, fahişelik konusu genelde köktenci/devrimci eğilimlere sahip feministlerce ele alındı. Bunlar, seks sektörüne diş biliyor-

lardı. Açıkça söylemek gerekirse, bana göre feminist hareket fahişeler konusunda sınıfta kalmıştır. Orta sınıftan çoğu feminist yazar, utanç ve düşmanlık duygularıyla zaman zaman fahişeliğin en eski biçimi olan eski uygarlıkların dinsel uygulamalarını gündeme getirmiş; o devirlerin yüksek sınıf fahişeleriyle bugünün sokak kadınları arasında hiçbir bağlantı bulunmadığını vurgulamışlardır. Ben buna katılmıyorum. Umarım bu kitap, arada, bir bağlantıdan da fazlasının bulunduğunu gösterecektir.

Son yıllarda, kadın hareketinin bize hiç kuşkusuz öğrettikleri arasında, kadınların kendi yaşamları konusunda uzman oldukları da yer almaktadır. Ne de olsa, o yaşamları yaşayan bizleriz. Bu düşüncenin yanısıra, bazı fahişe ve eski fahişe dostların da teşviğiyle bütün tarihlerin en gizlisini araştırmaya karar verdim: Kötü Kızların tarihçesi. Öğrendiklerim beni çok şaşırttı ve etkiledi, size de böyle olacağını umarım.

Kabul etmem gerekir ki, bu kitabı yazmak, benim açımdan yıllarca başkalarının cehalet ve önyargılarına göğüs germenin bir tür intikamıydı. Ancak, hepsinden öte bir öğrenim deneyimi oldu; çünkü içindeki bilgiler yalnızca fahişelik konusunda değil, genelde kadınların cinselliği konusundaki pek çok yerleşik (erkek?) görüşe de meydan okumaktadır. Zamanı da gelmiştir artık.

Bu kişisel girişte söyleyecek bir sözüm daha var: Tarafsız olduğum iddiasında değilim (uygulamada kimse tarafsız değildir); hatta önyargılıyım, çünkü bütün kalbimle tarihte en çok kötülenen kadının, pişmanlık duymayan fahişenin yanındayım. Bu kitaba verilen emeklere değer kılan, her türden uzmanın –rahiplerin, profesörlerin, doktorların ve diğerlerinin– gürültü patırtısıyla bastırılan, ama asla iyice kesilemeyen fahişenin sesidir. Son bölümde fahişe, yani konunun gerçek uzmanı konuşup kendisine baskı uygulayanları reddetmekte ve meydan okumakta ve böylelikle, yüzyıllar boyunca payına düşen yalan, inkâr ve basmakalıplaştırmaya da son vermektedir. Ancak toplumun geri kalanı ona kulak verince, kadınlar en sonunda ve geri çevrilemez biçimde, İyi Kızlar ve Kötü Kızlar olarak ayrılmaya son verebileceklerdir.

Bir kadın ve eski bir seks işçisi olarak kardeşlerimi, tarihteki fahişeleri yeniden bulmaktan mutluyum. Bu kitap her şeyden çok onlar hakkında ve onlar için yazılmıştır.

Nickie Roberts, 1992

BÖLÜM 1

Kökenler: Tanrıça ve Fahişe

'Şefkatli bir fahişeyim ben.'
Tanrıça İştar; Sümer kil tabletinden.

Başlangıçta anaerkillik vardı. Bu gerçek, günümüzün babaerkil toplumları tarafından pek kabul görmemektedir. 25,000 yılı kapsayan bu uzun tanrıçalar çağı, kuşaklar boyunca erkek araştırmacılar tarafından (babaerkil) 'norm'dan sapma olarak nitelenmiş; bir dizi 'bereket kültü' olarak küçümsenmiş; ya da hepten gözardı edilmiştir. Ancak kanıtlar tartışma götürmez bir biçimde ortadadır: Erkeklerin 'tarihöncesi' olarak isimlendirdiği (kesin olmak gerekirse, ataerkillik öncesi) zaman diliminde, kadın, yaşam gücünün kaynağı olarak görülüyordu. Ona Büyük Tanrıça olarak tapınılıyor ve bu kimliğiyle, bütün sosyal etkinliklerin özünde yer alıyordu.

Kadınların erkeklerden çok daha önemli katılımcılar olduğu Taş Devri kültürüne baktığımızda bu, şaşırtıcı görünmemektedir. Son dönemlerde, özellikle de feminist bilimciler tarafından tarihöncesi devirler ve antropoloji konularında yapılan çalışmalar, arkaik insan toplumlarına ışık tutmaktadır.[1] Antropolog Evelyn Reed, kadınların ilk sosyal örgütlenme olan anaerkil kabileyi yaratarak, insanlığı hayvanlar krallığından bir basamak yükselttiklerini göstermiştir. Kadınlar, topluluğun yiyeceklerinin %65-80'ini toplayarak, bu ilk toplumların ekonomisinde de merkezî rol üstleniyorlardı. 'İlkel Kadının Üretken Sicili'[2] başlıklı kayda değer bir bölümde Reed, kadınların erken teknolojik başarılarını; bunlar arasında gıda bitkilerini bulmalarını, kazma sopaları, ağaç kabuğu ya da deriden kaplar ve taş yontucular gibi– ilk araçları icat etmelerini, ateşi ve hayvanları evcilleştirmelerini, bitkileri tedavide kullanmalarını sıralamakta ve dilin de kadınların ortak çalışma etkinliklerin-

den doğmuş olduğu görüşünü ortaya atmaktadır. Üstlendikleri roller içinde belki de en mucizevi olanı, kadınların kendi bedenlerinden çocuk üretebilmeleriydi; ki bu da doğumdaki kendi rollerinden habersiz olan erkeklerin gözünde sihirden başka bir şey değildi. Kadınlar insan dünyasının temelindeki tüm asal etkinlikleri gerçekleştirdikleri için, doğal olarak evrensel yaratıcı gücün canlı bir örneği olarak kabul ediliyorlardı. Taş Devri insanları bunu bir tanrıça kavramı içinde algılamışlardır.

Taş Devri'nden kalan resimler kadınların bu merkezi konumunu kanıtlamaktadır. Paleolotik ya da Eski Taş Devri'ne ait (yaklaşık MÖ 25.000'den itibaren), İspanya'dan Rusya'ya kadar uzanan bilinen yerleşim birimlerinde, günümüze kadar gelebilen tüm heykelcikler kadınlara aittir. Bazı kültürlerde, örneğin Doğu Avrupa steplerindeki Aurignacialı'larda erkekler hiç temsil edilmemiştir. Tarihöncesi dini anlama konusunda en ileri gitmiş yazarlardan Monica Sjöö ile Barbara Mor'a göre, bu heykelcikler ve kadın resimleri kutsal figürleri göstermekte; Taş Devri resimlerinin kutsal kadınları da erkek tarihçilerin sevdikleri tek boyutlu 'bereket figürlerinden' çok daha fazlasını temsil etmektedir. Sjöö ile Mor, Taş Devri tanrıçasının gücünün basit bereket kavramından çok öteye gittiğini; gerçek kadınların yaratıcı etkinliklerinden başlayıp geniş ontolojik ilkeyi içine alarak her şeyi kucakladığını, böylelikle de evreni ve doğanın bütününü harekete geçiren asal gücü temsil ettiğini söylemektedirler. Büyük Tanrıça, Taş Devri kadınlarının gözlemledikleri, ayın üç devresine dayanan genç kız, anne ve yaşlı kadın yönleriyle hayatı hem yaratan, hem koruyan, hem de mahvedendi.

Kadınlar tanrıçanın yeryüzündeki temsilcileri olarak görüldüklerinden, aralarından bazılarının toplumla ilâhı arasındaki yaşamsal bağlantıyı oluşturması gerekliydi ve bunu şaman rahibeleri olarak yerine getirdiler. Kutsal ayinleri ve trans-danslarıyla rahibeler, tanrıçanın yaratıcı enerjisini maddi dünyaya yönlendiriyorlardı. '(Tanrıça ile) ilk iletişim kuranlar transa geçmiş kadınlar... şamanlar ve görücülerdi. Trans halindeyken birey, grup ve kozmik kaynak arasındaki kanalları açık tutma sorumluluğunu üstleniyorlardı.'[3]

Bu trans halleri bir tür yoğun bilinçlilik; bir uyanış; günlük bilincin içinde kontrollü bir düş görme ve bizim ifademizle bilinçaltının düşünce ile imgelerin biçimlenmesini sağlayacak şekilde yoğunlaşmasıydı. Bu, hâlâ varlığını sürdüren Taş Devri topluluklarında kullanılmaya devam edilen çok eski bir yaratıcı tekniktir. Kültürün mitleri ve sanat biçimleri de kadının anten görevi yaptığı bu kutsal yayından doğmaktadır.

Kadınların bu kadar güçlü bir konumu olduğundan, kendi cinselliklerini de kontrol etmeleri kaçınılmazdı. Çağdaş Taş Devri kültürlerinde bulunan kanıtlar, kadınların özerk ve cinsel ifadelerinde serbest olduklarını göstermektedir: Paleolotik sayı çubuklarıyla eski ay takvimleri, en eski kadınların ay hali ritmlerini izleyerek daha o zamandan kendi doğurganlıklarını kontrol altına al-

mış olduklarını göstermektedir. Erkekler doğurganlıkta oynadıkları rolden habersiz oldukları için, daha sonraki ataerkil kültürlerde görülecek babalık saplantısı (burada çocukların erkeğe ait olması şeklinde tanımlanabilir) henüz yoktu. Sosyal yaşamın temel birimi anne ile çocukları üzerinde odaklanmıştı.

Sjöö ile Mor'un anlattıklarına göre, bu tarihöncesi toplumlarda kültür, din ve cinsellik içiçe geçmiş, hep birlikte tek kaynak olan tanrıçadan doğuyorlardı. Seks, tanımı gereği kutsaldı ve şaman rahibeleri bütün toplumun katıldığı seks ayinlerini yönetiyor, yaşam gücüyle birleşmeye katılıyorlardı.

MÖ 10.000'den itibaren ilk yerleşik tarım toplumlarının kurulmasıyla tanrıça-dini, özel olarak yapılan tapınaklarda kök saldı. Anaerkil toplumlar tarafından kurulan Türkiye'deki Çatalhöyük (MÖ 6.500 civarı) gibi arkeologlarca bilinen ilk 'kentler', merkezde bir tapınak çevresinde düzenlenmiştir. Rahibeler burada oturur ve çalışır, toplum adına toprağa sahip olur ve yönetirlerdi. Yine burada, bütün insanların tanrıça-gücüne ulaşabildikleri seks ayinleri aracılığıyla eski dinlerini yaşatırlardı.

Ancak, barışçı tanrıça kültürlerinin kendi hallerinde gelişmelerine izin verilmedi. MÖ 3.000'den başlayarak savaşçı, erkek-egemen göçebe kabileler anaerkil bölgeleri işgal etmeye başladılar. Erkeğin doğumdaki rolü konusunda yeni yeni edindikleri bilinçlenme, bunların hayvancılığa dayalı ekonomisinin temel taşlarındandı. Bu kabileler sonunda tanrıça toplumlarını yenip erkeklerin egemenliği altına aldılar. Tarihin ilk uygarlıkları, geçmişin kayıtlarının yazılmaya başladığı dönemlerde bu çalkantılardan doğup Mezopotamya ile Mısır'da gelişti. Bu toplumlar anaerkil ve babaerkil türlerin bir meleziydi ve güç dengesi erkeğe doğru kaymaya devam ediyordu. Özellikle, her doğan çocuğun babasını kuşku götürmez biçimde bilmeye dayanan yeni evlilik biçimleri ortaya çıktı. Tıpkı kadınların gücünün temelini ortak toprak mülkiyetinin oluşturması gibi, artık erkeklerin gücünün temelini de babadan oğula kalan miras oluşturuyordu. Evli kadın bir erkek kuşağıyla bir sonraki arasında bir arabulucu konumuna indirgendi. Erkek tanrılar çıkıp tanrıçayla rekabete başladılar; erkek hükümdarlar geldi; ve bu erkekler gittikçe daha kısıtlayıcı yeni yasalar uydurarak kadınların daha da baskı altına alınmasına yol açtılar. İşte kutsal fahişelik kurumu da ilk kez insanlık tarihinin bu aşamasında, MÖ 2. binyılın başlarında ortaya çıkıp yazılı olarak kaydedildi.

Kutsal fahişelik, aslında Taş Devrindeki seks ayinlerinde başlamış ve dinsel törelerin önemli bir parçası olarak dünyanın ilk uygarlıklarına kadar gelmişti. Ancak, bu arada bazı değişikliklere uğradı. Mezopotamya ile Mısır'daki büyük kentlerin merkezlerinde hâlâ tapınaklar bulunuyor, ama içlerinde bir mücadele hüküm sürüyordu. Yeni erkek hükümdarlar, tanrıça dininin etkilerine karşı çıkmak gerektiğini biliyorlardı. Bu amaçla, bir yandan kendi yabancı tanrılarını tanıtmak, bir yandan da tapınak kadınlarını kontrol altına alıp sömürmek için erkek rahipleri ortaya çıkardılar. Tapınaklarda in-

sanlar eski seks ayinleriyle tanrıçaya olan bağlılıklarını göstermeye devam ediyorlardı ve bu, bir yandan rahibelerin güçleri ellerinden alınıp yerlerinden edilirken de sürdü. Fahişeliğin gerçek öyküsü işte burada başlar: Tapınak rahibeleri hem kutsal birer kadın, hem de tarihin ilk fahişeleridir.

İlk başlarda Inanna, sonra da İştar olarak bilinen Büyük Tanrıça MÖ 3.000 civarında eski Ortadoğu'da, uygarlığın beşiğinde hüküm sürüyordu. Ona tapınılan her yerde kutsal fahişelik de ayinlerin odak noktasıydı. İştar'ın kendisi de bir fahişe olarak tanımlanıyor ve Mezopotamya'da hâlâ dinsel, politik ve ekonomik yaşamın merkezinde yer alan tapınaklardaki rahibe-fahişeler büyük saygı görüyordu. Dünyanın bilinen ilk destanlarından; köklerinin sözlü olarak çok daha eskiye dayandığı tahmin edilen ve MÖ 2.000 civarında Sümer diliyle yazılmış olan Gılgamış Destanı, bu ilk fahişelerin bugün olduğu gibi damgalanmaktan ne kadar uzak yaşadıklarını göstermektedir. Destanda bir fahişe önemli bir rol üstlenmekte, ve yalnızca kutsal olarak nitelendirilmekle kalmayıp, yaptığı iş de uygarlığın hizmetinde görülmektedir.

Ormanda, hayvanlarla birlikte yaşayan orman adamı Enkidu tanrılar tarafından küstah Gılgamış'ın karşısına çıkmak için yaratılmıştır. Bir avcı onu keşfeder ve ormandan çıkarmak için ona 'aşk tapınağından bir fahişe, bir zevk çocuğu' gönderir:

> ... ve (Enkidu) onun olgunluğuna sahip oldu.
> O, Enkidu'nun şehvetine boyun eğerken utanmadı
> Giysisini çıkardı ve Enkidu onun üstüne abandı
> Ona, o vahşiye, erkeklik görevini yaptırdı
> Ve onun aşkı içine aktı.[4]

Destanda Enkidu'nun altı gün yedi gece fahişeyle yattığı, bu sürede kadının ona tanrıçanın lütuflarını sunduğu anlatılır. Bunlar; 'ana sevgisi, şefkat, rahatlık, manevi aydınlanma ve seks'tir.[5] Enkidu bu masalın arkasından kendine geldiğinde, artık bir hayvan-adam değildir: 'Şimdi akıllanmış, anlayışı gelişmişti.' Fahişenin sanatı onu o kadar uygarlaştırmıştır ki, artık hayvanlar arasındaki eski yaşamına geri dönemez. 'Şefkatli fahişe' onu 'bir anne gibi' alıp kentte yepyeni, insanca bir yaşama götürür.

Gılgamış destanından bu öykü, allegorik bir biçimde tanrıçanın şamanları ve rahibeleri aracılığıyla insan ırkına kültürü armağan edip onu hayvanlar krallığının vahşetinin içinden çekip çıkarmasını anlatmaktadır. Tanrıça –bu eski destanda adı Inanna'dır– müzik, dans, şiir, insan ilişkileri ve tedavi gibi uygar sanatların iyi huylu ilâhesiydi. Bunların hepsi rahibe-fahişelerin simgelediği, kadın-merkezli toplumlardan mirastır. Bu sevgi, zevk ve bilgi kültürünün özünde, Enkidu'nun yaşadığı ve tarihin bilinen dönemlerine dek halkın büyük çoğunluğunun uyguladığı cinsel-tinsel birleşme vardır.

Güç dengesi kadınlardan erkeklere kayarken, toplum gitgide hiyerarşik bir düzen kazanmaya başladı ve 'soylularla' 'avam' arasındaki uçurum gittikçe genişledi. İkisi arasındaki fark tapınak fahişelerinin kutsal dünyasına da yansıdı. Burada bir fahişeler üst sınıfı gelişip yeni ataerkil rejime verdikleri ödünler sayesinde, eski güç ve ayrıcalıklarının bir kısmını korumayı başardılar. Rahibe-fahişelerin çeşitli sınıfları Eski Bâbilliler tarafından (MÖ 2400 civarı) belgelenmiştir. Bunlar, tanrıça İştar'ın en üst düzey rahibeleri olan *entu*'ların erkek yüksek rahiplerle aynı düzeyde olduklarını yazmaktadırlar.

> *Entu*'ların giysileri kendilerine özgüydü: Yüksek kenarlı başlık, kat kat elbise giyer, takı takar ve ellerinde asa taşırlardı. Bunlar, hükümdarın giysi ve işaretleriyle aynıydı. Kutsal tapınakta yaşarlar, tapınağın işlerini yönetirler, ayin ve törenleri düzenlerlerdi.[6]

Krallar ve rahiplerle birlikte 'kutsal nikâh' ayinini de *entu* rahibeleri gerçekleştirirdi. Bazı tarihçiler bu törenin MÖ 655'e; kadınlarla erkeklerin hâlâ uyum içinde yaşadıkları bir zamana kadar uzandığına inanırlar. Her yıl tanrıça ile oğlu/sevgilisi cinsel ve manevi birleşmelerini kutlarken, kutsal nikâh töreni de bu uyumu bir ayin biçiminde ifade ederdi. Ancak, ataerkil dönemin başlarında ayinin orijinal anlamı yitirildi ve Sümer kent-devletlerinde kutsal nikâh bir devlet töreni; kralın halk üstündeki egemenliğinin dramatizasyonu haline geldi. MÖ 2.000 civarından kalan bir kutsal metinde bir rahibenin 'nikâh' hazırlığı olarak yeni toplanmış hurmalarla (süregiden zenginlik ve refahın ifadesi olarak) süslendiği anlatılır. Rahibe, 'kocası' olan kralı *giparu*'nun (tapınağın iç odası) kapısında bekler. Diğer rahibeler zifaf yatağını burada hazırlamışlardır. Kralı kapıda karşılar, sonra onu tapınağın kalbinde, kutsal evliliğin gerçekleştirileceği kutsal odaya götürür.

Hem kadın, hem de erkek tarihçiler kutsal evliliği bir 'doğurganlık ayini' olarak nitelemiş; politik boyutunu görmezlikten gelmişlerdir. Öte yandan, daha sonraki feminist yazarlar bunu, kadınları damızlık ve 'seks nesnesi' olarak kullanan bir kültürde erkeğin kadın üstündeki gücünün gösterisi olarak açıkladılar. Onlara göre bu, dinsel bir ikrardan çok, cinsel bir aşağılamaydı. Ancak, feministlerin iddiası da –bakış açısı her ne kadar farklı da olsa– araştırmacılarınki kadar hatalıdır. Kralın saltanatına yasal dayanak kazandırmak için, tebasının gözünde aktif biçimde tanrıça tarafından kutsanmak zorunda olduğu gerçeğini gözardı etmektedir. Bu kutsanma, ancak tanrıçanın saygın rahibelerinden biriyle ayinsel seks ilişkisine girerek gerçekleştirilebilirdi. Sümer Kralı Lipit-İştar (MÖ 2.000 civarı) işi kendi erkinin simgesi olarak tanrıçanın ismini benimsemeye dek götürdü. Asur kralı Esarhaddon da 'herşeyin tanrıçası, Kraliçe İştar'ın sevdiği'[7] olarak nitelendiriliyordu. Yüksek düzeydeki tapınak fahişeleri de son zamanlardaki femi-

nistlerin inandığı gibi erkeklerin baskısı altında ezilen kurbanlar değil; kendi başlarına güçlü ve ayrıcalıklı kişilerdi.

Bâbilli *entu*'dan sonra *naditu* gelirdi. Bunlar, tapınaktaki çalışmalarının karşılığında özel ayrıcalıklar edinen soylu kadınlardı. Kuramsal olarak, *naditu*'nun evlenmesi ya da çocuk doğurması yasak olsa da, uygulamada pervasızca her ikisini de yapıyorlardı. 'Erkeklerle eşit, belki eşitten de öte koşullarda' ticaretle uğraştıklarından, ekonomik güçleri daha eski çağların anaerkil rahibelerininkiyle karşılaştırılabilecek düzeyde olsa gerekti. Bunlar, 'alıyor, satıyor, kiralıyor; borç para ve tahıl veriyor; yatırım, dışalım, dışsatım, köle ticareti yapıyor; insan ve toprak yönetiyor ve tapınaklarından ülke ekonomisinde önemli bir rol oynuyorlardı.'[8]

Bâbil'deki tapınak fahişelerinin hiyerarşisi geniş ve çeşitli bir dizi işlev ve uzmanlıklar sergilemekte; eldeki belgelerden bunların tamamı belirlenememektedir. *Entu* ile *naditu* kuşkusuz en yüksek düzeydeki rahibelerdi; onların arkasından *kadiştu* (sözcük anlamı kutsal kadınlar) ve yaşamlarını özellikle tanrıça İştar'a hizmet etmeye adamış bulunan *iştaritu* geliyordu. Bu kadınlardan çoğu şarkıcı, müzisyen ve dansçı olarak uzmanlaşıyordu. Bunlara ek olarak, bir de bazı tarihçiler tarafından yarı-dünyevi fahişeler olarak tanımlanan ve *harimtu* denen bir sınıf kadın vardı ki; bunlar büyük olasılıkla hem tapınaklarda, hem de sokaklarda çalışıyorlardı. Tapınak *harimtu*'larının çoğu anlaşılan birer köle; yani savaşta ele geçirilen kadınlardı. Tapınakta tapınan alelâde erkekler için yine de tanrıçayı temsil etmekle birlikte; yüksek sınıftan kızkardeşlerinin aksine, tapınak yetkilileri ve rahiplerin kontrolü altındaydılar. Öte yandan, tüm kutsal fahişeler gibi, *harimtu* da cinsel ayinler öncesi ayaklarına serilen yiyecek, şarap, yağ ve değerli mallardan oluşan sunularla tapınakları zenginleştiriyorlardı.

Tapınakların dışında yaşayan *harimtu*'lar tarihin ilk sokak kadınlarıydı. Ticari bir temelde, bağımsız çalışıyorlardı. Böyleyken bile, sokak kadınları yine de İştar'ın koruması altındaki kutsal kadınlar olarak kabul edildikleri ve kazançlarını da tanrıçaya yönelik sunulardan sağladıkları için, dinle seks arasındaki bağlantı sürdü. Metinlerden birinde tanrıçanın şöyle dediği aktarılır: 'Tavernanın girişinde oturduğumda ben, İştar, sevgi dolu bir *harimtu*'yum.' Sokak kadınları özellikle tavernalarda çalışırdı; bazı taverna sahiplerinin, bol iş getirmesi için tanrıçaya yalvarmak amacıyla özel ayinler düzenledikleri anlatılır.

Eski Mısır'da da tapınak fahişeleri eski yüksek konumlarından yarı-dünyevi dansçı ve müzisyen konumuna indirgendiler. Erkek hükümdarlarla rahipler güçlerini pekiştirirken, tapınak kadınlarının çoğu tapınaklardan kovulup profesyonel şarkıcı-dansçı-fahişe grupları oluşturdular. Bunlar, dinsel ve sosyal bayram yerlerini gezerek her zaman kutlamaların bir parçası olan eğlence ve ayinsel seks sağlarlardı. Günümüzde bile Mısır'ın Yukarı Nil bölgesinde eğlendirici-fahişenin geleneksel tarihi becerilerine sahip göçebe bir

kadınlar kabilesi yaşamaktadır. *Ghawazee* olarak bilinen bu kabile, Mısırlılar tarafından dünyanın en iyi göbek dansçıları olarak kabul edilmektedir. Bu kadınlar, belki de eski Mısır'da tapınaklarından kovulan orijinal rahibelerin soyundan gelmiş olabilirler.

Fahişelik mesleği gibi, kadınların eşler ve fahişeler olarak ayrılması da (erkek-egemen) tarih kadar eskidir. İkisini ayıran yasalar ilk kez MÖ 2.000 civarında eski Sümer'de görüldü. Lipit-İştar yasası şöyle diyordu: 'Bir erkeğin karısı ona çocuk vermemiş, ama sokaktan bir fahişe çocuk vermişse, o fahişeye şarap, yağ ve giysi sağlayacak, fahişenin doğurduğu çocuklar erkeğin mirasçıları olacaktır; ancak, kadın hayatta olduğu sürece fahişe kadınla birlikte evde yaşamayacaktır.'[9]

Ataerkil toplumun hizmetinde, bir erkeğe varisler kazandıran bir fahişe böylelikle –yasal eşten kesinlikle ayrı tutulmak koşuluyla bile olsa– ödülünü alıyordu. Ancak, fahişeler kendileri evlenmek istediklerinde, bağımsız alışkanlıkları kocaları için bir sorun oluşturuyordu. Bir başka Sümer metninde bir baba oğluna bir tapınak fahişesiyle evlenmemesini, ya da evinin hanımı yapmamasını öğütler. Çünkü bu kadın, 'başka erkekleri kabul etmeye alışkın olmanın yanısıra, anlayışsız ve güvenilmez bir eş' olacaktır.[10] 'İyi' –yumuşakbaşlı ve uysal– eşlerle 'kötü' –cinsel açıdan bağımsız– fahişeler arasındaki uçurum daha o zamandan açılmaya başlamıştı.

Erkek dinsel ve politik kurumların gücü arttıkça, erkeğin eşinin ve çocuklarının sahibi olduğu ataerkil evlilik biçimi de eşlerle fahişeler arasındaki arayı daha da açtı. Bir yandan da, fahişelerle ve yaptıkları işle ilgili yasalar baskıcı bir hal aldı. MÖ 1.100'de Asurlular fahişelerin giysileriyle ilgili ilk düzenlemeleri yaparak onların 'dikkat çekmek için' özel deri ceketler giymelerini buyurdular. Başka bir yasa da fahişelerin hiçbir biçimde bir eşin kocasına olan bağlılığının simgesi sayılan peçeyi takamayacaklarını öngörüyordu. Bu yasaya uymayan fahişeler elli sopa vurularak ve başlarından aşağı zift dökülerek cezalandırılacaktı.

Evcil kadın cinsel açıdan tek bir erkeğe bağlanma hakkına sahip ve böylelikle de kontrol altına alınmışken; tersi geçerli değildi. Erkekler eski özgürlüklerinden vazgeçmeye hazır olmadıklarından, bir çifte standart doğdu. Pek çok eş ve/veya odalıkla yetinmeyen erkekler, evliliğin kısıtlamalarından sıkıldıkları anda fahişelere yönelmeye başladılar. Fahişeler de cinsel ve ekonomik özerkliklerini koruyup evcilleştirilmeye direniyor, ama karşılarına gittikçe daha sert yasalar çıkıyordu. Başkaldıran cinsellikleri ve tek bir efendiye bağlanmamaları, o zamandan bu yana ataerkil düzen karşısında apaçık bir tehdit oluşturmaktadır. Yine de, Mezopotamya ve eski Mısır tarihi boyunca seks hâlâ büyük ölçüde kutsal sayılıyor ve yasalara rağmen, hayatlarını seks satarak kazanmayı seçen kadınları damgalayan püriten bir

ahlak anlayışı bulunmuyordu. Seçkin erkeklerin fahişelerin gücünü ellerinden alabilmek için kutsal kadınları sosyal paryalar haline getirecek, cinselliği bastırıcı bir ahlak anlayışı yaratmaları gerekiyordu. İşte bu aşamada daha bildik bir gelenekle karşılaşıyoruz: Eski Ahit peygamberlerinin geleneğiyle.

> Pervasız ve inatçıdır o; ayakları kendi evinde durmaz; şimdi dışardadır, şimdi sokaklarda ve her köşede durup bekler.
>
> Deyişler 7:11-12 (bir fahişenin tanımı)

Levi savaşçı-rahipleri işte böyle yazıyorlardı. Bunlar, MÖ 1.300-1.250'den sonra bir zamanda tanrıçaya tapınan verimli Kenan ovasını işgal edip yerleştiler. İntikamcı baba-tanrı Yahweh'e tapınan bu askerî-dinî şefler için fahişelik –özellikle de dinsel türü– bir lânetti. Bu savaşçı-rahipler hiçbir kadının erkini tanımayan ataerkil birer fanatik olduklarından, tanrıça dinine hiç ödün verilmeyecek; hükümdarlarla rahibe-fahişeler arasında nikâh kıyılmayacaktı. Tanrıça dinini bastırmak için uyguladıkları taktikler de yalın ve apaçıktı: Acımasız bir propaganda eşliğinde toplu yok etme. Yine de, üstlendikleri iş kolay değildi; çünkü kendi halkları da bir zamanlar tanrıçaya tapınmış ve eski, zevk düşkünü yaşam biçimlerine kaymak için utanmazca bir eğilim gösteriyorlardı. Levi rahipleri halklarının akıl ve kalplerine uzak, sert ve hoşgörüsüz baba-tanrıyı yerleştirmek için sürekli bir savaşım vermek zorundaydılar.

Eski Ahit peygamberlerinin fahişeleri reddetmelerindeki kesinlik, rahiplerin insanların cinsel yaşamlarını kontrol altına almakta karşılaştıkları güçlüklerin kanıtıdır. Eski Kenan'da hem dinsel, hem de dünyevi fahişelik vardı ve fahişelere 'hemen her yerde rastlanırdı– şarkı söyleyip harp çaldıkları kent sokaklarından geçerken, önemli kavşaklarda otururken, evlerinin eşiğinde oturmuş gelen geçene seslenirken, hatta renkli giysileri içinde kentte gezinirken. Fuhuş evleri kent yaşamının ayrılmaz bir parçasıydı ve müşterilerin yanısıra, pek çok seyirciyi de kendilerine çekerlerdi.'[11] Victoria devrinin fahişelik tarihçisi Dr.William Sanger, fahişeler için 'o kadar hızla çoğaldılar ki, peygamberler onların bütün tepelerde gezindiklerini ve her ağacın altında fuhuş yaptıklarını anlatırlar', diye yazar dehşet içinde. 'Tapınağı bile işgal ettiler ve korkunç ayinlerini saraylara kadar taşıdılar.'[12]

İbrani rahipleri tanrıça dininin 'korkunç ayinlerini' her zaman 'fahişelik' olarak tanımlamışlar, bu sözcüğü 'Bâbil Fahişesi''nde olduğu gibi yeni, alçaltıcı anlamıyla kullanmışlardır. Hz. Ezekiel (Ezekiel 23) iki İbrani ulusunu azarlayıp onları 'fahişeliği' –yani özgürlüğü– kadınların hâlâ nispeten güçlü olduğu Mısır'dan öğrenmiş olmakla suçlamıştır. Rahip-liderler kadınların bağımsızlığı kavramını, bütün kadınları erkeğin tartışmasız efendi olduğu özel evliliklere gömmek amaçlı kendi planlarıyla bağdaştıramamışlardır. Feminist tarihçi Merlin Stone'a göre; 'İbrani peygamberler ve rahipler bakire

ya da evli olmayan bütün kadınlardan açık ve aşağılayıcı bir küçümsemeyle söz etmişlerdir. Bütün kadınların açıkça babası ya da kocası olan bir erkeğin malı olarak belirlenmesinde diretmişler, böylelikle yalnızca kadınlar için geçerli olan bir cinsel ahlak kavramı geliştirip yerleştirmişlerdir.'[13] Bir başka deyişle, bir erkeğe boyun eğmenin çekici gelmesi için, kadının cinsel özerkliğinin bütün kötülüklerin kaynağı olduğu düşüncesini ortaya atıp, fahişeleri de bu kötülüğün yaşayan temsilcileri olarak göstermişlerdir. Tanrıça dininin insanı kendinden geçiren cinsel ayinleri en büyük 'günah' olmuş; tanrıçanın rahibeleri en nefretlik 'günahkârlar' sayılmıştır. İbrani dininin başlıca inançlarından birisi haline getirilen bu doktrin, genelde kadınların 'kötü' davranışlarını kapsayacak biçimde genişlemiş; rahipler bunların hepsini 'fahişelik' olarak nitelemişlerdir. Herhangi bir kadın sevgili bulsa, istediği gibi giyinse, tanrıçaya tapınsa, ya da erkeklere veya onların 'ahlak' kavramına muhtaç olmadan kendi hayatını kazansa, kötülenip ahlaksal terör kurbanı olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır.

Öte yandan, fahişelerin kendileri için mesleklerinin kötü bir biçimde damgalanması asla sözkonusu olmadı. Onlar, tanrıça dininin geleneklerine bağlı kalmayı ve fahişeliği meslek olarak seçerek 'erkekten' bağımsız yaşama arzularını sürdürdüler. Müşteri sıkıntısı da yoktu; rahiplerin bütün çabalarına rağmen, erkekler –her zaman olduğu gibi– kendilerini evlilikle sınırlama niyetinde değildiler. Fahişeler gerçekten de Eski Ahit peygamberlerinin reddettikleri inatçı ve asi kadınlar gibi; yumuşak başlı, eve bağımlı İbrani eşlerinin tam tersiydiler.

Bu tip bütün kadınlar rahiplerin nefret kampanyalarının başlıca hedefleri oldular ve ataerkilliğin en büyük zaferi de işte burada kazanıldı: İbrani liderler fahişeler tarafından simgelenen, kadınların (erkekler tarafından) denetimsiz cinselliğinin kötülük olduğu kavramını yerleştirdiler. Fahişe damgası günümüze dek, ataerkil düşüncenin şafağına dayanan masalsı İyi Kız/Kötü Kız ikilemine uysun uymasın, bütün kadınları etkilemektedir. Çizgiyi aşan her kadın 'fahişe' olarak damgalanabilir. Sonradan ortaya çıkan büyük erkek-egemen dinler, yani Hıristiyanlıkla İslâm da fahişe damgasının kadınları bölme ve yönetme konusundaki muazzam etkisini anlamış ve kendi özgün kadın karşıtı mitolojilerini yaratıp bu doktrini büyük bir hevesle benimsemişlerdir. Rahipler şefkatli fahişe-tanrıçanın küllerinden, günümüzde bile hâlâ cinsel merakıyla bütün 'insanoğlunu' felâkete sürüklediği öğretilen günahkâr ve baştan çıkarıcı Havva'yı yaratmışlardır.

BÖLÜM 2

Klasik Tavırlar:
Eşler, Köleler ve Fahişeler

Erkeğin erotik zevkleri için kibar fahişeler vardır;
günlük kullanımı için cariyeleri; ve çocuklarını yetiştirip
sadık birer ev kadını olmaları için de, kendi düzeylerinden eşleri.

Demosthenes[1]

Hermione, o tatlı büyücü,
Bir kez oynadım, Ey Paphian Tanrıçası!
Soytarı ayak izlerinde yazıyordu
Felsefesi altın harflerle,
'Sev beni, ama kızma ben
diğer erkeklerle de bu kadar yakınken.'

Asclepiades[2]

Tarihte kendisinden önce gelenler gibi, Antik Yunan da ataerkil sınıf ayrımına dayalı bir toplumdu. MÖ 5. yüzyılda klasik Yunan döneminin kent-devletlerinde erkek-egemen, köle sahibi bir sınıf hüküm sürüyordu. Yine de, Batı, Sümerlere, ya da Akatlar veya Asur imparatorluklarına değil de, işte bu Antik Yunan'a hayranlıkla bakmakta, atalarının onlar olduğunu öne sürmektedir. Özellikle Klasik Atina, kuşaklar boyu erkek araştırmacılar tarafından Batı geleneklerinin en üstün örneği olarak sunulsa da; döneme, onların bakış açısından daha yakından bakacak olursak, aksi halde kupkuru olan araştırmacıların bu dönem hakkında yazmakta neden okul çocukları kadar hevesli olduklarını anlayabiliriz. Atina yalnızca Batı düşününün en sevdiği iki kurum olan demokrasi ve akılcı düşünceyi geliştirmekle kalma-

mış; anlaşılan aynı zamanda da bir tarihçinin sözleriyle; 'insan cinselliğinin ne Avrupa'da, ne de başka bir yerde bir daha asla görülmemiş biçimde, görkemli ve sınır tanımaz bir diriliş yaşadığı duygusal bir cennet'[3] olmuştur.

O halde, erkek tarihçilerin kendi erkek entellektüel kahramanları olan eski Atina'nın devlet adamlarıyla düşünürlerini, Antik Yunan başkentinin bütün rahat ve cinsel yaşam biçimiyle birleştiren; üstelik anlattıklarına göre bir eğlence ve zevk beldesi olan bir kültürle özdeşleşmelerine şaşırmamak gerekir. Olup biten pek çok şey vardı. Varsıl Yunan erkeği açıkça, utanmadan ve sosyal damgalardan korkmadan, olağanüstü çeşitlilikte cinsel hizmetlere erişebiliyordu. Elini sallasa tapınak fahişeleri, yüksek sınıftan kibar yosmalar, dansçı-fahişeler, sokak kadınları, ev köleleri ve hatta bir de karısı vardı. Cinsellik açısından, altını olan erkekler için, gerçekten de altın bir devirdi. Öte yandan, eski Atina kadınları için, tabii, bambaşka bir öykü sözkonusuydu: Onlar, 'insan cinselliğinin çiçek açtığı bu devirde' birer hizmetçi, aracı ve işçiydiler.

Tarih her zamanki gibi Antik Yunan toplumunda kadınların rolünü küçümsemiş ve hatta gözardı etmiş; bu rolü büyük plan içinde önemsiz görmüştür. Ancak, Antik Yunan'a kadınlar açısından bakarsak, farklı, ama daha az göz kamaştırıcı olmayan– bir manzarayla karşılaşırız. En başta da daha erken toplumlarda başlayan, kadın haklarının bastırılması yer almaktadır.

Yunan mitolojisi öykü ve destanlarında bu savaşımı anlatır ve atalarımız olan tüm toplumlarda olduğu gibi, ilk Yunanlıların da tanrıça dininden olduklarını belirtir. MÖ 2.000 civarından itibaren, birbiri ardına Hint-Avrupalı işgalciler ülkeyi talan edip beraberinde kendi erkek tanrılarını getirdiler. Bunun arkasından önceki kültürel düzenler tekrarlandı; bir süre iki kültür birleşti ve sonunda Yunan dini ile mitolojisi olarak günümüze dek ulaşan karışım doğdu. Hint-Avrupalıların bir numaralı ilâhı olan baba-tanrı Zeus eski kültten kalan güçlü tanrıça Hera'yla evlendi ve birleşik mitolojinin içinde ikisi sürekli birbirleriyle mücadeleye koyuldular. Zeus tek başına hüküm süremiyordu; kendisinden önceki Mezopotamya kralları ve ilâhları gibi, erki kutsal tanrıça ile yaptığı evlilikten kaynaklanıyordu.

Yine de, klasik Atina'nın ortaya çıktığı dönemde, gerçek yaşam artık kutsallığı yansıtmıyordu ve Yunan erkekleri tanrılarıyla tanrıçalarının güç savaşımlarını aşmışlardı. Kadınlar, en azından özel ev yaşamları içersinde, erkeklerin sıkı kontrolu altındaydılar. O çok övülen demokrasi kavramı onlar için geçerli değildi; zira yalnızca mülk sahiplerinin oy hakkı vardı– ve yalnızca erkeklerin mülk sahibi olmalarına izin veriliyordu. Kadınların toplumdaki gücünün böyle doğrudan yadsınması bir dizi erkek diktatörün çabalarıyla gerçekleşmiş olsa da, Yunan toplumunda kadınların rolünün yerleşip kurumlaşmasından özellikle tek bir adam sorumluydu. Bu kişi, MÖ 6. yüzyılın başında, Atina'yı görkeminin doruğuna ulaşmadan hemen önce yöneten

'bilge' Solon'dan başkası değildir.

Solon, eski aristokrasiyle güç mücadelesine girişen orta sınıf çiftçi ve tüccarların sırtında iktidara geldi. Bu nedenle, yeni oluşan bu sınıfın başarısının devamını sağlayarak kendi durumunu pekiştirmesi kaçınılmazdı. Stratejisinin çok önemli bir kısmı aile özelliklerinin düzenlenmesinden oluşuyordu. Çekirdek aile birimlerine bölünen orta sınıfın erkekleri birbirleriyle şiddetli bir rekabet içinde; kendi erkek çocuklarına bırakacak mal ve servet birikimi peşindeydiler. Eski aristokratik düzende vârisler çeşitli eş ve cariyelerden oluşan geniş bir aile birimi içinden yetiştirilirken; yeni orta sınıf ailelerde yalnızca tek bir kadın, yani erkeğin eşi yasal bir vâris verebiliyordu. Bunu bilen Solon, Atina toplumundaki tüm kadınların konumlarını düzenleyecek bir hukuk getirdi. Bir yandan da, ataerkil gelenekler uyarınca, kadınları 'iyi' kadınlar-ve diğerleri olarak ayırmaya devam ediyordu. Böl ve yönet taktikleri sonucunda, birinci grubun yaşamı kaçınılmaz olarak, gitgide kısıtlanmaya başladı. Plutarkhos klasik Yunanlıların 'saygın' kadınlarına yönelik tavırlarını şu gözlemiyle özetlemiştir: 'Özellikle evlenmemiş kızların korunması gerekir ve evli kadınlara da ev işleriyle suskunluk yakışır.'

Sonuçta, 'saygın' eşlerle özgür Atina vatandaşlarının gelecekteki eşleri hemen hemen bütün yaşamlarını ancak ev hapsi olarak tanımlanabilecek koşullarda geçirmeye başladılar. Yalnızca cenazeler, ara sıra dinî bir bayram ya da tiyatro için (burada da gerekli bir 'ölçülülükle' davranmaları bekleniyordu) dışarı çıkmalarına izin veriliyor; çoğu pazara bile gidemiyor, alışverişi erkekler ya da köleler yapıyordu. Evin içindeki yaşam da yeterince karanlıktı; Atina evlerinin içleri loş, kasvetli ve sağlıksızdı. Kadınlar da kazayla hiçbir yabancıya görünmemek için, evin arkalarındaki kendi odalarından çıkmazlardı. Erkek eve konuklar getirdiğinde karısı hiçbir şekilde onlarla karşılaşmaz; ne görülür, ne de sesi duyulurdu. Zaten kendi sınıfından eğitimli erkeklerle sosyal ilişkiler kurmasına izin verilseydi bile, onlarla eşit koşullarda konuşabilmesi olasılığı yoktu. Atinalı eşin eğitimi yalnızca yemek pişirmek, dikiş ve 'ev idaresi' konularıyla sınırlıydı. Entellektüel eğitim fahişelere özgü olduğundan, eşlere yasaklanmıştı.

Bu fiziksel ve zihinsel sınırlamalar, kadınların ekonomik ve yasal güçlerine de yansıyordu. 'Saygıdeğer' bir kadın tüm yaşamı boyunca erkeklerin 'vesayeti' altında bulunuyor; hayatını önce babası, sonra kocası ve kocası kendisinden önce ölürse de, en sonunda büyük oğlu yönetiyordu. Evlendiğinde babası tarafından kocasına teslim edilirdi ve kendi bakımı için harcanacak olan çeyizi dışında hiçbir şeye sahip değildi. Ne mülkiyet, ne de miras hakkı yoktu. Onunkisi kısıtlı bir yaşamdı; sürekli çaresizlik, boyun eğme ve suskunluktan oluşan bir varoluştu. Hayattaki tek rolü, kocasına erkek vârisler vermek olan 'iyi' bir Atinalı eşin öyküsü gerçek bir Yunan trajedisidir.

Solon'un kadınlar konusundaki görüşleri de apaçıktı: Onlar ya eş, ya da

fahişeydiler. Erkeklerden bağımsız yaşamaya kalkışan kadınlar, bütün yoksul kadınlar, yabancılar ve ev dışında çalışan köleler ikinci sınıfa giriyorlardı. Üstelik, çoğu kez bu doğruydu; örnek birer eş olmayan kadınların hayatta kalmak için fahişelik yapmaktan başka pek bir şansları yoktu. Dünyevi fahişelik, Atina'da daha önce hayal bile edilemeyen ölçüde yaygınlaştı. Hem ticarî, hem de dinî fahişelerden sağlanacak kârın çabucak farkına varan Solon, bu işi kendisi örgütlemeye başladı. Bunun sonucunda Atina'nın her tarafında devlete ait resmi genelevler açıldı. Bu girişim öyle başarılı oldu ki, Solon muazzam askeri sistemini rahatlıkla kurabilecek kadar para kazandı. Atina'nın limanı Pire'nin muazzam seks ticaretinden sağlanan kazançla kurulduğu söylenir. Solon 'şükranının' ifadesi olarak Yunanlıların aşk tanrıçası Afrodit onuruna görkemli bir tapınak yaptırdı. Genelevlerinden sağladığı servetle nam kazanan Korint gibi başka Yunan kentleri de onu örnek almakta gecikmediler.

Atina'nın özgür vatandaşları için de hükümdarlarının bu öncü kamusal girişimi büyük bir başarı sağladı ve önlerine seks işçileriyle dolu kocaman bir havuz açıldı. Yunan yazarlar Solon'u bu girişiminden dolayı kutlamakta gecikmediler. Ozan Philemon onu 'halka yönelik bir girişimin adaletine'[4] sahip olduğu için överken, ikiyüzlü yazar Athenaeus magazin yazarlığının ilk örneklerinden sayılabilecek bir yazıda hükümdarına şöyle teşekkür eder:

> Sen, Solon... ülkenin azgın genç adamlarla dolu olduğunu ve doğal iştahlarının bunları olmamaları gereken yerlere götürdüğünü görüp, bazı kadınları getirdin ve herkesin onlara erişebileceği bir takım yerlere yerleştirdin. Orada, örtünmeden duruyorlar. Onlara iyice bir bak, oğlum. Aldanma. Beğendin mi? Hazır mısın? Onlar da hazır. Kapı açık, bedeli bir obol. İçeri gir. Burada saçmalıklar, gevezelikler, aldatmacalar yok. Yalnızca istediğini, istediğin biçimde yaparsın. Ve gidersin: Ona hoşçakal dersin. Senden başka hiçbir şey istemez.[5]

Bir başka bölümde genelevdeki kızların karşısında Athenaeus'un ağzının suları akar: 'Göğüsleri incecik tüller altında çıplak, güneş ışığında kendilerini gösteriyorlar. Hangisini beğenirsen seç... ince ya da örtülü... kızların kendileri seni zorla eve sürüklüyor, yaşın biraz ilerlemişse sana "Babacığım", ya da hâlâ gençsen "Küçük Kardeşim", veya "Delikanlı" diyorlar...'[6]

Öte yandan, Solon'un cinsel hizmetlerine yönelik bu türden hayranlıklar yalnızca kendi çağının erkekleriyle sınırlı kalmamıştır; yakın zamanlardaki hayranları arasında fahişelik tarihçisi Fernando Henriques de vardır. Henriques, özlem yüklü bir ifadeyle Athenaeus'un 'güneş altında, bir obol karşılığında cenneti sunan çıplak kızlardan oluşan harika bir manzara betimlediğini...' anlatır.[7]

Gerçekten de cennetti... müşteriler için. Ancak, bu devlet kerhanelerinde çalışan köle-kadınlar için, yaşam bir masal olmaktan çok uzaktı. Çoğu Asya'daki savaşlarda ele geçirilmiş tutsaklardı; ancak, daha sonraları özel olarak atanan devlet temsilcileri tarafından açık pazarlarda satın alınan kadınlar da aralarına katıldı. Kadınlar küçücük, sağlıksız, hücreye benzer yerlerde kalıyor; tıpkı Atinalı 'iyi' eşler gibi, kendi yaşamlarını hiçbir şekilde kontrol edemiyorlardı. Athenaeus'un anlattığı, müşterileri 'zorla' evlere çeken kızların aksine, Solon'un yasaları gereğince istendiğinde fahişelik yapmakla yükümlüydüler. Fahişeler için devletin belirlediği ücret doğrudan kendilerine değil, genelevi yarı-özel, yarı-devlet girişimi olarak yöneten erkek görevlilere ödeniyordu. Bu nedenle kadınlar müşterilerinden 'armağanlar' istemek zorunda kalıyor; kurnaz ve açgözlü Solon ise bunları bile vergilendiriyordu. Gerçeklerden sapmamak için, genelev işçilerini fahişe olarak tanımlamak yanıltıcı olabilir: Onlar, seks köleleriydi. Bir anlamda, evlilik karşısında madalyonun ters yüzünü temsil ediyorlardı; çünkü her iki sınıf kadın da Solon'un kendilerine uygun gördüğü rol ve koşullara tâbiydiler. Evli kadınların sahibi kocalarıyken, köle-kadınlar ise Athenaeus'un sözleriyle, 'herkese açıklardı.' Hangi sınıfın daha çileli bir ömür geçirdiğini kim bilebilir? Kuşkusuz genelevdeki kızlar eninde sonunda özgürlüklerini satın alıp bağımsız çalışmanın hayalini kurabiliyorlardı ama düzen bu kadar devlet taraftarıyken, genelevlerden çıkmak çok güç olmalıydı. Tarihte ilk kez kadınlar –resmen– pazarlanıyordu. Onların cinsel hizmetlerinin zorla satılmasından erkekler; başta genelev yöneticileri, sonra vergi toplayıcılar ve en sonunda da, piramidin en tepesindeki devlet ve başındaki 'bilge' Solon muazzam servetler ediniyorlardı. Devletle özel kadın pazarlamacısı işte böyle, elele doğdular.

Devlet kerhanelerinin yanısıra, Solon'un yasalarına rağmen, pek çok bağımsız sokak kadını da çalışıyordu. Yasa koruyucular arasında rüşvet ve yolsuzluk yaygın olduğundan, pek ender tutuklananlar oluyor; bunun sonucunda hayat kadınları kentlerin çoğu mahallesinde göze çarpmaktan hiç çekinmiyorlardı. Henriques gece vakti Atina'nın limanı Pire'nin meydanını şöyle anlatır: '... fahişelere terkedilmişti. Herhangi bir modern Avrupa kentinin merkezi, ününün doğruğundaki Pire'yle karşılaştırıldığında bir katedral gibi kalır.'[8]

Bu kırmızı-fener mahalleleri kadınlar için kârlı girişim bölgeleriydi. Erkeklerin buralarda çalışan kadınlarla tek ekonomik ilişkisi ya paralı müşteri, ya da rüşvet alan yetkili kişi şeklindeydi. Kadınların çoğu gruplar oluşturup çıkarlarını koruyan yaşlıca bir kadın eşliğinde ortak çalışmaya başladılar. Tabii günümüzde bu kadınlar madam olarak bilinmektedir. Bazı sokak kadınları tümüyle bağımsızdılar ve işlerini özel odalarda, ya da tavernalarda yürütüyorlardı. Henriques eski Atina'da sokak fuhuşunun ilginç bir portresini çizmektedir: 'Gerektiğinde,' der, 'ıssız sokaklar, bir tapınak duvarı ve

herhangi bir kentte bulunan yüzbir köşe kullanılabiliyordu.'[9]

Bazı kaynaklara göre, sokaklarda bolca erkek fahişe de çalışıyordu. Bunlar genelde kadın meslektaşları gibi gözalıcı renklerde giysiler içinde ve bolca makyajla gezinirlerdi. O devire ait bir Atina özdeyişinde bu erkek fahişelerden birini saklamaktansa, beş fili koltukaltına sığdırmanın daha kolay olduğu söylenir.

Solon Atina'nın bütün seks ticaretinin kârının peşindeyken, kentin canlı sokak hayatı onun piyasanın en alt ucundaki girişimleriyle kolaylıkla rekabet ediyordu.

Bir tür dinsel fahişelik Antik Yunan çağında uzun süre devam etti; ancak, artık eski durumunun bir gölgesi şeklindeydi. Yunan yarımadasının her tarafında, özellikle de 'Yunan dünyasının lüks kenti' Korint'te tapınaklar vardı. Buradaki Afrodit tapınağında (eski dünyanın en zengin tapınaklarından biri olduğu söylenir) binden fazla 'kutsal' fahişe çalışıyordu. *Hieroduli* denen bu kadınlar garip bir fahişeler sınıfıydı. Artık rahibe değillerdi, teknik açıdan birer köleydiler; ancak tanrıçanın hizmetçileri olarak görüldüklerinden, bir kutsallık havası taşıyor ve müşterilerinden bir ölçüde saygı görüyorlardı. Tapınak için satın alınan bir köle, müşteri ile tanrıça arasında aracı oluyor; bu nedenle zengin müşteriler pazardan çok sayıda kadın satın alıp bir rica karşılığında Afrodit'e sunuyorlardı. Atlet Xenofon, Olimpiyatlarda tacı kazanması karşılığında yüz köle kadın sunmaya söz vermişti. Kazandığında ozan Pindaros tapınağa sunduğu armağanı heyecanla övdü:

> Pek çok konuğa kucak açan genç kızlar, varlıklı Korint'in ikna edici hizmetkârları; sizler taze günlüğün altın gözyaşlarını tüttürüp, aşkların cennetteki anası Afrodit'e olan düşüncelerinizle yolluyorsunuz: O size, kızlar, hiç çekinmeden güzel yataklarda nârin ilkbaharın meyvelerini toplama iznini verdi; çünkü aşkın gerekleri karşısında herşey mübahtır.[10]

Öte yandan, Antik Yunanlılar sevgili tanrıçalarını çoğu zaman daha açık sözlerle anıyorlardı. O Atina'da Kibar Fahişe Afrodit; Siraküza'da ise Güzel Kalçalı Afrodit ismiyle bilinirdi. Başka yerlerde çeşitli zamanlarda Deliğin, ya da Cinsel İlişkinin Afrodit'i; Üste Binen Afrodit, Kendini Açan Afrodit ve daha başka çeşitlemelerde Kıvranan Afrodit ve Gecelerin Afrodit'i olarak anıldı. Abydos kenti, fahişelerinin çabalarıyla düşman elinden kurtulduğunda (bu konuda hiçbir ayrıntı bilinmemektedir; belki de hanımlar barış için aracı olarak kendilerini sundular...) bir tapınak doğrudan Fahişe Afrodit'e adandı.

Kıbrıs adası da özellikle Afrodit'le bağlantılı olarak anılmaktadır. (*Chambers 20. Yüzyıl Sözlüğünde 'Cyprian (Kıbrıslı): Hafifmeşrep kadın'*

şeklinde verilir.) Bir zamanlar eski tanrıçalar İştar ile Astarte'nin erotik ayinlerinin kutlandığı yerlerde, artık Yunan tanrıçasına tapınanlar eski gelenekleri sürdürüyorlardı. Afrodit'in adayla olan bağlantıları o kadar güçlüydü ki, aşağıdaki gibi o, öykü ve destanlarda genelde 'Kıbrıslı' olarak anılırdı.

> İplik eğirmekten, dokumaktan ve genç kızların yaşamlarının baharını ziyan edip çürüten diğer tüm işlerden bıkan bir kız, bütün araç gerecini evinin kapısının önünde yakıp, çiçekleri, müziği ve tatlı hayatı seçti: Kibar bir fahişe olup yeni mesleğinde doğal olarak Afrodit'e seslendi:
>
> Kıbrıslı, dedi, bütün kazancımın yüzde onunu sana vereceğim. Sen bana iş bul yeter, payını alacaksın.[11]

Bu öykü, bir kadının angaryalarla dolu bir yaşamı reddedip cinsel ve ekonomik bağımsızlığı seçmesinin ilk öykülerinden birisi olarak ilginçtir. Anlaşılan başka pek çok kız da benzer seçimler yapmış; Solon'a ve kadın karşıtı yasalarına doğrudan başkaldırmıştır.

Kadınların kocalarının gölgesinden çıkmaları, toplum önünde fahişe olarak nitelendirilmeleri anlamına geliyordu. Pazarda ticaret yapan 'saygın' kadınlar bile damgalanıyordu: Yazar Julia O'Faolain, dul kalınca kurdela satıp hayatını kazanmayı deneyen Atinalı özgür bir kadının öyküsünü anlatır. Kadın fahişelikle suçlanmıştır. Karşısındaki tek kanıt da, hiçbir 'iyi' kadının ayak basmayı hayal bile edemeyeceği pazarda ticaret yapma cüretini göstermesidir. Bu kadarı, iddiayı doğrulamak için yeterli görülmüştür.

Yine de, çoğu kadının fahişeliği isteyerek bir meslek olarak seçtikleri ve onu özgürlüğe giden bir yol; kendi yaşamlarını kontrol etmenin ve evdeki zulüm rejiminden kurtulmanın bir yolu olarak gördükleri gerçeğinden kaçış yoktur. Gerçekten de, bazı kadınlar kendi kızlarını bile bu yaşama teşvik ediyorlardı. Klasik yazar Lucian'ın kaleme aldığı dramatik bir diyalogda dul Crobyle yeni yetme kızı Corinna'yı fahişelik yapmaya iknaya çalışır:

CROBYLE: Bütün yapman gereken genç adamlarla dolaşmak, onlarla içmek ve para için onlarla yatmak.
CORINNA: Daphnis'in kızı Lyra'nın yaptığı gibi!
CROBYLE: Öyle!
CORINNA: Ama o bir fahişe!
CROBYLE: Peki bu o kadar korkunç bir şey mi? Bu, sen de onun kadar zengin olacaksın ve pek çok sevgilin olacak demektir. Neden ağlıyorsun, Corinna? Bu kadar çok fahişe olmasına karşın, peşlerinden ne çok erkeğin koştuğunu görmüyor musun? Ve

ne çok para kazandıklarını! Bak, Daphnis'in paçavralar içinde gezdiğini ben kendim hatırlıyorum. Bu, Lyra büyümeden önceydi. Şimdiki haline bir bak! Yığınla altını, göz kamaştırıcı giysileri ve dört hizmetçisi var![12]

Yüksek sınıftan bağımsız bir fahişenin yaşamında herhangi bir Yunan vatandaşının karısının yaşamına göre bazı avantajlar vardı. Solon'un bütün fahişeliği kontrol altına alma çabalarına rağmen, binlerce kadın bağımsız çalışıyor ve yasa koruyucuların sürekli baskısına hedef olsalar da, tam bir cinsel ve ekonomik özerklik içinde yaşıyorlardı. Bunlar, Antik Yunan'da bunu yapabilen tek kadınlardı. Bu bağlamda, tarihin ilk feministleri olarak nitelendirilmeleri de yanlış olmaz.

Bu kadınlar arasında en ünlüleri ve en çok saygı görenleri *hetairae*'ydi (sözcük anlamı 'erkeklere eşlik edenler'). Bunlar, Antik Yunan'ın güzellikleri ve sevişmedeki ustalıklarıyla olduğu kadar, zekâlarıyla da nam salan seçkin fahişeleriydi. Bu kibar fahişelerin yüzyıllar boyunca tarihçilerin ilgisini çekmesine şaşırmamak gerekir: Serbest ve lüks yaşamları evli kadınların yalnızlık ve unutulmuşluğuna daha büyük bir zıtlık oluşturamazdı. Victoria döneminin muhafazakâr, hoşgörüsüz yazarı Dr.Sanger ile radikal feminist Jess Wells gibi görüş ve inanışlarında taban tabana zıt iki yazar bile *hetairae*'nin 'zeki, esprili, hazırcevap ve eğitimli' olduklarını kabul ederler. Bunlar, 'Atina toplumunda kendi işlerini kendileri yönetmelerine izin verilen; istedikleri zaman, istedikleri yerde sokaklarda gezinebilen tek kadınlardı. Oyunlara, tören ve konuşmalara gider; istedikleriyle, istedikleri zaman konuşur ve Antik Yunan'daki entellektüel etkinliklere katılırlardı.'[13]

Bu kibar fahişelerin çoğu muazzam birer servet sahibiydi: Yunanistan'da doğmuş olmasına rağmen, yaşamının büyük bölümünü Mısır'da geçirmiş olan Rhodopis mesleğinde öyle bir servet edinmişti ki, kendi özel piramitini yaptırabildi. Thais, Büyük İskender'in metresiydi ve onun ölümünden sonra Mısır Kralı Ptolemy'nin kraliçesi oldu. Bu kadınlar en büyük Helen ozanlarının, sanatçı ve devlet adamlarının metresi ve 'esin perisi' oldular. Theoris ile Archippe, tiyatro yazarı Sofokles'in sevgilileriydi. Filozoflar Diyojen ile Aristippus, Büyük Lais'in peşinden koşarken, kızı Küçük Lais'in de bir dizi sanatçı ve hatipten oluşan bir hayranlar ordusu vardı. Kibar fahişe Peitho, Siraküza hükümdarı Hieronymus ile evlendi; Pythionike Bâbil Kraliçeliğine yükseldi ve ölümünden sonra bir başka hayranı olan Tharpos Kralı Harpalos tarafından adına büyük bir anıt yaptırıldı.

Hetairae Atina'da işlerini açık açık yürütüyor; hem devlet genelevlerinden, hem de tapınaklardan bağımsız çalışıyorlardı. Günümüzdeki dergi ilanlarının yerine, genelde çok güzel bir mezarlık bahçesi olan Ceramicus'u kullanıyorlardı. Her kibar fahişenin mesajlarını yazdığı bir taşı vardı ve her

sabah bir müşteri ona övgüler düzer, yanısıra buluşma zamanı ve yeri gibi daha pratik bilgileri de yazardı. Fahişenin özel hizmetçisi bu mesajı hanımına iletir ve uygunsa, kadın aynı gün daha sonra müşterisiyle mezarlıkta buluşmayı ayarlardı. Akşamları bahçe güzel kadınlar ve müşterileriyle dolar; flört eder, şakalaşır, pazarlık yaparlardı.

Kibar fahişelerin arasıra kendilerine sahip çıkmaya çalışan müşterilerle sorunları oldurdu. Athenaeus zekâsıyla tanınan Mania isimli bir *hetairae*'nın öyküsünü anlatır. Mania'nın sevgilisi olan atlet Leontiscus, onunla birlikte olan rakiplerini kıskanmaktadır. Mania, bir başka atlet olan Antenor'u yatağına aldığında, Leontiscus öfkelenir, ona tek başına sahip olmak istemektedir. Mania hiç istifini bozmadan tatlılıkla şöyle der: 'Dert etme, sevgilim; ben yalnızca iki güreşçinin, iki Olimpiyat şampiyonunun tek bir gece içinde neler yapabileceklerini görmek istemiştim.'

Bu kibar fahişelerin çok iyi birer işkadını oldukları da söylenir. Bu, onları açgözlü ve zalim kadınlar olarak çizen pek çok tarihçinin gözünde bir başka eksikliktir (tabii bunların tümü, işadamlarında olsa takdir edilecek 'hatalardır'). Alciphron'un *Letters of Courtesans* (Kibar Fahişelerin Mektupları) adlı eserinden alınan bir öyküde fahişe Petale nekes patronuna kendi ekonomik gereksinmeleri konusunda yazar: 'Keşke bir fahişe gözyaşlarıyla evini çekip çevirebilseydi. Sizin yüzünüzden döktüğüm yaşlarla iyi yaşardım o zaman. Ancak şu durumda, bana gereken para, giysiler ve hizmetkârlardır. Ne yazık ki ben Myrrhinus'da bir malikâne miras almadım, gümüş madenlerinde hissem de yok. Benim yalnızca kazandığım param ve sevgililerimin bana verdikleri, gözyaşlarıyla lekelenmiş basit armağanlar var.'[14]

Kendisini benzer bir durumda bulan fahişe Philumena da müşterisi Criton'la açıkça yüzleşir: 'Neden uzun mektuplar yazıp zahmete giriyorsun? Ben elli altın istiyorum, mektup değil. Beni seviyorsan, öde; ama paranı daha çok seviyorsan, o halde artık beni rahatsız etme. Elveda!'[15]

Erkeklerin sevgililerinin cinsel hizmetleri karşılığında para ödemeye isteksizlikleri anlaşılan Antik Yunan'da da bugünkü kadar güçlüydü. Metresinin hem parasal, hem de cinsel hayatı üzerindeki gücünden usandığı belli olan isimsiz bir müşteri, sonunda ıslak rüyaların hayal âlemine çekilir ve şöyle der:

> Bütün kentin yanıp tutuştuğu, kendisini arzulayanlar için nefesi altın kokan, pahalı fahişe Athenlais bütün gece, tatlı şafağa kadar çırılçıplak yanımda yattı ve hiçbir şey istemeden kendini bana verdi. Artık ne o zalim güzele yalvaracak, ne de kendi kendime kederlenecegim; zira artık uyku bana istediklerimi veriyor.[16]

Kibar fahişelerin en tanınmışlarından biri de heykeltraş Praxiteles'in metresi ve zamanında Atina'nın en güzel kadını olarak bilinen Phyrne'ydi. Pek

çok sanatçıya esin kaynağı olmuş, pek çok Afrodit heykeline ve portresine modellik etmiştir. Bu sanat eserlerinin en ünlüsü olan ve sevgilisi tarafından yapılan Afrodit heykeli, bugün hâlâ klasik çağın belki de en kusursuz yontusu olarak kabul edilmektedir. Kendi devrinde bu heykel bütün Helen dünyasında yankı uyandırmış; çünkü Praxiteles tanrıçayı geleneksel biçimde peçeli olarak değil de, çıplak betimlemişti. Heykeli sipariş eden Kos adası halkı bunu reddedip daha muhafazakâr, örtülü bir heykeli yeğlediler. Öte yandan, Knidos kenti onu büyük bir istekle aldı ve çok güzel bir bahçede sergilenen heykel, zaman içinde büyük bir gelir kaynağı oldu. Taştan Afrodit'te 'ozanların, imparatorların ve tekneler dolusu turistin Knidos sığınağında oyalanmasına neden olan... duygusal bir titreşim'[17] vardı.

Fahişe Phyrne dinsel ayinlerde de Afrodit'i temsil ederdi. Bu rolüyle Atina'da çok seviliyordu; Sanger de onun 'son derece gözde' olduğunu söylemektedir. Poseidon ile Afrodit festivalindeki rolünü şöyle anlatır: 'Bir noktada... her zamanki elbisesiyle deniz kıyısındaki tapınağın basamaklarında belirdi ve kalabalığın önünde ağır ağır soyundu. Sonra kıyıya gitti, suya daldı ve kurban sundu... bir deniz perisi gibi geri dönüp saçlarından kollarına ve bacaklarına damlayan suları kuruladı ve bir an için kalabalığın karşısında durdu. Halk heyecan içinde kendinden geçmiş bağırırken, güzel rahibe tapınağın içindeki bir hücrede gözden kayboldu.'[18]

Bu bölümde Sanger (anlaşılan kendisi de 'heyecan içinde kendinden geçmiş' bir halde) Afrodit'in dalgaların içinden çıkmasının temsil edildiği ayini anlatmaktadır. Atinalıların gözünde Phyrne'nin ayinsel striptizi onu tanrıçalarının canlı temsilcisi yapıyordu ve bu nedenle de büyük saygı görüyor olmalıydı. Yine de güzel fahişe, Solon'un bağımsız fahişelere karşı olan yasalarına ters düşmekten kaçamadı ve Afrodit olarak performansının kutsal gizemlere saygısızlık olduğu gerekçesiyle mahkemeye çıkartıldı. Bu, düzmece de olsa, idamlık bir suçtu. Düzenlenen mahkeme Antik Yunan'daki üst sınıf erkeklerin *hetairae*'ye yönelik tutumlarının belirsizliğine klasik bir örnektir.

Phryne'nin davası kötü başladı. O bir fahişeydi, gözalıcı bir görkem içinde yaşıyordu; eğitimli ve bağımsızdı– kısacası, ezik ve gözden ırak olması gereken örnek Atinalı kadının tam tersiydi. Düşmanları ona verip veriştirdiler. Sonunda, dava artık kaybedilmiş görünürken, avukatı Hyperides onu kurtarmak için son bir çaresizce girişimde bulundu: Dramatik bir edayla kadının elbisesini yırtıp çıplak göğüslerini mahkemeye gösterdi. Hyperides, tanrıçanın armağanı olduğu açıkça belli böylesi bir güzelliğin herhangi bir dinsel töreni kirletemeyeceğini savundu. Yargıçların hepsi de bunu onayladılar; onlar açısından Phyrne'yi mahkûm etmek Afrodit'i mahkûm etmekten farksızdı ve tanrıların gazabından korktukları için buna cesaret edemezlerdi. Phyrne aleyhindeki bütün suçlamalar geri alındı ve kadın beraat etti.

Solon'un yasalarıyla başı derde giren bir başka *hetairae* da Aspasia'ydı.

Oyun yazarı Cratinus'a[19] göre, 'utanmaz bir fahişe' olan Aspasia belki de klasik Atina'nın en ünlü kadınıdır. Atina'nın hükümdarı Perikles'in metresi olan Aspasia, son derece iyi eğitimli ve parlak bir filozof olmasıyla tanınırdı. Herhangi bir erkek entellektüelden hiç aşağı kalmıyordu. Tarihçi Plutarkhos onu 'devlet ve hükümet işlerini çok iyi bilen bilge bir kadın' olarak överken, filozof Sokrates dostlarıyla öğrencilerini sık sık Aspasia'nın derslerini dinlemeye götürürdü. 'Saygıdeğer' bir Atinalı kadın için böyle bir şeyin hayal bile edilemeyeceği bir dönemde, özellikle hatipliğiyle nam salmıştı.

Sevgilisi Perikles ölünce, Aspasia o günden bugüne akıcılığıyla ün kazanan bir konuşma hazırladı ve cenazede sundu. Ancak, Perikles hayattayken sahip olduğu güçten dolayı onu kıskanıp nefret eden çoktu. Özellikle Atinalı 'erdemli' eşler onun burnunun biraz sürtülmesini istiyorlardı. Kaçınılmaz olarak, bunlar Aspasia'nın mahkemeye düşmesine neden oldular. Aleyhindeki suçlamalar 'dine saygısızlık' ve genelev çalıştırmaktı; ancak o da davayı kazanıp beraat etti– ne de olsa, eğitimli erkekler 'hayat arkadaşlarından' uzak kalmayı istemiyorlardı.

Aspasia'ya yöneltilen suçlamalar Phryne'yi mahkemeye düşürenlerle aynı olmakla beraber, Aspasia örneğinde 'genelev çalıştırmak' suçlamasının da bulunması ilginçtir. Aslında Aspasia işleyen bir genelevin değil, *hetairae* adaylarının eğitim görüp sanatlarını öğrendikleri bir *gynaceum*'un başındaydı. Aspasia'nın *gynaceum*'unda yaşayan kızlar sevişme sanatında ustalaşmanın yanısıra, edebiyat, felsefe ve güzel konuşma sanatlarıyla bilimlerini de öğreniyorlardı. Bu öğrenciler daha sonra Antik Yunan'ın en akıllı ve en bilgili kadınları oldular. Radikal feminist tarihçi Jess Wells bile Aspasia'nın evini 'kadınların bütünüyle soyutlanıp her türlü entellektüel ve kültürel etkinlikten yoksun bırakıldıkları, tartışmalar sırasında konuşmayıp görülmemeleri gerektiğini öğrendikleri bir toplumdaki'[20] ilk kadın sığınaklarından biri olduğunu kabul etmektedir.

Gynaceum Aspasia'yı ve diğerlerini, 5. yy'daki Atina'nın 'altın' çağından birkaç yüzyıl önce varolduğu bilinen ünlü kadın-merkezli kolejlere bağlar. Şiirlerinde Afroditin en büyük savunucusu olan ve tüm Antik Yunan ozanlarının en sevilenlerinden Safo'nun MÖ 6. yüzyılda Midilli adasında böyle bir okulu vardı. Genç kızlar yarımadadaki evlerini ve ailelerini terkedip Midilli'ye taşınır, orada devrin en önde gelen kadın aydınları tarafından ileri düzeyde eğitilirlerdi. Afrodit tapınağının yanında genç *hetairae* adaylarının eğitilmesi için bir okulu bulunan Korint'te de aynı ölçüde tanınmış bir kurum vardı. Burada genç kızlara hem bilimsel konular, hem de tanrıçaya adanmış aşk sanatları öğretilirdi.

Antropolog Paul Friedrich'e göre bu beceriler arasında 'sevişmedeki çeşitli pozisyonlar ve hareketler... şarkı ve dans usulleri, saç tarama sanatı, yağ ve kozmetik maddelerin kullanılması... afrodizyak içecek ve yiyecek-

ler... (ve) özellikle de şarkı, duygusal paylaşım, duyarlılık ve düğünlerle ilgili şiir türlerinin yazılıp okunması'[21] bulunuyordu.

Başka kaynaklar bu etkileyici listeye ebelik, bitki uzmanlığı ve aromaterapi becerilerini de eklerler. Antik Yunan'ın kibar fahişeleri zevk almak, tedavi ve insanların duygularını paylaşmak sanatlarını; yani, her düzeyden insan ilişkilerini canlı tutmayı meslek edinmişlerdi. Çoğu zaman bildiklerini kendi kızlarına aktarırlardı. Aspasia ile diğerlerinin terk edilmiş kız bebekleri alıp *hetair*ae olarak yetiştirdikleri de bilinmektedir.

Fahişeler kültürünün ruhu, Safo'nun şiirlerinden günümüze kadar ulaşan parçalarda görülebilir. Safo, Friedrich'in sıraladığı konularda pek çok şiir yazmıştır. Heteroseksüel ve lezbiyen aşktan kendi kızı Cleis için hissettiği şiddetli, korumacı ve şefkatli ana sevgisine dek, aşkın her türlüsü hakkında şiirleri vardır. Safo'nun eserleri duyguların her türlüsünü kutluyor ve ister hetero– ya da homoseksüel, ister annelik; aşkla arzunun farklı biçimleri arasında kesin çizgiler çizilmiyordu. Klasik çağdaki *hetair*ae de işte bu geleneği miras almışlardır. Bunun sonucunda, Safo'nun kendi zamanından günümüze dek tarihçilerin onu sürekli bir fahişe (damgalama amacıyla) olarak nitelemiş olmaları ilginçtir. Öte yandan, Safo'nun herhangi bir biçimde fahişelik ettiği yolunda hiçbir kanıt bulunmamaktadır. Anlaşılan, kadınların eski kültürel geleneğiyle özdeşleşmek o zaman da, bugün de, eğitimli çoğu erkeğin gözünde bir kadını mahkûm etmek için yeterli olmaktadır.

*hetair*ae'ye yönelik düşmanlık eninde sonunda şirketler halinde örgütlenmelerine yol açtı. Bu biçimde Solon'un yasalarına karşı kendilerini koruyabiliyorlardı. Kendilerini savunması için Phyrne'nin başarılı avukatı Hyperides gibi müşterilerini tutuyorlar; bir fahişenin kazandığı zafer herkes adına kazanılmış sayılıyordu. Phyrne'nin yargılanmasından kısa bir süre sonra Hyperides tarafından kibar fahişe Bacchis'e yazılan bir mektup, bunu doğrulamaktadır:

> Bizler, her birimiz, en az Phyrne kadar minnettarız size. Dava kuşkusuz-yalnızca Phyrne ile ilgiliydi, ama hepimiz için bir tehlike anlamına geliyordu: Çünkü eğer sevgililerimizden para isteyip alamazsak, ya da paralı müşteri bulup sonra dine saygısızlık nedeniyle yargılanacak olursak, bu yaşamı bırakıp artık zahmet etmemiz ve bizlerle birlikte olanlar için de sorun yaratmamız yerinde olur... Siz yalnızca kendiniz için iyi bir metresi kurtarmakla kalmadınız, bizim hepimizi de onun adına sizi ödüllendirecek bir duruma getirdiniz. Üstelik, eğer Phryne'nin savunması için hazırladığınız konuşmayı kaleme alacak olursanız, biz fahişeler ülkenin istediğiniz bir yerine altından heykelinizi dikmeye hazırız.[22]

Solon'un yasaları, yeni oluşmaya başlayan bir aydınlar grubu olan filozofların görüşlerinden de büyük destek görüyordu. Bunlar yeni, 'akılcı' bir düşünce ve dünyaya bakış açısı getirmeye hevesliydiler. Bu en yeni bilim olan felsefe, evreni bir takım soyutlamalara indirgiyordu. Dünya eskiden hayaller ve şiir aracılığıyla görülen; ruhlar ve olağanüstü varlıklarla dolu bir yerken, 6. yüzyıldan sonra bu bakış açısı değişmeye başladı. Üstelik, bu değişim çok hızlı oldu. Çalışmalarında bu değişimi yansıtan Pitagoras herşeyi birbirinin zıddı soyut ikilemlere bölüyordu: Aydınlık/karanlık, tek/çift, akıl/madde, sol/sağ, iyi/kötü ve kaçınılmaz olarak da, erkek/dişi. Bu ikili düşüncenin kullanışlı bir sonucu da Solon'un 'ahlaksal' gerekçelerle kadınlara karşı aldığı önlemleri haklı çıkarıyor olmasıydı. Bu kurama göre, ruh (erkek), tenden (kadın) üstündür, deniyordu; ve buna bağlı olarak da, tenin arzuları evrenin 'dişil' yarısında bulunan kökenleri nedeniyle lekeleniyordu. Bedene, cinselliğe, kadınlara ve doğal dünyaya karşı akla dayandırılan bir korku, Yunan düşününün temelini oluşturdu. Pitagoras ile öğrencileri erkeklerin 'tenin hâkimiyetinden kaçarak' kendilerini geliştirmeleri gerektiğini öğretiyorlardı.[23] Yunan düşünürleri 'zevki altetmenin' erdemlerini övmeye başladılar; hatta bazıları evlilik çerçevesinde ve üreme amacıyla olmadıkça, cinsel ilişkiyi de doğruca yasaklama yoluna gittiler. Aslında bu da, ilginç bir biçimde Hıristiyanlığı öngörüyordu.

Ancak, Atina'nın büyük düşünürlerinin yüksek ülküleri gerçek yaşamda pek ender uygulanıyordu. Genelde 'akılcıların' çoğunun metresleri vardı ve bunlar entellektüel açıdan kendilerine denk olanı seçiyorlardı. Konuşma ve yazılarında fahişeliği yerseler de, anlaşılan kendi cinsel zevkleri sözkonusu olduğunda, üstün erkeksi ilkelerinden vazgeçmeye hazırdılar.

Athenaeus, bir partide dansçı kadınlardan etkilenmediğini iddia eden bir filozofun öyküsünü anlatır. Filozof bütün geceyi içerek geçirmiştir. Ancak daha sonra, fahişeler hizmetlerini konuklara açık arttırmaya çıkardığında, filozof belirli bir kızı bir başka müşteriye sattığı için arttırmayı yönetenle yumruk yumruğa gelir. Platon'un *Devlet*'inde tanımlanan ütopyada fahişelere yer olmasa da, büyük adamlar yine de gerçek yaşamda onlardan vazgeçemiyorlardı: Platon'un metresi kibar fahişe Archeanessa'ydı.

Alciphron'un *Letters of Courtesans* adlı eserinden alınan bir öykü, çoğu filozofun fahişeler konusundaki çifte standartlarını hicvetmektedir. Kibar fahişe Thais sevgilisi Euthydemus'un felsefeyle uğraşmak için kendisini terkettiğinden yakınmaktadır. Mektubunda, felsefe bilimine karşı zevk sanatlarını ustalıkla savunur:

> Felsefeyle uğraşmayı kafana koyduğundan beri havalara girdin ve kaşların şakaklarından yukarda gezer oldun. Sonra, elinde kitap ve kibirli bir halde, Akademinin yolunu tutup sanki daha önce hiç gör-

memiş gibi evimin önünden geçip gidiyorsun. Sen çıldırdın, Euthydemus; şu sofistin, o harika dersleri o kadar ciddi bir ifadeyle anlatan şu adamın ne tür bir insan olduğunu bilmiyor musun? Peki ya ben? Ne kadar zamandır bir buluşma koparmak için beni rahatsız ettiğini sanıyorsun? Ve Megara'nın hizmetçisi Herpyllis için de çıldırıyor. Eskiden olsa ona yüz vermez, sofistlerin altınıyla uyuyacağıma koynuma seni almayı tercih ederdim. Ancak, seni benimle olan yakınlığından açıkça soğuttuğuna göre, gelmesine izin vereceğim; istersen, kadınlardan nefret eden öğretmeninin gecelerin her zamanki zevklerinden ne kadar hoşnut kaldığını sana gösteririm. Bütün bunlar saçmalık ve oğlanlann sırtından para kazanmaktan başka bir şey değil, seni aptal. Sen bir sofistin bir fahişeden üstün olduğunu mu sanıyorsun?... Hiç kimse bir fahişeyle birlikteyken bir tiranın gücünü düşlemez, ya da devlette ayrımcılığı körüklemez; aksine, sabah erkenden bütün gücünü tüketip dinlenmesini üçüncü ya da dördüncü saate dek uzatır. Biz de genç adamlara onlar kadar eğitim veriyoruz– Bu aptal, kötü pozlardan vazgeç, Euthydemus... seninki gibi gözler karamsar bakmamalı... ve sevgiline örneğin, Lyceum'dan (yani gymnasium) döndüğündeki gibi, terini silerek gel ki, biraz oynaşıp birbirimize o soylu amacı; o zevki tattıralım. İlâhlar bize uzun bir ömür vermiyorlar; bir gün uyanıp da kendininkini bilmecelerle saçmalıklar uğrunda ziyan etmiş olduğunu görme sakın. Elveda.[24]

Yunan yazarlarıyla ozanları da tartışmaya katıldı ve kibar fahişeleri aşağılayıp reddetmek için birbirleriyle yarışmaya başladılar. Fahişeler de ağırlıklarını koymak için mücadeleye giriştiler. Bir öyküde Korintli fahişe Lais'in oyun yazarı Euripides'e ahlaksal başkaldırısı anlatılır. Lais günün birinde bir bahçede, konular uydurmakla meşgul olan yazarla karşılaşır. Fahişe ona meydan okur:

'Anlat bana ozan, oyununda Jason'a, Medea'ya "Cehenneme kadar yolun var, seni kötülüklerin anası" dedirtmekle ne anlatmak istedin?'

Fahişenin onu sorgulamakla gösterdiği cüret karşısında boş bulunan Euripides yanıt verir, 'Ya sen kendin nesin, kadın? Sen de kötülüklerin anası değil misin?' Lais buna bir kahkahayla cevap verir: 'Uğraşanlara kötü görünmezse bir şey, kötü olabilir mi ki?'[25]

Görünüşe göre fahişe, büyük yazara en azından kıvrak zekâ açısından baskın çıkmakta zorlanmıyordu.

Sonunda devlet ateşkes ilân edip bağımsız fahişelerle olan işlerinde daha hoşgörülü davranmaya başladı. Yine de, Antik Yunan büyükleri yazılann-

da ve halka yönelik konuşmalarında onları suçlamaya devam ettiler. Ancak, bir noktada Solon'un yasa koyucularının karşısındaki en büyük engelin *hetairae*'nin varlığından çok, onlara yönelik talebin büyüklüğü olduğu ortaya çıktı. Üstelik bu talebin tamamı onları kötüleyen erkekler sınıfından geliyordu. Fahişelerin kendilerinin de birlik olup çalışan kadınlara yönelik baskılar sona erene dek devlet adamı ve yargıç müşterilerini boykot etme kararı almış olması olasıdır. Durum her ne idiyse, bunların şanlı meslekleri sürdürdüklerini, göz kamaştırıcı servetler edindiklerini ve kendi 'tatlı yaşamları' konusunda Atinalı 'erdemli' evli hemcinslerinin düşlerinde bile göremeyeceği bir özerkliğe sahip olduklarını biliyoruz.

Klasik Atina'da yalnızca erkeklere özgü şölenler çok modaydı ve sık sık verilirdi. Sevgili eşleri güvenli bir şekilde evlere kapatıldıklarından, Yunan erkekleri başka yerlerde zevk peşinde koşmakta özgürdüler. Bu partilerde *auletrides* denen dansçı-müzisyen-fahişelerden oluşan gruplar tarafından eğlendirilirlerdi. Bu kadınlar flüt, davul ve zil çalar, Ortadoğu'nun duygusal danslarını yaparlardı (çoğu, Anadolu'daki kentlerden toplanan kölelerdi). Eğlenceden sonra erkekler göstericilerin cinsel hizmetlerinden yararlanmak için birbirleriyle yarışırlardı. Tarihçi Henriques özlemle şöyle der: 'İnsan sahneyi tahmin edebiliyor-zengin ve egzotik yiyecekler, sürekli akan şarap, garip bir biçimde heyecan veren müzik ve hepsinden öte, yarı çıplak kızların dans ederken yaptıkları kışkırtıcı hareketler.'[26] Gerçek bir çapkınlar cenneti.

Kahvaltı partileri de zaman geçirmek için çok modaydı. Athenaeus bunlardan birinde yaşanan şu 'utanç verici' sahneyi anlatır: 'İçki su gibi akarken diğer gösterilerin yanısıra, Tesalyalı dansçılar geldi. Bunlar, kendi adetlerince yalnızca bellerine bağladıkları bir kumaş parçasıyla dans ediyorlardı ve başka giysileri yoktu. Yaşlı erkekler kendilerini tutamayıp ayağa fırladılar ve gözlerinin önündeki harika manzara karşısında bağırdılar... sonra başka pek çok bayağılık yapmaya giriştiler.' Athenaeus'un bu kez muhafazakârlığı tutar ve ayrıntıları yazmaz.

Kuramsal olarak *auletrides* köleydiler ama popülerlikleri ve kazanma güçleri o kadar fazlaydı ki, çoğu özgürlüklerini satın alıp kendilerine büyük servetler edinmeye giriştiler. Evleri lükste ve güzellikte çoğu zaman *heairae*'nin evleriyle boy ölçüşebiliyordu. *Auletrides* istedikleri yerlerde oturabiliyor ve *hetairae* gibi, bazı müşterileriyle uzun süreli ilişkilere girebiliyorlardı. İçlerinden çoğunun ünlü kibar fahişelerinkine denk düzeye yükseldikleri söylenir. Bunlardan fahişe Lamia meslek hayatına bir *auletrides* dansçısı olarak başlamış ve o kadar başarılı olmuştur ki, Mısır Kralı Ptolemy ile Makedonya Kralı Demetrius'un gözdeliğine yükselmiştir. İkincisi üzerindeki etkisi anlaşılan öyle büyüktü ki, Demetrius'un yalnızca metresinin sabun ihtiyaçlarını karşılamak için Atina'ya özel bir vergi koyduğu söylenir.

Alciphron iki *auletrides* arasındaki yarı-şaka erotik bir yarışmayı anlatırken, bize bu hanımların yetenekleri konusunda bilgi vermektedir:

> Myrhhina kuşağını çözdü (iç gömleği ipektendi) ve göbeğini titretmeye başladı (gömleğinin içinden görünüyordu). Göbeği yoğurt gibi titrerken, gözucuyla kalçalarının nasıl sallandığına baktı. Ve –sanki sevişiyormuş gibi– öyle hafifçe bir iç çekti ki, Afrodit adına, beynimden vurulmuşa döndüm. Öte yandan, Thryallis de pes etmedi; aksine, yosmalıkta Myrrhina'dan hiç aşağı kalmadığını gösterdi. 'Bir perdenin arkasından yarışacak değilim ya,' dedi, 'sözde utangaçlık da taslayamam, ama sanki bir güreş müsabakasındaymış gibi davranacağım; zira bu yarışmada yutturmacalara yer yok.' Böylece gömleğini çıkardı ve göbeğini hafifçe büzerek, 'İşte,' dedi, 'şu pembe kalçalara bak, bacaklara nasıl bağlanıyorlar. Ne fazla bir tombulluk, ne de aşırı incelik var ve tepeleri de gamzeli. Ama, Zeus adına, hiç titremiyorlar,' dedi hafif bir gülümsemeyle. 'Myrrhina'nınkiler gibi.' Sonra kalçalarını o kadar hızlı sallamaya, göbeğini öyle bir çevirmeye başladı ki, hepimiz alkışladık ve zaferin Thryallis'e ait olduğunu ilân ettik.'[27]

Bazen *auletrides* ile *hetairae* kendi aralarında toplanıyorlardı. Kadınlara özgü bu şölen ve festivallerde katılanlar hem tanrıçaları Afrodit'i onurlandırıyor, hem de kendi mesleklerini kutluyorlardı. Böyle günlerde anlaşılan fahişeler de kendilerini en az erkekler kadar eğlendiriyorlardı. 'Ne partiydi ama -şakalar, horoz ötene dek içki, parfümler, buketler, tatlılar... Çok içkili eğlence düzenledik, ama bunun kadar güzeli hiç olmamıştır.'[28]

Eşsiz Sanger gibi tarihçileri dehşete düşüren lezbiyenlik de bolca vardı. Sanger, 'çağdaş anlayışımız ayrıntıları anlatmamıza engeldir,' der ve şöyle devam eder: 'Bu festivallerin eskilerin lezbiyen aşk olarak bildikleri o Yunan sapkınlığından kaynaklandığı, ya da ona yol açtığı iddia edilmiştir. Böyle bir şeye inanmak için yeterli nedenler vardır. Gerçekten de, Lucius açgözlülüğün âdi zevkleri kışkırtmasına rağmen, zevk ve duyguların flütçüleri kendi cinslerine yaklaştırdığını söylemektedir. Böylesine tiksindirici bir konuyu uzatmaya gerek yoktur.'[29]

Üst sınıftan Yunan erkekleri de eşcinsellikten uzak durmuyorlardı. Solon (kendisi de eşcinsel olmasına rağmen), Yunanlıların cinsel yaşamının bu yönüne karşı da yasalar çıkartmayı denedi. Erkek eşcinselliği Atina'da yaygın olmakla birlikte, *auletrides*'le olduğu gibi karşılıklı cinsel ilişkiler yerine, bir tür erkek fahişeliğiyle bağlantılıydı. Yetişkin Yunan erkekleri yeni yetme oğlanları beğeniyor ve gymnasium'da saatlerce onların spor yapmasını seyrediyorlardı. İşin aslı sübyancılıktı. Para için açıkça fahişelik yapmak yasak olsa da, oğlanlar çeşitli 'armağanlar' karşılığı cinsel yakınlaşmalarda bulu-

nuyorlardı. Yaşlı taraf görünürde insanlık uğruna davranıyor ve genç sevgilisinin eğitimini desteklemekten başka bir şey düşünmüyordu.

Bu tür olaylar ve ticari fahişelik arasındaki çizgi çok inceydi; oğlanlar popülerliklerini kullanıp çeşitli 'hayranlarından' düzenli bir gelir sağlıyor ve iki kavram arasındaki farkı daha da belirsizleştiriyorlardı. Ancak, çok göze batarlarsa, yasalar tarafından cezalandırılma tehlikesi vardı. K.J.Dover, Yunan eşcinselliği ile ilgili araştırmasında Timarkhos isimli bir adamın mahkemesini anlatır. Timarkhos'un rakipleri kendisini gençliğinde fahişelik yapmakla suçlamışlardır. Dover'a göre, Timarkhos'un aleyhindeki iddialar çoğunlukla dedikodu ve söylentilerden ibaretti ve o çalışan bir fahişe değil; "erdemsiz" bir genç; erkeklerin sırtından geçinmeye hazır' biriydi. Yine de, mahkeme aleyhinde hüküm verdi ve bütün özgürlükleriyle politik hakları elinden alındı. Talihsiz Timarkhos sekste yasal ve yasal olmayan ticaret arasındaki çizgiyi geçmişti.

Solon'un ölümünden sonra bütün yönleriyle fahişeliği kontrol eden yasalar gözle görülür biçimde yumuşadı. Daha sonraki yöneticiler fahişelerin devlet açısından değerlerini farkettiler ve sonunda en aşağı tabakadan olanlara bile kent içinde serbestçe gezme hakkı tanındı. Yasalar dönemsel olarak sıkılaştırılıp gevşetildi ama hiçbir zaman Solon'un öngördüğü sertliğe erişmedi. Böylelikle de büyük hükümdar başarısız olurken, Atina'nın bağımsız ve eğitimli fahişeleri zenginleştiler.

Öte yandan, Solon kadınları ayırmak ve İyi Kadın/Kötü Kadın ayırımını kuramsallaştırmak konusunda çok başarılı oldu. Atina'nın özgür vatandaşlarının 'erdemli' eşleri kocalarına bağımlı birer tutsak olarak yaşayıp orta sınıfın ayakta kalmasını ve yerleşmesini sağlarken, devlet güdümündeki muazzam seks sektörünü besleyen yoksul kadınlarla köleler ise Atina devletine kadın pazarlama işinden büyük gelir sağladılar. Bu arada, Atinalı filozof ve yazarlar iyi olan herşeyi erkeğe, kötü olan herşeyi de kadına bağlayan 'ahlaka dayalı' bir cinsiyet ayırımcılığını ortaya atmaya zaman bulup, bu ikiyüzlülüğü Batı geleneğinin özüne yerleştirdiler.

BÖLÜM 3

Roma Sirki:
İmparatorlukta Seks Ticareti

Fahişe Zengin bir kente benzer...
Pek çok erkeği olmazsa geçinemez.

Plautus

Batılı araştırmacıların sevdikleri ikinci büyük klâsik uygarlık eski Roma'dır. Yazar Reay Tannahill'e göre bu imparatorluk, 'insanlığın yarattığı en zarif ve en mantıklı yapıdır.' Roma toplumu ve kültürü, MÖ 8. yy'ın minicik kent-devletinden MS ilk beş yüzyılın dev imparatorluğuna dönüşüm tarihini inceleyen yazarlarla araştırmacıları büyülemiştir. Öte yandan, Romalılar aşırı derecede zevk düşkünü olduklarından, o kadar hayranlık duyulan 'zarif ve mantıklı yapının' yanısıra, olağanüstü ve karmaşık bir çeşitlilikte cinsel uygulamalar da yaygınlaşmıştır. Bunları sapıklık olarak kestirip atmak aslında hafife almak olur; zira o zamana dek bilinen her türlü ahlaksal ve cinsel kavramı çiğneyip atmışlardır. Çok sayıda insana sahip olmak, yönetici sınıfların en inanılmaz hayallerini bile uygulamaya geçirmelerine olanak tanımış ve bunu büyük bir zevkle yapmışlardır. Öte yandan, kentin büyüklüğü; gelişmesinin doruk noktasında 2.5 milyon nüfusa ulaşması, fahişeliğin de çok büyük bir ölçüde gelişmesini desteklemiştir. Eski Roma'da hayat ucuz, seks daha da ucuzdu ve Roma aristokrasisi her ikisinin de tadını sonuna kadar çıkartmaya hevesliydi.

Romalıların cinselliğe yönelik tavırlarını ve fahişeliğin toplum içindeki yerini anlamak için, Roma kültürünün gelişmesini en baştan incelemek yerinde olur.

Diğer tüm eski uygarlıklar gibi, Romalılar da ilk başta kabilelere bölünmüşlerdi. Tüm halkın genel adı olan Latin sözcüğü, ırkın ilk kraliçesi olan Latia'dan geliyordu. Bu, kabilelerin anaerkil olduklarının da göstergesiydi. Efsaneye göre, kabilenin anası Acca Larentia, toprağını Romalılara bırakmıştı. Larentia'nın da 'soylu fahişe' olarak nitelendirilmesi ilginç olup, Roma'nın tarihöncesinde de eski tanrıça dininin varlığına işaret etmektedir. Kabilenin anası ve toprağın sahibi olan Larentia'nın da o dinin ileri gelen rahibesi olması olasılığı büyüktür

Diğer tüm Akdeniz uygarlıklarında olduğu gibi, tarihöncesi Roma'da da mülk ve iktidar kadın soyundan geliyordu ve en eski krallar ancak toprağı ve tahtı miras alan kadınla evlenmek yoluyla saltanat sürebiliyorlardı. Burada da erkekler ataerkil evlilik biçimlerini kurumlaştırarak kadınları bastırmayı ve kontrolü ele geçirmeyi başardılar. Ancak, Roma'da bu devrim özellikle pek ani ve şiddetli oldu. Sonuçta, erkek hükümdarlar eski dünyanın en sert bazı ataerkil yasalarını getirdiler. Antik Yunan'ın erkekleri gibi, Romalı erkekler de toprak mülkiyeti ve kendi özel yasaları aracılığıyla gücü tekellerine aldılar. Öte yandan, Roma'da *paterfamilias*, yani sözcük anlamıyla 'ailenin babası/sahibi', eşi, çocukları ve köleleri üzerinde her türlü hakka sahipti. Bu haklar o kadar genişti ki, yasalar babaya aile üyelerini ölüme mahkûm edip öldürme hakkını bile tanıyordu. Roma'nın en eski dönemlerinde bunun pek çok örneği bulunmakla birlikte, imparatorluk gelişip büyüdükçe yönetimdeki aristokrasi de daha sakinleşti. Dizginler büyük ölçüde gevşetildi ve daha eski, sıkı yasalar yürürlükten kalktı.

Romalı üst sınıflarda nikâhlı eşler Yunanlı hemcinslerinin aksine, evlere hapsedilmiş ya da sosyal yaşamdan sürgün edilmiş değillerdi. (Sözde kocalarının rızasıyla da olsa,) sık sık çıkıp gezinirler; tiyatrolara gider, tapınaklarla mahkemeleri ziyaret ederlerdi. Genelde aile evinde özel öğretmenlerden eğitim almalarına izin verilirdi. Romalı kadınların Yunanlı hemcinslerinden daha özgür oldukları kuşkusuzdu ve kaderin bir cilvesi olarak, bu özgürlüğü onlara tanıyan da Roma'nın ataerkil toplum yapısıydı. Yunan'da tüccar sınıfı eski aristokrasiyi iktidardan etmekte başarılı olmuşken, Roma'da üst sınıfa kimse asla meydan okumadı. Aristokrasi de soylarının süreceğinin güvencesi içinde, kentte herkesin izleyeceği kuralları belirlemeye koyuldu. Bu, MS 4. yy'da Hıristiyanlığın yükselişine dek sürdü

Romalı kadınlar da bu nedenlerden ötürü mağrur ve kişilikliydiler. Özgürlüklerine o derece değer verirlerdi ki, ilk imparator Augustus özellikle üst sınıflardan kadınları evlenip çocuk doğurmaya zorlamayı hedef alan yasalar çıkardığında, çoğu gönüllü olarak fahişeliğe kaydolup kendilerini bu kurallardan kurtarmayı yeğlediler. Bu arada aşağı sınıflar da bütün ataerkil evlilik biçimlerini gözardı edip atalarının cinsel adetlerini sürdürmeyi yeğliyorlardı.

Otto Kiefer *Eski Roma'da Cinsel Yaşam* isimli kitabında şöyle anlatır: 'Bağlayıcı bir birleşme olarak evlilik (halk tarafından) kuşkusuz bilinmiyordu. Bu doğrultuda, çocuklar annenin ailesine ait oluyorlardı. Bu...nikâhsız ilişki son zamanlara kadar Roma'da varlığını sürdürdü ve yaygın bir serbest aşk sisteminin temelini oluşturup, çok geçmeden farklı fuhuş biçimlerine dönüştü.'[1]

Aslında, iş bu kadarla da kalmıyordu. Roma'nın yayılmacı politikaları, kente muazzam sayıda ve sürekli seks işçisi akını anlamına geliyordu. Yabancı sömürgelerin fethedilmesi yalnızca birbiri ardına dalgalar halinde binlerce kölenin kente akın etmesine neden olmakla kalmıyor; MS birinci binyılın başındaki genişleme döneminin savaşları sırasında topraklarından koparılan köylülerin de çaresizce bir ücretli iş peşinde kente doluşmalarını kaçınılmaz kılıyordu. Bu 'özgür yoksullar' bazı bakımlardan kölelerden bile kötü durumdaydılar; çünkü köleler en azından kendilerini birer yatırım olarak gören efendileri tarafından beslenip barındırılıyorlardı.

Eski köylüler için kentte yaşamak güçtü. İşsizlik çok yaygındı ve çoğu devletin dağıttığı tahılla yetinmek zorunda kalıyordu. Bu koşullar altında, içlerinden çoğu kaçınılmaz olarak fuhuşa yöneliyordu. Bu durumda bile, eski Roma'daki seks işçilerinin büyük bölümü (kentin işgücünün çoğu gibi) özgür doğmuş köylüler değil, kölelerdi. Roma'yı eski dünyanın gördüğü en büyük ve en zengin imparatorluk haline getiren de, işte bu kölelik sisteminin akla hayale gelmemiş ölçüde sömürülmesiydi. Kentin gücünü yüzyıllar boyu korumasını da yine kölelik sağladı. Kesin mülkiyet kavramını ilk kez Romalı hukukçular ortaya attılar. Bu kavram kölelere uygulandığında, onların yasal açıdan birer nesne olması; birer hayvandan ve hatta araçtan farklarının olmaması anlamına geliyordu. Köle sahibinin hakları eskinin aile babasını andırıyordu ve kölelerin ezilmesinin eşlerin ezilmesinden daha etkin sonuçları olmasının tek nedeni, Roma imparatorluğunun varlığının buna dayanmasıydı.

Klasik Yunan'ın aksine, Roma'da asla demokrasi gelişmedi ve bu nedenle kentin politik iktidarı hiç bir zaman kalabalık bir orta sınıfa yayılmadı. İmparatorluğun bütün varlığı süresince küçücük bir aristokrasi iktidarda kaldı. Kendilerini birer tanrı olarak ilan eden imparatorlar gücün bu aynı anda hem yayılma, hem de yoğunlaşmasına kusursuz birer örnektirler: İmparatorlar kendilerini tüm dünyanın efendisi olarak görüyorlar ve dolayısıyla istekleri tanrısal irade sayılıyordu. Onlar da bunu muazzam sayıda köleden oluşan bir aşağı sınıf üstünde acımasızca kullanıyorlardı. Roma dünyasının pek bilinen zalimliği, büyük ölçüde aristokrasinin köle nüfusu üstünde her türlü kaprisini tam bir özgürlükle gerçekleştirebilmesinden kaynaklanıyordu. Kitlelere yönelik bir eğlence biçimi olarak her gün insan yaşamlarının ziyan edildiği sirklerin dehşeti pek iyi bilinmekteyken, bunlara en tepedekilerin örnek olduğu kabul edilmelidir. Sosyal ve ahlaksal davranış kuralları

'tanrısal' imparatorlarla aileleri tarafından belirleniyordu. İmparatorluğun rakipsiz tek güç olarak yerleşmesinden itibaren (MS 100 civarında), bu dünyada imparator-tanrıların en akıl almaz hayallerini uygulamaya geçirmelerini engelleyecek hiçbir güç yoktu. Cinsel konuların da bu kuralın dışında kalmadığını söylemeye gerek yoktur.

Yakın zamanlardaki tarihçiler biraz da komik bir biçimde, bizlere kutsal imparatorların isimlerinin yanısıra, herbirinin cinsel sapkınlıklarını anlatan listeler çıkarmışlardır. Sanger, 'Bu uzun listede...en akıl almaz alışkanlıklarla ismi lekelenmemiş tek bir kişi bulmak için bile, hatırı sayılır miktarda araştırma yapmak gerekir.' demektedir.[2]

'Kel zinacı' Julius Sezar'ın 'genelde "bütün erkeklerin karılarının kocası" olduğu söylenirdi.'[3] Hükmeden sınıfta evliliği ve sadakati şart koşan yasaları getiren İmparator Augustus, 'sefahat içinde' bir gençlik yaşamıştı, bizzat bilinen bir zinacıydı ve yaşlılığında bile 'sanki kadın pazarlamacısı onları satılığa çıkarmış gibi, evli kadınları ve kızları bile soyup inceleyen'[4] yakınlarının bulup getirdiği genç kadınları vardı. Tiberius'a gelince, '(aşkları) anlatılamaz... yalnızca denemediği hiçbir ahlaksızlığın kalmadığını; en ufak bir çekiciliği bulunan hiçbir genç insanın onun şehvetinden kurtulamadığını söylemek yeterli olacaktır.'[5]

Tiberius'un halefi Caligula, bütün kızkardeşleriyle ensest ilişkiye girmiş ve bir ayin sırasında birinin de bağırsaklarını deşmiş olmasıyla tanınırdı. Karısı Caesonia'yı arkadaşlarına çırılçıplak teşhir ederek eğlenirdi ve fahişe Mnester'le pek bilinen bir ilişkiye girip, imparatorluk sarayında bir de genelev kurmuştu. İmparator Nero kentin genelevlerine sık sık uğrar ve 'büyük sirkte, halkın gözü önünde bir fahişeler kalabalığıyla yemek yerdi. Napoli körfezinin kıyılarında genelevler kurup, ahlaksız alışkanlıklarıyla dikkatini çeken kadınlarla doldurdu.'[6] Nero aynı zamanda erkek gözdesi Sporus'la 'evlenerek' de bir ilki gerçekleştirdi.

İmparator Domitian, 'bir fahişeler grubuyla banyo yapmayı alışkanlık haline getirmişti ve ahlaksızlığa karşı acımasız yasalar getirirken, kendisi her türlü ahlaksızlığa örnek olurdu.'[7] Sarayını bir geneleve çeviren Commodus Roma'nın en güzel 300 kızının –ve aynı sayıda delikanlının– hizmetlerinden yararlanırdı. Yaşlandıkça da 'artık paylaşamadığı zevkleri seyrederek körleşmiş duyularını canlandırırdı.'[8] Commodus da Nero gibi kızkardeşleriyle ilişkiye girmişti, kadın gibi giyinirdi ve bir keresinde de 'uşaklarından biriyle evlenip bu gösteriyle saray halkını eğlendirdi.'[9]

Son olarak da, Sanger'e göre 'tarihçinin ancak bir yaban hayvanıyla kıyaslayabileceği' Elagabalus imparatorluğun cinsel sirkini doruk noktasına çıkardı:

> Kendinden öncekilerin en çılgınca ahlaksızlıklarını bile gölgede bıraktı... Roma'nın en usta fahişelerine bile bilmedikleri bir şeyler öğ-

retebilmekle gurur duyar; onların arasında çırılçıplak gezinip imparatorluğun ileri gelenlerini de kendisiyle birlikte o hayvanlık batağına çekmekten zevk alırdı.[10]

İmparator Elagabalus hiç kuşkusuz gösterinin yıldızı olarak görünmektedir; anlaşılan, bütün yaşamını cinselliğine adamıştı. Travesti imparatorların bu en çılgını sık sık kadınlarla banyo yapar, onların parfümlü yağlarından sürünür ve tıpkı onlar gibi, yüzünde ve bedenindeki istenmeyen kıllarını alırdı. Çok sayıda erkeğin arasından kendisine sevgililer seçebilmek için İmparatorluk Sarayında bir hamam yaptırıp halka açmıştı. Elagabalus evinde mitolojiden küçük senaryoların oynanmasını sever, kendisi de Venüs (Yunanlı Afrodit'in Roma'daki karşılığı) rolünü oynamaya bayılırdı. Mazoşizme de eğilimi vardı; pek çok küçük eğlencesinden biri de sünnet derisini diktirmek, ya da bir mandalla tutturmaktı. O da selefleri Nero ve Commodus'un adetlerine uyarak erkek gözdelerinden biri olan oyuncu-fahişe Zoticus'la evlenmişti.

Yapıp ettikleri ışığında, Elagabalus'un kentteki seks işçileri arasında çok sevilmesine şaşırmamak gerekir. Henriques onu, 'Roma'da her iki cinsten fahişenin de gelmiş geçmiş en büyük dostu'[11] olarak tanımlar. Sarayda arkadaşları, müşteriler ve köleler için genelevler açmış; bir keresinde sirkten, stadyumdan, tiyatrolardan, hamamlardan ve diğer eğlence yerlerinden bütün fahişeleri bir araya toplayıp uzun bir söylev vermişti. Onlara 'yoldaşları' olarak seslendi ve cinsel işikinin ne kadar çeşitli şekillerde yapılabileceğini uzun uzun anlattı. Bir başka seferinde de benzer bir toplantıyı kadın simsarları, erkek fahişeler ve 'şehvetli oğlanlarla delikanlılar' için yaptı. Kadın fahişelerin önüne –sahte göğüsler de dahil– kadın giysileriyle çıkarken, erkek fahişelerin karşısına da bir fahişe oğlan kılığıyla çıkmayı yeğledi. Öte yandan, Elagabalus insanlık şefkatinden hiç pay almamış da değildi; kendinden öncekilerin pek çoğunun aksine, fahişe tebasının iyiliğine en azından biraz ilgi gösterdi. Kentteki fahişelere tahıl ve para armağanı şeklindeki devlet yardımlarını bizzat kendi eliyle dağıttığı bilinir.

Cinsel aşırılıklar Roma'da imparatorluk ailesinin erkekleriyle de sınırlı değildi: Kadınların bazıları da en azından onlar kadar ahlaksızdılar. Yazar ve hatip Seneca'ya göre, İmparator Augustus'un kızı Julia'nın düzinelerce sevgilisi vardı: 'Geceleri kent sokaklarında eğlenir; sevişmek için babasının zina karşıtı yasalarını okuduğu Forumu ve aynı platformu kullanır' –iyi bir intikam– '(ve) Marsyas heykelinin altında randevu verirdi. Çünkü artık işi zinadan fahişeliğe dökmüştü ve hiç tanımadığı sevgililerle bile aklına eseni yapardı.'[12]

Claudius'un karısı Messalina hanedan kadınları içinde en kötü şöhretlisiydi. Julia gibi o da profesyonel fahişeleri taklit edip sokaklarda ve geceleri

çalışan umumhanelerde kendini satardı. Efsaneye göre, sabah olup genelevler kapandığında Messalina cinsel açıdan hâlâ tatmin olmaz ve zaman zaman kapı dışarı atılması gerekirmiş. En bilinen olayı da cinsel dayanıklılığıyla tanınan bir fahişeyi tutup, tek bir gecede kimin en fazla erkekle yatacağı konusunda onunla yarışmaya girmektir. Yarışmayı İmparatoriçe kazanmıştı.

Eski Roma'nın sözde tanrısal aileleri böyle örnekler oluştururken, imparatorluğun her tarafında cinsel açıdan ölçülül davranışlarda bulunmanın olağandışı olmasını yadırgamamak gerekir. Roma bir kez dünyanın en büyük gücü haline geldikten sonra, iktidardaki sınıfın arzularına gem vurup tekeşli evliliklere katlanması için hiçbir neden kalmamıştı. Rahatlayıp cinsel açıdan kendilerini özgür bırakmak isteyerek her yaştan erkek fahişelerle, cariye ve kölelerle cinsel ilişkilere girmeyi yeğledi. Çevrede her zaman arzularını tatmin edebilecekleri birileri vardı. Ozan Horace şöyle diyordu:

> Şehvetin kabarınca kuşkusuz
> gülümseyip tahammül etmeyeceksin
> hemen oracıkta üstüne atlayabileceğin bir hizmetçi
> ya da köle oğlan varsa?
> Ben yapmam! Ben ucuz ve kolay aşkı severim!

Bir kez daha efendilerinin cinsel aşırılıklarına göğüs gerenler, köle ve hizmetkârlar sınıfı oldu. Bu talihsiz kadın ve oğlanlar için tecavüz ve cinsel istismar hayatın günlük gerçeklerindendi. Belki de tek kurtuluş umutları kaçıp isimsiz fahişeler olarak sokaklarda ve genelevlerde çalışmaktı. Bu biçimde en azından cinsel hizmetlerinin karşılığında para alabilirlerdi.

Genelde, eski Roma'da fahişelik, çalışan kadınlarda hiçbir utanca neden olmayan, olağan, kabul görmüş bir meslekti. Bu damgasızlığın bir göstergesi de bu bölümde sözü edilen, İmparator Augustus'un evlilik yasalarında bulunabilir.

Aristokrasinin evlenme ve çoğalma konusundaki isteksizliğinin, iktidardaki sınıfın vâris eksikliği yüzünden kuruyup gitmesine yol açacağından kaygı duyan Augustus, evlenecek yaştaki bekâr insanlara karşı bir ceza uygulaması getirdi. Sonra bu önlemleri üçten fazla çocuk yapan evli kadınlara yönelik bir dizi ödülle (bir tür 'parça-başı' doğurma sistemi) pekiştirdi. Ancak, aristokrat kadınlar kafa tutup, zoraki evliliklere boyun eğmektense kendilerini fahişe olarak kaydettirmeyi yeğlediklerinden, imparatorun planları zaman zaman geri tepti. Augustus'un yerine geçen Tiberius –kendisi de ahlaksızlıklarıyla ünlüydü– hükmeden sınıftan kadınların fahişe olarak çalışmalarını yasaklayarak son darbeyi indirdi.

Romalıların fuhuşa yönelik tavırları bazı bakımlardan antik Yunanlılarınkine benzerdi. Erkekler fuhuşun, delikanlıları zinadan uzaklaştırarak kendi evliliklerini koruduğuna inanırlardı. Cato'nun özlü deyişiyle; 'Erkekliklerinin şehvetle kabardığını hissettiklerinde, bir kocanın özel değirmeninde öğütmektense, geneleve giden o erdem sahipleri kutlu olsun.'[13]

Cicero kendi devirlerindeki ahlaksızlığı geçmişin özverili erdemliliğiyle kıyaslayan o ezeli ahlakçılara şöyle karşı çıkıyordu: 'Genç erkeklere fahişelerle bile olsa, sevişmenin yasaklanmasını düşünen varsa, o kuşkusuz çok katı doğrulukta biridir... ancak, yalnızca günümüzün serbest yaşamından değil, babalarımızın kabul ettiği kural ve ödünlerden bile haberi yoktur. Zira, bu ne zaman âdet değildi ki? Ne zaman ayıplandı? Ne zaman yasaklandı? Yasal bir ayrıcalığı yerine getirmek hangi devirde kanunsuzluk oldu?'[14] Ozan Horace da zinaya karşılık fuhuşun erdemlerini över:

> İncileriyle zümrütleri içinde (bu evli kadın), Cerinthus (bir fahişe), seninkinden daha yumuşak bir baldıra, ya da daha narin bacaklara sahip değil ki; hayır, fahişeler genelde daha da iyidir. Buna bir de malını hiçbir cilâya gerek görmeden taşıdığını ve elindekini açıkça gösterdiğini de ekle: Ya da normalden daha güzelceyse, rahatsız edici yanlarını gizlerken güzelliğiyle övünüp sergiliyorsa... Ama eğer (seni çıldırtan) yasak zevklerin peşinden koşacak olursan, surlarla çevrili olduklarından, yoluna pek çok engel çıkacaktır: Muhafızlar... hizmetkârlar, asalaklar gibi... seni güzelce bir bakmaktan alıkoyan pek çok koşul olacaktır. (Fahişe ise) yoluna hiçbir engel çıkarmaz; ipek gömleğinin içinden sanki çıplakmış gibi seyredebilirsin onu... Ben de onunla birlikteyken, kocası taşradan dönecek; kapı kırılacak; köpek havlayacak; evin dörtbir yanı seslerle çınlayacak diye endişe etmem... ne de kadın korkudan bembeyaz kesilip benden uzaklaşacak; hizmetçi bağıracak, eyvah, işim bitti diyecek... ve param, canım ve nihayet kişiliğim mahvolacak korkusuyla bütün giysilerim çözülmüş, yalınayak kaçmak zorunda kalacağım diye.[15]

Gerçek anlamda bir zinacının karabasanı olan bu senaryo, aynı zamanda iktidar sınıfındaki Romalı erkeklerin kendi cinselliklerine bakış açılarını da yansıtmaktadır. Klasik tarihte bir kez daha fuhuş 'tekeşli' evliliğin bütün gereklerine hem eşlikçi, hem de panzehir olarak görülmektedir. Plautus işin felsefesini her zamanki açıksözlülüğüyle şöyle özetler: 'Evli bir kadına, bir dula, bir bakireye, bir delikanlıya, ya da özgür doğmuş bir çocuğa dokunmayın... gerisi sizin olsun!'

Romalılar, Yunanlıların yaptığı gibi devlet genelevleri açıp çalıştırmasalar da, Avrupa'da aşağı sınıf fahişeleri devlet eliyle kaydeden ilk sistemi kurmayı başardılar. Bu, fahişelerin iki sınıfa ayrılmasına neden oldu: Kayıtlı *meretrices* ve kaydedilmemiş *prostibulae* (İngilizce'deki 'prostitute' –fahişe– sözcüğünün kökeni). Kuramsal olarak, yasa gereği bütün fahişelerin *aedile* olarak bilinen bir yetkiliye kendilerini kaydettirmeleri gerekiyordu. Ancak, bir kadının ismi bir kez listeye girdi mi, bir daha silinmesi olanaksız olduğundan, uygulamada büyük çoğunluk kendini yazdırmıyordu. Kadının adı, yaşı ve doğum yeri bir parşömene yazılıyor; sonra fiyatını belirtip bir lisans alıyordu. Üst sınıftan fahişeler yasal olarak deftere bağlı değillerdi; 'ek iş' olarak cinsel hizmetler satan çoğu oyuncu, dansçı ve müzisyen de kaydolmuyorlardı. *Aedile*'lerin düzenli olarak sokakları ve evleri taramasına rağmen, hem sokakta, hem de genelevlerde çalışan aşağı sınıftan çoğu fahişe kaydolma zahmetine katlanmıyorlardı. Ne de olsa, kent çok büyük; Roma polis sistemi de yolsuzluğu bir yana, hem küçük, hem de yetersizdi. Kadınlar çoğu zaman yakalanma riskini göze alıp kazançlı çıkıyorlardı.

Bu alt sınıf fahişeler arasında bol miktarda yetenek ve özel uzmanlık alanları vardı. Her grup işçi belirli bir işte çalışıyordu. *Doride*'ler kapı eşiklerinde çıplak durarak kendilerini tanıtıyor; *lupae* (dişi kurtlar) kurt uluması taklidi tiz sesleriyle müşteri topluyor; *aelicariae*, ya da fırıncı kızlar da aşk tanrıçası Venüs'e ya da fallik tanrı Priapus'a adanmak üzere, kadın ve erkek cinsel organları biçiminde pişirilmiş küçük çörekler satıyorlardı. Aşağı sınıf fahişelerin belki de en garip olanları (en azından çağdaş bakış açısından) *bustuariae*'ydi. Bu hanımlar kentin mezarlıklarında geziniyor, mezartaşlarını yatak olarak kullanıyor ve fahişelikle cenazelerde matem tutmak mesleklerini bir arada yürütüyorlardı. *Scorta erratica* Romalı sokak kadınlarıydı; *blitidae* tavernalarda iş arıyor, isimlerini buralarda satılan ucuz bir şarap olan *blitum*'dan alıyorlardı. *Copae* aynı zamanda fahişelik de yapan garson kızlardı. *Gallinae* (tavuklar) fuhuşla hırsızlığı bir arada yürütüyor, *forariae* denen taşralı kızlar da kent dışında, kırsal yollarda müşteri topluyorlardı. Son olarak da, Roma'nın aşağı sınıftan fahişe hiyerarşisinin en dibinde, hizmetleri karşılığında yalnızca iki obol isteyen *diobolares* ile, hepsinden aşağı *quadrantariae* bulunuyordu. Bunlar o kadar az para istiyorlardı ki, ücretlerinin modern para birimlerinde karşılığı yoktur.

Burada da yasalar aşağı sınıftan bütün fahişelerin 'saygıdeğer' kadınlardan ayrılabilmeleri için belirli birer giysi giymelerini emrediyor; yine de çoğu, giysi seçimlerinde kısıtlanmayı reddedip kurallara açıkça kafa tutuyorlardı. Yasa gereği, kadın *stola*'sı yerine erkek *toga*'sı giymeleri gerekiyordu ki, bu da kendi başına ilginç bir kuraldı. Ayrıca mor giysiler, ayakkabılar, takılar ve Romalı evli kadınların saçlarını toplamak için kullandıkları fileler onlara yasaktı. Bunun yerine sandalet giymeleri ve elbiselerinin çiçek desenli olması

gerekiyordu. Çoğu fahişe giyinme ve sunum konusunda göze çarpmayı yeğliyor ve saçlarını sarı ya da kırmızıya boyayarak; yüzlerine makyaj yapıp şeffaf ipek ya da tülden giysiler giyerek evli hemcinslerinden ayrılmayı seçiyorlardı. Bu incecik, egzotik giysiler sanki 'Saklamak istediklerinden fazlasını göstermek için yaratılmışlardı.'[16]

Çağdaş feminist yazarlar fahişelerin saçlarını ve yüzlerini boyamaya vs... mecbur tutulduklarını öne sürseler de, bu kadınların ortak bir dayanışma amacıyla böyle yapmayı yeğlemiş olmaları daha büyük olasılıktır. Yine de devletin, uzun vadede ne kadar boşuna olursa olsun, yasalarla kadınları kontrol altına alıp engellemeye çalıştığı açıktır. Bir başka yasa da fahişelerin tahtırevanlarda gezmesini yasaklıyordu. Ancak, çoğu buna da uymuyor; bazıları bilinen nedenlerden ötürü perdeleri kapatılmış tahtırevanlarla sokaklarda geziniyorlardı.

Başka yerlerde fahişeler zekâları ve girişimcilikleriyle buldukları her yerde çalışıyorlardı. Kent sokakları onlarla doluydu. tiyatroların, sirklerin ve özel evlerin altlarındaki kemerlere *Fornice* (İngilizce'deki 'fornication: cinsel ilişki' sözcüğünün kökenidir) deniyordu. Çoğu fahişe müşterilerini bu loş yerlerde ağırlıyordu. Sıkı bir 'spor' karşılaşmasıyla geçen bir akşamüstünden sonra kanı kaynayan erkekler arasından bolca müşteri çıktığı için, sirklerle stadyumların *fornice*'leri özellikte pek revaçtaydı. Spor karşılaşmaları Roma'da kentin eğlence mahallesinde bir final maçı gecesi gibi bir şeydi. genelevlerle hanların dışında, tutulan diğer yerler sokakların üstündeki balkonlar, *stabulae* olarak bilinen evler ('buralarda odalar kullanılmaz, ilişkiler açıkta gerçekleştirilirdi'[17] diye kaygılanmaktadır Sanger); ve *turturillae*, ya da 'güvercin yuvalarıydı.' Gölgelik bahçeler de fahişelerle müşterileri tarafından sık sık ziyaret edilir; bunlar genelde heykellerin ve tapınakların çevrelerinde oynaşırlarken görülürlerdi. Fahişeler başka işler; özellikle de kasaplar, fırıncılar ve berberler için de müşteri toplarlardı. Fırınlarda genelde un değirmenlerinin mahzenlerinde 'hücreler' bulunur ve bunlar sokak fahişelerine kiralanırdı. Ancak, buraları sık sık kendini kaydettirmemiş kadınların peşindeki *aedile*'lerin baskınına uğrardı.

Fahişeler için bir diğer zengin müşteri kaynağı da tabii halk hamamlarıydı. Yüksek sınıftan Romalılar dinlenmek ve arkadaşlarıyla birlikte olmak için buralara gelirlerdi. İlk başta bunların iki cinsin ayrı ayrı bulundukları yerler olmaları planlanmışsa da, rahat ve duygulu ortamda Romalıların kaynaşı-vermeleri uzun sürmedi. Zaman içinde fahişelerle müşterileri hamamlara öylesine doluştular ki, talebi karşılamak için özel alanlar ayrılır oldu. Aromatik yağlarla masaj ve çeşitli 'ekstra' hizmetler isteyen erkekler için özel hücreler yapıldı ve bu da masaj salonlarının doğuşu oldu. Oral tahrik sanatında eğitilmiş becerikli *fellatrice*'ler ve genç delikanlılar özellikle pek tutuluyordu. Öte yandan, hamam hücreleri yalnızca erkek müşterilere ayrılmı-

yor; Romalı kadınlar da sık sık gelip lüks içindeki bomboş yaşamlarının yol açtığı sıkıntı ve stresi üzerlerinden atıyorlardı.

Aşağı sınıftan bir fahişe için sokak, kentin kayıtlı genelevlerine oranla çok daha iyi bir çalışma ortamıydı. Fuhuş evi genelde küçük bir binaydı ve daha şık semtlerde fahişelerin odaları gölgelik bir avlunun çevresine dizili olurdu. Daha basit yerlerde ise koşullar da son derece basitti: Küçük bir koridordan fahişelerin hücrelerine gidilirdi. Hücreler de küçücük, loş ve havasız yerler olup, azıcık eşyası bazen yalnızca bir lâmba ile yere atılmış birkaç minder ve örtüden ibaretti. Her hücrenin kapısında bir tabela asılıydı: Bir tarafında kadının ücreti yazılır, diğerinde ise umumi tuvaletler gibi, meşgul yazısı bulunurdu. Genelevin dışına, yapılan işi duyuran süslü ve belirgin bir tabela asılır; içinde erotik heykeller ve duvar resimleri bulunurdu. Müşterinin hayalgücüne pek az şey bırakılırdı; lambalar bile kanatlı cinsel organlar biçiminde olurdu.

Kendilerine kaydolmaya isteksiz fahişeleri taciz etmenin yanısıra, genelevler arasında 'düzeni' sağlamak ve yasal çalışma saatlerine uyup uymadıklarını kontrol etmek de *aedile*'nin görevleri arasındaydı. Bu saatler öğleden sonra üçten, ertesi sabah şafak sökene dek uzanırdı. Buralarda çalışan kadınların yasaların gerektirdiği gibi giyinip giyinmediklerini ve kendilerine doğru ücretin ödenip ödenmediğini kontrol etmekle de yükümlüydüler. Bu, fahişelerin yararına olan tek yasaydı: Geri kalanların tamamı onların aleyhine kısıtlamalar ve zorunluluklardan oluşuyordu. Bu nedenle, çalışan fahişelerin büyük çoğunluğunun yasa koyuculara kafa tutup kendi başlarının çaresine bakmalarına şaşırmamak gerekir.

Eski Roma'da iki türlü fuhuş evi bulunurdu; birincisinde genelevin sahibi, herbirine çalışmalarının karşılığında ufak bir ücret ödediği kölelerinden, ya da kiraladığı özgür kadınlardan kâr ederdi. İkinci tipe ise daha az raslanırdı: Burada genelev sahibi bağımsız çalışan fahişelere oda kiralayan bir mal sahibi gibiydi. Pazarın alt ucundaki yerler çok yalınken, pahalı evler lüks biçimde döşenmişti ve fahişeler daha çok kazanıyorlardı. Evlerin sahipleri kentin her yanından müşteri toplamak için çığırtkan çıkarıyor, müşteri eve bir kez geldikten sonra her türlü kaprisi yerine getiriliyordu. Müşteriyi fahişenin yanına götürmeden önce veznedar onunla görüşüp parasını alıyordu. Delikanlı hizmetkârlar da şarap ve diğer ikramların yanısıra, yıkanmak için temiz su getiriyorlardı. Fahişelerin, kendileri için özel kadın hizmetçileri vardı ve bunlar, kadınları iki müşteri arasında taze ve güzel görünümlü tutmakla görevliydiler.

Avrupa'da ahlaksızlığın arttığı daha ileri çağlarda, özellikle de Victoria döneminde olduğu gibi, iktidar sınıfındaki erkekler bakire fahişeler için önü alınmaz bir şehvetle doluydular. Bir genelev sahibi ne zaman taze bir bakire bulsa (genelde köle kızlar) kapısına defne yapraklarından bir çelenk koyar, üstüne yanan bir lamba ile bir de tabela asıp kızın özelliklerini ayrıntılı

biçimde betimlerdi. Henriques'in deyimiyle yeterince fazla fiyat veren 'şanslı erkek'[18] bakireyle birlikte olduktan sonra yedirilir, içirilir ve defne tacıyla taçlandırılırdı. Eski Roma'nın yüksek sınıf erkekleri için yeni yetme bir köle kızın bekâretini bozmak büyük bir başarı sayılıyordu.

Çoğu tarihçiye göre Roma devrindeki fuhuşun diğer eski imparatorluklardakinden farkı, dinsel bir yanının bulunmamasıydı. Öte yandan, son zamanlarda bazı feminist yazarlar bazı cinsel törenlerle din arasında bir bağlantı bulunabileceğini öne sürmektedirler. Barbara Walker *Women's Encyclopedia of Myths and Secrets* (Kadın Mitleri ve Gizemleri Ansiklopedisi) isimli eserinde Roma'nın ruhunu simgeleyen kutsal ateşin bekçileri Vesta Bakirelerinin ilk başlarda eski kültürlerdeki Büyük Rahiple bir tür kutsal nikâh törenine katılmış olabileceğini yazmaktadır. Bu nikâh, herhalde hükümdarın gücünü Roma halkının gözünde yasallaştırıyor olmalıydı (örneğin Julius Sezar Roma'nın hem politik lideri, hem de Büyük Rahibiydi). Acca Larentia, ya da 'en soylu fahişe' ve Roma'nın Anası figüründe olduğu gibi, eski Roma mitolojisinde anaerkil cinsel ayinlerin kültürün bir parçası olduğu görülmektedir. Tarihçi Livius gibi Latin kaynaklar, Roma'da fahişeliğin MÖ 6. yy'a kadar uzandığını göstermekte; ve Roma'nın anaerkillikten doğuş hızı düşünülecek olursa, eski dinlerden bir kısmının varlığını sürdürmüş olmaması akla yatkın gelmemektedir.

Ancak sonraki, daha iyi belgelenmiş çağlarda fuhuş, fahişelerin koruyucusu olarak görülen tanrıça Venüs'e tapınma ile bağlantılı kabul edilir oldu. Barbara Walker'a göre Venüs tapınakları fahişe-rahibeler tarafından cinsel tekniklerin öğretildiği birer okuldu.'[19] Bunlar, görünüşte Hint Tantrizmine benzeyen bir tür cinsel-tinsel yol öğretiyorlardı. Henriques gibi bazı uzmanlar 'dinsel fuhuşun biçimlerinde belli başlı gelişmeler olmadığını'[20] öne sürseler de, çeşitli dinsel festivallerde fahişelerin önemli roller üstlendiği yolunda açık kanıtlar vardır. Tanrıçaya fahişelik sıfatıyla verilen isimlerden birisi de *Venus Vulgivava* –Sokak Kadını Venüs'tü; ve her iki cinsten fahişeler her yıl 23 Nisan'da onun festivalini kutlarlardı. *Fortuna Virilis* olarak bilinen bir tanrıça da aşağı sınıftan Romalı kadınlar tarafından sevilir ve bunlar, iyi bilinen fuhuş yuvaları olan erkek hamamlarında yıkanırken bu tanrıçaya tapınırlardı. Halkın çoşkulu katılımıyla birlikte fahişelerin kutladığı bir başka festival de her yıl 28 nisan'da başlar ve bir dizi yarışma içerirdi. Bunlar, efsanevi bir fahişe olan ve inanılmaz ölçüde başarılı meslek yaşamının tüm gelirlerini minnettar ve hoşnut Roma'ya miras bırakan tanrıça Flora adına düzenlenirdi. Yarışmaların doruk noktası olan final töreni 3 Mayıs'ta Sirkte düzenlenirdi: 'Orada toplanan Roma'nın fahişeleri soyundular ve gittikçe artan şehvette danslar yaptılar. Sonunda genç erkeklerden oluşan bir grup heyecanla arenaya indiler ve kalabalık alkışlarken, beklenenleri yaptılar.'[21]

Çoğu erkek yazarın kadın düşmanlığı nedeniyle, her çağdan fahişelerle ilgili anlattıklarında zaman zaman masalı gerçekten ayırmak kolay olmasa da; kuşaklar boyu tarihçilerin hışımla iddia ettikleri gibi, Romalı kadınların tanrı ve tanrıçalarını orgazma varan ayinlerle kutsadıklarında gerçek payı var gibidir. Tanrıça Bona Dea'ya tapınanların hepsi kadındı ve Plutarch onun ayinlerini oldukça ölçülü, tarafsız bir biçimde anlatsa da, Juvenal'in kaleminden, aşırı abartılmış bir bölümde (ilerki dönemlerin araştırmacıları tarafından büyük bir zevkle aktarılmıştır) kadınlar çılgın ve sarhoş bir nemfomanlar gurubu olarak anlatılır. Bunlar yoldan geçen her erkeğe tecavüz etmeye hazırdırlar ve hatta –erkek yokluğunda– eşekleri ahırlarından çıkarıp şehvetlerini dindirirler. Juvenal'in anlatımı aslında düş gibidir. Yine de, Bona Dea kutlamalarına fahişelerin de katıldığı bilindiğinden, programda kuşkusuz cinsel etkinlikler de bulunmaktaydı. Bunların 'yüzeyselden öte giden sevici hareketleri'[22] de içerdikleri bilinmektedir. Bu da, Juvenal gibi gözlemcilerin antipatisini kısmen açıklamaya yeter.

Roma İmparatorluğunda en sevilen tanrıçalarından biri de Mısır'dan aldıkları İsis'ti. İsis, tüm kutsal özelliklere sahip bir baş tanrıça olarak kabul ediliyordu. Merhameti, 'anaç' nitelikleri de vurgulanıyordu ama, o da kendinden önceki İştar gibi bir fahişe-tanrıçaydı. Belki de İsis güçlü kadınlık imgesini böylesine yaratıcı biçimde temsil ettiğindendir ki, Roma devleti ona olan bağlılığı bir tehdit olarak algıladı ve ona bağlı olanlarla rahiplerine karşı uzun ama sonuçsuz, resmî bir cezalandırma kampanyasına girişildi. Sonunda yetkililer yenilgiyi kabullenip, onun hem kentte, hem de imparatorluğun her köşesinde bulunan tapınaklarına göz yumdular. Roma dünyasının her tarafında; hatta uzaklardaki Britanya'da bile İsis'e tapınılıyordu.

Bu popülerliğin başlıca nedeni büyük olasılıkla dinin herkese açık olması gerçeğiydi. Tanrıçayı özellikle kadınlarla köleler seviyordu. Tarikatına bağlı olanların rahat bırakılmasından sonra, aristokrasi arasında da moda olmuştu ama, ona tapınanlar büyük ölçüde Roma'nın avam tabakasıydı. Bunların pek çoğu imparatorluktan çok uzaktaki topraklarda doğmuşlardı ve bu nedenle, Roma'nın gücünden pek çıkarları yoktu. Ancak, imparatorluk genişleyip zenginleşirken üst sınıflardaki kadınlar da bir ölçüde özgürlüklerini kazanınca, İsis dini onlar arasında da hızla yayıldı: 'Onun en sadık ve en ateşli taraftarları kadınlardı, imparatoriçeden en aşağıdaki köle-fahişeye kadar.'[23]

Her zaman olduğu gibi, erkeklerin İsis dini ile ilgili anlattıklarında, gerçeği uydurmalardan ayırmak kolay değildir. Bazıları kuşkusuz diğerlerinden daha dengeli, ya da en azından daha az paranoyaktır. Örneğin Ovid'in öne sürdüğü, İsis'in kadınların cinsel açıdan daha özgür olmalarına yardım ettiği savı doğru olabilir. Öte yandan Juvenal ona tapınan kadınları lanetlemiş, 'rahibelerin fahişelerden farkı olmadığını' söylemiştir. Yine de, İsis'in bazı ayinlerine katılmadan önce, kadınların on güne kadar sürelerle erkeklerden

uzak durmaları gerektiği biliniyordu (ozan Propertius bundan yakınır). Hatta bazı kadınlar kendilerini tanrıçanın hizmetinde, bütün yaşamları boyunca cinsel ilişkiden uzak kalmaya adamışlardır. Klasik tarihçi Sarah B. Pomeroy kültte 'erotisizmle asetizmin birbirine karıştığını'[24] belirtir. İsis dininde gerçekten kutsal fahişeliğin bazı unsurlarının bulunması olasıdır –fahişelerin ona saygı duyup tapındıkları bilinmektedir– ancak, elde yeterli kanıt yoktur. Roma toplumunda ayinsel, ya da kutsal fuhuş konusundaki gerçek her ne olursa olsun, en azından avam tabakasında bağlantının hepten yitirilmediği açıktır. İsis, Ganymede (eşcinsel bir tanrı) ve Ceres (toprak tanrıçası) tapınakları alt tabakalardan fahişelerle müşterilerinin en sevdikleri buluşma yerleriydi. Dinsel zevklerden cinsel zevklere geçen yol çok kısaydı.

Roma tiyatrosu da fahişeler için özel bir çekiciliğe sahipti. Ovid ünlü erotik şiiri *Aşk Sanatları*'nda kumarbaz adaylarına şöyle akıl verir:

> –oyunevinin üstünde bir yer...
> o dar yerde çeşit çeşit av vardır.
> Oraya yerleş ve dikkatle gözle
> çok geçmeden kalabalıkta bir metres bulabilirsin
> uzun süreli, ya da tek bir oyun için.[25]

Öte yandan, fahişeler kendilerini auditorium'da, ya da tiyatroların temellerini oluşturan kemerlerin altında çalışmakla kısıtlamıyorlardı. Tiyatro kendilerini ve yeteneklerini halka sergileyebilecekleri bir yer olduğundan, çoğu burada oyuncu olarak çalışırdı. Hatta aşağı-sınıf fahişeden 'hanımefendiliğe' yükselme olasılığı bile vardı ki, bu da ek bir teşvik unsuru olmalıydı. Fahişeler genelde profesyonel oyuncuydular ve tersi de geçerliydi.

Bu, Roma tiyatrosunun, çoğu cinselliği tüm yönleriyle kutlayan köylü bayramlarından kaynaklandığı gerçeğinin ışığında, mantıklı bir gelişme olarak görünmektedir. Tiyatro bu nedenle müstehcenlikten hiç uzaklaşmamıştır; seyirciler buna bayılırlardı. Komedide en tutulan karakterler fahişelerle kadın simsarlarıyken; eşcinsellikle ensest de sevilen konulardı. Çok tutulan geleneklerden biri, kadın komedyenlerin oyunun sonunda neredeyse çıplak kalmaları; bir diğeri de mitolojiden erotik sahnelerin hem mim, hem de dansla oynanmasıydı. Jüstinyen'in (MS 6. yy Bizans İmparatoru) karısı Theodora eski bir oyuncu-fahişeydi. Onun olağandışı ve ilginç bir öyküsü vardır.

Çok yoksul bir ailede dünyaya gelen Theodora, çağının en güçlü kadını olacaktı. Tarihçiler onu 'geçmiş bütün devirlerin en etkin kadınlarından birisi'[26] olarak kabul ederler. Gençliğinde gününün en ünlü oyuncularından biri; yetenekli bir taklitçi ve 'modern burleskin ustası';[27] yani iyi bir striptizciydi. Theodora, tiyatroculuk yaşamının zirvesindeyken taşra valilerinden bi-

rine metres oldu, ama bir aşamada ayrıldılar ve vücudunu satarak Konstantinopolis'e geri döndü. Daha sonra mesleğinin zirvesine ulaşıp o zamanlar senatör olan Jüstinyen'in dikkatini çekti. Roma yasaları senatörlerin fahişelerle evlenmesini yasaklasa da, Jüstinyen Theodora'ya öyle tutulmuştu ki, amcası İmparator Jüstin'i ikna edip yasayı geri çektirdi. Sonra sevgilisiyle evlendi ve Jüstin'in ölümünden sonra yerine Jüstinyen'in geçmesiyle Theodora imparatoriçe oldu.

Erkek dansçılarla oyuncular da tiyatroda başarılı oluyor ve sık sık kendi başlarına ün kazanıyorlardı. Bunlar, 20. yy sinema yıldızlarının Roma'daki karşılıklarıydılar. Soylular, özellikle de kutsal imparatorlar ve eşleri tarafından ağırlanırlardı. Caligula oyuncu Mnester'le, Nero Paris'le aşk yaşamış; İmparator Domitian bir oyuncuyla olan ilişkisinin ayyuka çıkmasından sonra karısından ayrılmıştı. Bütün tiyatro fahişeleri yaşamlarına sokaklarda başlamış olsalar da, orada kalmamışlardı. Yasalar –ya da cinsiyetleri– aristokrat sevgilileriyle evlenip soylu aileler kurmalarına izin vermese de, en azından yaşamlarında bir ölçüde varlık ve saygınlık elde edebiliyorlardı ki, bu da sokaktaki fahişelerin hayal bile edemedikleri bir şeydi.

Bir başka gösterici-fahişe grubu da Roma'nın dansçı kızlarıydı. Bunlar genelde profesyonel dansçı, ya da Suriye ve İspanya'dan; özellikle de Gades'ten (Cadiz) getirilmiş yetenekli kölelerdi. Dans, kölelerden senatörlere; Roma toplumunun bütün sınıflarınca sevilen bir etkinlikti ve üst sınıftakilerin çoğu çocuklarını dans okullarına gönderirlerdi. Yazar Scipio bunlardan birinde on iki yaşında bir oğlanın kastanyetlerle yaptığı, 'en yüzsüz bir kölenin bile edebiyle yapamayacağı' dansı seyretmiştir: Bazı zengin Romalılar çocuklarına zamanın sevilen danslarını öğretmesi için öğretmenler tutarlardı ama çifte standart burada bile geçerli olurdu: 'Saygıdeğer' kadınların dans etmeyi sevmesi ya da toplum içinde dans etmesi hoş karşılanmazken, Romalı erkekler parayla tuttukları dansçıları, ya da kölelerini seyretmekten zevk alırlardı. Ovid eski Roma'nın bir dansçısını anlatır:

> Kolları zarif, hareketleri ölçülü;
> davetkâr biçimde kıvırıyor belini,

Martial ise bir başkasını betimler:

> Titrer, sarsılır, kalçalarını sallar ve kıvırır...
> Hippolytus bile olsa kendinden geçerdi.[28]
> (Phaedra efsanesine göre Hippolytus iffetiyle ünlüdür.)

Dansçılar öncelikle fahişe olmasalar da, çoğu cinsel hizmetler satarak kazançlarını arttırır ve hayatlarında bir ölçüde lükse erişip nispeten debde-

be içinde yaşarlardı. Ara sıra bu dansçı-fahişelerin bazıları fahişeler hiyerarşisinin tepesine ulaşır, gıpta edilen kibar yosmalarının konumuna gelirlerdi. Öte yandan, bu seçkin fahişelerin büyük çoğunluğu aslında 'saygın' ailelerden gelen eğitimli, güzel ve iyi yetişmiş kadınlardı. Sonuç olarak, çoğu tarihçi bunların meslek olarak neden fahişeliği seçtiğini açıklamakta zorlanmaktadırlar. Sanger, kadınların 'şehvet ve açgözlülüğünü' suçlarken, Henriques motivasyon olarak belli belirsiz 'para hırsına' ve 'yatkın olmaya' değinir. Ancak, üst sınıftan bir kadının kibar fahişe olması için en güçlü neden tabii parasal açıdan özgür olmak ve hiçbir erkeğe bağımlı olmamaktı.

Bu kadınlar bağımsız yaşar, çeşitli zengin müşterilerinin ziyaretlerini kabul ederlerdi. Ara sıra geri planda göze çarpmadan tahsildar olarak çalışan bir de koca olurdu. Eskiden oyuncu olan kibar fahişe Cytheris Brutus, Marcus Antonius ve ozan Gallus'un metresiydi. Kibar fahişelerin müşterileri arasında da senatörlerden yazarlara, Roma toplumunun ileri gelenleri bulunurdu. Aralarında Catullus, Ovid, Horace, Tibullus ve Propertius'un da bulunduğu Roma'nın en iyi ozanlarından çoğu kibar fahişeleri ziyaret eder ve bu kadınları dizelerinde kutlarlardı. Tarihçi Otto Kiefer'in 'Romalı ağıtçıların en büyüğü' olarak nitelediği Propertius, kibar fahişe Cynthia ile olan ilişkisini en iyi eserlerinden bazılarına esin kaynağı olarak kullanmıştır. İlginçtir ki, Kiefer Cynthia'yı 'avam bir fahişe' olarak aşağılasa da, ozanın kendi tanımı kadının eğitimli, esprili, rafine, zarif, entellektüel açıdan ozana denk düzeyde olduğunu göstermektedir: 'Onun... kendi türünden kadınları saygın evli kadınlardan ayıran çok yönlü bir eğitimi vardı. Kendi sınıfındaki diğer hemcinsleri gibi yalnızca dans etmekle, şarkı söylemekle ve lir çalmakla kalmıyor, şiir eleştirisi de yapabiliyordu... hatta kendisi şiir yazıyordu.'[29]

Ne yazık ki, Cynthia'nın aşkı romantik değildi: 'Cynthia ne iktidar sever, ne de onur arar,' diye yazdı reddedilen Propertius: 'O her sevgiliyi cüzdanıyla tartar.'[30] Ozanınki müşterilerin klasik yakınmasıydı: Kadının bütün ilgisini kendisine yöneltmesini istemesine rağmen, Cynthia'nın canı kimi çekerse onunla yatma özgürlüğü ,ilişkiyi kıskançlıklarla dolu bir savaş alanı haline getiriyordu. İşin sonunda, fahişenin cinsel açıdan bağımlı müşteri üstündeki gücü sayesinde, dizginler Cynthia'nın elindeydi. Bu, ozanın aşkına mazoşistçe bir nitelik kazandırdı; çünkü o aşkta, ya da daha doğrusu, kendi romantik hayal dünyasında her zaman 'kaybeden' olmaya mahkûmdu. Gerçekten de, Propertius Cynthia ile olan ilişkisinde 'çektiği' fiziksel ve duygusal acıyı açıkça kutlamaktan hiç çekinmiyordu:

> Lâmbaların ışığında seninle mücadelenin tadını çıkardım
> dün gece ve bütün öfkeli küfürlerini işitmenin.
> İçkiyle çıldırmışken neden masayı devirdin

ve kadehleri öfkeyle başıma fırlattın?
Haydi gel, hışmınla saçıma yapış
ve güzel tırnaklarınla yüzümü gözümü tırmala!
Sevgilim, gözlerimi yakıp kül'etmekle tehdit et
giysimi yırt at, göğsümü aç!
Kuşkusuz bütün bunlar gerçek sevginin belirtisi...
Hiç kasıp kavurmayan aşk belirsizdir...
Sakin bir kız en büyük düşmanım olsun!
Beni tanıyanlar diş izlerini görsün
ve mutlu bir aşkı gösteren yaraları![31]

Anlatılan bu davranışlarından Cynthia'nın, kendi köle-sahibi sınıfının sadistiçe alışkanlıklarına uyduğu bellidir; buradaki püf noktası, bunları iktidardaki sınıfın erkek bir üyesine yapıyor olmasıdır. Bir başka seferinde Propertius, Cynthia'nın bir akşam ozana habersiz uğrayıverdiğinde onu, bahçede iki 'kolay' kızla oynaşırken bulmasını anlatır. Kadın, dehşetengiz bir öfkeye kapılmıştır:

Öfkeli, gelişigüzel darbelerle yüzümü yaralar,
Boynumu bereler, dişleri kan çıkarır
ve en çok o suçlu gözlerime saldırır.
Sonra, kolları beni cezalandırmaktan yorulunca,
Yatağın arkasında saklanan uşağı yakaladı...
Çocuk merhamet etmem için yalvardı, yakardı...
ama ne yapabilirdim ki ben, ki ben de bir tutsak?
Sonunda yalvaran ellerimden merhamete geldi
ve istemeyerek ayaklarına dokunmama izin verdi.[32]

Propertius burada metresine yalvarmayı seven mazoşist müşterinin cinsel eğilimlerini sergilemekte ve ondan gördüğü şiddetten zevk almaktadır. Boyun eğmesi ve aşağılanması bu erotik oyunun en önemli unsurlarıdır. Bu arada Cynthia saldırganlığını yöneltecek başka hedeflere de sahiptir; önce paralı sevgilisini, sonra da onun talihsiz kölesini kurban seçer. Juvenal'ın anlattığı 'saygın' evli kadınınsa yalnızca ikinci seçeneği vardır:

Ama bilmelisin her kadının evde her gün
ne yaptığını. Diyelim ki kocası yatakta
sırtını döndü ona. Tanrı yardımcısı olsun hizmetçinin!
Kadının hizmetçileri soyulur, arabacı dövülür
geciktiği için (bir başkası uyuduğu için

cezalandırılır o), sopalar kırılır, kanayan
sırtlar kırbaçlanır: bazı kadınların özel kırbaççıcısı vardır.
Yüzü boyanırken, arkadaşlarıyla sohbet ederken,
altın sırmalı bir giysiyi incelerken kırbaçlatır,
günlük gazeteyi okur kırbaçlatır, kırbaççı yorulana dek
sonra bağırır GİT ŞİMDİ diye ve işkence sona erer.
Evini bir tirandan bile daha zalimce yönetir.
Bir işi varsa, her zamankinden
daha güzel görünmek istiyorsa, çabuk, bekliyor
ağacın altında, ya da Kraliçe İsis'in genelevinde...
zavallı Pescas hanımının saçlarını tarar, kendisininki
perişandır, çıplak omuzları ve açıktaki göğüsleriyle.
'Bu bukle çok kabarık.' Ve hemen öküz derisi kırbaç
patlar sırtında: Suçu bir saç modelidir.[33]

Juvenal her zamanki gibi, 'Herhangi bir kadını' elinden gelen bütün hırçınlık ve nefretle kötülemekte ve böylelikle, 'saygın' hanımı sözle aşağılayarak sadistçe zevkler döngüsünü tamamlamayı başarmaktadır. Öte yandan, Juvenal'in anlattıkları ister üst sınıftan fahişeler, isterse de soylu 'hanımefendiler' olsun, kadınların da mutlak gücün yoldan çıkarıcı etkisine karşı bağışık olmadıklarını kanıtlamaktadır. Bu iki grup kadın arasındaki düşmanlığın antik Yunan'da olduğu gibi, Roma'da da hayatın bir parçası olduğu ve nikâhlı eşlerin, fahişe hemcinslerinin parasal ve cinsel özgürlüklerini açıkça kıskandıkları yolunda da kanıtlar vardır.

Dramatist Plautus aşağıdaki diyalogda bu karşılıklı düşmanlık konusunda bir fikir vermektedir:

Çok doğru ve uygundur
bizim işi yapan kadınların
iyi dost ve müttefik olması.
Soylu-kandan hanımlara bak, yüksek ailelerdeki eşlere
bak dostluklarını nasıl sürdürüyor, birbirlerine arka çıkıyorlar
Biz de onlar gibi aynısını yaparsak, hayatımız daha da güçleşir
Bizden nefret ediyorlar! Ve yardımlarına muhtaç olmamızı istiyorlar:
asla kendi ayaklarımız üstünde duramayalım,
her zaman onların desteğine ihtiyaç duyalım,
onlara yalvaralım.
Git onlara! Çok geçmeden ayrılmak istersin, çünkü bizi överler
Açıkça en azından; aralarında fırsat bulsalar,
üstümüze soğuk sular dökerler,

kocalarını tavladığımızı söylerler,
aşkta onlara rakip olduğumuzu.
Bizi bastırmak isterler... Biz özgür kadınları![34]

Antik Yunan'da olduğu gibi Roma'da da fahişeler, ihmal edilen eşlerin düşmanlık ve kıskançlığından kendilerini korumak için profesyonel dayanışmaya güveniyorlardı. Yine Yunanlı kibar fahişeler gibi, onlar da kendi benzersiz ve renkli kültürlerini yaratmışlar; 'saygın' Romalı kadınların ezik durumlarını küçümsüyor, fahişelerin en eski geleneği olan tam cinsel özgürlüklerini, hiçbir erkeğe 'ait' olmamayı yeğliyorlardı. Romalı kibar fahişeler eğitimleriyle, zekâlarıyla, güzellik ve bağımsızlıklarıyla gurur duyar; Roma'nın gerçek 'özgür kadınları' olduklarını bilirlerdi. Belki de Roma'nın iktidar sınıfındaki evli kadınların onları bu kadar kıskanıp içerlemelerinin nedeni de buydu. İki grup kadın arasındaki bu düşmanlık tarih boyunca tekrarlanacaktı ve özünde de en büyük çelişki yatıyordu: Eşin kendi durumunu pekiştirmesi için fahişeye gereksinme duyması. Ne de olsa, 'Kötü' kadın yokken, 'İyi' kadın kendini kiminle kıyaslayayıp övünebilirdi ki?

Roma İmparatorluğu için yaşamsal önem taşıyan ve tarih kitaplarında asla sözü edilmeyen bir grup seks işçisi daha vardır: 'Kamp izleyicileri.' Bunlar, uzun süreli yabancı harekâtlarda, ya da imparatorluğun uzak sınırlarındaki ıssız bölgelerde askerlerin ihtiyaç duyduğu 'dinlence ve eğlenceyi' sağlayan, tutsak köle kadınlardır. Roma aslında bu talihsiz kadınlara çok şey borçluydu. Uzun yıllar boyunca ekonomisi bütünüyle sürekli askeri genişlemeye dayanmış; imparatorluğun son sınırları çizildikten sonra bile güvenliği sınır garnizonlarına bağlı olmuştu.

Savaş sanatının bu en temel gerçeğini keşfedememiş olan Yunanlıların aksine (on yıl boyunca Troya'yı kuşatan askerler için söylendiğine göre, o kadar uzun zamandır bir fahişe görmemişler ki, popoları kentin kapıları kadar açıkmış), eski Romalı askerler pek güzel hizmet görüyorlardı. Nereye giderlerse gitsinler, gamizonun yanında hemen bir dizi genelev kurulurdu. Bu genelevler pek basitti; Roma'daki ucuz evlerde olduğu gibi, her kadın için bir hücreden oluşuyordu. Buralarda çalışan köleler askerî bir acımasızlık ve sistemlilikle istismar ediliyordu; Rolleri askerleri rahatlatmak için gece gündüz sevişmenin yanısıra, yaraları sarmak, yemek pişirmek ve erkeklerin hak bildikleri diğer tüm ev işlerini yapmaktı. Bu çileli yaşamdan tek kaçış umutları da kendi özel zevkleri için bir kadın sahibi olabilecek kadar varlıklı bir subay tarafından satın alınmaktı. Bu, seks kölesinin yükünü bir ölçüde azaltmış oluyordu. Ancak, 'kamp izleyicilerinin' büyük çoğunluğu için yaşam, hiçbir kurtuluş umudu olmadan, sonsuz bir aşağılanma, hastalık ve

bitkinlikten iberetti. Askerlerin seks kölelerini istismarı eski Roma'daki aşağı sınıf seks sektörünün bir özetidir. Köleliğin olağan olduğu, çok sayıda kölenin tek amacının yalnızca küçücük bir seçkinler grubunu zengin etmek olduğu bir toplumda, cinsel angaryanın da buna koşut çizgide gelişmesi ve yığınla kadın (ve çocuğun) hayatları boyunca yalnızca parası olanların zevki için çalışması kaçınılmazdı.

Tarihçiler ağız birliğiyle eski Roma'nın kokuşması ve çöküşünü gem vurulmamış cinselliğe bağlarlar. Öte yandan, gerçek yolsuzluk her zaman kölelik kurumunun temellerinde yatmıştır. Kölelik, akıl almaz bir insanlık çilesidir. Köle ve yoksul proletarya sınıflarındaki kadın ve erkeklerin yaptıkları bütün işler, koşullar gereği aşağılacıydı; bu nedenle, –çoğunun yaptığı gibi– fahişeliğin özellikle aşağılayıcı bir uğraş olduğunda diretmek anlamsızdır. Aksine, çoğu kadın için, bağımsız bir fahişe olmak kendi açılarından olumlu bir seçimdi.

Eski Roma'da cinsellik ve fuhuş, yaşamın kabul edilmiş gerçeklerindendi. Bunlar açıkça sergilenir, istismar edilir, tartışılır ve kutlanırdı. Roma devleti bu ticaretten kâr sağlamaya utanmazdı: İmparator Caligula fahişelere vergi koyduktan sonra bu işten büyük kazanç sağlanmıştı. Bu, ilk hıristiyan imparator Konstantin iktidara geldiğinde de devam etti. Konstantin bu kadar büyük gelir getiren yasayı *Chrysargum* diye niteliyordu; yani, altın ve gümüş. Senatörlerle devletin ileri gelenleri, genelev işletmecilerine mülk kiralayarak seks ticaretinden doğrudan gelir sağlıyor ve bunu yaparken de yasalara karşı geliyorlardı. Her düzeyde fuhuş Roma ekonomisinde iyice yer etmiş, cinsel hizmetleri ne alanlar, ne de satanlar herhangi bir şekilde utanmıyor, damgalanmıyordu. Fuhuş, 'kutsal' imparatordan en alttaki köleye kadar, toplumsal etkinliklerden biriydi yalnızca. Kutsal fuhuşla zayıf bağlar hâlâ vardı ve sistemde bir 'günah' anlayışı henüz yerleşmemişti. Ancak Roma İmparatorluğu çöktükten ve yeni din olan Hıristiyanlık resmi dogmayı ele geçirdikten sonra, iktidardaki erkekler fuhuşun ayıp; fahişelerin kendilerinin de kötü ve toplumun kalan kısmı için yoldan çıkartıcı bir tehdit olduğunu sözde kabul etmeye başladılar. Artık kadınlara karşı nefret dolu yepyeni bir çağ başlıyordu.

BÖLÜM 4

Karanlık Çağlar:
Cinselliğin Kurban Edilmesi

Kadın, lağım çukuru üstünde kurulmuş bir tapınaktır.

Tertullian

Fuhuşu engelleyecek olursanız, kaprisli şehvetler toplumu yıkıp geçer.

Aziz Augustine

Roma dünyasının parçalanmasıyla birlikte, Batı tarihi Karanlık Çağlar olarak isimlendirdiğimiz bir döneme girer. Bu dönem, kabaca Roma İmparatorluğunun çöküşünü izleyen beş yüzyılı kapsamaktadır. Tarihsel süreç hemen hemen –ama tümüyle değil– gözden kaybolur. Özellikle erken Hıristiyan Kilisesi açısından dikkatli bakacak olursak, bu çalkantılı dönemin olaylarına bir ölçüde ışık tutmak olanak kazanır. İşte o zaman bu dönem boyunca fahişe olarak çalışan kadınların yaşamları konusunda da görüş yürütebiliriz.

MS 5. yy'da kendi içindeki kavgalar, ekonomik buhranlar ve kölelerle köylülerin isyanları sonucu zayıflayan Roma İmparatorluğu, sınırlarındaki Cermen kabilelerinin baskılarına boyun eğmeye başladı. Bu istilacılar Batı Avrupa üstünden Fransa'ya, İngiltere'ye, İspanya'ya, İtalya'nın kendisine ve hatta Kuzey Afrika'ya kadar indiler ve imparatorluk parçalandı. Doğal olarak, bu yenilgilerin imparatorluğun kent-kökenli kültürü üstündeki etkisi de yıkıcı oldu. İstilacı kabileler kendi tarımsal ve köy-merkezli sosyal örgütlenme biçimlerini de beraberlerinde getirdiler. Ancak bunlar, eski anaerkil stilde çiftçi toplumlara dönüş anlamına gelmiyordu. Barbar savaşçılar kendi krallıklarını kurmak amacıyla muazzam topraklara el koyarken, özgür köylü-

lerle eski köleler buldukları yerlere yerleşip kendi köylerini kurdular.

Arkasından, yüzyıllar süren sosyal kargaşa geldi. Cermen kabileleri sürekli birbirleriyle savaş halindeydiler. Para birimi ve yazılı dille birlikte, Romalıların eski dünyaya kabul ettirdikleri otoriter 'barış'; ya da hukuk ve düzen de silinip gitti. Yaşamın odak noktası, artık boş ve çökmüş olan kentsel merkezlerden kırsal bölgelere kaydı. Fahişeler için bu, bütün dönem boyunca yaşamlarındaki tek başına en yıkıcı değişiklik olmalıydı.

Roma dünyasının kentleri seks ticaretinin bellibaşlı merkezleriydi. Bunların yıkılması ve arkasından daha az gereksinmesi olan; parası ve hepsinden öte, açgözlü bir iktidar sınıfı olmayan daha az karmaşık bir toplumun gelmesiyle, kentli fahişeler yaşam biçimlerinin neredeyse bir gece içinde yok olduğunu gördüler. Ancak, bu kadar merkezî bir rol oynadıkları toplumun çökmesi sırasında çoğu yok olsa da, kendilerini içinde buldukları yeni koşullara çabucak uyum sağlamış olmaları gerekir. Fahişeler zaten görünürde olanaksız koşullar karşısında bile ayakta kalabilmeleriyle tanınıyorlardı.

Çoğu kadın yollara düşmüş olmalıdır. Bunlar köyden köye gezip takas yoluyla ticaret yaparken, diğerleri de Avrupa'nın bir ucundan diğerine dolaşan çeşitli orduların peşlerine takılmış olmalı. Hatırı sayılır miktarda kadın da 'ocak-kızları' olacaktı. Bu, Hıristiyan papazların odalıklarına verilen isimdi.

Öte yandan, eski Roma'nın çöküşüyle fahişelerin kendileri ortadan silinmediyse de, kültürel gelenekleri için aynı şey söylenemez. Karanlık Çağlarda aşk, erotik ve diğer zevklerle bilgiler gibi uygar sanatlar ortadan silindi. Bu yitik sanatlardan izler daha ilerde, saray aşkları kültünde görünecekti ama eskilerin gururlu ve kutlu kadın duygusallığı geleneği sonsuza dek kaybolmuştu. Ne gariptir ki, Karanlık Çağlar boyunca ve arkasından gelen bütün toplumlarda Roma İmparatorluğundan aynen kalan tek gelenek, kadın sanatlarının yıkıcısının geleneği oldu: Bu, Hıristiyan Kilisesiydi.

337 yılında İmparator Konstantin ölüm döşeğinde Hıristiyanlığı kabul edince, yeni din bütün imparatorluk yapısının resmî dini haline geldi ve yepyeni bir insan sınıfı yarattı: Din adamları. Bunlar kısa zamanda Roma devletini bile geride bırakan muazzam bir bürokrasi oluşturdular. Yeni dini, imOparatorluğun ayak takımına kabul ettirmeyi başlıca görevleri sayıyorlardı ve 4. ile 5. yüzyıllar boyunca, imparatorluğun çöküşünün başlamış olduğu bir dönemde, binlerce rahip uçsuz bucaksız ülkelerde bir Hıristiyanlık seferberliği başlattı. O kadar başarılı oldular ki, Batı imparatorluğunun eyaletlerindeki; yani Fransa, İspanya ve Portekiz'deki köylülerin kültürü artık geri dönüşü olmayan biçimde değişti. Bu nispeten kısa zaman süreci içinde dilleri bile başkalaşım geçirdi ve bu halklar, eski Keltçe'nin yerine Latince'nin basit bir biçimini benimsediler. Bu dil sonradan çağdaş Fransızca, İspanyolca ve Portekizce'ye dönüşecekti.

Roma'nın düşüşünden sonra yalnızca Kilise olaylardan etkilenmeden kurtuldu ve kendi başına bir güç olarak ortaya çıktı. Bunun, genel anlamda Batıda cinsellik açısından; özellikle de kadınlar için tatsız sonuçları olacaktı. Yazar Elizabeth Fisher *Women's Creation* (Kadının Yaradılışı) adlı eserinde şöyle der: 'Hıristiyanlık, Yahudiliğin kadınlara yönelik güvensizliğini alıp, İbrani ahlakının çok daha sıkı bir yorumuna kendi baskılarını da ekledi. Özellikle iffetin idealleştirilmesinin, bedene yönelik bir nefret ve cinsel hareketlerin lanetlenmesi haline dönüşmesi önem taşımaktadır.'[1]

Daha şimdiden Hıristiyan Kilisesinin erkekleri, Hz. İsa'nın bizzat söylediklerinden ya da yazdıklarından çok ileri giden dogmalar icat ediyorlardı. Hz. İsa düşünce ve davranışlarda 'şehveti' lanetlese de, anlaşılan fahişeleri küçük günahkârlar olarak görmüştü. Bunlar, Cennet Krallığına sahte sofular gibi büyük günahkârlardan çok daha önce varacaklardı. Ayrıca, Hz. İsa'nın dramında o kadar önemli bir rol oynayan fahişe Mary Magdalene'i de (Mecde'li Meryem) unutmamak gerekir. Galile'li bu eski fahişe, peygamberin en sadık kullarından biri olmuştu; Hz. İsa'nın boş mezarını bulan ve yeniden dirilişine tanık olan da oydu. Ancak en önemlisi –ve ne yazık ki– Hıristiyanlara en sevdikleri türden ibretlik örneklerden biri olan Tövbekâr Fahişe'yi (günümüze dek Batı toplumunda çok tutulan bir basmakalıptır; garip bir çelişkidir ki, çağımızda feminist hareket bunun desteklenmesini Kilisenin bıraktığı yerden devralmaktadır) sağlayan da Mary Magdalene oldu.

Magdalene, Hıristiyanlığın diğer Meryemi olan, tarihin ilk, teknoloji-öncesi bakire annesi için de etkin bir karşıttı. Ancak, bu iki kadının Hz. İsa'nın yaşamındaki önemlerine karşın, Kilise erken dönemde kadınlık ilkesini reddetmekte gecikmedi ve gitgide artan dozda kadın düşmanı oldu. Kilise doktrinleri, Aziz Paul, Aziz Augustine ve Roma İmparatorluğunun diğer ataerkil kalıntıları tarafından biçimlendirildi. Büyük ölçüde yeni dinin gerileyen Roma İmparatorluğunun ahlaksal ve duygusal yaşamına duyduğu tepkinin sonucu olarak, cinsel paranoya Kilisenin temel ilkelerinden biri haline geldi. Öte yandan, Hıristiyanlar bir yandan Romalıların ahlaksızlığını yererken, bir yandan da eski Yunan düşünürleri tarafından başlatılıp Roma düşününe de geçen çift yaradılışlılık kuramını büyük bir hevesle benimseyip geliştirdiler. Bu kurama göre, dünya zıt çiftlerden oluşmaktaydı ve kadınlar, ten ve duyular kötüydü. Erkeklerse 'maneviyatlarıyla' birlikte tanrısal olarak tanımlanıyorlardı ve ikisi asla bir araya gelemezdi. Filozof Musonius Rufus (MS 1. yy) sonradan Hıristiyan doktrini haline gelecek olan bu kavramı ilk yayanlardandır. Buna göre, zevk için; özellikle de evlilik dışı yapılan seks günahtı.

Daha ileriki dönem Hıristiyanlığı üzerindeki en büyük etkilerden biri İskenderiyeli Yahudi Philo (y. MÖ 30-y. MS 40) olmuştur. Philo, Yahudi ile Yunan-Roma öğretilerini birleştirdi. Anlaşılan Adem ile Havva'nın 'ilk günahının' cin-

sel arzudan başka bir şey olmadığına inanıyordu. Bu kurama göre, uygarlığın başındaki bütün belalar şehvetten kaynaklanan zevklere kapılmaktan kaynaklanıyordu ve açgözlülük, kölelik, zulüm, ya da savaşla hiçbir ilgisi yoktu.

Erken dönem Hıristiyanların resmî inançlarının biçimlenmesinde katkısı bulunan bir başkası da MS 3. yy'da yaşamış olan mistik Plotinus'tur. Plotinus ruhun ancak bütün dünyasal etkilerden, özellikle de cinsel duygulardan silkinip kurtulması koşuluyla Tanrı-babayla bütünleşeceğini öğretiyordu. Plotinus, bilge insanların bedenlerini kontrol altına alıp, sekse kayıtsız hale gelmeleri gerektiğini öne sürerken, hevesli ve ilgili öğrencisi Porphyrios daha da ileri gidip, her türlü zevki günah olarak niteledi.

Yeni Hıristiyanlık dini işte bu entellektüel ortam içinde gelişti. Böylesine dünyadan el etek çekmek hiçbir zaman Hz. İsa'nın öğretilerinin önemli bir özelliği olmamışsa da, dinin daha sonraki savunucuları erken erkek-egemen düşüncenin cinsellik-karşıtı geleneklerini büyük ölçüde benimsemişlerdir. Bu adamlar arasında en dikkate değer olanı, öğretileriyle Hıristiyan Kilisesinin ideolojisinin biçimlenmesine yardımcı olan Aziz Paul'dür. Tahmin edileceği gibi, Paul de karşı cinsel ilişkiye girmemeyi 'insanoğlu' için ideal bir durum olarak övmüştür. Yine tahmin edileceği gibi, felsefesi genelde kadınlara, özellikle de fahişelere yönelik, insanlık dışı bir tavır içermektedir. Mesaj yeterince açıktı: 'Kadın tam olarak boyun eğip sesini çıkarmadan öğrenmelidir. Hiçbir kadının bir erkeğe ders vermesine, ya da söz geçirmesine izin vermiyorum; kadınlar sessiz kalmalıdırlar.'[2]

Hıristiyanlığın en erken günlerinde Kilisenin demokratik topluluklardan oluşan gevşek bir grup olduğunu ve kadınların genelde erkeklerle denk düzeyde bulunduklarını unutmamak önem taşımaktadır. Hz. İsa'nın kadınlara karşı hoşgörülü davranışı sonucunda, kadınlar yeni dinde bir ölçüde özgürlük ve saygınlık yaşadılar. Kutsal ayinleri öğretebiliyor, hatta yönetebiliyorlardı. Ancak, Paul sayesinde Hıristiyanlığı erkeklerin egemenliği altında, hiyerarşik bir iktidar yapısına dönüştürecek olan süreç başladı. Bu yapı, Roma devleti için dinsel ve ideolojik bir araç olarak kullanıldı. Paul'ün çarpıttığı eski metinler daha sonraki Hıristiyan doktrininin temelini oluşturdu. Kadın düşmanlığı da Kilise tarafından aynı biçimde kurumsallaştırıldı.

Paul kadınları 'yaradılıştan' aşağı varlıklar olarak görüyordu. Tanrı'nın aklına sonradan, ciddi bir iş olan erkeğin yaradılışı tamamlandıktan sonra gelmiş gibiydiler. Tekvin'in ilk metinlerinde kadınla erkeğin Tanrı suretinde yaratıldıkları anlatılsa da, Paul yalnızca erkeği 'Tanrı'nın sureti ve zaferi' olarak görüyordu. Kadın da teselli ödülü aldı; o, yalnızca 'erkeğin zaferiydi.' Paul'e göre, 'erkek kadından değil' (biyolojik kanıtların tersine), 'kadın erkekten geliyordu.'

Kaçınılmaz olarak, Paul'ün en şiddetli saldırılarının hedefi fahişeler oldu.

Fahişeler onun için kadınlığın 'aşağılık derecede cinsel' yaradılışını temsil ediyorlardı. Peygamberinin Magdalene'e gösterdiği sevgiyi unutmak işine geldi ve fahişelerle müşterilerine karşı şiddetli bir kınama yazdı:

> Bedenlerinizin İsa'nın uzuvları olduğunu bilmez misiniz? O halde İsa'nın uzuvlarını alıp bir fahişenin uzvu mu yapayım? Aslal Bir fahişeyle birleşenin onunla tek beden olduğunu bilmez misiniz? Kitapta yazdığı gibi, 'İkisi bir ten olurlar.'[3]

Kilisenin kadınlara yönelik cezalandırıcı tavrı konusunda, Paul'ün suçu büyüktür. Öte yandan, kadın cinsinden korkup nefret eden tek o değildi. Kilise Büyükleri arasında kadın karşıtı söylevler çok olağandı. Kartacalı Tertullian (150-230) 'Kadınların Giyimi' adlı yazısında kadınların 'insan ırkının düşüşünün nedeni olma utancı ve nefreti' nedeniyle sürekli yas giysileri giymelerini önermiştir. Başka bir yerde de kadınları 'damlayan memeler, pis kokan rahimler ve ağlayan bebekler' olarak nitelemiştir. (Onun çağının kadınları doğursalar da, doğurmasalar da lanetlendiklerini düşünmüş olsalar yeridir.)

İyiliksever İskenderiyeli Clement 'Her kadın, kadın olmanın utancını hissetmelidir,' demiştir. Aziz John Chrysostom ise (tahriklerden etkilenmediğini göstermek için bir kadını uçurumdan aşağı ittiği anlatılır) ondan geri kalmayarak, 'vahşi hayvanlardan hiçbirinin kadın kadar zararlı olmadığını' ilan etmiştir.

Bunlar ve aynı ölçüde iç karartıcı diğer sözler Kilisenin kadın cinselliğine yönelik tavrını göstermektedir. Madalyonun öteki tarafı ise erkeklerin kendi şehvetlerine yönelik resmî politikayı gösterir. Bu, Aziz Jerome'un erkeklere 'içinde şehvani zevklerin tohumlarını barındıran herşeyi zehir olarak görmeyi' öğütleyen sözleriyle özetlenebilir.

Öte yandan, erken dönem Kilisesinin cinsellik ve evlilik konusundaki en büyük sözcüsü Aziz Augustine'dir. Kendisi aynı zamanda şiddetli bir zevk düşmanıydı. 'Bir kadının okşamalarından ve karısı olmayan bir kadınla bedenlerini birleştirmekten başka hiçbir şey, bilmem ki erkeğin aklını daha fazla ayaklar altına alsın,'[4] diye yazdı.

Augustine'in Hıristiyanlığı kabul etmeden önce 3. yy peygamberi Mani'nin yolunda olması bu zaafını bir ölçüde açıklamaktadır. Mani, gününün kadın düşmanı standartlarına göre bile aşınıydı. Ona göre, Aydınlık ve Karanlık krallıkları (hangi cinsiyetin hangi tarafta olduğunu bilene ödül yok) sonsuz bir savaşıma tutuşmuşlardı. Dünyevi bedenle arzuları Karanlığa aittiler ve yaşamın tek amacı insanın ruhunu Aydınlığa 'salmaktı.' Cinsel ilişki, ruhu şeytana zincirleyip Aydınlık ülkesine gitmesini engelliyordu. Mani yasal evliliği bile günah olarak nitelendirecek kadar ileri gitmiş ve doğurmanın 'kutsal maddenin' kirletilmesi olduğunu söylemiştir.

Herşey bir yana, bu tür cinsellik-karşıtı öğretiler bizlere Kilise Büyüklerinin çarpık mantıklarının dehşetini göstermektedir. Bu son derece sorunlu erkekler için yaşamın kendisi büyük bir dehşet olup; ancak yadsıma, yabancılaşma ve hepsinden çok, kadın bedenine duyulan korkuya, nefret aracılığıyla geçirilebilirdi. Yeni dine göre insanlığın bütünü için arzulanan durum bekârlıktı. En azından öğrettikleri buydu. Uygulamada yaptıkları ise, her zamanki gibi, bambaşka bir konudur.

Tanrı'nın adamları ataerkil olduklarından, Kilisenin iktidar arayışı ile cinselliği yadsıması elele gidiyordu. Kadınlar tartışmasız erkeklerin kontrolu altına girmedikçe, ataerkilliğin güvence içinde olmayacağını farketmişlerdi. Eski mücadele yepyeni bir şiddetle tekrar başlıyordu. Roma İmparatorluğunun son yıllarında Kilisenin kadın karşıtı kampanyaları da güç kazandı. Öte yandan, fuhuşa karşı garip biçimde işgüzarca bir tavır benimsenmişti.

Augustine bu tavrı kısaca şöyle özetliyordu: 'Fuhuşu engellerseniz,' diyordu, 'kaprisli şehvetler toplumu yıkar.'

Bu görüş, dünya zevklerinden bütünüyle çekinmeyi savunan yobazlığın ne kadar düzmece olduğunu da göstermektedir. Kilise Büyükleri tekeşlilik kurallarına hep karşı gelecek olan, erkeklerin gerçek dünyasıyla uğraşmak zorunda olduklarını biliyorlardı. Sonunda, ortak bir noktaya gelindi: Augustine'in pragmatizmiyle Paul'ün kadınlara yönelik nefreti birleşti. Artık fahişeler doğrudan kötü tensel şehvetlerle özdeşleştirilecekti. Fahişe, erkekleri Tanrı'nın düzeyine çıkmaktan alıkoyan cinsel özü toplayan bir tür kanalizasyon olarak görülüyordu. Kilise böylece hem pastaya sahip olup hem de yiyordu: Bir yandan her türlü cinsel ilişkiyi kötülüyor, öte yandan da fuhuşun varlığını vageçilmez bir kötülük olarak kabul ediyorlardı. Kilisenin fahişelere yönelik tavrının hiç kuşku götürmediğini söylemeye bile gerek yoktur:

> Kötü bir kadına ilgi göstermeyin; yosmanın dudakları herhangi bir boğaza yumuşak gelen, petekten damlalara benzese de, daha sonra onun safradan acı ve çift taraflı kılıçtan keskin olduğunu görürsünüz.[5]

Fahişeler mesleklerini icra ettikleri sürece kiliseden aforoz ediliyor ve iyi Hıristiyan erkeklere sürekli 'yabancı ve kötü kadınlardan' uzak durmaları öğütleniyordu. Ancak, erkeklerin manevi hocalarının önerilerine pek aldırış ettikleri yoktu.

Bu arada, Yunan ve Roma seçkinlerinden pek çoğunun kadınlara karşı hissettikleri iticilik ve önyargılar din kurumunun içinde iyice kök saldı. İmparatorluğun çöküşünden sonra, Hıristiyanlar akıllarına estiği gibi kadınlık ilkesini ayaklar altına almaya başladılar. Okuma yazma manastırların tekeline

geçti; Katolik Kilisesinin onaylamadığı herşey yok edildi. Tahminlere göre, önceki toplumlardan kalan sanatların, kitaplıkların ve diğer kültürel mirasın yok edilmesi 'insan ırkının entellektüel gelişmesini... bin yıl geciktirdi.'[6]

Kilise imha edemediklerini de özümsedi. Böylelikle, bir sürü eski pagan ilah ve bunlar arasında birkaç eski fahişe-tanrıça Hıristiyan azizleri olarak karşımıza çıktı. Yaptıklarının yanlışlığını idrak eden şaşırtıcı sayıda fahişe de azizelik mertebesine yükseltildi ve sonuçta ortaya dini efsanelerle araya karışmış dinsel sadizmden oluşan acayip bir karışım çıktı. Mısırlı Azize Mary'nin öyküsü bunların en çok bilinenleri arasındadır.

Mary on iki yaşındayken İskenderiye'de bir geneleve girer. On yedi yıl orada çalıştıktan sonra, bir müşterisi ona Hz. İsa'nın mesajını getirir. Mesajın içeriği onu o kadar etkiler ki, (yol parasını gemicilere verdiği hizmetle ödeyerek) Kudüs'e hacca gider. Kentin kutsal yerlerini gezdikten sonra çölde inzivaya çekilir ve yeni eriştiği azizeliği sayesinde, yalnızca üç somun ekmekle orada kırk yedi yıl yaşar.

Afra, Pelagia, Thais ve Theodota isimli azizeliğe yükselmiş eski fahişelerin de kendi efsaneleri vardır. Nefse eza, kadınların öykülerinde sıkça tekrarlanan bir anafikirdir. Kötü Yosmadan Hıristiyan Azizesine geçişi bu şekilde sağlayabilmişlerdir. Azize Afra, İmparator Diocletian dönemindeki (3. yy) Hıristiyanlara yönelik saldırılar sırasında, eski meslektaşlarından üçü olan Digna, Eunomia ve Eutropia ile birlikte yaşamını kaybetmiştir. Azize Pelagia, Antakya'da oyuncu ve kibar bir fahişeyken, Piskopos Nonnus tarafından Hıristiyanlığa kabul edilmiş, erkek giysileri içinde Kudüs'e gitmiş ve hayatının geri kalanında kutsal 'hadım keşiş' Pelagius olarak orada yaşamıştır. Azize Theodota ise inancından dönmeyi reddedip işkence altında öldüğü için din kurbanı sayılmaktadır.

Bütün bu kadınlar keşiş, travesti, ya da ceset olarak kadın cinselliklerini reddetmek zorunda kalmışlardır. Ancak, Hıristiyan sado-mazoşist doruklarının en büyüğüne kuşkusuz Azize Thais'in öyküsünde ulaşılmaktadır. Tarihçi Bullough, bütün tiksindirici ayrıntıları anlatır. Thais geçmiş günahları için tövbe etmek amacıyla 'manastırın birinde bir hücreye kapatılmış, hücrenin kapısına duvar örülüp yalnızca birazcık ekmekle su verilecek kadar bir delik bırakılmıştır. Hücresi dışkıyla dolmuş, ancak üç yılın sonunda bütün günahlarından arınmıştır.'[7]

Dışkı dolu bir hücreye tıkılarak 'temizlenmekteki' çelişki, anlaşılan Bullough'un gözünden kaçmıştır; yine de, bu ürpertici küçük öykü bizlere Hıristiyanlığın ten, günah ve pisliğe olan saplantısının en büyük örneğini sunmaktadır.

Öte yandan, fuhuşla Hıristiyanlığın başlangıç dönemleri arasında daha doğrudan bağlantılar da bulunmaktadır. İlk tarikatlardan bazılarının eski de-

virlerin pagan geleneklerine dönme eğilimi gösterdikleri anlaşılmaktadır. İşin garibi, bizlere bu uygulamalardan söz eden yalnızca tüm yazarlar arasında Hıristiyanlığı kimselere bırakmayan William Sanger'dir. Sanger, 'Fuhuş bazı sapkın tarikatlarda yeniden dinsel bir ayin haline gelmiş olabilir,' der. 'Dinsizlerin Hıristiyanlığı, çıplak tapınan ve dua ederken bir yandan da ahlâksız ilişkilere giren kendi üyelerinin kötü adetleriyle genel olarak suçlamaları haksız olsa da, gayet doğaldı.'[8]

Hıristiyan ibadetinin bu erken örnekleriyle pagan selefleri arasında gerçekten de çok ince bir çizgi vardı ve bu, o eski Kilise Büyüklerini epeyce kaygılandırmış olmalıydı. Açıkçası, yeni dinin eskilerden bir farkı olmayacaksa, geleceği de olmazdı ve bunun bilincine varılması, Hıristiyanların saflıkla bekârlık konusundaki ısrarlarında etken olmalı. Alt düzeydeki din adamlarının dünya zevklerinden uzak durmaları yukardakiler için bir takıntı halini almıştı.

Kilise seks karşıtı politikalarını yaymak için kendi kendine çeki düzen vermek zorundaydı. Bu nedenle, hiyerarşi din adamlarının bekâr kalmalarını şart koştu. Her zamanki gibi, (din adamının) nefsi, bu konudaki zaaflarını gizleyemedi. Karanlık Çağlar boyunca ve hatta Ortaçağda uzun süre rahipler açıkça evlendiler, ya da! ocak-kızları olarak bilinen odalıklar tuttular. Papalar, piskoposlar ve kilisenin diğer ileri gelenleri bu uygulamayı sürekli tartışıp ayıplıyor, ama din adamlarının karıları konusunda hemen karşı tarafa geçiveriyorlardı. Yaklaşık 304'te Elvira Konsili, rahiplerin karılarıyla cinsel ilişkiye girmeden yaşamalarını, aksi halde azledileceklerini duyurdu. Arkasından, 386'da Papa Siricius da aynı doğrultuda bir karar çıkardı. Aslında boşuna zahmet ediyorlardı; evli din adamları da güçlü bir lobi oluşturup kararlı biçimde, hatta çoğu zaman şiddete de başvurarak, yaşam biçimlerini savundular. 'Keşişler kendilerine daha iyi davranmalarını öğütledikleri için sürekli Başrahipleri öldürüyorlardı.'[9]

Kilise kurumunun içindeki bazı unsurların söz dinlemeyen rahiplerden, baktıkları ocak kızları için özel bir haraç almak gibi bir uyanıklık icat etmeleri konuyu daha da çetrefilleştirdi. Yolsuzluk yaygın olduğundan, odalıkları yasaklama girişimleri sürekli işin içindeki para çıkarlarına gelip takılıyordu. 1129 kadar ileri bir tarihte bile İngilizlerin kralı I.Henry bu durumu kendi lehine çevirmeyi bilmişti.

Papalıktan ocak kızlarını (bir kez daha) yasaklayan bir hüküm çıkmış ve Henry de görünüşte yasağı onaylayıp yürürlüğe koymak için ülkenin önde gelen din adamlarıyla toplanmıştı. Onların işbirliğini sağlayan Henry, arkasından rahiplere odalıklarını tutma izni vererek sözünden döndü. Tek koşulu, haracın kendisine ödenmesiydi. Bu çözüm işin içindeki tüm tarafları nispeten mutlu etmiş olmalı: Kilisenin ileri gelenleri görevlerini yapmışlardı; Kral payını alıyordu; rahipler hayat arkadaşlarından ayrılmadılar ve fahişe-

ler de işlerini kaybetmediler.

Öte yandan, yeni din 'kötü kadınlara' karşı aynı İbraniler kadar hoşgörüsüzdü. Hıristiyanların fahişeleri yargılayacak, işkence edecek ve cezalandıracak gücü kazanmaları için daha yüzyıllar geçmesi gerektiği halde, Kilise daha o zamandan kadınlara yönelik nefreti eşi benzeri görülmemiş ölçüde kurumsallaştırıyordu. Bu dönemden sonra din kurumu, toplumun bütün cinsel suçlarını ve ikiyüzlülüklerini üstüne yıkacak kurban olarak Günahkâr Kadını seçti. Bir kez daha kadınlar İyi ve Kötü olarak ikiye ayrıldı; ancak bu kez öncekilerin, özellikle de annelerin azıcık da olsa Meryem Ana'nın kutsal hâlesinin pırıltısında aydınlanmasına izin verildi. Fahişe ise tövbe etmedikçe böyle bir şansa sahip değildi. Tanrı'nın Erkekleri için o, beden ve nefsle ilgili tüm kötülüklerinin ve yaşamın kendisinin yükünü sırtlanıyordu. Bu yadsıma ileriki yüzyıllarda, hatta günümüze dek, etkisini göstermiştir. Suçun çoğalması, insanların bir günah-ve-tövbe kısır döngüsüne sıkışıp kalmaları, Hıristiyanlığın erken dönemlerindeki Karanlık Çağların mirasıdır. Batı toplumu daha ancak yeni yeni bunun gölgesinden çıkmaya başlamıştır.

BÖLÜM 5

Ticaret Patlaması: Ortaçağ Avrupası'nda Fuhuş

Yüzleriniz yapmacık ve boyalı
Göğüsleriniz ortada
O kadar ki, neredeyse görecek insan
Kadınlığınıza kadar.

15. yy dizesi[1]

Karanlık Çağların kargaşa ve çalkantılarının içinden, daha sonraları derebeylik olarak bilinecek yepyeni bir düzen doğmaya başladı. 10. yy başlarında Fransa'da doğan derebeylik, Batı Avrupa'da hızla yayıldı ve 1066 Norman istilasıyla İngiltere'ye sıçradı. Çözülmekte olan Roma aristokrasisiyle istilâcı barbar savaşçılar arasındaki çarpışmadan yepyeni bir iktidar sınıfı doğmuştu. Bunlar, varlıklarını fethettikleri topraklardan ve bu toprakları işleyen köylülerden alan bir seçkin soylular grubuydu. Yeni soylular, aynı zamanda, bir profesyonel savaşçılar sınıfıydı ve servetlerinin esası ya kendi komşularından, ya da yabancı güçlerden daha fazlasını talan etmeye dayanıyordu.

Bu nedenle savaş çok yaygındı; her an patlayabiliyor ve toprağı işleyen halkın yaşamını altüst ediyordu. Derebeyleri sonuçta ortaya çıkan kargaşanın etkilerini azaltmanın ve sistemi bir biçimde dengeye oturtmanın tek yolunun köylülerin kontrolünü ele almak olduğunu görmeye başladılar. Bunu da, (teknik olarak böyle tanımlanmasa da) köleliğin ortaçağdaki biçimi olan serflik kurumuyla gerçekleştirdiler.

Serf, efendisine ait topraklarda yaşayıp çalışan köylü bir çiftçiydi. Bedeni ve ruhuyla efendisinin malıydı ve yasal olarak da işlediği toprağa bağlıydı. Derebeyiyle savaşçılarının kendisini (bölgedeki diğer derebeyleriyle

savaşçılarından) 'korumasına' karşılık serfin görevi bazı hizmetleri yerine getirmek ve vergi vermekti: Örneğin, kendisini besleyecek olan tarlasını işlemenin yanısıra, belirli sayıda gün boyunca da derebeyinin arazisinde çalışıyordu. Erkek serfler savaş zamanlarında efendilerine yardıma çağırılıyor; bu da köylülerin kesinlikle yerleşik bir yaşam sürememelerine neden olacak kadar sıkça oluyordu. Serfin çiftlik işleri herhangi bir zamanda içerde veya dışarda bir savaş tarafından bölünebiliyor; bu da yerinden yurdundan olmuş, sürekli kırlarda dolaşıp iş arayan bir insan akımı yaratıyordu. Aralarında işsiz serflerin dulları, kızları ve karıları da bolca bulunuyordu. Fahişelik, bunlar için hayatta kalmanın bir yolu olmalıydı.

Mal satışı doğal olarak pazara yönelir ve seks ticareti de hiçbir zaman bu kuralın dışında çıkmamıştır. Karanlık Çağların sonunda Batı ekonomisi canlanmaya başlayınca, Avrupa'nın her yerinde taşra pazarları ve gezici panayırlar görülmeye başlandı. Tarihçi James Cleugh bu ticaret ve zevk kervanlarını şöyle anlatır:

> (Bunlara) her türden binlerce kadın ve erkek katılıyordu. Şövalyelerle silahlı adamlar koruma olarak geliyorlardı. Din adamları sürülerine göz kulak olmak için katılıyorlardı. Bu gezici kalabalıkların çekirdeğini tüccarlarla onların adamları oluşturuyor; neredeyse bunlardan fazla sayıda da dilencilerle zanaatkârlar doluşuyordu. Uzun yolculuklar boyunca de gerekiyordu. Çingeneye benzer çalgıcılarla şarkıcılar, trajedi ve komedi oyuncuları, cambazlar ve sihirbazlar, şarlatanlar ve ayı oynatıcıları... aileleriyle birlikteydiler ve genççe olan kadınlarla kızlar hizmetlerini satmaya neredeyse can atıyorlardı. Bütün bunlara ek olarak, çok sayıda profesyonel yosma ve birkaç da kaçak rahibe gezginlerin sayısını arttırıyordu.[2]

Bazı fahişeler yalnızca hacılara hizmet sunmakta uzmanlaşmışlardı. Kutsal kişilerin din uğrunda kendilerini feda ettikleri yerlere saygılarını sunmaya giden hacılar, anlaşılan yol boyunca 'eğlendirilmek' gereksinmesini duyuyorlardı. Bu arada, kadın olanları da çoğu zaman içinden geçtikleri kasabalarda kendilerini satarak karınlarını doyuruyor; hatta bazı kadın hacılar yolculuklarının ortasında meslek değiştiriveriyorlardı. Dönem boyunca çeşitli papalar Roma yolunda yoldan çıkıp Fransa ve kuzey İtalya kasabalarında dünyanın en eski mesleğini edinmiş kadınları şiddetle kınamışlardır. Bu durum, özellikle İngiliz rahibeler arasında pek yaygındı.

Öte yandan fahişeler her zaman olduğu gibi, ortaçağ Avrupası'nın kırsal alanlarında gezinen orduların içinde de pek revaçtaydılar. Bunların yanında yalnızca cinsel hizmetçiler olarak değil; aynı zamanda aşçı, temizlikçi ve hepsinden öte, hemşire olarak çalışıyorlardı. Örneğin 1476'da Burgundy

Dükü Cesur Charles'ın ordusuna 2000 kadar böyle kadın refakat etmekteydi. Yazar Hilary Evans bu 'kamp izleyicileri' için şöyle der: 'Askerlerin sırtından geçiniyor; onlara yiyecek, içecek ve seks sağlıyorlardı.'[3] İnsanın aklına tabii, kimin kimden geçindiği sorusu geliyor.

Aslında ortaçağ Avrupası'nın ordularına hizmet veren fahişeler o kadar gerekli görülüyorlardı ki, dönemin sonuna gelindiğinde çoğu ordunun, bu kadınları düzene sokmak ve sayısız görevlerini yeterli bir biçimde yerine getirmelerini sağlamak için özel subayları bulunuyordu. Öte yandan, bu kadınlar tam olarak kimlerdi? Kuşkusuz, bağımsız, özerk bir fahişeler sınıfı oluşturmuyorlardı. Çoğu tarihçi, bunların günün gezgin ordularının başına musallat olan asalak, gözünü seks bürümüş serseriler oldukları varsayımından başka, haklarında fikir yürütmeye zahmet bile etmemektedir. Ancak, çok büyük bir çoğunluğunun yaşamak için bu işi yapan, yerinden yurdundan edilmiş köylü kadınlar olmaları daha büyük olasılıktır. 'Kamp izleyicileri' olarak erkeklerin yanısıra kendi şanslarını deneyebiliyorlardı. Yaşam koşulları izledikleri askerlerin başarısına ve şansına bağlı olarak, cehennemî ile çekilebilir ölçü arasında, çok çeşitli olmalıydı.

Erken ortaçağdaki Haçlı Seferleri sırasında binlerce fahişe Hıristiyan ordularıyla birlikte Kutsal Topraklara gitti. 1189'daki kayda değer bir olayda, Fransız askerleri bir gemi dolusu kadın toplayıp onlar olmadan yelken açmayı reddettiler. 13. yy'ın ortasındaki Fransız seferlerinden birinde aziz Kral IX. Louis'nin, ordudaki fahişelerin çokluğundan büyük üzüntü duyduğu ve kendi kraliyet çadırının karşısındaki genelev çadırının kaldırılmasını emrettiği anlatılır. Louis ayrıca genelev çadırından alınan zavallı bir şövalyeyi de ibretlik yapmış. Adama iki cezadan birini seçmesi söylenmiş: Ya atıyla silahlarını teslim edip onursuz biçimde ordudan ayrılacak, ya da boynuna ip bağlanıp oynaşırken yakalandığı fahişe tarafından kampın içinde gezdirilecekmiş. Kabahatli şövalye ikinci şerefsizliğe katlanmaktansa, kendi başına eve dönmeyi yeğlemiş.

Fuhuş konusunda tarihin en unutulmaz ve en ilginç belgelerinden birisi de haçlılar zamanından kalmadır. 12. yy Arap tarihçisi İmadeddin tarafından yazılan bu belgede Avrupalı ordularla birlikte Kutsal Topraklara gelen fahişelerin nefes kesecek kadar ayrıntılı bir anlatımı yer alır:

> Gemiyle üç yüz güzel Frenk kadını geldi. Hepsi de genç ve güzeldi, denizin ötesinden toplanmışlardı ve günah işlemek için kendileriñi sunuyorlardı. Bunlar, kendi gezginlerine yardım etmek için gelmiş gezginlerdi; düşenleri neşelendirmeye, destek olup yardım etmeye hazırdılar ve cinsel ilişki şehvetiyle yanıp tutuşuyorlardı. Hepsi de tecrübeli yosmalardı; gururlu ve kibirli, hem alıp hem veren, kötü nefisli ve günahkâr, şarkıcı ve koket, gururla insan içine

çıkan, şehvetli ve ateşli, renkli ve boyalı, çekici ve iştah açıcı, güzel ve zarif; yarıyor ve dikiyorlar, kesip iyileştiriyorlar, hata ve cilve yapıyorlar, zorluyor ve iğfal ediyorlar; çekici ve mahmur, arzu edilen ve arzu dolu, eğlenceli ve eğlenen, hareketli ve kurnaz, çakırkeyif yeni yetmeler gibi, sevişiyor ve altın karşılığında kendilerini satıyorlardı; cesur ve ateşli, sevgi dolu ve ihtiraslı, pembe yüzlü ve yüzleri kızarmayan, karagözlü ve kabadayı, zarif ve güzel kalçalı, kısık sesli ve dolgun bacaklı, mavi gözlü ve gri gözlü, yıkık küçük budalalardı. Her biri uzun eteğini peşinden sürüyor ve seyredenlerin gözlerini kamaştırıyordu. Bir fidan gibi salınıyor, kendini güçlü bir kale gibi gösteriyor, ince bir dal gibi titriyor, göğsünde bir haçla mağrur yürüyor, bir teşekkür karşılığı lütûf dağıtıp giysisini ve onurunu satmaya da can atıyordu. Kendilerini sanki dindar işlere adamış gibi geldiler ve... Tanrı tarafından kabul görmek için bundan daha büyük özveride bulunulamayacağını öne sürdüler. Böylece her biri kendisi için dikilen bir pavyona ya da çadıra yerleşip zevk kapılarını açtı. Bacaklarının arasındakini kutsal sunu olarak adadılar; açıkça hafifmeşreptiler ve kendilerini sefaya verdiler... Sıkı bir ticarete giriştiler, yamanmış çatlakları süslediler, kendilerini ahlaksızlık pınarlarına döktüler, sefa için mallarını sundular, utanmazları koyunlarına çağırdılar, mallarını yoksullara bağışladılar, gümüş halhallarını altın küpelerine değecek şekilde kaldırdılar ve aşk sporlarının halılarına büyük bir istekle serildiler. Çadır kurup anlaşmaya vardıktan sonra kuşaklarını gevşettiler... Susuzluktan yanmış adamı pınara götürüp, yaya oklar taktılar, kılıç kemerlerini kestiler, paralar oydular, bacaklarının yuvasına kuşlar çağırdılar, tos vuran koçların boynuzlarını ağlarıyla yakaladılar, korunanın yasağını, gizli tutulanın peçesini kaldırdılar. Bacaklar bacaklara dolandı, sevgililerin susuzlukları kandı, deliklerde birbiri ardına kertenkeleler yakalandı, samimiyetlerindeki kötülüğe aldırış etmediler; kalemleri mürekkep hokkalarına, ırmakları vadi tabanlarına, dereleri havuzlara, kılıçları kınlarına, altın külçelerini kazanlara, kâfir kuşakları derin zindanlara, tefecileri dinar'a, enseleri göbeklere, kusurları gözlere soktular. Onlar... özellikle evlerinden ve eşlerinden uzakta olanlar için bunun eşsiz bir dindarlık örneği olduğunu öne sürdüler. Şarap karıştırıp günahkâr gözleriyle alınması için yalvardılar.[4]

Bu ilginç bölüm bir çelişkiler şaheseridir: İmad, dindarca ayıplamasını tam değil ama, neredeyse bastıran edebi bir orgazm içinde kadınlarla davranışlarını hem övmeyi, hem de yermeyi başarmaktadır. Sözleri bugün bile erkeklerin kadın cinselliğine yönelik tavırlarının ikilemi konusunda eşsiz bir örnektir.

Tarımsal ekonominin canlanmasıyla kentsel ticaret merkezleri yükselip

gelişti. ortaçağ Avrupası'nın kasaba ve kentleri 11. yy'dan itibaren hızla gelişti ve kent yaşamı zengin ve güçlü kentlilerden oluşan, burjuvazi denen küçük bir sınıf tarafından yönetilmeye başlandı. Bu tüccar, banker ve avukatlar servetlerini yasalarla belirlenen ayrıcalıkların ticaretinden kazanmış; sonra da kendi kentsel toplumları içinde gücü tekellerine almak için kullanmışlardı. Bu arada, burjuvazi kendini kabul ettirme peşindeyken, altlarındaki kentli nüfus da büyümeye devam etti. Bunlar çoğunlukla zenaatkârlar ve ailelerinden, küçük tüccarlar ve dükkâncılardan, çıraklardan ve hiç durmadan çoğalan bir 'çok yoksullar' kitlesinden oluşuyordu.

Bu aşağı sınıflar için kasabalar, zengin efendilerin tarlalarında ömürboyu köleliğe karşı bir seçenek oluşturmaktaydı: Kasaba ve kentlerde onları angaryaya ve askeri hizmete zorunlu tutacak soylular yoktu. Böylece Avrupa'nın her tarafında kafileler halinde kadın, erkek ve çocuk, efendilerin ezasından bir sığınak olarak gördükleri kentlere akın ettiler. Ancak, kent yaşamının da tehlikeleri yok değildi; Kent ekonomisi zorunlu olarak pazarın çevresinde dönüyordu ve –ister tarımsal ya da sınai ürünler, isterse de beceri şeklinde– satacak bir şeyi olmayanlar da burjuvazinin hizmetkârları olarak iş bulmak, ya da toplumun sınırlarında yaşayıp ekmeklerini dilenerek veya suç işleyerek kazanak zorundaydılar.

Öte yandan, kadınların her zaman satabilecekleri bir malları vardı: Kendilerini ve ailelerini seks satarak geçindirebilirlerdi. İlk başta yetkililer, fahişelerin kentlerde çalışmasını reddederek fuhuşu önlemeye çalıştılar. Kadınlar da evlerini ve genelevleri kent kapılarının hemen önünde, yolu çok fazla uzatmadan 'susuzluklarını gidermek' isteyen kentli müşterilerin burnunun dibine kurdular. Sonunda yetkililer boyun eğip fahişelerin kentlerde çalışmalarına izin verdiler, ama çoğu zaman bazı sınırlamalar sözkonusuydu. Bazı yerlerde fahişelerin ancak hava kararıktan sonra çalışmalarına izin veriliyordu. Örneğin Nuremberg'de, yaz aylarında güneş battıktan sonraki iki saat; kış aylarında üç saatle sınırlandırılmışlardı. Kadınlar kolaylıkla görülebilmek için ellerinde fenerler taşırlardı.

Dirilen ticaret bir kez daha canlanmaya başladı ve fahişeler akıllarına estiği yerlerde açıkça müşteri toplar oldular. Roma'nın düşüşünden sonra, tarihte bilinen ilk fahişeye 1058 yılında Londra sokaklarında rastlıyoruz: 'Bir katıra binmiş, bukleleri omuzlarına dökülüyor ve elinde küçük, parlak bir asa taşıyordu... açık saçık giysileriyle yollarda yolcuların dikkatini çekiyordu.'[5]

Roma ve Atina devirlerinde olduğu gibi, fahişeler bir kez daha kendi ev veya odalarının yanısıra, sokaklarda; ya da han ve tavernalarda müşteri ağırlamaya başladılar. Bazı raporlarda kiliselerin çok kullanılan yerler olduğu anlatılır. Hamamlar da eski popülerliklerini yeniden kazandılar. Karanlık Çağlarda toplumun banyo yapma alışkanlığı hemen hemen unutulmuş olsa

da, seferden dönen haçlılar beraberlerinde Arap hamam geleneğinin keyfini de getirdiler ve topluca yıkanmak bir kez daha moda oldu. 12. yy Parisi'nden kalma kayıtlarda, kentin hemen hemen her sokağının köşesinde bir hamam bulunduğu görülmektedir. Bu alışkanlık Almanya'da daha da yaygındı ve her köyün kendi hamamı vardı. Yıkanmak ortak, sosyal bir işlemdi ve kocaman küvetler bir seferinde yarım düzine insan alabiliyordu. Daha fazla samimiyet arzu edenler için iki kişilik küvetler de hazırlanmıştı.

Hamamcı her gün açılış saatini bir boruyu öttürerek duyurur, bunun üzerine her sınıftan insan evlerinde soyunup çoğu zaman çırılçıplak vaziyette hamama giderlerdi (bu herhalde yalnızca yaz aylarında oluyordu). Ortaçağ Alman yazarı Guarinonius bu uygulamadan şöyle yakınmaktadır:

> Babalar yanlarında çıplak karıları ve çıplak çocuklarıyla ne kadar sık evden çıkıp hamama koşmaktadırlar? 10,12,14 ve 16 yaşlarındaki genç kızları önlerini ve omuzlarını örten tek giysi olarak yalnızca kısa ketenden, genellikle de yırtık bir hamam peştemalıyla... ne kadar da sık görmekteyim! Çıplak ayaklarla, edep gereği bir ellerini arkalarında tutarak evden çıkıyor, güpegündüz uzun sokaklardan geçiyor ve hamama koşuyorlar![6]

Kaçınılmaz olarak, yerel hamamlarda yemek, içmek, kumar ve seks, kendileri için ayrılan yerlerde isteğe bağlı ekstralar haline geldi ve sonunda aslında hamam demek olan 'stew' sözcüğü genelevle eşanlamlı oldu.

Ortaçağda seks ticaretinin canlandığı bu ilk yıllarda fuhuş, o zamanki piyasanın koşullarına göre küçük ölçekli ve çoğunlukla serbest bir meslekti. Fahişeler her düzeyde bağımsız çalışıyor; çoğu bunu küçük ölçekli, evden yürütülen bir işi gibi yapıyordu. Bazı kadınlar başarılı ve girişimci olup genelev, han veya taverna açıp işletiyor, buralarda ortaçağ kent kültürünün 'madamları' olarak çalışıyorlardı. Ancak hepsinden önemlisi, bu dönemdeki fahişelerin toplumun kabul edilen bir unsuru olmalarıydı. Kilisenin aleyhlerinde verip veriştirmesine rağmen, kadınlar sinip saklanmıyor, ne devletin, ne de bireylerin istismarına uğramıyordu. Ortaçağ Avrupası'nın fahişe kadınları için bu, bildikleri en az baskıcı dönemlerden biriydi. Tabii, uzun sürmesine de olanak yoktu.

12. yy'a gelindiğinde, Avrupa uygarlığı ve kültürü bir kez daha gelişmeye başlamış, eğitimli sınıflardan erkekler fuhuş 'rezaletine' karşı fikir yürütmeye başlamışlardı. Bu konuda, seleflerinin kadın düşmanlığı geleneğini sürdüren manevi danışmanlarından da destek görüyorlardı. Böylelikle Piskopos Pisa'lı Huguccio (öl. 1210) 'seks asla günahsız olamaz' diye vaaz verirken, öğrencisi Papa III. Innocent de 'evlilikte cinsel ilişkinin tenler

sürtüşmeden, sıcaklık ve kötü şehvet olmadan asla gerçekleşmeyeceğini; böylelikle de döllenen tohumların kötü ve bozuk olacaklarını'[7] bildirdi.

Bu iki neşeli beyan Kilisenin cinsellik konusundaki resmi tavrını özetliyor; aynı melodi hiç değişmiyordu. Kilisenin gazabının büyük ölçüde hedefi olan kadınlar için bu, bir ölüm kalım meselesiydi. Bakire Doğum efsanesi Tanrı adamlarına gereken tüm cephaneyi sağlıyor, kadınlar bu olanaksız idealle; cinselliği olmayan anne idealiyle kıyaslanıyorlardı. Aslında ortaçağ Hıristiyanlığı isimli oyunda kadının kazanmasının hiçbir yolu yoktu. Kendisinden bir yandan kusursuz olması beklenirken, bir yandan da din adamları onun yaradılıştan günahkâr, şehvetli, erkekleri yarı tanrısal bir duruma yükselten entellektüel ve manevi özelliklerden yoksun olarak niteliyorlardı.

Öte yandan, ortaçağın ilk dönemlerindeki toplumlarda kadının güçlü bir konumu bulunduğundan, din adamları akıntıya karşı kürek çekiyorlardı. Bu konum kadına, merkezî ataerkil otoritenin Roma devletiyle birlikte çöktüğü Karanlık Çağlardan miras kalmıştı. Kadınlar ortaçağın ortalarına kadar toplum yaşamına etkin biçimde katıldılar; soylu kadınlar kocaları uzak savaşlardayken yıllar boyu aile malikânelerini yönettiler ve tüccar sınıfından kadınlar da çoğu zaman kocalarıyla eşit ortak olup, onlar yurtdışına ticaret yapmaya gittiklerinde bütün işi yürüttüler. ortaçağ Avrupasının köylü kadınları tarlalardaki ağır işleri paylaşırken, çoğu zaman biracı, fırıncı ve kasap olarak da bağımsız çalıştılar; kentli kadınlar da görünüşte sonsuz çeşitlilikte bir dizi işle uğraştılar. Bunlar arasında ipek eğiricileri, nakışçılar, kumaş tüccarları, bohçacılar, balmumu satıcıları, somuncular, hamam işletmecileri, dokumacılar, biracılar, kitapçılar, çizerler, balık satıcıları, 'baş şampuanlayan kadınlar' ve fahişeler vardı.

Ortaçağın kadınları pek yumuşak başlı da değillerdi. Kadınların tarihçisi Margaret Wey Labarge onların 'erkeklerin kibirini söndürmekte kullanmayı pek sevdikleri hazırcevap, sivri bir dilleri olduğunu'[8] söyler. Labarge, 'kadınlığın özelliğinin geveze ve meraklı, sakin durmaya karşı sabırsız, evde kalmak istemeyen bir yapı olduğunu' söyleyen Dominiken keşiş Robert Holcot'tan alıntı yapmaktadır. Keşiş efendi düşüncelerini şöyle sürdürür: 'Erkeklerden daha az dişleri olan kadınların (dişler konuşmak için gereklidir) yine de erkeklerden daha az değil; çok daha fazla söyleyecek şeyleri olması şaşılacak bir durumdur.'[9]

Kadınlar, nispeten güçlü bir konumda olduklarından, seks ticareti yapmayı yeğlerlerse fazla utanacak gibi değildiler. Bu dikbaşlılık Tanrı adamlarının gazabını uyandırmış olmalı. Onların bakış açısından, bir tür haçlı seferi gerekiyordu. Kilise cinsel açıdan girişken ve parasal açıdan bağımsız fahişeye karşı, kadınlık ideali olarak yoksulluk, iffet ve hepsinden öte, itaat yemini eden aziz rahibeleri gösterdi. Bu gelenekten, dine davet furyası doğdu ve vaizler olabildiğince çok tövbekâr fahişeyi dine çekmek

için birbirleriyle yarışmaya başladılar. 12. yy'ın başlarında Fransız din adamı Keşiş Henry cemaatine, yosmaları dine davet etmeyi, sonra da onlarla evlenmeyi öğütledi. Ancak, bu hareketin gerçekten canlanması biraz daha sonraya rastlar. Yüzyılın son on yılında Neuilly'li Fulk eski fahişeler için bir sığınak olarak Paris yakınlarındaki St. Antoine manastırını kurdu. Yaşamlarının kalan kısmını inzivada geçirmek istemeyen kadınlar için de çeyiz parası sağladı. Paris'in 'dürüst burjuvazisinden' 1000 livre, kentin öğrencilerinden de 250 livre toplamıştı. 1198'de dine davet furyası Papa III. Innocent'e kadar ulaştı ve Papa, bütün iyi Hıristiyanları, fahişeleri dine davet etmeye teşvik etti. Sonuç olarak, hareket tüm hızıyla Fransa ve İtalya'da da yayıldı; 1227'de Papa IX.Gregory tarafından resmen kutsandı. Çok sayıda din adamı kendilerini bu heyecana kaptırıp –fahişelerle eğlenmek konusundaki kendi eğilimleri bir yana– fahişe kötü kadınları 'kurtarmak' için ateşli bir kampanyaya giriştiler. Onlara göre her tövbekâr fahişe geleceğin bir Mısırlı Azize Mary'siydi.

Kendilerini dine vermiş eski fahişelerin doldurduğu manastırlara 'Magdalene Evleri' dendi ve bunlar Avrupa'nın her tarafında bitiverdiler. Hepsi değil, ama çoğu din adamları tarafından kurulmuştu (diğer kurucular arasında soylular, bazı varsıl kentliler ve zaman zaman kraliyet ailelerinin üyeleri bulunmuştur. Majorca Kraliçesi Esclarmonda'nın Perpignan'da böyle bir ev kurduğu söylenir).

Bu Magdalene Evlerinde çeşitli sıkılıkta rejimler uygulanıyordu. Daha aydınlık tiplerin bir örneği Fransa'nın güneyindeki Montpellier'de bulunur. Buraya her yaştan fahişe kabul ediliyordu. Yaşlıca kadınlar güvence içinde buraya çekilebiliyor, genç meslektaşlarıysa fuhuşu bırakıp saygın topluma geri dönmek istediklerinde bir yıllık deneme süresi geçirmelerine izin veriliyordu. Diğer kurumlar daha sert bir yaklaşımı benimsemişlerdi: Tabii bunların çoğunlukta olduğunu söylemeye gerek yoktur. Avignon'daki evde arşivler yöneticilerin kabul ettikleri kadınlar konusunda titiz davrandıklarını göstermektedir: Yalnızca 25 yaşın altında olanların orada kalmasına izin veriliyordu ve bunlar için bile bir şart vardı –sekiz ya da on gün kaldıktan sonra, kutsal yemini edip rahibeliğe girmeleri gerekiyordu. Ufak tefek kurallara karşı gelinmesi şiddetle cezalandırılıyor; kadınlara yalnızca ekmek ve sudan oluşan bir yemek veriliyor ve hatta hapise bile atılıyorlardı.

Çoğu kurumda eski fahişelerin iplik eğirmek ve nakış işlemek konusunda iyi, dürüst (ve bedava) çalıştıkları görüldü. Bazıları güzel hayatı bostancılık şeklinde sunuyorlardı. Magdalene Evlerinin en tanınmışlarından biri 14. yy'da Viyana'da kuruldu. Burası kentlilerce 'Ruh Evi' olarak bilinirdi. Bir manastırı andırsa da, daha özgür yaklaşımlı evlerdendi ve burada kalanlardan rahibe olmaları istenmiyordu. Buradan geçen kadınların çoğu saygın vatandaşlarla evlendiğinden, ev çok iyi bir ün kazanmıştı. Çok başarılı olduğu kabul ediliyor ve halktan bağış yağıyordu. 1480'de Alman İmparatoru III.

Frederick burada kalanlara bağlarındaki şarabı satma hakkını tanıdı ve ev kısa zamanda yerel bir ticaret merkezi haline geldi. Bundan cesaret bulan kadınlar işlerinde çeşitlemeye gidip seks satmaya da başladılar; ancak eski işlerini canlandırmaları Ruh Evinin de sonu oldu. Evin geneleve dönüşmesi karşısında öfkeye kapılan, hatta belki kendilerine eş seçtikleri okulun yoldan çıkmasına da alınan halk hemen fahişeleri kovdu ve bina Fransisken keşişlere bağışlandı.

Dine davet hareketi süresince tövbekâr fahişelerin sayısının din adamlarının yaygarasına aldırmayıp kendi yasal ticaretlerini sürdüren kadınların sayısından çok daha az olduğunu unutmamak gerekir. Hareketin kendisi 14. yy'ın başlarında doruk noktasına ulaşıp, 1340 ve 1360'larda Kara Ölüm Avrupa'yı kasıp kavurur ve Magdalen Evlerinde kalanları da silip süpürürken, dramatik bir inişe geçti.

Kilise bir yandan da, inanılmaz bir ikiyüzlülükle, fuhuş konusunda eski Büyüklerin 'gerekli bir kötülük' inancına dayalı bir başka çizgi daha izliyordu. Böylelikle fuhuşu hem kabul edip hem de lanetliyorlar, bunu da tipik erkek-egemen ikiyüzlülükle yapıyorlardı. 13. yy dinbilimcisi Thomas Aquinas konuyu özetleyerek 'cinsel ilişkinin' her zaman günah, ama bazen gerekli olduğunu ortaya koydu: 'Kentlerdeki fuhuş saraydaki lağım gibidir: Lağımı kapatırsanız saray pis ve kötü kokan bir yer olur.'[10] Aquinas fuhuşu ayrıca, dünyanın ortaçağda ahlakdışı bütün ilişkiler için kullandığı deyimle, 'sodmi' içine gömülmemesi için de gerekli olduğunu savunuyordu.

Kilise seks endüstrisine karşı yaklaşımını bu sivri dilli tavırlara dayandırdı. O kadar ki, dine davet hareketi Avrupa'nın dörtbir yanında tüm hızıyla sürerken, Tanrı'nın adamları sakin sakin 'ahlakdışı' ticareti tanımlayıp bir düzene sokmak için çalışıyorlardı. Rahip avukatlar fahişenin toplumdaki yerini belirmelek için birbirlerine bolca iş sağlıyorlardı. Ahlaksızlık bürokratları olarak ortaya atılan bu adamlar bütün yaşamlarını dini yasaların incelikleriyle uğraşarak ve fuhuş kapsamındaki çeşitli konuları kendi aralarında görüşerek geçiriyorlardı. Kaz tüyünden kalemlerini meşgul eden zor sorulardan biri de ticaretten sağlanan kârdı. 13. yy'ın başlarından kalan bir tövbekârlar rehberinde Chobham'lı Thomas, dört bölümü fahişelere ve onların haklarına ayırmıştır. Thomas, bu kadınların diğer tüccar ve işçilerden hiçbir farklarının olmadığını ve bedenlerini kiralayarak bir iş yaptıklarını öne sürüyordu. Bu yasal bir ticaretti ve laik adalet standartlarına göre, fahişelerin doğru ücreti almalarında hiçbir sakınca yoktu.

Bu oldukça uygar bir tavır gibi görülse de, Thomas da bir Hıristiyandı ve kardeşleri gibi, o da cinsel zevklere dudak büküyordu. Bu nedenle de, bir fahişenin herhangi bir cinsel ilişkiden zevk alması durumunda, ücretinden vazgeçmesi gerektiğini, çünkü bunun artık bir iş olmaktan çıkacağını söylemişti:

> Fahişeler de birer işçi sayılmalıdır. Sonuçta, bedenlerini kiralayarak iş yaparlar... Tövbe ederlerse, fuhuştan edindikleri kazancı hayır işlerinde kullanabilirler. Ancak, keyif için fuhuş yapar ve zevk almak için bedenlerini kiralarlarsa, bu iş değildir ve ücret almak da yapılanın kendisi kadar utanç vericidir.[11]

Thomas, kadını, müşteri için daha çekici hale getirmeyi amaçlayan herhangi bir makyaj ya da kurnazlığın bir tür aldatmaca olduğunu; çünkü o zaman müşterinin 'malın' gerçek değerinden fazlasını ödemiş olacağını söylüyordu. Bu koşullar altında, diyordu Thomas, fahişe paranın ancak ufak bir bölümünü tutabilirdi; kalanını aldatılmış zavallı müşteriye geri vermesi –veya Kiliseye bağışlaması gerekiyordu.

12. yy'da özellikle fahişeleri kontrol altına almayı amaçlayan ilk yasalar Fransızlar tarafından hazırlandı. Ancak, bunları gereken ölçüde uygulayacak 'yasa ve düzen' güçleri bulunmuyordu. Yasalar büyük ölçüde etkisizdi. Yine de, hukuk kitaplarında yer almaları bile kadınlar açısından bir dönüm noktası oluşturmaktaydı. Artık kentli burjuvaziden laik hukukçular da işin içine giriyor; bir yandan fuhuşun varlığını kabul etseler de, aynı zamanda bu ticaretle uğraşan kadınların toplum dışına itilip cezalandırılmalarını arzu eden Kilise yaklaşımını benimsiyorlardı.

Hukukçuların stratejisi fahişelerin temel yasal haklarını ellerinden almaktı. Böylece bu kadınların mahkemede ifade vermeleri ve başkalarını kendilerine karşı suç işlemiş olmakla suçlamaları yasaklandı. Bu, erkekleri fahişeleri istismara davet demekti. Normandiya'nın *Trés ancien coutume*'ü –çok eski geleneği– (1200) bunu daha da açık bir biçimde ifade eder: Fahişelere tecavüz yasalar tarafından onaylanmaktadır.

Ortaçağın başlarında Kilise tarafından desteklenen çoğu Avrupalı lider ve imparator fuhuş konusunda iradeler çıkarmayı iş edindiler. Haçlı seferlerinin ünlü imparatoru Frederick Barbarossa bunların ilklerindendi. 1158'de İtalya yollarındayken askerlerinin fahişelerle düşüp kalkmalarını engellemeye çalıştı. Adamlar 'şiddetli cezayla' tehdit ediliyor (tarihçiler bunun ne olacağını bildirmezler); fahişelerin burunları kesiliyordu. Bazı tarihçiler bunu imparatorluk ordusunun peşindeki kamp izleyicilerinden kurtulma girişimi olduğunu yazarlar. Ancak, bu kadınların verdikleri hizmetlerin ışığında bu pek akla yatkın görünmemektedir. Durum her ne idiyse, Barbarossa'nın fahişelere karşı girişimi özellikle sadistçeydi. Bu, onun bir özelliği gibi görünmektedir, çünkü doğrudan kendi eline geçirdiği Napoli kentinde de fahişelerle, zina yapan kadınların burunlarının yarılmasını emretmiştir.

Diğer kraliyet fermanlarında da fuhuşu yasadışı ilan etmek için çabalar harcandı ama hiçbirisi bunu başaramadı. 12. yy'da Kastilya Kralı IX.

Alfonso'nun Yasası bunların en dikkat çekenleri arasındadır. Fuhuş açıkça yasadışı ilan edilmese de, öyle kısıtlamalar getirilmiştir ki, bir fahişenin yasalara karşı gelmeden çalışabilmesi neredeyse olanaksız olmuştur. Yasa özellikle fuhuştan kazanç sağlayan üçüncü kişileri hedef alıyor ve cezalandırılabilecek dört sınıf tanımlıyordu: Gezgin kadın toplayıcıları, ya da (Sanger'in tanımlarından biriyle) 'ahlaksızlık tüccarları' sürgün edilecekti; evlerini fahişelere kiralayan evsahipleri (bunlar ceza ödüyorlardı ve evlerine de el konabiliyordu); genelev çalıştırıp kadın kiralayan pazarlamacılar (kadınlar köleyse serbest bırakılacaktı; değillerse, uygun çeyiz verilerek evlendirileceklerdi; bunlara uymamak pazarlamacı için ölümle cezalandırılabilecekti); ve pezevenkler (bunlara verilecek cezalar arasında ilk seferinde kırbaç, ikincide sürgün ve üçüncü seferde de forsaya gönderilmek vardı).

Görünürde kadınları üçüncü kişilerin istismarından korumayı amaçlayan Alfonso'nun Yasası, aslında fahişelerin kendi işlerine bakmalarını engelliyordu. Fahişe sahibi kendisi olmadıkça hiçbir ev ya da genelevde çalışamıyor; pezevenk olarak cezalandırılabilecekleri korkusuyla eşi ya da sevgilisi olamıyordu. Eğer bir kadının bir pezevengi desteklediği görülürse, kendisi de soyulup kırbaçlanacaktı.

Bu türden resmî cezalar sonucunda Alfonso'nun ülkesinde fahişe olarak çalışan kadınlar soyutlandı. Bunların çalışabilmek için yetkililerle bazı 'anlaşmalar' yapmaları ve yasanın tüm ağırlığına karşı bağışıklık kazanmak üzere istendiğinde bedava seksin yanısıra, kazançlarının da bir kısmını vermeleri gerekiyordu.

Ortaçağda yalnızca tek bir kral; haçlı seferleri sırasında fahişelerin varlığından rahatsız olan Fransa Kralı IX. 'Aziz' Louis fuhuşu açıkça yasakladı. 1269'da Filistin seferine çıkmadan önce kendi ülkesinde bir başka haçlı seferine girişti. Hedefi, ülkeden fuhuşu silip atmaktı.

O dönemde Paris'teki fahişeler özellikle saygın bir konumda bulunmanın keyfini sürüyorlardı. Profesyonel bir esnaf loncası olarak örgütlenmişler, Mecdeli Meryem'i koruyucu azizeleri olarak seçip, kendilerine küçük bir kilise bile yaptırmışlardı. Bu kilisede bir fahişe-azize'nin gemiyle Kudüs yolculuğuna çıkmasını gösteren bir vitray da vardı. Resimdeki fahişe eteklerini kaldırmıştı ve camın altındaki yazıda Mısırlı Azize Mary'nin öyküsü hatırlatılarak, 'azizenin yolculuğu ödemek için nasıl kendini gemicilere sunduğu'[12] anlatılıyordu.

Louis bu saygısızlığa öylesine kızdı ki, 1254'te çıkardığı bir iradede 'Fahişelerin kasabalardan da, tarlalardan da kovulmasını ve bu uyarılarla yasaklamalar bir kez duyurulduktan sonra, yerli yargıçlar veya onları temsilen başka herhangi biri tarafından bunların mallarına el konup sırtlarındaki gömleğe kadar alınmasını'[13] buyurdu.

Bu buyruk başarılı olsaydı, yalnızca ülkedeki fahişeler yasadışı olmakla kalmayıp, evleriyle malları da yerel derebeyleri tarafından haczedilecekti. Neyse ki, böylesine geniş kapsamlı bir emri uygulamak mümkün olmadı. Ufak tefek çabalar gösterildi ve bazı yerel yöneticiler destek verip toparlayabildikleri fahişeleri sürgün ettiler ama, o kadınlar gider gitmez yerlerini başkaları alıyordu. Yine de, kısa bir süre için Fransa fahişeleri eskiye oranla daha az göze çarpmayı yeğlediler. Sonunda, burjuvaziden eşleriyle kızlarının sekse aç genç adamlar tarafından rahatsız edildiği yolunda yakınmalar duyulmaya başladı. Kral Louis, yasayı çıkardıktan yalnızca iki yıl sonra yenilgiyi kabul edip geri çekmek zorunda kaldı ve Fransa fuhuş konusunda eski boşvermişliğine geri döndü. Louis seks ticaretini engellemek için neredeyse acınası, son bir çaba gösterdi ve 1269'da haçlı seferine giderken ülkedeki tüm genelevlerin yok edilmesini buyurdu. Ancak, kralın yokluğunda bu buyruğa kimse kulak asmadı. Tarihçi Fernando Henriques Louis'nin sonuçsuz yasaları konusunda şöyle der: 'Onun yasalarının sonucu da ABD'deki Volstead Yasasının alkol tüketimini önlemekteki başarısızlığından farklı olmadı. Fuhuşu yasalar çıkararak ve güç kullanarak önleme konusundaki tüm girişimler de aynı biçimde sonuçlandı.'[14]

'Saygın' burjuvazinin yükselişiyle birlikte, 'toplumun düzeni' gündeme geldi. Dürüst vatandaşlar bazı fahişelerle müşterileri ve onlara asılanlar tarafından yaratılan kargaşadan yakınınca, kent meclisleri devreye girerek serserileri kent surlarının dışına sürdü. Bu sürgünün bilinen ilk örnekleri 13. yy'da Carcassone ile Toulouse'da, fahişelerin bazı kasabalılar tarafından 'büyük kötülük yapmak ve zarar vermekle' suçlanmalarıyla yaşandı. Toulouse kent meclisi 'hiçbir fahişenin herhangi bir süre için ve herhangi bir biçimde Toulouse kentinin surları içinde, ya da varoşlarında kalamayacağı ve oturamayacağı'[15] yönünde bir karar çıkarttı.

Ancak, kararları çıkartmak bir şeydi; yerine getirilmesini sağlamak başka bir şey. O dönemde memurlardaki genel yolsuzluk bir yana, yasaların uygulatılmasındaki yetersizlik de gözönüne alınınca, bu kararların kalıcı herhangi bir etkisi olduğu akla yakın gelmemektedir. Ortaçağın başlarında Avrupa'nın dörtbir yanındaki kentlerin yöneticileri 'saygıdeğer' toplumun istekleri doğrultusunda sürekli aşağı sınıftan fahişelerin (özellikle de sokak kadınlarının) hareketlerini kontrol altına almaya ve onları kentlerin belirli mahallelerinde toplamaya çalışmışsa da, çağdaş belgelerden kadınların istedikleri zaman istedikleri yerlere doluştukları anlaşılmaktadır.

Aşağı sınıftan fahişelerin hareketlerini bir düzene sokmak girişimlerinin bir parçası da, eski bir numaraya başvurup giysi zorunlulukları getirmekti. Eski devirlerde olduğu gibi, kaygılı burjuvazi büyük bir çaresizlik içinde fahişelerin 'işaretlenmelerini' ve böylelikle 'saygıdeğer' kadınlardan ayırt edile-

bilmelerini istiyordu. Onları en çok kızdıran da bu aşağı sınıf fahişelerin edindikleri prestij ve kendi sınıflarından diğer kadınların ancak düşlerinde görebilecekleri giysilerle gösteriş yapmalarıydı. Bir fahişenin kazancı genellikle ona rahat, orta sınıf bir yaşam biçimi sağlıyordu ve bu da dehşete düşmüş kentlilerin gözünde cinsel olduğu kadar sosyal bir günahtı. Bu iyi adamlar 1351'de Londra'da 'adi' ya da 'genel' kadınların 'başı açık, kapüşon ya da astarsız çizgili kumaşa bürünmeden ve giysileri ne astarlı, ne de kürklerle süslü olarak gezmemeleri gerektiğini... böylece *hangi sınıftan olduklarını herkesin anlayabilmesini*'[16] şart koştular. Aslında bu kararname, kendi sınıflarının üstüne çıkma hayalleri kuran alt sınıftan bütün kadınlara yönelikti; ancak bu hayallerini gerçeğe dönüştürecek ekonomik güce yalnızca fahişeler sahipti.

Avrupa'nın dörtbir yanındaki yöneticiler fahişenin giyim kuşamıyla ilgilenmeye başladılar. Leipzig'de mavi biyeli sarı bir manto giymesine; Viyana'da ise omuzlarına sarı bir eşarp bağlamasına karar verildi. Augsburg'da yeşil kuşak bağlayacaktı. Bu arada Bern ile Zürih kırmızı başlık; Bergamo sarı pelerin; Milano da siyah pelerin şart koştu. Bristol'da da Londra'da olduğu gibi çizgili kapüşon takılacaktı. Avignon'daki yöneticiler özellikle sincap kürkünden ve kumaş astarlı kürklü pelerinleri yasakladılar. İpek ve simli kumaştan boneler, altın ve gümüş yüzükler ve mercan, kehribar, gümüş, ya da değerli taşlardan tesbihler de yasaklanmıştı. Bu lüks parçalardan herhangi biri bulunursa hem el konuyor, hem de büyük bir ceza alınıyordu. Sonunda Avignon'lu fahişeler Paris'tekiler gibi omuzlarına kırmızı fiyonk takarak kendilerini göstermek zorunda bırakıldılar.

Döneme ait resmi belgelerden kadınların bu kurallara uymamayı alışkanlık haline getirdikleri ve sonuçta kent yönetimlerinin pek çoğunun yasallaşmış hırsızlık; yani günah karşılığı alınan ücretlere el koymak yoluyla büyük kazanç sağladıklarını öğreniyoruz. 1459'da Parisli bir fahişeyle ilgili davanın belgelerinden öğrendiğimize göre, kadının 'iffetsiz' giyinme gerekçesiyle çarptırıldığı ceza şuydu: kürk astarlı saten pelerini, gümüş kakmalı kemeri ve mercan tesbihi alındı. Kadının 'gümüş tokalı'[17] saatler kitabına da el kondu: Kitaplar pahalı şeylerdi ve bu nedenle yalnızca dindarlar, eğitimliler ve burjuvazinin 'namuslu' kadınları bunlara sahip olabilirdi.

Ortaçağ Avrupası'nda fahişelik yapan kadınların –eğer kabul ettilerse– kendileri için konan giyinme kurallarına ne ölçüde uydukları bilinmemektedir. Ancak, çağ boyunca fahişelerin genelde moda konusunda kendi devirlerinin öncüleri olduğu kesindir. 15. yy İngilteresi'nde çoğu zengin kadının benimsediği, göğüslerin büyük bölümünü açıkta bırakan derin dekolteyi onlar yaratmışlardır. Çoğu fahişe bu modanın sınırlarını zorlar ve ruj sürülmüş göğüs uçlarını da açarlardı. Çağdaş bir dizede kadınlar şu şekilde eleştirilir.

Yüzleriniz yapmacık ve boyalı
Göğüsleriniz ortada
O kadar ki, neredeyse görecek insan
Kadınlığınıza kadar.

John Skelton (1460-1529) *The Tunnyng of Elynour Rummyng* isimli şiirinde 'devrinin yosmalarının' giyim kuşamını neredeyse saplantı ölçüsünde inceler:

Bazı kızlar bağlarını çözer
bazı evkadınları bağlamaz
çıplak göğüsleri
sallanır da sallanır
kıpırdar ve kıvranır
minicik safran keseleri gibi.

Ortaçağ kentlerinde fuhuşun ekonomik açıdan büyük önemi çerçevesinde lüks mallar; yani 'şarap, baharat, mücevherat ve kaliteli kumaşlar'[18] ticaretinin büyük bölümünü ayakta tuttuğu düşünülecek olursa, dönemin fahişelerinin, bu durumdan rahatsız burjuvazinin gözleri önünde moda, süslü ve gösterişli giysilerini sergilemeyi sürdürmüş olmaları akla yakın gelmektedir. İlginçtir ki, rahatsız olanların hepsi de erkek değildi. 15. yy Fransız yazarı Christine de Pisan, dönemin pek az kadın gözlemcisi arasındadır ve bu sıfatla, çağdaş feministler tarafından kadın özgürlüğünün öncülerinden biri olarak anılmaktadır. Aslında de Pisan bir tür muhafazakâr ortaçağ hanımefendisiydi ve fahişenin tövbe edip kendi kendine yardım ederek ruhunu kurtarmasını öğütlüyordu. Ona göre fahişe 'eskiden gittiği yerleri ve süslü giysileri bırakıp iyi bir sokaktaki küçük bir odada basit ve ağırbaşlı bir yaşam sürmeliydi. Dürüst komşuları olmalı ve yasalara uygun bir iş bulmalıydı.'[19] Örneğin, zengin (ama namuslu!) bir evde düşük ücretli bir aşçı yamağı olabilirdi.

Bu türden 'içten öneriler' tarih boyunca tekrar tekrar görülecek; genelde daha az talihli hemcinsleri için neyin en iyi olduğunu bildikleri iddiasındaki eğitimli ve ayrıcalıklı feministler tarafından ortaya atılacaktı. Bunlar, o zaman da bugün olduğu gibi aşağı sınıftan kadınların karşısındaki çalışma seçeneklerinin azlığının bir sorun olduğunu görmezden geliyor ve seks işine karşı namuslu işler önermenin çözüm olmadığını göremiyorlardı. Fahişeler o zaman da bugün olduğu gibi, bu sorunu, seks satarak sağlayabilecekleri daha iyi yaşam koşullarını yeğleyerek çözümlüyorlardı.

BÖLÜM 6

Korkunç Üçlü: Organize Fuhuş, Saray ve Kilise

Belki de kötü bir tanrı olmalı
Genelevlerle böylesine içli dışlı

14. yy baladı

Ortaçağın ilk bölümü süresince kralların, dinadamlarının ve laik yöneticilerin fuhuşu önlemeye ne istekleri vardı, ne de güçleri yetiyordu. Kilisenin her türlü cinselliğe karşı verip veriştirmesine rağmen, ortaçağın Avrupalıları uygulamada cinsel davranışlar konusunda hoşgörülü ve içtendiler.

Kraliyet ailelerine ve onları izleyenlere gelince: Aziz ve egzantrik IX. Louis gibi pek az istisna dışında, bunların büyük çoğunluğu her zamanki gibi sapkındı. *Gynacea* –genç ve güzel odalıkların yaşadığı evler– açma uygulaması yaygındı ve bunlar haremin batıdaki karşılığıydılar. Avrupalı bazı prensler bu haremlerini yakın arkadaşları için özel genelevler haline dönüştürerek eğlenirlerdi. Poitou'lu IX. William bu soylu zamparalardan biriydi. 1324'te İngiliz Kral II. Edward da Thames'in güney kıyısında kendisi için bir dinlenme evi yaptırdı. Kralın rahatlayıp dinlenebilmesi için, ev fahişelerle dolduruldu.

Öte yandan, seçkinler kendilerini yalnızca kendi özel cinsel kurumlarıyla kısıtlamıyorlar; gerektiğinde fahişelerin hizmetlerinden de yararlanıyorlardı. Kutsal Roma İmparatoru Sigismund 1414 yılında Bern'i ziyaret ettiğinde, meclis bütün genelevlerin kralın maiyetine ücretsiz olarak kapılarını açmalarını emretti. Belediye meclisleri genelde konukların kent kapılarında bir grup fahişe tarafından karşılanıp ağırlanmasını ayarlardı. Örneğin, İngiltere Kralı VI. Henry 1431'de Paris'i ziyaret ettiğinde, Porte de Saint Denis'de içinde üç çıplak 'eğlencelik kız'ın oynaştığı bir çeşmeyle karşılaştı. Majes-

teleri o sırada on yaşındaydı. 1461'de XI. Louis Paris kapılarında benzer bir görüntü (modern striptizin öncüsü) ile karşılaştı. Çağdaşı yazar Jean de Royne sahneyi pek canlı biçimde betimler: 'Ve üç tane çok güzel kız vardı. Çırılçıplak sirenleri temsil ediyorlardı. İnsan onların güzel, dolgun, ayrık, yuvarlak ve sert göğüslerini görüyordu ki, bu pek güzel bir manzaraydı. Küçük motet'ler ve bergerette'ler söylediler.'[1]

Ancak anlaşılan, kralları karşılayan bütün fahişeler bu kadar sevimli ya da yumuşak başlı değillerdi: 1471'de Nuremberg'deki 'karşılama partisinin' İmparator III. Frederick'i fidye karşılığı tuttuğu söylenir.

Kiliseye gelince, ikiyüzlülüğü ve yolsuzluğu sınır tanımıyordu. Bütün dönem boyunca Tanrı'nın adamları bir yandan bitmek tükenmek bilmez bir zevk-karşıtı propaganda yürütürken, öte yandan halkınki bir yana; kendi cinsel alışkanlıklarını bile dizginleyemiyorlardı. Ortaçağın ahlakçı gözlemcileri sürekli dinadamlarının davranışlarından yakınırlar. Fransız yazar Jean Gerson halka şöyle seslenmiştir: 'Gözlerinizi iyice açın ve bugünlerde rahibe manastırlarının yosmalarla dolu genelevlere mi döndüğünü; yoksa kutsal manastırların sanki birer panayır yeriyle han mı olduğunu görün.' Felemenk hümanist Erasmus da şöyle yakınıyordu:

> Hiçbir disiplinin bulunmadığı, genelevlerden bile beter manastırlar vardır– Bir keşiş hergün sarhoş olabilir. Gizliden gizliye ya da açıkça hafifmeşrep kadınlarla gezebilir. Kilisenin parasını habis zevkleri uğrunda harcayabilir. Hem bir sahtekâr ve şarlatan, hem de başrahipliğe lâyık bir birader olabilir.[2]

İngiltere'de Chaucer ile Langland iffet yeminleri edip sonra da açıkça bunlara karşı gelen rahiplerle rahibeleri hicvettiler. Açıkçası, Kilise toplum için iyi bir örnek oluşturmuyordu. Ancak, çürüme ilk aşamalarda başlamıştı. Rahiplerin ahlaksızlıklarının en iyi belgelenmiş kanıtlarından bazıları 13. yy Parisi'nden gelmektedir. Burada öğrenci-rahipler kentin aynı mahallesinde fahişelerle içiçe yaşar, hatta genelde aynı pansiyonları paylaşırlardı. 1230 yılı civarında yazan Jacques de Vitry 'yukarı katta din okulu, aşağıda genelev' bulunan binaları anlatır: 'Birinci katta profesörler ders verirken, altlarında fahişeler utnaç verici mesleklerini icra ediyorlardı.'[3] Çırak dinadamlarının kendilerine gelince, de Vitry onların 'cinsel ilişkiyi günah saymadıklarını' söyler. 'Fahişeler oradan geçen rahipleri sokak ortasında açıkça ve neredeyse zorla genelevlere çekerler; rahipler girmek istemezse, fahişeler onlara sapık der.'[4]

O günleri anlatan başka belgelerden öğrencilerin pek de gönülsüz müşteriler olmadıkları anlaşılmaktadır. Büyük Fransız yazarı François de Villon o dönemde Paris'te öğrenciydi; daha sonra pek çok arkadaşı gibi, ülkenin dört bir yanında serserice bir yaşam sürerken, fahişelerle ve suçlularla dü-

şüp kalktı. Ancak, Villon'un Paris'in yeraltında geçen gençlik yıllarını özel bir sevgiyle andığı, 'Şişman Margo'nun Baladı' isimli şiirinde görülebilir. Yazar bu şiirinde öğrenci-rahip ve bir kadın satıcısı olarak yaşamını kutlar.

Hanımımı sever ve isteyerek hizmet ederim,
Ama bu yüzden bana deli demeniz gerekmez
Onun adına, öldürmek için kılıcımı çekerim.
O, her kaprisimi yapan maldır
Müşteriler gelince hafifçe okşarım,
Şarap ve testiler gelir. Onlara peynirle
meyveler sunarım ve isterlerse ekmekle su
ve derim ki (aldığım bahşişe göre)
'Rahatça gelin, yine bekleriz
çok iş yapan bu genelevde.'

Ancak, güzel duygular biter ve kötüleşir
O parasız eve dönünce, işim biter.
Dayanamam ona, dökerim kanını.
Nefret ederim ondan, yapışırım kuşağına,
elbisesine, gömleğine
Ve kırbaçlamaya yemin ederim bütün gecenin
Boşa giden ücretinin yerine.
Ama o ellerini kalçalarına dayayıp bağırır
benim dinsiz olduğumu ve para alamayacağımı.
Bir sopaya yapışıp indiririm, burnundan dizlerine,
Çok iş yapan bu genelevde.

Sonra yatakta barışırız. Bana doyar,
Eşekarısı gibi tıkınıp bana berbat
ve zehirli bir osuruk atar. Ona yettiğimi
söyler ve gülerek, neşeyle vurur karnıma.
Bacağıma şaplak atar ve artık yetince,
körkütük sarhoş, uyuruz– meydanı bırakırız pirelere.
Kıpırdayınca o, yine canlanır
Biner; ağırlığının altında inlerim-mıhlanırım!
Sevişmesi çok geçmeden dizüstü çökertir beni
Çok iş yapan bu genelevde.[5]

Demek ki, Tanrı'dan korkan öğrenci rahiplerin tavrı buydu ve bu tavır pek çok rahip tarafından da paylaşılıyordu. Rahiplerin kendi toplumlarında örnek olma rollerini de devrin zanaatkârları üstlenmişti. Çağın katedrallerinin çoğunda rahiplerin cinsel serüvenleriyle dalga geçen heykeller bulunur ve

Sanger'e göre: 'Bir yerde keşişin biri bir kadın hayranıyla cinsel bir ilişki içinde temsil edilmişti. Başkalarında rahibelerle meşgul bir başrahip, maymunların rahatsız ettiği çıplak bir rahibe, günah çıkardıkları rahip tarafından kırbaçlanan genç tövbekârlar, iriyarı yabancılara konukseverlik gösteren başrahibeler, vb.. vb. görülüyordu.'[6]

Aslında din adamlarının cinsel aşırılıkları Kilise hiyerarşisinin en tepesine kadar uzanıyor; burada tensel zevkler en açık ve en rezilce biçimiyle sergileniyordu. Örneğin, Papa IV.Innocent sekiz yıllık bir ziyaretin ardından Lyon'dan ayrıldığında, kendisine eşlik eden Kardinal Hugo veda konuşmasında ilginç sözler söyledi: 'Buraya geldiğimizde ancak üç ya da dört genelev bulduk. Arkamızda tek bir tane bırakıyoruz. Ancak, şunu eklememiz gerekir ki, bu genelev hiç aralıksız, kentin doğu kapısından batı kapısına kadar uzanmaktadır.'[7]

Yüksek konumlardaki çoğu din adamı çapkınlıklarıyla nam saldılar. Bunlar arasında 12. yy'da Mainz'li Başpiskopos Christian, fuhuşa Kilisenin resmî işlerinden daha fazla zaman ve para harcamakla ün kazanmıştı. Üstelik, bunlar istisna da değildiler. Büyük ve güçlülerden oluşan herhangi bir Kilise toplantısının fahişeler için tam bir piyango olması kesindi. 1414 Konstanz Konsili sırasında Avrupa'nın dörtbir yanından 1500'ü aşkın eğlencelik kızın mesleklerini icra etmeye geldikleri anlatılır. Dahası, bu hanımların herbiri tek bir gecede din seçkinlerine hizmet karşılığı 800 altın dükadan fazlasını kazanabiliyordu. Konsilin toplandığı dört yıl boyunca 'Floransalı Poggio' isimli birisinin komşu Baden'deki 'kaplıca hamamında' din adamları için cinsel eğlenceler düzenleyerek bir servet kazandığı anlatılır.

Fahişeler Kutsal Kent Roma'da –hatta Vatikan'da bile– pek iyi durumdaydılar. Çoğu fahişe Kiliseye ait mülklerde oturuyordu. Kadınlar işlerini açıkça yürütüyor, yaşamlarını cinsel zevklerin arayışına adamış gibi görünen dinadamlarının yanında kent sokaklarında salınıyorlardı. Çoğu zaman olduğu gibi, balık baştan kokuyordu: Hiyerarşinin alt basamaklarındaki dinadamları bizzat Kutsal Pederleri örnek alıyorlardı. Papalarla yüksek mevkilerdeki meslektaşlarının yapıp ettikleri karşısında neredeyse dili tutulan Dr. Sanger bizlere birkaç ayrıntı verir: Papa XXII. John ile VI. Alexander'ı 'canavarlar' olarak nitelerken, II. Julius ile halefi X. Leo'nun 'aşırı cinsel zevkleri yüzünden frengili' olduklarını, IV. Sixtus'un da 'göbeğinden ayak topuklarına kadar çürümüş'[8] olduğunu söyler.

Papa VI. Alexander'ın (Borgia'lardandı ve ünlü Cesare'nin de babasıydı) papalık sarayında küçük aile geceleri düzenlediği anlatılır. Bu eğlencelerden birinde hem hizmetkârlarla, hem de konuklarla dans etmeleri için 50 fahişe tutulmuştu:

> İlk başta elbiselerini giyiyorlardı, sonra çırılçıplak soyundular. Yemek bittikten sonra masanın üzerindeki mumlar yere indirildi ve çıp-

> lak fahişelerin toplamaları için ortalığa kestaneler saçıldı– şamdanların arasında elleri ve dizleri üzerinde emeklediler. Papa, Dük (Cesare Borgia) ve kız kardeşi Lucrezia seyrediyorlardı. Sonunda bir dizi ipek pelerin, kuşak, broş ve başka şeyler getirilip bunların en çok sayıda fahişeyle ilişkiye girenlere verilecekleri söylendi. Bu, herkesin içinde yapıldı. Seyirciler hakemlik yapıp kazananlara ödüllerini verdiler.[9]

Bu ve başka anlatımlardan Roma'nın cinsel aşırılıklar konusundaki eski geleneğinin ortaçağ Vatikanı'nda da aynen korunduğu sonucuna varmak yanlış olmayacaktır.

Kendi ahlaksızlığı bir yana, ortaçağda Kilisenin seks endüstrisinin devamını istemesi için çok güzel ve çok daha pragmatik bir nedeni vardı: Basitçe söylemek gerekirse, fuhuştan çok iyi gelir sağlıyordu. Krallar ve soylular gibi, rahipler de fuhuşu yasaklamanın kendileri için hem zevk, hem de kazanç kaybı anlamına geleceğini biliyorlardı. Kent merkezlerinin büyümesi ve buna bağlı olarak merkezî güç odaklarının gelişmesiyle, ortaçağ toplumundaki kilise/saray yöneticileri kent ve kasabalarda büyük birer malsahibi olmuşlardı.

Aristokrat ailelerin başındaki krallar iyi birer örnek oluşturuyorlardı. Fatih William'ın (ya da minnettar tebasının andığı ismiyle Piç William'ın) Rouen'de genelevleri vardı. İngiltere'nin Plantagenet hanedanı, Aslan Yürekli Richard da dahil, Paris'in kırmızı-fener mahallelerinde büyük malların sahibiydi. 13. yy'ın başlarında Paris'te saraya bağlı resmî bir pezevenkler kralı vardı ve görevi kentin fahişeleriyle kamp izleyicilerinden haraç toplamaktı. Bir başka deyişle bu, kraliyete bağlı bir kadın satıcısıydı.

Öte yandan, ortaçağın seks endüstrisindeki en büyük ekonomik çıkarlar Kiliseye aitti. Bazı tarihçilere göre, sakinlerinin hem fahişe, hem de rahibe olarak görev yaptıkları (ilginç bir karışım olmanın yanısıra, günümüzün striptiz gösterilerinde de çok tutulan bir numaradır) genelevler vardı. Ancak, böylesi apaçık tanıtımlar herhalde ender görülse de, Kilisenin genelevleri bulunduğuna hiç kuşku yoktur. Çoğu piskoposluğun, kilisenin ve manastırın –hatta papalığın kendisinin bile– mülkleri arasında genelevler bulunuyordu. Papanın 'adamları' Ekselanslarının Roma'daki genelevlerinin haracını hiç sektirmeden topluyor; ama bu bile bazı papalara yetmiyordu. Papa II. Clement kendi evlerindeki tüm fahişelerin öldüklerinde kazançlarının yarısını bir manastıra bırakmalarını şart koştu (bu yasa anlaşılan uygulanamamıştır; konuyla ilgili başka hiçbir ayrıntı bilinmemektedir). Öte yandan, 1471'de Papa IV. Sixtus'un çıkardığı, fahişelere ruhsat verilmesi ve doğrudan vergilendirilmeleri sistemi daha etkili oldu. Bu yolla sağlanan gelirler Roma'daki St. Peter katedralinin yapımını kısmen karşıladı.

Daha da girişimci Tanrı adamlarıyla ilgili başka raporlar da vardır. Bunlar arasında en kayda değer olanlarından birisi olan Salzburg Piskoposu Johann,

1309'da o kentte yepyeni ve görkemli bir genelev yaptırmıştır. Kilisenin işlettiği bu genelevlerin muazzam gelirleri olmalıydı– ancak yine de yetmiyordu. Kilisenin kasalarını daha da doldurmak için, yetkililer alt düzeydeki rahiplerden genelevi her ziyaret ettiklerinde ufak bir 'ücret' almaya başladılar.

Ortaçağda Kilisenin İngiliz seks endüstrisindeki rolü çok iyi belgelenmiştir. Londra'da bir rahibeler evi olan St. Mary Overie, Chancery Lane ile Fetter Lane'deki mülklerini kentin fahişelerine kiralamış; 1337'de Stratford rahibeleri Londra'nın Soutwark mahallesinde 'The Barge' olarak bilinen genelevi satın almışlardır. St. Paul's Katedralinin başrahibinin Cock's Lane'de genelevleri vardı ve 1321'de Papa'nın İngiltere elçisi olan Kardinal William de Testa, Kilisenin 'yatırımı' için kentte bir genelev alıp adını (tabii Latince olarak) 'Sosyal Klüp' koydu.

Kilisenin haraççılığının herhalde en iyi belgelenmiş örneği de Thames'in güney kıyısında, Londra'nın tam karşısında yer alan kırmızı fenerli Southwark mahallesidir. Devletin daha açık müdahalelerinin öyküsü de işte burada başlar.

Bu bölge, Winchester Piskoposu Aziz Swithin'in 9. yy'da burada bir manastır kurmasından beri, hiç aralıksız Kiliseye ait olmuştu. Bölgedeki genelevler de en azından o kadar; hatta burası Roma askerî garnizonlarının bulunduğu yere yakın olduğundan, büyük olasılıkla daha da eskidir. Fatih William mülkü Bermondsey Kilisesinin başrahibine bağışladı; o da bir diğer Winchester Piskoposuna kiraladı. Soutwark'da çalışan fahişeler ünlü evsahipleriyle o kadar özdeşleştirilmişlerdi ki, yerli halk onları 'Winchester kazları' olarak anıyor, kazandıkları para da piskoposun gösterişli yaşamının finansmanında kullanılıyordu. Genelevler o kadar başarılı olmuştu ki, gelirleri bütün ortaçağ boyunca Kilisenin inşaat programını finanse edecekti. 1161'de eşi benzeri bulunmayan bir 'genelevlerin yönetimine dair hükümname''de Kral II. Henry piskoposluğun gelecek 400 yıl boyunca Southwark genelevlerini işletme hakkını güvenceye aldı. Londra'da bunu izleyen dönemde kurulan kiliselerin pekçoğu fuhuş gelirleriyle yaptırılmıştır.

Etkileri hemen görülmese de, Henry'nin hükmü aynı zamanda ortaçağ fahişelerinin iş yaşamlarında yepyeni bir dönüm noktasını belirliyordu. Avrupalı yöneticilerin çoğunun seks ticaretinin büyümesini önlemek amacıyla toplu sürgünlere başvurduğu bir dönemde, Henry'nin bu hareketi bir sonraki yüzyılda anakaradaki kent merkezlerini kasıp kavuracak olan fuhuşu sınırlamak ve düzene sokmak hareketinin de habercisi sayılabilir. Sonuçta, fuhuşun yaygınlığı sorununa Henry'nin bulduğu çözüm, seks ticareti için bir getto yaratmaktı. 'Geçmişin karanlıklarında kalan zamanlardan beri var olan geleneklere göre' genelevlerle bağlantılı kabul edilen Southwark mahallesini resmen kırmızı-fener bölgesi olarak ilan etti. Bundan böyle, kentin diğer bölgelerinde seks ticareti yasaklandı. Aynı anda hem önleyici, hem de

korumacı olan bu yasa, fahişelerin mesleklerini icra etme haklarını da belirliyor, ama hareket özgürlüklerini kısıtlıyordu. Tarihçi John Stow yasanın içerdiği bazı kuralları şöyle sıralar:

> Hiçbir genelev sahibi ya da karısı, hiçbir bekâr kadının istedikleri zaman serbestçe girip çıkmalarına izin vermeyecektir.
>
> Hiçbir genelev sahibi, istediği zaman dışarda kalan hiçbir kadının evinde kalmasına izin vermeyecektir. Kadının odası için haftalık ondört pens alacaktır.
>
> Kutsal günlerde kapılarını açık tutmayacaktır. Kutsal günlerde hiçbir bekâr kadını evinden dışarı bırakmayacak, yoksa komiser onları lord hazretlerinin bölgesinden atacaktır.
>
> Hiç bir bekâr kadın iradesi dışında tutulup günaha sokulmayacaktır.
>
> Hiçbir genelev sahibi dindar bir kadını, ya da herhangi bir erkeğin karısını kabul etmeyecektir.
>
> Hiçbir erkek geneleve zorla getirilmeyecek, ya da kandırılıp çekilmeyecektir.
>
> Hiçbir genelev sahibi tehlikeli yanma hastalığı bulunan hiçbir kadını tutmayacaktır.[10]

Bütün bu kural ve şartların arasında Southwark'da çalışan fahişelere yönelik hem haklar, hem de kısıtlamalar görülebilmektedir. Aynı zamanda, 'tehlikeli yanma hastalığından' söz eden tümce de yöneticilerin cinsel ilişki yoluyla bulaşan hastalıklara karşı (bu hastalıkların tıbbi birer isim edinip toplum tarafından damgalanmaları 16. yy'dan önce olmamıştır) bilinç ve kaygılarını göstermesi açısından ilginçtir.

Yasaklar açısından, fahişelerin seslenerek, hareketlerle, ya da 'erkekleri cübbelerinden veya dizginlerinden tutup) verdikleri hizmetlerin reklamını yapmaları yasaktı. Gelen geçen erkeklere 'küfür etmeleri, yüz buruşturmaları' veya taş atmaları da üç gün üç gece hapis vepara cezası gerektiriyordu. Ancak, bu kurallara karşı gelinmesi sonucu açılan dava sayısının çokluğu fahişelerin bu yasaya sık sık karşı geldiklerini; profesyonel yaşamlarının Southwark'la sınırlı kalmadığını göstermektedir. 1240'ta Londra'daki Cock's Lane de resmen kırmızı fener mahallesi olarak kabul edilmesine rağmen, pekçok fahişe hâlâ Londra'nın bütününü çalışma alanı olarak görüyor; ve canlarının çektiği, müşterinin bulunduğu her yere gidiyorlardı.

13. yy'da ana kent merkezlerinde fuhuşu sınırlayıp düzene sokma hareketi bütün Avrupa'ya yayıldı ve değişen oranlarda başarı sağlandı. Belediye yetkilileri genelde burjuvazideki, sokaklarda serbestçe gezen fahişeler yüzünden 'kendi kadınlarının da yoldan çıkacağı' korkusunu bahane ederek seks endüstrisini gettolaştırmak istediler. Yetkililerin bir başka kaygısı da yeraltı

dünyasının palazlanmasıydı. Fahişeler aslında birer yasa kaçkını olmasalar da, suç dünyasıyla bağlantıları olduğundan kuşkulanılıyordu. Yasa koyucular göz önünde olmaları nedeniyle kolay birer hedef olan fahişelere odaklanarak, kanunsuz yeraltı dünyasının en azından bir yönünü ele aldıklarına inanıyorlardı. Dahası, seks ticaretinin resmen belirlenen mahallelerde sınırlanması belediye meclislerinin de kazançtan pay almalarına olanak sağlıyordu.

Tarihçi E.J.Burford, Fransa'nın güneyindeki Avignon'da 1234 yılından itibaren kent yönetiminin belirlediği bir kırmızı fener mahallesi olduğunu belirtir. Eğer bu doğruysa, pek çok papa ve din büyüğüne evsahipliği yapan bu kentin, düzen hareketinin öncülerinden birisi olduğu söylenebilir. Aynı yüzyılın sonlarına doğru, Fransa'nın güneyindeki başka kent ve kasabalar da Avignon'un izinden gitiler. Montpellier'nin 1285'te bir sokağı genelev bölgesi olarak ayırdığı bilinmektedir. Yüzyılın sonuna gelindiğinde, hem Nimes, hem de Toulouse'da (bu kentte belediyenin resmi onaylı genelevinden sağlanan gelir üniversitenin kurulmasına katkıda bulunmuştu) benzer düzenler kurulmuştu. Her örnekte, kadınların kentin diğer mahallelerinde çalışmasını yasaklayan yasalar, fahişenin huzur içinde çalışıp yaşamasını güvence altına alan yasalarla kısmen dengeleniyordu. Kentte yaşayan fahişelerin 'kralın koruması altında oldukları' duyurulmuştu. Güney Fransa'daki bazı yöneticiler kentin genelevlerinin dışında çalışmakta direnen bazı fahişelere kırbaç cezası verdiler; ancak kayıtlara göre bunların çoğu para cezasına çevrildi. (Yine kayıtlara göre, sefahat suçlamasıyla tutuklanan bazı kadınlar cezaları ödeyemeyecek kadar yoksul oldukları gerekçesiyle serbest bırakılmışlardır.)

Öte yandan Paris'te kentin yöneticileri 'saygın' sokaklarda çalışmaya yeltenen kadınları sürgüne gönderiyor; ama bağımsız sektör gelişmesini buna rağmen sürdürüyordu. 15. yy Parisi'nden kalan arşivlerde bu ticaretin kentin en az bir yöneticisi; Ambroise de Lore tarafından etkin biçimde teşvik edildiği görülmektedir. De Lore'un görevde bulunduğu sürede fahişeler kentte özgürce çalışabiliyor ve çağdaş bir tarih olan *Journal of a Citizen of Paris*'ten (Bir Parislinin Günlüğü) öğrendiğimize göre; '(de Lore) Paris'teki vurdumduymazlık sonucu kentte bolca bulunan hafif kadınları hep korurdu ve bu nedenle Paris fahişelerinin yasalar tarafından bir düzen altına alınması neredeyse olanaksız hale geldiğinden, herkes onu suçladı.' Fahişelerin daha varlıklı ve daha başarılı olanları genelev mahallesinin dışında, 'saygın' bölgelerde evler satın alıp müşterilerini buralarda (üstelik genelde dürüst komşularını rahatsız edecek biçimde, bahçede) ağırlamaya başladılar. Bu büyük özel evlerin bazıları eski, kadınların sahip olup işlettiği özel genelevler geleneğinde çalışıyorlardı. Öte yandan, daha aşağı sınıftan fahişeler de kentin han ve tavernalarını buluşma yeri olarak kullanmayı sürdürdüler. Ortaçağın son dönemlerine ait bir şiirde buralarda sunulan hizmetler anlatılır:

'Acıktınız mı? Orada yersiniz;
susadınız mı? Orada içersiniz;
üşüdünüz mü? Orada ısınırsınız;
sıcak mı bastı? Orada serinlersiniz.'

Ortaçağın büyük katedralleri de fahişelerle müşterilerinin sıkça gittiği yerlerdi. Buraları halka açık mekânlar olduklarından, krallar ve saray halkından, en aşağıdaki dilenci bile tek bir gün içinde buradan geçebilirdi. Notre Dame de Paris'in arşivlerinde burada sürekli hayat kadınlarının tutuklandıkları anlaşılır. Kazanılan ödüller hatırı sayılı olmalı; çünkü kilisede müşteri toplarken yakalanan fahişeler özel dinî mahkemeler tarafından cezalandırılır ve cezalar arasında kadının mallarına 'el konması' bir yana, kazığa geçirilme ve bazı örneklerde damgalanma da vardı.

Seine kıyılarında, köprülerin kemerlerinin altlarında ve güzel havalarda kentin parklarında bağımsız sokak kadınları da çalışıyordu. Çağdaş telekızların benzerleri bile vardı: Bazı Parisli fahişeler müşterilerini evde, otelde ya da manastırda ziyaret ediyorlardı.

Tam gün çalışan fahişelerin yanısıra, Paris yarı zamanlı fahişelerle de kaynıyordu. Bunlar, eğirici, hizmetçi vb gibi işlerinden kazandıkları yetersiz ücretleri desteklemek için bir yandan da seks satan kadınlardı. Öfkeli burjuvalar, işçi sınıfından bu kızların 'ahlaksızlığına' sürekli verip veriştiriyorlardı. Gerçekten de, 'her bekâr kadın, ana babasından ve ailesinden ayrı yaşayan her kız, eğer avam tabakasındansa, ahlaksızlık kuşkusuyla karşılanıyordu.'[11]

Fransa, Almanya ve Hollanda'nın kavuştuğu Starsbourg'da da tüm engelleme çabalarına rağmen, seks ticaretinin bağımsız sektörü gelişmişti. Talep o kadar büyüktü ki, Avrupa'nın dörtbir yanından fahişeler kente doluşuyordu. Ticaret çok iyi ve oldukça da göz önündeydi; Henriques 'yalnızca altı sokakta elliyedi genelev vardı,'[12] demektedir.

İspanya ve Portekiz'deki yöneticiler de Avrupa'nın geri kalanından biraz daha geç de olsa, resmî genelevler kurdular. Bu konuda pek fazla ayrıntı yoktur. 15. yy'ın başlarında Lizbon'lu yargıçlar yerli girişimcilerin 30 yıllık bir kampanyası sonucu, belediyeye ait bir genelev kurmak için gerekli paranın verilmesini kabul ettiler. Sonra da, bu parayı çıkarmak için, genelevde çalışan kadınların vergilendirilmesini önerdiler (resmi kesintilere ek olarak). Valencia duvarlarla çevrilmiş ve tek bir kapısı bulunan bir genelev gettosu kurdu. Buraya hapsolan fahişeler en düşük ücretlere razı olmak zorunda kaldılar ve çalışma koşulları üzerinde hiçbir söz hakları olmadı. Bu resmî genelevin girişine bir görevli kondu; o da müşterilere hırsızlığa karşı değerli mallarını gettonun dışında bırakmalarını önermeye başladı. Belki de yöneticiler kadınların geçinebilecekleri kadar bir ücret almalarına izin verseler daha iyi ederlerdi.

İtalya'da fuhuşu kontrol altına alma amaçlı yasalar Fransa ve İngiltere'de

olduğundan daha başarılı olamadı. Çoğu kent merkezinde ruhsatlı genelevler açılmasına rağmen, bağımsız sektör varlığını korudu. Her yerde olduğu gibi, burada da yetkililer yolsuzluklarıyla ün salmıştı. Venedik'te (bu kent Sanger tarafından bir 'fahişelik çukuru' olarak anılıyordu') 1360'dan itibaren ticaret, Fransız belediye genelevleri doğrultusunda düzene koyma çalışmaları başladı ama fahişelerin çoğunluğu buna olanak vermedi. Öte yandan, bu kent erkek fahişeleriyle de ünlüydü; özellikle her iki cinsten fahişelerin bolca bulunduğu bir köprüsü vardı. Bir rekabet ruhu içinde, kadınlar travesti rakiplerini gölgede bırakmak için göğüsleri açıkta geziniyorlardı. Ünlü Ponte delle Tette bugüne dek varlığını korumaktadır.

Bu arada, Napolili fahişeler kent merkezindeki en güzel saraylarda çalışmaya devam ediyorlardı. Sanger 'İşte orada,' diye söylenir, 'hiç bitmeyen bir şamatayla her türden hırsız, ahlaksız ve serseri toplandı ve sonunda kentin merkezi yaşanamaz bir hale geldi.'[13] Napoli bize yasa koyucuların yolsuzluğu hakkında da iyi bir örnek sergilemektedir: Burada işin özü düzenleme değil, para sızdırmaydı. Bu resmileşmişti de: Napoli fahişeleri kentin ileri gelenlerinden oluşan özel bir 'Fahişeler Mahkemesi' tarafından kontrol ediliyorlardı. Sistem son derece basit ve etkindi: Kadın herhangi bir zamanda tutuklanıp gelişigüzel hapse atılabiliyor ve yetkililerle belli bir miktar para üzerinde anlaşana dek orada kalıyordu. Sonra, bir dahaki sefere kadar, kadın serbest bırakılıyordu. Mahkemenin, kentin seks ticareti üzerindeki mutlak gücü, basit bir düzenlemeden çok daha etkiliydi ve 18. yy'ın sonuna kadar da devam etti.

Ortaçağda fuhuş sektörünü düzene sokmak ve sınırlamak çabalarının sonuçlarından biri de Avrupa'nın dörtbir yanına yayılan ve bazıları bugüne kadar gelen renkli, açık saçık sokak isimleridir.

Çoğu Alman kentinde orijinal işlevlerini belirten sokak isimleri vardır. Adını fahişeyle sevişmek anlamına gelen eski bir argo deyimden; 'gül toplamaktan' alan Rosenstrasse de çok rastlananlar arasındadır. İngiltere'de pek çok kent ve kasabada hâlâ bir Love Lane (Aşk Sokağı) veya Maiden Lane (Bakire Sokağı) bulunmaktadır; ancak, daha açık saçık isimlerden bazıları ya silinmiş, ya da aradan geçen yüzyıllar boyunca bazı ince değişimlere uğramışlardır. Ortaçağdaki Parisliler pornografik sokak isimleri konusunda özellikle yaratıcıydılar. Ancak bunların çoğu günümüze kadar ulaşmamışlardır.

◆◆◆

14. yy'ın ortalarından 15. yy'ın ortalarına dek derebeylik kendini aynı anda birkaç cephede birden patlayan derin bir buhranın içinde buldu. Önce, soyluların ormanları yok ederek toprak açma alışkanlıklarının doğrudan bir

sonucu olarak ekolojik bir felâket gerçekleşti. Bu politika çoğunluğun zararına olmuş, pek az kişiye yarar sağlamıştı. Sonuçta daha fazla toprak sürülmüş, ancak işin sakıncaları da çok geçmeden ortaya çıkmıştı. Hızlı genişleme ve yoğun işleme yeni tarlaları yıpratmış ve eski toprak hızla erozyona uğrarken, eldeki sürülebilir toprak miktarı da azalmıştı. Bunun sonucu olarak 14. yy'ın ilk dönemlerinde yaşanan bir dizi yaygın açlık, çalışan nüfusun büyük bölümünü kırdı geçirdi.

Öte yandan, ekonomik felâket de ufukta belirdi. Gümüş sıkıntısı nedeniyle, Avrupa'nın her yanında paraların ayarı düşürüldü, bu da felâkete yol açan bir enflasyona yol açtı. Tahıl fiyatları düşerken –kırsal nüfus azalmış ve tahıl talebi düşmüştü– soyluların tarım gelirleriyle satın aldıkları lüks malların fiyatları fırladı. Bu ekonomik kıskacın pençesindeki soylular hemen eski âdetleri uyarınca toprak için birbirleriyle mücadeleye tutuştular ve bu da bir dizi yıkıcı savaşın başlangıcı oldu. 1337 ile 1453 arasında Fransa'yı yakıp yıkan Yüz Yıl Savaşlarıyla 15. yy İngilteresi'ndeki Güllerin Savaşı bu 'Baronyal gangsterliğin' sonucuydu.

Bütün bunlar yetmezmiş gibi, insanların karşısına bir felâket daha çıktı: Kara Ölüm 14. yy'ın ikinci yarısında Avrupa'yı kasıp kavurdu. 1348'de İngiltere'ye ulaştı ve 1400 yılına gelindiğinde Avrupa nüfusunun beşte ikisini öldürdü. Günümüzde Kara Ölümün Asya kaynaklı olmakla birlikte, büyük ölçekli orman kesimlerinin sonucu olduğu olası görünmektedir. Normalde ormanlarda yaşayan sıçanlar kentleri istila etmiş ve kentli farelerle sıçanlara aşıladıkları veba mikrobu pireler tarafından insanlara bulaştırılmıştır.

Yönetici sınıf böylece maddi zenginliğini yaratmak için gereksinme duyduğu işgücü konusunda büyük sıkıntıyla karşı karşıya kaldı ve bu da emek ücretlerinin yükselmesine yol açtı. Bunun üzerine soyluların köylü nüfusa saldırıya geçerek ücretleri düşürme girişimleri beklenmedik, şiddetli bir direnişle karşılaştı. 14. yy'ın son ve 15. yy'ın ilk dönemlerinde köylü isyanları Avrupa'nın her yanına yayıldı: Fransa'da Grande Jacquerie (1358) ile İngiltere'de 1381 Köylüler İsyanı bu isyanların en ünlüleri arasındaydı. Ayaklanmaların hemen hemen hepsi kanlı bir biçimde bastırılsa da, sınıflararası dengelerde bir tür değişikliğin gerçekleşmiş olduğu açıktır. Çalışan insanların sayısı daha azdı; bu nedenle değerleri arttığından, 15. yy boyunca hem ücret düzeyleri, hem de yaşam standartları sürekli yükseldi.

Bu dönemde fahişelerin durumu toplumun her kesiminde süregiden savaşımları yansıtmaktadır. Genelevler de işçilerin toplanıp hoşnutsuzluklarını dile getirdikleri her yer gibi, –yöneticilerin gözünde– kargaşa ve toplumsal huzursuzlukla bağlantılıydılar. Kent yöneticileri seks ticaretini kapsayan yasaları daha da sıkılaştırmaya başladılar. 1417'de Londra Belediye Başkanı kent içindeki 'Yasadışı Genelevlerin' kapatılması konulu bir karar yayınladı. Yeni yasa bağımsız genelevlerin sözde teşvik ettiği pek çok

'ciddi kötülük, hasar, kargaşa, cinayet, ölüme sebebiyet, kundaklama ve diğer âdi suçlardan' yakınıyordu.

Çoğu Fransız kent ve kasabasında 14. yy'ın ikinci yarısında kırmızı fener mahalleleri tek bir sokağa indirildi. Bu 'sıcak sokaklar' ait oldukları belediye tarafından işletiliyorlardı. Aynı zamanda, 'genelev işleme' uygulaması da başladı ve resmî genelevlerin mülkiyetiyle işletmesi gittikçe yüksek burjuvazinin eline geçer oldu. Esnaf, belediye meclisine ödenen düz bir ücret karşılığında, genelevleri 'işleme' haklarını kendi aralarında paylaştılar. Genelevlerin böylece yarı-özelleştirilmesinin sonucunda,kaçınılmaz olarak fahişelerin bağımsızlığı bir miktar azaldı ve erkek patronların eline daha fazla yetkiyle daha büyük kâr geçmeye başladı. Bunun yanısıra, esnaf seks sektörünü tekeline almak için verdiği mücadeleyi yoğunlaştırarak, sokak kadınını yasa dışına itip kadınları bağımsız çalışmaktan 'vazgeçirmeye' uğraştılar. Bu konuda kullanılan yöntemler genelde cezalandırıcı ve çoğu zaman da vahşiydi. Avignon'da fahişeler resmi bir geneleve kapatıldılar ve birazcık ek iş yaparlar korkusuyla hiçbir saatte sokaklarda dolaşmalarına izin verilmedi. Genelev kuralları şöyle diyordu:

> Herhangi bir kız bu suçu işler ve işlemekte inat ederse... Kilise memurlarının başı onu davul eşliğinde, omuzunda kırmızı bir düğümle sokaklarda yürütecek ve geneleve geri getirip bir daha sokağa çıkmasını yasaklayacaktır. Bunun cezası birinci seferinde dayak, ikinci seferinde ise halkın önünde kırbaçlanıp evden atılmaktır.[14]

14. yy'ın sonlarında Londra'da Southwark ya da Cock's Lane dışında çalışırken yakalanan bir fahişenin kafası kazınıyor ve özel olarak bu amaç için tasarlanmış bir hapishane arabasına bindirilerek teşhir ediliyordu. Talihsiz kadının çizgili şapkasına uygun, kırmızı beyaz bir tentesi olan bu arabanın yanısıra kiralık çığırtkanlar yürüyor ve saygın vatandaşlardan oluşan kalabalıklar hapishane kapısında toplanıp fahişenin teşhir edilmesini, kırbaçlanıp kent kapılarının dışına atılmasını seyretmeye davet ediliyordu.

Bu uygulama güya itaatsiz fahişelere yönelik olsa da, uygulamada para cezası karşılığında bu sadist gösteriye boşveriliyordu. Halkın önünde, yöneticilerin elinde böylesi şiddette bir aşağılanmayı yaşayan talihsizler ise her zamanki gibi fahişelerin en yoksul ve en güçsüz olanlarıydı.

Ortaçağ tarihçileri o dönemde toplum içinde fuhuş konusunda çeşitli görüşlere ayrılmaktadırlar. Bazı yazarlar fahişelerin hiçbir şekilde ayırımcılık görmediklerini öne sürerken, başkaları bütün ortaçağ boyunca fuhuşun her zaman yasadışı olduğu izlenimini vermektedirler. Aslında, bu iddiaların iki-

si de doğru değildir. Kilisenin karşı çıkmasına ve 'önce yap, sonra tövbe et' politikasına rağmen, fahişeler hiçbir zaman toplumun geri kalan kısmından soyutlanmamışlardır. Kayıtlar bu kadınların feminist yazarların öne sürdüğü gibi, yalnızca hareketlerin sınırlanması, düzenlemeler ve barbarca cezaların kurbanı olmakla kalmayıp, kendi vakar ve dayanışmalarının bulunduğunu ve Kilise ile devletin kendilerini istismar amaçlı kampanyaları karşısında bu ikisine sık sık başvurduklarını göstermektedir. Benzer biçimde, resmî pezevenklerin bütün kazançları bağımsız fuhuşu ezme çabalarındaki başarısızlık sonucu önemsiz kalmıştır. 14. yy'ın sonunda genel olarak çalışan nüfusla birlikte, kadınların da güveni ve ekonomik bağımsızlığı artmıştır. Gereksinmeler ağır basmış; yöneticiler fahişeleri bağımsız çalıştıkları, ya da fazla iyi giyindikleri için para verip kırbaçlatmak yerine, kadınlara kestikleri yüklü cezalarla kasalarını doldurmayı yeğlemişlerdir. Bu boşvermişlik politikaları erkeklerin açgözlülüğü ve maddiyatçılığından kaynaklanmıştır.

Belediye genelevinin icadı mesleğe bir tür resmi saygınlık kazandırdı ve bu da yasalara yansıdı. 14. yy sonunda Fransa'da fahişeler yasal bir haklarını geri aldılar: Mahkemede ifade verebilecek, özgürce sözleşmeler yapabilecek ve dünyevi mallarını istedikleri kişilere miras bırakabileceklerdi. Artık yasal açıdan, bir fahişenin mesleği ona tecavüz edilmesi için mazeret sayılmayacaktı.

Ancak, yetkililer bir yandan fahişelere ılımlı davranılırken, bir yandan da kadın ya da erkek, pezevenklikte kendi tekellerini tehdit eden herkesi ezmeye giriştiler. Meclislerin bu üçüncü kişilere karşı aldıkları şiddetli önlemler asla para cezasına çevrilmiyordu. Yasalar fahişelerin 'sevdikleri adamları' ağırlamalarını yasaklıyordu ve Paris'te çıkarılan 1416 tarihli bir kararda erkek pezevenkler ve benzerleri direğe bağlanıp teşhir edilmekle, damgalanmakla ve sürgünle tehdit ediliyordu. 'Pazarlamacı' kadınların ise saçları yakılacaktı. Öte yandan, yetkililer sert kararlara rağmen ne gelişen bağımsız sektörün bu yanını önleyebildiler, ne de kadınların büyük çoğunluğunun belediye genelevlerinin dışında çalışmasının önüne geçebildiler. Serbest çalışanlar yoksuldu ve her türlü riski göze alıyorlardı.

14. ve 15. yy sonlarında diğer işçilerle birlikte, fahişeler de zalimlere karşı gittikçe daha isyankâr oldular ve sık sık iktidardaki adamlarla açıkça çatıştılar. Tarihi belgeler kadınların bu dönemdeki direnişleri konusunda birkaç kaçamak ipucu sağlamaktadır. 1387'de Châteauneuf-Calcernier'de, nedenleri belirtilmemiş bir anlaşmazlıktan ötürü, yerel fahişeler kentteki kraliyet komiserinin kilisedeki locasını işgal ettiler. Daha iyi belgelenmiş bir olay da Toulouse'un resmi genelevi olan Grande Abbaye fahişeleriyle ilgilidir. 1389'da Kral VI. Charles onları ziyaret ettiğinde, kadınlar ona kentin kendilerini beyaz başlık ve kurdela takmaya zorlayan kurallarına karşı dilek-

çe verdiler. Kral onlara kollarına 'zıt renkte bir biye taktıkları sürece' istedikleri gibi giyinme hakkını tanıdı. Ancak, bu Toulouse'un bazı esnafı için yeterli olmadı ve bunlar fahişeler her sokağa çıkışta onlara saldırmaya başladılar. Kadınlar da grev yaparak buna karşılık verdiler; geneleve çekilip kapıları da kilitlediler. Bu anlaşmazlığın sonucunda fahişelerin kentin başka bir mahallesine taşındıkları ve her iki tarafın da ateşkes ilan ettiği yazılmaktadır.

1462'de Toulouse'lu fahişeler bir başka isyanın daha ortasındaydılar. Olayların nedeni bu kez belediyenin madamın yerine erkek bir 'patron' getirmesiydi. Bu adam da fahişelerin emeğinden maksimum kâr sağlamaya kalkışmıştı. Bunun sonucunda fahişelerin Toulouse Parlamentosuna yaptıkları başvuru 'özünde ...15. yy'da uygulandığı haliyle, genelev işleme sistemine yönelik bir eleştiriydi.'[15] Bir başka deyişle, fahişeler kentin ileri gelenlerinin genelevi bir seks fabrikasına dönüştürme girişimlerine karşı bilinçli, örgütlü bir direniş sergiliyorlardı. Kadınlar burjuva duygularını zeki bir biçimde tezlerine katarak belediyeyi kötülükleri teşvik etmekle suçladılar. Fahişelerin alaycı bir biçimde 'genelevin başrahibi' dedikleri genelev işletmecisi, aslında basit bir kadın satıcısından başka bir şey değildi. O da 'günahkâr seks' cirosunu arttırarak kadınların sırtından olabildiğince fazla para kazanmak peşindeydi.

Kadınlar genelev işletmeciliğini 'aptalca bir gelenek' olarak niteliyor ve kendi alternatif 'yönetim' planları çerçevesinde, genelevi kendi içlerinden birinin yönetmesini öneriyorlardı. Bu anlaşmazlığın sonucu kayda geçirilmemiştir, ancak belediyenin genelevcilik işinin Toulouse kentinde aynen devam ettiğini ve sonunda halkın gözünde de fahişelerin gözünde olduğu kadar sevimsiz hale geldiğini biliyoruz. Bir sonraki yüzyılın başlarında halk, genelevleri istismar ederek kendilerine lüks giysiler alan meclis üyelerini protesto etmeye girişmişti.

Kadınların bakış açısından bakılacak olursa, fuhuş yükselmenin; hatta çoğu zaman da hayatta kalmanın tek yoluydu. Bu, özellikle savaş, açlık ve vebanın etkisiyle mahvolmuş bölgelerden gelen kadınlar için de geçerliydi. Tarihçi Nicholas Orme bizlere 'kötü... davranışları karşılığında'[16] deneyimli bir zanaatkârın kazancının iki mislini alan aşağı sınıftan bağımsız bir fahişeyi anlatır. Fahişeler de haklı olarak nispeten yüksek kazançlarının yalnızca yaşam standartlarını yükseltmekle kalmayıp, aynı zamanda ilerki yıllarda kendilerine 'saygın' bir iş edinme olanağını da sağlayacağını görmüşlerdir.

Ortaçağın sonuna gelindiğinde, fahişeler özgür oldukları ve toplumda nispeten yüksek bir konuma sahip bulundukları bir dönem yaşadılar. Bazıları diğer zanaat ve işletmelerin izinde, kendi ticaret loncalarını kuracak kadar güven kazandı. 15. yy'da Paris'teki 4000 fahişe bir federasyon kurup kraldan kendilerine özgü bir sancak, trampet ve fifre bandosu şeklinde armağanlar

aldılar. Avignon fahişelerine de kent genelevinin sahibi olan Napoli Kraliçesi Joanna tarafından armağanlar verildi. Omuza kırmızı bir örgü takma zorunluluğu bu kez bir damgalamadan çok, görev işareti olarak algılanıyordu.

Ortaçağ toplumunda fahişelerin durumunu tanımlamaya en çok yaklaşan belki de tarihçi Leah Lydia Otis olmuştur. Bunu, fahişelerin durumunu o dönemdeki Yahudilerin durumuyla karşılaştırarak yapar. Faizle borç vermenin Kilise tarafından yasaklandığı bir çağda, Yahudi tefeciler kent ekonomisinin vazgeçilmez bir parçasıydılar. Benzer biçimde, Hıristiyan ülküsü cinsel perhiz önerirken ve 'cinsel ilişki,' 'zina,' vb en büyük günahlar arasında sayılırken, ortalama iyi bir Hıristiyan erkeği evlilik dışı seks olmadan yaşamı çekilmez buluyordu. Bunun sonucu hem fahişeler, hem de Yahudiler toplumda belirsiz bir konumda bulunuyordu. ilerki yüzyılların pogromlarıyla seks ticaretine yönelik saldırılar her iki grubun durumlarının da ne kadar zayıf olduğunu göstermektedir.

Yöneticilerin bu gruplara yönelik davranışlarında da benzerlikler bulunmaktadır. Ömeğin, 13. yy'da Avignon'da uygulanan sıkı kurallar ve düzenlemeler hem fahişelerin, hem de Yahudilerin pazarda dokundukları ekmeği veya meyveyi satın almalarını şart koşuyordu. Marsilya'da hamamcılar Yahudileri yalnızca cuma günleri; fahişeleri de pazarları kabul ediyorlardı. Öte yandan, en çarpıcı benzerlik giyim kurallarında yaşanıyordu ve yöneticiler her iki grubu da giysilerinde özel işaretler taşımaya zorluyorlardı. Bu ayırımcılık kendi yüzyılımızda Nazi Almanyası'nda Yahudilerin giysilerine sarı yıldızlar dikilip toplama kamplarında gönderilmesinde sinsice yankılanmıştır. Onların yanısıra da siyah yıldızlar takan fahişeler gidiyordu.

Ortaçağda Batı Avrupa'da fuhuşun genel görünümü, Hıristiyan Kilisesinin kuruluş dönemleriyle aradaki tüm dinsel bağların koparıldığını doğrulamaktadır. Artık meslek tümüyle dinden kopmuş; yine de yeni pazar koşulları çerçevesinde büyümektedir. Ancak, bu durum fazla uzun sürmeyecektir. 16. yy'daki din reformcularının ortaya çıkmasıyla, vahşice bir baskı dönemi hemen ufukta beklemektedir. Ne gariptir ki, bu Protestan fanatiklerin yaygın biçimde kabul ettirmeyi başardıkları kavram, Katolik Kilisesinin bütün kötülüklerin kökünde kadın cinselliğinin yattığı inancı olacaktır. Bu konuda suçlamak için fahişeden iyi kim bulunabilir?

BÖLÜM 7

Saltanat ve Çileler:
Rönesans ve Reformasyon Çağlarında Fuhuş

Lassa andar le cortesane
se non voi disfarte del tutto
Come l'altre son puttane
na piu caro vendon lor frutto.

(Kibar yosmaları rahat bırakın,
elinizdekileri yitirmek istemiyorsanız
onlar da diğerleri gibi birer fahişedir
ama daha pahalıya malolurlar, o işler için.)

çağdaş mani[1]

Ortaçağın sonu 14. yy'da antik Yunan ve Roma öğretilerinin yeniden keşfedilmesiyle; yani Rönesans'la geldi. Klasik dönem yazarlarının mantıklı, hiç durmadan soru soran kafa yapıları o güne dek Katolik Kilisesi tarafından ezilmiş bir 'özgür düşünce' ruhunun yeniden doğuşunu destekledi. Buna bağlı olarak eğitimli (erkek) akılların dinsel dogmanın deli gömleğinden kurtulmasıyla kazandıkları ivmenin önüne geçilemedi.

Klasizim ile mantığın bu ikinci doğuşunun beşiğinin İtalya olması rastlantı değildir. 14. ve 15. yy'larda bu bölge yalnızca teknik ve ekonomik açılardan Avrupa'nın geri kalanından çok daha ilerde olmakla kalmıyordu; ayrıca –antik Yunan'da olduğu gibi– güç ve zenginlik merkezleri de burjuva ve aristokrat seçkinler tarafından yönetilen kent-devletlerdi. Bunlar, servetleri ticaret, tarım, finansman ve üretimden gelen güçlü adamlardı ve Hıristiyanlık-

öncesi klasik çağ düşünürlerinin yazılarını kullanarak Kilisenin toplumla kültür üzerindeki etkisini hafiflettiler. Böylelikle de ekonomi, bilim ve teknolojideki atılımların yolunu açtılar. İşte bu atılımlar ortaçağı sona erdirecekti.

Ortaya çıkan toplum kaçınılmaz olarak erkeksi bir toplum oldu ve bizim bakış açımızdan, klasik düşüncenin Rönesans adamları tarafından hayata döndürülen en önemli özelliği, cinsler arasındaki ilişkiler konusunda antik Yunan yaklaşımı oldu. İş ve politikadan oluşan toplumsal alanların erkeklere; özel –ve daha önemsiz– ev hayatının da kadınlara ait olduğunu belirleyen klasik doktrinin canlandırılmasıyla, kadınlar ortaklık düzeyinden bir alt düzeye indirildi. Erkeklerden değil, yalnızca kadınlardan iffet bekleyen eskinin çifte standardı daha da güçlendirilerek, Atinalı evli kadının ev yaşamı Rönesans İtalyası'nın kadını için de aynen geçerli oldu. Eşler kutsal günler dışında kimseyle görüştürülmeyip kendi evlerine hapsedildi; kutsal günlerde de ancak kocaları eşliğinde kiliseye gidip gelmelerine izin verildi. Koruma duygusu güçlü erkeklerin eşlerini yıllar boyu bu koşullar altında ev hapsinde tuttukları bilinmektedir. Kendi ailelerinin işlerine tümüyle katılan güçlü ve nispeten bağımsız ortaçağ kadınlarının geleneği sona erdi. Rönesans idealine göre, evli bir kadın silik ve yumuşak başlı olmalı; erkeğinin yaşamının gölgeli arka planlarında kalmalıydı.

Rönesansta evli kadınların kapatılmasının kaçınılmaz sonucu olarak bir diğer klasik kurum olan yüksek sınıftan yosmalar yeniden canlandı. Eskinin Yunan *hetairae*'si gibi; Venedik, Milano ve Floransa *cortegiane*'si de eğitimli, etkin ve yetenekli güzellerdi. Bunlar, eşlerinin yaşamlarına bütünüyle katılmalarına izin vermeyen erkeklerin cinsel ve sosyal gereksinmelerine hizmet veriyorlardı. Yüksek sınıftan İtalyan fahişeleri zengin ve bağımsızdılar; kendi lüks evlerinde oturuyor ve günün önde gelen ressamlarını, filozof ve devlet adamlarını burada kabul ediyorlardı. *Cortegiane*'yi ziyaret eden pek çok ünlü erkek arasında sanatçılar Titian, Raphale ve Cellini ile yazar Aretino bulunuyordu. Değişiklik olarak, 'Kilisenin prensleri bile onlara yabancı değildi.'[2]

Öte yandan, bu hanımların becerileri yalnızca sevişme sanatıyla sınırlı değildi; çoğu kendi başlarına birer sanatçıydı. Bir kardinalin kızı olan Tullia d'Aragona, dönemin en güçlü politik figürlerinden biri olan Cosimo de'Medici'nin himayesine girmiş ünlü bir şairdi. Bir diğer tanınmış entellektüel olan kibar fahişe Veronica Franco birkaç dil bilmenin yanısıra, yetenekli bir müzisyendi. Ressam Tintoretto'nun da yakın arkadaşıydı ve daha tanınmış müşterileri arasında Fransa Kralı III. Henri bulunuyordu. Bu güzel yosma cehaletten nefret eder ve anlaşılan en büyük keyfi bilgi arayışından alırdı. Hevesli bir genç aşığına neredeyse küskün bir ifadeyle şöyle yazmıştır: 'Çok iyi biliyorsunuz ki, benim sevgimi kazanabildiğini iddia edenlerin hepsi çalışma disiplininde çok azimliydiler... Eğer servetim uygun olsaydı, bütün

zamanımı sessizce, erdemli erkeklerin ilimleriyle uğraşarak geçirirdim.'[3]

Veronica kadın olduğu için arzu ettiği eğitimi alamamıştı ama en azından mesleği ona erkeklere ait eğitim ve kültür dünyasına katılması için gerekli parasal ve sosyal koşulları sağlıyordu. Kişisel servetin güç demek olduğu bir toplumda, bu kadınlar son derece başarılıydılar ve hizmetleri karşılığı yüksek ücretler alıyorlardı. Tarihçi Reay Tannahill, Veronica Franco'nun bir öpücüğünün dört ya da beş crown (bu, bir uşağın altı ayda kazanabildiği bir paraydı); 'bütün işlemin' de 50 crown ettiğini söyler. Bir başka hanımefendi olan Imperia Cognata'nın (Rafael'e modellik etmiştir) bir Alman müşterisinden bütün bir geceyi birlikte geçirme karşılığında 100 crown aldığı söylenir. (Son derece zengin olan Cognata ile ilgili bir başka öyküde de, bir seferinde bir İspanyol müşterisinin son derece şık dairede tükürecek bir yer aradıktan sonra uşaklardan birinin yüzüne tükürdüğü; çünkü odadaki tek çirkin şeyin o olduğu anlatılır.) Cognata genelde 26 ile 31 arası olarak gösterilen, romantik olacak kadar erken bir yaşta öldü. Tarihçiler arasında intihar etmiş olabileceği yolunda tahminler yürütülmektedir. Hangi koşullar altında ölmüş olursa olsun, Cognata Roma'daki Strada del Populo'nun döşenmesi için cömert bir miras bırakmıştır. Burası, taşradan gelen daha az şanslı hemcinslerinin ortak mesleklerini icra etmek için doluştukları sokaktı.

Eski Roma'nın fahişeleri gibi, çoğu Rönesans güzeli de saçlarını sarıya boyuyordu. Bu, kuşkusuz Almanya ve İngiltere'den gelen sarışın fahişe hemcinslerinin başarısının etkisi altında yapılıyordu. İtalyan fahişeler kadife çiçeğinin yapraklarını papatya, kına ve limon suyuyla ezip püre haline getiriyor ve başlarına sürüp arzu edilen tonda 'altın telli saç' elde edilene dek bekletiyorlardı. Ressam Titian'ın kuzeni Cesare Vicallio kadınların '*solana* altında saatler geçirdiklerini' yazar. Bu, 'Tepesi olmayan, çok geniş kenarlı özel bir şapkaydı. Kadınlar sıvı boyalar sürdükleri uzun saçlarını bu şapkanın kenarlarına serer ve evlerinin damlarında saatlerce oturup kuruturlardı.'[4]

Emmett Murphy *Great Bordellos of the World* (Dünyanın Büyük Randevuevleri) isimli, ibretlerle dolu kitabında batılı erkeğin sarışınlara olan saplantısının Rönesans döneminden kaynaklandığını öne sürer. Rönesans'ın 'sarışın kültünün' birkaç ayrıcalıklı erkeğin nörotik arayışlarından kaynaklandığı doğrudur. 14. yy yazarlarından Boccaccio 'ideal güzelin' sarı saçlı olması gerektiğini söyleyerek çığı başlatmış; yarım yüzyıl sonra bu kavram San Salvatore Başrahibi tarafından *Dialogo delle bellezze donne* isimli eserinde çılgın aşırılıklara taşınmıştır:

> (O) kentin hanımlarına ders verdi... (ve) bir dizi güzel uzuvdan ideal bir güzellik oluşturdu. Kadın anatomisinin en küçük bir parçası bile gözleminden, ya da ilgisinden kaçmamıştı. Gözlerde parlak kahve de güzel sayılmakla birlikte, tercihan tanrıça mavisi renkte;

iri ve yuvarlak olmalıydı. Kulaklar ne çok büyük, ne de çok küçük, sıkı ve düzgün olmalıydı. Çene yuvarlak olmalı; bir gamzeyle taçlanmalıydı. Bacaklar uzun olmalı ve aşağı kısımları fazla sert olmamalıydı. Güzel kadın konuşur ya da gülerken üst dişlerinden altıdan fazlasını göstermemeliydi.[5]

Ve böylece sürer gider...

Her zamanki gibi kibar fahişelerle ilgili bilgiler için o devirdeki erkek gözlemcilere başvurmak zorundayız. Ancak, bunların öğretici olduğu kadar eğlenceli olduklarını da eklemek gerekir. 16.yy'ın sonunda Venediği ziyaret eden İngiliz gezgin Thomas Coryatt yüksek-sınıf yosmaların yaşamlarına ayrıntılı bir biçimde yakından bakmamızı sağlarken, sık sık kendi tavırlarını da çok komik biçimlerde sergiler. O dönemde Venedik'teki fahişelerin sayısını yirmi bin civarında olarak tahmin ettikten sonra ('bunların pek çoğu o kadar hafifler ki, torbalarını her oka açtıkları söylenir'), Coryat yoldan çıkarılmaz Hıristiyan beyefendisinin geleneksel iddialarıyla başlayarak anlatır: 'Hiç kuşkusuz en çirkin şey,' der, 'bu kadar görkemli, bu kadar güçlü, bu kadar ünlü bir kentte aşiftelerin böylesine iffetsiz davranışlarına izin verilmesidir. Belki de Venedikliler böylesine bir pisliğe göz yummalarının Tanrı'nın lânetini üstlerine çekeceğinden ve göklerden yağacak gazapla kentlerinin alevler içinde yanıp kül olacağından her gün korkmalılar.'

Coryat yine de, bu 'iffetsiz ticareti' mazur gösteren erkek mantığını kabul edecek kadar zekiydi. O da her zamanki bahaneleri öne sürmektedir: 'Düşünüyorlar ki, bu boşalma yerleri olmasa... eşlerinin iffetine saldırılacak ve sonuçta kendileri boynuzlanacaklar.' Ve tabii, '(Yosmaların) hoşgörüsü için Senato'ya ödedikleri ücretler bir düzine kalyonun bakımını sağlıyor... ve onları büyük bir masraftan kurtarıyor.' Bu da doğrudan klasik çağlardan miras kalmış bir düşünce biçimiydi.

Coryat'ın kibar fahişelere karşı kendi kişisel tepkisi erkek tutarsızlıklarının bildik ve anlamlı bir özetidir: 'Ahlaksal' (yani, ataerkil dinsel) rezilliklerle bolca süslenmiş bir tensel çekim, artı kadınların kimseye boyun eğmeden biriktirmeyi başardıkları servet karşısında bir miktar kıskançlık. Gerçekten de bunların çoğu 'sefil becerileriyle öyle bir servet biriktirmişlerdir ki, yaşlılıklarında da rahat rahat geçinebilirler. Çoğu, Rhodope'nin Mısır'da, Flora'nın Roma'da, veya Lais'nin Korint'te olduğu kadar zengindir. Bir örnek... Augustine keşişleri için güzel bir manastır yaptıran Margarita Aemiliana'dır.'

Coryat onların fiziksel çekiciliklerini anlatırken gittikçe heyecanlanır:

Bu şehvetli Calypso'ların öyle bitmez tükenmez bir çekicilikleri vardır ki, ünleri Hıristiyanların en uzak köşelerinden pek çok kimseyi Venediğe çekmiştir. Saraylarından birine geldiğinizde... Venüs'ün

> Cennetine girmiş gibi olursunuz... Kendisine gelince, bir Kraliçe ve Aşk Tanrıçası gibi süslenmiş olarak karşınıza çıkar, o kadar ki Paphos, Knidos, Cythera, ya da Hanımımız Venüs'ün diğer ülkelerinden daha yeni çıkıp gelmiş olduğunu sanırsınız. Yüzü güzelliğin özüyle süslüdür... Bedenindeki süsler o kadar zengindir ki, duygularına hâkim olabilsen bile (çok güç bir iştir)... duyularını uyuşturup esir edecektir... Onu ikinci bir Kleopatra gibi, pek çok altın zincir ve doğunun incileriyle süslenmiş görürsün. Pırlantalarla ve diğer pahalı taşlarla süslenmiş, altın yüzükleri vardır. Her iki kulağında da çok değerli mücevherler taşır. Şam kumaşından elbisesi... ya kalın altın biyeyle süslü... ya da herbiri beşer santim eninde beş-altı simli dantelle işlenmiştir. İç etekleri kırmızı kumaştan olup kalın dore biyeli; çorapları koyu kırmızı ipekten; nefesi ve bütün bedeni başını daha da döndürmek için, çok hoş parfüm kokmaktadır.

Coryat bu noktada Hıristiyanlığı hatırlar ve biraz yapmacık da olsa, büyük bir ciddiyetle 'Bunlar ilk başlarda sana çok hoş ve çekici görünseler de,' der, 'sen de bilgeler gibi, bunların domuzun burnuna takılmış altın bir halkadan farkı olmadığını anlayacaksın.' Belki sağlıklı bir öneri olmasına karşın, Coryat buna kendisi de kulak asmaz. Aksine, daha da yaklaşır:

> Dahası, seni kısmen sazında çaldığı güzel melodilerle... kısmen de kalp oynatan o sesiyle büyülemeye çalışacaktır. Venedikli yosmada bir de... çok iyi bir Hatip ve zarif bir konuşmacı bulacaksın. O kadar ki, seni eğer yukarda saydığım güzelliklerle etkileyememişse, tatlı diliyle sadakatini kazanmaya çalışacaktır. Ve böylece sonuna dek, gittikçe güçlenen hoşluklarla seni ağına düşmeye davet edecek, sana yatak odasını gösterecek, orada türlü türlü keyifli nesneler göreceksin...

Şimdi de sıra belki de acı deneyimlerden kaynaklanan uyarıya gelmiştir:

> Ancak, dikkat et ki... onunla özel sohbetlere girmeyesin. Çünkü o zaman onun... Güneşin kurnaz ve ateşli bir kızı olduğunu görürsün. Üstelik– eğer onunla havai konuşmalara girer ve ona söz verdiğin, günah bedelini ödemeyip de kurnazlıkla yanından kaçmaya kalkarsan, ya eğer Şehirde seni yakalayabilirse Ruffiano'suna boğazını kesitirir, ya da tutuklanmanı sağlar... ve zindana atılır, ona vaat ettiklerinin tamamını ödeyene kadar da orada kalırsın.

Coryat bu küçük ibret oyununu son bir hakaretle bitirir: 'Eğer onlarla oy-

naşacak olursan, zehirlerinin akrepten, yılandan ya da *cocatrice*'den* bile zararlı olduğunu görürsün.'[6]

Ne yazık ki, pek az erkek Coryat'ın bu ciddi uyarılarına kulak veriyordu. Çoğu Venedikli bu zehiri avlamaya o kadar kararlıydılar ki, yetkililer kent dışından çok sayıda kadın getirmek zorunda kalıyorlardı. Bu yabancı fahişeler resmi bir madamın kontrolündeki özel bir binaya yerleştiriliyor, madam devletin payını kestikten sonra, kazançlarını her ay dağıtıyordu.

Anlaşılan, eski geleneklere göre Venedikli yosmalar sınıfının yerlileri arasında meslek anadan kıza devrediliyordu. Genç kızların mesleklerini icra etmeye hazır oldukları görülünce anneleri onları Mayıs Bayramında ve panayırlarda gezdiriyordu. O devirdeki bir başka erkek gözlemci bu 'tatlı küçük yaratıkların' hoşluğunu ve çekiciliğini öve öve göklere çıkardıktan sonra, kuşkuyla ekler: 'ama bu pahalı bir maldır; bakire bir kıza sahip olmak için en azından 150 altın ekü'nün yanısıra, bir yıllık masraflarını da karşılamak gerekir. İnsan 200 altın ekü karşılığında kentte istediği kızı seçer.'[7]

Bakire ticaretinin apaçık yürütülmesi ve kutlanması –Mayıs Bayramları, çiçekler, gururlu anneler– eski modern Venedik'te fuhuşun onursuz bir geçim yolu olarak kabul edilmediğini göstermektedir. Bu, en azından güzelliği ve eğitimi sayesinde seçkin yosmalar sınıfına girebilenler için geçerlidir. Komşu Fransa'da, I. François'nın sarayında olduğu gibi, burada da *cortegiana* romantik bir kültün odak noktasıydı. 16. yy'da yaşamış, 'güzel ve muhteşem kadınların tarihçisi' Abbé Brantîme'a göre, Fransız sarayındaki erkekler arasında en azından bir kibar yosmanın peşinde koşmak modaydı. Lorraine Kardinali saraya yeni gelen çekici kadınlara sarayın cinsel adet ve geleneklerini öğretmeye özellikle meraklı birisi olarak tarih kitaplarında yer edinmiştir.

Öte yandan, Rönesans güzeliyle eskinin *hetairae*'leri arasında çok önemli bir fark vardı. Antik Yunan'da yüksek sınıf fahişe, insanların kalbinde ve zihinlerinde yer etmiş dinsel çekiciliklerin kırıntılarına hâlâ sahipti. Rönesans İtalyası'nda ise bu kesinlikle yoktu. Birkaç çağdaş yazarın yaptıkları benzetmeler bir yana bırakılacak olursa, İtalyan yosma hiçbir biçimde tanrıçalık özelliği taşımıyordu; mesleğinin dinle hiçbir ilgisi yoktu. Yalnızca ölümlü, kutsallıktan uzak bir kadın olarak da, aşığı erkekler tarafından artık hayranlıkla, ya da özel bir saygıyla karşılanmıyordu. Bu, kaçınılmaz olarak erkeklerin şiddet göstermesi sorununu getiriyordu. Her yosmanın en az bir koruması vardı ama bu bile bir güvence olmayabiliyordu. Emmett Murphy, 'kıskanç birer aşık, ya da düş kırıklığına uğramış müşteri'[8] erkeklerin isteği üzerine bazı fahişelere uygulanan, insanı ürpertecek derecede mafyayı andıran yüze bıçak atma uygulamasından söz eder. Murphy bir de söz ara-

* Ortaçağda bir sürüngenin horoz yumurtası üstünde kuluçkaya yatmasından çıktığına ve bakışlarının öldürücü olduğuna inanılan masal canavarı. (Ç.N.)

sında bir tür ceza olarak başvurulan toplu tecavüzlere değinir: 'cezayı hakeden kadının en az otuz kiralık adam tarafından tecavüze uğraması, veya yetmiş beş kiralık serserinin saldırısı.' Murphy düşünceli bir biçimde ekler: 'Böylesi korkunç bir alçaklık hem müşterilerin hem de gelirin önemli ölçüde azalmasına yol açıyordu.'[9]

O halde, bir *cortegiana*'nın yaşamı tehlikesiz değildi; ancak durumu daha alt sınıftan hemcinsleri olan sokak fahişelerine oranla kuşkusuz daha iyiydi. İkincisi için yaşam bütünüyle kurallar ve yasaklarla doluydu. Bunlar, her zamanki haklar ve (çoğunlukla) yasakların karışımıydı. Bazı haklara sahip olsa bile, (örneğin, bir fahişeye hakaret etmenin cezası 100 düka ve bir ay hapisti), aşağı sınıftan fahişenin hanlara, tavernalara ve kiliselere gitmesi yasaktı; Türklere, Mağrıbilere ve Yahudilere de seks satamazdı. Bu yasaklara uymamanın cezası kırbaçlanmak ve kazığa bağlanmak olurdu. Fuhuş mesleğinde sınıf farkları 'saygıdeğer' topluma oranla daha az katı ve ayırımcı olsa da, sokak fahişesi pek ender olarak soylu hemcinsinin durumuna ve servetine erişmeyi umut edebilirdi.

Fahişeleri toplumun daha da dışına itecek davranış değişikliklerinin temelinde, 16. yy'daki Reformasyon döneminde Batı toplumunu biçimlendiren bir dizi muazzam ekonomik, sosyal, politik ve dinsel değişim yatar. Bu çalkantılar genelde çalışan insanların, özellikle de kadınların yaşamlarını derinden etkileyecekti. Politika cephesinde 14. ve 15. yy'ların derebeylik buhranı kırsal işçileri serflik bağını silkip atacak kadar güçlü bir hale getirmiş; bu başkaldırıya tepki olarak yönetici sınıfların da kendi politik güçlerini 'mutlakiyetçi' devletler halinde örgütlemelerine yol açmıştı. Bu devletler en parlak günlerini 16. ve 18. yüzyılda yaşayacaklardı. Monarşinin Tanrı katından gelen mutlak gücüne dayandığı için bu ismi alan mutlakiyetçi devlet, dünyevi gücün kırsal/derebeylik modelinden, merkezi kent/saray modeline kaymasına olanak tanıyan, sıkıca örgütlenmiş bir baskı makinesiydi. Kilise bu değişimde yaşamsal önem taşıyan desteğini saraya tümüyle verdi. Burada niyet apaçıktı: Aşağı sınıfları sosyal hiyerarşide 'hakettikleri' yere geri göndermek.

Bunun arkasından hızla ve kaçınılmaz olarak, işçi sınıfına yönelik şiddetli bir saldırı geldi. Bu saldırının bir özelliği de, özellikle İngiltere'de, 16. yy'da başlayıp 17. ve 18. yy'larda kırsal bölgelerin düzenini köklü biçimde değiştiren parmaklıkla çevirme hareketi oldu. İngiliz soyluları serf emeğinin yerine 'özgür' işgücünden yararlanarak çağdaş tarımdan elde edilebilecek kazancın farkındaydılar. Bu tür çiftçiliğin çekici taraflarından biri de, gereken kiralık, topraksız işgücünün kendi toprağına bağlı bir köylü sınıfından çok daha zayıf olmasıydı. Serflerin bağımsızlığı karşısında aristokrasinin tepkisi böylelikle köylünün toprağını elinden alıp gücünün dayanağını yok etmek oldu. Vicdansız efendiler ellerinden geleni arkalarına koymadılar:

Köylüler birdenbire kiraların katlandığını, kendilerine ağır cezalar getirildiğini ve belki de en kötüsü, ortak topraklarının ellerinden alınıp parmaklıklarla çevrilerek yerel soylunun ya da beyin özel mülkü haline geldiğini gördüler. 17. yy'da bir yazar 'kiracılarının sayısını azaltmak için yeni yeni yollar bulan, harçları iki misli, üç misli, hatta bazen yedi misli arttıran, haklarını kaybetmeleri için en ufak sorunlarda üstlerine giden efendileri'[10] anlatır.

Bu politika burjuvazinin de pek işine gelmişti. Orta sınıf, derebeylik buhranından güçlenerek çıkmış; artık kırsal dünyanın çözülmesiyle yıldızı parlayan kentsel ekonomilerin başına geçmişti. Para alışverişini yönlendiren, büyük çoğunlukla erkeklerin elindeki finans mekanizması orta sınıf için önemli bir güç kaynağı haline geldi. Krallar ve soylular esnafın kasalarından kredi almaya başladılar. Devletin gücü aynı zamanda büyük ölçüde orta sınıfın ürettiği mallara dayanıyordu. Bunlar arasında özellikle, gittikçe artan miktarda üretilmeye başlayan silahlar vardı. Burjuvazi bu gelişen yeni endüstrilerde çalıştırmak için gittikçe daha fazla işçiye gerek duyuyordu. Bunların hatırlanamayacak kadar eski zamanlardan beri kendilerini geçindiren toprakla olan bütün bağlarından kurtulmuş olmaları; 'özgürce' gelip kent ve kasabalarda çalışma kararı vermeleri gerekiyordu. Böylelikle, parmaklıklar orta sınıfın ekmeğine yağ sürdü ve çok sayıda köylüyü 'bağlarından kurtarıp' iş arayışında kent merkezlerine doluşmaya zorladı.

Bu politik ve ekonomik baskılar enflasyon ve nüfus patlamasıyla bir araya gelip işçi sınıfının emeğini ucuzlattı ve yoksulların yaşamı daha da güçleşti. Çoğu serseriliğe dökülüp yeni mutlakiyetçi monarşilerin getirdiği zalim cezalar altında inlediler. İşsiz olmak bir suçtu; işsizlere gittikçe artan sıklıkta kırbaç cezaları veriliyordu. Elizabeth devrinde ise dilencilik ilk yakalanışta sadistçe bir biçimde, sağ kulağın kıkırdağı yakılarak; ikinci seferinde ise ölümle cezalandırılmaya başlandı. Avrupa'da da alt sınıflar açısından işler daha iyi gitmiyordu. Fransa, Almanya ve Hollanda'da hükümetler müdahale edip ücretlerin yükselmesini engellediler; bir yandan da temel gıda maddelerinin fiyatı iki misline çıktı. İşçiler askeri geleneklere benzer biçimde, işverenlerine hizmet etmekle yükümlüydüler. Uzaktan yakından sendikalaşmayı andıran bir gruplaşma kırbaç, hapis ve sürgünle cezalandırılıyordu. Grev yasaklanmıştı. Felemenk ülkelerinde ve Fransa'da işsizler gemilerde forsaya koşuluyor, mürettebat toplamak için sık sık 'serseri avlarına' çıkılıyordu. Avrupa'nın dörtbir yanında çalışma evleri ve 'ıslahevleri' kuruluyor; yoksullar ve çaresizler buralarda insanlık dışı koşullarda çalışmaya zorlanıyordu.

İşçilerin geçimleri ellerinden alınır ve zorunlu çalışmaya koşulurken, sözde 'serbest' iş pazarı da erkek egemenliğine doğru ilerliyordu. Kadınlar ortaçağda erkeklerle eşit koşullar altında uğraştıkları zanaat ve ticaretlerden dışlanmaya başladılar. Yeni ücret ekonomisinde, ne kadar düşük de olsa, erkeklere verilen ücretler ve fırsatlar, kadınlara verilenlerden çok fazlaydı.

Kadınlar bir de erkeklerin kendilerini dışlayan ticaretler örgütlemeleri sorunuyla karşı karşıyaydılar. Böylelikle, işçi sınıfından erkeklere oranla, kadınların topraksız ve işsiz kalma olasılığı çok daha yüksekti. Hobson'a göre, çalışan bir eş olarak 'ezici bir iş yükü altında... bir yandan da tümüyle bağımlı durumda'[11] yaşamakla, cezalandırılmak ve işsizlik arasında seçim yapılması gerektiği düşünülecek olursa, gittikçe artan sayıda kadının fahişelik yapmayı tercih etmelerine şaşırmamak gerekmektedir.

Öte yandan, fahişelerin katlanmaları gereken koşullar da artık ortaçağın büyük bölümü boyunca nispeten gördükleri hoşgörü ve güvenceden çok uzaktı. Durumlarını gittikçe sarsan ekonomik etkenler bir yana, onları kısıtlayan yepyeni unsurlar da vardı. İlk başta bunlar genel olarak kadın cinsine yöneltilmişti. Fransız hukukçu Tiraqueau 1522'de kadının yasal 'yetersizliğini' tanımlayarak başladı. Bu, kadınları sözleşme yapmaktan ve herhangi bir sıfatla mahkeme sistemi içinde hareket etmekten alıkoyuyordu. Fransız ceza hukuku, kadın cinsinin 'budalalığı' yüzünden kadınların cezai sorumluluğu bulunmadığını kabul ediyordu. Çok geçmeden buna bağlı olarak, bir fahişeye tecavüz etmek de suç olmaktan çıktı.

Fahişeler artık yeni merkezileştirilmiş devletten koruma bekleyemiyorlardı. Zamanın ruhu, sözümona 'cadı avı' boyunca sürdürülen toplu terörde ve Avrupa'nın her yanında onbinlerce kadının katledilmesiyle ifade bulan aşırı kadın düşmanlığında yansıtılıyordu. Tarihin ilk dinsel soykırımı olan 'cadı çılgınlığı' 1484 tarihli bir papalık bildirgesini takiben, üç yüzyıl boyunca sürdü. Kaynaklar, bu dönemde (özellikle Almanya ile Fransa'da) işkence görüp öldürülen kadınların sayısı konusunda farklı bilgiler verirken, kesin olan şudur ki; öldürülenlerin %80'i kadındır. Katiller de Hıristiyanlar tarafından yönlendiriliyordu.

Tarihte Reformasyon olarak bilinen süreç içinde, 16. yy'daki Protestanlık patlaması Katolik Kilisesinin dinsel tekelini kırdı ve toplumla ekonominin kararlı bir biçimde daha çağdaş bir oluşuma doğru yönlendiği bir sırada, Batı Avrupa'nın ahlaksal düzenini kökünden değiştirdi. Tarihçi Christopher Hill'in dediği gibi: 'Protestan başkaldırısı toplumu eski kalıpların içinde tutan demirden ideolojik çerçeveyi eritti... Daha o zamandan kapitalist olmaya başlamış bir toplumda Protestanlık yeni değerlerin zaferini kolaylaştırdı. Protestanlığın tutumluluğa, çok çalışmaya ve biriktirmeye verdiği önemin gerisinde herhangi bir dinbilimsel neden yoktu; ancak vurgulanan bu değerler kapitalist endüstrinin gelişmekte olduğu bir toplumun kalbinde yer eden dinin doğal sonuçlarıydı.'[12]

Reformasyonun ilk akla gelen nedeni Katolik Kilisesindeki artık gizli saklı bir tarafı kalmayan yoldan çıkmışlığın düzeltilmesi yolundaki ivedi gereksinmeydi. Ortaçağın sonuna doğru, Kilisenin kendi içinde bu doğrultuda güçlü bir hareket oluştu. 'İtalyan Rönesansının büyük adamlarından biri'

olan Pico della Mirandola 1513'te yolsuzluğun ne boyutlara vardığını özetlemek amacıyla Papa ile Lateran Konsiline bir mektup yazdı:

> Kutsal Peder... kutsanmış evlerle tapınaklar ahlaksızların ve uğursuzların ellerine kaldı... çoğu kentte eskiden bakirelere ayrılmış yerler birer genelev ve müstehcenlik yuvası haline getirildi. Yine de korkarım, bunlar kötülüğün daha yalnızca başlangıcı, girişi... eğer kendi tavırlarımıza çeki düzen verip olacaklardan kaçınmazsak.[13]

Hemen hemen aynı dönemde din adamı Johann Geiler Stasbourg Katedralinin kürsüsünde 'kız kardeşimin manastıra girip pervasız bir yaşam sürmesinden, ya da iffetsiz rahibelerin başına başrahibe olmasındansa, fahişe olmasını tercih ederim,'[14] diye verip veriştiriyordu. Katedraller fahişelerle müşterilerinin pek sevdikleri bir buluşma noktası olduğundan, Geiler onların yaptıklarını izlemek için bolca fırsat bulmuş olmalıydı. Fahişeler geçitlerde, hatta çan kulesinde bile mesleklerini icra ediyor ve topluca 'kırlangıçlar' olarak biliniyorlardı.

1517'de ilk Protestanlık bildirgesinin yayınlanmasıyla olaylar hızlandı. 95 tez, ya da bildiri içeren bu belge, bolca zamanı olan Alman dinbilimci Martin Luther tarafından kaleme alınmıştı. Luther'in bildirgesi Katolik Kilisesinden kesin bir kopuşun işaretini veriyordu. Ortaya yalnızca rahipleri değil, toplumun bütününü ivedi ahlaksal reform ihtiyacında gören Protestan liderler çıktı. Aslında, bunların önerileri çoğunlukla kendilerine ve yeni Protestan inançlarına sosyal dünyayı yeni baştan yapılandırmak için ahlaksal bir yetki kazandırma amacını taşıyordu: Bunlar, 'arınmış', itaatkâr, Allah korkusu taşıyan ve çalışmaya koşullandırılmış bir toplum düşlüyorlardı. Luther'in çağdaşı Fransız John Calvin'i Cenevre'de ilk protestan devleti kurmaya yönlendiren de işte tehlikeli ölçüde idealist olan bu plandı. Calvin, yeni ahlaksal düzeni yurttaşlarının toplumsal ve özel yaşamlarına yansıtmayı denese de, burası herhangi bir mutlakiyet kadar geniş kapsamlı güçlere sahip bir teokrasiydi.

Lüteranizm Almanya'da bir yangın gibi yayılırken, Kalvinist benzeri de İsviçre'yi fethedip Huguenot yobazları tarafından Fransa'ya taşındı. Burada 16. yy'daki Din Savaşlarını körükledi. John Knox, Calvin'in 'model devletini' İskoçya'ya götürdü ve İngiltere'de VIII. Henry –büyük ölçüde hanedana bağlı nedenlerden; ama pek kurnazca bir zamanlamayla– Roma'dan kopup Anglikan Kilisesini kurdu. Kuzey Avrupa avuçlarının içinden kaçarken Katolikler tepki vermek zorunda kaldılar ve kendi reform hareketleri olan Karşı-Reformasyona giriştiler. Bu hareket geleneksel Katolikliğin özünü yeni bir çerçevede; 'reform geçirmiş' bir bütünde korumayı amaçlıyordu. Yaklaşık 1530 yılından itibaren Katoliklerle Protestanlar reformculuk işgüzarlığında birbirleriyle yarışmaya başladılar; Trent Katolik Şûrası (1545-63) yeni kurulan Cizvitlere

eski Kiliseyi yolsuzluklardan arındırmak ve böylelikle ahlaksal üstünlüğü sağlamak gibi muazzam bir görev vererek reformcu politikaları resmen onayladı.

İnsan ve toplumun yeni Protestan görüntüsü yepyeni bir cinsel ahlak anlayışını içeriyordu. Bu, Kilisenin erken dönemine oranla hem daha pragmatik, hem de daha baskıcıydı. Luther ile yandaşları Kilise Büyüklerinin aşırı cinsellik karşıtı tavırlarının kuramsal olarak zarar verici; uygulamada da olanaksız olduğunu kabul ediyorlardı. Rahiplerin bekar kalmasının olanaksız bir ideal olduğu ve kendi başına eski Kilisedeki bozulmanın başlıca nedenleri arasında bulunduğu iddia ediliyordu. Luther ile Calvin bunun yerine evlilik için ataerkil kurumun yenilenmesini önerdiler: Erkeğin evlenmesi yetiyordu ve işte!– geleceğin Allah korkusu taşıyan bireylerini yaratmak gibi ilâhi bir amaç doğrultusunda, istediği kadar seks yapabilirdi. Böylelikle, kutsal evlilik çerçevesinde, üreme amaçlı seks Protestan reformcular tarafından açıkça destekleniyordu. Öte yandan, ortaçağ Katoliklerinin evlilikdışı sekse gösterdikleri hoşgörüden eser yoktu. Luther seksin kendisinin 'pis' olduğuna inanıyor; Calvin de cinsel zevklerin kötülük tarafını vurgulamakta gecikmiyordu. Hedefleri evlilik durumunun dışında tam iffetti. Genç erkeklerin zamparalığının doğal ve kaçınılmaz olduğu; bu nedenle de fuhuşa izin verilmesi gerektiği düşüncesine şiddetle karşı çıkıyorlardı. Ortaçağ Katolikliğinin erkeğin cinsel zaafları karşısında duyduğu çaresizlik uygulamada 'habis cinsel ilişkiler' konusunda bir boşvermişçiliğe yol açtıysa da, Protestan gayretkeşliği erkeğin bu dünyada ahlaksal kusursuzluğa erişebileceğinde ve bu nedenle de erişmesi gerektiğinde diretiyordu. Fazlaca iddialı bu program hem Protestan, hem de Katolik din adamları tarafından benimsendi. Bu aynı zamanda fahişeler gibi, cinsel yaşamın kenarlarında ve evlilik ya da manastır gibi kabul gören kurumların dışında bulunanlar için felâket anlamına geliyordu.

Kendinden önceki Rönesans gibi, Reformasyon da erkeklerin egemenliğindeki bir hareketti ve bu haliyle bağımsız kadın cinselliğini tehdit edici ve dolayısıyla kötü olarak niteliyordu. Evlilik bir kez daha bağımsız kadınların güçlerini ellerinden almak için kullanılıyordu. Luther'in görüşüne göre kadının tek varlık nedeni çocuk doğurmaktı. Kendisinin bile 'iyi' olarak nitelediği kadınlara yönelik tavırları da dikkat çekecek kadar sertti: 'Ve eğer bir kadın çocuk doğurmaktan yıpranıp sonunda da ölürse, hiç farketmez. Bırak doğurmaktan ölsün. Varlığının amacı o.'

Reformasyonun liderleri genelde kadının etkinliklerini evin içiyle sınırlayıp kadınların 'kocalarının iradesine'[15] boyun eğmeleri gerektiğini vurguladılar. Bir yandan da eş olmanın ve (doğum yaparken ölmek bir yana) anneliğin erdemlerini övüyorlardı. Kadının bağımsız ruhunun sergilenmesi bastırılmalı; fahişeninki özellikle kötülenmeliydi. Bazı bakımlardan Reformasyon fikirleri Rönesans döneminde antik Yunan'ın tutsak-eşinin canlandırılmasını bir adım daha ileri götürdü ve üstüne fanatik İbranilerin kadın düşmanlığından

da bolca kattı. Sonuçta ortaya çıkan karışım iyi-eş/kötü-fahişe ayırımının Batı uygarlığında daha da derinden kök salmasına yol açacaktı.

Luther fuhuşa; özellikle de devlet güdümündekine karşıydı. 1520'de *Alman Soylularına Sesleniş*'inde şöyle yazdı:

> Biz Hıristiyanların, vaftiz olurken iffet yemini etmemize rağmen, halka açık genelevler kurmamız çok korkunç bir şey değil midir? Bu konuda söylenebilecek herşeyi iyi biliyorum; bunun tek bir ulusa özgü olmadığını, değiştirmenin güç olacağını ve bunun bakirelerle evli kadınların onurlarının yitirilmesine yeğleneceği. Ancak, manevi ve dünyevi güçlerin birleşip bu güçlükleri böylesine kâfirce uygulamalara gerek kalmadan aşmanın bir yolu bulunamaz mı? İsrail milleti bu skandala gerek kalmadan var olabildiyse, bir Hıristiyan ulusu bunu neden yapamasın?'[16]

(Luther'in Eski Ahit'ten yaptığı alıntılar epeyce seçilmişti.)

Bu görüşler uyarınca ve genelde Luther'in kendi buyrukları doğrultusunda, Almanya'da Reformasyon ateşi kentten kente yayılırken, halka açık genelevler de kepenklerini indirdi. Augsburg'da (1532), Ulm'da (1537), Regensburg'da (1553) ve Nuremberg'de (1562) genelevler zorla kapatılarak içindekiler kovuldu. Arasıra, ortalık yatışınca bir genelevin yeniden açılması deneniyordu. 1537'de kapatılan Freiburg belediye genelevi bunu denedi. Üç yıl sonra çekinerek açıldığında Luther hemen bir itiraz mektubu yazdı ve Protestanların görüşünü açıkça bildirdi: 'Böyle evler kurmak isteyenler,' diye gürledi, 'önce Hz.İsa'nın adını inkâr etmeliler ve Hıristiyan değil de, Tanrı'nın adından bile haberi olmayan kâfirler olduklarını bilmeliler.'[17]

Bunlar, dindar Hıristiyan esnaf için güzel sözlerdi ama, Luther'in seferberliğinin karşı ucundaki kadınlar içinse olay bambaşkaydı. Kadınlar Strasbourg genelevlerinden kovulunca bir dilekçe hazırlayıp bu mesleği zevk için değil; hayatlarını kazanmak için yaptıklarına dikkat çektiler. Bu nedenle, eğer yöneticiler onların geçimlerini ellerinden almakta kararlılarsa, en azından kadınlara bunun yerine, hayatlarını kazanabilecekleri 'dürüst' bir yol göstermek zorundaydılar. Bu makul istek karşısında kafalar epeyce sallandı ama anlaşılan, kentli esnaf baskı altında fahişelere iş bulmak için bazı girişimlerde bulundu. (Kadınları, kocalarının onları doğru yolda tutacakları varsayımıyla evlendirmeye bile kalktılar.) Ancak, her zamanki soru ortaya çıktı: Alt sınıftan kadınların yapabileceği dürüst işler pek yoktu. Sonunda yöneticiler kenti kasıp kavuran reformasyon gayretkeşliği rüzgârının ardından kendilerini işsiz ve beş parasız bulan zavallı kadınlara gerçek bir yanıt veremediler.

Calvin ise seks ticaretine Alman çağdaşından bile daha karşıydı. Tanrı'nın 'sefahatın' bütün biçimlerinden nefret ettiğini ve bunların tümüyle sili-

nip atılması gerektiğini öne sürüyordu. Bu nedenle, Calvin Cenevre'ye varmadan hemen önce kent meclisi alelacele bütün fahişelerin tövbe edip mesleklerinden hemen vazgeçmeleri; yoksa sürgün edilecekleri yönünde bir karar çıkardı. Calvin bu yasanın titizlikle uygulanmasını sağlarken, 'evlilik dışı cinsel ilişki ve zinayı' para cezası, hapis ve sürgünle cezalandıracak benzer sert önlemler aldı. 1556'da Kutsal Kitap'ta 'Sayılar 22'ye dayanarak, zina için ölüm cezası isteyecek kadar da ileri gitti: 'Bir erkek, kocası olan bir kadınla yatarken yakalanırsa, her ikisi de ölecektir.' Calvin'in önerisi yasa kitaplarına giremese de, kent meclisi 156'da iki 'zinacıyı' idam etti.

İsviçre'nin diğer taraflarında Calvin'in hemen elinin altında olmamaları sayesinde ahlaksal terör biraz daha hafifti. Örneğin Zürih'te belediye genelevlerinin, güya evli erkekleri buradan uzak tutmakla görevli bir memurun gözetiminde de olsa, açık kalmalarına izin verildi.

Katolik reformcular da konuya aynı derecede aman vermez bir gayretkeşlikle atıldılar. 1563'te Trent Şûrası evlilik konulu bir hükmünde her türlü evlilik dışı cinsel ilişkiyi silip atma sözü verdi. Papa V. Sixtus buna dayanarak zinaya ve 'doğaya aykırı tüm kötü huylara' ölüm cezası getirdi. Ara dönemde V.Pius Roma kentinden fuhuşu silmek için yoğun çaba harcamıştı ama bu hiç de kolay bir iş değildi. Pius sansasyona düşkün olmalıydı; 1566'da bütün fahişeleri kentten kovma kararını açıklamak için Mecde'li Meryem'in günü olan 22 Temmuz'u seçmişti. Sokak fahişelerinden seçkinler tabakasına, bütün Roma halkı dehşete düştü:

> Kent meclisi Papaya ricada bulunmak için kırk kişiden oluşan bir temsil heyeti gönderdi. Karar çok ciddi bir ekonomik çöküntüye yol açacaktı. Kentin nüfusunun azalmasına, lüks malların ithalatının düşmesine, saygıdeğer tüccarların iflâs etmesine neden olacaktı. Diplomatik heyetler de rahatsız olmuşlardı ve İspanya, Portekiz ile Floransa elçileri itirazlarını bildirdiler.[18]

Fahişeler ve onlara bağlı kişilerle birlikte 25,000 insan kentten ayrılmaya hazırlanırken, Roma sokaklarında toplu panik yaşandı. 17 Ağustos'ta, Papa kararını ilk açıklamasının üzerinden daha bir ay geçmeden geri almak zorunda kaldı ve fahişeler yerlerinde kaldılar. Pius, lüks ticarete dokunmadıysa da, Roma'daki alt sınıftan fahişeler üzerindeki baskıyı arttırmayı yine de başardı. Her zamanki gibi, Kutsal pederin gazabının hedefi fazlasıyla göz önünde bulunan sokak kadını oldu. Bunlar ya kentten kovuldu, ya da bir gettoya kapanıp kırbaç ve/veya sürgün tehdidiyle oradan ayrılmaları yasaklandı.

Öte yandan Fransa'da Reformasyon ile Karşı-Reformasyonun etkisi 16. yy'dan itibaren arttı. Protestan askerler Gaillac kasabasında fahişeleri dövüp kulaklarını keserek yeni ahlakî dönemin havasını da belirlediler.

Fransa'da bütün yerel yöneticiler kendi bölgelerindeki fahişeleri ezmeye ve eskiden ancak küçük para cezaları gerektirecek kabahatler için barbarca cezalar vermeye başladılar. Arşivlerde Toulouse genelevinden bir kadının sokakta yürürken tutuklanıp sokaklarda çırılçıplak koşmaya zorlandıktan sonra kentten kovulduğu yer almaktadır. Kadıncağız kasabaya 'yalnızca erzak almak için indiğini' söyleyerek itiraz edince yargıçlar cezayı iptal ederler ve onun yerine 'kadının yüksek yargıca teslim edilmesine' karar verirler. 'O, kadını kanatana kadar döve döve koşturduktan sonra geneleve geri gönderecek ve kadın bir daha kasabada dolaşırken görülürse, asılacaktır.'[19]

Bu devirde Touluse fahişeleri için çok tutulan bir başka cezalandırma biçimi de (16. yy'da Avrupa'da pek çok kent ve kasabada olduğu gibi) suya daldırmaktı. Yalnızca kadınlara uygulanan bu barbarca ceza genelde erkek tarihçiler tarafından –özlemle anılmak bir yana– eleştirilmeden anlatılır. Toulouse'da yerleşen bu uygulamanın iki amacı vardı: Talihsiz kadın için özel bir ceza olmanın yanısıra, aynı zamanda aşağı sınıflara yeni ahlak anlayışına karşı gelenlerin ödeyecekleri bedeli anımsatan çok ciddi bir tiyatroydu. O devirden kalan bir belgede bu işlem şöyle anlatılır:

> (Fuhuş nedeniyle) Cezaya çarptırılan bir kadın belediyenin önüne götürülür; cellat ellerini bağlar, başına kenarlarına tüyler geçirilmiş bir bone takılır ve sırtına da işlediği suçun tüm ayrıntılarıyla yer aldığı bir ilan asılır... Sonra, nehirin ortasında, köprüye yakın yerdeki bir kayaya götürülür. Orada bu amaç için yapılmış demirden bir kafese konarak üç kez suya daldırılır ve boğulmayacağı kadar bir süre suda tutulur. Bu gösteri kasabanın hemen hemen tüm halkının ilgisini çeker. Bu iş bittikten sonra, kadın ya da kız hapishaneye götürülüp ömrünün kalanını ağır ceza bölümünde tüketmeye bırakılır.[20]

16. yy'ın orta dönemi boyunca güney Fransa'da yöneticiler belediye genelevlerini kapattılar. 1555'te Languedoc'da Castelnaudry meclisi genelevi yıkıp arsasını da satmak üzere karar aldı; iki yıl sonra Montpellier evi en yüksek fiyatı veren 'saygın' müşteriye sattı; son olarak da, Toulouse'daki genelev 1557-8'de işletmeye verilmedi ve daha sonra o da 'saygıdeğer' kullanıma çevrildi. Bir sonraki onyılda bu baskı ortamı Fransa'nın her tarafına yayıldı; 1561'de Kral IX. Charles'ın hükümeti ülke çapında geriye kalan tüm resmî genelevleri kapattı. Pek çok bağımsız genelev çalışmayı sürdürse de –sahiplerinin yüksek mevkilerde dostları vardı– Charles'ın kararları ortaçağdaki Fransız seks endüstrisine gösterilen açık hoşgörü politikasının sonu oldu.

Charles fuhuş konusunda kendi yasalarını çıkartarak dinsel reform dalgasına kapılanlar arasında tek başına değildi; başka hükümdarlar da aynı nedenle, aynı fikirleri paylaşıyorlardı. Bunlar, halkın ahlak anlayışını daha sıkı

kontrol altına almanın olsa olsa kendi dünyevi güçlerini arttıracağını anlamakta gecikmediler. İngiltere Kralı VIII. Henry ile Alman İmparatoru V. Charles ülkelerindeki, özellikle fuhuşu engellemeye yönelik olanlar da dahil, bütün ceza yasalarını sertleştirdiler ve bunların titizlikle uygulanmasını sağladılar. Avusturya Kralı I. Ferdinand bir adım daha ileri giderek 1560'da bir 'İffet Komitesi' kurdu. Bu komitenin tek amacı kralın tebasının özel yaşamlarını kontrol etmekti. Avrupa'nın dörtbir yanında fuhuş ve genelev işletmeciliği, özellikle çalışan nüfusu disiplin altına alma ve ilke olarak onların isyancı etkinliklerini azaltma amaçlı özel ahlak yasalarının hedefi oldu.

I. Elizabeth (kendisinin de Messalina usulünce, Londra'da bir iki genelevi gizlice ziyaret ettiği anlatılır) devrinde İngiltere'de fahişenin kafası kazınarak cezalandırılır, daha sonra kağıttan bir şapka giydirilip 'suçu' duyurularak sokaklarda gezdirilirdi. Bu aşağılanma süresince yuh çeken bir grup berber kendisine eşlik ederdi. Bunların görevi de leğenlerini hep birden tıngırdatıp alay etmekti. Kadın eğer şanssızlık eseri birden fazla tutuklanacak olursa, 'arabanın arkasına' bağlanıp sokaklarda sürüklenir ve Bridewell'e, yani 'islahevine' varıldığında genelde kırbaçlanırdı. Hapishane dayağı çok geçmeden gösterişli bir âdet halini alarak bir kurul gözetiminde yapılmaya başlandı. Shakespeare bu röntgencilerin ikiyüzlülüğünü Kral Lear'in ağzından şöyle yerer:

> Seni alçak köpek, kanlı elini tut!
> Neden kırbaçlarsın o fahişeyi? Sen kendi sırtına vur:
> İçin gidiyor onu öyle kullanmak için
> Kırbaçladığın nedenle.

İngiliz yasaları aslında 16. yy'ın başından beri fuhuşu hedef almaya başlamıştı. O çağa ait bir tarihçede şöyle yazar: '1506'da; VII. Henry'nin 21'inci yılında... Southwark'daki genelevler bir mevsim için engellendi, kapıları kapatıldı, ama uzun sürmedi... kapılar yeniden açılana dek.'

1535'te VIII.Henry Southwark genelevlerini kapatmayı denedi, ama tıpkı babası gibi o da başarısız oldu. Ancak, önemli bir fark vardı: Henry'nin Roma'dan kopması sırasında Kilise arazilerine el koyması Southwark'da işlerin bilinen düzenini artık bir daha geri dönülmeyecek biçimde değiştirmişti. Bunların Anglikan Winchester Piskoposu Stephen Gardiner'in eline geçmesi, genelevlerin, Piskoposun bağlı olduğu kralın kaprislerine daha açık bir hale getirdi. Kuşkusuz Gardiner'in Majestelerine özel bir hizmet olarak Bankside'daki 'Winchester Kazlarının' en seçkinlerini sunmasının (hatta arasıra kralın da bu eğlencelerine katılmasının) nedenlerinden biri de buydu.

Henry güvenilmez bir kraldı ve Londra'daki seks ticaretine uyguladığı baskı iktidar açlığını körüklemiş olmalı. Peder Symon Fysshe din adamlarında pek sık rastlanmayan bir şefkat gösterisiyle, reform yapması için krala baş-

vurdu. Ülkedeki yoksullar açıkçası acınacak haldeydiler ve din adamları da her zamanki gibi, onları feci biçimde istismar ediyorlardı. 'Halk,' diye yazdı Fysshe, 'aynı topraklar için eskiden beri ödenenden çok daha fazla kiraların altında eziliyor... Hangi kadın Bir rahiple, ya da keşişle bir saat yatmak için en az yirmi pens alabilecekken günde üç pens'e çalışır? Hangi adam bir rahibe, keşişe, ya da biradere kadın bularak günde en az oniki pens alabilecekken günde bir paraya çalışır?'[21]

Bu içten yakarışa Henry'nin yanıtı fuhuşa karşı yeni ve sadistçe bir ceza daha getirmek oldu: Askerlerine seks satarken yakalanan fahişenin yüzünün kızgın demirle dağlanması. Bunu 13 Nisan 1546 tarihli bir kraliyet duyurusu izledi. Burada genelevler yine yeriliyor ve şöyle deniyordu: 'Allah korkusu ve utanma duygusunun bir yana bırakılarak Londra'nın yanıbaşında ve başka taraflarda, hamam denen halka açık yerlerde yaşamalarına izin verilen böyle ahlaksız ve kötü insanların hoşgörülmesi ve buralarda korkunç, tiksindirici günahlarını hiçbir cezaya çarptırılmadan sürdürebilmeleri.'[22] (Unutmamak gerekir ki, bu sözlerin sahibi frengiden neredeyse ölmek üzere olan bir adamdı.) Borazanlar öttükten sonra bir çığırtkan Bankside'da bu duyuruyu okudu ve genelev işletmecileriyle fahişelerin 'pılılarını pırtılarını toplayıp' hemen oradan ayrılarak evlerine dönmeleri istendi. Yeni yasaya göre, evlerin sahiplerinin buraları 'iyi ve dürüst biçimde yönetemeyecek' kişilere kiralamaları yasaktı. 16. yy'da Londra'da, Bankside'daki bu değişikliklerin neden olduğu yepyeni bir olgu ortaya çıktı: İnşaatçılar en güzel arsaları ellerine geçirdiler ve çok geçmeden Thames kıyılarına kadar inen geniş bahçeler sıra sıra derme çatma gecekonduların altında gömüldü.

Henry'nin politikaları mutlak monarşinin gerekleriyle dinsel reformcuların ahlakçılığının birbirlerine nasıl uyum sağladığını göstermektedir. Her ikisinde de amaç dünya işlerinde mutlak kontrolu ele geçirmektir. Reformcuların halkın –hem akıllarına, hem de yatak odalarına girerek– düşünce ve davranışlarını yönetme hırsı, mutlak iktidarı amaçlayan bir politik sistem için tam zamanında ortaya çıkmış bir müttefikti. Bütün sosyal kontrol sistemlerinde olduğu gibi, cinsellik de Kilise-Devletin en büyük hedeflerinden biri oldu. İnOsanların bedenlerini kontrol altına almak, akıllarını ve davranışlarını gütmenin anahtarı sayıldı. Genelevleriyle çalışan sınıfın dinlenebileceği diğer yerleri kapatan ve –herbiri dinsel bir ifadenin arkasına gizlenen– karamameler (öncelikle) avam tabakasının olası sorunlar çıkartacak toplanmalarını engellemek amaçlıydı. Bu alaycı yeni ahlakçılık böylelikle devletin giderek ağırlaşan yumruğu için etkin bir kamuflaj görevi üstleniyordu. Ancak, bu yeni baskıcılık tabii ki soylular için geçerli olmuyordu; bu dönemde büyük ve güçlü insanların evlerinde soyluların ve diğer tanınmış konuklarının cinsel hizmetine sunulacak 'nakışçılara' ve diğer 'işlemecilere' –aslında fahişelere– ayrılmış özel odalar bulunurdu. Tanınmış saray zorbası Wolsey'in (Anne Boleyn

bir keresinde onunla 'şu yaşlı Kilise pezevengi' diye alay etmişti) Hampton Court'taki görkemli sarayında da böyle bir oda vardı. Odanın girişinin üstüne kusursuz bir Kilise Latincesi'yle şöyle yazılmıştı: 'Kardinal Efendimizin fahişelerinin evi.' Söylemeye gerek yok, Henry'nin de benzer bir 'evi' vardı.

16. yy'daki baskı dalgası konusunda en yaygın yanılgılardan birisi de bunun cinsel ilişkiyle bulaşan frengi hastalığının Avrupa'ya gelmesinden kaynaklandığıdır. Bu varsayım baskının gerçek sosyal ve politik kökenlerini gözlerden gizlemektedir.

Frengi ilk kez 1495'te, Napoli'de konuşlandırılmış Fransız askerlerinde teşhis edildi. Anlaşılan, hızla tüm Avrupa'ya yayıldı. Aslında, hastalığın gerçekten yeni olup olmadığı tahmin konusudur. O dönemde hastalıkların tıbbi sınıflandırılmasında sağlanan gelişmeler sayesinde ilk kez resmen 16. yy'da tanınmış da olabilir. Durum her neyse, frengi 'salgınıyla' genelevlerin kapatılması arasındaki bağlantı son derece kuşkuludur. Kapatılmalar hızla sürerken (1550'ler civarında) hastalık korkusu yatışmaya başlamıştı bile.

Dahası, frenginin cinsel yolla bulaştığı gerçeğinin o devirde bilinmediğinine de dikkat çekmek gerekir: O zamanlar frengi, veba gibi diğer bulaşıcı hastalıklardan hiçbir şekilde ayrı tutulmuyordu. İnsanlar frenginin havadan, gıdalardan, emzirme yoluyla, giysi ve araçlardan geçebileceğine inanıyorlardı; hatta bazıları bir bakışla bile geçebileceğini düşünüyordu. Hastalığı fuhuşa bağlamak için hiçbir tıbbi gerekçe yoktu. Son zamanlarda, tarihçiler bile böyle bir bağlantı kuran kuramı reddetmeye başlamışlardır:

> Frengi korkusu ortaçağda ruhsatlı fuhuşa yönelik hoşgörünün değişmesinde önemli bir etken olarak görülmemektedir. Ruhsatlı genelevlerinin genelde kapatılmasının... hastalığın yayılması ve hastalık hakkındaki görüşlerle doğrudan hiçbir bağlantısının olmadığı anlaşılmaktadır. Genelevlerin kapatılmasını emreden resmi kararlar ağırlıklı olarak sağlık amaçlı değildi.[23]

Gerçekte yetkililer sağlık koşullarından çok, ahlaksal koşullarla ilgileniyorlardı. Her türden salgın hastalık, halk tarafından öfkeli bir ilahın kokuşmuş dünyaya gazabı olarak nitelendiriliyordu. İmparator Maximilian frengi hakkındaki bir duyurusunda (1495) bu bakış açısını paylaşırken, salgının insanların ahlaksızlığına ceza olarak ortaya çıktığını iddia etmiştir. Kaçınılmaz olarak fuhuş, Reformcuların cinsel paranoyaları karşısında insanların kokuşmuşluğunun kaynağı olarak gösterilmiş; ve bu bağlamda fahişeler günah keçisi olarak seçilip aslında 16. yy'ın 'Ahlaksal Çoğunluğu' tarafından zulüm görmüşlerdir. Frengi yalnızca bir bahane; bir arınma gereksinmesine işaret eden kullanışlı bir simge olmuştur.

BÖLÜM 8

Yapmacık Gözyaşları ve Zoraki Gülümsemeler: 16. ve 17. Yüzyıllarda Fahişelerin Yaşamları

İngiltere'nin fahişe ve yosma besleyen bütün piskoposları asılsaydı eğer, çok daha az sayıda tantanalı piskoposumuz olurdu.

İsimsiz Püriten, 1542

Fahişelerin şansına, seks ticaretinin süresiz olarak engellenmesi yasal bir kurgu olmaktan öteye gidemedi. Kent ve kasabaların sürekli genişlemesi, nüfusun artması, insanların (özellikle de kadınların) yoksullaşması ve serbest pazar koşullarının yaygınlaşması sayesinde fuhuşun önü alınamadı. Çok fazla insanın bunda çıkarı vardı. VIII. Henry Southwark'daki genelevlerini kapattıktan bir yıl sonra öldü ve fahişelerle aveneleri her zamanki gibi işlerine devam ettiler. Genelevler hâlâ kesinlikle yasadışı olmakla birlikte, Henry'nin sağlıksız oğlu Edward'ın tahta çıkması işletmecilere şanslarını deneme cesaretini verdi. Piskopos Latimer genç kralın huzurunda verdiği bir vaazda çaresizlik içinde esip gürledi: 'Şu anda Londra'da Bank'ta geçmişte olduğundan çok daha fazla fuhuş vardır... Genelevlerini kapattınız ama rica ederim, sorun nasıl çözüldü? Fuhuşun yalnızca yerini değiştirip ortadan kaldırmamanın ne yararı var?'[1]

Ne yararı vardı gerçekten? Yine de, bu piskopos efendi Londra'nın 'fahişeliğinden' yakınırken, kutsal biraderlerinin pek çoğu eski görkemli gele-

neklerini sürdürüyorlardı. Bir çağdaşları acı acı şöyle diyordu: 'Piskoposlar evlenmeden de doyana kadar sevişebilirler.'[2]

Öte yandan, başka pervasız din adamları genelev yasağının tümüyle kaldırılmasını istiyorlardı. Bu hareketin Kraliçe Mary'nin saltanatı dönemindeki kısa süreli Katolikliğe dönüş sırasında hız kazanmış olması ilginçtir. 1572'de bir tanık şöyle yazmaktadır:

> Hamamlarla genelevler kapatıldı ve Kraliçe Marie zamanına kadar bu böyle sürdü. Onun devrinde Rahiplerden bazıları bunların yeniden açılmaları için çaba gösterdiler; ve kraliçe biraz daha yaşasaydı, herhalde amaçlarına ulaşacaklardı. Ne ağaçlar. Ne meyveler. Çünkü genelevler, dedi içlerinden biri Pauls Cross'ta verdiği bir vaazda, bir ülkede bir adamın evindeki tuvalet kadar gereklidir.[3]

Thomas Aquinas'ın Katoliklik açısından gerekçesi yeniden su yüzüne çıkıyor, ama sonuç getirmiyordu: Genelevler yasadışı kaldı ama yetkililer artık rüşvet ve bedava seks sayesinde onları görmezden gelmeye ikna edilebiliyorlardı. Böylece genelev sahipleriyle kadın satıcıları kazançlarına devam ettiler; müşteriler eğlencelerine baktılar; fahişeler hayatlarını kazandılar. Yasalar yerinde olduğundan, devlet istediği zaman bunları yine ezebilirdi. Bu durum, çağdaş İngiltere'deki seks işçileri için de yabancı değildir.

Fransa'da da durum benzer çizgilerde gelişiyordu. Kuramsal olarak –özel ya da halka açık– bütün genelevleri kapatılıp toplumdan fuhuş temizlenecekti. Uygulamada ise işler her zamanki gibi sürüyordu. Zenginlere, etkili yerlerde dost ve müşterileri olanlara ait genelevler yetkililerle özel anlaşmalar sayesinde açık duruyor; kalanlar da yeni kararnameleri uygulamakla yükümlü olanların geleneksel yolsuzluğuna güveniyordu. Böylelikle genelevlerin büyük çoğunluğu ticarete devam ediyordu ama hiçbir yasal hakları yoktu. Yalnızca yetkililerin göz yumması sayesinde çalışıyorlardı ve bu da tehlikeli bir durumdu. Böylelikle, kapatmaya karşı özel bir tepki olarak, Fransız *maisons de tolérance* sistemi doğdu. Bunlar 'göz yumulacak', seçilmiş bazı evlerdi ama yeni gelişen yasa ve düzen güçleri tarafından sürekli yakından izleneceklerdi. 20. yy'ın ortalarına kadar Fransız fuhuş dünyası işte bu sistemle yaşadı.

16. yy'ın sonunda ezici enflasyonla, süregiden kapatma ve kovmalar binlerce sahipsiz kadın ve kızın iş bulmak için başkente akın etmelerine neden oluyordu. Elizabeth devri Londrası'nın sokakları; özellikle de Southwark'ta genelevlerin, bahçelerin ve yeni açılan tiyatroların çevresi (Shakespeare'in Globe'u da dahil) fahişe kaynıyordu. Fahişelerden çok bulunan tek şey müşterilerdi. Bunlar sürekli zevk arayışı içinde bu bölgede dolanıyorlardı.

Artık gücün merkezileşmesi ve hükümet bürokrasilerinin ortaya çıkmasının arkasından, hatırı sayılır sayıda taşralı zengin beyefendi kente gelmişti. Bu değerli kişilerin Saray'da bulunmadıkları zamanlardaki başlıca eğlencesi kumar ve fuhuştu. Fahişelerin hizmetlerine yönelik talep arzdan çok daha fazlaydı. Yazar Robert Greene 1592'de yaşanan bir sahneyi pek canlı anlatır:

> Oh, keşke yargıçlar geceleri casuslar çıkarsa! Bu sokak kadınlarının zengin elbiseler, garip peruklar, en kocaman fırfırlar içinde, mavi kolayla zengin biçimde süslenmiş, yanakları boyanmış gezindiklerini görseler... böyle hazırlanıp ya birer kapan gibi sokakta aşağı yukarı gezinirler, ya da bir taverna veya birahanede şeytanın reklamı gibi dururlar.[4]

Ticaretle birlikte, uzmanlık konuları da gelişti. Bazı fahişeler eski geleneklere bağlı kalıp rahiplerin ya da soylularla burjuvaların metresleri olurken, diğerleri tiyatro ve tavernalara yöneldiler. Çoğu fahişe, artık daha iyi örgütlenen ve yasa koruyucu güçlerden çok daha kalabalık olan Londra'nın yeraltı dünyasıyla güçbirliği yapıp yasaların gözetiminden kurtulmayı başardı. Halk arasında 'Müstehcen Bohçacılar' olarak bilinen kadınlar ev ev dolaşır; seks ticaretini maskelemek için görünürde iğne ve ıvır zıvır satarken, bir yandan da suç ortakları adına araştırma yaparlardı. Bir de erkek işbirlikçileriyle birlikte zengin kurbanlarını kandırıp soyan fahişeler vardı. İngiltere'de çocuk genelevlerinin yine ilk kez bu dönemde sözü edilir. Bunlar zengin müşterilere yedi ilâ ondört yaş arasındaki kız çocuklarını pazarlarlardı. Yoksulların çocukları bazen ya ana babaları tarafından fuhuş yapmak üzere satılır; ya da bu amaçla kaçırılırdı.

Zorunluluk ya da seçim nedeniyle (veya her ikisi yüzünden) fahişelik yapan kadınların yanısıra, bu meslekte bazı orta sınıf ev kadınları da vardı. Ben Jonson'un *Bartholomew Fair* isimli oyununda fahişe Punk Alice kendi işine el atan bir yargıcın karısını azarlar: 'Çok yazık, senin gibiler bizi mahvediyor ve işimizi elimizden alıyorlar, taftalar içindeki kalçalarınızla!... Zavallı basit fahişeler özel zenginlerle başedemez; sizin pelerinleriniz ve kadife başlıklarınız bizim müşterilerimizi ayartıp yağımızı keserler.'[5]

Alice'in alınganlığı anlaşılır olsa da, hedefi yanlıştır. Pek çok evli burjuva kadın da işsizliğin çoğalması ve ortaçağda sahip oldukları, sanatlarla zanaatlerdeki eşitliğin bozulmasının zararını görmüşlerdi. Orta sınıftan çoğu evli kadının kendilerin ait pek paraları yoktu ve içlerinde daha bağımsız görüşlü olanları herhalde tümüyle kocalarına bağımlı olmaya bayılmıyorlardı. Şair John Taylor'a göre orta sınıftan bu fahişelerin eline ilk kez VIII. Henry devrinde, genelevlerinin ilk kapatılması sırasında fırsat geçmişti:

İngiltere'deki genelevler çok etkiliydi
Sekizinci Henry kapatana dek.
Basit fahişeler durdurulunca
Kahrolası özel fahişeler çıktı ortaya.

Burjuva kocaların aracı ve pazarlamacı olarak çalıştığı örnekler görülmüştür. 1550'de Middleton isimli bir tuhafiyeci, karısının, kızının ve on yaşındaki hizmetçisinin Nicholas Ballard isimli bir 'beyefendiyle' para karşılığında sevişmelerine aracı olduğu için cezalandırıldı. Açıkçası, Reformasyonun yeni ahlak anlayışı, en azından işin ucunda para varken, bazı 'saygın' çevreleri pek etkilememişti.

Burjuva erkekler seks ticaretiyle olan ilişkilerinde kendilerini bireysel kadın satıcılığıyla da sınırlamadılar. Özel girişimciler de devlet düzeninin ortadan kalkmasıyla, gözlerini bu ticarete diktiler. 17. yy'ın başında bir grup işadamı –boya üreticisi– kazanılacak çok büyük paralar olduğunu görünce, Soutwark'da bina alıp ticarete atıldılar. Bu adamlar çok zekice bir istismar sistemi geliştirip ufacık bodrum odalarında çalışan fahişelere uygulamaya başladılar. Artık 1161 tarihli yasaların koruması altında olmayan kadınlardan inanılmaz kiralar istendi; sonuçta hızla borca battılar. Bu borçların altında ezilen kadınlar yiyecek ve diğer gereksinmelerini mal sahibinin dükkânından veresiye almak zorunda kaldılar ve her hafta sonunda kira ile diğer faturalarını ödemek için gerektiğinde sırtlarındaki giysileri bile mal sahibinin tefeci dükkânında rehin bıraktılar. Burjuva Londrası'nda alt sınıftan bu fahişeler gerçek anlamda birer seks kölesiydiler.

Terazinin öbür kefesinde Holland's Leaguer gibi kurumlar vardı. Bu, Southwark'da 'zampara' Kral I. James'in de ziyaret ettiği (ve yaşlı Kraliçe'nin kuzenlerinden Lord Hudson'dan kiralanmış) lüks bir randevueviydi. Nehir kenarında kendi bahçesi içinde yükselen bir konak olan Leaguer ile aşağı sınıftan fahişelerin kiraladığı derme çatma bodrumlar arasındaki tezat daha büyük olamazdı.

Zenginlere hizmet veren evler zorunlu olarak çok lükstü. Büyük hanlar gibi yapılmış olan bu evlere bir arabanın rahatça geçebileceği genişlikte kemerlerin altından girilirdi. Buradan geçilen büyük bir avlunun çevresinde salonlar, bir lokanta ve farklı konumlarda, farklı keselere sahip müşterilere hizmet veren barlar bulunurdu. Yukarda avlunun üç yanını çevreleyen bir balkon ve buraya açılan kadınların odalarıyla birkaç tane iki ya da üç odalı daire vardı. Daha zengin ve sürekli müşteriler bu dairelerde kendi iş müşterilerini ağırlayarak, işle keyfi bir arada yürütürlerdi. 1614 tarihli bir hicivde bu lüks genelevlerindeki hayat anlatılırken, önce satıcılar tanıtılır:

... şimdi yaşlanıp durulunca her ikisi de oldu birer satıcı.
Pespaye yaşlı kadınlar, kiralarlar mücevherlerini–
Timsahlardan beter bir fahişeler ekibi,
zoraki gözyaşları ve yapmacık gülüşlerle öldürürler.

Yazar daha sonra zengince müşterilerin yararlanabileceği lüks hizmetleri ayrıntıyla anlatmaya girişir:

Ama bir Yiğit gelirse kesesinde
sağlam bir Altın stoku umuduyla
... en seçme güzellerini getirirler ona
... özel bir odaya çepeçevre
resimler asılmış: hepsi de
Venüs gibi giyinmiş, hepsi kadın...
Sonra Baküs'ün üzümleri
bolca akar... iştah kabartmak için
hayvani şehvet ve cinsel zevklere...

Bu aperitifin arkasından efsanevi bir afrodizyak şöleni gelir:

... tereyağlı istakoz kalçası,
Enginar, ilik, patatesli tart,
Ançuez, soslu kuzu yumurtası
Kırlangıç kemiği jölesi
veya, bunlar yetmezse, eczacıların bildiği
en güzel bir Marmelat getirilir
bolca Marzipanla doldurulmuş
... ama sonra bu güzellikler iyice bastırılmalı
Şarapla, Şekerli Yumurta ve Muskadine
Venerie'nin kanı, Allegante ile [Alicante şarabı].[7]

Bu evlerde çalışan kadınlar neredeyse kibar fahişeler sınıfındandı: İyi eğitilmiş, güzel konuşan, saraylara lâyık bekleme odalarında çalgı çalıp konuklarını eğlendirmek için şarkı söyleyen; ya da yabancı müşterileriyle onların dilinde sohbet eden kadınlardı bunlar. Bu evlerde genelde birkaç kumar odası da olduğundan, kumar sanatlarında da ustaydılar. Her şeyden öte, son derece temiz ve hoş görünümlüydüler. Madam, evde çalışan bir 'hekimin' yardımıyla bütün personelinin yeterince parfüm sürünüp pudralanmasını sağlar ve seçkin müşterilerinin burunlarını rahatsız edecek hiçbir 'kötü kokunun' kalmamasına dikkat ederdi. Son olarak da, en azından romantik kur yapma rolünü oynamak isteyen müşteriler için hoş bir ortam sağlayan özel bir bahçe vardı.

Öte yandan, alt sınıfların genelevlerinde dekor daha gerçekçiydi. Güzel yemekler ve iyi şarap hep bulunuyordu; en yoksul evlerde bile içki vardı. Genelde ev ne kadar iyiyse, fahişenin bir gecede o kadar az erkeğe hizmet etmesi beklenirdi. Tahminler değişmektedir ama bir kez daha erkeklerin bu en sevdikleri saplantılarıyla ilgili konulara girdiğimizi unutmayalım. Çok sayıda profesyonel beyin, bu *gecede kaç kişi kabul ediyorlar*? sorusuna kafa yormuştur. Çoğu yazar Holland's Leaguer gibi en lüks evlerde ortalamanın on-on iki müşteri olabileceğini düşünmektedirler. Ancak, bu lüks evlere gelen müşterilerin çoğunun bir kızla biraz zaman geçirmek, hatta genelde bütün bir gece kalmak istedikleri göz önünde tutulacak olursa, bu son derece olanaksız görünmektedir. Sosyal merdivenin daha alt basamaklarında tahminler fırlar ve sonunda en yoksul genelevlerde gecede 57 müşteri gibi 'inanılmaz' ortalamalarla karşılaşırız.

Gerçek sayı her ne olursa olsun, asıl önemlisi seks ticaretinin tüm canlılığıyla sürmekte olduğudur. Reformasyon her zamanki nedenlerden ötürü bunu bastırmayı başaramamış; arz ve talep asla aksamamıştır. 16. yy'ın başlangıcındaki büyük ahlakçılık dalgası 'daha temiz yıkamayı' becerememiş ancak, genelde alt sınıfları ve özellikle de kadınları bir ölçüde dehşete sokup cezalandırmakta başarılı olmuştur. 17. yy'ın başında fuhuş o kadar yaygındı ki, dönemin yazarlarından Thomas Heywood *History Concerning Women* (Kadınlarla İlgili Tarih) isimli eserinde okurlarını bunu anlatarak sıkmasa da, mahçup bir ifadeyle onbeş-onaltı yaşındaki her okul çocuğunun fahişelerle ilgili kendi başına bir kitap yazacak kadar deneyim sahibi olduğunu söyler.

Çoğunlukla ev sahipleri ve kadın satıcıları gibi üçüncü şahıslar büyük servetler elde etmeye devam etmiştir. Öte yandan çoğu fahişe; özellikle de soylular, beyefendiler ve üst burjuvazi arasından müşterileri olanlar, kendileri de zengin olmuştur. Bunlar halk içinde fuhuş 'rezaletini' en çok yerenlerdir. Saray mensuplarının, Kral I. James'in peşinden Holland's Leaguer'a doluştuğunu herkes bilirdi. Zengin ve güçlülerin ikiyüzlü sözleri de her zamanki gibi, bir vitrin süsünden ibaretti.

16. yy'ın sonlarında ve 17. yy'ın başlarında fuhuşa gösterilen hoşgörüye rapmen, Reformcuların kadın düşmanı tutumları kadınlara, özellikle de 'iffetsiz' olanlara karşı derin bir düşmanlık damarını kabartmıştı. Anglikan Piskopos Aylmer, Kraliçe I. Elizabeth'in huzurunda verdiği bir vaazda din adamlarının kadın cinsine karşı bastırılmaz nefretlerini bir kez daha gözler önüne serdi. Belki de kendi başının tehlikeye girmesinden çekinen Piskopos, bu eleştirisine Majestelerine yönelik oldukça belirgin bir yağcılıkla başladı:

> Kadınlar iki türlüdür: Bazıları birçok erkekten daha akıllı, daha okumuş, daha sağduyulu ve daha sadık olurlar. Ancak başka ve çok

> kötü bir tip kadın daha vardır ki; şımarık, aptal, pervasız, boşboğaz, dedikoducu, hoppa, kararsız, akılsız, sağduyusuz, zayıf, dikkatsiz, patavatsız, mağrur, nazlı, lâf taşıyan, kulak kabartan, dedikodu çıkaran, sivridilli, fesat düşünceli, ve şeytanın pisliklerinin tortusuyla her bakımdan aptallaşmıştır.[8]

Piskoposun hangi tür kadının çoğunlukta olduğuna inandığını tahmin etmek büyük başarı değil tabii! Aslında Aylmer başka yerlerde o en ender bulunan yaratığı; 'iyi' kadını da 'bir torbaya, beş yüz yılanın arasına konmuş bir yılanbalığı' şeklinde yermiştir. '... İnsanın şansı yaver gidip bütün o yılanların arasından tek yılanbalığını çekse, yine de sonuçta elindeki, kuyruğundan tuttuğu bir yılanbalığıdır.'[9] (Böylesine büyüleyici fallik imgeler insanda piskopos efendinin bu bölümü kaleme alırken aslında erkekleri düşündüğü izlenimini uyandırıyor.)

Piskopos Aylmer bütün kadın cinsine karşı olumsuz düşünceler beslemekte yalnız değildi. Reformasyon-sonrası dönemde bir başka erkek (yani ticari sekse yönelik talebin asla tümüyle karşılanamayacağını söyleyen cinsin bir üyesi) 1616 tarihli bir metinde kadınların 'doymak bilmez bir şehvetle' dolu olduklarını, 'tensel şehvete erkeklerden daha düşkün olduklarını'; 'keçilerden bile daha kızışmış olduklarını'; ve kadının dünyadaki rolünün 'şehvetle tembelliğe kucak açıp beslemek olduğunu' söylemişti.[10]

Ancak, devrin eğitim görmüş erkeklerinin kendi düşüncelerindeki kadın hayalini nasıl bir dehşetle gördüklerinin en iyi ifadesi Shakespeare'in Kral Lear'inde bulunur:

> Belden aşağı birer at
> Yukarda hepsi kadın:
> Kemere kadar tanrıların,
> Aşağısı şeytanın;
> Orada cehennem, karanlık ve kükürt çukuru,
> Yakıyor, haşlıyor, kokuyor, tüketiyor; kaç, kaç, kaç!

(Mitolojide at-insanlar efsanevi cinsel iştahlarıyla tanınırlardı.)

Böylesine isterik ve mantıksız tavırların yaygınlığı düşünülecek olursa, en seçme hakaretlerin bir kısmının fahişelere ayrılmış olması da pek şaşırtıcı olmayacaktır. Elizabeth ve I. James devirlerinde, çoğu bizzat Bankside genelevleriyle parasal ilişkiler içinde olan namuslu vatandaş yazarlar düzenli olarak fahişelere duydukları tiksintiyi sergilerlerdi. Dekker'in *The Honest Whore* (Dürüst Fahişe) isimli eserinde Hippolito fahişeye karşı uzun bir tirad söyler: 'Bedenin,' der ona;

Ortak bir kıyı gibidir, bütün kasabanın
Pisliğini toplayan. Pek çok erkeğin günahı
Senin içindedir; ve bu yüzden sanırım ki
Sana teslim olanlar sıraya dizilse,
Utancının yaşayabileceği bir yol olurdu
Ve uzanırdı buradan ta cehenneme kadar.[11]

İşte hepsi burada: Pislik, günah, utanç, cehennem... insanı bıktırana kadar ve daha da fazla. Seks-karşıtı, erkek-egemen suçluluk yükü sonunda kültürel bilince yerleşmişti ve yüzyıllar boyu orada kokuşacaktı. 17. yy'da İngiliz ahlaksal ve politik yaşamını kontrol altına almak için girişilen uzatmalı savaşımda, Püriten hareketi de işte bu cinsel nefret deposundan destek alacaktı.

Püritenler İngiliz sisteminde yinelenen ahlaksal boşluğa (onların gözüyle) tepki olarak ortaya çıktılar. Protestan çalışma etiğini doruk noktasına taşırken, her türlü zevki günah sayıp reddettiler. Tipik bir Püriten küçük bir mal sahibi ya da tüccardı; zenginleşmenin yanısıra, arzuladığı ve derebeylik sonrası toplumda artık olası olan sosyal yükselme için çok çalışmaya –kendisinin, ailesinin, işçilerinin– güveniyordu. Püritenlerin ne kadar zararsız olursa olsun, her türlü dinlenceye karşı çıkmalarının nedeni de buydu. 'İnsanı' ahlaksal tutuculuktan ve iş disiplininin demir kelepçelerinden uzaklaştıracak hiçbir şeye izin yoktu.

17. yy'da yaşamış Püriten yazar William Stubbes bu türün kusursuz bir örneğiydi; işçi sınıfının 'tatil günü' kavramında günah işlemek için sayısız fırsat görüyordu: 'Neden,' diyordu, 'o gün diğerlerinden daha çok yenilip içilsin ki? Neden daha sonra iki üç gün veya belki de bütün bir hafta bedensel işlerden uzak durulup ayyaşlıkla, fuhuşla, açgözlülükle ve diğer iğrenç işlerle vakit geçirilsin?'

Stubbes'in işgünlerinin olası kaybı konusundaki endişesi neredeyse elle tutulur gibidir. Tatillerin 'bolca fahişe, pezevenk, hırsız, ve uğursuzu bir araya toplayıp fuhuş, pezevenklik, açgözlülük, sarhoşluk-hırsızlık, cinayet, küfür ve her türlü yaramazlıkla günahı işlemekten başka hiç bir işe yaramadığı' sonucuna vardı. Tatiller konusundaki düşünceler buydu. Ancak, çalışan sınıfın bir başka dinlencesi olan o korkunç dans adeti daha da büyük öfke çekti:

> Bugünlerde uygulandığı (ya da istismar edildiği) biçimiyle dans fuhuşa bir giriş, aşifteliğe hazırlık, günaha tahrik ve her türlü şehvete davettir... Bu danslarda ne sarılmalar, kucaklaşmalar, ne öpüşüp koklaşmalar, ne iğrenç mıncıklamalar ve ne pis elleşmeler... ve birbirlerine yönelttikleri laubâli hareketlerde görülür.[12]

Stubbes'ın marazi, paranoyak hayalgücü herkeste (kendi de dahil) bastırmaya çabaladığı cinselliğin etkisi altında her yerde 'fuhuş' canavarını görüyordu. Kaçınılmaz olarak en çok gazabına uğrayan fuhuştu; bu, vaizin çarpık beyninde aynı zamanda edebi bir fırtınaya da yol açıyordu. Stubbes için 'Tanrı önünde fuhuştan büyük günah yoktu'-ve korkunç sonuçlarını şöyle sıralıyordu:

> Ebedi lanet getirmesinin yanısıra... şu güçlüklere ve daha başka pek çoğuna da neden olmaktadır:... gözleri zayıflatır, kulakları sağırlaştırır, kasları hastalandırır, eklemleri zayıflatır, iliği yorar, bedenin nemini ve gücünü tüketir, yüzü buruşturur, ifadeyi şaşkınlaştırır, ruhu karartır, hafızayı köreltir, bütün bedeni zayıflatır ve onda bir bitkinliğe, yaralara, kabuklara, kaba kıllara ve kel kafalara yol açar; insanı ihtiyarlatır ve kısacası, doğa istemeden, hastalık zorlamadan, ya da ecel gelmeden ölümü getirir.

Stubbes'a göre günahın bedeli çok ciddiyse de, bu 'suçu' işleyenler için istedikleri daha da ciddiydi. Fahişelerin 'yanaklarından, alınlarından, ya da vücutlarının göze görünür başka bir yerlerinden kor demirle dağlanmalarını, böylelikle dürüst ve iffetli Hıristiyanların, Şeytanın zinacı çocuklarından ayırt edilebilmelerini'[13] öneriyordu. Burada Hıristiyan hayırseverliğinden pek eser yoktu; ancak iş fahişelere geldiğinde, bu hep eksik kalırdı zaten.

Püritenler neşesiz bir tarikattı. Çok çalışmanın, kederlerin ve sınıf sisteminin Tanrı'nın isteği olduğunu ve halktaki eğlenmek gibi eski pagan adetlerinin kalıntılarının Tanrı'ya karşı olduğuna inanıyorlardı. Püritenlerin insan ırkına karşı tavırlarının belki de en iyi özeti 17. yy'da, Yeni Dünya'daki Massachusetts kasabasında Rahip Shepherd diye biri tarafından verilmiş bir vaazın sözlerinde görülür: 'Yüreğin bütün tanrıtanımazlık, sodomi, küfür, cinayet, fuhuş, zina, büyü, oğlancılıkla dolu pis bir lağımdır; içinde en ufak bir iyilik varsa, bir tas dolusu zehirin içindeki bir damla gülsuyundan ibarettir.'[14]

Püritenlere göre Katoliklik yalnızca fesat bir batıl inanç; paganların Eski Din rezaletinden yalnızca bir basamak yukarıdaydı. Öte yandan, Püriten büyükleri kadınlar konusunda eski Kilise Büyükleriyle aynı görüşleri paylaşmaktan mutluluk duyuyorlardı. 'Kim bilmez ki,' diye bağırıyordu John Milton, 'erkeğin kadın için değil, kadının erkek için yaratıldığını?' Ve: 'Erkek yalnızca Tanrı için, kadın ondaki Tanrı için.'

W. Whately isimli bir yazarın *The Bride Bush* (1617) adlı eserinde kadınların nasıl davranmaları gerektiği anlatılır: 'Eğer iyi bir eş olmak ve rahat yaşamak istiyorsan, şunu iyice bil: Kocam benden üstündür, benden iyidir; bana hükmeder, sözü geçer; bu gücü ona yaradılış vermiştir.. Tanrı vermiştir.'[15]

Kadın cinsi için bir kez daha eziklik ideal bir özellik olarak niteleniyordu: Püriten erkekleri açısından, 'iyi' bir kadın sessiz, yumuşak başlı, kocasına itaatkâr, çocuk doğuran, alçakgönüllü, cinselliği bulunmayan, karşılık vermeyen, evli ve ücretsiz bir hizmetçiydi. *Amin.*

Püritenlerin İngiliz halkının ahlakını düzeltmek için giriştikleri seferberlik kasaba ve kentlerde etkili oluyordu. Ancak, eski âdetlerin bir ölçüde hâlâ geçerli olduğu daha geri kırsal bölgelerde pek söz geçiremediler. Yine de, zevk-karşıtı düşüncelerini ellerinden gelen her yerde; en küçük köylerde bile yaymaya çalıştılar. Taşralı Püriten genelde yükselme yolunda küçük bir çiftçiydi; köylülükten orta sınıfa tırmanmayı hedefliyordu. Daha yoksul komşuları dönemin ekonomik fırtınalarının kurbanı olurken, Püriten topraklarını kelepir fiyatlara kapatıp onları ırgat olarak çalıştırıyor: Böylelikle başkalarının pahasına kendi yolunu bulurken işbirliği, ortaklaşa yardım gibi eski âdetlere de karşı geliyordu. Püriten bu istismarını haklı göstermek için de, çok övülen bireyciliği ve çok çalışma kültüyle Protestan ideolojisini kullanıyordu. Öte yandan, 'ahlaksal' açıdan daha az hırslı olan köylüler de yarı-pagan çalışma ve eğlenme geleneklerine sıkı sıkı sarılıyorlardı. Sonuçta, kırsal kesimdeki iki çalışan sınıf arasında sık sık çatışmalar oluyordu.

Püritenler komşularını ahlakî sorunlar nedeniyle mahkemelere verip (hem dinî, hem laik) cezalandırmaya pek hevesliydiler. Bizlere ulaşan belgelerin miktarı özellikle 17. yy'ın başlarında İngiltere'nin kırsal kesiminde geçerli olan cinsel âdetler konusunda birer bilgi kaynağıdır. 'Köylü topluluklarının çoğunda seks bir ahlak sorunu olmadığından,'[16] Püritenlerin eline bolca burun sokma ve ihbar etme fırsatı geçiyordu. Evli ve bekâr, çoğu kadının 'seçici olmayan' cinsel alışkanlıklarına rağmen, kırsal kesimde canlı bir seks ticareti vardı ve bu çerçevede birbirinden farklı sınıflarda çeşitli taşralı fahişeler bulunuyordu.

Listenin alt ucunda 'avare' ya da gezgin fahişeler vardı. Bunlar, Karanlık Çağlardan bu yana pek çok kadının yaptığı gibi, köyden köye gezip müşteri bulabilecekleri her yerde; hanlarda, pazarlarda, panayırlarda, kavşaklarda, vb. iş arayan yoksul kadınlardı. Bir de belirli han ya da meyhanelerde çalışıp Püriten casuslara karşı gözlerini açık tutan 'genel' fahişeler vardı. 'Özel' fahişeler bunlardan daha da temkinli davranıyor; kendilerini birkaç hafta, ya da birkaç aylığına bir veya belki de iki ya da üç erkeğe kiralayıp, sonra yeni fetihlerin peşinde yollarına devam ediyorlardı. Son olarak da, geleneksel 'köy' fahişesi vardı. Bu kadınlar kendi evlerinde çalışıyor ve yerel yöneticiler tarafından bir tür emniyet sübabı; 'köyün diğer kadınlarının iffet ve sadakatlarının saygıdeğer sayılabilecek bir koruyucusu'[17] olarak görülüyorlardı. Köyün fahişesi mutlaka bekâr bir kadın da olmuyordu: Yerli zanaatkâr ve işçilerin eşlerinin bu şekilde çalıştıkları bilinmektedir. Bu da, o dönemde fuhu-

şun toplumsal yaşamla ne kadar bütünleşmiş olduğunun bir göstergesidir.

17. yy'da Püritenler bu dört sınıftan bütün fahişeler üzerinde yasal baskı ve sindirme politikaları uyguladılar. Ancak, her zamanki gibi, bu kendilerinden menkul ahlak bekçileri tarafından en çok suçlanıp cezalandırılanlar iş arayan fahişelerin en yoksulları ve en göz önünde bulunanları olan 'avare' kadınlar oldu. Han ve tavernalardaki 'genel' fahişelere gelince, Püritenler genelde bunların müstakbel kurbanlarını gözetleyerek suçlamalarda bulunabiliyorlardı.

Ahlakçılar yalnızca kadınlardan oluşan aileleri gözaltında tutuyorlardı. Bunların çoğu eski mesleği hep birlikte icra ediyorlardı. Pitminster'de 'Mary Harbord ile kızkardeşi bekâr kadınlar olarak bira satıyor ve genelde evlerinde pek çok uygunsuzluklar oluyordu,' diye bildirilmişti. Wells'te de dul Mary Chaddock ile kızları Margery ve Mary'den oluşan ekip evlerinde uygunsuzluklar yaşandığı için ve 'askerlerle iffetsiz yaşadıkları kuşkusu'[18] nedeniyle cezalandırıldılar. Yine Wells'li Ann Morgan'ı gözetleyen bekçi, kadınla müşterisi arasında geçen şu konuşmayı aktardı: Müşteri sorar, 'Seninle yatıp bir şilin vereyim mi?' Ann yanıtlar, 'Hayır, onsekiz pens alırım, çünkü mantomu yırttın ve yarım çorap örecek kadar zamanımı aldın.' Bu girişimci kadının değişken bir tarife uygulayıp askerlerden normal ücret olan 1s 3d'nin iki mislini aldığı bilinmektedir. Ann arasıra komşu kadınları da çalıştırır, talep fazla olduğundan bunlardan üç ya da dördünü yardıma çağırırdı.

Rahipler de Püritenlerin gözetiminden kurtulamıyordu. Bir dizi 'özel' fahişenin din adamlarıyla ilgili bir şebekeye üye olduğu yolunda kanıtlar vardır. Bu, çok girişimci bir fuhuş ağıydı. İngiltere'nin batısında yaşayan rahip Robert Wolfall birbiri ardına böyle üç kadınla 'iffetsiz yaşamakla' suçlanmıştı. Bunlardan birini 'karısı Mrs. Wolfall'u büyük kederlere itecek biçimde' açıkça metresi olarak evine almıştı. Somerset'teki Locking kasabasının rahip yardımcısı da Püriten cemaati tarafından 'panayırlarda başkalarıyla da olan... adi bir aşifteyle düşüp kalktığı' için suçlanmıştı. Bir diğer 'şehvet düşkünü din adamı' da (bu kez Glastonbury'den) 'üç fahişe kadınla birlikte oluyordu.'[19]

Özel fahişeler ahlakçıların özellikle gözüne batıyordu. Dullar, bekârlar ve kocalarını terketmiş kadınlar sık sık erkeklerle kendilerin bakıp beslemeleri karşılığında cinsel hizmetler vermek üzerine anlaşmalara giriyorlardı. Kilise mahkemeleri bu sevilen uygulamaya karşı sürekli bir mücadele yürütüyor, Püritenlerin yalnızca tek bir adamın metresi olma baskılarına direnip, kendilerini aynı anda birkaç erkeğe birden baktıran kadınların bu tiksindirici huylarına verip veriştiriyorlardı.

Öte yandan, köy fahişesine pek dokunulmuyordu: O, pek göze batmamaya özen gösteriyor ve işlerini de o şekilde yürütüyordu. Mısırının toplanıp ineklerinin sağılması karşılığında seks sunuyordu. Somerset'teki Tollan köyünden

Isott Wall özel bir köy fahişesiydi ve 'kapısını gecenin her saatinde evli veya genç bir adama açacağını' duyurmuştu. Anlaşılan Isott gebelikten korunma ve kürtaj konularında da bilgiliydi: Ona göre 'ancak aptallar gebe kalırdı.'[20]

Pensfield köyünün fahişesi de evli bir kadındı; bir Püriten olan kilise bekçisini tiksindiren de, en düzenli müşterilerinden birinin köyün papazı olmasıydı.

İngiliz Devrimi ve İç Savaş dönemlerinde geleneksel olarak Kraliyet yanlısı şövalyelerle, bunların 'yuvarlak kafalı' düşmanlarının tavırları arasında basit bir ayırım yapılagelmiştir. Birinci grup havalı; her türden zevk ve sefaya karşı hoşgörülü olarak tanımlanırken, ikinciler asık suratlılıklarıyla bilinirler. Halk arasındaki bu imgeler temelde doğru olsa da, öyküyü bütünüyle anlatmaktan çok uzaktırlar. Stuart hanedanının hükümetleri aslında politik amaçları doğrultusunda bir hoşgörülü, bir baskıcı olmuştur. Benzer biçimde, Püritenlerin arasında da yasal seks ticaretini savunanlar vardı: Tabii kendileri tarafından düzenlenip kontrol edilmesi koşuluyla.

Kraliyet yanlıları seks ticaretiyle kedi fareyle oynar gibi oynadılar. I.James, Mother Holland's Leaguer'ın en tanınmış müşterisiyken, halefi I. Charles yetkililere genelevlerini kapatmalarını emretti. Bunu gerçekleştirmek için hemen bir askerî birlik gönderildi ama Holland's Leaguer'da bizzat hendeğin üstündeki geçit kaldırılınca, zavallılar suya döküldüler. Evdeki kızlar da oturaklarını askerlerin üstüne dökünce, adamlar perişan bir halde geri döndüler. Ancak, fahişelerin zaferi uzun sürmedi ve ertesi yıl Leaguer sonunda kapatılıp mülkü bir takım 'saygın' tüccarlara satıldı. I. Charles, Londra'da 'gelip geçenlerin, kapıların eşiğinde kendilerini teşhir edip ikram eden... adi ve tescilli birer fahişe olan pek çok iffetsiz, müstehcen ve utanmaz kadın tarafından rahatsız edildiği'[21] bütün mahallelerde seks ticaretine de son verilmesini istedi.

Her zaman olduğu gibi, bir bölgede baskıların arttırılması ticaretin kaçınılmaz olarak bir başka tarafa kaymasına yol açıyor; asla tümüyle bitirilemiyordu. 1632'den itibaren Bow Street ile Drury Lane'den 'en azılı zamparalar ve kadın aşifteleriyle... komşu mahalleleri rahatsız ediyor'[22] diye yakınmalar duyulurken, 1640'tan sonra Covent Garden da fahişelerle müşterilerinin en çok bulunduğu yerlerden biri haline geldi. Semtin tam göbeğindeki Piazza'nın kemerleri altında 'iş tutuyorlardı.' 1641'de I. Charles döneminde Uzun Parlamentonun çıkardığı bir yasayla fuhuş artık ceza gerektiren bir suç olmaktan çıkartıldı ve yalnızca 'halkı rahatsız eden bir davranış,' ya da alenen yapıldıysa, 'büyük iffetsizlik' olarak nitelendirildi. Anlaşılan, Stuart iktidarının genel eğilimi fuhuşla ilgili yasaların liberalleştirilmesiydi ama, bu yumuşama pek uzun sürmeyecekti. İç Savaş ile arkasından gelen Püriten Commonwealth'de yaşanan olaylar, bu yumuşamayı çabucak ortadan kaldırdı.

Her savaşta olduğu gibi, Kraliyetçilerle Püritenler arasındaki mücadelenin

sivil yaşam ve ticaret üzerindeki etkisi korkunç oldu. Çoğu profesyonel fahişe ve bu arada, kargaşada geçim kaynaklarını yitiren pek çok 'saygın' kadının tek şansları eski 'kamp izleyiciliği' geleneğine uymaktı. Çağdaş argoda bunlara 'cephanelik fahişeler' deniyordu. Bu ordunun üst düzeyini o kadar rahatsız etti ki, 1643'te Kral I. Charles 'ordudaki genel hafifmeşrepliği, kutsal değerlere saygısızlığı, ayyaşlığı ve fuhuş düşkünlüğünü'[23] yeren bir duyuru yapmak zorunda kaldı. (Anlaşılan çoğu asker gidip kralları için savaşmak yerine, fahişelerle gönül eğlendirmeyi yeğliyorlardı.) Üst kademeyi aynı ölçüde çileden çıkaran bir başka durum da, kadınların çoğunun erkek gibi giyinip normalde kadın kamp izleyicilerinden beklenen angaryalardan kurtulmayı âdet edinmiş olmalarıydı. Her bölüğün başına ivedi olarak bir başka kraliyet duyurusu geldi:

> ... Her iki Cinse ait Giysilerin karıştırılmasıyla bunların açık saçık amaçlarda kullanımı Doğa ile Din tarafından yasaklanan ve Ruhumuzun nefret ettiği bir şey olması ve buna rağmen bazı kadınların fahişe arsızlığı... ordumuza (ki bunu düşünürken haklı olarak isyan ederiz) böylece yerleşti; bu nedenle erkek giysileri giyerek Cinsiyetini değişik gösteren her Kadın, Yasaların ve öfkemizin uygun göreceği en şiddetli cezalara çarptırılacaktır.[24]

Fahişelere yalnızca kendilerine izin verildiği sürece ordunun peşine takılabilecekleri; ve çoğu zaman kendilerine göz yumulsa, hatta askerlerle birlikte kamp kursalar bile, herhangi bir kabahatları karşılığında şiddetle cezalandırılabilecekleri anlatıldı ve cezalandırıldılar da. Belgelere göre, Kraliyet ordusunun peşinde Londra'dan Coventry'ye gelen bir fahişe 'askerler tarafından yakalanıp önce kasabanın içinde dolaştırıldı, sonra kazığa bağlandı, sonra bir kafese kapatıldı, nehire daldırıldı ve en sonunda da kasabadan kovuldu.'[25]

Püritenlerin zaferinden sonra fuhuşun ortadan kaldırılacağı varsayıldı. Öte yandan, Püritenler arasında bile yeni, ahlaklı bir toplumda fuhuşun yeri olduğunu düşünenler de hâlâ vardı. Doktor Chamberlen isimli birisi Commonwealth'in ilk yılı olan 1649'da parlamentoya verdiği önergede, ülkenin her yanında kayıtlı fahişeler çalıştıran, devlet tarafından düzenlenmiş hamamlar açılmasını istedi. Ancak, Solonvari bu plan reddedildi ve Püritenler bunun yerine ülkenin geri kalan genelevlerinin yanısıra, tiyatroları, kumarhaneleri, yarış pistleriyle Mayıs bayramı yerlerini de ortadan kaldıracak yasalar çıkarmakla uğraştılar. Yeni Commonwealth'e göre her türlü eğlence yasaktı; böylelikle oyuncular da kendilerini fahişelerle dostlarının yanısıra rıhtımda dizilmiş buldular. Hepsi de kısaca yargılanıp para cezaları, dayak ve hapisle cezalandırıldılar. Püritenler kendi politikalarını dayatmak için ellerinden geleni artlarına koymadılar: Ülkenin her tarafından kent ve kasabalarda,

Mayıs bayramında çevresinde dansedilen direkler indirildi ve çıplak heykeller ya paramparça edildi; ya da küstah cinsel organları 'edepli' biçimde örtüldü.

Fahişelerle müşterilerin oldum olası en sık geldikleri yerler olan birahanelerle tavernaların sayısı sınırlandı ve sahipleri asker baskınlarına karşı sürekli uyanık olmaya başladılar. Bu, İngiliz fahişeleri için kuşkusuz tarihin en karanlık dönemlerinden biriydi. O dönemden kalma bir yazıda Londra fahişelerinin dertlerine ortak olunur:

> Venüs'ün bu kumrularının, bu Gençlik ve Güzellik kuşları olan Hafifmeşrep hanımların Yuvalarını yaptıkları Covent Garden, Long Acre ve Drury Lane'e uğrayacak olursanız, onları Ticaretle ilgili umutları boşa çıktığından öyle bir Hayal Kırıklığı içinde görürsünüz ki... (Püritenler zamanından önce) On ya da Yirmi pound'luk yemekler onlar için hiçbir şeyken... şimdi Peynir ve Soğanla yetinmek zorunda kalıyorlar... Londralı Zamparaların, 1641'den yaşlı bir Şövalyeden nefret eder gibi nefret etmelerinin nedeni, Fahişeliğin mahvolmasıdır.[26]

Öte yandan, Bow Street'teki 'Oxford Kate's' gibi, Londra'nın yüksek sınıfa yönelik yerleri pek göze batmadan da olsa, çalışmayı sürdürdüler. Herhalde bunun nedeni, sahiplerinin çok güçlü ve etkin bir müşteri kitlesine sahip olmasıydı. 1652'den itibaren yeni kahvehaneler hızla fahişelerle müşterilerinin buluşma yerleri haline geldiler. 1656'dan kalma popüler bir dizeye inanılacak olursa, din adamları da seks ticaretiyle olan geleneksel bağlarını koparmadılar:

Bütün ezici propagandaya, acımasız fiziksel cezalara, Püritenlerin vaaz ettikleri bütün bir çile ile suçluluk dogmasına rağmen hem köylülerin, hem de kasaba ve kentlerin çalışan kesiminin dahil olduğu yoksullar ellerinden geldiği kadar eski yaşam biçimlerini sürdürmeye gayret ettiler. Yaşam güçtü ve çalışmadıkları zamanlarda, cezalandırılma pahasına bile olsa, eğlenmek öncelik taşıyordu. İnsanlar, zevk ve cinselliğe açık, hoşgörülü kültürlerini efendilerinin bütünüyle ellerinden almasına izin vermediler. Bu kültürde fahişenin her zaman sağlam ve önemli bir rolü olmuştu. Yeni burjuva iffet ve ölçülülük idealleri yoksulların içine işlemiş gelenekler üzerinde pek etkili olamadı.

Cromwell öldüğünde, Püritenlerin ahlaksal baskı kampanyalarının hızı da geçmişti. Tanrı korkusu taşıyan köktencilerden oluşan bir ulus yerine, devletin özel zevklere el atmasına bastırılamayacak derecede içerleyen bir halk yaratmışlardı. 29 Mayıs 1660'ta, II. Charles tahtını geri alıp, Restorasyon döneminin eşi benzeri görülmemiş serbestliğini başlatmak için vatana döndüğünde, başkentin batakhanelerinde ve aşağı tabakaya ait mahallelerinde yas tutan pek az; sevinense çoktu.

BÖLÜM 9

Haşmetli Yosmalar: Aristokrasinin Zaferi

–o muhteşem küstah Şey, İnsanoğlunu böylesine Köle yapan, muhteşem Yosma.

Aphra Behn (1640-89)

Onyedinci yy'ın ilk yarısında, parlamento güçlerinin Stuart monarişisine kafa tutup alt ettiği İngiliz devrimi mutlakiyetçiliğin ilk büyük sınavıydı. I. Charles kellesini kaybetti ve Püriten Commonwealth kuruldu. Öte yandan, genç II. Charles Fransız kuzeni XIV. Louis'nin desteği sayesinde, bu kargaşa ve sürgün yıllarını atlatıp 1660 ilkbaharının sonlarında muzaffer bir biçimde İngiltere tahtına geri döndü. Beraberinde pek çok kibar aristokrat vardı. Bunlar, eskiden sahip oldukları ve Cromwell'in zorbalıkla son verdiği yaşam biçimlerine geri dönmeye hevesliydiler. Restorasyon aristokrasi için açık bir zafer olmakla birlikte, bazı önkoşullar da yok değildi. Monarşi yeniden ayağa kalkmayı başarmış olsa da, artık genç, aç bir kapitalizmin merkezi olan Londra kentinin parasal desteğine her zamankinden çok gereksinme duyuyordu. Artık soylular bile para kazanmak uğrunda ellerini kirletmek zorundaydılar.

Böylelikle, dış görünüşte mutlakiyetçilik korunurken, hükmedilen toplum artık değişmişti. Bu süreç, yaşanacak olan yüzyılda hiç ara vermeden devam edecekti. Bu süre zarfında para ekonomisi eski derebeylik alışkanlıklarını erozyona uğratmaya devam edecek, sonunda meydan 18. yy'ın sonlarındaki Sanayi Devrimine kalacaktı. İngiltere'nin durumunu mutlakiyetçi Avrupa'nın odak noktası Fransa'nınkiyle karşılaştırmak çok ilginçtir. Fransa'da Bourbon krallarının önlenemez yükselişi, daha az yoğun olmamakla birlikte, belki daha az göze çarpan sosyal gerilimleri görünüşte örtbas et-

miştir. Burada, kraliyet devletinin merkezî mutlak gücü, bir yandan reform peşindeki entellektüellerin, öte yandan da asi köylülerin gittikçe artan etkisi altına girmiş; sonunda da 1789 Fransız İhtilali patlak vermiştir. İngiliz aristokrasisinin, para musluklarını kontrol eden Püriten orta sınıflarla zoraki bir ödünleşmeye girerek benzer bir kan banyosundan kurtulduğu öne sürülebilir. Kendilerinden eski sefahat alışkanlıklarını bir yana bırakmaları da istenmiş değildir. Aksine, İngiliz aristokrasisi bir yüzyıldan fazla sürecek bir bedensel zevkler dönemini başlattılar. Kesenin kontrolünü belki elden kaçırdılar ama, cinsel zevklere olan düşkünlüklerini asla yitirmediler.

İngiliz Restorasyon dönemi ahlaksal konularda örnek bir dönemdi: Aristokrasi şık 'büyüklerini' açıkça ya da gizliden gizliye taklit etme arzusundaki toplum açısından eşi benzeri görülmemiş bir sefahat örneği sergiliyordu. Eski dünyalarının çökmesiyle moralleri bozulan aristokratlar, gittikçe artan bir çaresizlik, boşvermişlik ve şiddetle, dörtnala zevklerinin peşinde koşturmaya başlamışlardı. İçki, fuhuş ve kumar gündemdeydi. Bu tür aşırı sefahat için sosyal koşullar daha da ideal olamazdı. İngiliz toplumu köklü bir değişimin, sürekli ve tehlikeli biçimde yaklaşan bir kargaşanın erime potasıydı ve sıradışı davranışlara her zaman bolca olanak vardı.

Özünde rahat bir sınıf olan aristokrasinin başlıca işlevlerinden biri gösterişli bir biçimde keyif sürmekti ve büyük bir şevkle buna atıldılar. Hiçbir kralın bu tip gösterilere II. Charles'dan daha yatkın olmadığı söylenebilir. Rochester Kontu –entellektüel, hovarda, şair ve Majestelerinin büyük dostu– onun hakkında şöyle yazmıştır:

> Barış amacı; öyle naziktir ki,
> Aşkı sever, daha da çok sevişmeyi.
> Yüksek arzuları gücünün ötesinde değildir;
> Asası ve organı bir boyda...
> Hiç durmadan geçer orospudan orospuya,
> Şen bir kral, ahlaksız ve yoksul.[1]

Gerçekten de, II. Charles'ın sarayı cinsellik, entrika ve skandallarla kaynaşıyordu. Burada kibar yosmalar ve metreslerle yaşanan ilişkiler en azından devlet işleri kadar zaman ve enerji istiyordu. Kral, soylu ve sürekli metreslerinden başka, kraliyet pezevengi William Chiffinch'in başkentin fahişeleriyle oyuncuları arasından özenle seçtiği sürekli bir dizi gelip geçici sevgilinin hizmetlerinden de yararlanıyordu. Kralın baş metresleri de çok renkli bir gruptu: Durmadan sorun yaratan Cleveland Düşesi Barbara Villiers; nazlarıyla Kralı bir büyüleyen, bir çileden çıkaran boş kafalı, yapmacık Frances Stewart; kralın Fransız sarayındaki sevgili kızkardeşinin armağanı olan dindar ve küstah Louise de Kéroualle; ve onun baş rakibesi, sokak çocuğu, eşsiz Bayan Nelly

Gwyn. Kendi aralarında sürekli atışan, entrikalar çeviren bu güzeller, kralın kaşlarının çatılmasına yol açarlardı. Kralın zamanını öylesine tekellerine almışlardı ki, dönemin ünlü günlük yazarı Samuel Pepys şöyle anlatır: 'Kral genelde, kutsal günlerde bile, Kiliseye metresinin dairesinden gelirdi; sanki onların yanında saltanat sürer ve bütün bakanları da onlardan ricacı olurlardı.'[2] Anlaşılan, Majestelerinin kalbine giden yol, orospularından geçiyordu.

Saray halkının geri kalanının da kralı örnek aldıklarını söylemeye gerek yoktur. O kadar ki, göze girme peşindeki saraylılar en azından bir metres edinmeyi şart sayıyor; aksesuar olarak bir fahişe bulundurmayan bir centilmen gülünç görünüyordu. Bu tutum zengin ve modern kesim arasında öyle yaygınlaştı ki, bağımsız yaradılışta, zeki ve yüzüne bakılır bir kadın bir soylunun, ya da bürokratın metresi olarak pek güzel yaşayabilir oldu. Yeteneklerini sergilemek için böyle bir fırsat peşinde pek çok kadın vardı. Bunlar arasında savaşta yoksul düşen soyluların; (Rochester'ın metresi 'narin Jane Roberts'in' babası gibi) beş parasız din adamlarının; müflis işadamlarının kızları ve hatta –ara sıra– taşralı köylü yaşamının yoksulluğundan ve sıkıntılarından kurtulmak peşindeki, aşağı tabakadan kızlar bulunuyordu.

Öte yandan, bu yolu seçen kadınların hepsinin gerekçesi yoksulluk değildi. Bu, Catherine Sedley'in öyküsünün daha da ilginç kılmaktadır. Sarayda zekâsıyla tanınan Sir Charles Sedley ile Rivers Kontunun varisi, kızlık adıyla Lady Catherine Savage'in kızı olan genç Catherine, aile servetinin tek yasal varisi olduğundan, paralı gelin peşindeki soylular için çok çekici bir kısmetti. Öte yandan, Catherine başka türlü düşünüyordu. 1657'de doğmuş ve Restorasyon soylularının sefahat ortamında büyümüştü. Kibar yosma olarak evli çağdaşlarından çok daha bağımsız olabileceğini ve bir yandan da servetini arttırabileceğini biliyordu.

Catherine çok güzel değildi; yetenekleri başka konulardaydı. Çok zeki, nüktedan ve sohbetinin harika olduğu söylenir. Kralın kardeşi, York Dükü James'in eşine nedime olarak saraya yerleştirildikten sonra Dükün metresi olması çok sürmedi. Zaman içinde Charles öldü ve Dük II. James olarak tahta çıktı. Catherine onun metresi olarak konumunu korudu ve kral onu St. James's Square'de bir konağa yerleştirip kraliyet kasasından 4000 pound aylık bağladı. Koyu Katolik James 1688'de tahttan indirildiğinde Catherine, Dorchester Kontesi ve Darlington Baronesi olmuştu. Bir sonraki saltanat döneminde de 'sivri dilinden çekindiği'[3] söylenen Kral Orange'lı William'dan yılda 1500 pound maaş almaya devam etti. 1696'da, 38 yaşındayken eski bir İskoç askeri olan Sir David Colyear'le (daha sonra Potmore Kontu oldu) evlendiğinde, çeyiz olarak kendisine miras kalan varlığın yanısıra, yosmalık yıllarında biriktirdiği serveti ve ünvanları da getirdi. Bütün bunlar ona evlilik içinde bağımsızlık sağladı. Entellektüellerin ve hicivcilerin alaylarına rağmen, bu çok başarılı bir evlilik oldu ve Catherine nis-

peten olgun bir çağ sayılan 60 yaşına kadar bağımsızlık ve güvence içinde yaşadıktan sonra, 1717'de öldü. Bu, içinde bulunduğumuz günler de dahil, hiçbir çağda kadınlar için kolay bir başarı değildir.

Kendi içlerinden gelen sürekli ve bol bir metres akışı olsa da bu, üst sınıfların kendi cinsel oyun arkadaşlarını zaman zaman avam tabakasından seçmelerine engel olmadı. Sokak fahişelerine yalnızca soyluların evlerinde değil; sarayda da sıkça rastlanırdı. Samuel Pepys kendilerine 'Ballers' diyen 'genç zamparalardan' oluşan bir saray kulübünden söz eder. Bunların toplantılarında tanınmış bir madam olan 'Lady Bennett,' hanımları takdim ederdi. Orada bulunanlar da çıplak dansedip 'çapkınca işler yapmaya'[4] başlarlardı. Aristokratlar halk içinde de kendilerini pek tutmuyorlardı. Aksine, Oxford Kate's gibi halka açık evlerde keyif sürerken, ya da avam tabakasının gittiği genelevlerde aranırken görülebiliyorlardı. Pepys yine kralın yakın çevresinden (ve kibar yosma Catherine'in babası) Sir Charles Sedley'in ibret verici bir öyküsünü anlatmaktadır:

> Mr. Batten geçen gün bize, Sir Charles Sedley'in bir süre önce Oxford Kate's'teki âlemleri yüzünden Başyargıç Foster ile yargıçlar kurulunun önünde yargılanmasını (anlattı). Sir Sedley güpegündüz balkona çıkıp çıplaklığını (göstermiş) ve akla hayale gelebilecek her türlü şehvet ve sevişme hareketini yapmış. Kutsal kitabı alaya alarak o kürsüden serserice bir vaaz vermiş ve aşağıda bin kişi durmuş kendisini dinlerken, kentteki bütün kadınları peşinden koşturacak bir toz satacağını söylemiş. Bundan sonra bir kadeh şarap almış ve içinde organını yıkadıktan sonra içmiş; sonra bir kadeh daha alıp kralın şerefine kaldırmış.[5]

Tabii Sedley'in mahkemedeki kendi arkadaşlarından bir korkusu yoktu. En kötüsü, yukarda anlatılan gibi bir numara saraydan birkaç haftalığına kovulmayı gerektirirdi ki, bu da insanın bir sonraki âlem için kent dışındaki aile malikânesinde biraz kendine gelmesine olanak tanırdı.

Kral Charles'ın alelade fahişelere giden saraylıların yapıp ettikleriyle pek eğlendiği bilinmektedir. Ancak bir seferinde bu, kendisine geri tepti. Çağdaşı yazar Theophilus Cibber bizlere, kralın yakın dostu çılgın Rochester'ın, Majestelerini kıyafet değiştirip Newmarket'teki bir geneleve gitmeye ikna edişini anlatır. Kurnaz Kont, kraldan habersiz olarak, onunla beraber olacak fahişeye kralın parasıyla saatini almasını tembihlemiştir. Sıra para ödemeye geldiğinde Kral –hâlâ tanınmamaktadır– beş kuruşu olmadığını, Rochester'ın da ortadan kaybolduğunu görür. 'Sonuç olarak,' diye anımsar Cibber, 'ona kötü davrandılar ve alay ettiler; yaşlı kadın böyle numaralara

karnının tok olduğunu ve parayı ödemeden hiçbir yere gitmesine izin vermeyeceğini söyledi. Sonra da, onunla ilgilenmesi için fedailerinden birini çağırdı.' Sonunda, pek çok münakaşadan sonra,' kral madamı rehin bırakmayı teklif ettiği yüzüğe değer biçmesi için bir kuyumcu çağırmaya ikna etti. Kuyumcu yatağından kaldırılıp yüzük kendisine gösterildi, 'bunu inceler incelemez şaşkınlıktan donakaldı ve gözlerini kadına dikip evde kimi ağırladıklarını sordu. Kadın buna karanlık görünüşlü, çirkin bir orospu çocuğu, diye cevap verdi. Cebinde beş parası yoktu ve yüzüğünü rehin bırakmak zorunda kalmıştı. Kuyumcunun dediğine göre yüzük o kadar değerliydi ki, ülkede ancak bir tek adamın bunu takmaya gücü yetebilirdi; o adam da Kraldı... İhtiyar Jezebel'le fedaisi konuklarının olağanüstü niteliğini öğrendikten sonra şaşakaldılar ve dizlerinin üstüne çöküp aman dilediler. Kral en sevecen haliyle onları bağışladı, gülerek yüzüğün bir şişeyi daha karşılayıp karşılamayacağını sordu.'[6]

Kıyafet değiştirip kendi aralarında rol yapmaya olan düşkünlükleri göz önünde tutulursa, saraydaki soyluların en sevdikleri eğlencelerden birinin de tiyatro oluşuna şaşırmamak gerekir. Püritenlerin zalimce ezdikleri tiyatro, Charles tarafından hızla canlandırılmış ve yenilik olarak kadın rollerini (eskiden oğlanlar oynardı) artık kadınların oynamasına izin verilmişti. Tiyatrodaki bu devrimin Restorasyon dönemi tiyatrolarında, perdenin her iki tarafında çalışan kadınlar üzerindeki etkisi büyük olacaktı.

Püriten iktidarından önceki günlerde olduğu gibi, kentin fahişeleri tiyatroya üşüştüler. Burada, seyirciler arasındaki saray mensupları, beyefendiler ve esnafın içinden seçkin avlar bulunabiliyordu. Hemen hemen anında iki özel türde tiyatro fahişesi türedi. Birincisi, seyirciler arasında dolaşıp meyve, program ve kendilerini satan; ya da diğer fahişelerle müşterileri arasında aracılık yapan portakalcı-kızlardı. Bu meslekte başarılı olmak için çeşitli yetenekler gerekiyordu ve bunların en önemlilerinden biri de hazırcevaplıktı. 'Orange Betty' Mackerell, portakalcı fahişelerin neredeyse efsaneleşmiş bir örneğidir: Fiziksel gücü ve şimşekten hızlı dilinin yanısıra, hafifmeşrepliği sayesinde de çok beğeniliyordu. Çağdaş bir hicivde salondaki sözü sohbetiyle tanınan kişilerin 'Orange Betty'le çene yarıştırmakta' oldukları anlatılır.[7]

İkinci tür tiyatro fahişesi gerçek birer profesyonel; salonun içinde çalışmakta uzmanlaşan kadınlardı. Bu hanımlar, taktıkları maskelerden dolayı 'vizard' olarak bilinirlerdi. Pepys bir oyunda bunlardan birinin yanında oturduktan sonra günlüğünde şöyle anlatır: 'Bir fahişe olduğunu sanıyorum, çünkü doğru düzgün her erkeği tanıyor ve onlara Jack ve Tom diye, isimleriyle sesleniyordu. Oyun bitmeden alıp götürdüler.'[8] 1691'de John Dryden tarafından kaleme alınmış biraz safça bir piyes girişinde de tiyatrodaki seks ticaretinin bu ustaları iş üstünde anlatılır:

İzin ver Sevgili Stephen, anlatayım sana,
İkinci sınıf Orospuların Numara ve Oyunlarını,
Tiyatro Aşifteleri, açık saçık giysiler içinde,
Her Gece bir kurbanın Adresini alırlar;
Kalmış cebinde belki de son bir kuruş,
Üstünde bayağı bir elbiseyle gömlek,
Tiyatroya giderler ve efendice oturup
Gürültülü salonda kurban ararlar:
Ne kavuklarıyla *Türkler*, ne şapkalarıyla *İspanyollar*
Ne de minicik kravatlarıyla *Quaker*'lar
Daha dikkat çekmez bu Bayağı Orospudan
Yüzünde Maskesi ve sırtında giysisiyle
Tiyatro onların işyeridir, burada
Her gece oturur, Kokuşmuş Mallarını satarlar:
Sessizce ve çığırtkansız da olsa,
Yine de en çok veren alır götürür malı
Bir süre onun Aşk Tuzağından tadar,
Kadın Parayı alır, adamsa İlleti.
Maskenin arkasında kıkırdaşıp durular,
Ve salona hesaplı bakışlar fırlatırlar,
Oyuncuların dediklerine hiç aldırmazlar,
Oyunu seyretmek değildir işleri.[9]

(Her zamanki gibi, 'illeti', yani belsoğukluğunu fahişeden kapan zavallı erkek müşteridir; aksi hiç olmaz.)

Salonun otuz basamağı en azından üç sınıf fahişenin avlanma alanıydı. En pahalı kadınlar, gündemde olan saraylılarla soyluların bulunabileceği salonda ve localarda gezinirlerdi. Burjuvaların yeri orta balkonda fiyatları daha hesaplı olan kadınlar bulunurdu. Sarhoş pezevenklerin de sık sık buraya doluştukları anlaşılmaktadır. Son olarak da, üst balkon avamdan kişilerle ucuz ve yoksul sokak kadınlarının bulunduğu yerdi. Fahişelerle pezevenkleri kendi aralarında öyle patırtı yaparlardı ki, oyun yazarları bu durumdan sık sık yakınırlardı:

–Bazısı var ki, Şehvet
İhtiyaçlarını bizim Orta Balkonlarda karşılar:
İriyarı Kabadayılar körkütük sarhoş gelir,
Birbirlerinin fahişesine asılıp alırlar:
Kavga edip olay çıkarır,
Orospu Çocuğu diye bağırır, vurur, ama asla yıkılmaz:
Böylece fahişeler için kükreyip dövüşür
Ve burayı geneleve çevirirler[10]

Son derece tutulan bir tiyatro fahişesi olan 'Kara Bess' köylü bir kadın olup, karşı konmaz çekiciliğiyle Dorset Kontunu ele geçirmişti. Kont, aşağıdaki dizeleri ona yazdı:

> Çiftçi ile ağayı, saçmalayan soytarıyı
> Evde büyülemiş en iyi giysisiyle;
> Şimdiyse hem salonu, hem locaları süsler
> Ve en gururlu hovardalar bile boyun eğer;
> Bütün kalpler titrer, ne zaman çıkagelse,
> Ve çarpmaya başlar, Lord Craven'in trampetleri gibi.[11]

Bess, kadın 'ustalarının' aşağılamalarına hiç kulak asmıyordu. Soylu bir kadın ona Dorset'in orospusu diye seslenince, Bess 'En azından akıllı bir adamı hoşnut ettim,' diye yanıt verdi. 'Bütün serseriler de yatakta seninle dans etsinler!'[12]

Fuhuş, tiyatrocular arasında da kök salmıştı. Restorasyon döneminde sahne, kendini yoksulluktan kurtaracak yetenek ve azime sahip aşağı sınıftan pekçok kadın için ikinci ve parlak bir mesleğin çıkış noktasıydı. Oyunculuk iyi para getirmediğinden, tek başına yoksulluktan kurtulmak için yeterli değildi. Bu nedenle oyuncular ya iyi birer evlilik yapmak, ya da para getiren ek bir iş olarak fuhuşa yönelmek zorundaydılar. Oyuncu kadınların sahneyi, zengin müşterileri çekmek ve çoğu zaman da, zengin bir damat bulmak için vitrin olarak kullanma adeti yaygınlaştı. Çok geçmeden 'aktris' sözcüğü 'fahişe' ile eşanlamlı oldu. Ne de olsa, hiciv üstadı Tom Browne'ın dikkat çektiği gibi: 'Güzel bir Kadının Tiyatroda dürüst kalması, bir Eczacının Sıcak Havada Melâsını Sineklerden koruması kadar zordur; Seyirciler arasındaki bütün Zamparalar onun Bal Çanağının çevresinde vızıldıyor olacaktır.'[13]

Böyle bir bal çanağının sahibi Elizabeth Barry'di. Yoksulluk içinde doğan Elizabeth sahneye, ilk kez 1674'te, on altı yaşındayken çıktı. Büyük bir fiyasko oldu. Ancak, pek beklenmeyecek bir yetenek avcısı olan kurnaz Rochester kızda gizli bir takım yetenekler görmüş olacak ki, onu kanatlarının altına aldı ve başarılı bir oyuncu yapacağına dair bir arkadaşıyla iddiaya girdi. Rochester altı ay boyunca Elizabeth'e yoğun bir eğitim verdi. Oyuncu ve menajer Thomas Betterton'a göre, ona 'her duygunun anlamını hissetmeyi; yalnızca doğru ses tonu kullanmayı değil, aynı zamanda karakterlerin içinde bulunduğu duyguları kavrayıp tüm davranışını bunlara uydurmayı'[14] öğretti.

Anlaşılan, Rochester 'metod' oyunculuğunun ilk öğretmeniydi. Büyük başarı kazandı ve Barry sahnelere döndükten sonra Betterton onu 'eşsiz' olarak niteledi. Kız, en donuk bir oyunu bile çok üstün nitelikli bir hale getirebiliyordu.

Bu işbirliğinin bir başka sonucu da Rochester'ın kıza duyduğu aşk oldu.

Ancak, bu karşılıksız bir aşktı. Yeni elde ettiği başarı Elizabeth'e çok sayıda zengin âşık kazandırmıştı. İlişkilerinin ilk ateşi söndükten sonra Rochester genelde açıkta kalıyordu. Düş kırıklığı içindeki Pygmalion Elizabeth'e, 'Seni lanetlemem olanaksız,' diye yazdı. 'Ama hiç olmazsa kendi kendime acımama izin ver; sen bana hiç acımayacaksın.'[15]

Barry kibiri ve sevgililerine duygusal davranmamasıyla ün salmıştı. Tom Browne şöyle yakınıyordu: 'Bütün gece yanında yatsanız da, ertesi sabah cebinizde beş pound daha yoksa eğer, sizi tanımaz bile.'[16]

Her şey bir yana, Elizabeth Rochester'dan pek para almadı; adam ona sağlam bir eğitimle bir de kız çocuğu verdi. Öte yandan, ünlü oyun yazarı George Etheredge Elizabeth'le olan ilişkisinden sonra ona cömert bir armağan verdi. Elizabeth oyuncu-fahişe olarak uzun ve görkemli bir kariyer sonrasında taşrada, Acton'a çekildi. Ölümünden sonra çağdaşı Colly Cibber onun için şunları yazdı:

> Bayan Barry büyük karakterleri canlandırırken olağanüstü vakara sahipti, tavır ve hareketleri üstün ve son derece haşmetli olurdu; sesi tok, net ve güçlü çıkar, hiçbir şiddet ya da ihtiras ona ağır gelmezdi. Hüzüne, ya da şefkate kapıldığında ise, en etkileyici bir melodiye ve yumuşaklığa gömülürdü. Heyecan verici acıma sanatında gördüğüm ve hayal edebileceğiniz bütün aktrislerden daha güçlüydü.[17]

Restorasyon döneminin en tanınmış ve en sevilen oyuncu-yosması kuşkusuz efsanevi 'güzel, akıllı' Nell Gwyn'di. Gwyn, bataklıktan çıkıp Kral II. Charles'ın en sevgili ve uzatmalı metresi olmuştu. Bir anlamda Nell'in Covent Garden'ın arka sokaklarında bir batakhanede doğmuş olması pek uygun düşmüştü. Yoksul olmakla birlikte, yeniden doğan İngiliz tiyatrosunun kapılarını kadın yeteneklere ardına kadar açtığı bir dönemde yetişti. Üstelik, Nell tiyatroya pek de yakındı. King's Theatre, annesinin batakhanesinin köşesindeydi ve Nell tiyatronun aktörler, aktrisler ve fahişelerden oluşan renkli dünyasını her gün görüyordu. Nell çocukken annesinin evindeki müşterilere 'keskin su' (Nantes brendisi) servisi yapıyordu. Bu, hırslı bir kız için uygun bir çıraklık dönemiydi, çünkü bu işte de zeki ve hazırcevap olmak gerekiyordu.

Nell on üçüne geldiğinde portakalcı kız olarak tiyatroda çalışmaya başladı. Orada güzelliği, çekiciliği ve zekâsı çok geçmeden aktörlerin dikkatini çekince, kısa zaman içinde sahneye geçti. On beşinde ufak tefek rollere çıkıyordu ve aktör-menajer Charles Hart'ın metresi olarak ilk önemli başarısını da kazanmıştı. O bıkmaz usanmaz tiyatro seyircisi Samuel Pepys, Nelly ile ilk kez 23 Ocak 1667'de, bir arkadaşı onu kulise götürdüğünde tanıştı: 'Ve Knipp hepimizi içeri alıp Nelly'i getirdi. Bugün Celia rolünü pek iyi oynayan,

çok güzel bir kadındı... Onu öptüm, karım da öptü; ve ne güzel bir kadındı.'[18]

Yaradılış olarak 'saygısız, pişkin ve son derece iyi taklitçi'[19] olan Nell'in eşsiz bir de oyunculuk yeteneği vardı: Dryden'in *The Maiden Queene* adlı oyununda oynadığı 'çılgın kız' Florimell rolüyle Restorasyon tiyatrosunun yıldızı haline gelmişti. Pepys Mart 1667'de oyunu ilk seyrettiğinde kendinden geçti:

> Nell'in oynadığı bir Florimell rolü var ki, bir daha ne bir erkekten, ne de bir kadından buna benzer bir şeyi görebilirim. Kral ile York Dükü de oyundaydılar; ancak inanıyorum ki, bu kadar büyük bir oyunculuk dünyada görülmemiştir. Nell önce çılgın bir kız olarak, sonra da, asıl en güzeli, genç bir delikanlı olarak oynadı ve duruşu, hareketleri hayatta gördüğüm en bıçkın delikanlıdan bile daha bıçkındı. İtiraf edeyim ki, ona hayranım.[20]

Bir piyesin kadın kahramanının 'bıçkın,' ya da dönemin moda delikanlılarından birininin rolünü oynaması aktrislerin dar pantolonlar içinde bedenlerinin güzelliğini sergileyebilmeleri için sıkça başvurulan bir yöntemdi. O dönemde Bayan Nelly'nin özellkle güzel ve biçimli bacakları olduğu da bilinen bir gerçekti. Kral –baş aktrisiyle birlikte– *The Maiden Queen*'i o kadar beğendi ki, sarayda sahnelenmesini emretti. O günden sonra Nell'in yıldızı parladı.

Bal çanağına koşan ilk saraylı, tanınmış salon adamı Buckhurst oldu. Sahneyi bırakması için Nell'e yılda 100 sterlin verdi ve kısa bir süre için Epsom'da onunla birlikte bir 'şenlik evi' açtı. Ancak, ilişki uzun sürmedi ve çok geçmeden Nell sahnelere geri dönüp bu kez Buckhurst'ün kardeşi Dorset Kontu Charles'ın gözüne girdi. Nell çok geçmeden ikinci mesleğinde daha da yükseldi ve önce kralı geceleri ara sıra ziyaret etmeye başladı; sonra da kralın baş metresi oldu. Zengin ve güçlü saraylıların rahibi Piskopos Burnet onun için şöyle yazdı:

> ... sarayda gelmiş geçmiş en patavatsız ve en kontrolsüz yaratık. Kral ölene kadar gözden düşmedi ve çok büyük paralarla yaşatıldı. Buckhingham Dükü bana... onun kraldan atmış bin pound'dan fazla para aldığını söyledi. Herkese o kadar neşeli davranır ve kralı sürekli öyle eğlendirirdi ki, yeni metresler bile onu uzaklaştıramadılar... (O) krala, benim üçüncü Charles'ım derdi. Daha önce de aynı isimde iki kişinin metresi olmuştu (yani Hart ile Dorset).[21]

Aksi Burnet'in de dediği gibi, başka metreslerin göze girip gözden düşmesi 'Bayan Nelly''nin yıldızını asla söndürmedi. O, her zaman kralın haremindeki kadınların rolü konusunda ayakları yere basan bir bilince sahipti.

Başrakibesi olan Fransız kadının; Louise de Kéroualle'in pozlarına ve ikiyüzlülüğüne ayıracak zamanı yoktu. Louise'in kralın fahişesi olarak dikkatleri kendi üzerinden çekmek için sürekli havalara girdiğini düşünüyordu. Nell onun için kısaca şöyle diyordu: '(O) soylu bir insan olma iddiasında. Fransa'da herkesin akrabası olduğunu iddia ediyor ve birisi öldüğü anda yaslara giriyor. Pekâlâ! Eğer o kadar soylu biriyse, neden yosmalık yapıp da kendini alçaltıyor? Utancından ölmesi gerek... bana gelince, bu benim mesleğim; ben daha üstün olma iddiasında değilim.'[22]

Üstelik bu meslek ona bolca para da kazandırıyordu. Yalnız, Charles ölüp yerine donuk kardeşi II. James geçtiğinde kısa bir belirsizlik dönemi yaşadı. Yeni kral sarayda çoğu zaman Nell'in keskin zekâsının hedefi olmuş; Nell ona 'kasvetli Jimmy' adını takmıştı. Öte yandan, Charles'ın son sözleri 'Zavallı Nelly'nin aç kalmasına izin vermeyin,' oldu ve James de ağabeyinin son arzusu olarak buna saygı gösterdi. Nell'in Charles'dan aldığı 4000 sterlin yıllık maaş bitse de, James onun bütün borçlarını ödeyip yaşam boyu yılda 1500 sterlin tutarında cömert bir de maaş bağladı. Bunlara ek olarak, eski kral metresi, Charles'ın uzun yıllar süren ilişkileri boyunca kendisine bağışladığı evlere, malikâne ve gelirlere de sahip olacaktı. Böylelikle, bir zamanların kenar mahalle çocuğu yaklaşık 100,000 sterlin tutarında bir servetin sahibi oldu. Vasiyetnamesinde 'evler, araziler, kiralık mükler, ofisler, hanlar, maaşlar, yıllıklar ve miraslardan'[23] söz edilir. Pall Mall'daki evi en azından 10,000 sterlin ederken, Windsor'daki evi Burford House'a bunun en az iki misli değer biçiliyordu. Charles avam kökenlerinden dolayı Nell'e ünvan bağışlamakta çekimser kalmış (ölümü üzerine Greenwich Düşesi olması sürüncemede kalmıştı); ama oğulları Charles'ı St. Albans Dükü yapmıştı. Böylelikle, bugün bile varlığını sürdüren bir dükalık hanedanı, Nell Gwyn ile II. Charles'ın soyundan gelmektedir.

Nell Gwyn zengin ve ayrıcalıklı Restorasyon sosyetesinde kendine yer edinen tek yoksul kız olmasa da, yaşamı eşsiz bir yoksulluktan servete yükseliş öyküsüdür. Sınıflar arasında sağlam sınırların bulunduğu bir toplumda, hırslı ve yetenekli bir kadına açık meslekler yalnızca fuhuş ile bir ölçüde de sahneydi. Vurgulamak gerekir ki, hiçbir aktör Nell kadar çok para kazanamazdı ve hiçbir erkek bataklıktan saraya yükselme düşünü gerçekleştiremedi. Öte yandan, bunun Nell'in başarısını gölgelememesi gerekir. Onun başarısında sözümona 'saygınlık' standartlarına verilmiş hiçbir ödün yoktu ve belki de sırrı buydu. Nell hangi çevrelerde bulunursa bulunsun, her zaman kendi asi, çılgın kimliğinde özgürdü: Rochester onun için 'Halkın sevgili yosması' demişti. 'Yaradılış olarak neşeli, esprili, zevk düşkünü ve seksi içtenlikle seven biri olarak, başarılı yosmaların sosyal kabul gördüğü bir çağda fuhuşu onurlu ve kârlı bir meslek olarak seçti.'[24]

Nell Gwyn bu yolla meslekteki alelade hemcinslerinden olabildiğince yükseğe tırmandı; en büyük başarısı da işte buydu.

Aristokrasinin ahlakî düşkünlüğü onsekizinci yüzyıl tarihine de canlılık katan en önemli konulardan biri olmayı sürdürmektedir. Fransa'da XIV. Louis sonunda 1715'te ölmeyi becerdi. Onun uzun saltanatı 'Fransız tarihinin en müstehcen ve en düşkün dönemlerinden biri' oldu. Bu dönemde Kral Naibi Orleans Dükü'nün liderliğindeki sosyete, 'kendilerini bir ölçüsüzlük ve hafifmeşreplik âlemine kaptırdılar.'[25] Yıllar içinde soylular gitgide daha alaycı bir hale gelip yoldan çıktılar. İngiltere'de, aristokrat gençlerin kurduğu Mohock'lar gibi çeteler geceleri Londra sokaklarında geziyor, eğlence için masum halkı soyuyor, tecavüz ediyor ve öldürüyorlardı. Bunların ünvan sahibi büyükleri ise ünlü Hell-Fire (Cehennem Ateşi) kulübü gibi özel tarikatlar kuruyorlardı. Bu kulübün toplantılarında lordlarla leydiler eski bir katedralin yıkıntılarında âlemler yapıp eş değiştirerek eğleniyorlardı. Hem yüksek sınıfın bakirelere düşkünlüğü, hem de 'İngilizlerin Günahı'; yani, İngiliz toplumunun ileri gelenleri arasındaki kırbaçlama merakı hızla yayıldı. Fransız tarihçi Taine, bir İngiliz 'Don Juan''ının kısa ama doğru bir tanımını yaptı: 'Ödünsüz gurur, başkalarını ezme arzusu, mücadele sevgisi, yükselme ihtiyacı, bunlar en önemli özellikleridir. Bunlarla karşılaştırıldığında, şehvet ikinci planda kalır.'[26]

Böylesine sevimli özellikler cinsler arasında pek yakın ilişkilere olanak tanımıyordu. Bu ilişkiler çok geçmeden azçok gizli bir savaş şekline dönüştü. 'Erkekler kadınları rahatlıklan için kullanacakları birer araç olarak görmeye başladılar. Kadınlar da erkekleri iğrenç birer yaratık olarak görüyorlardı ama ne yazık ki onlarsız da olmuyordu.'[27]

Böylesi bir küçüseme ve saldırganlık temeli üzerinde, Sade Markisinin cinsel şiddeti oldukça dikkat çekicidir. 18. yy'ın sonlarında açan Fransız aristokrasisinin bu çiçeği (ne yazık ki bazı 'özgürlükçüler' tarafından hâlâ kadınları cinsel özgürlüğe kavuşturan kişi olarak anılmaktadır), fahişeleri ve işçi sınıfından başka kadınları hapsetmekten, işkence etmekten, zehirlemekten zevk alırdı. Zevklerini uzun uzun ve sıkıcı bir biçimde yazdı ve kendi sınıfının duyarlılıklarına kendi ismini vererek dönemi noktaladı: Sadizm.

Aristokratların aşırılıkları bağlamında, Rus İmparatoriçesi Büyük Katerina'nın (1762-96) sarayı ilginç bir farklılık gösterir. Burada, yüksek sosyete bir erkeğin değil, bir kadının cinsel alışkanlıklarını örnek alıyordu. Katerina'nınhem iktidara, hem sekse muazzam bir iştahı vardı. Her iki zevkini de kendi eliyle seçtiği özel bir erkek gözdeler grubu içinde tatmin ederdi. 'Küçük Hermitage', Hell-Fire klübünün Rusya'daki bir tür karşılığıydı. Katerina'nın fahişelerinin büyük çoğunluğu, meslek yaşamına sarayın muhafız birliğinde çavuş olarak başlayan Korsakov gibi, 'halk adamlarıydı.' Katerina'nın geçici yatak arkadaşlarının en azından bir düzinesi sonunda

sarayda mevki sahibi olup, hizmetlerine artık gerek kalmayınca maaş bağlanarak, onurlu bir biçimde emekliye ayrıldılar. İmparatoriçenin erkek fahişelerinin en ünlüsü çok sevgili arkadaşı, dostu, danışmanı ve aslında her yönüyle kocası olan Potemkin'di. Katerina'nın yalnızca kalbine değil, ordularına da hükmetti ve sonunda Rusya'nın en güçlü adamı haline geldi. 'Prenslerle Büyük Dükleri sanki birer uşak karşılarmış gibi karşılaması, Katerina'nın dairesine çıplak bacaklarıyla, bir ropdöşambr içinde derbeder dalıvermesi, onun her şeye yeten gücünün bir göstergesidir.'[28]

Katerina'nın sarayındaki hanımefendiler de büyük bir hevesle kraliçelerini örnek alıp erkek gözdeler tutmaya, Küçük Hermitage'ın sefahatini taklit eden bir birlik olan Doğa Filozofları Kulübüne katılmaya başladılar. Rusya İmparatoriçesinin öyküsü olağandışı bir örnek olmakla birlikte yine de, kendi başına iktidarla zenginliğin, her zaman yalnızca erkeklere özgü olmayan cinsel aşırılık için karşı koyulmaz bir tahrik unsuru olduğunu göstermektedir.*

Fransız sarayında iktidarın dizginleri tabii erkeklerin elindeydi ve burada da metres tutmak pek modaydı. Güneş Kral Louis de en az kuzeni İngiltere Kralı II. Charles kadar metreslerine düşkündü. Bunların en sonuncusu olan ciddi Madame de Maintenon, Fransız sarayına asık suratlı bir dinsellik havası getirmişti. Sonuç olarak, Louis'nin ölümünden sonra Fransız soyluları bir kez daha ahlaksal sınırlamalardan kurtulup önce Orleans Dükünün, sonra da XV. Louis'nin önderliğinde, 'gösterişli çapkınlık' alışkanlıklarını Devrime kadar sürdürdüler. İngiltere ve Rusya'da olduğu gibi burada da soylulara ve özellikle de hanedana fahişelik etme mesleği yetenek ve girişimciliğe bağlıydı.

Çağın olağanüstü ürünlerinden biri de kibaryosma, entellektüel ve sanatsever Claudine du Tencin'di. 1685'te Grenoble'da doğan Claudine ilk başta kendisi için uygun görülen evlilikten kurtulmak için kaçıp bir manastıra sığındı. Genç Claudine burada görünüşte büyük bir vurdumduymazlıkla bir dizi ilişki yaşadı (bunlardan biri şair Louis Camus'ydü. Ondan olan oğlu ilerde filozof d'Alembert olacaktı). Claudine manastırdan ayrıldıktan sonra, 'ilkesiz bir başrahip'olan erkek kardeşi onu Fransa Kral Naibine tanıştırınca, naibin baş metresi oldu. Anlatılanlara göre, fırtınalı bir ilişkileri vardı ve Claudine son bir münakaşanın ertesinde ahlaksız Orleans'ı terkedip Başbakanı Cardinal Dubois'yı seçti. Kardinal de minnet duygularıyla Claudine'in kardeşini piskoposluğa yükseltti. Claudine'in sonraki sevgilisi güçlü Richelieu Düküydü; ancak sonunda entellektüel ve edebi bir kariyer uğruna onu da terketti. Fahişelikle geçmiş bir ömrün kazandırdıkları kendi salonunu açmasına olanak tanıdı. Burası Fransız kültürel yaşamının en parlak ışıklarının uğrak yeri olunca, bir zamanların fahişesi, filozof Montesquieu

*Büyük Katerina ile ilgili daha fazla bilgi için bkz: de Madariaga, Isabel, *Çariçe Katerina: Çağının Sınırlarını Zorlayan Kadın*, Sabah Kitapları, İstanbul, 1997.

gibi gibi yetenekleri ağırlamaya başladı. Claudine du Tencin, yalnızca 'günahlarının kazancıyla' yaşamının sonuna doğru kaleme aldığı kitaplarıyla değil, belki daha da önemlisi, bütün yaşamı boyunca gösterdiği, bastırılmaz bağımsızlık duygusuyla anılmaya değer.

XV. Louis'nin tahta çıkmasından önce Fransa krallarının başmetresleri hep soylu ailelerin kızlarıydı. Ancak yeni kral önce Madame de Pompadour, arkasından da Jeanne, Comtesse du Barry ile bu geleneğe son verdi. Pompadour; ya da asıl adıyla Jeanne-Antoinette Poisson, ilk başta alçakgönüllü, ünvansız bir burjuvaydı. Güzelliği ve zekâsıyla Fransa'nın en arzu edilen kadınlarından biri haline geldi. Platin sarısı saçları ve özellikle de cildinin 'eşsiz' dokusuyla ışıltısı --çağdaşları tarafından 'gölgesiz'; ve bir 'güneş şöleni' olarak tanımlanıyordu– soylu Charles Guillaume la Normant d'Etoiles ile mantık evliliği yaparak saraya girdi. Güzel Jeanne-Antoinette burada, bir maskeli baloda kralla tanıştı. Yirmi dört yaşında ve güzelliğinin doruğundaydı. Kral büyülenmiş gibi, onun peşine düştü, ama onun bedeli çok yüksekti ve kralla yatmadan önce baş metresi olmak istiyordu. Majestelerinin bu koşullara boyun eğmesi 'kraliyet âdetlerinde görülmemiş bir durum' olarak nitelendi. Kralın yatak odasının yalnızca soylu bir fahişeye açık olması ilkesi ortadan kalkmıştı. Yeni başmetres Pompadour Markizi yapıldı ve Jeanne-Antoinette 1764'teki ölümüne dek, yirmi yıl boyunca sarayda, 'neredeyse Fransa kraliçesi' olarak, bu ünvanla hüküm sürdü. Du Tencin gibi Pompadour da hem yetenekli, hem de güzeldi; yaşamı boyu kralın en güvendiği danışmanı olması bir yana, tüm sanatların koruyucusu ve destekçisi olarak da Fransız kültür yaşamı üzerinde kalıcı bir etki bıraktı.

Pompadour'un yerine geçmişi Nell Gwyn'inkine çok benzeyen bir kadın geldi. Jeanne, Comtesse du Barry bir hancı kadının kızıydı; babası bilinmiyordu. Asıl adıyla Jeanne Bécu, annesi başkentin en tanınmış kibar fahişelerinden birinin evine kâhya olunca, daha çocukken Paris'e götürüldü. Zaman içinde annesi bir kâtiple evlenince Jeanne da eğitim için bir manastıra gönderildi. Tıpkı Claudine du Tencin gibi, o da burada seks işinin inceliklerini öğrendi. Çıraklık döneminden sonra manastırdan ayrılıp dönemin ünlü madamlarından Madame Gourdan'ın yanında çalışmaya başladı. Genç kadın büyük olasılıkla burada Kont Jean du Barry ile tanışıp metresi oldu. Kontun kendisi de yüksek sosyetede bir tür seks simsarıydı. Du Barry kentteki fahişeler arasından gelecek vaat eden metresler seçip onları zengin sınıflarla beraber yaşamak üzere eğitmeyi ve sonunda da en yüksek fiyatı verene devretmeyi kendine iş edinmişti. Jeanne metresiyken du Barry kraliyet fahişeliği görevinin boş olduğunu öğrendi ve genç kadını bu rol için hazırlamaya koyuldu.

Jeanne kontun küçük kardeşinin eşi olarak saraya tanıtıldı ve anlatıldığına göre kral genç kadının yalnızca güzelliğine değil; zekâsına, zevkine, 'neşesine ve cömertliğine' de hayran kaldı. Kökenlerinin utanç verici ayrıntıları

ortaya çıkmaya başladığında balık artık oltaya takılmış; aşağı tabakadan Jeanne'ın baş metreslik tahtına çıkması garantilenmişti. Kral onu saraydaki soylu çevreye kabul ettirmek için kağıt üzerinde du Barry'nin kardeşiyle evlendirerek pırlantalardan ve sahte bir doğum sertifikasından oluşan bir çeyiz verdi. Böylece aristokrasinin bütün gereklerine sahip olan Madame du Barry, Louis'nin 1774'teki ölümüne dek saraya hükmetti. Fransız sarayının ikiyüzlülüğüne ve züppeliğine rağmen, tıpkı yüzyıl önce İngiliz sarayındaki Nell Gwyn gibi, bataklıktan soyluluğa giden aynı göz kamaştırıcı yükselişi gerçekleştirmişti.

Ne yazık ki, sınıf atlamanın karşılığında en yüksek bedeli ödedi ve Fransız Devriminin kanlı dehşeti sırasında yargılanıp idam edildi. Davasında, 'utanç verici fahişeliği' çok vurgulandı. 'Yurttaş Dubarry' sonuna kadar hayatının bağışlanmasını diledi; giyotinin başında bile 'hiçbir zaman kimseye bir zararı dokunmadığını' söyleyerek kendisini kurtarmaları için halka yalvardı. Bunun hiçbir yararı olmadı ve 50 yaşındaki eski kral metresi 8 Aralık 1793'te giyotinle idam edildi. Son sözleri celladına acıklı bir yakarıştı: 'Bir dakikacık daha, bay cellat... bir saniye daha...'[29]

İngiltere'deki II. Charles gibi, XV. Louis de kendini yalnızca metresleriyle sınırlamayıp, pek çok gelgeç cinsel ilişkinin de keyfini sürdü. Kralın zevklerine hizmet etmek için o dönemin Fransız aristokrasisine yakışır bir biçimde, son derece incelikli ve resmi bir sistem kurulmuştu. Kral, Versailles'daki arazisinin Deer Park bölgesinde göze batmayan bir ev satın almıştı. Evin ismi olan Park-aux-Cerfs de buradan geliyordu. Bu eve sürekli, her biri kraliyet madamı Mére Bompart tarafından özenle seçilmiş yeni yetme güzeller geliyordu. Mére Bompart'ın kendisi de heybetli bir kadındı ve Madame du Barry'nin *Mémoires secrétes*'indeki (Gizli Anılar) şu bölüme konu olmuştu:

> Doğruyu söylemek gerekirse, Mére Bompart harika bir yaratıktı. Gözlerinin önüne iri yarı değil, ufak tefek; ince değil, tombulca; genç değil, yaşlıca; ayağı güzel, gözleri güzel, bir asker kadar sağlıklı, entrikaya yatkın, şaraptan başka hiçbir şey içmeyen, yalandan başka söz söylemeyen; işine geldiği gibi, Tanrı adına ya yemin eden, ya da inkâr eden bir kadın getir. Öyle birini hayal et ve işte, Parc-aux-Cerfs'deki hücrelere kadın bulan baş pezevenk Mére Bompart'ı karşında göreceksin. O her türlü insanla iş yapardı... Sarayda kralla benim dışımda herkes onu iyi karşılardı; biz ona dehşetle bakardık.[30]

İster soylu, ister halktan olsunlar, genç ve güzel kızların aileleri kızlarını bu kraliyet haremine göndermekte hiçbir sakınca görmezlerdi. Kızlar dokuz

yaşında bu eve girer, o günden sonra 'madame'ın sıkı disiplin ve terbiyesi altında yetişirlerdi. Du Barry'ye göre Rompart 'Soylu bir kan taşıyordu ve Burgundy'nin en iyi ailelerinden birinden geliyordu.' Kızlar görgü, müzik, resim, dans, tarih ve edebiyat dersleri alır; on beş yaşına gelip de kralın koynuna girebilecek kadar olgunlaşmış ve yontulmuş kabul edildiklerinde, krala takdim edilirlerdi. Kendilerine kralın sarayda yüksek bir görevde bulunan bir Polonya asilzadesi olduğu söylenirdi. On sekizinde bu yüksek eğitim kurumundan 'mezun olurlardı.' Genç kadınların kraldan doğurdukları çocuklar sessiz sedasız bakıcı annelere gönderilir, kadınların kendilerine de birer çeyiz ve koca; o olmazsa bir manastırda 'saygın' bir emeklilik sağlanırdı.

Aşağı sınıftan aileler için Park-aux-Cerfs kuşkusuz iyi bir gelir kaynağı olmanın yanısıra, kızlarının sosyal konumunu değiştirmek için de bulunmaz bir fırsattı. Soylu ailelerse kızlarının seçilmesini (sözkonusu çeyiz bir yana,) kralın bir lütfu olarak kabul ederlerdi. Her durumda, hiçbiri kendi kızlarını cariye olarak satmakta herhangi bir sakınca görmediler. Aksine, anlaşıldığı kadarıyla hepsi de bu işten oldukça hoşnuttular. Öte yandan, tarih genç kızların kendilerinin kaderleri konusunda ne düşündüklerini belirtmez. Bunun Fransız ulusuna yüklenen maliyetine gelince: Park-aux-Cerfs o günlerde yılda 20.000 sterlin gibi, muazzam sayılabilecek bir tutar yutuyordu.

BÖLÜM 10

Sefahat Devri:
18. Yüzyılda Avrupa

Kadınlara yüklenen bütün suçlar içinde
OROSPULUĞU en başta göreceksin listede
Bu bayağı sözcük herkesin ağzında,
Sanki takma ismidir her kadının düşüşünde.
Kürsüyü yumruklayanlar OROSPUYA veriştirir
Ve lanetler fahişeyi: Daha başka ne denir?
Adalet kovalar onu arabaya dek
Orada, ahmaklığı için canı yanacak
Kırbaçlar, Kodesler, Hastalık– hepsi yüklenir fahişeye
Ama yine de, sanırım OROSPULAR bitmez hiç...
Yine de duygusu olan herkes reddetmeli
O kötü ADAMI, kadını Fahişe yapan ilk kez.

Lady Dorothy Worseley, 18. yy
aristokrat feminist, şair, kumarbaz[1]

Tarih boyunca toplumun her kesiminde genelevler bulunsa da, 18. yy'da yüksek sınıfların cinsel deneylere düşkünlüğü her türden özel zevklere seslenen yeni tip genelevlerin yaygınlaşmasına zemin hazırladı. Bu türün bir örneği Paris'te, Rue des Deux Ports'taki Mme Gourdan'ın eviydi. Bu hanımın yeniliklerinden biri, evinin orta yerinde saray denen büyük bir salon yaptırmasıydı. Fahişeler burada çarpıcı pozlar takınıp becerilerinin reklamını yaparlardı. Madam aynı zamanda son derecede geniş bir dizi cinsel hizmeti kapsayan; en çeşitli ve hatta en olağandışı zevkleri bile tatmin edecek bir menü sunardı. Biraz yardıma gereksinme duyanlar için pornografi ve 'tah-

rikçi köleler', röntgenciler için başkalarının cinsel etkinliklerini seyredebilecekleri bir gözetleme odası, sado-mazoşist eğilimli müşteriler için de dehşetler odasının sunduğu zevkler vardı.

Mme Gourdan'ın evinde çalışan fahişelerin hem profesyonel, hem de uyumlu olmaları gerekiyordu. Bu amaçla tam ve ayrıntılı bir eğitimden geçirilirlerdi. Bu eğitim, taşradan, ya da kentin kenar mahallelerinden yeni gelen kızların temizlenip insan içine çıkacak hale getirildikleri havuzda başlardı. Buradan, fahişelik sanatları üzerinde daha derin bilgiler edinecekleri 'süslenme odasına' geçilirdi. Bu dersler kuşkusuz bir asır önce İngiliz madam Mother Creswell'in *The Whore's Rhetorick* (Fahişenin Söylevi) ismiyle bilinen hicivde anlatılan emirlerine benziyor olmalıydı:

> Ölen insanların çıkardığı sesleri kullanmayı unutmamalısın... Bunlara çığlıklar, iç çekmeler, kesik kesik sözcükler ve benzeri hoşluklar ekleyerek, Eşini zevkten eridiğine, bittiğine, tümüyle tükendiğine inandırabilirsin. Gerçi çok iş yapan Hanımlar genelde bir öpüşmeden ancak tahtadan, ya da taştan bir heykel kadar etkilenirler.[2]

Mme Gourdan'ın evine doluşan müşteriler zengin ve güçlü insanlardı. Çoğu, örneğin din adamları gibi, dıştan bakıldığında saygıdeğer bir konumdaydılar. Madame la Patronne, bunu hesaba katarak büyük bir düşüncelilikle yan sokaktaki masum görünüşlü bir evin içinden geneleve gizli bir geçit sağlamıştı. Madamın taşrada köylülerin alaylı biçimde, manastır olarak andıkları bir evi daha vardı. Zengin müşterilerin en gözde olanları uzun süreli sefahat âlemleri için buraya çekilirlerdi.

Mme Gourdan'ın fikirleri; özellikle de ortadaki saray yeniliği yaygın olarak taklit edildi. Yüzyılın ortalarında Paris'te olağanüstü başarılı diğer iki genelev sahibi olan Madame Paris ile Madame Dupuis de benzer kurumlar işletiyorlardı. Bunlardan birincisi 1740'larda ve 1750'lerde birkaç evi birden çalıştırdı. Bu evlerden biri olan Hîtel du Roule'da kadınların açık saçık giysiler içinde oturup zengin müşteriler tarafından seçilmeyi bekledikleri bir orta salon vardı. Mme Paris 1752'de on iki yaşındaki bir kızı iğfal etmek suçundan yargılanıp işten el çektirildi ve piyasanın öncüsü olarak yeri hemen Mme Dupuis tarafından kapıldı. Bu kadın da kariyerine profesyonel metres olarak başlamış, sırasıyla bir doktor, bir banker, bir silahşor ve bir başrahibe eşlik ettikten sonra, birikimleriyle ilk genelevine yatırım yapmıştı. Onunki randımanlı olsa da biraz garip bir yerdi; bir tür lüks hayvan pazarı gibiydi. Orta saray her an elli fahişeyle dolu olur, bunlar farklı renklerde kurdelalar ve aksesuarlarla gruplara ayrılır ve her kadının fiyatı açıkça belirtilirdi.

Diğer genelevler de seks piyasasının uzmanlık isteyen köşelerini tuttular.

Birisi yalnızca din adamlarına hizmet veriyor, bir diğeri yalnızca zenci kadınlar çalıştırıyor, yine bir başkası ise (çoğu sözde) bakirelerde uzmanlaşıyordu. En az bir genelev, güya kadınlarının hepsinin soylu ailelerden olmasıyla övünüyordu. Bu devirde Paris seks piyasasında çeşitlilik o kadar fazla ve rekabet o kadar yoğundu ki, bunların yan ürünü olarak ikinci derecede bir reklamcılık piyasası oluştu. Genelev sahipleri kentin işlek yerlerine adamlar koyup fahişelerinin erdemlerini –ve de günahlarını– tanıtan ve sundukları çeşitli özel hizmetleri sıralayan kartlar dağıttırıyorlardı. Bazı fahişeler de kendi kartlarını dağıtırken, matbaacılar da ayrıntılı genelev rehberleri basarak sektörden pay kaptılar. Seks ticaretinin yıldızı daha önce hiç görülmedik biçimde parlıyordu.

İngiltere'de de lüks ticari seks sektörü Fransız başkentine sık sık giden Mrs Goadsby isimli bir kadının 1750 civarında Soho'daki Berwick Street'te bir ev açmasıyla, Paris doğrultusunda bir evrim geçirdi. Paris'teki lüks evlerin büyük başarısını örnek alan Mrs Goadsby en yüksek fiyatlardan her türlü zevke hizmet etmeye başladı. Diğer madamlar da onu ilgiyle izleyip bu şekilde elde edilebilecek kârların büyüklüğünü anlamakta gecikmediler. Çok geçmeden Londra'da Fransız stili evler çok yaygın bir olgu haline geldi.

Londralı bir başka madam olan Miss Fawkland, Gourdan'ın izinden gidip, Westminster'deki St. James's Street'te bulunan bitişik üç evinden birinde profesyonel olarak bütün gün çalışmaya başlamadan önce fahişelerini sıkı bir eğitimden geçirirdi. Fawkland'ın evleri birer tapınak gibi döşenmişti. Bunlardan birincisi olan 'Aurora Tapınağında' yaşları on bir ile on altı arasında değişen, yeniyetme fahişeler çalışıyordu. Bu 'zevke ilk adım'da yaşlı başlı müşterilerin gencecik kızları okşayıp salyalarını akıtmalarına izin veriliyor, ama daha ileri gidemiyorlardı. 'Eğitimden geçtikten' sonra olgunlaşan kızlar Flora Tapınağına terfi ediyorlardı. Burası normal bir lüks genelevdi. Üçüncü ev olan Gizemler Tapınağı ise her türlü olağandışı zevke; özellikle de üst sınıfların pek sevdiği sado-mazoşist uygulamalara ayrılmıştı.

Miss Fawkland'ın genelev üçlüsü büyük başarı kazandı ve ülkenin ileri gelenlerini müşterileri arasına kattı. Bunlar arasında Cornwallis, Buckingham, Hamilton ve Bolingbroke lordlarıyla, yazarlar Sheridan ile Smollett vardı.

Kentin en lüks semtlerinde; kraliyet saraylarının, parlamento binalarının, soyluların konaklarının burnunun dibinde yoğunlaşmış olan lüks genelevler arasında Mrs. Hayes'in ünlü 'manastırı' da vardı. Burası, yenilik olarak teatral âlemlere el atmış bir evdi. 1770 yılında (genelevlerin en parlak devrinde) düzenlenen bu âlemlerden birinde birkaç milletvekili, konusunu Pasifik'te keşif yolculuğuna çıkan Kaptan Cook'un anlattıklarından alan küçük bir suareye katıldılar: 'Bu akşam saat tam 7'de 12 güzel peri, Kraliçe Oberea'nın (bu rolü bizzat Mrs. Hayes üstleniyordu) yönetiminde ve önderliğinde Tahiti'de kutlanan şekliyle ünlü Venüs Şölenini canlandıracaklar.' Tören sırasında;

Yere büyük ve güzel bir halı serdiler ve salonu kendilerini Venüs'e adamış aktörlerle aktrislerin takınabilecekleri çeşitli pozlara uygun eşyayla donattılar... Daha sonra erkekler, uzun bir çiviyi her şeye yeğleyen Otaheite'nin kızlarının benzer bir durumda aldıkları armağanları taklit ederek, metreslerinin her birine en az beş santim uzunluğunda birer çivi verdiler. Sonra törene başladılar ve âyinin gerektirdiği bütün aşamaları Santa Carlotta'nın (yani, Mrs. Hayes) talimatı çerçevesinde büyük bir beceriyle tamamladılar.'[3]

Müşteriler Mrs. Hayes'in 'manastırına' yaptıkları ziyaretlerin karşılığında yüksek fiyatlar ödüyorlardı. Hayali müşteriler sıralayan (ve bir ölçüde alaya alan) bir fiyat listesi, yine de belirli hizmetler karşılığında alınan bedeller için ayrıntılı bir rehber niteliğindedir:

9 Ocak Pazar

Meclis Üyesi Drybones için genç bir kız. Nelly Blossom, 19 yaşlarında, dört gündür kimseyle yatmamış ve bakire ..... 20 gine

Baron Harry Flagellum için en çok ondokuzunda bir kız. Bow Street'ten Nell Hardy, Bemers Street'ten Bats Flourish veya Chapel Street'ten Miss Birch ..... 10 gine

Lord Spaan için güzel bir kız. Hedge Lane'den Black Moll. Çok güçlüdür. ..... 5 gine

Albay Tearall için hanım hanımcık bir kadın. Taşradan yeni gelen ve henüz gözü açılmamış olan Mrs. Mitchell'in hizmetçisi ..... 10 gine

Dr.Frettext için, vizite saatlerinden sonra, genç ve hoş bir insan, tatlı dilli, beyaz derili ve eli hafif olmalı. Oxford'dan Polly Nimblewrist veya Mayfair'den Jenny Speedyhand ..... 2 gine

Bath'daki kaplıcalardan gelen ve Lord Alto ile olan ilişkisinde düş kırıklığına uğrayan Lady Loveit daha iyi birini istiyor ve bu akşam güzel hizmet görmeyi bekliyor. Yüzbaşı O'Thunder veya Swney Rawbone..... 50 gine

Ekselânslan Kont Alto için yalnızca bir saatliğine çekici bir kadın. Dunkirk'den gelen Mrs. Smirk veya Paddington'dan Miss Graceful ..... 10 gine

Lord Pyebald için bir el piket oynamak, göğüslere ellemek vesaire için. Başka amaç yok. Chelsea'dan Mrs. Tendrille..... 5 gine[4]

Burada lüks genelevlerin hizmet verdiği özel zevklerin hemen hemen tamamı görülmektedir: Mastürbasyon, ilişkiye girmeden sevişmek, bakireyle yatmak, kırbaçlamak– ve zengin kadın müşteri için de erkek fahişeler. Ka-

dın ve erkek müşterilerden alınan ücretler arasındaki fark çok ilginçtir. Bu, büyük olasılıkla cinsel hizmetler satın almak isteyen kadınların sosyal açıdan girdikleri büyük riskleri yansıtmaktadır. Ancak, belli bir talep sözkonusuydu ve Mrs. Hayes üst sınıftan leydilere ticari seks sunan tek madam değildi: Curzon Street'te Mrs. Banks isimli bir kadın her iki cinsten müşterilerine kadın ve erkek fahişe sağlıyordu. Bolton Street'teki Mrs. Redson ise hanımefendilerin kendi zevklerine göre, romantik seçimler yapmaları için odalarını veriyordu.

Bir de tabii, lezbiyen ticaret vardı. Suffolk Street'teki 'Cesaret Ana' ile Bow Street'te Miss Frances Bradshaw bu sektörde hizmet veriyorlardı. Anne ile Eleanor Redshawe isimli iki kızkardeş Tavistock Street'te... yüksek sosyetenin en ileri gelenleri için son derece gizli ve... göze çarpmayan bir Entrikalar Evi işletiyor... en soylu leydilere hizmet götürüyorlardı.[5] Drury Lane'de Mrs Elisabeth Wisebourne ise, yalnızca en iyi yosmaları için değil, aynı zamanda şu çağdaş hicivin değindiği 'aygırlarıyla' da ünlüydü:

> Adım WISEBOURN: Gelirler her taraftan
> Tatminsiz güzeller benim çatıma.
> Zengin kentli kadınlar, bazıları Saraya yakın
> Kocalarından nefret edip bu sporu seven;
> İktidarsızlarla evlenip Vâris isteyen;
> Ben her gün hizmet veririm
> Aygırlarına iyi para ödeyen bu gibilere
>
> Masallar doğruysa eğer, periyi tatmin etmek için
> Ünlü WISEBOURN genelde pusuya yatar
> Ve kentin dört bir köşesini dolaşır
> Yakışıklı gençler bulmak için
> Güçlü kuvvetli ve güzel yüzlü...[6]

Mrs Wisebourne yoğun bir biçimde bakire ticaretiyle de uğraşıyordu. Her sabah İncilini göğsüne bastırıp (çok dindar olduğunu hep vurgulardı) hanlarla tavernaları dolaşarak taşradan yeni gelmiş kızlar toplar; Londra hapishanelerini tarayıp güzelce olan tutsakları serbest bırakmaları için gardiyanlara rüşvet verir; 'tıpkı bir kasabın Smithfield'den kısrak seçmesi gibi' her gün St. Martin in the Fields kilisesinin önünde satışa çıkartılan çocukları incelerdi. Madamın satın aldıkları temizlenir, 'giydirilir, boyanır... ve fahiş fiyatlara kiralanırdı... hep onların genç birer şapkacı ya da rahip kızı olduklarını söylerdi.'[7]

Gerçek bekâretleri en yüksek fiyatı verene sunulduktan sonra, 'bekâretleri gerektikçe yerine konurdu.' Bakirelere yönelik talep her zaman için arzdan fazlaydı. Çağdaş deyişle, 'gülün buruşuk yapraklarını yeniden düzen-

lemek' için kullanılan teknikler o kadar yaygınlaşmıştı ki, yüzyıl içinde bakirelerin fiyatı 50 sterlinden 5 sterline kadar düştü.

John Cleland'ın 1748'de yayınlanan romanı *Fanny Hill*'e adını veren kahraman da Mrs Wisebourne'un kızlarıyla benzer bir yolu izler. Londra'ya iş aramak için gelen acemi genç kız, bir madam tarafından bulunup genelevde çalıştırılır. Hareketli kariyeri sırasında, yazarın pek iyi bildiği, 18. yy seks ticaretinin farklı yönlerinin pek çoğunu yaşar. Kitap görünüşte bir kadının bakış açısından yazılmış olsa da, tartışmasız bir çapkınlar klasiği olup; her şey üst sınıftan erkek okuyucunun zevkine göredir. Fanny lüks bir genelevde o çağa özgü bir seks oyununa katılır. Genç bir aristokratlar kulübü eve sürekli gelmektedir; Fanny onlardan birine metres olarak verilir ve kulüp toplantılarından birinde bütün çiftler sırayla soyunup diğerlerinin önünde sevişirler. Hell-Fire Klübünün oyunları düşünülecek olursa, bu öyküde oldukça büyük bir gerçek payı vardır.

Fanny bir kırbaçlama sahnesinde de bulunur. Bu spora yönelik düşkünlük düşünülecek olursa, böyle bir sahnenin yokluğunda kitap tamam sayılmazdı. Kırbaçlama, Restorasyon döneminde halkın bilincine yerleşmeye başlamış olamakla birlikte, –Thomas Shadwell *The Virtuoso* (1678) adlı eserinde 'cezalandırmayı pek seven' yaşlı başlı bir beyefendiyi anlatır– 1718'de pornografik *Kırbaçlamanın Kullanılması Konulu İnceleme*'nin yayınlanmasıyla, bu tutku ilgi odağı oldu. Mother Burgess'in Covent Garden'daki, kırbaçlama konusunda uzmanlaşan evi 1738 tarihli hiciv *The Paphian Grove*'da anlatılır:

> Pantolonlar aşağıda, güçlü kuvvetli bir delikanlı
> (Şiddetli hastalıklara şiddetli tedaviler gerekir!)
> Sağlam bir dalla Derini yüzer
> Ve kırbaçlanan gerinden Cupid'i dövüp kovar![8]

Kırbaçlama genelevleri Londra'nın en şık sokaklarında mantarlar gibi bitiverdi. 1777'de kentin en tanınmış madamlarından Mary Wilson üst sınıftan erkeklerin aşağı sınıftan kadınlar tarafından kırbaçlanmasını kutlayan iki ciltlik *Kırbaçlayan Kadınlar Sergisi*' ni yayınladı. Bir başka madam olan Mrs Berkley'in bir kırbaçlama evinin sahibesi olarak, sekiz yıl içinde 10.000 pound servet edindiği anlatılır. Ancak, bu evlerin en tanınmışı 1766'da kurulan ve bizzat Kral IV. George tarafından da ziyaret edilen, Mrs Colet'in Covent Garden'daki eviydi. Bu dönemde kırbaçlanmaya yönelik ilgi o kadar büyüktü ki, dönemin bir zamparası aynı anda kırk kişiyi birden kırbaçlayabilen bir makine geliştirmişti.'[9] O günden bu yana, cezalandırma yüksek sınıftan erkekler için özel bir çekicilik taşımaktadır.

18. yy'da yine Covent Garden civarında yayılan banyolar, ya da hamam-

lar da, çağdaş Alman yazarı Johann von Archenholz'un deyişiyle, 'yaşlı insanları ve dejenereleri'[10] güzelce bir kırbaçlamak için yeterli donanıma sahiptiler. Buraları Paris'in getirdiği bir yenilik değil; aslında bir ortaçağ geleneğinin yeniden canlandırılmasıydı. Gerçek bir hamam olan ilk banyoı 1681'de Covent Garden Piazza'da açıldı ve büyük sükse yaptı. On yıl içinde çevrede birkaç tane daha açılıverdi. Yüzyılın sonunda, yine eski gelenekler uyarınca birer randevuevine dönüştüler ve çok geçmeden banyo sözcüğü genelevle eşanlamlı oldu. Casanova kısacık Londra gezisi sırasında bir tanesini deneyip kısaca şöyle değindi: 'Zengin bir adamın Londra'da çokça bulunan hoş yosmalardan biriyle yemek yiyip, banyo yapıp yatabildiği 'banyolara' da gittim. Muhteşem bir sefahat âlemi için yalnızca altı gine ödeniyor.'[11]

Paris seks ticaretinde olduğu gibi, 18. yy Londrası'nda örgütlü lüks fuhuşun yaygınlığı sektörün üyeleri arasında şiddetli rekabete yol açtı. Bu rekabet müşteri çekmekten çok, (müşteri her zaman fazlasıyla vardı) en iyi müşterileri çekmek içindi. Londralı genelev sahipleri de Parisli meslektaşları ve bazı bağımsız lüks fahişeler gibi reklama başladılar. Sonuçta, kentin fahişelerini ve genelevlerini konu edinen bir takım rehberler piyasaya çıktı. *The Ranger's Magazine* bir 'Covent Garden Aşiftelerinin Aylık Listesi'ni yayınladı. Bu konuya ayrılmış destan-taklidi şiir *The Meretriciad*'da (1770) 'Mrs Susannah Birch'ün' Exeter Street'teki evine övgüler düzdü:

> Popoya sopa; kırbaççılar buraya...
> Her türlü alet, her türlü araç
> Şehvetinizi kamçılamak için...[12]

Seks rehberlerinin en önemlisi çok satan ve 'fahişeleri, fiyatlarını, özelliklerini ve tanımlarını büyük anatomik titizlikle lirik bir heyecanı birleştirerek anlatan yıllık rehber'[13] *Harri's List of Covent Garden Ladies*'di. Harri kibar yosma Betty Davis'i şöyle övüyordu:

> ... kurnazlıkta ikinci bir Circe
> Sirenler gibi büyüler ve kandırır;
> Şarkılar, küfürler ve pırıltılı şaraplı âlemler
> Sonunda sizi de, Ulysees gibi, çevirir bir domuza.[14]

Aristokrasi, ortaçağın başından beri toplumun tartışılmaz liderleri; aşağı sınıfların kendilerine örnek aldıkları model olmuştu. Eğer burjuvazi olası bir hükmeden sınıf olarak rekabete girmek istiyorsa, kendini geçerli bir seçenek olarak tanımlamalı ve dahası, bunu aristokrasinin değerlerinin tam tersi koşullarla yapmalıydı. Orta sınıfın bunu başarma girişiminin en önemli yolu, kendini ahlaklı sınıf olarak tanımlamasıydı. Arsitokrasinin sefahat

düşkünlüğü göz önünde tutulacak olursa, bu pek de güç değildi. Bir kez daha çekirdek aile ideali ve ona eşlik eden kadın iffeti yüceltildi. Orta sınıf erkekleri esin kaynağı olarak özlemle klasik Atina'ya yöneldiler.

Aile, 18. yy'ın büyük bölümü boyunca Avrupa ile Amerika'yı kasıp kavuran o yeni (ama bazı bakımlardan o kadar da yeni değil) ideoloji dalgasının; yani Aydınlanmanın önde gelen düşünürlerinin ileri sürdüğü programın önemli bir dayanağı haline geldi. Aydınlanmanın kökenleri ilerici düşünürlerin kendi dünya görüşlerini Katolik kilisesi, mutlakiyetçi devlet ve kayıtsız aristokrasiden oluşan katı üçlüye rağmen kabul ettirme mücadelesini verdikleri Fransa'ya dayanır. Önceki yüzyılda Newton, Descartes ve diğerlerinin bilimsel alanda sağladıkları ilerlemelerden yararlanan –aralarında Voltaire, Diderot, Montesquieu'nün de bulunduğu– yeni filozoflar, yaşamın her yönüne akılcı analiz uygularken, Tanrı'nın yanısıra, gelişigüzel tüm güçleri reddettiler. Politik esinlenme için Atina demokrasisine yönelip İtalyan Rönesansı döneminde başlayan bir eğilimi benimseyerek, kadınlara karşı tavırlarını o Antik Yunan düşünürlerinin tavırlarına dayandırdılar. Kadınlar bir kez daha erkeklerden ayrı ve eşit değil kabul edilirken, eve kapatılıp ev işleri ve annelikten oluşan birer yaşama mahkûm edildiler. Kadınların rolünün bir saat kadar düzenli işleyen bu idealleştirilmesi aynı zamanda bir çifte standart içeriyordu: Erkekler kariyer yapabiliyor, para kazanabiliyor ve kendi kurtlarını dökebiliyorlardı.

Aydınlanmanın önde gelen bireylerinden Yazar Jean-Jacques Rousseau bu çifte standardı temsil ediyordu. Aydınlanma döneminde aile konusundaki en sistemli ve etkin düşünürlerden biri olan Rousseau, Reformasyon ile doğrudan bir bağlantı oluşturuyordu. O, Kalvinist Cenevre cumhuriyetinin bir yurttaşıydı ve burayı klasik Atina'nın yeniden dirilişi olarak yüceltiyordu. Tahmin edileceği gibi, cinsellik felsefesini de Atinalı akılcılarınkine dayandırıyordu. 'Kadınlar,' diye yazdı, 'erkeklerin zevki için yaratılmışlardır ve asıl işleri çocuk doğurmaktır... annelik kendi başına bir kariyer ve görevdir.'[15]

Rousseau'ya göre kadınlar uygarlığa hiçbir katkıda bulunamazlardı. Antik Yunanlıların karılarıyla kızlarını eve kapatıp iki cinsin dünyasını ayırmakta ve işi kadınlarla birlikte yemek yemeyi yasaklamaya dek vardırmakta haklı olduklarına inanıyordu. Kadınlar 'erkeklere boyun eğmek' için yaratılmış olsalar da, diye yazıyordu, ister evli, ister bekâr olsunlar, erkeklerle birlikte yaşamayı istemek 'uygun düşmezdi.' Kadınlar sözkonusu olduğunda, o pek yüceltilen 'Aydınlık Çağ' her zamanki gibi bulanık ve mantıksızdı.

Rousseau'nun cinsellik ideolojisinin Antik Yunanlılarınkinden daha ileri gittiği yer, anneliğin bir kariyer olarak algılanmasında (gerçi bu 'kariyer' için ücret ödenmesi konusuna nedense hiç değinmedi) direnmeydi. 18. yy boyunca idealleştirdiği kenetlenmiş, çekirdek aile artık özellikle kuzeybatı Avrupa'nın orta sınıfları arasında gerçekleşmek üzereydi. İngiltere'de Püri-

tenler anneliğin özellikle de çocukların kafalarıyla kalplerine dinsel ve ahlaksal inançları yerleştirme konusundaki olası rolünü –ve gücünü– zaten anlamışlardı. Buna dayanarak, annelerin yaptığı işin değerini vurgulayan bir gelenek oluşturdular. Eskiden çoğu ana baba çocuklarına pek aldırış etmezken, artık orta sınıflar çocuklarının ilk eğitimiyle uğraşan annelerin onlara kendi sınıflarının değerlerini benimsetebileceğini anlamaya başladılar. Bu, üç açıdan çok etkin ve gerekli bir silâh oldu: Aristokrasinin yabancı tavırlarını hâlâ örnek alan bir topluma karşı; aşağı sınıfların (özellikle de fuhuşla ifade bulan) ahlaksızlığına karşı; ve kendi orta sınıf dünyalarının merkezi olan piyasa ekonomisinin bütün ahlak sistemini nakit paraya indirgeme eğilimine karşı.

O halde 'aile,' burjuvazinin çürümüş bir aristokratik geçmişten tam anlamıyla kapitalist bir geleceğe geçerken sağlam basmak ve kendini dengede tutmak için kullandığı bir araçtı. Çekirdek aile vahasında erkek-egemen miras korunuyor, orta sınıf değerleri sürdürülüyor ve paranın yarattığı anarşi görünürde dengeleniyordu. Bütün bunların arasında kadının ailenin temel direği olma rolü her zamankinden daha önemliydi. Rousseau'nun kadının 'erdemliliğine' saplantı derecesinde önem vermesinin nedeni de işte buydu.

Fahişeler açısından bu, can sıkıcı derecede bildik bir öyküydü. Bir yandan, eş-annenin daha fazla idealleştirilmesi ve fahişenin daha çok kötülenmesi vardı. Öte yandan fahişe, erkeklerin dillerinden düşürmedikleri cinsel kontrolü kendi kendilerine uygulamaktan kaçınmalarına olanak sağlayan bie aile aksesuarı olarak, toplum için her zaman olduğu kadar gerekliydi. Orta sınıf ahlakı 19. yy'da iyice yüceleştirilecekti ancak, o an için aristokratik ahlaksızlık fahişelik mesleğinin hâlâ nispeten damgasız olmasını sağlamaya yetiyordu. Rousseau ve onun gibiler bu nedenle kendi sınıflarından erkeklerin bir asır sonra gizlemeye kalkacakları çifte standardı açıkça uygulayabiliyorlardı.

Tipik biçimde, lüks fahişelere başvuruyorlardı. Rousseau *İtiraflar*'ında Venedik'te iki kibar yosmayla yaşadıklarını anlatır. İlk girişimi anlaşılan onu büyük bir hastalık korkusuyla bıraktı. İkincisi ise, sözkonusu hanımın onda uyandırdığı hayallere bakılacak olursa, ilk bakışta daha umut vaad ediciydi: 'Manastırlardaki genç bakirelerden daha körpe; saraydaki güzellerden daha canlı; cennetteki hurilerden daha çekici. Bir fâninin kalbine ve duygularına böylesi tatlı bir zevk asla sunulmamıştır.'[16]

Öte yandan, Rousseau sözkonusu fahişenin göğsünün buruşuk olduğunu keşfettiğinde tiksindi. Bunun, kadının 'bir tür canavar; doğanın, insanın ve aşkın dışladığı biri' olduğunu kanıtladığını iddia etti ve lütfedip bunu ona da söyledi. Kadın ona hemen kapıyı gösterdi ve kadınlardan vazgeçip matematikle uğraşmasını öğütledi. 'Akıl Çağındaki' kadınlar açısından, ne yazık ki Rousseau bu sağlam öğüde kulak asmadı.

Orta-sınıf ahlakçılığı sesini duyurmaya çalışır ve çekirdek aile hâlâ sosyal sahnenin çok dar bir kısmıyla sınırlıyken, en azından İngiltere'de, toplumun tamamını kasıp kavuran tipik bir liberal kurum vardı: Serbest piyasa ekonomisi.

Son mutlakiyeçi, tepkisel II. James 1688'de tahttan indirilip yerine daha yumuşak başlı Orange'lı William geçirildikten sonra, monarşinin gücü daha da dizginlenip; ekonomi ortaçağ sınırlamalarının son kalıntılarını da üstünden silkip atmaya başladı.

> Kral James'in tahttan indirilmesinden sonraki ilk yıllar... bazı bakımlardan İngiliz tarihindeki en büyük devrime sahne oldular. Bu, burjuva devriminin yaygın olduğu; bireysellik ve kapitalizm güçlerinin serbest bırakıldığı, derebeylik devrinin dine-dayalı ahlakından kapitalizmin laik ahlakına geçildiği, geleneksel kontrolların ortadan kalktığı, toprakları parmaklıkla çevirme hareketinin tüm hızıyla sürdüğü dönemdi... Mülk, Kral oldu.[17]

Zaten parası olanlar için; ve para kazanacak sermayeyi biriktirmek üzere dilenebilen, borç alabilen, ya da çalabilenler için; bunlar olağanüstü başarılı yıllardı. Her şeyden öte, serbest pazar ekonomisi, onun tarihi taraftarı olan burjuvaziye yarıyordu ama bu büyük başarının getirdiği sorunlar da yok değildi. Öncelikle, piyasa orta sınıfın ahlaklı sınıf olarak görüntüsünü ciddi biçimde tehdit ediyordu. Bunun nedeni para ekonomisinin çarklarının ahlaki değerler de dahil, bütün değerleri yok etme gücüne sahip olmasıydı. Her şeyin bir bedeli vardı ve 18. yy'da yaşam ucuz, hayatta kalmak güç bir işken, erdemin fiyatı yerlerde sürünüyordu.

O pek yüceltilen ailenin bile gücü her yere yeten bu ticaretten kurtuluş olmuyordu. Aristokrasiden başlayarak mülk sahibi bütün sınıflar, bunu yaptıkları evliliklere temel olarak almak zorunda kaldılar. Erkekler için eş arayışı daha çok para; yani olası sermaye arayışıydı, çünkü yasalar gereği evlilik ertesinde erkek eşinin şahsı ve malları üzerinde mutlak kontrol sahibi oluyordu. Edebiyattaki fahişelerden biri olan, Daniel Defoe'nun *Roxana* isimli romanının (1724) kahramanı şöyle der: 'Evlilik-Sözleşmesinin öz yapısı kısaca Özgürlüğü, Malları, Yetkiyi ve her şeyi Erkeğe devretmekten başka bir şey değildi ve kadın ondan sonra gerçekten de yalnızca Kadın; yani, bir Köle oluyordu.'

Ortalık dolandırıcılarla ve fırsatçılarla kaynıyordu. Bunlar, kendi paraları olmayan, ama zengin bir av yakalamak için beyefendiler gibi giyinip davranan erkeklerdi. Defoe'nun bir başka romanı *Moll Flanders* (1722) durumu kadının açısından gösterir. Romanın kahramanı evlilikten dulluğa giden yolda metresliğin sağladığı rahatlığı, bir haydutla girişilen felâket bir evliliği, yoksulluğu ve fuhuşla suçun etkilerini yaşar.

Moll Flanders'a göre evlilik, 'yerleşik bir yaşam düzenine' geçmenin yoluydu. Ancak, bir yandan da koca namussuz, zorba, ya da kayıtsız çıkarsa, korkunç bir tuzak haline dönüşebilirdi. Bunun seçeneği tabii ki, o bildik meslekti: Fahişelik. İster eninde sonunda iyi bir kısmet bulma umudundaki yoksul kızlar olsun; isterse de aileleri dönemin ekonomik belirsizliklerine kurban gitmiş olanlar olsun; bazen 'saygın' olması beklenen kızlar için bile tek seçenek bu oluyordu. Bir çeyiz biriktirmenin tek yolu fahişelikti.

Mutlak tekeşlilik (kadınlar için) ahlakının henüz sağlam biçimde yerleşmediği bir devirde metres, ya da kapatmalık mesleği pek güzel kabul görüyordu. Bu tip metreslerin büyük çoğunluğu orta sınıf kökenlerinden gelmekle birlikte, bu hâlâ bir ölçüde yetenek ve hırsa açık bir meslekti. Genelde zeki ve azimli bir kız çıraklığını bir genelevde yapıp, sonra Fanny Hill usulü, beğenilen bir sürekli müşterinin metresliğine geçebilirdi. Cleland'ın kahramanı kariyerinin metreslik aşamasında Marylebone'da 'ev açmıştı.' Anlaşılan, burası beyefendilerin metreslerine özgü bir semt olmalıydı. Archenholz şöyle anlatır:

> Yalnızca başkentin en büyük ve en kalabalık mahallesi olan Maryle-bone'da otuz bin Zevk Kadını oturur. Bunlardan bin yedi yüzünün ev sahibesi olduğu sanılmaktadır. Bunlar pek güzel yaşar ve yargıçlar tarafından hiç rahatsız edilmezler. O kadar kendi kendilerinin efendileridirler ki, bir yargıç onları dairelerinde rahatsız etmeye kalksa, onu kapı dışarı edebilirler. Zira onlar da diğer mahalleliler gibi aynı vergileri öderler ve dolayısıyla aynı ayrıcalıklara hak kazanırlar.[18]

Metreslik küçümsenmek veya yasal olarak bastırılmak bir yana, onurlu ve kabul gören bir meslekti. Tarihte kısa bir dönem için, kapatma kadın bir kez daha o ender yaratıklardan sayıldı ve 'saygıdeğer fahişe' oldu.

Yine de, 'saygınlık' artık diğer tüm mallar gibi alınıp satılabilen bir mal olmuştu. Öte yandan, halkın talihsiz bir çoğunluğu için 18. yy bir zafer ve kazanç çağı olmaktan çok uzak; aksine, bugün ancak Üçüncü Dünya ile karşılaştırılabilecek bir yoksulluk ve zulüm dönemiydi. İki yüzyıl önce başlayan, köylüleri topraktan kopartma süreci artık doruk noktasına ulaşıyor ve arkasında çok büyük bir malsız mülksüz yoksullar sınıfı bırakıyordu. Bunlar, orta ve üst sınıfları pençesine alan kişisel zenginleşme çılgınlığının dışında bırakılmışlardı. Gerçekten de, bu süreç yoksulların yaşam standartlarını sürekli düşürüyordu. İşgücünün ücreti işsizlik ve zorbalıkla düşük tutuluyor; grevlerle sendikalar acımasızca eziliyordu. Topraklarından kovulan köylüler o bildik düzene uyup iş bulmaya kentlere akın ediyorlardı ama herkese yetecek kadar iş yoktu. Sanayileşen üretim henüz boşlukları dolduracak kadar gelişmemişti ve bunun sonucu muazzam bir işsizlikle yoksulluk yaşanıyordu. Bu çağda çalışan sınıfların yerleşim koşullarında eşi benzeri görülme-

miş bir gerileme yaşandı: 'Yaygın bir hareket kentleri aynı anda bütün yönlerde genişletti. Kentlerin dışında inanılmaz mahalleler; pis kulübelerle dolu gecekondu bölgeleri oluştu. Çirkin sanayiler... domuz yetiştiriciliği, çöp dağları ve pis sokaklar.'[19]

Kentlerin çevresinde biten gecekondu mahallelerinde yaşayan yoksul kadınlar için bu, özellikle şiddetli bir buhrandı. 16. yy'dan başlayarak ağır ağır ticaretten soyutlanmaları, artık saygıdeğer bir tüccar ya da zanaatkârla evlenmeyi beceememeleri halinde önlerinde pek az iş seçeneğinin kalmasına yol açmıştı. Bunlar ya hizmetçi, ya terzi çırağı, ya da fahişe olabilirlerdi. Hızla büyüyen mülksüz sınıftan geldikleri için, burjuvazinin aile kavramı ve ona eşlik eden ahlak anlayışıyla ilgileri yoktu. Fırtınadan kaçmak için kendi sınıflarından bir erkekle evlilik limanına sığınma umutları da gerçekçi değildi. Bu koşullar altında, fahişelik kaçınılmazdı. Seçenekler neydi ki?

'Bazı kızlar için, hayatlarını kazanmak için bedenlerini satmak günde 14 ile 16 saat terzi çırağı olarak çalışmaktan yeğdi.'[20] Başkaları için fuhuş yalnızca işsizliğe bir tepkiydi. Defoe içinse, çok sayıda hizmetçi kız az sayıda işyerinin peşinde koşuyordu; 'sokaklarımızın aşiftelerle kaynamasının nedeni' de buydu. 'Bu nedenle pekçoğu oradan oraya, genelevden hizmetçiliğe, hizmetçilikten yeniden geneleve gidiyorlar Bu yaratıkları bir hafta iyi bir ailenin yanında, ertesi hafta bir genelevde bulmaktan daha normal bir şey olamaz.'[21]

Bu koşullar altında ahlaka ve mülke saygı, işçi sınıfından kentli kadınların pek sahip olamayacakları bir lükstü. Fahişeliğe başladıklarında bile hayatta kalma mücadelesi bitmiş olmuyordu; seks sektörünün alt ucu yoksul kadınlarla öylesine doluydu ki, özellikle bakmaları gereken çocukları da varsa, çoğu zaman geçinebilmek mümkün olmuyordu. Bu nedenle kadınlar fuhuşun yanında suça da başlıyorlardı.

Aşağılayıcı ve ucuz angaryalar, işsizlik, yıkıcı yoksulluk, fuhuş ve suç: İşçi sınıfının kadınları işte bu kasırgaya kapıldılar ve seçimlerini bu bağlam içinde yapmak zorunda kaldılar. Günümüzde kanıksadığımız, düzgün ahlaksal ve hukuksal çizgilerin onların yaşamlarına uygulanma olanağı yoktu. Onlarınki içinde bulunduğumuz bu yüzyılda çoğumuzun hayal etmeyi bile olanaksız değilse de çok güç bulacağımız bir varolma biçimiydi.

◆◆◆

Londra 18. yy'da Batının en gelişmiş kenti; modern bir geleceğe doğru ilerleyen tüm ekonomilere örnekti. Fuhuş da dahil, tüm sektörler gelişiyordu. Burada, başkentin gôbeğinde, geleneğe hiç ara verilmedi. Aristokrasi, orta sınıflar ve çıraklardan oluşan geleneksel müşterilerin yanısıra, taşradan gelen bolca 'münasip' genç adam da vardı. Bunlar genelde evlenmeden önce mal edinip para biriktirmek için kente geliyorlardı. Bunun sonu-

cunda fahişelere yönelik talep arttı ve işler kentte uluorta yürütülmeye başlandı. Bu, bazılarının gözüne battı. 1749'da yayınlanan, *Satans Harvest Home* (Şeytanın Hasat Evi) isimli yazarı belirsiz bir incelemede, Strand'in arkasında, Drury Lane'deki durum, ahlakî bir isyan duygusuyla anlatılır:

> Aklı başında bir Kişi eski *Hundreds of Drury*'de hafif bir Yürüyüşe çıkmayagörsün; altı Adımda bir, sanki bütün doğal Güzelliğini Şeytanın alıp götürdüğü garip Tiplerle karşılaşır-yüzlerinin her çizgisinde Şeytanlıktan başka bir şey okunmaz; Ruhlarının her bir penceresinden Hırsızlık, Fahişelik, Cinayet ve Küfür baka-Gözlerinizi bu Hafifmeşreplik Odalarına çevirirseniz, güpegündüz bile o Pencerelerde en Utanç Verici Sefahat manzaralarıyla karşılaşırsınız. Bazıları komşularının gözleri önünde Cinsel İlişkiye girmektedirler. Başkaları gömleklerini, Önlüklerini ve Başörtülerini kaldırır, kendilerini gelen geçene çıplak sergilerler... *Canım, bana bir kadeh şarap versene; beni Pelerininin altına al, Ruhum, ya değerli ...n ne âlemde?* Avlu, Sokak ve Caddelerin her köşesinde birbirleriyle atışan Yosmaların Münakaşa ve Çığlıkları duyulur, Askerlerle Kabadayılar birbirlerine karışır, en ağza alınmaz Küfürler duyulur.

Londra'nın diğer semtlerinde; özellikle Fleet Street, Charing Cross ve City'de de durum aynıydı:

> ...Verge'in bir ucundan diğerine, bütün evlerde odalıklardan başka pek kimse yoktur ve Dairelerin Pencerelerinde Müstehcen Bakışlardan başka bir şey görülmez. Bunlardan pek azı tek bir Adamın Malı olup; Çoğunluğun Keyfi ve Eğlencesiyle görevlidirler, kendilerini Büyük Britanya'nın sevgi dolu BÜTÜN halkına adamışlardır.[22]

Sözkonusu 'Evler' Londra'nın en yoksul fahişelerinin oturduğu evlerdi. Kadınlar sokaklarda müşteri bulup odalarına götürüyorlardı. Çok tutulan yerlerden biri de, tiyatroların hemen yanıbaşındaki 'O koca VENÜS Meydanı'; Covent Garden'daki Piazza'ydı. 1725'te yazan bir gözlemciye göre, semtte 'koca bir koloniyi dolduracak sayıda... aşifte kadın vardı':

> Piazza'ya bakan pencereler Gece yediden Sabahın dördüne ya da beşine kadar her çeşit yosmayla doludur... Bunlar en pişkin Tavırlarıyla tiyatrolardan çıkanları Evlere davet ederler ve burada çoğu zaman varlarını yoklarını ellerinden alıp, Yemek yedirir, Yatırırlar.[23]

Archenholz bu fahişelerin sokaklardaki davranışlarını anlatır:

> Yılın her mevsiminde günbatımına doğru en göze batan renklere bürünüp sokağa dökülür ve başlıca caddeleri doldururlar. Gelen geçeni çevirip onlara eşlik etmeyi teklif eder: Hatta kalabalık halinde çevreler, durdurup yalvarış ve öpücüklerle şaşkına çevirirler. Ancak, en iyileri yalnızca ortalıkta dolanmakla yetinir, kendileriyle konuşulmasını beklerler.[24]

1710'da genç Alman Baron Zacharias von Uffenbach Londra'yı ziyaretinde 'her iki cinsten de çok sayıda Mağribiyi görünce pek şaşırdı. 'Strand ile Covent Garden civarında ayaküstü satış yapıyorlardı... kadınlar Avrupalı gibi giyinmiş, kara göğüslerini açmışlardı.'[25] Bu siyahi fahişelerin çoğunluğu ülkeye köle olarak gelmiş, sonra efendileri sömürgelere geri dönerken ya satılmış, ya da öylesine ortada bırakılıvermişlerdi.

18. yy'da sokak yaşamının bir başka özelliği de çocuk fuhuşuydu. Dönemdeki yoksulluk ve üst sınıftan erkeklerin bakire avına olan saplantısı düşünülecek olursa, bu şaşırtıcı olmasa gerekir. Yüzyıl ilerledikçe ve yoksulların içinde bulunduğu koşullar artık dayanılmaz hal alınca, küçük yaşta kızların fahişeliği de yaygınlaştı. Bu dönemde işçi sınıfından çocukların korunması ve iyiliği yasa koyucular için pek öncelik taşımadığından, bu türden cinsel istismar için cezalandırmalar pek enderdi. Yine de, arasıra mahkemelere düşüldüğü oluyordu. 1777'de 'Mother Sarah Woods' yargıç Sir John Fielding'in karşısında şu şekilde suçlandı:

> Geceleri sokaklarda dolaştırmak amacıyla on bir ile on altı yaş arasındaki kızları barındırmak... sonra bunları bütün gün evinin temizliğinde çalıştırmak... bazıları yarı çıplak ve sarhoş... Bekçi oniki yaşında bir kızı yakalamıştı... Mrs Wood'un uşaklarının yanında başkaları da vardı... bir de Giysileriyle kaçmalarını önlemek için yanlarında bir adam dolaşıyordu.[26]

Yazar George Alexander Stevens 1780'de bu zavallı çocuklardan çoğunun nasıl seks köleleri olduğunu anlatmıştır:

> Banklarda (dükkân önlerindeki tahta sıralarda) ve Yol aralıklarında sık sık iğrenç koşullar içinde yatan, oniki onüç yaşlarında kızlarla; güzel Yüzlü, zavallı Nesnelerle karşılaşırız. Bir Pezevenk onları toplayıp geneleve götürür, orada zavallı Kızcağız, soyulur, yıkanır ve giysiler verilir. Bunlara *Tay* denir. Zahmetleri karşılığında Pezevenge bir iki Pound verilir: artık kızlar satılmıştır ve Müşterinin canı ne isterse yapmak zorundadırlar... Bir kızın yalnızca altı gine eden bir Elbiseyle Gömleği kullanmak için 11 pound ödediğini bilirim. Bu kızlar

> her gece sabahın beşine kadar oturup tek tük kalan her Zamparayla içki içmek ve bu sarhoş konukların aklına esen her davranışa dayanmak –en sonunda da en ahlaksız ilişkilere katlanmak zorundadırlar.[27]

Yoksulluk nedeniyle çalışma evlerine kapatılan ve buralardaki inanılmaz kötü koşullara rağmen hayatta kalabilen kızlar, genelde zorunlu çalışmak için suçlulara satılır ve fahişe ya da yankesici olarak sokağa çıkartılırlardı. Bu çocukların yaşam öyküsü çok korkunçtur ama bu acımasız sömürünün yalnızca seks sektörüyle sınırlı kalmadığına da dikkat çekmek gerekir. Bu, alt sınıftan bütün çocuklar için bir yaşam koşuluydu. Bunlar, ailesi olsun olmasın, çoğu zaman kendilerini çaresiz koşullar altında bulur; dilenerek, çalarak, fahişelik yaparak, veya en inanılmaz koşullarda fabrika ve atölyelerde çalışarak başlarının çaresine bakarlardı. Mülke ve paraya insan yaşamından daha çok değer veren bir toplumda çocukların sömürülmesi ve aşağılanması da kaçınılmazdı. Kaç çocuğun bu dayanılmaz koşullar içinde yaşayıp öldüğü bilinmemektedir. Bunların sayısı kuşkusuz binleri bulmakla birlikte, tarihin akışı içinde yaşadıkları trajedi görmezlikten gelinmiş, en azından geri planda kalmıştır. Küçük yaştakileri böylesi vahşice bir sömürüden koruma amaçlı yasaların çıkartılması ise 19. yy'ın ortalarını bulmuştur.

◆◆◆

Dikkat çekici bir tüketimin sosyetede bir moda halini aldığı Londra'nın daha ferah sokaklarında seks ticareti de sessizce artıyordu. Görünürde saygın kuruluşların (kahvehaneler, çikolatacılar ve şapkacılar) arka odaları gecekondu birer geneleve benziyor; buralarda her iki cinsten müşterilere seks de dahil, çeşitli hizmetler sunuluyordu. 18. yy'da gezintiye çıkmış delikanlıların çok tuttukları avlanma sahalarından biri de çay bahçesiydi. Lokantalardan havai fişek gösterilerine türlü çeşitli eğlenceler sunan Marylebone Gardens, zengin hanımefendilerinen sevdikleri yerdi. Hampstead yakınlarında, kendine ait parkın içindeki Belsize House'un kumarhanesi, yarış pisti ve dans salonları da fahişelerle müşterilerini bir mıknatıs gibi çekiyordu. Çay bahçelerinin en sevileni Thames'in güney kıyısındaki Vauxhall'du. Burası, çiftlerin çekilebilecekleri kuytu, yeşillik köşelerle doluydu. Bir diğer zevk bahçesi olan Ranelagh da 1742'de Galler Prensi tarafından açılmıştı. Burada, diğerlerinde olan özelliklere ek olarak, bir de maskeli balo yapılıyordu. Burada yüksek sınıftan Londralılar ayaktakımının arasına karşıyor, aşağı sınıftan fahişeler için bulunmaz fırsatlar doğuyordu. Bu maskeli balolar 18. yy Londrası'nda çok seviliyordu. St. James's'deki Almack's, ve Casanova'nın eski metreslerinden Madame Cornelys'in Soho Square'deki konağı gibi özel klüplerde de bu balolardan düzenleniyordu. Erdemli olmayan yoksullar her

zaman kapıcıyı bir biçimde atlatır, ya da kazançlarından komisyon öderlerdi.

Tavernalar da her zaman olduğu gibi, işçi-sınıfı fuhuşunun odaklandığı yerlerdi. Taverna genelevi ülke çapında ve özellike başkentte eski bir kurum olup; dikkat çekecek ölçüde çeşitli bir gece hayatı sunuyordu. Covent Garden'daki Rose Tavern kendi zamanında bile nam salmıştı.

'Posture Molls'; 'müşterilerini kırbaçlamakla meşgul olmadıkları zamanlarda, çırılçıplak soyunup masalara çıkarak güzelliklerini sergileyen' kadınlardı. Bu striptizcilerin uğrağı olan The Rose, olaylı olmasıyla da tanınırdı. Burada sıkça bar kavgaları patlak verir ve her iki cinsten katılanlar olurdu. Kadınlar yarı bellerine kadar soyunup birbirleriyle güreşir; müşteriler kimin kazanacağı konusunda iddiaya girerlerdi. Türlü çeşitli müşteriler arasında çoğu üst sınıflardan eşcinseller, travestiler ve lezbiyenler olurdu. Covent Garden'daki bir başka taverna olan Bob Derry's Cyder Cellar da hem sosyete, hem de ayaktakımı tarafından tutulur; Shakespeare's Head'in üst katında ise her pazar günü Jack Harris denen bir 'Baş Pezevengin' yönetiminde 'orospular kulübü' toplanırdı.

Yine Covent Garden ile Strand çevresindeki tavernalarda 'yosmaların' evleriyle kulüpleri; erkek eşcinsel ve travesti fahişelerin çalıştığı genelevler vardı. En tutulan pub'lar the Bull and Butcher, the Spiller's Head, the Fountain, the Sun ve the Bull Head olup, hepsi de fahişe delikanlılarla şehirli zengin ve 'saygıdeğer' müşterilerinin uğrak yeriydi. 1700 tarihli *The London Spy*'da yazar Ned Ward, Russel Square'deki Fountain'da çalışan erkek fahişeleri kınar. Bunlar her gece kadın gibi giyinip tavernada toplanır, birbirleriyle şakalaşır, doğum gibi kadınlara özgü olayları taklit ederlerdi. Bu özel oyun için bir taş bebek kullanır, sonra da bu bebek 'Vaftiz edilir Ve Kutsal Vaftiz Ayini böylelikle ayaklar altına alınırdı.' Kızların bekâretlerini yitirmeleri veya âşıkların kavgası gibi başka oyunlarda da erkek fahişeler 'latif cinse yönelik doğal sevgiyi yok etmekten başka hiçbir amaçları olmayan, dedikoducu, kadınların ufak tefek kadınsı zaaflarını alaya alırlardı.'[28]

Londra pub'larındaki travesti kadın taklitçileri geleneği belki de buradan kaynaklanmaktadır.

Londra'nın kahvehaneleri de kullanışlı buluşma yerleriydi. Çoğu birahaneye yasal sınırlamalar getirildiği Püriten iktidarında açılan bu kahvehaneler kısa zamanda mesleklerini yürütebilmek için yeni bir karargâh arayan fahişeler tarafından işgal edildi ve bu gelenek sürdü. Bunların en sevilenleri ve en renklileri tabii Covent Garden'daydı. Tom ile Moll King'in kahvehanesi Piazza'nın bir kenarı boyunca uzanan tahta barakalardan birindeydi. Burada, toplumun her kesiminden insan sabahın ilk saatlerine kadar toplanır; fahişeler müşterileriyle buluşup işlerini halletmek için yakındaki bir pansiyona çekilir; yine burada ressam William Hogahrt Londra'nın tanınmış tip-

lerini bizzat kendilerini model alarak çizerdi.

The Kings' Londra'nın en tanınmış fahişelerinin mekânıydı. Bunların 'hepsi sanki operada bir locaya gidiyormuş gibi güzel ve zarif giyimliydiler.' Geceyarısından sonra bu hanımlara 'Delikanlılar, Genç Soylular, aktris-yosmalar ve Londra'nın Seçkin Kişileri... Bütün-Gecelik Delikanlılar'[29] katılırdı. Bu insanlar polis ispiyoncularını atlatmak için özel bir yeraltı argosuyla konuşuyorlardı.

Bir diğer tanınmış kahvehane de Bedford Head'di. Burası 'her akşam Politikacılar, Bilimadamları&Entellektüeller' tarafından dolduruluyordu. Bunlar, hâlâ gösterişli kostümleri içindeki kibar yosmalar ve tiyatro yıldızlarıyla karışıyor; hepsi zamanını kollayıp iyi bir iş kapmaya bakıyorlardı.

Fuhuşla tiyatro çoğu kadın tarafından hâlâ gözde meslekler olarak görülüyordu. Bunun nedeni, her ikisinin de aşağı sınıftan yetenekli ve zeki kadınlara sosyal basamakları tırmanma olanağı vermesiydi. Bunların en başarılıları sosyetede 'Kentin Gözdeleri' olarak bilinirdi. Bu gözdelerin ilklerinden ve en ünlülerinden biri 1692 doğumlu, duvarcının kızı Sally Salisbury'di. Sally'de gereken niteliklerin tümü vardı: Güzeldi, akıllıydı, espriliydi ve çabuk parlıyordu. Dokuz yaşındayken bir terzinin yanına çırak verildi ama kaçıp Covent Garden'da portakal satmaya başladı. On dördünde Mother Wisbourne'un evinde çalışıyordu. Burada kibar beyefendileri çekecek tavırları kısa zamanda öğrendi. Sally çok geçmeden bir yıldız oldu ve sevgililerinin arasına Richmond Dükü, St. Albans Dükü (ilginç bir ayrıntı: Nell Gwyn'in oğluydu), şair Matthew Prior ve Galler Prensini (daha sonra II.George) kattı. Sally 1713'te evde çıkan bir ayaklanma sonrası hapishaneye gönderildi ama orada çok kalmadı. Yargıç Blagney ona âşık oldu, serbest bıraktırdı ve sonra da bu aşkını en uç noktasına kadar taşıyıp kadının özel kölesi oldu. Wisebourne 1719'da ölünce Sally, Mother Needham'ın evine geçti ve 1722'de burada bir öfke krizi sırasında sevgilisi Lord Finch'i bıçakladı. Lord Hazretleri romantik bir biçimde onun kollarında can verirken, son sözleri şöyle oldu: 'Senin elinden zevkle ölüyorum.' Sally tutuklanıp, tanınmış Newgate hapishanesine gönderildi; burada vereme yakalanıp 1724'te, 32 yaşında öldü.

Alçakgönüllü kökenlerden gelen diğer gözdeler daha mutlu sonlara ulaştılar. Bunlardan biri de Fanny Murray'di. 1729'da yoksul bir müzisyenin kızı olarak, Bath'da dünyaya geldi. On iki yaşında öksüz kaldı. 1743'te Londra'ya taşınan Fanny, soylulara ve orta sınıftan zenginlere fahişelik yapmaya başlayıp, kısa zamanda kentin en ünlü kibar yosması haline geldi. Uzun ve başarılı bir meslek yaşamı oldu. Kırk yaşında, Danimarka Kralı onu Pantheon'da kendi onuruna verilen bir maskeli baloya davet ettiğinde, hâlâ balonun güzeliydi. Sonunda oyuncu David Ross ile mutlu ve tatmin edici bir evlilik yaptı.

Tiyatro yalnızca yükselme hırsındaki fahişelerin bedenlerini ve becerilerini sergileyebildikleri bir vitrin olması nedeniyle de olsa, o dönemde hâlâ fu-

huşla bağlantılıydı. Kitty Fisher en başarılılarından biriydi. Archenholz'a göre Kitty, 'yaradılıştan olağanüstü güzellik, sağduyu ve zekâya sahip olmanın yanısıra, son derece hoş ve çekici bir de canlılığa sahipti.' Archenholz sözlerini şöyle sürdürür:

> Bu hanım kendi üstün yanlarını biliyordu; güzelliğinden yararlandırmak için gecede 100 gine istiyor ve hiç de yalnız kalmıyordu. Hayranları bu fiyatı hiç fahiş bulmuyorlardı. Bunlar arasında Kralın kardeşi York Dükü de bulunuyordu. Dük bir sabah tuvalet masasına elli pound bıraktı. Bu armağan Miss Fisher'ın öylesine onuruna dokundu ki, bundan böyle bir daha düke kapılarını açmayacağını duyurdu. Bu armağandan ne kadar nefret ettiğini inandırıcı biçimde göstermek için de, banknotu iki dilim tereyağlı ekmeğin arasına koyup kahvaltı niyetine yedi.[30]

Nancy Dawson da bir diğer başarılı aktris-yosmaydı. Hamal/pezevenk bir babayla manav bir annenin kızı olarak Covent Garden'da dünyaya gelmişti. O da erken yaşta öksüz kaldı ve bir erkek dansçı aracılığıyla Sadler's Wells'de sahneyle tanıştı. Nancy tiyatrodan elde ettiği geliri kullanarak profesyonel fahişeliğe başladı. John Gay'in hicviyesi *The Beggar's Opera*'daki (Dilencinin Operası) kışkırtıcı dansı, 1759'da bir gecede şöhret olmasını sağladı. Fahişelik yapmaya, oyunculuğa, şarkı söyleyip dans etmeye devam etti ve sonunda efsanevi güzelliklerini anlatan 'Here we go round the mulberry bush' şarkısına konu olarak halk mirasının bir parçası haline geldi. İşçi sınıfından oyuncu-fahişeler Harriet Lamb ile Liz Farren her ikisi de soylularla evlenmeyi başarırken, diğerleri soylulara metres oldular. Peg Woofington fuhuş sayesinde sınıf ve ırk engellerini aşan pek çok İrlandalı güzelden bir tanesiydi: Dublin'li bir duvarcı ustasının kızı olan Peg, önce oyuncu oldu ve aralarında ünlü aktör David Garrick'in de bulunduğu bir dizi zengin hayran edindi.

Öte yandan, aktris-yosmaların hepsi de işçi sınıfından gelmiyordu. Soyluların evlilikdışı kızlarının (bunlar hiç de az değildi) sahneye çıkması da olağan işlerdendi. Bunlar arasında Anne Bellamy dikkate değer. Anne 1713'te Tyrawly Kontunun evlilikdışı bir ilişkisinden dünyaya geldi. Gençliğinde devrinin tanınmış oyuncu ve aydınlarındandı; ancak, yaşamının ilerki yılları fahişelere yönelik önyargılarla gölgelendi. Parlak sahne kariyerinin yanısıra politikayla uğraştı ve kadınların bağımsızlığını destekledi. Belki de zengin sevgililerinden birinin mirasının yöneticilerinin adamın Anne'a vasiyet ettiği yıllığı vermeyi reddetmelerinin nedeni de, onun bu açık köktenciliğidir. Anne bu gelirden yoksun kalınca borçlarının altında ezildi ve 1786'da hapise atıldı. İki yıl sonra yoksulluk içinde orada öldü.

Kapitalizm ve ticaret konularında 18. yy'ın yıldızı parlayan kenti Londra olsa da, Batının diğer büyük kentlerinde de fahişe olarak çalışan yoksul kadınlardan bolca vardı. Aristokratların yürüttüğü yoğun bir devlet bürokrasisinin merkezi Paris'te sokaklar, parklar, bahçe ve meydanlar fahişeler ve müşterileriyle dolup taşıyordu. Çağdaş yazar Restif de la Bretonne, 600,000 nüfuslu kentte 20,000 fahişe olduğunu tahmin etmiştir. En gözde mekânlardan biri (Kardinal Richelieu için yaptırılan) Palais-Royal'di. Buradaki galerilerde, dükkânlarda, lokanta ve tiyatrolarda her gün 1500 fahişe gezinirdi.

Kıta Avrupası'ndaki ve İngiltere'deki kentlerin sokak manzaraları arasında pek çarpıcı bir benzerlik vardır. İktidarda hâlâ Fransız modeli mutlak monarşilerin yer aldığı Avrupa'da devlet genelde ağır baskı taktikleri uyguluyordu. Avusturya'da yetkililer bütün bir yüzyıl boyunca fuhuşun kökünü kurutmak için uğraş verdiler ve en acımasız yöntemleri kullanmalarına rağmen, her zamanki gibi büyük bir başarısızlıkla karşılaştılar. Yüzyılın başlarında fahişelere Reformasyon dönemini andıran cezalar uygulanıyordu: Direğe bağlanıp teşhir ediliyorlar, kızgın demirle dağlanıyorlar, kırbaçlanıyorlar, sürülüyorlar ve en azından bir örnekte, kafaları uçuruluyordu. Daha sonra yöneticiler başka cezalandırma yöntemleri denemeye başladılar. Mahkûm edilen fahişelerin kafaları kazındıktan sonra, 'utançlarının' bedelini ödemek için sokakları süpürmek zorunda bırakılıyorlardı. Zindanlarda çürümeye terkediliyor; ya da halk çamaşırhanelerinde çalıştırılıyorlardı. Fahişe-karşıtı rejim sonunda 1751'de, İmparatoriçe Maria Theresa'nın imparatorluğu 'günahtan' arındırmak için geniş yetkilere sahip bir İffet Komisyonu kurmasıyla doruk noktasına erişti. Arkasından eşi benzeri görülmemiş bir ahlaksal engizisyon başladı. Ortalık ispiyoncu kaynıyor; tavernalar, kahvehaneler ve bilardo salonları polis tarafından denetleniyor; Avusturya ulusunun cinsel yaşamları sıkı gözlem altında tutuluyordu. Sokaklarda kadınlar yalnızca kuşku üstüne tutuklanıyor, sorgulanıyor ve masumiyetlerini kanıtlayana dek hapse atılıyorlardı.

Avusturya'daki kampanya fahişe-damgasının dosdoğru, sıkı uygulanmasının nasıl bütün kadınların özgürlüğünü kısıtladığını açıkça göstermektedir. Kadınlar, herhangi bir zamanda yalnızca cinsiyetleri nedeniyle suçlu bulunabiliyorlardı. Bir yandan da, o günden önce ve sonra olan bütün benzer girişimler gibi, bu kampanya da fuhuşu ortadan kaldırmayı başaramazken; sadece seks ticaretinin yeraltına inmesine neden oldu. Baskının doruğunda fahişeler polis ispiyoncularını gözetleyip kendilerine haber veren pezevenklerle çalışmaya başladılar. Hizmetçi, ya da çikolata satıcısı kılığına girdiler. Dönemin en çok satan kitaplarından biri Johann Rautenstrautch'un *Housemaids* (Hizmetçiler) isimli bir broşürüydü. Bu gerçekte Viyana fahişelerinin bir tür rehberiydi.

Prusya da fuhuşa demir yumrukla karşı çıkan bir diğer mutlakiyetçi güç-

tü. Avusturya'da olduğu gibi burada da yöneticiler olanaksızı zorla kabul ettiremeyeceklerini anlayınca, baskıların yerini serbestlik aldı. Seferberlik, I. Frederick'in 1690'da genelevleri kapatıp çalışanları halk önünde kırbaçlatmasıyla başladı. Ticaret hemen tavernalarla kahvehanelere kaydı. 18. yy'ın ortalarında, fuhuş hâlâ resmen yasakken, başkent Berlin'de binden fazla batakhane vardı. Avusturya'da olduğu gibi burada da çikolata satıcılığı sektörde pek kullanılan bir paravandı. 1760'larda Avrupa'yı gezen Boswell bir tavernada 'çikolata satmak için' odasına gelen bir kadınla yaptığı hızlı bir 'buluşmayı' anlatır.

Prusya'nın uyguladığı baskı taktikleri de ancak cinsel yolla bulaşan hastalıkların halk arasında büyük ölçüde yayılmasına neden oldu. Fuhuş yasaklanınca fahişelerin çalışma koşulları o kadar kötüleşti ki, kendilerini korumalarına olanak kalmadı.

Bu arada Fransa'da eli her yere yeten devlet, fuhuşu bir sorun olarak tanımlamaya başlıyordu. Bunu bastırmak yerine bir önlemler programıyla ele alacaktı. Böylece 17. yy'ın sonlarından itibaren Fransız yöneticiler suça yönelen yoksullar, akıl hastaları ve sakatlar gibi toplumun sınırlarına itilen grupların arasına fahişeleri de katmaya başladılar. Filozof Michel Foucault tarafından *Grand Renfermement* (Büyük Kapanma) olarak anılan bu yeni hareket, bu gruplarda bulunan insanları sözümona hastanelere kapatmayı gerektiriyordu. Bu kurumlar güya bu insanları yeniden topluma kazandıracaktı.

1684'te Parisli yetkililer birdenbire fahişeliği kesinleşen kadınların Seine'in güney kıyısındaki Salpàtriére hastanesine kapatılacaklarını duyurdu. Kadınlar buraya geldiklerinde zorunlu bir muayeneden geçiriliyor ve eğer cinsel ilişkiyle bulaşan bir hastalık saptanırsa, cıvayla tedavi ediliyorlardı. Orada kaldıkları süre içinde de, güçlerinin yettiği kadar çok ve ağır çalıştırılarak, tövbe etmeye zorlanıyorlardı. İş yaparken kendilerine yüksek sesle din kitapları okunuyor, kuşkusuz Yaradan'ın aşifteliğe duyduğu nefretin yanısıra, Cehenneme vardıklarında kendilerini bekleyen işkencelerden de birkaçı vurgulanıyordu. Tövbe etmek iş yükünün hafifletilmesiyle ödüllendirildiğinden, yola gelen çoktu. Kadınların burada tutulma süreleri tümüyle tek bir adamın; polis müdürünün kaprisine bağlı olduğundan, cinsel istismara da zemin hazırlanmış oluyordu. İnsan, yola gelen bir fahişenin kulakları dinsel öğütlerle çınlayarak, özgürlüğünü kazanmak için az önce kendisini hapsedenle fuhuş yapmış bir halde Salpàtriére'den çıkışını gözlerinin önüne getirebiliyor.

Salpàtriére ile hemen hemen aynı zamanda kurulan bir başka kurum da *Masion du Bon Pasteur*'dü (İyi Çobanın Evi). Burası görünüşte tövbe eden fahişeler için bir sığınakken, çoğu zaman önlerine hapishane, para cezası ve diğer cezalara seçenek olarak sunuluyordu. Bu evde yaşam, kadınların giydikleri kaba kahverengi kumaştan giysilerdeki pililerin sayısına kadar dü-

zenlenmişti. Gündüz saatleri her zamanki çalışma ve dualarla doluydu. Kısacası, bu evde mutlak itaat bekleniyor; 'duyuların uyuşturulması; benlikten tümüyle feragat edilmesi'[31] isteniyordu.

Fahişeler böylelikle 'günaha' sırtlarını çevirip ancak kendi benlikleri pahasına kadın saygınlıklarını geri alabiliyorlardı. Bu kurumları özel olarak yardım etme iddiasında oldukları kişinin moralini ve kişiliğini ezmek üzere tasarlanmışlardı. Bu amaçla, kadınların ağır işlerde çalıştırılmasının başlıca araçlardan biri olarak kullanılması da rastlantı değildir.

Öte yandan, yukardan politik emirler çıkartmakla bunları sokakta uygulamak arasında da büyük fark vardı. Seks sektörünün büyüklüğü ve kapsamı hem bastırma, hem de topluma kazandırma amaçlarının hayata geçirilmesini büyük ölçüde engelliyor; bu nedenle polise uygun gördükleri gibi davranma konusunda açık kart veriliyordu. Onlar da büyük bir hevesle bu durumdan yararlanmaya bakıyorlardı. Oyunun adı karşılıklı ödün vermekti: Polis genelevlerle sokak kadınlarını belirli alanlarda sınırlarken, ancak vatandaştan şikâyet gelince bir evi kapatmaya veya belirli bir kadını tutuklamaya girişti. Ayrıca, madamların bazı istekleri yerine getirmeleri koşuluyla, genelevlere lisanslar verdiler. Bu koşullar arasında haraç istendiğinde bedava seks ve müşterilerle ilgili ayrıntılı bilgi alışverişi vardı. Çoğu zaman hukukun sınırlarında bulunan bu gelişigüzel yetkilerle hareket eden polis böylelikle, sosyal kontrol ve gözetim görevlerini yerine getirirken, bir yandan da hem pezevenk, hem de bahisçi olarak seks ticaretinden hatırı sayılır bir kazanç sağlamaya başladı.

Yüzyıl boyunca arasıra polisi seks ticaretine karşı daha çok önlem almaya teşvik eden kararnameler çıktı. 1713 tarihli *Déclaration de Marly* yetkililere komşularının imzalı başvurusu karşılığı fahişeleri kovma ve eşyalarını da 'düşkünler yararına' sokağa atma yetkisini veriyordu. *Déclaration*'un fahişeleri profesyoneller ve amatörler olarak iki sınıfa ayırması ilginçtir. İlkine hiçbir hukuksal hak tanınmıyor; ikincisinin mahkemede kendilerini savunmalarına, verilen hükmü temyiz etmelerine ve her zamanki şiddetle, kırbaçlanarak ve hapsedilerek cezalandırılmaktan kurtulmalarına izin veriliyordu. Ancak, bu kararnamenin uygulaması da yine oluruna bırakılmıştı: Verilen cezaların sayısı bir yılda on sekizi hiç geçmedi. Aslında 1713 Bildirgesinin tek önemi poliste halk ahlakına aykırı suçlarla ilgili özel bir bölüm kurulmasıydı ki; bu yeniliğin bir sonraki yüzyılda önemli sonuçları olacaktı.

1778'de bir kararname daha çıkartıldı. Bu, yasaklarla hoşgörünün ilginç bir karışımıydı. Yazar Hilary Evans'ın deyişiyle, hayat kadınlarının varolmaları yasaklanmıştı. Ancak, varolmakta ısrar ederlerse, halka açık yerlerde yürümeleri veya müşteri çekmek için kendilerini vitrinlerde sergilemeleri yasaktı. Eğer bunları yapmakta diretecek olurlarsa, yalnızca kentin belirli kesimlerinde yapabilirlerdi.'[32]

Kurallar çelişkili oldukları kadar da geniş kapsamlıydılar. Bunun sonucu, koşullar her ne olursa olsun, polis istediğini yapma gücünü korudu. Ya görmezlikten geliyor, ya da tutukluyordu. Öte yandan, fahişeler her zaman olduğu gibi, sokaklarda ve tavernalarda gezinmeye, pencerelerde çıplak poz vermeye devam ettiler.

O halde Fransız İhtilâlinin öncesinde resmen yasak olan seks ticareti, aynen denizin karşı kıyısında olduğu gibi, tüm canlılığıyla sürüyordu. Zevk kızları her zamanki kadar bol ve pervasızdılar.

Avrupa'daki güçlerin aksine, 1688'den sonra İngiltere'de monarşi daha liberal hale geliyordu. Kralın gücü toplum içindeki çeşitli grupların uzlaşmasına bağlıydı ve yeni doğan kapitalizmin politikaları belirlemekteki rolü gitgide artıyordu. Bu nedenle, kraliyet devleti mutlakiyetçi yönetimden gitgide uzaklaşıyor; ortamı ticaret ve endüstrinin gelişmesi için serbest bırakmak üzere ülkenin işlerinden elini çekiyordu. 18. yy'ın büyük hukuksal sorunu ahlak değil, mülkün korunmasıydı. Bu konuda yasalar hem acımasız, hem de kanlıydı. Bu, yoksul bir insanın bir çay kaşığı çalmak suçundan asılabildiği bir çağdı. Ancak fuhuş, hâlâ bir ticaret olarak görülüyor ve böyle olunca da devlet bunu bastırmak, ya da kontrol altına almak için sistemli hiçbir girişimde bulunmuyordu.

Öte yandan, orta sınıf hâlâ toplumun geri kalan ve buna istekli olmayan bölümüne kendi cinsel ahlak anlayışını zorla kabul ettirmeye çalışıyordu. Orta sınıf tıpkı 17. yy'ın sonlarındaki Fransız yetkililer gibi, kendini bu seks ticareti sorununu halletmeye adadı. Ancak, bu kez Fransızların aksine, yeni önlemlerin arkasındaki itici güç devletten değil, ahlakî kaygıları bulunan özel kişilerden geliyordu. Tanınmış *Societies for the Reform of Manners* (Davranışların Düzeltilmesi Birlikleri) işte böyle doğdu.

Birliklerin kökeni, Restorasyonun hemen ertesinde, Kilise mahkemelerinin bıraktığı boşlukla, devletin ahlak suçlarına yönelik kayıtsızlığına karşı, Püritenlerin bir tepkisi olarak doğan ahlak bekçiliği dalgasına dayanıyordu. Bu dönemde Londra ile diğer kentlerin sokakları fuhuş üzerinde aşağı yukarı ihtiyarî bir yasama yetkisine sahip, yozlaşmış gönüllü kolluk güçlerinin denetimindeydi. Bu mahalle bekçileri sokak fahişelerini rahat bırakmak karşılığında onlardan 'cin parası' alıyor; bu arada pek çok yargıç da resmen genelevler tarafından maaşa bağlanmış, güçlerini madamlardan para sızdırmak için kullanıyorlardı. Gerçekten de, Wapping'de bir yargıcın fahişelere kendi evinde yer kiraladığı bilinmektedir.

17. yy'ın sonlarında bu türden pervasız yolsuzluklara tepki olarak dinsel kurumlar meydana çıkmaya başladı. 1690'da kentte kendi mahallesini 'temizlemek' amacıyla kurulan *Tower Hamlets Society* şu genelgeyi yayınladı:

> Burada pervasız yosmalar eski elbiseleri, boyalı yüzleri ve orospu tavırlarıyla Oğullarımızı ve Uşaklarımızı sefahate sürüklemekte; bunlar da kendi aşiftelerine bakmak için bizim paramızı çalıp iç etmektedirler. Burada insanların bedenlerinden ve ceplerinden paraları boşaltılmakta, intikam amacıyla sık sık münakaşalar, kavgalar, kan dökülmesi, arbede ve (bazen geceyarıları) cinayetler çıkmaktadır. Tabelalar ve evlerin bazı kısımları yıkılmakta, camlar kırılmakta ve başka arbede, ayaklanma ve kargaşalar olmaktadır... Yine pek çok aile sahibi burada zehirli bir vebaya yakalanıp dürüst, masum karısına da bulaştırmaktadır... Sayısız asker ve denizci burada ruhlarını kadınlaştıran ve çok geçmeden bedenlerini de çürüten zehirler kapmaktadır.[33]

Bu şiddetli eleştiri saygın yurttaşla kentli yoksullar arasındaki mücadeleyi açıkça göstermektedir. Bir yanda Dürüst, Masum ve Kışkırtılanlar dururken, karşı taraf her şeyden; Hırsızlık, Hastalık, Kan Dökülmesi, Cinayet ve daha pek çoğundan sorumludur.

Ahlak reformcuları böyle orta sınıf yurttaşların içinden çıkıyordu. Birlikler kurup Londra'ya ve oradan da ülkenin diğer bölgelerine yayıldıkça, kendilerine güçlü dostlar edindiler. Bunlardan biri de bizzat Kraliçe Mary'ydi. (1689-1702) Birlikler onun desteğiyle yurttaş, avukat, parlamento üyesi ve yargıçlardan oluşan, ülke çapında şebekeler haline geldiler. Bu biçimde, orta sınıfın ahlaksal açıdan militan unsurlarını yoksulların cinsel kültürünü disiplin altına almak üzere birbirine kenetlemeyi başardılar. Özel hedefleri de fahişelerdi.

Sokaklardaki ahlaksızlığı bastırmak için görev birimleri kuruldu. Londra'nın dört bir yanındaki birlik ofislerinde düzinelerce ajan şikâyetçilere ve ispiyonculara boş belgeler veriyor, bunlar daha sonra istenen suçlamalarla doldurulup kendi taraftarları olan yargıçlarca imzalanarak, kolluk güçleri tarafından uygulamaya konuyordu. Fahişelerin sivil özgürlükleri pervasızca görmezden geliniyordu; bu belgelerin yasallığı kuşkuluydu. 1720'lerde birlik üyelerinden Samuel Cooke yüzlerce fahişeyi tutukladı ve bunların çoğu bir ay ağır işlerde çalıştırılmak üzere Bridewell'e gönderildi. Cooke'un yaptıkları şikâyet konusu olunca, yetkililer elindeki belgelerin yasal olmadığını kabul etmek zorunda kaldılar. Ancak, fahişeleri cezalandırıp özellikle onların ıslah edilmesi için açılmış hapishaneler olan Bridewell'lere gönderme amacındaki birlik üyelerinin sayısı az değildi.

Buralara gelen fahişeler önce ya vahşi bir şekilde dövülüyor, ya da burunları yarılıyor; sonra da değirmen çeviriyor, veya parmakları kan içinde kalana dek kenevir topluyorlardı. Reformcular büyük bir katı kalplilikle kendi kendilerini kutluyorlardı. Görünürde bu zavallı yoksul kadınlara çektirdikleri

işkencelerden gurur duymaktaydılar. 1699'da yıllık raporlarında 500 batakhanenin kapatıldığı iddia ediliyordu:

> Birkaç bin sefih insan hapse atıldı, ceza kesildi ve kırbaçlandı; öyle ki, kentin Tower tarafı ve bize ait sokaklardan çoğu, eskiden oraları kirleten bu Gece Kadınları Kuşağından temizlendi... kırk ya da elli kadarı bir hafta içinde Bridewell'e gönderildi ve burada öyle iyi bir disiplin aldılar ki, içlerinden pek çoğu plantasyonlara gönderilip oralarda çalışarak dürüst bir geçim sağlamayı tercih ettiler.[34]

Bu ahlaksal baskıların kurbanları zaman zaman hiç de şaşırtıcı olmayan biçimde savaşıma giriyorlardı. 1709'da John Dent isimli bir memur bir fahişeyi tutuklamaya çalışırken bıçaklanarak öldürüldü. Askerler her zaman fahişelerin tarafını tutmaya hazır olduklarından, şiddetli direnişler yaşandı. Dent, işbaşında öldürülen tek reformcu değildi.

Birlikler temiz ve ahlaklı yaşam kaygılarıyla tutarlı biçimde, halka açık alanları yaramaz fahişelerden temizleme konusunda özel bir saplantı içindeydiler. Sonuç olarak, en çok ceza konusu olan suç türü, sokaklarda müşteri toplamak ve 'açıkta cinsel ilişki kurmaktı.' Örneğin, 1730 tarihli, belgelenmiş bir dizi tutuklama olayında bir fahişe ile müşterisi bir mağazanın vitrininde cinsel ilişkide bulunmaktan tutuklandılar. Bir grup kadın da 'saat 12 ya da 1'de, sokak ortasında gelen geçen herkese çıplaklıklarını sergileyip iğrenç ifadeler kullandıkları için alındılar.'[35]

Eşcinsel genelevler de bastırıldı. 1726'da, yalnızca tek bir yıl içinde birlikler, bu tip yirmiden fazla evi kapattılar. Bunlar arasında gecede bazen kırk 'delikanlıyı' ağırlayan, Mother Clap'in ünlü eşcinsel genelevi de bulunuyordu. Mother Clap bir 'sodomi evi' işletmekten suçlu bulunup kazığa bağlandı, 13 sterlin 6s 8d ceza kesildi ve iki yıllığına hapse gönderildi. O yine de ucuz kurtulurken, fahişelerinden üçü asıldı. Bu baskı eşcinsel topluluk için çok büyük bir darbe olup, bu tip fahişelerin yaşamlarını çok tehlikeli hale getirdi. Öte yandan, bu ticaretin bütün hızıyla sürmesi engellenemedi.

Reformcu kampanyalar 18. yy'ın başlarında doruk noktasına ulaştı. Bu dönemde her tarafta birlikler türüyordu. Londra'da 20, Edinburgh'da 13 ve krallığın başka yerlerinde en azından 42 tane vardı. Bu buluş Protestan Avrupa'ya, İngiliz Kuzey Amerika'ya ve hatta Jamaika'ya bile sıçradı. Öte yandan, 1730'lara gelindiğinde birlik üyelerinin kendileri yoldan çıkmış, şevkleri kalmamıştı. Yüzyılın ortalarında hemen hemen gözden kayboldular. Bütün fuhuşu ortadan kaldırma hedeflerinde her zamanki başarısızlıkla karşılaşmışlar; zamanın koşulları ticaretin büyümeye devam etmesini sağlamıştı. Fahişelere uyguladıkları baskının kötü bir sonucu da 1689-90 arası

Karındeşen-türünde bir dizi cinayet oldu. Bu cinayetler tam 200 yıl sonra, yine benzer bir ahlaksal histeri döneminde gerçekleşecek olanları pek de uzak olmayan bir biçimde andırıyordu.

Yine de, sokak fuhuşunun neden olduğu huzursuzluklar bir tartışma başlatmış ve reform birlikleri hareketi 'hükümetin ve iktidarın cinsel davranış ve ifadede yeni uygarlık ve saygınlık değerlerinin arkasında harekete geçmelerine yol açan bir görüş ortamını'[36] tehlikeye sokmuştu. Sosyal düşünürler, akıllarını ve kalemlerini 'sorun' için yormaya başladılar. Fuhuşa ister karşı, ister taraftar olsunlar; bütün bu adamları bir araya getiren, düzen, kontrol ve 'ahlaksal düzgünlük' konularındaki kaygılarıydı. 1724'te Bernard de Mandeville isimli bir yazar ortaçağı andıran bir öneri getirdi: Ülke çapında devlet genelevlerinin açılmasını, hepsi de 'derli toplu ve temiz' tutulacak örneğin 2000 kadının çalıştırmasını ve bunların 'Beyefendileri uygar ve kibar bir biçimde ağırlamalarını'[37] istedi.

Hepsi de çok hoştu; ancak, başkalarının aklı bu işe pek yatmamıştı. Londralı yargıç ve romancı Henry Fielding'in kardeşi Sir John Fielding de bunların arasındaydı. Sir John, İngiltere'nin ilk profesyonel polis gücü olan *Bow Street Runners*'ı kurmakla tanınır. 'Bu büyük kentin sahipsiz yoksul kızlarını korumak ve zorunluluklar yüzünden sokaklara düşüp de erdemli bir yaşama geri dönmek ve çok çalışarak dürüstçe yaşamak isteyen fahişeleri doğru yola getirmek'[38] amaçlı bir kurum önerdi.

Fielding'in 'çok çalışkanlığı', yoksul kadınların üç kuruş karşılığında iyiliksever orta sınıfların çamaşırlarını yıkayarak ruhlarındaki ahlaksızlığı atacakları bir halk çamaşırhanesi çeklindeydi. Bu ideal kurumun bir diğer amacı da eskinin asi ve dikbaşlı fahişelerine yemek pişirmek, örgü ve temizlik gibi ev kadını becerilerini öğretmekti. Uzun dönemli hedef ise bunların mucizevi bir biçimde yumuşak başlı ve sorumlu birer eş haline dönüşmeleriydi.

1758'de 'iyiliksever' Dr William Dodd, Londra'da Goodman Fields yakınlarındaki Magdalen Hastanesini kurarken bu önerilerden bazılarını dikkate aldı. Bir kez daha amaç, 'sahipsiz yoksulların saygın ve disiplinli Hıristiyan yoksullar'[39] haline dönüştürülmesiydi. Düzen yine katı ve kasvetliydi; Burada kalanlar yazları sabah 6'dan 10'a, kışları 7'den 9'a sıkı çalıştırılıyor, elbise ya da satılabilir küçük mallar dikiyor; boş zamanın tamamı din eğitimine ayrılıyordu. Aslında bu dinsel etkinlikler kadınları ev işlerine hazırlamak için tasarlanmıştı ki; bu da piyasaya zaten sayısız fahişe sürmüş bir yaşam biçimiydi. Evde her zamanki acımasız ve kinci kurallar vardı. Örneğin, kadınların dışarı çıkmak için izin almaları gerekiyordu. Bu kurallara karşı gelinmesi hücre hapsiyle, ya da yemek ve ücretlerin kesilmesiyle cezalandırılıyordu.

Anlaşılacağı gibi, kuruluşundan sonraki ilk 40 yıl içinde bu koşullar altında yalnızca 2217 eski fahişe Magdalen Hastanesi tarafından kurtarılmaya

razı oldu. Öte yandan, bir model oluşturulmuştu ve çoğu Fielding'in düşlediği çizgiler doğrultusunda, buna benzer pek çok ev daha açıldı. Buralardaki kadınlar çamaşırcı olarak işe koyuldular. Ancak, 'bu yapmacık kutsallıktaki angarya evlerinin' artması seks sektörünün hacmini pek etkilemedi.

18. yy'ın ortalarında fahişeleri günah keçisi yapmak için bir kez daha kamu düzeni bahanesine başvuruldu ve genelevlerinin kapatılmasını kolaylaştıran yasalar çıkartıldı. 1752'den itibaren kanıt getiren iki vergi mükellefi, yerel yöneticilerin genelevlerini dava etmelerini sağlayabiliyorlardı. Fielding yasalardaki bu sertleşmeden yararlanarak çay bahçelerine ve sefahat evlerine karşı harekete geçti. 1752 tarihli Uygunsuz Evler Yasasını çıkarttı. Bu yasaya göre Londra ya da Westminster'de ruhsatı olmadan müzik, dans, ya da başka eğlencelere izin veren herhangi bir ev, oda, ya da bahçe uygunsuz bir ev (yani, genelev) kabul edilip ona göre cezalandırılacaktı. (Aradan 200 yıldan fazla süre geçtikten sonra Westminster Belediyesi bu yasayı hâlâ uyguluyordu: 1973'te Soho'da bir striptiz klübüne uygulandı). Yetkililerin genel yolsuzluğu, nakit rüşvet ve cinsel ikramlar karşılığında her zaman ruhsat alınabilmesini olası kılsa da, Fielding Belsize House'u ve tanınmış çay bahçelerinden bazılarını kapattırmayı başardı. Zevk merkezlerinin ve genelevlerin çalışmasını güçleştirerek kentli yoksulların kültürünün kontrol ve düzen altına alınması, hatta mümkünse bastırılması için hukuksal bir ortam yarattı. Böylelikle de ahlaksal paniğin doruk noktasına ulaşacağı ve burjuvazinin zaferiyle ikiyüzlülüğünün önüne çıkan her şeyi silip süpüreceği Viktorya çağına zemin hazırlamış oldu.

BÖLÜM 11

Eski Dünya, Yeni Dünya: 19. Yüzyılda İki Kıtada Fuhuş

Bir kadın bedenini satarak makul bir ücret alabilecekken, neden haftada birkaç şilin için bir bulaşıkhanede günde on sekiz saat çalışarak ömür tüketsin ki?

Emma Goldman, 19. yy hareketçisi[1] henes[1]

Eski Avrupa'yı altüst edecek, çığır açan iki gelişme 18. yy'ın sonlarına doğru yaşandı: Sanayi devrimi ile Fransız İhtilali. Tarihçi E.J. Hobsbawn'un dediği gibi, İngiliz Sanayi Devrimi belki de dünya tarihinin en önemli olayı olsa da, Fransa'daki politik devrim çok daha büyük yankı uyandırdı ve çağdaş gözlemcileri, muhafazakârların akıntıyı geriye çevirmek yolunda sayısız girişimlerine rağmen, yaşadıkları dünyanın bir daha asla eskisi gibi olamayacağına inandırdı. Öte yandan, fahişeler açısından Sanayi Devrimi'nin sonucunda gerçekleşen ekonomik ve sosyal değişim çok daha büyük önem taşıyacaktı.

18. yy İngiltere'si'nde Sanayi Devriminin gerçekleşmesine neden olan süreçler hiç de yeni değildi; bunların bazılarının izini burjuvazinin yükselişinde, topraksız bir işçi sınıfının doğmasında ve 16. yy'dan itibaren kapitalizmin yayılmasında görebiliyoruz. Ancak, 18. yy sonları, büyük ölçüde fabrikalarda tekstil üretimine dayanan bir üretim sektörünün yaratılmasıyla yepyeni bir tür endüstriyel ekonominin doğuşuna tanık oldu. Bu 'karanlık, şeytansı' fabrikalardaki işçilerin (%40'ı kadın ve çocuklardı) emeğiyle biriktirilen kârlar, halk içinden yepyeni bir orta sınıfın doğmasına yol açtı. Fabrika üretimi hâlâ mülksüz kentli sınıfın tamamına iş sağlayacak kadar yaygın değildi; ama bu, önceki köylülerin iş aramak için kentlere akın etmesini önleyemedi.

Bu süreçler 18. yy kentlerinde işçi sınıfının içine düştüğü inanılmaz yok-

sulluğu daha da arttırdı ve yaşama koşulları korkunç bir hızla kötüleşti. Sefil gecekondular, yoksul semtleri özellikle de, kent ve kasabaların dış mahallelerini çevreledi. Yoksul ve ezilmiş insan yığınlarının karşı karşıya kaldığı aşağılanmayı, bugün hayal etmek bile güçtür. 19. yy'ın ortalarında 'İngiltere'nin en karanlık yerlerine' girmeye cesaret eden orta sınıftan araştırmacılar, işçi sınıfının yaşam koşulları hakkında tekrar tekrar aynı öyküyü yinelemektedirler:

> Bu evler yoksulluk, kötülük, suç ve hastalıkların odak noktasıdır. Buralar, genellikle anlatılamayacak kadar feci durumda, alçak, sağlıksız, son derece pis ve havasız, çoğu zaman aşırı kalabalık yerlerdir. Genelde 2.70'e 2.40 m; ya da 3.30'a 2.40 metrelik küçük bir bölmede 8, 10, hatta 12 kişinin yaşadığını görmek olağandır. Bazılarında yatak benzeri bir şeyler de olmayıp, insanlar üstlerinde giysileri ile birkaç parça talaşın üstünde, yerde yatmaktadırlar.[2]

> St. Giles'deki Rookery... Londra'nın en iğrenç yerlerinden biridir. Burada gördüğümüz en kalabalık odada altı aileden 23 kişi yaşıyordu. Odaların çoğunda ne yatak, ne kerevet, ne masa ve hatta ne de iskemleye benzer hiçbir şey yoktu. Sahip oldukları tek eşya, kaymamak için iki kırık iskemlenin üstüne uzattıkları iki tahtaydı.[3]

Dikkatle kaleme alınmış bu raporda çok aşırı bir yoksulluk anlatılıyordu. Bu, Viktorya döneminde işçi sınıfından binlerce kişinin içinde bulunduğu ve özellikle de kadınlar açısından, yeni sanayileşme sürecinin belirsiz ekonomisinin onları her an içine itilebileceği bir yoksulluktu.

Ekonomik devrimin çalışan kadınlar açısından önemli sonuçları olmuştu. Çok küçük bir azınlık kendilerini fabrikalarda çalışır bulurken, geri kalanlar ekonominin kendilerine sürekli bir iş sağlayacak kadar hızlı gelişmediğini gördüler. Dikimevlerinde dikişçi ya da şapkacı olarak; veya evlerde hizmetçi olarak iş bulanlar genelde geçinemeyecekleri kadar bir ücret alıyor; bu da onları ya kısmen bir erkeğin daha yüksek ücretine bağımlı kalmaya, ya da fahişelik yaparak ek gelir sağlamaya zorunlu bırakıyordu. Fabrikalarda bile kadınlar erkek işçilerden çok daha az ücret alıyor ve bu nedenle amansız yaşam mücadelesinde geride kalıyorlardı. Kadınlar yoksulların en yoksuluydular; hiçbir şeyi olmayan insanlar arasında bile ezilmiştiler. Sonuçta, sosyal ve ekonomik koşullar önce İngiltere'de, kısa süre sonra da Fransa'da, ABD'de ve yüzyılın ilerleyen yıllarında sanayileşmeye geçen diğer bütün batı ülkelerinde ortaya çıkan fuhuş patlaması için çok elverişliydi.

Bu arada, 1789'da başlayan halk ihtilaliyle Fransa'da eski rejim yıkıldı ve

Fransız toplumu şok dalgalarıyla sarsıldı. Yüzyıldan fazla süre önce kendi monarşileriyle hesaplaşan İngiltere'nin aksine, Fransızlar hâlâ XVI. Louis'nin mutlakiyetçi iktidarı altında eziliyorlardı. Bu iktidar bütün toplumu nefessiz bırakmış ve aristokrasiyi bile karşısına almayı başarmıştı. Sabrı tükenen orta sınıf 1789'da hem köylülerle, hem de kentli yoksullarla birlik olup bir devrim hareketi başlatarak, birkaç yıl içinde hükümeti devirdiler, aristokrasiyi yerinden ettiler ve monarşiyi silip süpürdüler. Tarihte kısa bir an için gerçekten eşitlikçi bir görüş birliği; ya da en azından böyle bir vizyon sağlanmış olmalıydı, ama bu uzun sürmedi. 1793'te solcu Robespierre'in düşüşüyle devrim hükümetinin politikaları yine sağa kaydı ve bunun, toplu hareketlenmeyle devrimin gerçekleşmesine olanak sağlayan halk yığınları üzerinde ciddi etkileri oldu. Yeni burjuva liderlerin kurduğu liberal ekonomide ücretler zorla aşağıda tutulurken, fiyatlar fırladı. Bunun korkunç sonuçları 1795'te yazan bir gözlemci tarafından şöyle anlatılmaktadır:

> Yoksulluk en alt sınırlarda; Paris sokakları açlıktan bayılmak üzere olan kadın ve çocuklarla dolu. Çok geçmeden hastanelerle aşevleri hasta ve düşkünleri kabul etmekte yetersiz kalacak. Yoksulluk ve açlık hemen hemen tümüyle sesini kesmiş ancak, ara sıra sesini çıkarttığında, hükümete lanetler mırıldanıyor.[4]

Paris seks sektöründe, devrim yıllarının en büyük özelliklerinden olan patlamaya yol açan da kentli yoksulların işte bu çaresiz durumu oldu. Bunlara ek olarak, devrim fuhuşla ilgili yasalar da dahil, eski hukuk sistemini silip attığından, kent sokakları açıkça fahişe kaynıyordu. Bunlar dönemin bol, içini gösteren, klasik stil elbiseleri içinde geziniyorlardı. Burjuvazinin erkekleri de kendilerini olabildiğince çabuk zenginleştirmek için bu kuralsız ortamdan yararlanmaya baktıklarından, hizmet arzını fazlasıyla karşılayacak bol bol talep vardı. Erkekler, liderleri Danton gibi, ailelerinin kucağında dinlenme dönemleriyle Fransız başkentinin batakhanelerinde yaptıkları çılgın âlemler arasında gidip geliyorlardı. Fransız orta sınıf erkeği için yaşam asla bu kadar güzel olmamıştı.

Tarihler, kitlesel devrim ve yeniden doğuş sürecinin büyük günlerinde kuşkusuz rol almış bulunan işçi sınıfı fahişelerinden hiç söz etmez. Ancak, iki 'yarı-sosyetik' iz bırakmayı başarmıştır. Bunlar, Amazon savaşçısı gibi giyinip devrim yığınları içinde boy göstermeyi seven (ve Avusturya ile Prusya ordularına karşı devrimi savunmak için bir kadınlar birliği kurmayı deneyen) Parisli kibar yosma Théroigne de Méricourt ile Olympe de Gouges'dur. Gouges'un daha iyi belgelenmiş ve daha ilginç bir öyküsü vardır.

1748'de bir kasapla bir çamaşırcı kadının kızı olarak dünyaya gelen Mary Gouze, erken yaşta zekâsını ve güzelliğini kullanmaya karar verip fahişelik

yapmak üzere Paris'e geldi. 1780'de de Gouges ismiyle, çalışkan bir yazar olmuştu. Eserlerinin arasında köle karşıtı bir oyun olan *L'Esclavage des Noirs* (Siyahların Köleliği) ve öncü feminist kitaplar arasında sayılan, devrimciler tarafından 1789'da benimsenen İnsanlık ve Yurttaşlık Hakları Bildirgesine dayanarak yazılmış *Kadın Hakları* (1791) vardır.

De Gouges devrim politikalarında etkin rol aldı. Ilımlı Girondin'lerin taraftarı olarak kan dökülmesinden nefret ediyor ve yazılarında heyecanla teröre karşı çıkıyordu. Bu, onu giyotin taraftarlarıyla karşı karşıya getirince, kaderi belli oldu. Temmuz 1793'te tutuklandı; aynı yıl 3 Kasım'da giyotinde idam edildi. Sonunda resmen kendisini reddeden öz oğlu da dahil, herkes tarafından terkedilmişti.

Aslında, kadınların devrimin politik etkinlikleri içinde rol oynadıkları dönem son derece kısa sürdü. Anlaşılan bütün devrimlerin yapısı böyle. Liderler orta sınıftan erkeklerdi ve dahası, Aydınlanma Çağının cinsel ideolojilerine inanıyorlardı. Fransız Devrimi, kadınlar açısından kaçınılmaz olarak Rousseau'cu Annelik ve Erdemli Eş doktrinlerinin panayırına dönüşürken; erkekler bunu böyle tutmak için canlarını dişlerine takıp mücadele verdiler. Olympe de Gauges'un idamından iki hafta sonra halk savcısı Chaumette, onun kaderini hırslı kadınlara ibret –ya da tehdit– olarak gösterdi ve 'İlk kez kadın derneklerini kurup cumhuriyette rol almak için kendi evini terkeden ve sonunda yasaların intikamcısı çeliğin altında kellesini kaybeden küstah Olympe de Gauges'u unutmayınız,'[5] diye gürledi.

Kadınlara yönelik mesaj bundan belirgin olamazdı. Çok geçmeden, 1799'da Napoleon Bonaparte'ın bir darbeyle iktidarı ele geçirmesi üzerine bu mesaj daha da pekişti. Beş yıl sonra, 1804'te yeni hükümdar 'Napolyon Kanunları'nı getirdi. Kadınları neredeyse yok sayan bu yasalar, bir sonraki yüzyılda Avrupa'nın dörtbir yanında aydınlanmış burjuvazi adaletine temel olacaktı. Reşit olmayan çocuklar ve davranışlarından sorumlu olmayan kişilerle bir kefeye konan kadınlar, yasalar karşısında yetkisiz sayılıyor ve evliyseler, kocalarının izni olmaksızın okula gidemiyor, ya da bir işe giremiyorlardı. Kocalar, eşlerinin malını mülkünü yönetmenin yanısıra, kazandıkları bütün paranın kontrolünü de ellerinde tutuyorlardı. Erkeklerin evlilik dışı ilişkiler yaşaması ve metres tutması kabul edilir, hatta normal karşılanırken; zinadan suçlu bulunan bir kadın iki yıla kadar hapis cezası alabiliyordu. Kentlerdeki işçi sınıfıyla birlikte, kadınlar büyük devrimden eli boş çıktılar.

Fahişeler hem kadın, hem de çoğunlukla işçi sınıfından olduklarından; devrimden sonra onlar açısından işlerin kötüye gitmesi uzun sürmedi. Orta sınıftan hemcinsleri belki de, fahişelerin bağımsızlığını kıskanarak iktidardaki erkeklere 'ulusal evler' kurulması için dilekçe verdiler. Buralarda fahişelere, kendi sınıflarından kadınlara yakışacak biçimde, angaryanın erdemleri öğretilecekti. Eski Magdalene Evlerindeki dualaların yerini burada vatan-

Solda: Hayvanlı tahta oturmuş tanrıça. Anadolu'da Çatalhöyük, MÖ 6000 civarı. Erkeklerin uydurdukları 'bereket kültleri' masallarına rağmen, atalarımız için tanrıça her şeyi kucaklayan bir ilahtı.

(Çatalhöyük, *Arkeoloji Müzesi, Ankara, Türkiye.*)

Sağda: 'Yılanların küçük tanrıçası'. Knossos, Girit, MÖ 2000-1800. Girit, anaerkil uygarlığın en önemli merkezlerinden biriydi.

(*Museum of Archeology, Knossos, Girit.*)

Solda: Yunanlı bir *hetaira*-kibar fahişe- Afrodit'e flüt çalıyor. Ludovisi Tahtının yan panelinden, MÖ 470-460 civarı. *Hetairae* sanatsal ve entellektüel yetenekleriyle tanınırlardı. *(National Museum of Rome.)*

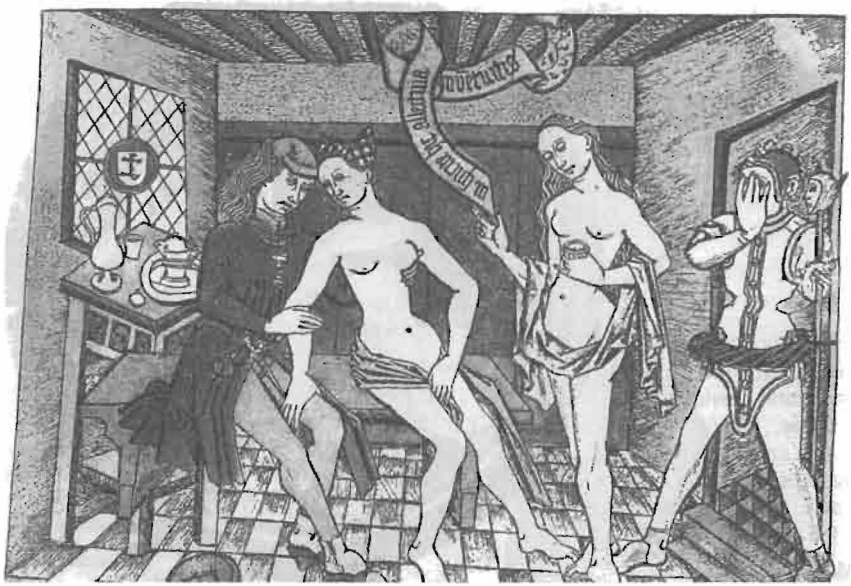

Sağda: Bir *hetaira* müşterisini ağırlıyor. 'Erkeğin erotik zevkleri için *hetairae*, günlük kullanımı için cariyeler ve çocuklarını yetiştirip sadık birer eş olmaları için de kendi sınıfından eşleri vardır'. Demosthenes. *(Mary Evans Picture Library.)*

Solda: 'Kız Kardeşlerin Yolu'; Bir Roma genelev tabelası. Üç kızkardeş motifi üç yönlü tanrıçayı anımsatmaktadır. *(Statliche Museen, Berlin.)*

Aşağıda: 15. yy'da bir Alman genelevi. *(Archiv für Kunst und Geschichte, Berlin.)*

Yüksek sınıftan fahişeler balkonda. Carpaccio'nun bir resminden. 1500 civarı. (*Museo Correr, Venedik, Scala.*)

Solda: Azize Mary Magdalene. Corregio (yaklaşık 1489-1534). Tövbekâr fahişelerin ilki.

(Corregio, *The National Gallery.*)

Altta: 'Sana bir Kraliçe gibi, Aşk Tanrıçası gibi süslenmiş gelir': Thomas Coryat ile Venedikli bir kibar yosma. *Coryat's Crudities*'den (1611).

(Coryat's Crudities, Mary Evans Picture Library.)

Altta: 'Sarayda gelmiş geçmiş en patavatsız, en kontrolsüz yaratık': Nell Gwyn. Sir Peter Lely'nin eseri.

(Denys Eyre Bower Bequest, Chiddingstone Castle.)

Sağda: Londra'daki Hyde Park'ın içinde, Rotten Row'da bir 'sportmen at yetiştiricisi' (1871). Hafife alınmayacak bir hanım.
(Mary Evans Picture Library.)

Üstte: Efsanevi Cora Pearl. Asıl ismiyle Emma Crouch, 1836'da Plymouth yakınlarında doğmuştu ve Fransa'nın en ünlü fahişelerinden biriydi.
(Mary Evans Picture Library.)

Sağda: Piccadilly'de Burlington Arcade'de bekçiye rüşvet veren sokak kadınları, 1871.
(Mary Evans Picture Library.)

Sağda: Henri de Toulouse-Lautrec, *Rue des Moulines'deki Salon*, 1894.

(Toulouse-Lautres, Musée Toulouse-Lautrec.)

Solda: 19.yy'da bir Fransız genelevine baskın. *Le Petit Journal*, 1895. Fransa'da düzen altına alınan evler üstünde sürekli baskı vardı.

(Mary Evans Picture Library.)

1900 civarında Storyville fahişeleri. New Orleans'-daki Storyville dünyanın en büyük kırmızı fener mahallelerinden biriydi ve 38 blok boyunca uzanıyordu.

(Photographs by EJ Bellocq. Reproduced courtesy of Lee Friedlander.)

Bir fahişe. Fotoğraf: Eugene Atget. Paris, 1921.
(The Museum of Modem Art, New York. Abbott-Levy Collection. Partial gift of Shirley C. Burden.)

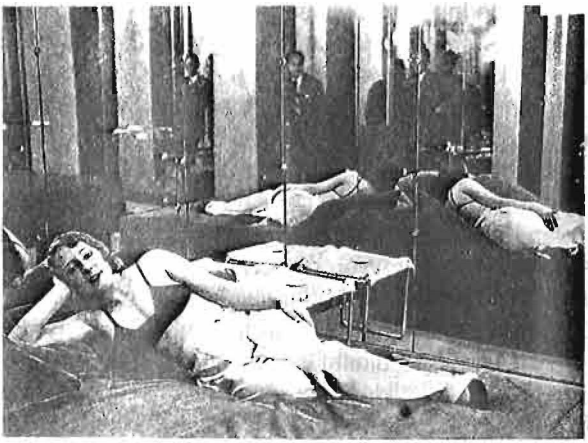

Solda: Les marrains de guerre Savaş zamanı Toulon'da bir kulüpte askerler 'mektup arkadaşlarıyla' bir araya geliyorlar.

(Editions Albin Michel. 'Le Panier Fleure'a Toulon (Collection Privée Romi).

Sağda: 1930'larda Paris'te bir genelev çalışanı. Sağ kanattan bazı Fransız politikacılar hâlâ, kurallara bağlı genelevlerin 'eski güzel günlerine' dönülmesi için çaba harcıyorlar.

(Keystone/Sygma.)

Solda: İngiliz Fahişeler Topluluğu, 1982'de polisin yasa tanımazlığını ve ırkçılığı protesto etmek amacıyla Londra'da, King's Cross'taki bir kiliseyi on iki gün boyunca işgal etmelerinin ardından zaferlerini kutluyorlar.

(Gigi Turner/English Collective of Prostitutes.)

sever konuşmalar almıştı. Bu arada, erkekler fahişeleri devrimin amaçlarına ihanet eden birer suçlu olarak görmeye başladılar. Chaumette rahiplerle fahişelerin birlik olup devrimi yıkmayı planladıklarına bile inanıyordu. Fahişeler açısından, İnsan Haklarının ters yüzü çok geçmeden özgürlük ve eşitlik vaatlerinin arkasından yüzünü gösterdi ve 19. yy'ın ilk yıllarında en az eski rejiminki kadar baskıcı, gelişigüzel bir polis rejimi doğdu.

İki devrimin arkasından burjuvazinin zaferi geldi. Batının en gelişmiş ülkeleri olan Fransa, İngiltere ve 1770'lerdeki Bağımsızlık Savaşıyla İngiltere'nin boyunduruğundan kurtulmuş olan ABD'de ,artık orta sınıf tartışmasız iktidardaydı. Bu gerçek kaçınılmaz olarak burjuvazinin, kadınları ya birer Madonna; ya da birer fahişe olarak görme kavramını gündeme getirdi. Her grubun dünyası ayrıydı ve bu dünyalar ancak erkeklere hem kutsal bir yuva, hem de genelevin 'günah çukuruna' girme olanağı tanıyan bir çifte standartla birleşiyordu.

19. yy'da İngiltere'deki seks ticareti özünde bir önceki yüzyıldan farklı değildi. Seks sektörünün merkezi aynı yerlerdi. Aynı müşteriler ağırlanıyor ve aynı özel hizmetler sunuluyordu. Ancak farklı olan, Viktorya dönemindeki sektörün boyutlarıydı; fahişelik yapan kadınların sayısı her zamankinden fazlaydı. Müşteriler de artmıştı. Büyüyen kentler her zamanki gibi, hoşça vakit geçirme peşinde, her sınıftan erkeklerle doluydu.

İşçi sınıfının dinlencesi için başlıca ortamlar hâlâ pub'lardı. Yüzyılın başından itibaren biracılar büyüyen kentli nüfustan yararlanarak, işçi sınıfının kendilerini kapıp koyverecekleri barlar ve dans salonları açmaya başladılar. Orta sınıftan bazı yurttaşlar, işçilerin, fahişeler de dahil uluorta eğlenme küstahlığını göstermelerine kızıp Londra'da, East End'deki pub'ların salonlarını incelemeye aldılar. Tıpkı kuşkulandıkları gibi, buralarda insanların 'yarı çıplak içki içtiklerini, kadın erkek uygunsuz ve edepsiz pozlarda oturup ağza alınmayacak sözler ettiklerini' gördüler. Bu salonlar 'sürekli fahişeler ve denizcilerle' ve başka işe yaramaz proleteryayla dolu olup, çiftler 'son derece şehvetli' bir biçimde dans ediyorlardı. Dans etmedikleri zamanlarda da kendilerini uygunsuz biçimde teşhir ediyor; elleri 'uygunsuz yerlerde'[6] birlikte oturuyor ve herkesin kayıtsız gözleri önünde pazarlık ediyorlardı. Bu erken aşamada –1817 yılında– gözlemcilerin tanık oldukları bu iğrenç davranışları durdurmak için ellerinden gelen pek bir şey yoktu. Bu da onları çok rahatsız etmiş olmalı.

Yüzyılın ortalarında derme çatma barlar gazino olarak bilinen mekânlara dönüşmüş ve dansın yanısıra müzikhol, varyete, hatta opera bile eklenmişti. Whitechapel'da; City Road'daki Eagle Tavern'in güzel bir tiyatrosunun yanısıra; 'fıskiyeler, çardaklar ve localarla dolu bir bahçesi' vardı ve burada 'açık hava oyunlarıyla havai fişek gösterileri yapılıyordu.'[7] İşçi sınıfının içki alışkanlığının kötülükleri hakkındaki (1854 tarihli) bir rapora tanıklık eden bir polis komiseri burası için 'kadınlar açısından bildiğim en zararlı yer' di-

yor ve şöyle ekliyordu: 'Oturalı daha beş dakika olmadan iki kez davet edildim ve dışarda gidebileceğim evler olduğu söylendi.'[8]

Viktorya döneminin bütün kuruluşları gibi, dans salonlarıyla gazinolar da sosyal sınıfların katı hiyerarşisini yansıtıyordu. İşçi sınıfının gittikleri yerlere oranla sosyal merdivenin biraz daha yukarısında, Holborn Casino gibi 'eğlence yerleri' vardı. Burası 'çeşit çeşit prizmaların ışığıyla pırıl pırıl'; polka ve kadril müziği eşliğinde danslar edilen muazzam bir salondu. Burada orta sınıftan genç adamlar 'flaş' giyimli, işçi sınıfından fahişelerle karışıp aralarından seçebiliyorlardı. Müşteriler 'tıp öğrencileri, stajyer avukatlar, genç gemi subayları, kâtipler ve hali vakti yerinde tüccarlardı.'[9] Londra'da, Haymarket'teki Argyll Rooms'da daha da sosyetik bir grup görülebilir; burada 'sportmen hanımlar' (Viktorya döneminde fahişe yerine çok kullanılan bir tanımlama) Lord Hastings gibi sportmen aristokratlarla eğlence peşinde koşarlardı. Tanınmış hovardalardan olan Lord Hastings, bir keresinde bir çuval dolusu fareyi getirip dans pistinin ortasına boşaltmıştı. Öte yandan, Londra'nın dans salonlarının en görkemlisi lüks Portland Rooms'du. En pahalı yosmalar geceyarısıyla sabahın dördü-beşi arasında, mesleklerini burada icra ederlerdi: 'Kankan dansı en rahat biçimiyle burada yapılır, kadınlar başka yerlere oranla kendilerini daha çok koyverir; ama polis hiç karışmazdı.'[10] Böylesi seçkin kişiler karşısında polis doğal olarak daha hoşgörülü oluyordu.

Tiyatro, seks sektöründeki geleneksel yerini koruyordu. Fahişeler seyirciler arasında, özellikle de özel localarla, lüks tiyatro barlarında açık açık çalışıyorlardı. Viktorya döneminde yaşamış dindar birisi bu yerler için 'o korkunç günah ve ahlaksızlık yatakları' der ve biraz da içi giderek devam eder: 'Genç bir adam orada güzel, iyi giyimli ve hoş tavırlı bir kızla tanışınca, birlikte görünmelerinin uygunsuzluğunu, konuşma ve davranışlarının edepsizliğiyle serbestliğini unutur, ya da bunlar onu büsbütün çeker:' (açıkçası burada, bilen birisi konuşmaktadır) 've onlarla ilgilenip kapılır; çevresinde saygın görünüşlü büyüklerinin hiç çekinip sıkılmadan onlarla düşüp kalktığını görünce de büsbütün yoldan çıkar.'[11]

Dans ederek, ya da tiyatroda geçen bir akşamdan sonra, fahişelerle müşterileri kafelere, divanlara ve bütün gece servis veren lokantalara giderlerdi. Kafeler daha alt tabakaya yönelik olup gece çalışanların yanısıra, 'piyasanın kadınlarına' hizmet verirdi. Bazı yerlerde, özellikle de St. Giles'de, buraları yalnızca suç dünyasının gittiği yerler haline gelmişti. Daha erkeksi ortamlar olan divanlarda geceleri erkekler puro satın almak, sigara ve içki içmek, ya da fahişe bulmak için toplanırlardı. Hali vakti yerinde olan eğlence düşkünleri gece lokantalarına çekilip şampanyalı akşam yemeklerinin ya da kahvaltıların tadını çıkarabilir; veya özel gece kulüplerine çekilebilirlerdi. Müşteriler burada son derece pahalı bir akşam yemeğinin arkasından sadede gelirler; sürekli çevrede bulunan açık saçık giyimli

fahişelerden biriyle pazarlığa otururlardı. 19. yy ortalarında tipik bir Londralı sokak kadını tek bir gecede çeşitli yerleri ziyaret edebilirdi. Gazeteci Bracebridge Hemyng 1850'lerde bunlardan birini şöyle anlatır:

> Dostlardan hiçbir mektup gelmez, ya da ziyaret eden olmazsa, saat dört civarında kalkar, giyinir ve yemeğimi yerim. Daha sonra bir iki saat sokaklarda gezip, eğer paraya ihtiyacım varsa, şansıma kim çıkarsa alırım. Daha sonra Holborn'a gider, biraz dans eder ve benden hoşlanan biri çıkarsa, onu evime götürürüm. Yoksa Haymarket'a gider; bir kafeden diğerine dolanır ve oralarda kimseyi göremezsem, divanlara uğrarım. En çok Grand Turkish'i severim ama kural olarak, divanlarda doğru dürüst bir erkek bulunmaz.[12]

Bu fahişenin bölgesi geceleri tiyatrolar semti Leicester Square ile Haymarket'in kadınlar ve müşterileriyle dolup taştığı West End tarafıydı. İşçi sınıfının bölgesi olan East End'de gemicilerin fahişeleri 'bolca kurdele ve yalancı çiçekle süslenmiş göz alıcı, dekolte elbiseleri' içinde Ratcliffe Highway'de bir aşağı bir yukarı gezinirlerdi. 'Pırıl pırıl pirinç topuklu, renkli deri botlarının üstünde pembe beyaz çoraplı baldırlarını gösterecek kadar kısa'[13] olan bu elbiseler, işçi sınıfının 'yoksul ama erdemli' kadınlarının giydiği kasvetli paçavralardan dünyalar kadar farklıydı.

Kentin diğer semtlerinde işçi sınıfından fahişeler ya da yarı-zamanlı fahişelik yapanlar, meslekleri konusunda biraz daha temkinli davranmak zorunda kalıyorlardı. 1880'lerde öncü seksolog Havelock Ellis 32 yaşında, bakacak iki çocuğu bulunan bir kadınla yaptığı görüşmeyi şöyle anlatır:

> East End'deki şemsiye fabrikasında haftada on sekiz şilin kazanıyor; arasıra büyük tren istasyonlarından birinin yakınında sokakta çalışıyordu. Rahat ve anaç bir kadındı; eteklerinin genelde giyilenden daha kısa olması dışında, son derece normal görünüyordu. Kendisiyle konuşulduğunda, 'bir hanım arkadaşını beklediğini' söylüyordu, rahat bir biçimde havadan söz edip, laf arasında teklifini sunuyordu. Adamı ya civardaki depolarla dolu, ıssız sokaklardan birine, ya da evine götürüyordu. Ne alabilirse onu alıyor... bazen 1 sterlin, genelde yalnızca 6d; her gece ortalama birkaç şilin kazanıyordu. Polis hakkında iyi konuşmasa da, sürekli fahişelere olduğu kadar karışmadıklarını; onlara hiç para vermediğini, ama iyi geçinmek için bazen isteklerini yerine getirdiğini söylüyordu.[14]

Sürekli çalışmayan sokak fahişeleri bile polisin cinsel şantajından kurtulamıyorlardı. Seks sektörünün bir önceki yüzyılda çok belirgin olan pervasız ve

arsız yapısı, Viktorya dönemi Londrası'nda artık yerini biraz daha bastırılmış bir sisteme bıraktı. 1857'de Chelsea'deki Cremorne Gardens'ı anlatan Dr William Acton, hava kararır kararmaz saygın kentlilerin yerini şık giyimli fahişelerin almasını seyreder: 'Rengârenk ve şen saygınlık doğuya doğru giderken, batan güneş, ipek ve ince ketenler içinde şık ahlaksızlıkla dolu arabaları batıya doğru getirdi.' Ancak, Acton'un zamanında 18. yy'ın 'şen sefahati' yerini artık 'gürültülü kargaşadan çok; yalnızca canlılığa'[15] bırakmıştı.

18. yy seks sektöründe hizmet veren daha özel kurumlar Viktorya döneminde aynen kalmış; hatta yıldızları daha da parlamıştır. Hem başkentte, hem de diğer kentlerde fahişelerin büyük çoğunluğu tam olarak birer genelev değil de, fahişelerle diğer çalışan insanların daire ya da oda kiralayabildikleri apartmanlar olan pansiyonları kullanıyorlardı. Yine, St. Giles'deki inanılmaz kuş yuvalarından, nispeten daha az yoksul işçi sınıfı mahallelerine ve St. John's Wood gibi daha sağlıklı semtlere kadar, pansiyonların da çeşitli tipleri vardı. Buralarda oturup çalışan fahişeler de farklı müşterilere hizmet veriyorlardı. Bağımsız çalışıyorlar, müşterilerini sokaklardan, tiyatro ve barlardan, müzikhol ve kafelerden topluyorlardı. En yoksul fahişeler, özellikle de yalnızca bu işi yapanlar, dönemin işçi sınıfının aldığı en yüksek ücretten de fazlasını kazanıyor ve bu nedenle nispeten rahat; hatta lüks içinde yaşayabiliyorlardı. Bir yazar Liverpool'da bir fahişenin pansiyonunu 'gerçekten çok temiz, rahat ve iyi döşenmiş'[16] olarak anlatmaktadır. Bracebridge Hemyng Londra'da, Tiger Bay olarak bilinen bir sokaktaki denizci fahişelerini ziyaret ettiğinde eski moda baldaken yataklı büyük odalar görmüş; bu odalar, şöminenin üstünde 'porselen biblolar ve varak ya da gül ağacı çerçeveli aynalarla' çok zevkli biçimde döşenmişti.

Bazı bağımsız fahişeler; özellikle de küçük çocukları olan kadınlar, iş ve ev hayatlarını birbirinden ayrı tutmaya özen gösterirlerdi. Konukevleri ve tanıştırma evleri bu işe pek uygundu. Odalar kısa sürelerle kiralanabildiğinden, bunlar varoşlarda oturan kadınlar için de idealdi. Konukevleri özellikle Londra'nın merkezinde; Bond Street'ten başlayarak Strand ve Haymarket üzerinden, Covent Garden'ın arkasına kadar olan bölgede yoğunlaşmışlardı. Kahvehaneler, lokantalar, divanlar ve Bond Street/Mayfair bölgesindeki bazı kurumlar; özellikle de lüks bayan butikleri, hep üst katlardaki odalarını saat başına kiralıyorlardı. Bazı konukevi sahipleri tanıştırma hizmetleri de sunuyor; müşterilerle fahişelerin listelerini tutup, sonradan 1850'lerdeki *The Man of Pleasure's Pocket Book* (Zevk Ehlinin Cep Kitabı) gibi rehberlere (Viktorya döneminin çöpçatan dergileri) ilan veriyorlardı. Tipik ilanlar şöyle olurdu:

> JAN FOWLER. İnce, uzun boylu, zarif; sarı saçlı, inanılmayacak kadar beyaz ve şeffaf tenli; masmavi gözlerini çevreleyen güzel, ipek-

si kirpiklerinin altından şehvetli gözbebekleriyle binlerce öldürücü bakış fırlatır.

MISS MERTON İkiz tepeleri vardır... dolgun, sıkı ve yumuşak. Bir gine.[17]

Madam, reklam malzemesini varlıklı erkeklerin kulüplerine veya ofislerine dağıtıp iki taraf arasında kendi evinde bir buluşma ayarlardı. Göze batmayan, profesyonel ve güvenli; iyi bir sistemdi ve herkesi memnun ediyordu.

Pansiyon ve tanıştırma evlerinin çokluğu göz önünde tutulacak olursa, kapalı genelev, seks sektörünün nispeten ender görülen bir özelliğiydi. Avrupa etkisindeki lüks genelevler de yok değildi. Ancak, Salvation Army'den Charles Booth'un dediği gibi, 'Bu evlere giden erkekler son derece zengin;'[18] yani, azınlıktaydılar. Bu genelevlerde, parası olanlar için özel uzmanlık konularında heyecan ve işkencelerin sınırlarını geliştirilmişti. Bakireler ve kırbaçlanma hâlâ İngiliz üst sınıfının en büyük zevkleriydi.

Fahişeler serbest çalışmayı yeğlediklerinden, Fransız çizgisinde, daha sınırlı kapalı-ev türü genelevler azınlıktaydı. Genelev sahiplerinin başvurdukları kadın simsarları kızları ikna ederek, kandırarak, ya da tuzak kurarak evlere çekiyorlardı. Kız eve bir kez girdikten sonra genelde iş için gerekli elbiseleri fahiş fiyatlarla satın almaya, ya da kiralanmaya zorlanıyor; böylece madama borçlanıp bir anlamda onun tutsağı oluyordu. Böyle 'elbise evleri' İngiltere'de sayıca nispeten az da olsa, fuhuş-karşıtlarının kampanyalarında bunların önemi abartılıyordu. Genel ticaretinin bir başka yönü olan bakire satışı için de aynı durum sözkonusuydu.

Çocuklarla ergenlik çağındaki kızların cinsel istismarı, Viktorya dönemi seks ticaretinin herhalde en kötü yanıdır. Bu çocukların çok kötü istismar edildiğinden hiç kuşku yoktur; ama öte yandan, işçi sınıfının çocuklarının zaten her anlamda istismar edildiğine de dikkat çekmek gerekir. Bu, hem kentlerde, hem de köylerde küçücük çocukların en inanılmaz koşullar altında çalıştırıldığı bir devirdi. Bir kadın 1850'lerde Lincolnshire'de ırgat olarak geçirdiği çocukluğunu şöyle anlatmaktadır:

> Sekiz yaşına bastığım gün okulu bıraktım ve kırk elli kadar çocukla birlikte günde on dört saat tarlalarda çalışmaya başladım. O küçük yaşta bile içlerinde en büyükleri bendim. Bütün gün elinde uzun bir kırbacı olan ve bunu kullanmaktan asla çekinmeyen yaşlı bir adam peşimizde gezerdi. Çocukların büyük çoğunluğu daha ancak beş yaşındaydı.[19]

Yüzyılın ortalarında Yorkshire'da de sekiz ile on dört yaş arası çocuklar tekstil sektöründe çalışıyor, içlerinden çoğu ondördüncü doğum günlerini

göremeden ölüyorlardı. Hâlâ elde bulunan ölüm sertifikaları kayıtlarında yalnızca çocuğun ismi, yaşı ve ölüm nedeni –'Tükendi'– bildirilmektedir:

Bu bağlamda bakıldığında, Viktorya devrinde işçi sınıfından çocukların uğradığı cinsel istismar, onların yaşam için verdikleri günlük savaşımdan ne daha az, ne de daha çok şaşırtıcıdır. Onları her türden istismara açık hale getiren yoksulluk konusunu görmezden gelmek, bu çocukların yaşamlarının gerçeğini çarpıtmak olur. Yine de, günümüzde bazı feministler ne yazık ki çocukların cinsel istismarına ortam hazırlayan koşulların yerine, konunun ürkütücü sansasyonelliğine odaklanmayı tercih etmektedirler.

Bütün bunlar çocuk yaştakilerle seks peşinde koşan Viktorya devri beyefendilerini temize çıkarmaz. Kitlesel yoksulluk çok sayıda olası çocuk fahişe yaratıyordu. Bazı ana babalar aman vermez bir yoksulluk içinde kendi çocuklarını sokaklara gönderiyor; bir yandan da gruplar halinde yaşayıp sokaklarda dolaşan öksüzler dilencilik, ufak tefek hırsızlıklar ve fuhuş sayesinde hayatta kalmaya çabalıyorlardı.

Bakire ticaretinde de aynı durum sözkonusuydu. Burjuva ahlakı, kadınların saf olmasına verdiği önemle, erkeklerin düşlerini kızlık bozmak üzerinde yoğunlaştırmıştı. Bu, cinsel yoldan bulaşan hastalıklara karşı duyulan korkuyla birleşince, 'bakire fahişeyi' seks piyasasının en çok arzu edilen metaı haline getirdi. 1880'lerin sonlarında talep o kadar büyüktü ki, lüks bir Londra genelevinde kızlığın fiyatı 5'ten 25 sterline kadar çıkabiliyordu. Böyle tutarlar sözkonusuyken ve Viktorya döneminde çocukların korunmasızlığı da düşünülecek olursa, genç kızların aileleri tarafından belirli adamlara, ya da genelevlere satılması veya simsarlar tarafından kandırılıp zorlanarak zengin erkeklerin tecavüzüne uğramaları kaçınılmazdı.

Öte yandan, talep o kadar büyüktü ki, ne kadar çok yoksul kız bulunursa bulunsun, asla yetmiyordu. Zaten işçi sınıfından kızların büyük çoğunluğu ergenlik çağlarının başlarında bekâretlerini yitirmişlerdi. Gece yaşamındaki binlerce serüvenini büyük bir titizlikle kaydeden Viktorya dönemi günlük yazarı (ve bahisçi) 'Walter' şu yakınmasında, yalnızca daha tarafsız başka gözlemcileri doğrulamış oluıyordu:

> Londra'daki onbinlerce fahişenin pek azı bekâretlerini beyefendilere, genç erkeklere, yaşlı erkeklere, ya da herhangi bir erkeğe vermişlerdir. Kendi sınıflarından yeni yetme delikanlılar onlara herkesten önce sahip olurlar... ne kadar yazık olsa da, işin özü budur. Sokak çocukları mahvettikleri hazinenin değerini bilmezler. On altı yaşındaki bir sokak çocuğu tarafından bozulan bekâret, domuzların önüne atılan bir inci gibidir.[20]

Bu nedenle, bakire ticareti genelde müşteriler açısından bir hayal ürünü olup, kızlık zarının yırtılmasını taklit etmenin pek çok yolunu bilen kurnaz genç fahişeler tarafından da destekleniyordu. Bu kızlar, örneğin, vajinanın kasılmasıyla birlikte (bu amaçla çeşitli damar büzücü losyonlar kullanılıyordu) stratejik yerlere sakladıkları güvercin kanıyla dolu keseleri patlatıyor; ya da yalnızca regl döneminde cinsel ilişkide bulunuyordu. Anlaşılan, bu oyunla müşterilerin çoğu her zaman kandırılabiliyordu.

Kırbaçlama sektörün diğer büyük uzmanlık alanıydı. O kadar ki, yüzyılın ortalarına gelindiğinde, Londra dünyanın dörtbir yanından gelen zengin mazoşistler tarafından kırbaçlanma işinin başkenti olarak biliniyordu. Bu grubun başını Londra'da, Fitzrovia'da 28 Charlotte Street'te bulunan Mrs. Theresa Berkley'in evi çekiyordu. 1830'ların anonim pornografi klasiği *Venus School Mistress*'ta Mrs. Berkley'in araç gereci sevecen bir titizlikle anlatılır:

> Huş dalından bolca kamçısı vardı. Bunlar her zaman yeşil ve esnek olmaları için suda tutuluyordu. Her birinin üstünde bir düzine kırbaç ucu; bir düzine farklı boyda ince sopa; araba dizginleri gibi deri kayışlar ve üstlerinde yıllar süren kullanımın nasırlaştırdığı kalın derileri kaşıyıp deşmek için iki buçuk santimlik çiviler vardı. Çobanpüskülü dalları, karaçalı dalları, kasap çalısı denen dikenli bir yeşil çalı ve yaz aylarında cam ile Çin vazolarldaki hiç bitmeyen taze ısırganotlarıyla ölülere can katıyordu. Böylece, cebinde bol parayla onun dükkânına giden herkes sopalanabilir, kırbaçlanabilir, kamçılanabilir, iğnelenebilir, yarı asılabilir, çobanpüskülüyle, karaçalıyla, kasap çalısıyla, ısırganotuyla dövülebilir, kaşağılanabilir, hacamat edilebilir ve işkence görebilirdi.

Madam Berkley anlaşılan yenilikçi bir düşünce yapısına sahipti. 1828'de kendisini üne kavuşturacak bir buluşun modelini tanıttı. Berkley Atı beyefendilerin kırbaçlanmasına yarayan bir âletti. *Venus School Mistress*'in yazarı hayranlıkla anlatır:

> Bedeni arzu edilen herhangi bir açıya getirebilmek için oldukça fazla açılabilir. Mrs Berkley'in anılarında bu âletin üzerindeki adamı çırılçıplak gösteren bir baskı vardır. Tam altındaki iskemlede göğsü, kamı ve kasıkları ortada bir kadın oturmakta; adamın organıyla oynarken, Mrs Birch de adamın kaba etlerini kırbaçlamaktadır.[21]

(Marifetleri açısından, bu buluşun tek rakibi ancak Kraliçe Viktorya'nın oğlu, geleceğin Kral VII. Edward'ının aynı anda iki kadınla birden yatmasına olanak veren o garip minderli tahttır.)

18. yy'ın hâlâ sürdürülen bir diğer geleneği de erkek eşcinsellerin genelevleriydi. Yalnız kızlara ve erkeklere ait özel okulların birer eşcinsellik yuvası olmasına rağmen, Viktorya dönemi tabularının başında eşcinsellik geliyordu. Herkes sanki böyle bir olgu yokmuş gibi davranıyordu. Bunun sonucunda 'gizli', ama son derece yaygın bir eşcinsel seks sektörü doğdu. Bu sektörün müşterileri, kraliyet ailesinden başlayarak, hemen hemen yalnızca üst sınıfların üyeleriydi. West End'in eşcinsel genelevlerinde sahte evlilikler âlemlerle kutlanıyor: 'Hayatta saygın bir yer ve rütbe sahibi erkekler en aşağılık sefillerle yatakların içinde, ya da üstünde alt alta üst üste görülebiliyordu.'[22]

Çok daha küçük ölçekte de olsa, zengin sınıfların kadınlarına da hizmet götürülüyordu. Dönemin en başarılı seks girişimcilerinden biri olan Mary Wilson, 'türünün bulabildiğim en güzel örneklerini' sergilediği bir 'tapınak' açmıştı. Müşteri bu seçkin örneklere göz gezdirip 'Zevkini sürmeyi istediği bir tanesini belirleyerek... hizmetçinin zilini çalıyor, nesneyi gösteriyor, ve erkek hemen yatak odasına getiriliyordu. Kadın onunla isterse karanlıkta, isterse ışık yakarak, ya da yüzüne maske takarak sevişebiliyordu. Bir saat, ya da bütün bir gece kalabiliyor; hiçbiri tarafından tanınmadan, arzusuna göre ister tek, ister bir düzine erkekle birlikte olabiliyordu.'[23] Hanıma bütün gereken bolca paraydı.

Döneme ait edebiyatta ara sıra, Viktorya çağı İngilteresi'nde genelevlerde ve sokaklarda gelişen marjinal cinsellik dünyasına bakışlar yer alır. Soho Square'deki bir lüks genelevde bir 'İskelet Odası'* vardı. Burada, 'bir mekanizmayla dolaptan bir iskeletin fırlaması sağlanıyordu!'[24] Yıllar geçtikçe düzgün toplumda kabul gören cinsel normlar gitgide daha baskıcı bir hal aldı. Seks gettolarında burjuva erkekler gittikçe daha garipleşen bir dizi cinsel alışkanlık peşinde koşuyorlardı. Ancak, istekler ne kadar doğaya aykırı olursa olsun, kesin olan bir şey vardı: Viktorya devri beyefendisi arzularını yerine getirecek bir fahişe bulmakta hiç zorlanmıyordu. Aşırı erdemlilik iddiasındaki bu devir, Batı tarihinde gelmiş geçmiş en çok fahişe kadının görüldüğü dönemdir.

Öte yandan Fransa'da, devrimin büyük eşitlik, özgürlük, kardeşlik ülküleri hızla burjuvazinin yoksulları istismar etme özgürlüğüne; zaten diğerlerinden oldukça daha fazla eşit olanlar için eşitliğe; ve tanımı gereği nüfusun kadın olan yarısını dışlayan bir kardeşliğe dönüşmüştü. Artık, yüzyılın ilk çeyreğinde ülke sanayileşmenin etkisi altına girerken, yöneticiler özellikle başkentte birdenbire ortaya çıkıveren fahişe sayısının çokluğundan kaygı duymaya başladılar. İşçi sınıfından kadınların görünüşte edep kurallarına

* İngilizce'de insanların 'utanılacak sırlarını' belirten, 'dolaptaki iskelet' deyişine gönderme yapılmış. (Ç.N.)

hiç kulak asmayarak ortalığa dökülmelerine dayanamayan yeni yönetici sınıf arasında, toplum ahlakı ile sosyal kontrol pek güncel tartışma konuları haline geldi. Bir kez daha fuhuş sorunuyla baş etmesi için polise açık kart verildi; onlar da bir kez daha eski çözümlerine başvurdular. Kurallar, görmezlikten gelme –ve şantaj.

Daha 1810'da Paris polisi burjuvaların kaygılarına özel bir ahlak polisi masası kurarak karşılık verdi. Bunların işi, fahişelerin merkezî bir deftere kaydedilmesini yönetmekti. Parisli fahişeler bir kez kaydedildikten sonra, her ay polis doktoru tarafından vajinal muayeneden geçiyor; bu ayrıcalık onlara her seferinde üç franka maloluyordu. Cinsel yolla bulaşan bir hastalık bulunacak olursa, kadınlar zorla bir hapishane hastanesine kapatılıyorlardı.

Fahişelerin yaşamları kendilerine ne zaman, nerede ve nasıl müşteri bulabileceklerini gösteren olanaksız derecede sıkı kurallarla da kısıtlanıyordu. Bu kurallara uymayanlar tutuklanıp hapse atılabiliyordu. Ahlak polisi, Fransızlara özgü bir bürokrasi çılgınlığıyla mesaisinin büyük bölümünü daha fazla kural yaratmaya ayırdı. 1820'lere gelindiğinde, Paris bahçelerinin içinde veya yakınında, köprü ve rıhtımlarda, halka açık yerlerde, Adalet Sarayı civarındaki tavernalarda 've son olarak da, mesleklerini sokakta icra ederken yakalanan'[25] fahişeler tutuklanabiliyordu. Aslında, bu polis kurallarına göre, Parisli fahişelerin çalışabilecekleri tek yer Seine nehriydi.

1820'lerin sonunda kadınların 'birlikte yürümeleri, sokaklarda durmaları, gruplar halinde toplanmaları, kaldırımları işgal etmeleri, gelen geçeni davet etmelerinin yanısıra; serbest konuşmaları ve uygunsuz giyimleriyle skandal yaratmaları'[26] da yasaklandı. 1830'da çıkarılan yeni kurallarla sokaklar, bulvarlar, anayollar ve parklar fahişelere tümüyle yasaklandı. Üç yıl sonra, yeni bir liste bu kez pencerelerinde ya da kapı eşiklerinde durmalarını veya 'kabarelerle halka açık diğer yerlerin yanısıra,' yani tavernalar, oteller, vb; 'ıssız, terk edilmiş sokaklara ve bölgelere; ya da fuhuşun hoşgörüldüğü özel evlere gitmelerini' de yasakladı. Fahişeler hiçbir biçimde yanlarında kadın ve çocuk olan erkeklerle konuşmayacak; ya da hiç kimseye 'yüksek sesle ve ısrarla'[27] seslenmeyeceklerdi. Bu gülünç kurallara karşı gelinmesi Petite Force hapishanesinde bir süre kalmak demekti. Dahası, kadınların temyiz hakkı da yoktu; fuhuşla ilgili hiçbir yasa olmadığından, düzenli yasal prosedürler de bulunmuyordu. Polis, kendi icadı olan bir sistemde kendisine mutlak yetki tanımıştı.

Yetkililer bu biçimde seks işçileri için bir tür yeraltı polis devleti kurmuş oldular. Bu sistem fahişelerin yalnızca kurallar çerçevesindeki genelevlerde çalışmalarına olanak tanıyordu. Bu genelevler, ahlak polisinden ruhsat alıyor ve onların kurallarına göre çalışıyordu. Ahlak polisi her zaman bu evlere serbestçe girebiliyordu. Yalnızca evlerde çalışanlar gözetim altında tutul-

makla kalmıyor, madamın da müşterilerin ismini bir konuk defterine kaydetmesi gerekiyordu. Madam ya da çalışanlardan biri işbirliğine yanaşmayacak olursa, polis her zaman genelev ruhsatını iptal edip ceza kesebiliyordu.

Genelevin içinde madamın sözü geçiyordu. Madam, personelin giydiği giysilere varıncaya dek, evin ve içindeki her şeyin sahibiydi. Her zamanki gibi, bu katı sistemde fahişe kadın herkes tarafından sömürülüyordu.

Ülkenin dörtbir yanındaki yöneticiler de Paris'i örnek alarak benzer taktikler benimsediler ve gittikçe gelişen genelevcilik sektörünü teşvik ettiler. Evler, yoksul mahallelerdeki ucuz uğrak yerlerinden, orta düzeyde, iddiasız köy genelevlerinin kırsal olanaklarına; oradan zengin burjuvalarla aristokrat müşterilere hizmet veren evlerin abartılı, lüks ortamlarına değişiyordu. Yüzyılın ortalarında sistemi inceleyen İngiliz doktor William Acton gibi, dış ülkelerden gelen düzenleme taraftarları bu 'lüks görkem yuvalarına' övgüler düzdüler. Buralarda kadınlar 'renk renk ipekliden zarif giysiler içinde koltuklarda oturuyor, saçları en son modaya göre taranmış oluyordu.'[28]

Bu pahalı genelevlerin ayrıcalıklı durumu, üst sınıfların uzmanlık ticaretini büsbütün körükledi. Londra'da olduğu gibi, bu sektör gittikçe daha çeşitlenirken bazı bakımlardan göz kamaştırıcı bir hale geldi. En önde gelenlerinde işkence odalarının yanısıra, odaları çevreleyen ve röntgencilerin canları istediğinde bu zevklerini tatmin etmelerini sağlayan aynalarla gözetleme delikleri vardı. Bu özel evlerin bazıları son derece titiz bir biçimde hazırlanmış canlı gösteriler sahnelemeye başladılar. Bunlar, çıplak fahişelerin, tahmine hiç yer bırakmayan açık saçık pozlar takınıp taşbebek gibi hareketsiz durdukları gösterilerdi. Son derece zengin hayal gücüne sahip bir dizi cinsel eğilim tatmin ediliyordu. 20. yy'ın şafağında zenginlerin genelevleri soluk kesen bir dizi cinsel hizmetin üretilip tüketildiği birer butik haline gelmişti sanki.

Fransız fuhuş sistemi hem bağımsız fahişeler, hem de genel olarak çalışan kadınlar için yaşamı tehlikeli hale getirmenin yanısıra, kaçınılmaz olarak da güçleştirdi. Burjuva halk bütün çalışan kadınları birer fahişe, ya da fahişe adayı olarak gördüğünden, polis yalnızca 'bir erkekler güruhu' ile gezen kadınları değil; aynı zamanda 'sık sık sevgili değiştiren' kadınları da fahişe olarak nitelemeye başladı. Bu koşullar altında, orta sınıfın tekeşlilik normuna uymayan bütün çalışan kadınlar fahişe olarak damgalanıp fişlenebiliyorlardı. Bir kadının ahlak polisi tarafından soruşturulması için tek bir isimsiz ihbar yeterli olduğundan, çalışan kadının cinsel yaşamı etkin biçimde kısıtlanmış oldu. Sokaklarda, yanında kendisine sahip çıkacak bir erkek olmadan görülen her kadın polis için bir hedefti. O kadar ki, işçi sınıfının kadınları kısa zamanda kendi mahallelerine, özellikle de hava kararıktan sonra, girmemek gerektiğini öğrendiler. Bekâr çalışan kadınların yaşadıkları otel ve pansiyonlar her an baskına uğrayabiliyordu; yalnız yaşayıp da

bir, ya da daha fazla sevgili kabul eden her kadın karakola götürülüp bürokratik bir gösteriş içinde resmen fahişe olarak fişlenebiliyordu. Bu dönemden kalma aşağıdaki anlatım tek değildir:

> Bir kadın... otel defterinde, şapkacı yazıyordu... müfettişlerin raporlarında ise işsiz olduğu ve el altından fuhuş yaptığı iddia ediliyordu. Kapıyı açmakta sorun çıkarttı. Yanında bir erkek vardı. O da, adam da sanki haksızlığı uğramış gibi davrandılar. Yetkinin kötüye kullanılmasından, meskene tecavüzden, onurlarının ayaklar altına alınmasından söz ettiler... komiser bu konuşmaları sabırla dinledi. Sonra, onlara hiç cevap vermeden sertçe şöyle dedi:
>
> 'Kalkın ve giyinin.'
>
> Kadın hıçkırarak, 'Beni böyle götürmesine izin mi vereceksin?' diye bağırdı.
>
> Adam büyük bir vakarla, 'Efendim, bu kadın benim metresimdir; ona kefilim!' dedi.
>
> 'Ah, pekâlâ, efendim, öyleyse iş değişti. İsminiz, mesleğiniz, adresiniz?'
>
> 'Niçin?'
>
> 'Eğer ona kefil oluyorsanız, kiminle muhatap olduğumuzu bilmemiz gerekir. Ahlakî durumunuz, sözünüze inanılıp inanılmayacağını gösterecektir... bu küçük soruşturma sona erince, bize de verdiğimiz rahatsızlıktan ötürü özür dilemek kalacak.'
>
> 'A-a-ama, efendim,' diye kekeledi adam.
>
> 'Ben de öyle düşünmüştüm! Üzerinizde kimliğinizi gösteren belgeler var mı? Bu işleri kolaylaştırırdı.'
>
> 'Şöyle ki, kimsenin bilmesini istemiyorum.'
>
> 'O halde susun ve bırakın da işimizi yapalım.'
>
> Adam yatağa döndü ve kız gitmek için giyindi. Aşağı yukarı aynı sahne on odada daha yaşandı... Bazıları göz kamaştırıcı yaratıklar olan bu kızların bu berbat evlerde, üç tane mumun ışığında, üzerlerinde yalnızca gecelikleriyle yataktan kalkıp bir düzine erkeğin önünde giyinmek zorunda kalmaları ,aynı zamanda hem çekici, hem de itici; garip bir manzaraydı.[29]

Böylelikle, bir cinsel yaşam sürmeye cüret eden işçi sınıfından bütün bekâr kadınlar Fransız ahlak polisinin gözünde suçlu kabul ediliyordu. Polisin işi kadınları taciz edip tutuklamaktı. Yumuşak başlılıkla önlerinde giyinen 'bu göz kamaştırıcı yaratıkların' aynı anda 'hem çekici, hem de itici' görünümleri de işin zevkli yanlarından biriydi kuşkusuz.

Evlilik dışı seksle ilgili olarak ahlaklılık, gizlilik ve hepsinden öte, ikiyüzlülük saplantısındaki bir çağda polis, kendi güçlerinden emin olarak, yöntemleri sorgulandığında her zaman bu tip şantajlara başvurabiliyordu. 19. yy Fransası'ndaki kurallar sistemi her türden istismarla doludur. Belgelenen bir örnekte kendi kapısının eşiğinde, 'nişanlısıyla öpüşüp vedalaştığı anda' tutuklanan Marie Ligeron anlatılır. Hapishanede geçirdiği kısa sürede sağlığı bozulmuş ve çıktıktan az sonra da ölmüştür. Bir başka olayda, kayıtlı bir fahişe olan Amélie Renault, bir gece hasta çocuğuna ilâç almak için evinden çıktığında tutuklandı. Polis onun hikâyesine inanmayı reddedip gece Amélia'yı hücrede tuttu; ertesi sabah evine götürdüklerinde çocuğu ölü buldular. Daha sonra ahlak polisi Amélie'yi 'bu olaydan söz edecek olursa'[30] intikam almakla tehdit etti. Ahlak polisinin görünürdeki 'ahlakının' gerisinde yatan gerçek işte buydu.

Sistem en büyük taraftarını 1836'da Paris'te fuhuş konulu bir inceleme yayınlayan Dr Alexandre Parent-Duchâtelet'de bulacaktı. Bu inceleme, daha sonra yüzyıllar boyunca sayısız esere temel oluşturdu. Parent, işçi sınıfının cinselliğini, orta sınıfın ahlakına uymadığı gerekçesiyle yıkıcı kabul eden bir burjuvazinin sözcüsüydü. Yetkililer, fahişelik yapsın yapmasın, cinsel açıdan aktif bütün işçi sınıfı kadınlarını daha en baştan fahişe olarak niteleyip, sonra da onları polis gözetimindeki hapishane, hastane, genelev ve ibret olsun diye birkaç örnekte ıslahevlerine kapatarak, bütün işçi sınıfını etkileyebileceklerine ve hizaya getireceklerine inanıyorlardı.

Kadınlar bir kez daha günah keçisi oldular. Özel olarak bu amaç için tasarlanmış kapalı, penceresiz arabalarda bir baskıcı kurumdan diğerine sürüklendiler. Mevzuat, fahişeleri ve işçi sınıfından diğer çalışan kadınları böylelikle baskılara hedef yaparak, orta sınıf ahlakına boyun eğmeye zorluyordu. Bu ahlak çerçevesinde, kapalı, güçsüz kadınlar öngören Rousseau'cu bir ütopyada 'iyi' hemcinslerine katılacaklardı. En azından, yönetimdeki erkeklerin umudu buydu.

İşe de yaradı. Pek çok fahişe ve başka bağımsız kadın, kendilerini önceden kabul eden toplumlardan artık dışlanmaya başladılar. Artık cinsel yönden özerk kadınlar resmen fişlenip onur kırıcı genelev koşullarında çalıştırılabiliyordu. Bu, onları hem kendi çevrelerinden koparttı, hem de seks sektörünü terketmelerini gittikçe daha güç bir hale getirdi. İşçi sınıfından diğer kadınlar da suçlu görünmek endişesiyle onlarla ilişkiyi kestiler. Bu da ahlak polisinin istediğinde kullanabildiği bir karttı. Fransız tarihinde ilk kez, fahişeler kendi çevrelerinde bile dışlanmış bir grup haline gelmişlerdi.

Yine de, gerçekler polisle propagandacıların düşledikleri toplam kontroldan çok uzaktı. Fahişeler de birer insan oldukları için, çeşitli biçimlerde sistemden kurtulma savaşımı veriyorlardı. 19. yy boyunca bağımsız olarak giz-

liden gizliye fuhuş yapan kadınların, yani fişlenmemiş fahişelerin sayısı her zaman çok fazla olmuştur. Bunlar, onur kırıcı ve istismar edici kurallara kendiliklerinden boyun eğmek yerine, tutuklanma ve cezalandırılma riskini göze alan kadınlardı. Bu kadınlar geleneksel biçimde; pansiyon ve otellerde, kahvehanelerde, kabarelerde veya lokantalarda; hatta sokaklarda çalışıyorlardı. Toplumun pezevenk dediği erkek işbirlikçilerini casus ve aracı olarak kullanıyorlardı. Bazı fahişeler genelevleri kendi amaçları doğrultusunda kullanıyor; kış aylarında buralara sığınıp baharın gelişiyle sıvışıyorlardı. Genelevlerde çalışanlar bile arasıra ev değiştirerek seçme özgürlüklerini kullanıyor; defterden silinmek istediklerinde gözden kayboluveriyorlardı. Polis bütün taktiklerine rağmen, kaybetmesinin kaçınılmaz olduğu bir savaşım içindeydi. Kentler büyürken seks sektörü de kontrolden çıkıyordu. 1870'lere gelindiğinde sistem çıkmaz sokağa girmiş ve ahlakçılar gizli fuhuşun 'işgalinden' kaygı duymaya başlamışlardı. Her zamanki gibi, onları asıl rahatsız eden, işçi sınıfından kadınların seks satması, para kazanması ve bunun yanlarına kâr kalmasıydı.

19. yy'ın başlarındaki ekonomik ve sosyal büyüme çok geçmeden Almanya'da da benzer kontrol sorunları çıkarmaya başladı. Alman yöneticilerin tepkisi de beklenen biçimde oldu. Fransa gibi, Almanya'da da resmî hoşgörü geleneğinin yanısıra, ortaçağa dek uzanan bir kurallar sistemi vardı. Daha 18. yy'ın sonunda Alman devletlerinin en güçlüsü olan Prusya, bir polisiye kurallar sisteminin öncülüğünü yapmıştı. 1792'de Prusya sarayı seks sektörü için bir dizi 'dindar' polisiye kural çıkartarak, fuhuş konusunda herhangi bir yasa çıkarmanın 'uygunsuz olacağı ve ahlaksal açıdan zararlı sonuçlara yol açacağı;'[31] zira yasa çıkarmanın işi yasallaştıracağı iddiasında bulundu. Böylece fahişeler yasaların dışına çıkarıldılar; bu halde de polisin gelişigüzel uygulamalarına hedef oldular.

Berlin ahlak polisinin Paris'teki örneğinden daha az kanunsuz ve daha az istismarcı olmadığını; hatta Fransızların çoğu özelliğini paylaştığını belirtmeye gerek yoktur. Kayıt dışı fahişeler üç ay hapisle cezalandırıldıktan sonra çalışma evine gönderiliyor; kayıtlı olanlar da ancak ruhsatlı genelevlerde, ya da bu iş için ayrılmış belirli sokaklarda çalışabiliyorlardı. Polis doktoru gözetimindeki her zamanki zorunlu tıbbi muayeneler haftada bir yapılıyordu ve hastalık üç ay hapisle cezalandırılıyordu.

1860'lara dek Almanya her biri farklı yasalara sahip farklı devletler halinde olsa da, polis kuralları her yerde aynıydı. Her yerel birimin kendi ahlak polisi vardı ve bunlar genelde, fahişelerin ancak kent merkezlerindeki sıkı gözetim altında tutulan ruhsatlı genelevlerinde çalışmasına izin veriyorlardı. 'Genelde bunlar kentin en eski kesimi olan Aldstadt'ta; karanlık, dolam-

başlı sokakların içinde ve 19. yy'da açılan yeni ana caddelerle alışveriş merkezlerinden uzakta; ama yine de müşterilerin kolaylıkla gelebileceği kadar yakında bulunuyorlardı.'[32] Kırmızı fener mahallelerinde her ahlak polisi birimi kendine göre bir mevzuat uydurup uyguluyordu.

Öte yandan, İtalyan yetkililer fuhuş konusunda geniş kapsamlı bir dizi yasa çıkarttılar. 1860'larda İtalyan kentlerinde göz kamaştırıcı bir büyüme gözleniyor ve bir yandan da o zamana dek ayrı ayrı devletlerden oluşan ulus, kuzeydeki Piedmont devletinin liderliğinde birleşiyordu. Böylelikle, kentlere göç eden köylü yığınlarıyla birlikte, fuhuş patlaması ulusal hukukun biçimlenmesiyle aynı zamana denk geldi. Bunun sonucunda çıkan 1860 tarihli Cavour Yasası ile Piedmont Başbakanı Cavour, tümüyle yasal bir mevzuatı devreye soktu.

Yasallaşan bu yeni fuhuş sistemi çerçevesinde, polise kaydolan kadınlar haftada iki kez muayene oluyor ve hastalıklı bulunmaları halinde kendi arzularıyla bir zührevi hastalıklar hastanesine gidiyorlardı. Kapalı genelevler kuruldu ama polis açısından bunlar her zaman için birer açık evdiler. Fiyatlar devlet tarafından belirleniyor ve fahişeler kazançlarının ancak dörtte birine sahip oluyorlardı. Bunlara ek olarak, genelevlerden vergi de alınıyordu. Yasalar fahişe kadınlara aynı hakları tanısa da (örneğin bir fahişeye kötü davranmak, ya da bir kadını isteği dışında eve kapatmak yasaktı), Cavour İtalyası'ndaki fahişelerin hallerine şükretmeleri için pek neden yoktu. Her an yasaklar ve acımasız engellemelerle çevriliydiler; Sokaklarda ve meydanlarda oyalanmaları, ya da kendi mahallelerinde dolaşmaları yasaktı. Kışın akşam 8'den; yazın 10'dan sonra 'haklı gerekçe olmadan' dışarı çıkamıyorlardı. Kapalı evden çıktıkları zamanlarda edepli ve aklıbaşında davranmak, edepli giyinmek; gelen geçenin peşine takılmaktan, erkekleri davet etmekten, ya da tiyatroya gitmekten kaçınmak zorundaydılar. Ev değiştirmek, üç günden uzun bir süre için genelevden ayrılmak, hastaneye yatmak, ya da mesleği bırakmak istediklerinde polisten izin isteyeceklerdi. Son olarak da, bir fahişe sicilini sildirmeye başarırsa, polis onu üç ay gözaltında tutmaya devam ediyordu. Resmî genelevler, resmî pezevenklik ve polisin çıkardığı yasalar: Yasallaşan fuhuşun gerçeği işte buydu.

Yasalar çerçevesinde olsun olmasın, kadın fahişeleri kontrol etmek için erkekler tarafından tasarlanan bütün sistemler gibi, İtalyan modeli de yasadışı bir zulümdü. Az çok gizlenen amacı, fahişelerin kazançlarından kesilen paralarla kendi kasasını doldurmaktı ve bunda yeni bir şey yoktu. Öte yandan, bir de gizli amaç vardı: İşçi sınıfı kadınlarının cinselliğini kontrol etmek. Böylelikle bu sistem, İtalyan kentlerindeki 'ancak karnını doyuran, işsiz ve evsiz göçmen kadın kitlelerine karşı bir silâh' haline geldi.[33] Sistemin hainliği ve acımasızlığı, hastalıklı fahişeler (ve diğerleri) ile hastaneden

çok hapishaneye benzeyen sözüm ona revirlerden anlaşılıyordu. Buralarda hijyen sözkonusu değildi; yemekler inanılmazdı. Cinsel yolla bulaşan hastalıklar barbarca yöntemlerle tedavi ediliyordu:

> Civayla ovulduktan, ya da buharını soluduktan sonra hastalar arınıyor, terliyor ve sülüklerle kan çekiliyordu. Kötü hastalıkların özellikle ağızdan çıktığına inanıldığından, hastalar her gün en azından altı litre salya akıtmaya zorlanıyordu. Bu süreçte ağız zehirlenerek 'kangrenli bir yara halini alıyor ve salyayla beraber çoğu zaman dişler ve hatta çeneler, dil, dudaklar, gırtlak bu zehir tarafından kemirilip yok oluyordu.'[34]

19. yy'ın ortalarına gelindiğinde, büyük ölçüde Fransız veya Prusya modellerine dayanan kurallar sistemi, Avrupa'nın dörtbir yanında tekrar tekrar denenmişti. Bu sistemde fişlenme, zorunlu muayeneler, kapalı evler ve/veya kontrol altındaki mahalleler vardı. Fahişelerin büyük çoğunluğu her zaman yetkililere başkaldırıp gizli çalışmayı yeğleseler de, zaten güç olan yaşamları, gittikçe daha çok soyutlanmalarıyla, ya da devlet zulmüyle daha kolaylaşmıyordu. Çoğu kadın bunlar yerine dah iyi bir yaşam, ya da en azından, daha fazla özgürlük bulmak amacıyla göç ediyordu.

Fuhuşun Yeni Dünyası; sürekli genişleyen sınırları Batıdaydı. Çoğu Amerikan kentinde seks sektörü daha 17. yy'da kurulmuş olsa da, asıl büyümesi 18. yy'da deniz ticaretinin yayılması ve New York ile Boston gibi kentlerin pek çok Avrupalı fahişeyi kendilerine çekmesine denk gelir. 19. yy'a gelindiğinde, ABD'de artık eski dünyadakilerin herhangi biriyle boy ölçüşebilecek, gelişmekte olan bir seks sektörü vardı.

Amerikan seks sektörünün aldığı biçimler bazen Avrupa'dakilere benzerken, bazen Yeni Dünyaya özgüdür. Amerika'da 'salon evleri' olarak bilinen lüks randevuevleri dünyanın her yerinde aynıydı. William Sanger New York'taki seks sektörünü konu alan 1858 tarihli incelemesinde (tipik bir eleştiriyle) kentin zengin semtlerindeki göze çarpmayan randevu evlerinin 'pek de zevkli olmayan, abartılı bir lüksle döşendiğini...', 'göz kamaştırıcı eşyalarla', 'büyük aynalarla', 'gösterişli çerçeveler içindeki resim ve gravürlerle', 'vazo ve heykelciklerle', 'yumuşacık lüks halılarla' ve çok sayıda 'kanape, sedir ve koltukla'[35] döşendiğini anlatır. Bu evlerde bir gecelik eğlence müşteriye aşağı yukarı 60 dolara maloluyordu. Bu paranın günümüzdeki değeri konusunda bilgi sahibi olmak için, onla çarpmak gerekir.

Toplumbilimci Fernando Henriques tarafından 'bütün zamanların en büyük genelev kenti'[36] olarak tanımlanan New Orlenas'da en lüks randevuev-

leri Basin Street'te bulunuyordu. Kate Townsend'in 40 numaradaki evinde (1866'da açıldı) müşteri 'salona refakat edilip hanımlara takdim edilmeden önce' ev sahibi onun 'referanslarını'; yani, banka hesabının durumunu bizzat gözden geçirirdi. Kate'in kendisi saatte 50 dolar gibi hatırı sayılır bir ücret karşılığında 'ara sıra özellikle ayrıcalıklı bir müşteriyi ağırlamaya hazırdı.' Caddenin aşağısında, 225 numaradaki Arlington (ismini sahibi Josie'den alıyordu) New Orleans'ın genelev rehberi The Blue Book'ta 'kesinlikle ve hiç kuşkusuz Amerikan halkına sunulan en süslü ve en pahalı döşenmiş spor sarayı'[37] olarak tanıtılıyordu. Pahalı heykel ve resimlerle dolu olan bu evde bir aynalı salon, bir Türk salonu, bir Japon salonu, bir Viyana salonu ve hatta, vatansever müşteriler için de bir Amerikan salonu vardı.

Bu lüks genelevlerde küçük yaşta fahişelerle 'bekâret' satışları en az Avrupa'da olduğu kadar yaygındı. Bazı madamlar yalnızca 'kızların' satışında uzmanlaşmışlardı. Örneğin Mary Thompson bir puro dükkânını paravan olarak kullanıp her sözüm ona bakire için müşterilerinden akıl almaz bir tutar olan 200 ile 500 dolar alıyordu. Bir başka ünlü simsar olan 'İspanyol Agnes' Herrick de yeni yetme fahişelerin ticareti için bir eleman bulma şirketini paravan olarak kullanıyordu. Herrick ne zaman mahkemeye verilse, Belediyedeki güçlü müşterilerinden yardım isteyip paçayı kurtarmayı başarıyordu.

Öte yandan, ABD'nin büyük olasılıkla en lüks ve en kârlı randevuevi Chicago'daki Everleigh Kulübüydü. Kentucky'li bir avukatın kızları olan Ada ve Minna Everleigh büyük bir ileri görüşlülükle miraslarını seks ticaretine yatırmışlardı. Kitaplığı, sanat galerisi, on dört salonu, en iyi kaliteden otuz fahişe için yatak odası ve iki kurnaz madamın lüks özel daireleriyle, kulüp, aslında bir konaktı. 'Evin her köşesinde her zaman taze güller bulunurdu. Aklına estiği gecelerde Minna evin içinde uçuşmaları için canlı kelebekler salardı.' Yatak odaları mermer kakmalı yataklarla, tavan ve duvar aynalarıyla döşenmişti ve çoğunda duvardan duvara altı süngerli İran halıları, ya da yatağın üstünde müşterinin sevdiği kokuyu sıkmak için mekanik parfüm spreyleri gibi değişik özellikler vardı. Japon, Mısır, Çin ve Mağribi Odaları gibi olmazsa olmaz egzotik salonlarda süper zenginler, onlara servetlerini kazandıran metallerden yapılma biblolar arasında eğlenirlerdi. Örneğin Altın Salonda on sekiz karat altından tükürük hokkaları, altın kenarlı akvaryumlar, altın kaplama bir büyük piyano, dore perdeler ve çok güzel dokunmuş dore kumaşla kaplı koltuklar vardı.[38]

Everleigh resmen özel bir kulüptü. Giriş için ön koşul olarak bir takdim mektubunun yanısıra, 50 dolarlık çıplak giriş ücreti gerekiyordu. Buna yemekler, içkiler, bahşişler ve hanımlara 'armağanlar' için gereken ödemeler eklenince, bir gecelik fatura kolaylıkla 500 ile 1000 doları buluyordu. Bu da duyulmamış bir tutardı. Bu evde bir fahişe servet edinebilirdi. Everleigh

kardeşlere gelince, kurnaz ikili, polis ve politikacıların haraçları ödendikten sonra, ayda 10,000 dolar kâr ediyordu. Ada ile Minna yalnızca on iki yıl çalıştıktan sonra emekliye ayrıldıklarında, birer milyoner olmuşlardı.

Amerikan randevuevlerinde çalışan seçkin fahişeler için günahın bedeli çok iyiydi. Sanger tarafından gözlemlenen evlerde hanımlar haftada 50 dolardan fazla kazanıyordu. Bu, ortalama bir çalışan kadının haftada bir dolar olan ücretiyle karşılaştırıldığında, hatırı sayılır bir miktardı. Kadınların kazanma gücünü beceri ve yetenekleri belirliyordu. Singer şöyle anlatır: 'Bazıları çok iyi eğitimlidir; aralarında zaman zaman çok iyi müzisyen ve ressamlar bulunur. Başkaları ise tiyatroya eğilimlidir. Çoğunluğu pek zarif ve görgülüdür...'[39]

İşgüzar doktor fahişelerin çoğunun para biriktirebildiğini görünce düş kırıklığına uğradı: Konuştuğu kadınlardan birinin bankada 7000 doları vardı. Başkaları amaçlarının (yasal olsun olmasın,) kendilerine iş kurmak olduğunu söylediler. Kadınlardan çoğu tek başlarına çocuk büyütüyorlardı; ve tamamı son derece çeşitli ailelerden geliyorlardı. 1869 tarihli bir New York rehberinden birkaç tanesi anlatılır.

Miss Nellie, 'kentteki en akıllı, en kurnaz, en pratik kadınlardan biri' olarak tanıtılır. Biriktirdiği parasını gayrımenkule yatırmıştır. Nellie 'iddiasız bir aileden geldiği ve eğitimsiz olduğu için', boş zamanlarını kendisine çocukluğunda göremediği eğitimi vermeye adamış, İngiliz edebiyatında uzmanlaşmıştır. Miss May ise 'çok ince, çok uzun boylu, ama yine de zarif ve proporsiyonludur.' Alman göçmenlerin soyundan gelen bir New Yorklu olarak profesyonel yaşamına California'daki 'bir şarkıcı grubuyla bağlantılı olarak' başlamıştır. Miss May en alttan başlayıp mesleğinde zirveye çıkmış, yolda Fransızca ile İspanyolca (anadili İngilizce ve Almanca'ya ek olarak) ve çılgınca bir müzik sevgisi edinmiştir. Başarılı bir müzisyendir ve özellikle 'komik ve inandırıcı bir biçimde' çaldığı banjo'da 'olağandışına yönelik zevkiyle' ünlüdür.

Sosyal yelpazenin diğer ucunda 'Küba perisi' olarak tanınan, bir ressamdan dul kalmış Kübalı 'Madam C– vardı. Savaşta New Orleans'a taşınıp malını mülkünü yitirmesine rağmen, New York seks piyasasına girdiğinde elinde hâlâ 'yüz bin dolarlık serveti vardı ve 'kendi çekiciliğiyle bu miktarı hatırı sayılır ölçüde arttırmıştı.'[40]

New Orleans'da, özellikle de iç savaştan önce, siyah derili kadınların beyazlarla rekabet edebildikleri tek alan lüks fahişelikti. Dörtte bir ve sekizde bir siyah kanı taşıyan kadınlar, güneyli seçkinler gurubundan beyaz gençler arasında metres olarak pek makbuldü. Yalnızca beyaz gençlerle melez fahişelerin davet edildiği özel balolar düzenleniyor; delikanlılar kadınların anneleri ya da teyzeleriyle pazarlık edip, seçtikleri metreslere ev açıyorlardı. 'Mulatto' fahişeler genelde randevuevlerinde çalışan beyaz kızlar kadar iyi eğitimliydi. Bunlar, güney eyaletlerinin *hetairae*'siydiler. Kölelik karşıtı hare-

kette de siyah fahişeler önemli bir rol oynadı. Amerikan iç savaşına yol açan mücadele kısmen onların parasıyla finanse edildi.[41] Bu, tarihte fahişelerin bir direniş hareketinin isimsiz kahramanları arasında son yer alışı da değildi.

Amerikan fuhuşunun orta düzeyi üst düzeye oranla çok az belgelenmiştir. 19. yy'da araştırmacılar okurlarını şu iki beylik tiple şaşırtıp heyecanlandırmayı severlerdi: Üst sınıftan gözü doymaz fahişe, ya da alt sınıftan aşağılık sürtük. Öte yandan, bir fahişe alt-orta sınıftan müşterilere hizmet veren ortabatıdaki bir genelevde geçirdiği günleri şöyle anlatmıştı:

> Fahişeler iç çamaşırlarıyla, ya da örtülere dolanmış otururlar... bira içer, konuşur, tozlu ayakkabıları ve ince kenarlı keçe şapkalarıyla gelen basit, şehvetli konuklarıyla kendilerini rahat hissederlerdi... Bunlar işi çoğunlukla, kendi aldıkları terbiye doğrultusunda, geleneksel Amerikan usulünde yaparlardı. Fransız usulü hakkında konuşulur, şakalar yapılır, ama bu pek ender istenir, ya da sunulurdu. İtalyan usulü, tek ilişki kendi kendileriyle ve birbirleriyle deneyler yapan çiftçi delikanlıların anlattığı bir tür şakaydı ve düşkün kent günahlarının simgesi kabul edilirdi. İncil derslerinin; kasaba kiliselerindeki Babil ve cehennem ateşi konulu vaazların anıları hâlâ orada, o orta sınıf genelevde yaşardı.[42]

Kentte, bu orta sınıf yerlerde çalışan kadınlar, işler ağır gittiği zamanlarda sokaklara çıkıp kendi 'john'larını' bulurlardı. Her zaman olduğu gibi, tiyatro iyi bir avlanma yeriydi. New York'a gelen bir konuk şöyle yakınıyordu: 'Hiçbir dans salonu, konser salonu, ya da berbat bir meyhane yoktur ki; New York'taki ahlak düşkünlüğünü ve aşağılığı Bowery tiyatrosunun balkonundan daha iyi sergilesin.'[43] Bir tiyatro fahişesi, 'numara için müşterisini eve götürmeye bile zahmet etmez; ama adam gösteriyi izlemeye devam etsin diye ince bir düşüncelilikle işini hemen oracıkta yapıverirdi.

ABD'nin bütün kentlerinde, işçi sınıfından gelen talebe dans salonları, barlar ve sefil meyhanelerde hizmet sunuluyor; ancak, bu hizmetin niteliği değişebiliyordu. New Orleans'da dans salonlarında fahişeler yarı-çıplak, ya da çırılçıplak dans ediyor; öte yandan New Yorklu orospular kendilerini bu kadar koyveremiyorlardı. Sanger, Alman barlarıyla dans salonlarından başlayarak New York piyasasını ayrıntılı biçimde incelemiştir. Buraları o kadar düzenli yerlerdi ki, iyi niyetli doktor neredeyse bunları onaylamanın eşiğine gelmişti:

> Doğruca sokağa açılan bir bar var... Burası mekânın ağırlama salonu ve pencerelere asılan kızıl beyaz perdelerin anlamını bilme-

> den... bir bardak bira içmek için içeri gelen bir yabancı, bir Alman kızının peşinden bara kadar yürüdüğünü görür. Kız ona İngilizce olarak kendisini 'tedavi' edip edemeyeceğini soracaktır... (Bu) salon çok temizdir. Ortada bir kanape, bir iki divan ve duvar diplerine bir dizi koltuk sıralanmış; üzerinde Alman gazeteleri bulunan bir de sehpa vardır. Bir piyano... ve birkaç resim ya da gravür eşyayı tamamlar. Odanın orasında burasında oturmuş yün ören, ya da dikiş diken iki-üç kız vardır. İster namuslu, ister fahişe olsunlar; Alman kızları tembellikten çok çekinir ve böyle bir yerde bile ellerinde iş olmadan pek görünmezler... (Konuk) genelde aşağı sınıftan fuhuşun ayrılmaz öğeleri kabul edilen o gürültülü unsurların hiç bulunmamasına şaşırır. Orada oturup kentin herhangi bir otelindeki kadar huzurla pürosunu tüttürebilir; ve bir kez bir kadına onunla sohbet etmek istemediğini söylerse, artık kendisi bir girişimde bulunmadıkça bir daha hiç rahatsız edilmez. Eğer işletme sahibiyle sohbet etmeyi uygun görürse, mutlaka kibar bir yanıt alacak; genelde onun zeki ve konuşkan bir adam olduğunu görecektir. Son olarak da, çevresindeki günaha davet unsurlarına karşı koymaya karar verirse, büyük bir güvenlik içinde, en ufak bir hakaret görme korkusu olmadan oradan ayrılır.[44]

Sanger için ideal bir genelev şöyle olmalıydı: Hiçbir seks ilişkisine girilmeyen bir fahişeler yuvası. Ne yazık ki, onun bakış açısından, ortalama bir ziyaretçi bu dikkat çekmeyen barda neyin satıldığını pek iyi biliyordu. Bu tür bir genelevin arkada, bodrumdaki yatak odalarında pek çok fahişe bulunur; haftada on dolara bir oda kiralayan kadına yine de teniz bir on dolar kalırdı. Bu da hâlâ çalışan kadının ulusal haftalık ücret ortalamasının on misliydi. Sanger bu Alman evlerini; hatta bir piyano ile kemandan oluşan orkestranın geceyarısına kadar ulusal valslerle polkalar çaldığı dans salonlarını bile seviyordu. Burada da, fahişelerin bir yandan işlerini yapmalarına rağmen, her zaman düzen hâkimdi.

Öte yandan Sanger, genelde denizcilere hizmet veren bar-genelevlerdeki İrlandalı seks işçilerinin davranışlarından bu kadar etkilenmedi. Erkeklerin izinde çoğunlukla kavga ederek ve/veya körkütük sarhoş olana dek içerek zaman geçirme biçimlerini hiç onaylamıyordu. Genelevdeki fahişeler de içki içtikleri ve genelde 'derli toplu' olmadıkları için eleştiri yağmuruna tutuldular. Anlaşılan, bu hanımlar iş başında olmadıkları saatleri örgü örerek geçirmiyorlardı. İrlandalıların dans salonlarına gelince; Sanger ne yapacağını bilmez bir halde, 'Buralarda tanık olunan pek çok sahne,' diye yazar, 'anlatılacak gibi değildir. Evde kalan kadınların hepsi, buldukları en bayağı giysiler içinde oradadır. Çoğu iç çamaşırlarını tercih etmiştir. Orkestra bir ke-

man, bir banjo ve bir teften oluşur... Bar çok kalabalıktır ve geceyarısına dopru çoğunluk sarhoş olmuş; tek tük ayık kalmıştır.'[45]

New York'ta da sokak kadınları vardı. Bu fahişeler hava kararınca Broadway'le ona paralel olan Crosby, Mercer, Hudson ve Canal sokaklarını doldururlardı. Yakınlardaki pansiyonlarda çalışırlardı. Bu pansiyonlar kapılarına renkli fenerler asar ve 'Denizci Sinbad', 'Kara Korsan', 'Unutma Beni' gibi iddialı isimler taşırlardı. Buralarda yiyecek, içki, müzik ve seks gibi her zamanki hizmetler sunulurdu. Fahişeler kentin parklarında da dolaşır, müşteri toplarlardı. Bir kısmı da kentin dış mahallelerinde, 'en coşkulu âlemlerin'[46] yapıldığı özel parklarda iş bulurlardı.

New Orleans sokakları da aynı biçimde, fahişelerle doluydu. Cehennem ve lanetlenme konulu vaazlar veren Philo Tower, 1856'da Rampart Street semtinde bir tur attıktan sonra şöyle verip veriştirmiştir:

> Burada gerçekten inanılmaz ölçüde ve hiç kuşkusuz uygar dünyanın başka hiçbir yerinde görülmeyen ölçüde sefahat ve fuhuş var... Kentin büyük bölümündeki evlerle odaların en az beşte üçü fahişelerle ve şu ya da bu sınıftan metreslerle dolu... Normal fahişeler... o kadar büyük bir düşkün kadınlar kalabalığından-yok, ordusundan oluşuyor ki, bunları saymak mümkün değil... Bu yaratıkların evleriyle dolu sokaklar ve meydanlar gördüm... Bu evler konusunda yanılmak hiç mümkün değil; zira buralarda oturan kadınlar sürekli kapı ve pencerelerde kendilerini sergileyip gelen geçen erkekleri içeri davet ederler. Büyük caddelerin bazılarında ise... akşamları göz alabildiğine bütün evlerin kapı ve pencerelerin bu kadınlarla dolu olduğunu görmek olağandır.[47]

1849'da dünyanın dörtbir yanından insanları Uzak Batıya çeken Altına Hücum dalgası sonucunda, California eyaleti fahişeleri bir mıknatıs gibi kendine çekti. Her iki cins de bir gecede servet edinebiliyorlardı. Bir Fransız fahişenin Batıda geçirdiği bir yılın sonunda bankada 50.000 dolar biriktirdiği anlatılır. İlk genelevler altın sahalarının hemen kenarına dikilmiş çadırlardan oluşuyordu. Bunlar çok geçmeden yerlerini ahşap barlara, salon ve genelevlere bıraktılar. Bunların duvarları aynalarla ve 'açık saçık, tahrik edici resimlerle'[48] kaplıydı. Birinci kattaki yatak odaları 'sportmen kızların' bölgesiydi. Bu, özellikle kadınlar için acımasız, karmakarışık bir dünyaydı ve kendi başlarının çaresine bakamamaları halinde, çoğu zaman erkeklerin şiddetine ve istismarına kurban gidiyorlardı. Buna, aşağıda anlatıldığı gibi, toplu tecavüze uğramak da dahildi:

> 'Bull Run' Allen'in güzel garson kızlarından veya şarkıcılarından biri, sık sık olduğu gibi, içip kendinden geçerse yukarı taşınıp bir yatağa yatırılır ve orada baygın yatarken her gelen müşteriye satılırdı. Kızın yaşına ve güzelliğine bağlı olarak, fiyatlar 25c ile 1 dolar arasında değişirdi. Fazladan bir çeyrek veren bir adam, kendinden sonrakini de seyredebilirdi... Tek bir gece içinde bir kızın otuz ya da kırk erkek tarafından kullanılması olağandışı değildi.[49]

Bu ve başka tehlikelere rağmen, her ulustan kadın, madencilerden altın koparabilmek için Califomia'ya üşüştüler. Kanadalı bir gözlemci ve birazcık önyargılı olan William Perkins'e göre, bu fahişeler ulusal kimliklerine göre değerlendirilebilirdi: Fransızlar, diye yazar Perkins, 'harika sohbet ederlerdi, ama açgözlü, şımarık ve utanmazdılar.' İspanyol kızlar ise 'sıcak, cömert ve yapmacıksızdılar.' En beterin beteri de 'tıpkı kendi ülkelerinde oldukları kadar bayağı, aşağılık ve kaba olan İngilizlerle Avusturalyalılardı. California'ya gelmek, doğal olarak onları değiştirmemişti.'[50]

Gerçekte California seks sektörü son derece kozmopolit bir ortamdı. Şili'den gelen kadınların kurdukları fandango evlerinde, bu ünlü ve son derece açık saçık dans, müşterileri pek harekete geçirmiş olmalı. Fransız madamlar da tipik bir girşimcilikle 'özel' evlerini kurmuş, olağandışı ve harika kişilere hizmet veriyorlardı.

Öte yandan, bir ulustan fahişe için California düşü, gökkuşağının ucundaki altın dolu çömleği temsil etmekten çok uzaktı. San Fransisco sahilinde çalışan Çinli kadınlar için yaşam, tutsaklık ve seks köleliğinden oluşan bir cehennemdi. Bugün olduğu gibi o zaman da Çinli aileler kız çocuğu istemediklerinden, yoksullar kızlarını sekiz-on beş yaş arasında köle tacirlerine satarlardı. Tacirler onları okyanusun karşı kıyısına, Califomia'ya getirir; bazıları beyaz müşterilerin gittiği randevuevlerine satılırdı. Çoğunluğu da China Town'a gelir ve burada pis 'kümeslere' kapatılırdı. Bunlar, içinde bir yatak ya da şilteden başka hiçbir şey olmayan daracık hücrelerdi. Kızların ailelerinin tacirlerle yaptıkları sözleşmeler resmen birkaç yıllık da olsa, aslında kümes sahiplerinin hasta olunan ya da regl görülen her gün başına birkaç hafta ceza süresi eklemesine izin veren koşullar nedeniyle, kızlar kölelikten hiç kurtulamazlardı. 1850'lerde San Francisco'da her 1700 Çinli erkeğe bir Çinli kadın düştüğünden ve Çinliler diğer ırkları hayaletler olarak kabul edip yalnızca kendi ırkdaşlarıyla cinsel ilişkiye girdiklerinden, Çinli tüccarlar bu ticaretten büyük kazançlar sağladılar.

19. yy'ın sonlarına doğru, beyaz orta sınıf reformcularla feministler dikkatlerini seks ticaretine yöneltip her tür gönüllü fahişeliği de 'beyaz kölelik' olarak nitelendirdiklerinde de aslında, seks sektörünün tek gerçek köleleri olan bu Çinli kızların trajedisi tümüyle gözden kaçtı.

19. yy fuhuşuyla ilgili bu değerlendirmeyi mesleğin krema tabakası olan kibar yosmalara değinmeden tamamlamak yanlış olur. Bu dönemde hem burjuvazinin, hem de parasal gücünün sürekli gelişmesi sayesinde, lüks fahişelerin piyasası her zamankinden daha iyi oldu. Bunun sonucunda, Viktorya dönemi kibar yosmalar için ikinci bir klasik çağ sayıldı. Bu hanımlar kendilerini 'büyük yataylar' olarak isimlendirirlerdi ve böyle oldukları da kesindi. Bir 'kapatma kadının' bir gecelik gelgeç ilişki için (sürekli sevgilisinden aldıklarına ek olarak) 25 sterlin aldığı Londra'da, bu yosmalar atlı arabalar içinde Hyde Park'ta gezinirken görülebilirlerdi. 'Büyüleyici binici giysileri ve baş döndürücü güzellikte şapkalarla'[51] kusursuz biçimde giyinen bu kadınların bazılarının, günümüzün sinema yıldızları gibi pek çok hayranı vardı. Bu zengin fahişelerin çoğu iddiasız kökenlerden geliyordu. 1850'lerin 'yıldızlarından' Laura Bell buna örnektir. İrlanda'da, Antrim'de doğan Laura, Dublin'de tezgâhtar olarak çalıştı ve Büyük Fuar sıralarında Londra'ya taşınıp kentte fırtınalar estirdi. İrlandalı fahişe tek bir gecelik iş için bir müşterisinden çeyrek milyon pound istediği –ve aldığı– için tarihe geçmeyi haketmiştir. O müşteri Nepal Mihracesinin çok zengin başbakanı Jungh Bahadur'du ve hiç bozuntuya vermeden parayı ödedi.

Dönemin bir diğer ünlü fahişesi Skittles'dı. Asıl adıyla Catherine Walters, İrlandalı bir gemicinin kızı olarak Liverpool'da doğdu. 1856'da on yedi yaşındayken Haymarket gece-evlerinde çalışmak üzere Londra'ya gitti. Beş yıl kadar sonra, Hartington Markisi ona çılgınca âşık olup, Mayfair'de uşaklar, atlar, arabalarla dolu bir ev açtıktan başka, yıllık 2000 sterlin de maaş bağlayınca ,şans yüzüne güldü. Skittles kısa zamanda Londralı seçkin tabakanın sevgilisi haline geldi: 'Sir Edwin Landseer onun portresini yapıp Kraliyet Akademisine astı; geleceğin Milli Şairi Alfred Austin ile Wilfred Blunt ona şiirler yazdılar... Bizzat Gladstone bile onunla çay içti.'[52] Galler Prensi belki de elde ettiği en büyük başarıydı.

Skittles pek çok bakımdan çağının Nell Gwyn'i; sınıf sisteminin karşısında, canlı bir çelişkiydi. İçinde yetiştiği işçi mahallelerinin ve gece-evlerinin diliyle konuşur; bu, üst sınıftan müşterilerini şaşırtıp büyülerdi. Bir yandan da zeki, hazırcevap ve çok okuyan bir kadındı. Sanatla, müzikle, hatta dinsel konularla ilgiliydi. Bayağılıkla gelişmiş bir zekânın bu karışımı, Viktorya döneminin insanı olan ve sosyal davranışlar konusunda kaskatı bir düzene sıkışıp kalan müşterilerine çok çekici geliyordu. Skittles da kuşkusuz bunun farkındaydı ve kişiliğini başlıca sermayesi haline getirmişti.

ABD'nin de kendi payına düşen koketleri vardı. Bunların içinde en gösterişlisi ve en dikkat çekeni Lola Montez'di. Yine İrlandalı olan Lola, 1818'de Limerick'te subay bir babayla İspanyol melezi bir anneden dünyaya geldi. On dokuzunda bir yüzbaşıya kaçıp tiyatroya girdi ve kendini İspanyol dans-

çısı Lola Montez olarak tanıttı. Londra'da pek başarılı olamasa da, Avrupa'ya taşınıp fahişeliğe başlayınca şansı döndü. Franz Liszt ile Alexandre Dumas *père*'e metreslik yaptıktan sonra, Bavyera Kralı I. Louis'nin sevgilisi oldu. Kral onu Landsfelt Kontesi yapıp bugünün parasıyla yıllık 10.000 dolar maaş bağladı. Lola, devlet işlerinde o kadar etkiliydi ki, kralın bakanlar kuruluna 'Lolaministerium' ismi takılmıştı. 1848'de Louis bir devrim sonucunda tahttan feragat etmek sorunda kaldı ve Lola da yeni hükümet tarafından sınır dışı edildi. Bundan sonra ABD'de görüldü. Ders veriyor, dans salonlarını geziyor ve eski mesleğini icra ediyordu. Sonunda San Fransisco'lu zengin bir gazete patronuyla evlendi ama onunla çok oturmadı. Sağlığı bozulmaya başlamıştı. New York'a gitti, yoksul fahişeler arasında hayır işleri yapmaya başladı ve 1861'de orada öldü.

Öte yandan, 19. yy'ın en göz alıcı fahişeleri Fransa'da yaşadılar. Kaderin bir cilvesi olarak, Fransa'da çalışan en ünlülerden biri İngilizdi. Efsanevi Cora Pearl, 1836'da müzisyen bir babayla şarkıcı bir anneden, Plymouth'da dünyaya gelmişti. Asıl adı Emma Crouch'tur. Anılarında anlattığına göre, on dört yaşındayken bir beyefendi tarafından iğfal edildi ve daha sonra önce fahişe, sonra da William Buckle isimli bir başka beyefendinin metresi oldu. Bu ikincisi onu tatil için Paris'e götürdüğünde Cora kentten o kadar hoşlandı ki, orada kalmaya karar verdi. Şaşırtıcı bir güzellikte olmamasına rağmen (bazı erkek tarihçiler onu basık suratlı olarak tanımlarlar ama kesinlikle öyle değildi), canlılığı ve kişiliğiyle kısa zamanda mesleğinin doruğuna yükselerek İmparator III. Napoleon'un kuzeni Prens Jérome Bonaparte'ın metresi oldu. Cora Pearl'in kendi stili *outré* olarak tanımlanıyordu. En sevdiği eğlencelerden biri en 'saygın' müşterilerini akşam yemeğine davet edip tam tatlı servisinden önce ortadan kaybolmak ve birkaç dakika sonra, uşakların taşıdığı gümüş bir tabağın içinde ve Parma menekşelerinden oluşan bir yığının üstüne çırılçıplak uzanmış bir durumda ortaya çıkmaktı. Bu manzaraya tanık olanlardan biri 'O kadar güzel bir vücudu vardı ki,' diye yazar, 'bütün konuklar hayranlık içinde nefeslerini tuttular.'[53] Tıpkı Skittles gibi, Cora da hiç de hanımefendiliğe yakışmayan tavırlarıyla hayranlık toplardı. Kraliyet ailesinden (ismi bilinmeyen) birisi şöyle gözlemlemişti: 'Öyle muhteşem bir şekilde bayağı ki!'[54] Mesleğinin doruğundayken Prens ona Rue de Chaillot'da 80,000 sterlin değerinde bir konak armağan etti. Küçük Emma Crouch, yurttaşı Elizabeth Howard gibi soyluların arasına girmiş sayılmazsa da, çok yol almıştı. Howard ise bizzat III. Napoleon'un metresi oldu ve bir şato ile 1,000,000 sterlinin yanısıra, Beauregard Kontesi ünvanıyla ödüllendirildi.

Öte yandan, ünüyle 19. yy'ın bütün yosmalarının tamamını geride bırakan kadın Alphonsine Plessis oldu. Paris sosyetesinde *la Divine Marie Duples-*

sis olarak bilinen bu kadını gelecekteki kuşaklar da *Kamelyalı Kadın Marguerite Gautier* olarak tanıyacaktı. Bir uşağın kızı ve yoksul düşmüş soylu bir ailenin son üyesi olan annesi, Alphonsine altı yaşındayken öldü. Babası tarafından büyütülen kız on dört yaşında bir çingene kabilesine satıldı. Gezginler onu Paris'e getirdiler ve burada fahişe olup birbiri ardına edindiği bir dizi tanınmış sevgili sayesinde sosyal basamakları hızla tırmandı. 1840'ta daha sonraları III. Napoleon'un hükümetinde bakan olan Agénor de Guiche ile olan ilişkisiyle halkın dikkatini çekti. Bu, onu Paris'in yüksek sosyetesine soktu ve Alphonsine on altı yaşında devrinin en tanınmış, en aranan kibar yosmalarından biri oldu. İsmini Marie Duplessis olarak değiştirip kazandığı paradan ve güvenceden (pahalı bir evdi bu) yararlanarak kendini eğitmeye; okuyup yazmaya, piyano çalmaya, dans etmeye başladı.

Marie, de Guiche'den sonra Kont Edouard de Perregaux'yla birlikte oldu. Zengin bir subay olan kont ona delicesine âşık olmuştu ama, serveti Marie'nin pahalı zevklerine yetişemedi. Marie'nin bir sonraki fethi seksenli yaşlarında bir diplomat olan Kont de Stackelberg oldu. Bu kont ona Boulevard de la Madeleine'de ev açtı. Marie burada (Stackelberg'in yanısıra) Jokey Kulübünün zengin ve aylak genç 'aslanlarıyla' tanınmış yazarları ağırlamaya başladı. Bunlar arasında Alfred de Musset, Eugéne Sue ve... Alexandre Dumas (oğlu) vardı. Üç Silâhşörlerin başarılı yazarının oğlu olan bu sonuncusu zengin değildi; daha dünyada kendine bir yer edinmemişti ve Marie'yle tanıştığında parasal açıdan hâlâ babasına bağımlıydı. Ancak Marie, 1844 sonbaharında kısa ama çok tutkulu bir aşk yaşadıklarında yazar, hiç de tahmin edemeyeceği bir biçimde ona başarının yollarını açacaktı. Alexandre'ın kıskançlığı ertesi yaz ilişkilerinin sonunu getirdi. Marie onun için mesleğinden (ve bağımsızlığından) vazgeçmeye razı olmayıp Stackelberg, Perregaux ve diğer ünlü müşterilerine geri döndü.

Marie, Dumas'dan ayrıldıktan kısa zaman sonra 19. yy'ın en büyük müzisyenlerinden biriyle tanışıp âşık oldu. Bu, Franz Liszt'di. O da la Divine Marie tarafından büyülenmişti. Sonradan, kendine özgü romantik üslupla, 'O, Kadın cinsinin gelmiş geçmiş en mutlak temsilcisiydi,'[55] diye yazacaktı.

Marie ile Liszt birkaç ay birlikte mutlu yaşadılar, ama Marie aşkın mesleki çıkarlarının önüne geçmesine asla izin vermeyecekti. Şubat 1846'da Londra'daki Kensington Nikâh Dairesinde Perregaux ile bir mantık evliliği yaptı. Bu evlilik Fransa'da tanınmasa da (böylece özgür kalıyordu), kendisini 'du Plessis Kontesi' olarak tanıtmasına izin veriyordu.

Liszt 1846 ilkbaharında Paris'ten ayrıldı. Geri döneceğine söz vermişti. Bu arada Marie ise veremdi ve hastalığı gittikçe artıyordu. Bir tedavi arayışı içinde bütün Avrupa'yı dolaştı ama Eylül ayında Paris'e döndüğünde durumu çok daha kötüleşmişti. Liszt sözünü tutmadı ve genç kadının durumu

yavaş yavaş ağırlaştı. Sadık hizmetçisi Clothilde ile alacaklıları dışında eski sevgilileriyle dostlarının tümü tarafından terkedilmişti. La Divine Marie, du Plessis Kontesi 3 Şubat 1847'de daha yirmi üç yaşındayken, arkasında göz kamaştırıcı bir kariyer bırakarak öldü.

Ölümünden sonra, kendisini terketmiş sosyete tarafından ağıtlar yakılmaya başlandı. Gazetelerden biri 'kadınların en zarifi, en aristokrat zevklere sahip olanı ve en görgülüsüydü: Sosyetenin büyük bir bölümüne liderlik ederdi' diye yazdı. Eleştirmen Jules Janin, Marie'nin 'genç ve incecik belini... yüzünün güzel ovalini... ve 'anlatılmaz' bir parfüm gibi çevreye yaydığı zerafetini' anımsadı. Eski sevgilisi Dumas onun 'çekik, ihtiraslı, canlı bakışlı Japon gözlerini, kiraz kırmızısı dudaklarını ve dünyanın en güzel dişlerini'[56] anımsadı. Kısacası, bu beyefendilerden biri bile o ölüm döşeğindeyken başucuna gitmeye gerek görmese de, hepsi de onu ölesiye sevmişlerdi.

Ertesi yıl Dumas, Marie'nin yaşamı ve ölümünden esinlenen *La Dame aux Camelias* (Kamelyalı Kadın) isimli romanını yayınladı. 1852'de sahneye uyarladığı bu roman, anında klasikler arasına girdi. O günden bu yana en büyük aktrisler öksürerek oyunun, Marguerite'nin sadık Armand'ın kollarında can verdiği romantik sonunu oynamanın yollarını aradılar. Verdi de 1853'de oyunu operaya uyarladı: *La Traviata*.

Aslında Marie de kendi sınıfından pek çok kadın gibi çocukluğunda yakalandığı bir yoksulluk hastalığından erken yaşta öldü. Ancak, Dumas'nın oyunu, sefahat dolu bir yaşam nedeniyle genç yaşta ölen fahişe masalını kullanıyordu. Dünyanın dörtbir yanındaki seyirciler bu beylik kalıbı tanıyıp alkışladılar ve böylece yazarı son derece zengin bir adam yaptılar. Öte yandan, asıl Dumas'nın anlatmadığı hikâye çok daha ilginçti: Kendine Fransız sosyetesinin doruğunda pırıltılı bir kariyer yapan ve kökenleri nedeniyle alamadığı eğitimi kendi kendine sağlayan yoksul ve cahil bir yetimin öyküsüydü bu. Gerçek 'Kamelyalı Kadın' kendinden ve yaşamından, Alexander Dumas (oğlu)'nın düşleyebileceğinden çok daha büyük bir eser yaratmıştı.

BÖLÜM 12

Madonnalar ve Magdalenler:
19. Yüzyılda Fahişe Damgası

Kadın karakterinde orta yer yoktur: o, ya lekesiz bir masumiyet, ya da umutsuz bir günahkârlık içinde varolmalıdır. İsimsiz Püriten, 1542

1837, Nathaniel W. Chittenden,[1]

Burjuvalar için ekonomik, politik ve ideolojik açılardan 19. yy, zafer saatiydi. Yüzyıllar süren savaşımın ardından, burjuvazi artık toplumun geri kalanına kendi fikir ve âdetlerini yayacak duruma gelmişti ve bunun kadınlar açısından ciddi sonuçları olacaktı.

Burjuva ailesinde kadının çok önemli bir rolü vardı. Kendi efendisine olan sadakati ile babaerkil mülk mirasını güvence altına alırken, bir yandan da ailenin temel direğini oluşturarak, onun, ekonomik gelişmenin yarattığı çalkantılara göğüs gerebilmesini sağlıyordu. Bu düzeni korumak için kadının özgürlüğü, özellikle de cinsel özgürlüğü, her ne pahasına olursa olsun elinden alınmalıydı. Bu amaçla eğitimli erkekler bilime başvurarak kadının arzularını sonsuza dek batıracağını umdukları bir tür psişik hadım etme yöntemi geliştirmeye koyuldular. Kadının cinselliğini hepten reddetmeye dayanan, oldukça basit bir strateji kullanıyorlardı. Viktorya dönemi seks bilimcilerinden Dr William Acton, ancak erkek bir 'uzmana' yakışacak bir kayıtsızlıkla, durumu şöyle özetledi: 'Kadınların büyük çoğunluğu herhangi bir cinsel dürtünün rahatsızlığını duymamaktadır.'[2]

19. yy'da sürekli gelişen medya tarafından desteklenen bu yalan, orta sınıftan kadınların beyinlerini yıkayıp bilinçsizliğe sürüklemek ve kendi bedenleriyle arzularını tanımamalarını sağlamak için kullanıldı. Böylelikle, Viktorya dönemi erkekleri düşlerindeki saf, cinsiyetsiz yaratık olan bu yepyeni

Madonna'yı yarattılar.

Kadın cinselliğinin yok edilmesiyle, orta sınıf erkeği artık dikkatini capcanlı olan kendi cinselliği üstünde yoğunlaştırabilirdi. Bütün cinsel arzuların erkeklere özgü olduğu varsayımını artık kabul ettiren Acton, 'Cinsel arzunun gücünü abartmak olanaksızdır,' diye böbürleniyordu. Ancak, Viktorya dönemi erkeklerinin cinsel gereksinmeleri o kadar baskındı ki, evdeki koruyucu meleklerin saflığını tehdit eder hale gelmişti. Bu nedenle, erkeğin cinsel isteklerini aileden uzağa yönlendirmek için bambaşka bir sınıftan kadına gerek duyuldu ve fahişe bir kez daha sahneye çıktı. Acton'un Fransız üstadı Parent-Duchâtelet şöyle demişti: 'Büyük bir kentleşme sürecinde fahişeler tıpkı lağım, kanalizasyon ve çöplükler kadar kaçınılmazdır. Yetkililerin bunların her birine yönelik yaklaşımı aynı olmalıdır.'[3]

Bir kez daha 'kirli' ve 'aşağılık' nesnelerle özdeşleştirilen (Hıristiyanlığın cinselliğe bakışı da buydu) fahişe, hem gerekli, hem de iğrenç birisi; ailenin kutsal savunusuyla müstehcen bir lağım çukurunun belirsiz bir karışımı olarak kabul ediliyordu. Bir diğer erkek yazar olan William Lecky şunları öne sürer:

> İsmini söylemenin bile utanç verici olduğu o mutsuz varlık... insanın alçalmasının ve günahkârlığının simgesi olarak her çağda varolagelmiştir. Kendisi günahların en büyüğüyken, bir yandan da erdemin en büyük koruyucusudur. O olmasaydı, sayısız yuvanın katıksız saflığı kirletilirdi... O aşağılık ve soysuz yaratıkta bütün dünyayı utançla dolduracak şehvetler toplanmıştır. İnançlar ve uygarlıklar gelip geçerken o, insanlığın ebedi rahibesi, insanların günahları için lanetlenir.[4]

(Lecky'nin 'insanlar' sözcüğüyle erkekleri kasdettiğine dikkat ediniz.)

Bu acılı bölümde fahişe, Viktorya dönemindeki erdem dininin karanlık yanı olan bir 'utanç' dininin kurbanı olurken; seks ticareti dünyası da aile dünyasını gölgelemektedir. Seks ticareti ile aile böylelikle Viktorya dönemi ahlakının iki temel direği olarak yükselmekte; her zamanki gibi bu iki dünya, erkeklerin büyük çifte standardı ile birbirlerine bağlanmaktadır. Viktorya dönemi erkeklerinin ikiyüzlülüğü, fahişe-azize Magdalen'in karşısına tertemiz Madonna'yı çıkartmalarıyla belirlenmiştir. Kadınların bu şekilde ikiye ayrılmasını destekleyen, 19. yy'daki bir diğer büyük toplumsal bölünme olan sınıflardır. Orta sınıf iktidara yükselirken, emeğine dayandığı işçi sınıflarının korku ve nefretini de çekti. Burjuva değerlerinin dışındaki her şeyi görmezden gelen orta sınıf, alt sınıfların kültürüne baktığında yalnızca bir kargaşa görüyordu. Tekdüze bir orta sınıf ahlakının yokluğu ve politik hiyerarşiye boyun eğilmesi de özellikle korkunç olduğundan, sosyal düzenlerinin aşağıdan yıkılmasından korkan burjuvazi, işçileri 'tehlikeli sınıflar' olarak hayal etmeye başladı. Bunlar korkutucu, kanunsuz ve ahlaksız birer gü-

ruhtü; erkekleri cani, kadınları fahişeydi. Bu, işçi sınıfından kadınları yaradılıştan ahlaksız yapıyordu. Dolayısıyla birer fahişe olarak, cinsel suçluğun yükünü, talepleriyle kadınların bu işi sürdürmesine neden olan orta sınıf erkeklerinin omuzlarından almaları gerekiyordu. Bir başka deyişle; Kadın eğer fahişe idiyse, bunun tek suçlusu kendisiydi.

19. yy'da fuhuş konusunda yazılanlar gerçekten çoktur. Anlaşılan, beyefendiler fahişelerle meşgul olmadıkları zamanlarda, onlar hakkında yazı yazmakla uğraşmışlardır. Çoğu istemeden de olsa, son derece gülünç bu bir yığın saçmalığı incelerken, Madonna/Magdalen ayırımı temasının tekrar tekrar ortaya çıktığını ve ardında, yanıtlanması olanaksız bir dizi çelişkiler bıraktığını görüyoruz. Viktorya dönemi insanları kadın cinselliği konusunu asla tam olarak çözümleyemediler. Eğer bu zaten yok idiyse (ki kesinlikle böyle iddia ediliyordu,) o halde nasıl oluyor da bazı kadınlar, yani fahişeler, cinsel yaratıklar olabiliyordu?

Bu çelişkinin yanıtı bir tür çift fikirlilik (o dönemin insanları bunda pek ustaydı) gerektiriyordu. Bazı gerçekler ahlakçı bir sis içinde de olsa, bu çift fikirlilikten süzülüp geçecekti. Bu en iyi yeni, kendinden menkul seks uzmanlarının fuhuşun nedenleri konulu açıklamalarında görülebilir. Örneğin, Parent-Duchâtelet kadınları seks sektörüne iten ekonomik koşulları belgelemeye özen göstermiştir. Bunlar işsizlik, kadınlara ödenen düşük ücretler, genel yoksulluk ve benzerleridir. Ancak Parent'in aynı zamanda ahlaksal çıkarları da vardı. Bu nedenle, araştırmasına göre, fuhuşa yönelen kadının kanında seks ticareti zaten bulunuyordu: O, 'o biçim' bir kızdı ve yaradılışındaki 'tembellik ve hafifmeşreplik' eğilimi onu 'uygunsuz bir yaşama' sürüklemişti. Bu çabucak bir 'sefahat dönemine' dönüşüyor ve arkasından kız tümüyle fuhuşa saplanıyordu. Ancak Parent daha da ileri gitti ve kızı yoldan çıkaranın yalnızca kendi eğilimi olmakla kalmayıp, aile kökeninin de etkili olduğunu ileri sürdü. Kızın ailesinde tanık olduğu 'uygunsuz ilişkiler' onu fuhuşa yatkınlaştırmıştı.[5]

Böylece Parent bir yandan çoğu kadını fuhuşa zorlayan ekonomik koşulları kabul ederken, yoksulluğu suçlamıyordu; fuhuşun suçunu fahişelerin kendilerine (ve ailelerine) yükleyerek klasik bir kandırmacaya başvuruyordu. Bu kandırmaca Viktorya dönemi için yeterli oldu. Parent'in iddiasının ilk kısmı kadınların pasif ve cinselliği olmayan yaratıklar olduğu ve ancak gerçek, ekonomik nedenlerle fuhuşa sürüklendikleri yalanına çanak tutarken; kuramının ikinci –ve en ağırlıklı– kısmı fahişenin kişiliğinin ve kökeninin yaradılıştan kötü olduğunu vurguluyordu. Diğer 'uzmanlar' da işte bu ikinci sava dört elle sarıldılar.

Parent gibilerinin erkek müşterinin rolü konusunda hiç kafa yormadıklarını söylemeye gerek bile yoktur. Öte yandan, bu araştırmasının ardından özel-

likle fahişeyle ilgilenen bir sürü hevesli takipçisi çıkmıştır. 1857'de William Acton, fuhuş konusunda Parent'ın iddiasının iki öğesini benzer bir düğüm haline getiren bir araştırma yayınladı. Acton'un fuhuşa yol açan öğeler listesinde ekonomik faktörlerden önce, 'şehvetli yaradılış; günahkâr yaradılış; tembelliğin çalışmaya tercih edilmesi; kötü eğilimler' gibi kişisel özellikler vurgulanmıştı. Ancak, Acton'un nedenlerinden ilki olan şehvetli yaradılış kadının hayatında hiçbir rol oynamadığından, kuşkusuz yok sayılabilirdi? O halde, diye fikir yürüttü Acton, çoğu kadın, mutlaka cinsellikten uzak kurbanlarını boyun eğmeye zorlayan 'profesyonel iğfalcilerin' eline düşmüş olmalıydı.

Aslında, kadınların cinsellikle ilgileri olmadığından, orijinal listenin tersyüz edilmesi ve ekonomik nedenlerin –istemeyerek de olsa– en başa gelmesi gerekiyordu. 'Kuşkusuz çoğu kendini beğenmişlik ve tembellik, giyim kuşam düşkünlüğü, heyecan merakı, içki düşkünlüğü nedeniyle düşmektedir ancak, en büyük çoğunluğun kötü yollara sürüklenmesinin nedeni hiç kuşkusuz acımasız bir yoksulluktur.'[6]

Bütün bu belirsizliklerin üstüne, Acton sonuçta fuhuşu bir de kalıtıma bağladı. Doğruca Parent-Duchâtelet'den kaynaklanan bu çelişkiler yumağı, ilerleyen yıllarda erkek seks bilimcilerin pek az değişikliklerle ortaya attıkları, önceden sindirilmiş fikirlere örnekti. Bu fikirler de dönemin erkek romancılarının düş güçlerini besledi ve onlara fahişeyi zavallı, ezilmiş bir kurban olarak betimlemek için gerekli cephaneyi sağladı. Anthony Trollope sevgiyle şu manzarayı çiziyordu:

> Göz tırmalayan kirlilik, sefil bolluk... yapmacık eğlencelerin göz boyayan parıltısı, yorgun kaldırımlar, korkunç bir zalimin elinde korkunç bir kölelik– ve sonra o tek güzelliğin hızla değer yitirmesi, yerine geçen boyalar, dışı parlak, ama boyalı lahitler gibi içi berbat giysiler... umutsuz bir yaşam... yalnızlık, hastalık, açlık ve burada çekilenlerden daha beter olamayacak, o yaklaşan cehennemin korkusu![7]

Viktorya döneminde korku hikâyeleri seviliyordu kuşkusuz. Ancak, bu düş ürünü fahişe yeterince kötü değilmiş gibi, 'gerçek yaşamdaki' hemcinsi daha da kötüydü. Bilim adamları dikkatlerini fahişenin kendisine yöneltmişlerdi ve artık onun kişiliği büyüteç altındaydı. Ortaya çıkan portre de pek iç açıcı değildi. Her şeyden önce, fahişenin burjuva değerlerinin tam tersini temsil etmesi düşüncesine gelip dayanıyordu; zira kadının her işi reddedip fuhuşa yönelmesinin nedeni (burada seks işinin 'gerçek' iş olmadığı varsayımı sözkonusudur), tembelliği ile zevk düşkünlüğüydü. Fahişe aynı zamanda 'toyluk' ve 'dengesizlik' simgesiydi. Bir ciddi, bir havai; bir vakur, bir laubaliydi. Aklına estiği gibi, sürekli değişiyordu. Düşünceleri, giysileri, ruh halleri, evleri, hatta sosyal sınıfları değişiyor; ne söylediğini bilmeden sü-

rekli konuşuyor, yalan söylüyor; aşırı yemek ve içki tüketiyor; sürekli öfke nöbetlerine kapılıyor; su gibi para harcıyordu. Lezbiyendi; 'bir çocuğun psikolojisine, genç bir vahşinin dikkatsizliğine, hâlâ hayvansallıktan kurtulamamış tarih öncesi bir beyinin hareketliliğine ve boşluğuna' sahipti.[8]

Kısacası, gerçek bir cevherdi! Fahişeye zaman zaman daha sevimli nitelikler de yakıştırılıyordu ama bunlar mutlaka onun çocuksu yaradılışını vurgulayan, içten gelen şeylerdi: Fahişe içinden dindardı, art niyet beslemeden cömertti, çiçekleri, hayvanları, çocukları ve pezevengini severdi. Ancak, fahişede akıl olmadığından, hiçbir zaman akıllı seçimler yapamazdı-yalnızca etten, yabani dürtülerden, hayvansal şehvetlerden ve içgüdülerden oluşuyordu. Bazı yazarlar nefret ve suçlama konusunda daha da ileri gidip fahişeleri 'canlı pislik' ve 'insan kılığına bürünmüş dışkı yığınları'[9] olarak da nitelemiştir. Bir kez daha, fahişenin erkek müşterileri hakkında neler düşünüldüğü belirtilmez.

Bu beylik örneklerle önyargılar kaçınılmaz olarak günün edebiyat eserlerine yansıdı. Zola'nın *Nana* isimli romanında, (1880) işçi sınıfından gelme kibar bir yosma olan kahraman, bütün bu paranoyakça düşleri tek bir masalsı tipte birleştirir. Zola'nın klasikleşen bu eserine başlamadan önce aldığı notlara bakılacak olursa, genelde kadın cinselliği konusunda; özellikle de fahişelerle ilgili olarak bazı tipik, ama yine de garip kavramlara sahip olmalı:

> (Nana) sonunda erkeği kullanılacak bir malzeme olarak görmeye başlar, yalnızca cinsiyeti ve güçlü kadın kokusu sayesinde Doğal bir güç; bir yıkım aracı olur, yaklaştığı her şeyi mahveder ve tıpkı âdet gören kadınların sütü ekşittikleri gibi, toplumu ekşitir. Kadınlığın bütün gücü; mihraba yerleştirilen kadınlık, bütün erkeklerin ona kurbanlar adaması. Kitap kadınlığın bir şiiri olmalı ve ibret öyküsü kadınlığın her şeyi ekşitmesinde olacak... Nana altını yer, her türlü serveti yutar; en abartılı zevkler, en korkunç ziyan. İçgüdüsel olarak zevklere ve mallara koşar. Her şeyi tüketir; çevresindeki insanların sanayide, borsada, yüksek görevlerde, para kazandıran her şeyde kazandıklarını yer yutar. Ve geride küllerden başka hiçbir şey bırakmaz. *Kısacası, gerçek bir orospudur...* et yığınından başka hiçbir şey değildir (İtalikler benimdir).

Okur Nana'nın bir tür canavar olduğuna inanmakta haklıdır. Bu tanımın bazı bölümleri, örneğin, bir nükleer silahı son derece iyi bir biçimde anlatabilirdi... *geride küllerden başka hiçbir şey bırakmaz.* Kendisini bir tür bilim adamı olarak kabul eden Zola, Nana'yı bir 'doğal âfet' olarak görür. Nana kadın olması nedeniyle erkekler için yıkıcıdır; erkeklerin altınını yutar (erkeklerin zengin olmaya hakkı vardır; kadınların yoktur). Nana böylece

zengin burjuva erkeğin içten içe kendisi olduğunu bildiği asalak olmaktadır. Üstelik, Parent-Duchâtelet'nin çizdiği portreye uygun olarak, Nana da akıllı değildir. Notlarının bir yerinde Zola şöyle yazar: 'Onu zeki yapma, bu bir hata olur; o etten başka bir şey değil.' Aslında Nana'nın kaderi en başından belirlenmiştir: 'Gençliğinin baharında, ikbalin doruğunda ölmesi gerekir.'[10]

Ve ölür de. Zola bunu sağlar. Kitabın sonundaki Nana'nın ölüm döşeği sahnesi gayet ürkünçtür: 'Yastığın üstünde yatan bir kan ve irin yığını, bir kürek dolusu çürümüş etti'... ve kuşkusuz bir insan değildi. 'Sanki lağımlardan, yol kenarına atılmış leşlerden aldığı zehir, pek çok insana bulaştırdığı o kokuşmuşluk artık yüzünü basmış ve çürütmüş gibiydi.'[11]

Zola'nın 'şaheserine' göre bu, 19. yy fahişesinin gerçeğiydi. (Erkek) toplumunu mahveden zehirlenmiş, hastalıklı ama çaresiz bir sürtüktü o. Böylesi görüşler artık eğitimli sınıfın erkekleri arasında yaygın geçerlik kazanmıştı. *Nana*'nın Penguin baskısının çevirmeni George Holden'a göre, hem Zola, hem de Dumas (oğlu), İkinci Cumhuriyetin çöküşünü (1870) fuhuşa bağlıyorlardı. Fahişenin halkın bilincine bir numaralı halk düşmanı olarak sızması da aynen bu döneme rastlar. O günden beri de orada kalmıştır.

19. yy'da bilim adamları, fahişe-mitolojisi çerçevesindeki yanılsamaları desteklemek için gittikçe artan bir hevesle fahişeleri incelemeye başladılar. Fahişeler komik boyutlara varacak ölçülerde incelenip sınıflandırıldı: Nerede çalıştıklarına göre, veya doktorların onları ne kadar 'çekici' (birden beşe kadar uzanan bir ölçekte) bulduklarına göre-hatta seslerinin çatlaklığına göre. Daha tarafsız ve akıl almaz bir düzeyde, Parent-Duchâtelet ile şen takipçileri binlerce fahişenin cinsel organlarını muayene ettiler ama ne yazık ki, bunların anormal oldukları yolundaki 'bilimsel' savı destekleyen herhangi bir kanıt bulamadılar. Kaygılanmaya gerek yoktu! Her zaman bilim adamlarının dikkatlerini yöneltecekleri bir şey, herhangi bir şey, *her şey* çıkabilirdi! 1848'de Alman fuhuş uzmanı H. Lippert, aşağıdaki olağanüstü bildiriyi yayınladı:

> Yıllarca her gün mesleklerini icra ederek (fahişelerin) gözleri delici, fıldır fıldır bir ifade kazanır; bu gözler, göz kaslarının sürekli gergin olmasından dolayı biraz belirginleşmiştir. Çoğunda çiğneme organları çok gelişmiştir: Ya yiyerek, ya da öperek sürekli çalışan ağız belirgindir; alın genelde düz; başın arkası zaman zaman çıkık; saçlar seyrektir. Aslında çoğu zamanla kel olur. Bunun için neden yok değildir; huzursuz yaşam biçimi, zaman zaman açık başla, her havada sürekli koşuşturma... sürekli fırçalama, uğraşma, kıvırma ve pomadlar sürme; ve aşağı sınıf fahişeler arasında, brendi kullanılması. Çatlak ses, asıl işlevi olan annelik özelliklerini yitiren kadında görülen fizyolojik bir özelliktir.[12]

Bir yandan fahişe olarak çalışırken, bir yandan da annelik yapan bu seyrek saçlı, patlak gözlü, maymunsu yaratıklarla karşılaştığında Lippert'ın ne yaptığı ne yazık ki bilinmiyor ama, kuşkusuz bu anormallik için de 'bilimsel' bir açıklaması vardı. Öte yandan, görüşleri hiç de hakettikleri alaylarla karşılanmamıştır. Yüzyılın son döneminde bu tip aptalca 'araştırmalar' İtalya'da Cesare Lombroso ve Rusya'da Pauline Tarnowsky'nin başı çektiği hevesli bir grup bilim adamı tarafından benimsenip çoğaltılmıştır. Birdenbire, fahişenin insan evriminin erken bir aşamasını temsil ettiği anlaşılmıştı. Fahişe, akıl yönünden gelişmemiş, fiziksel açıdan özürlü ve insanlık düzeyinde değildi. Lambroso'ya göre, bütün fahişeler bu engellenmiş gelişimin fiziksel özelliklerini sergiliyordu. Bu özellikler arasında dar ya da geriye doğru yatık bir alın, burun kemiklerinde anormallik ve çenelerin çok büyük olması vardı. O çok kurcalanan cinsel organlar bölgesine gelince, fahişelerin % 2'sinde kasık kıllarında 'anormal' uzama %16'sında vajinal dudaklarda 'hipertrofi' ve %13'ünde 'dev' klitorisler gözleniyordu. Tarnowsky de geri kalmamak için fahişelerin kafataslarının herkesinkinden küçük olduğunu öne sürdü. Tabii buna göre beyinlerinin de küçük olması gerektiğinden, bu onların aptallığını açıklıyordu.[13]

Bu 'bulgular' gittikçe şiddetlenen fahişe-damgasına destek vermek için tekrar tekrar ortaya sürüldü. Böylelikle bu damga artık cinsiyet ayrımcılığı, ırk ayrımcılığı ve sınıflandırmaya dayalı ayrımcılıktan oluşan sıkı, 'bilimsel' temellere dayanabilecekti. Gerçekten de, özellikle Lambroso'nun çalışmaları fahişeleri, evrim ağacında Batı burjuvazisinden çok daha aşağıda olan, insanlık altı; 'ilkel' insan düzeyine indirdi. 'İlkel kadın,' diye yazdı, 'mutlaka fahişeydi.'

Üstelik, insan sayılamayacak bu kadınları 'erkeksi'; yani erkek cinsiyetine sahip hilkat garibeleri olarak tanımlayarak, en azından Viktorya döneminin, sözümona cinsellikten uzak kadının nasıl cinsel açıdan aktif olabileceği bilmecesini de çözmüş oldu:

> Erkeksiliğin vahşi kadının özelliklerinden birisi olduğunu unutmamamız gerekir... Elimizde bulunan Kızılderili ve Zenci güzellerin portrelerinden bunların kadın olduğunu anlamak çok güçtür. Çene ve elmacık kemikleri çok iri; yüz hatları son derece sert ve kabadır.[14]

Fahişelerin insanlık altı varlıklar olduğu kavramı kaçınılmaz olarak sosyalbilimcilerin bu kadınlar üzerinde yaptığı ve onların gerçek insanlara göre acıya daha az duyarlı olduklarını ortaya çıkaran deneylere gerekçe oldu. Bu araştırmalarda fahişelere işkence yapıldı; ellerine, dillerine, burunlarına, alınlarına, kalçalarına, karınlarına, göğüs ve cinsel organlarına elektrodlar bağlanıp dereceli elektrik şokları uygulandı.

Psikoloji alanında Lombroso ile onun gibiler, fahişelerin 'kıt zekâlı' oldu-

ğu fikrinin yaymaya çalıştılar. Bu kuram, fahişeleri anormal bir grup olarak nitelemeye uğraşan diğer sosyal bilimciler tarafından da hevesle benimsendi. Bu 'kıt zekâlılığın' 'en önemli belirtileri' şöyle sıralandı: 'Genel ahlaksal duyarsızlık, gözüpeklik, bencillik ve şımarıklık, kötü şöhret düşkünlüğü, utanmazlık ve pişmanlık duymama... sonuçlarına aldırmadan hemen zevk alma arzusu, gelecek için düşünememe ve endişe duyamama...'[15]

Aslında, bu özelliklere göre fahişe, Viktorya döneminin kırılgan, benliksiz, pasif kadınından olabildiğince uzaktı.

Fuhuşun kendisi gibi, fahişenin kıt zekâlılığı da kalıtımsal kabul edildi. New York'taki bir kadın ıslahevinin müdiresi, fahişenin durumunun kökenlerini ailesindeki 'etkin biçimde kötü bir unsura, ya da açıkça dejenere bir huya' bağlayarak, Parent-Duchâtelet'nin görüşlerini tekrarladı. Müdire hanım örneğin, görünüşteki yetersiz akıl kapasitesini veremli annesinden ve kendisi değersiz alkoliklerle dolu dejenere bir aileden gelmiş olan 'ahlaksız' babasından aldığını örnek verdi. O halde bilgelikle varılacak sonuç şuydu: 'kıt akıllılann... iyi bilinen ahlaksız eğilimleri, onların doğal olarak fuhuşa yönelmelerine yol açmaktadır. Kıt akıllıların ahlaksızca eğilimlerini ifade etmeleri için ellerine bir fırsat geçsin, yeter.'[16]

Bu ideolojik aynalar salonunda her istismar terimi bir başkasını tanımlamak için kullanılıyordu: 'Kıt akıllılık', 'dejenerelik', 'ahlaksızlık', 'fuhuş.' Bunun sonucunda fahişeyi kader kadar belirsiz, ama kaçınılmaz bir şekilde toplumdan dışlanmış bir durum içine kıstıran bir yoz döngü kuruldu. Artık o, Diğeri olacak; kendisini yargılayan ahlaklı varlıkların üstün ırkından sonsuza dek ayn tutulacaktı.

Öte yandan, Viktorya dönemi bilim adamlarının masalları ve beylik tiplerinin arasında ilk kez, fahişelerin gerçek yaşamları konusunda hatırı sayılır miktarda belge vardır. Araştırmacıların önyargıları ve çarpıtmalarıyla gözlerden gizlenen gerçeğin ortaya çıkartılması her zaman kolay olmasa da, fahişenin yaşamının genel görünümünü yeniden ortaya çıkarmak olasıdır.

Önce, fahişeler kimlerdi ve nereden geliyorlardı? Bu açıdan 19. yy tarihin başka herhangi bir döneminden farklı değildi: Fahişelerin büyük çoğunluğu işçi sınıfından kadınlardı. Yüzyılın son dönemlerinde yapılan bir araştırma, bu oranı %90 olarak belirler. Ufak bir azınlık gecekondu mahallelerinden gelen ve serseri çeteler içinde dilenerek, çalarak, fahişelik yaparak yaşamlarını sürdüren aç yetimler olsa da, çoğu genç fahişe işçi ailelerinden geliyordu. Ancak bu aileler, dış dünyanın acımasız gerçekleri karşısında burjuvazinin düşlediği birer limanı sağlayamıyorlardı. İşçi sınıfı ailesinin ekomonisi son derece tehlikede olup, yaşayabilmek için eli ayağı tutan herkesin çalışması gerekiyordu. Kızlar çalışabilecek yaşa gelir gelmez kendi hayatlarını kazanmak zorundaydılar ve eğer bunun için fahişelik yapmak gerekiyor-

sa, öyle yapılıyordu: Aile gelen paraya sevinirdi yalnızca. Öte yandan, kız eğer isterse, seks sektöründe kazandığı nispeten yüksek ücretler sayesinde ailesinden ayrılıp başına buyruk da yaşayabilirdi.

Çoğu fahişe parçalanmış ailelerden geliyordu. Bu ailelerde ana babadan birinin, ya da her ikisinin birden erken ölümü onları ailenin ortak gelir havuzundan yoksun bırakmıştı. Son olarak, bugün olduğu gibi o gün de, kızlar fuhuşu cinsel istismar, şiddet, ana babanın alkolikliği, ya da başka baskı ve sıkıntılar yaşadıkları ailelerinden bir kaçış aracı olarak görüyorlardı. Yeniyetme fahişeler üzerinde yapılan bir araştırma, 'kızların çoğunun çocukluklarından beri sokakta yaşadıklarını, sarhoş ana babalarının şiddet nöbetlerinden ve istismarından kaçarken, ellerinden geldiği kadar kendi başlarının çaresine baktıklarını'[17] ortaya koymuştu.

Fahişelerin büyük bir oranı kendi ailelerindeki erkeklerden cinsel istismar gördüklerini anlatmış; çoğu, ana babalarından nefret ettiklerini söylemişti ve yetişkinlerin onları kontrol etmek, ya da disiplin altına almak girişimlerine karşı açıkça bir isyan içindeydiler. Çoğu genç kadın, doğru dürüst bir iş bulmak için evden ayrılmış, ama önerilen inanılmaz ücretlerle geçinmelerinin olanaksız olduğunu görmüşlerdi. Örneğin 1850'lerde ABD'deki çalışan kadınların dörtte biri eve haftada en fazla bir dolar götürüyordu. Willaim Sanger bile şöyle demişti: 'Ne kadar ince hesaplar yaparsa yapsın, hiçbir ekonomist bir kadının günde on dört sentle ev, yiyecek ve giyecek sağlayabileceğini iddia edemez.'

Gerçekten de, bu dönemde işçi sınıfı kadınlarının yoksulluğu inanılır gibi değildir. Araştırmacı gazeteciliğini öncülerinden Henry Mayhew 1849'da 'koyu Londra'nın' derinliklerini araştırıp yoksul dikişçi kızların yaşamlarını anlatırken şunları yazmıştır: 'Çok yoksulluk gördüm ama, dikişçi kadınların ne kadar yoğun bir yoksunluk içinde yaşadıkları hakkında hiçbir fikrim yoktu.' Görüştüğü bir dikişçi sabahın beşinden geceyarısına dek gömleklerin ön parçalarını dikiyor; ama yine de kendini ve çocuğunu geçindirecek kadar para kazanamadığından, ek iş olarak da fahişelik yapıyordu. Ucuz terzilere dikiş diken bir başka kadın da haftada tam üç şilin kazanıyor ve gereken mumları satın aldıktan sonra yiyecek almaya para kalmıyordu. Mayhew'a bu işteki diğer genç bekâr kadınlardan söz etmişti: 'Fiyatlar onları yaşatmaya yetmediğinden, sonuçta geçinmek için sokaklara düşüyorlar.'

Mayhew'un iş arkadaşı Bracebridge Hemyng 'fuhuş ordusuna kadın veren' meslekleri sıralamıştır. Bunlar arasında hizmetçiler, ucuz dikişçiler, nakışçılar, ayakkabı bağlayıcıları, çamaşırcılar, 'baleci kızlar' ve tezgâhtarlar vardı.[18] Batı Avrupa ile ABD'nin her yerinde durum aynıydı; kadınların çalıştığı hemen her sektörde emeklerinin düşük değeri, onları kaçınılmaz olarak bir erkeğe bağımlı yaşamaya, ya da fuhuşa itiyordu.

Öte yandan, 19. yy'da kadınların bu kadar büyük oranlarda fuhuşa yönel-

melerinin nedeni yalnızca olumsuz bir seçimdi, ya da aldıkları yetersiz ücretleri desteklemek amacını taşıyordu. Bunu genelde kendilerinden çalışmalarının beklendiği koşullara başkaldırmak için yapıyorlardı. Sanayi Devriminin doruk noktasında fabrikalar on iki-on dört saatlik mesailerin yanısıra berbat çalışma koşullarıya tanınıyor; ancak yüzyılın son dönemlerinde bile işgünü on saat kadar sürebiliyordu. Bu arada gürültü, aşırı kalabalık, hava kirliliği ve havalandırmanın yetersizliği fabrika ortamını kadınlar için çekilmez hale getiriyordu. Tarihçi Ruth Rosen genç bir fabrika işçisinin sözlerini aktarır: 'Yataktan kalkıp işe, işten yatağa gidiyorduk... ve bazen kısa bir süre için evde oturduğumuzda o kadar yorgun oluyorduk ki, konuşamıyorduk... Buna rağmen, sanki bizim için hayatta yataktan ve makinelerden başka bir şey yokmuş gibi, ölü mevsimde başımızın çaresine bakabilecek kadar para kazanamıyorduk.'

İşçi sınıfının kadınları ev hizmetlerinde de aşağılanıp insanlıktan uzaklaştırılıyorlardı. Hizmetçilik ve garsonluk yapmış bir fahişe durumu şöyle özetliyordu: 'Birinin mutfak kölesi olmaktansa, hızlı yaşar ve genç ölürüm. Lokanta işi yeterince kötü ama hiç kimsenin mutfağında köpeği olmayacağım.' Bir diğer fahişe de tıpatıp aynı benzetmeyi kullanarak araştırmacılara şöyle demişti: 'Hanımların hizmetçi tutacak paraları olduğunda, eve tekmeleyecekleri bir köpek aldıklarını sanıyorlar. Bense tekmelenmek istemiyorum.'[19]

'Dalavereci Sal' olarak tanınan bir fahişe dikbaşlılıkla, Bracebridge Hemyng'e seks sektöründe çalışma kararını şöyle açıklıyordu:

> Birmingham'da hizmetçiydim. Yaşamak için köle gibi çalışmaktan ve üstelik de kötü bir hayat sürmekten bıktım. Yılda beş pound'a açlıktan ölmeye razıydım. Bir süre sonra Coventry'ye gittim... ve orada konuşlanan askerlerle iş tuttum. Çok geçmeden onlardan da bıktım. Askerler... gezinmek için filan iyidir ama para vermezler; çünkü onların da parası yoktur. Böylece kendi kendime dedim ki, Londra'ya gideceğim ve öyle yaptım. Burada kendime geldim.[20]

Fahişeler genelde 'günaha' yönelme nedenleri konusunda açık konuşuyorlardı. Genelevlerde çalışanlar bile evin sıkı çalışma koşullarını düzgün bir işe yeğ tutuyordu: 'Evde dinlenebiliyorum ve geceleri geç saatlere kadar dışarda kalmıyorum... sabahları erken kalkmak zorunda kalmıyorum. Güzel bir oda ve iyi bir yemek veriliyor, sağlığıma dikkat edebiliyorum.'[21]

Araştırmacıların görüştüğü bütün kadınlar, fuhuşun 'namuslu' (son derece yanlış bir tanımlama) işlere kesinlikle tercih edileceğini söylediler. Gerçekten de, ücretler ve koşullar konusunda iki sektör arasında öyle büyük fark vardı ki, işçi sınıfından çoğu kadın için araştırmacılardan sürekli duydukları 'Neden bu işi yapıyorsun?' yerine, 'Neden bu işi yapmıyorsun'

sorusu daha yerinde olurdu.

Fuhuş aynı zamanda sosyal statüko baskısına karşı bilinçli bir başkaldırıyı da temsi ediyordu. Sınıfları ve cinsiyetleri nedeniyle sınıf atlama olanakları bulunmayan çoğu kadın, kendilerini sonu olmayan işlerden ve umutsuz durumlardan kurtarmak için seks ticaretine yöneliyorlardı. New York'ta fahişeler arasında yapılan bir araştırma genelde bu işe girenlerin en çok ücret alan gruplardan, yani 'tiyatro çalışanları, ofis çalışanları, telefon santral memureleri, daktilocular ve stenograflar'[22] arasından çıktığını göstermiştir. Bunlar, fuhuşu yetersiz ücretlerine katkıda bulunma aracı olarak gören hırslı ve nispeten nitelikli kadınlardı. 20. yy'ın başlarında Chicago'da fahişeler, Ahlak Suçları Komisyonu araştırmacılarına parayı 'yoksulluk' nedeniyle değil, yeni moda giysiler, parfümler ve diğer lüks malları almak için istediklerini söylemişlerdi. İşçi sınıfından kadınlar olarak, kendilerinden beklendiği gibi partal elbiseler içinde gezmek istemiyor; 'hanımefendiler gibi görünmek' istiyorlardı.

Orta sınıftan gözlemciler bu yaklaşımın üstüne balıklama atlayıp fahişelerin 'giyim kuşam merakını', 'aşırı kibirini' ve benzer huylarını eleştirdiler. Aşağı sınıftan bu yaratıklar açıkça hadlerini bilmiyorlardı. Aslında, çoğu fahişe için 'iyi' giyinmek daha yüksek sosyal sınıftan koca bulmanın bir yoluydu. Bir kadın şöyle diyordu: 'Erkekler eş bulmak için çamaşırhanelere bakmıyorlar.'[23] Çalışan bir kız ya da kadın seks sektörüne girmek istediğinde, kendi kültürü önüne bir takım engeller çıkartıyordu. 19.yy'da çalışan sınıfların yaşam koşulları bütün ailelerin tek odada, genellikle de tek yatakta birlikte yatmalarını gerektiriyor ve iş cinselliğe gelince bilinmedik pek bir şey kalmıyordu. İşçi sınıfının kızları erken yaştan hem seks, hem de satışı konusunda bilgi sahibi oluyorlardı, çünkü bütün işçi mahallelerinde fahişeler vardı ve hatta genelde bunlar kızların kendi anneleriydi. 1858'de ismi bilinmeyen bir fahişenin *The Times*'a gönderdiği bu mektuptan anlaşılacağı gibi, 'iffet' çok yabancı bir kavramdı:

> On üç yaşında sağlıklı bir kızdım. Kendi yaşımdan oğlanlarla gezmiştim... Seksin gizmleri hakkında çok şey görmüş ve duymuştum... Bir süre güçlü bir merakla doğal arzunun sınırlarında flört ettim ve özel bir sevgi beslemeden kaybettim... Neyi? iffetimi değil tabii, o hiç varolmamıştı ki... Tekrarlıyorum– asla sahip olmadığım bir şeyi; iffetimi, hiç kaybetmedim.[24]

Orta sınıfın ahak kandırmacasından, ya da cinsellikleri üstündeki diğer kısıtlamalardan etkilenmeyen İngiliz işçi kızları, bekâretlerini ergenlik çağlarında ve genelde kendi yaşlarından, kendi sınıflarından oğlanlara veriyorlardı. Bu düzen ABD'de de böyleydi. 20.yy'ın başında buradaki genç bekâr işçi

kızları, orta sınıf ahlak kavramının hiç bulunmadığı bir keyif kültürünü paylaşıyorlardı. Çoğu için yasal işlerin sıkıcılığı dinlenceye karşı büyük bir özlem yaratıyor; cinsellik de hem boş zamanlarının zevkini sürme, hem de bunun karşılığında para alma fırsatını sunuyordu. New York'ta genç işçiler orta sınıfı şaşkınlığa sürükleyen bir rahatlık ve laubalilikle sinemalarda, ucuz tiyatrolarda, eğlence parklarında, barlarda ve dans salonlarında bir araya geliyorlardı. Buralarda genç işçilerin eğlencesine tanık olan biri, 'Genç çiftlerin çoğu kucaklaşıp öpüşüyordu,' diye yakınıyordu. 'Başka başka masalarda oturan kadın ve erkekler kaynaşıyorlardı... Hep birlikte şarkılar söylüyor, odanın çevresinde koşuşturuyor ve bir çılgınlar güruhu gibi davranıyorlardı.'[25]

O dönemin sevilen dansları da utanmazca seks yüklüydü. *Pivoting* 'havaya fiziksel bir heyecan yükleyen vahşi, dönen bir danstı;' *tough dances* ise 'yavaş bir salınımdan ya da kalçalarla omuzların sallanmasından' özellikle 'bedenin kalça bölgesindeki çalkalanmalarla' ortaya çıkan 'gürültülü hayvansal taklitlere kadar değişiyordu. 'Genç kadınlar fahişeler gibi gösterişli giysiler giyiyorlardı. Burada, 'Eğer herhangi bir izlenim bırakmak istiyorsan, bir stilin olmalı' ilkesi geçerliydi. Erkekler bir kadının ücretinin karşılayamayacağı eğlenceleri 'ikram' ediyor, karşılığında hafif flörtten cinsel ilişkiye kadar değişen cinsel ödüller alıyorlardı. Fabrika ve atölye işçisi kızlar için bu iyi çalışan bir sistemdi ve sert çalışma yaşamlarına panzehir gibi geliyordu. Bu kızlar, fuhuşa çok yakın olan ve orta sınıftan gözlemcilerin fuhuş olarak niteledikleri bu rahat cinsel alışverişler konusunda hiç de saflık taslamıyorlardı.[26]

İşçi sınıfı kültürünün bu yönü endüstrileşen dünyanın her yerinde aynıydı. Kalabalık kentlerdeki barlarda, kahvehanelerde, pub'larda, salonlarda, müzikhollerde ve dans salonlarında, ailelerinin ve arkadaşlarının cinsel yaşamlarıyla içli dışlı büyüyen işçi kızlar oldukça erken yaşta kendi cinsel yaşamlarına başlıyor, bazı 'ikramlar' karşılığı belli şeylere izin veriyor, ya da fuhuşa dalıyorlardı. Orta sınıfların kendi genç kadınlarına yerleştirmekle uğraştıkları utanç ve suçluluk güdüleri bunlarda hiç yoktu. İşçi kızları seks ticaretinden alıkoyacak bu ahlaksal engellemeler çoğu zaman kültürlerinde bulunmuyordu.

O halde, ortaya çıkmaya başlayan genel fuhuş tablosu, dönemin doktorları, bilim adamları ve yazarları tarafından öne sürülenden çok farklıdır. 19. yy'da normal fahişe ergenlik dönemi civarında cinsellikle tanıştıktan ve kendi yaşından, kendi sınıfından eşlerle rahat ilişkilere girdikten sonra, yirmi yaşına doğru daha yüksek cüret, daha rahat koşullar elde etmek ve kadınlara açık işlerden uzaklaşmak amacıyla seks sektörüne yönelen işçi sınıfından kadınlardı. Bu bağlamda bakıldığında, fuhuşun ezici bir yoksulluk ve fırsatsızlık karşısında, o dönemde çoğu kadın için bilinçli ve olumlu bir tercih olduğu görülmektedir. Fahişelerin büyük çoğunluğu, kıt akıllılıkla aşağılanma kurbanları olmaktan öte, en azından, kendilerini geliştirmeyi umabilecekleri bir işe girip orta sınıftan yargıçların asla görmeyecekleri yaşam

koşullarından kurtulmak amacıyla akıllarını kullanarak bu sektöre atılıyorlardı. Bu doğrultuda, onları eleştirenlerin tiksindikleri cinsel kültürleri de kendilerine yardımcı oluyordu.

Fuhuş işine giren çoğu kadının kariyerleri çok kısaydı. Yirmi yaşına doğru bu işe başlayan fahişeler yirmili yaşlarının başlarına, ya da ortalarına kadar çalışıp, o noktadan sonra yeniden aslında hiç ayrı kalmadıkları toplumun arasına karışıyorlardı. Hem Parent-Duchâtelet, hem de Acton, eski fahişelerin kendi toplumlarıyla yeniden bütünleşmesine dikkat çekmiş ve hakkını vermek gerekirse, özellikle Acton, fahişelerin 'sefahat' ve hastalıktan erken yaşta öldükleri masalını yadsımak için çok çaba harcamıştır. Aslında, onun kendi araştırmalarına göre, fahişelerin başkalarına oranla ulaştıkları refah düzeyi, diğer çalışan kadınlardan daha sağlıklı olmalarına izin veriyor ve alkolizm, delilik, intihar, ya da 'hayatın düzensiz akışından kaynaklanan risklere'[27] kurban olma olasılıklarını azaltıyordu.

Sektörde sağlık açısından en büyük tehlike olan cinsel ilişkiyle bulaşan hastalıklar konusunda fahişeler özellikle uyanık ve sorumlu davranıyorlardı. Fransız genelevlerinde madam ya da görevli müşteriyi yatak odasına girmeden muayene eder; başka yerlerde bu muayeneyi fahişenin kendisi yapardı. Müşteriler genelde buna içerlerlerdi. New Orleans'da bir genelevin densiz bir müşterisi şöyle yazmıştı: 'Kadın yaklaştı ve cinsel organımı tutup bende belsoğukluğu olup olmadığına baktı. Bu işlemi daha önce ve sonra yaptığı her şeyde olduğundan daha büyük bir bilgi ve beceriyle yaptı.'[28] Fahişelerin bu alandaki 'bilgi ve becerileri cinsel ilişkiyle bulaşan hastalıkların oranının nispeten düşük olmasına; neden oluyordu ancak bu da, halkın 'hastalıklı sürtüklere' karşı duyduğu paranoyayı yatıştırmaya yetmedi.

Seks ticaretinin orta sınıfları huzursuz edip sinirlendiren bir başka yönü de, her zaman olduğu gibi, işin ekonomisiydi. Genelde bir fahişe tek bir gün içinde, çoğu zaman tek bir 'iş yaparak' diğer çalışan kadınların bir haftada kazandıkları parayı alıyordu. Londralı eski bahisçilerden 'Walter', yüzyılın ortalarında fahişelere hizmetleri karşılığı ne kadar ödediğini not etmiştir. Bu ücretler 'sokaktaki herhangi bir kadını satın alabilecek' bir altın'dan, 'oldukça hoş' kızlara ödenen beş-on şiline kadar değişir. En ucuz fahişe bile tek bir işte, ucuz terzi yamaklarının bir haftalık ücretini kazanıyordu. Sabit masraflarının da pek yüksek olması gerekmiyordu. En büyük yatırım kalemi olan giyim kuşam konusunda güzel bir elbise 5-10 pound ederken, haftada en fazla bir pound'a Londra'nın göbeğinde, 'Pall Mall civarında güzel döşenmiş iki oda' tutabiliyordu.[29] Böylelikle bir fahişe yalnızca yaşam standardını yoksulluk çizgisinin üstüne çıkartmakla kalmayıp, nispeten refaha da erişebiliyordu. Bir kadın Bracebridge Hemyng'e şöyle demişti: 'Rahat yaşamaya yetecek kadar kazanıyorum ama ben müsrif biriyim ve yemeye içmeye çok para harcıyorum... Bazen en pahalı şeyleri alıyorum ve elimden

geldiği kadar lüks içinde yaşıyorum.'[30] İşçi sınıfında doğmuş bir kadın için bu bolluk kişisel bir evrimden başka bir şey değildi.

Sokak fahişeleriyle genelev kadınları genelde benzer ücretler alıyorlardı. Ancak, birinci grup bütün parayı cebine atarken, ikinciler madama komisyon veriyorlardı. Genelev fahişeleri elbiselere, makyaj, berber ve diğer işlere fahiş fiyatlar ödemek zorunda kaldıklarından, genelde en başından eve borçlanıyorlardı. Hal böyleyken bile, evlerde çalışan kadınlar 'namuslu' işteki hemcinslerine oranla daha iyi bir yaşam standardına sahiptiler.

Bu dönemde, fuhuşu diğer bütün sektör ve işlerden ayıran benzersiz bir özelliği de özünde kadınların kontrolünde bulunmasıydı. Genelevler, pansiyonlar ve buluşma evleri çoğunlukla kadınlar tarafından işletiliyor ve kendi dünyalarını kendileri kontrol ediyorlardı. Çok sayıda fahişe kendi oda ve dairelerinde bağımsız yaşayıp çalışıyorlardı. Sektörün bu kadın-merkezci yapısı ortak, sessiz, erkek-egemenlikten uzak ve burjuva ahlakını küçümseyen özel bir kültüre yol açıyordu. Bir yandan da, kentli işçi sınıflarının kültüründen soyutlanmıyor; aksine sıkıca bağlı kalıyordu.

Öte yandan, fahişelerin başkaldırıcı kültürünün belki de en belirgin göstergesi giyim kuşamlarıydı: Sokaklarda 'her şeyi sergiliyor', bir ölçüde varlıklı hanımefendilerin bilinçli gösterişini taklit edip alaya alıyorlardı. Ancak fahişeler bir yandan başka bir şeyi de sergiliyorlardı: Kendilerinin 'iğrenç dil ve tavırlarından' nefret edip, her şeyden de öte, 'hizmetçiler'[31] üzerindeki etkilerinden çekinen orta sınıf yorumcuları şaşkına çeviren cinsel ve sosyal bir davranış serbestliği. İşçi sınıfının bu yaramaz kadınları yorgun ve sinmiş fabrika işçileri değillerdi; harcayacak paraları vardı ve bunu keyifle harcamayı da biliyorlardı. 1868'de East-End'de bir müzikhole giden Acton bu serbestlikten çok rahatsız olmuştu:

> İlk aklıma gelen, bu birlikteliklere ve günahkâr, hafifmeşrep hemcinslerinin neşeyle gösteriş yapıp... erkeklerin bütün ilgisini hoş karşılamalarına, bolca içki içip en iyi yerlerde oturmalarına, kendi durumlarının çok çok üstünde giyinmelerine, harcayacak bolca para bulup kendilerini hiçbir eğlenceden yoksun bırakmamalarına, hiçbir aile bağı, ya çocuk yükü taşımamalarına alışmanın evli kadınlar üzerinde bırakacağı etki oldu.[32]

Viktorya döneminde, harika vakit geçiren kadınlar mı? Bu gerçekten olacak iş değildi!

Fahişelerin kültürünün gözlemcilerin istemeyerek de olsa dikkatini çeken bir diğer özelliği de birbirlerine karşı gösterdikleri dayanışmaydı. İngiliz reformcular 'bu zavallı kızların birbirlerine gösterdikleri ilgi ve yakınlık ile herhangi bir sorun karşısında birbirlerine yardım etme kaygılarına'[33] değin-

mişlerdir. Fransa'da bir fahişe öldüğünde, diğer fahişeler yas giysileri içinde kalabalık halde gelir ve mezarlığa kadar cenazeye eşlik ederlerdi.[34] Bir Amerikan fahişesinin otobiyografisinde de benzer pek çok küçük, ama anlamlı iyilikler anlatılmaktadır: ' Kadının birinin çocuğunu kreşe vermeye parası yetmezse diğer kadınlar hemen yardıma koşuyorlardı. Bir fahişe hamile kalıp da bebeğini kaybederse kadınlar sanki "birer öz abla ve anne şefkatiyle" onun çevresini sarıyorlardı.'[35]

Bu biçimde dayanışmaya önem veren bir kültür çerçevesinde, fahişeler sık sık kendi aralarında yakın ilişkiler kuruyor; bu ilişkiler cinsellik ağırlıklı olsun olmasın, kaçınılmaz olarak dehşet içinde 'lezbiyenlik' olarak nitelendiriliyordu. Parent-Duchâtelet kendisini pek kaygılandıran bu 'sorunu' çözmek için genelevlerin her kadına ayrı bir yatak vermesi gerektiğini öne sürüyordu! Öte yandan, fuhuş sektöründeki kadınların nispeten sahip olduğu özgürlüğe ek olarak, (çoğu saygıdeğer görünüşlü) erkek müşterilerin talep ettikleri garip hizmetler, cinsel davranışlarda kurumsallaşmış normları geçersiz kılıyordu. Bir yandan fahişelerin ilişkilerini kontrol etmenin olanaksız olması; bir yandan da genelev madamlarının lezbiyen gösteriler sahneleyerek hatırı sayılır oranda lezbiyen fuhuşu etkin biçimde desteklemeleri nedeniyle, Parent'in önerilerine kulak asan olmadı. Yüzyılın sonunda Paris'te gelişen bir lezbiyen kültürü vardı ve bu kültürün cinsel kanun kaçakları zorunlu olarak fuhuş sektörü aracılığıyla birbirlerine yaklaştılar. Paris fuhuş sektöründe Havelock Ellis'in belirttiği gibi; 'Lezbiyenlik son derece yaygın, hatta, neredeyse normal bile denebilirdi.'[36]

Fahişelerle ilgili olarak, yabancıların her zaman bolca yorum yaptığı bir konu da pezevenkle olan ilişkileridir. Bu sözcük aslında özellikle fuhuş sektöründe çalışan, ya da işsiz; bir fahişeyle ilişkisi olan her erkek için kullanıldığından, biraz yanıltıcı olmaktadır. 19. yy'da profesyonel pezevenklik henüz yeni başlıyordu. İngiltere'de hemen hemen hiç görülmezken, başka yerlerde de ufak ufak başlıyordu.Fransa'da sistem simsarlığı destekliyordu, ama böyleyken bile, kadınların büyük çoğunluğu hem erkeklerden, hem de devletten bağımsız çalışmayı sürdürüyorlardı. Öte yandan, her zamanki gibi gözlemciler yalnızca görmek istediklerini görüyorlardı ve özellikle yüzyılın sonlarına doğru reformcularla fuhuş-karşıtı hareket, pezevenklik konusunu dillerine doladılar. Bunun sonucunda, kendi içindeki, hepsi de fuhuş sektörünün kazancından pay alan polis, politikacılar, mal sahipleri, doktorlar ve görünüşte saygıdeğer diğer erkekler toplumun dikkatinden kaçtı.

Bütün bunların amacı küçük pezevenklerin varlığını yadsımak değil, tam aksine; bu erkeklerin konumlarını belirlemekti. Bunlar genelde fahişeleriyle aynı sosyal kökenden geliyor ve bu nedenle, aynı yoksullukla fırsat eşitsizliği sorunlarını yaşıyorlardı. Öte yandan, erkek-egemenliğin az da olsa

kendilerine sağladığı gücü, kadınlarının cinsel emeklerini sömürmekte kullanıyorlardı. Yoksul bir çevreden gelen bir adamın sınıf atlamasını; ya da en azından daha iyi bir yaşam standardı edinmesini sağlayacak birkaç yoldan biri pezevenklikti. Fahişenin açısından bakıldığında bu, onun bir erkekle ilişkiye girmesini tehlikeli hale getiriyordu; çünkü kadının her zaman bu biçimde kullanılması olasılığı vardı. Bazı fahişeler bu durumu bir aşk ilişkisinin bedeli olarak kabullenebiliyorlardı. Ne de olsa, fuhuş sektöründe yaşam onlara en azından sevginin her türünün bir bedeli olduğunu öğretmişti. Aşkı paraya çeviren hayatta kalma gereksinmesi ise bütün sevgiyi kemirip tüketebildiğinden; pezevenkler genelde ihmalci, sömürücü ve saldırgan oluyorlardı. Fahişe, ilişkisinin bedelini hem parasal; hem de duygusal ve fiziksel olarak ödeyebiliyordu.

Öte yandan, kocaların da herhangi bir pezevenk kadar zalim ve sömürücü olabileceklerini unutmamak gerekir. Kadına dayak, toplumun bütün katmanlarında hem yasal, hem de yaygındı. Bu nedenle, pezevenklerden fahişelere yönelik şiddet de,evlilik içinde kadına yönelik şiddeti özel bir sorun olarak görmeyen erkek-egemen bir toplum bağlamında görülebilir.

Saldırgan bir pezevenk genelde fahişenin kaygılandığı konular arasında en alt sıradaydı. Öte yandan, her fahişe bir müşterinin saldırısına uğrama ve hatta öldürülme olasılığından çekiniyordu. Fahişe damgası, fahişelerin güvenliğinin ve korunmasının polisin gündeminde pek önemli bir yer tutmamasına neden olmuştu. Fahişe katillerinden pek azı yakalanmıştı. 1821'de 'la Belle Normande' olarak tanınan bir fahişeyi öldürmek suçuyla tutuklanan bir adamın sözleri, bizlere o zaman ve günümüzde birbirine paralel süren tehlikelerin ürpertici içyüzünü sergilemektedir.

> Beni öpüp iyi geceler diledi. Uyumak istemiyordum ama öte yandan, yorgundum. Kafamda bu fikir yer etmişti. Gözlerimi açtım ve onun derin derin uyuduğunu görünce kalktım. Budama bıçağımı alarak vuracaktım. Benim hareketimden mi uyandı bilmiyorum, ama tam bıçağı indirecekken dönüp elini uzattı. Ucu ucuna kendimi yatağa attım, başımı yastığa koydum. Birkaç saniye sonra boğazını kestim. Kıpırdadı ve bağırmak istedi. Ona bir daha vurdum. Sonra, her iki elini de yakalayarak yeniden yatağa tırmandım ve ellerini bir mendille bağladım. Bu işlem sırasında dizlerini karnına doğru ittim ve o bu durumda öldü. Son nefesini verdikten sonra kalktım. Odasını aradım. Her şey bittiğinde, leğende kalan suyu kullanarak ellerimdeki ve gömleğimdeki kanı yıkadım. Sonra, güneşin doğmasını beklemeden çıktım. O sabah aldığım eşyadan birkaçını sattım. Daha sonra Vaugirard'a dödnüp budama bıçağımı biledim. O gün pazardı, biliyor-

sunuz. Günün geri kalanını içki içip dans ederek geçirdim. Pazartesi yine öyle yaptım.[37]

Her gece erkek cinselliğine bütün görkemiyle tanık olan, erkeklerle hem işlerinde, hem de aşklarında hem yaşamlarını, hem de bedenlerini tehlikeye atan fahişelerin kendi yaradılışlarının eşcinsel yönünü keşfetmiş olmalarına şaşırmamak gerekir. En azından kendi kültürleri bu eşcinselliğin huzur ve güvenlik içinde gelişmesine olanak tanıyordu.

Toplumun cinsel yaşamı hakkındaki bilgi ve deneyimleri, fahişelere yaygın ahlak anlayışının nasıl bir aldatmaca olduğunu göstermişti. Sonuç olarak, bu ahlaka karşı ancak nefret besleyebiliyorlardı. Amerikalı fahişeler 'dışardaki' kendini beğenmiş, saygın' erkekleri 'rüşvet alan, namussuzluk yapan, yalan söyleyen, yüksek mevkilerde yolsuzluk yapan ve vergi verenleri dolandıran' kişiler olarak görüyorlardı.[38] Toplum hakkındaki bu görüş özünde doğruydu: Fahişeler, örneğin, politikacılarla işadamlarının o pek övülen saygınlıklarının aslında bir maske olduğunu, arkasında rüşvet ve çifte standart gerçeklerinin yattığını biliyorlardı

1858 yılında *The Times*'a yazan isimsiz bir fahişe de mektubuna öfkeyle şöyle son veriyordu:

> Sözümona büyüklerimizin deyişiyle, bizler toplumun posalarıyız. Toplumun neden bizim gibi posaları oluyor ki? Siz, Günahların Engellenmesi Birliğinde küfredenler, siz, kendi deyiminizle dindarlar, ahlaklılar, saygın kişiler, kendinizle posalar arasında kendi kazdığınız o büyük uçurumun düzgün ve hoş tarafında durup da neden onu doldurmuyor, ya da araya köprü yapmıyorsunuz... Neden orada durmuş sahte yüzlerinizle ahlak hakkında konuşuyorsunuz? Ahlak dediğiniz nedir ki?[39]

Fahişelerin kendi işçi sınıflarıyla olan ilişkileri daha sevecendi: Bu, onların kendi ortamlarıydı ve fuhuş sektörü (yasaların ayırmadığı hallerde) diğer çalışan kesimin yaşamlarından ve kültürlerinden kopuk değildi. Fahişeler işçi sınıfı mahallelerinde oturup çalışıyor, orta sınıftan müşterilere olduğu kadar işçi sınıfından müşterilere de hizmet veriyor ve böylelikle çevrelerindeki insanlarla hem komşuluk, hem de ticaret ilişkileri içinde bulunuyorlardı. 1860'lardan başlayarak, İngiltere'de fuhuşu düzene koyma girişimleri çerçevesinde işçi sınıfından fahişe olmayan çoğu kadın, fahişelere destek olmak için harekete geçtiler. Bu iki grup kadın arasında karşılıklı yapılan küçük iyilikler, fuhuş işçileri arasındaki dayanışmanın, bir bütün olarak işçi sınıfı içindeki moral destek geleneğinin bir uzantısı olduğunu gösterdi.

İşçi sınıfı içinde –özellikle de kiliseye devam eden kadınlar arasından– fahişelere düşman bir kesim olsa da, sonuçta fahişeleri kendi sınıflarından insanlardan ayırmak ancak düzenleme ve baskı gibi, devlet güdümündeki müdahale girişimleri sayesinde gerçekleşti.

İşin özünde, fahişeler işçi sınıfının diğer kadınlarından farklı değillerdi. Eğer herhangi bir farkları var idiyse, bu da fahişelerin büyük olasılıkla genç, bekâr ve hepsinden öte, bağımsız düşünceli olmalarından kaynaklanıyordu. Viktorya dönemindeki seks ticaretinin tarihçilerinden Judith Walkowitz 19. yy fahişelerini 'Kendi sınıflarından beklenen boyun eğme ve kaderci tevekküle dayanamayan genç kadınlar' olarak tanımlar ve şöyle ekler: 'Bağımsız ve saldırgan davranışlarıyla dikat çekiyorlardı... (bu da) onların işçi sınıfından çoğu çağdaşlarına göre, kendilerini kabul ettirmeye daha eğilimli bir grup olduklarını göstermektedir.'[40]

Fahişeyi işçi sınıfından asi bir kadın olarak gösterme kavramı orta-sınıf toplumu için gerçek bir tehdit oluşturuyordu. Bu da bütün doktorların, gözlemcilerin, araştırmacı ve reformcuların bireysel farklılıkları ne olursa olsun, fuhuşu kötülemekte ve fahişelerin insan haklarını (hatta bazı örneklerde insan olduklarını bile) reddetmekte neden bu kadar inat ettiklerini açıklamaktadır. Bugün olduğu gibi o zaman da fahişe gerçeği, ahlakçıları rahatsız ediyordu; onlar kendi kuram ve hayallerini tercih ediyorlardı.

Fuhuş sektörünü terk ettikten sonra fahişelere ne oluyordu? Garip bir biçimde, çalışan fahişelerin yaşamlarına burun sokmakla bu kadar uğraşan erkekler, işi bırakır bırakmaz onlara olan ilgilerini de yitiriyorlardı. Korkunç, insanı kemiren bir hastalıktan (Zola usulü) zamansız ölen beylik fahişe masallarına dokunmamayı yeğlediler. Eldeki kayıtlardan fahişelerin meslek hayatlarının genelde kısa olduğunu ve yirmili yaşlarının başlarında –başka çalışan kadınların erkeklerle evlenip durulduktları bir yaşta– onların da genelde bir sevgiliyle evlenmek, ya da birlikte yaşamak için fuhuş sektörünü bıraktıklarını görüyoruz. William Acton fahişelerin 'soylulardan ahırdakilere,'[41] her türden erkekle evlendiklerini yazmıştır. Çoğu fahişenin meslek yaşamları boyunca iyi evlilikler yaptığı; bazılarının eski müşterileriyle, bazılarının da bir tüccar ya da işadamı için iyi bir kısmet olacak kadar para biriktirip evlendikleri bilinmektedir. Eski bir fahişenin Bracebridge Hemyng'e söylediği gibi; 'Biz çoğu zaman evleniriz. Hem neden evlenmeyelim ki; güzeliz, iyi giyiniyoruz, konuşabiliyoruz ve genç erkeklerin hem duygularına, hem de duyularına hitap edebiliyoruz.'[42]

Viktorya dönemi günlük yazarı A.J.Munby hizmetçiyken sonradan fahişe olan Sarah Tanner'ın ilginç öyküsünü anlatır. Munby, Sarah'yla ilk kez 1855'te, Londra'nın gözde West End'indeki Regent Street'te tanışmıştır: 'Hizmetçilikten bıkmıştı,' der,

> ve yaşamı tanıyıp bağımsız olmak istiyordu. Bu nedenle, kendi isteğiyle ve kandırılmadan fahişe olmuştu. Bunda bir kötülük görmüyordu: Bu işten çok zevk alıyordu, kendini yetiştireceğini ve belki de kârlı olacağını düşünüyordu. Bunu bir meslek olarak benimsemişti... beyefendilere uygun bir arkadaş olabilmek için kitaplar okuyordu, yazı yazmak ve başka beceriler edinmek için ders alıyordu.

Munsby onun izini kaybettikten sonra 30 Temmuz 1859'da tesadüfen yine karşılaştılar. Bu toplantıyı günlüğünde anlattı. Sarah'ya hâlâ sokaklarda mı olduğunu sorduğunda, kız şöyle yanıt verdi: 'Oh, hayır. Ama üç yıl sokaklarda çalıştım, para biriktirdim... sonra bırakmaya karar verip biriktirdiklerimle bir kahvehane aldım– Waterloo Bridge'in oradaki Hampshire Coffe House.'

Munsby Sarah'nın bu yeni 'dingin yararlılık ve erdemli rahatlık'[43] durumuna şaşırıp pek etkilendi. Gerçekten de, kızın girişimciliği ve kendi kendine yetmesi Viktorya dönemindeki başının çaresine bakma idealine o kadar yakındı ki, elinde olmadan genç kadına hayranlık duydu.

Sarah Tanner mesleğini bilinçli olarak dünyada yükselmek için kullanan, onun sağladığı özkaynakları kendini eğitmek ve sermaye biriktirmek için kullanıp kazanç sağlayan tipte bir fahişeydi. Başka çoğu kadın da ya küçük işlere girerek, ya da orta sınıftan erkeklerle evlenerek aynı şeyi yaptılar. Ancak bütün fahişelerin böyle amaçları yoktu: İşçi sınıfından çoğu kız için fuhuş sektörü ekonomik açıdan ayakta kalıp bağımsız olmanın bir yoluydu ve sınıf atlamayı özellikle hedef almıyorlardı. İşçi sınıfından diğer kadınlar gibi, çoğu yirmili yaşlarının ortalarında evlenip durulduldular. Başkaları madam olarak işi sürdürdüler; ufak bir azınlık ise ileri yaşlara kadar fahişelik yapmaya devam edip, yaşlandıkça kazanç güçlerini yitirdiler. Kuşkusuz aralarında hastalıktan, ya da erkeklerin şiddetinden ölen de oldu ama bunlar azınlıktaydılar. Fahişeler çoğu zaman, özellikle işçi sınıfından 'namuslu' hemcinslerine oranla daha iyi yaşadılar. Bu arada, sözümona 'büyükleri' ikiyüzlülüklerini bırakmak, ya da kendileriyle toplumun 'posaları' arasındaki 'geniş uçurumu' aşmak için hiçbir iyiniyet belirtisi göstermediler.

BÖLÜM 13

'Rezalet, Rezalet, Korkunç!': İptalcilik ve Sosyal Temizlik Mücadelesi

Bizim savaş açmamız gereken bizzat eski, müzmin, derinlere işlemiş fuhuş belasıdır.

1542 Josephine Butler

Batıda ikinci bir büyük sanayileşme dalgası, 19. yüzyılın son dönemlerinde başladı ve beraberinde kentlerde olağanüstü bir büyüme görüldü. Bu gelişmeler Viktorya dönemi orta sınıflarının eski inançlarını da sarstı. Eski kafalı ahlakçılar, dev yeni kentler karşısında özellikle telaşlandılar. Bu kentlerde, çoğu işçi sınıfından göçmenlerden oluşan isimsiz bir insan seli, ailenin ve komşuların ahlaksal gözetimini olanaksız kılıyordu. Kitle sendikacılığı, devrimsel ideolojiler, kentli yoksulların liberal cinsel kültürü ve genç bekâr kadınların toplu olarak işgücüne katılımı, hep bir arada burjuvazi unsurlarını paniğe sürüklediler. Görünüşe göre, orta sınıf sosyal düzeninin dokusu tehdit altındaydı.

Orta sınıf, bu 'tehdit' karşısında kendi sosyal disiplin geleneğine, ataerkil çekirdek ailede var olan cinselliğin püritence kontrolüne ve çalışma etiğinin yüceltilmesine yöneldi. Bu aile modelinin 'kitlelere' benimsetilmesi halinde, kitlelerin en etkin unsurlarının çoğu, burjuvazinin kendi kalıpları içinde düzenlenecek ve böylece yürütülen mantık sonucunda işçiler kendi davranış düzenlerinde orta sınıf normlarını yansıtırken, uygarlık da güvenceye alınmış olacaktı.

Ancak bu program, orta sınıf erkekleri açısından bazı özveriler gerektiri-

yordu. Çalışan sınıfların akıllarına ve yüreklerine ahlak anlayışı yerleştirme amaçlı kampanyalar, toplumun en ahlakçı unsurları tarafından yürütülüyordu. Bunlar, özellikle militan Hıristiyanlarla ilk feminizm dalgasının harekete geçirdiği kadınlardı. 'Sosyal temizlik' amaçlı bu işbirliğinden doğan yeni görüş birliği orta sınıf erkeklerinin çifte standardını ortadan kaldırıp, yerine her iki cins için eşit bir iffet standardı getirdi. Bu yeni temizlik ütopyasında fahişenin yerinin bulunmadığını tabii söylemeye gerek yoktur. Fahişe yalnızca çifte standardı hatırlatmakla kalmıyor, aynı zamanda çekirdek aile modelinin kitlelere benimsetilmesi konusunda da engel oluşturuyordu. Fahişe bağımsız çalışan bir kadındı; ahlakçı cinsel kontrolden ve dolayısıyla erkek-egemenliğin kontrolünden uzaktı. Sözümona bütün işçileri lekeleyen ahlaksızlığın canlı temsilcisi olarak, orta sınıfların bütün ahlaksal sapkınlık korkusunun yöneltildiği bir simge haline geldi. Bu doğrultuda fahişe, 19. yy'ın sonundaki ve 20. yy'ın başındaki ahlakçılık seferberliklerinde yepyeni bir cinsellik-karşıtı isterinin günah keçisi haline geldi. Bunun sonucunda, Birinci Dünya Savaşının arifesinde, fahişelere karşı uluslarası bir baskı ortamı oluştu.

Viktorya dönemi doktorlarına, polisine ve askerlerine göre fuhuş kötülüğünün bastırılması için tek çözüm yasa çıkartmaktı. 1860'larda ve 1870'lerde bu görüş bütün Batı dünyasında; hatta devlet müdahalesine karşı geleneksel antipatisiyle tanınan İngiltere'de bile geçerlik kazandı. Baskıcı önlemler, özellikle de boş gezinmeyi suç haline getiren 1850'lerin Metropoliten Polis Yasası zaten fahişelere büyük darbe indirmişti. 1858'den itibaren birden fazla fahişe barındıran her pansiyon, 'uygunsuz ev' kabul edilip ev sahibi cezalandırılabiliyordu. Pub sahiplerinin, fahişelerin kendi yerlerinde 'toplanıp işlerini sürdürmelerine' göz yummaları yasaklanmıştı. Arkasından, 1864 tarihli ilk Bulaşıcı Hastalıklar Yasası parlamentodan geçirildi. Bu yasa, ordu ve donanmadaki askerler arasında (askerlerin sağlığıyla ilgili bir Kraliyet Komitesinin önerilerinin aksine çıkartılmıştı) cinsel ilişkiyle bulaşan hastalıkların kökünü kurutmayı amaçlıyor ve İngiliz donanması limanlarıyla garnizon kentlerindeki fahişe kadınların zorunlu muayeneden geçmelerini öngörüyordu. Yasanın ismini sığırların sağlığıyla ilgili daha eski bir yasadan almış olması, yetkililerin fahişelere yönelik bakış açısını net bir biçimde özetliyordu. Viktorya döneminin ortalarında bir yazar şöyle diyordu: 'Fahişeler tıpkı iğrenç birer kanalizasyon gibi; ahlaksal bireyler olarak değil, fiziksel gerçekler olarak ele alınmalıdır.'[1]

Bu tür bir anlayışın gerekçesi olan mantık, frengi korkusu üzerinde odaklanan bulaşıcı hastalıklarla kurulacak bir benzetmede görülebilir. 19. yy toplumunun bütün katmanlarında cinsel ilişkiyle bulaşan hastalıklar yaygındı. Fahişeler seks ticaretiyle uğraşan 'sapkın' bir grup olarak bu hastalıkların yayılmasından suçlu tutuluyorlardı. Yine debu tür hastalık korkusu abartılıyordu ve pek çok yanlış inanç vardı. Frengiden ölümler verem gibi,

yoksulluktan kaynaklanan hastalıklara bağlı ölümlere oranla çok daha azdı. Viktorya dönemi kadınları için genelde doğum, cinsel ilişkiyle bulaşan hastalıklara oranla daha korkulacak bir olaydı. Dahası, doktorlar bu hastalıkları iyileştirmek bir yana, kesin tanı koyabilecek durumda bile değillerdi. Daha önce gördüğümüz gibi, cıva uygulaması çoğu zaman hastalığın kendisinden daha ölümcül oluyordu. Aslında sorunun gerçek uzmanları, hastalık kapma riskini en fazla taşıyan kişiler olarak fahişelerdi ve aldıkları önlemler arasında müşterileri muayene edip hasta erkeklerle ilişkiye girmeyi reddetmek de vardı. Bir fahişe hastalık kaptığını farkederse, genelde bitkisel ilâçlara ve basit temizleyici tedavilere başvuruyor; bunların cıva ile zehirlemekten daha etkili olduğunu bazı doktorlar bile kabul ediyordu.[2]

Aslında, Viktorya döneminde seks ve fuhuş konusundaki çoğu inanç gibi, frengi de büyük ölçüde sembolik bir önem taşıyordu. Başlangıç olarak, Hıristiyan dimağının bütün cinsellikte gördüğü 'namussuzluğu' simgelerken, ahlaksal sapkınlığın kötü sonuçlarını da gözler önüne sermiş oluyordu. Aşağıda, Amerikalı bir din adamının vaazından alınan bölümde olduğu gibi, dinadamları hastalıklı fahişe masalıyla cemaati dehşete düşürmeyi pek seviyorlardı:

> Her yıl, her kasabada ızdırap içinde yanıp tükenen zavallılar ölmektedir. Günahın son aşamalarında gelen bütün acılar toplanabilseydi, çığlığıyla gökler yırtılırdı... Siz, bu garip kadının (fahişenin) bahçesine doluşup dinleyenler... öne çıkın ve onun dördüncü devresine bakın (frenginin– ya da cıva zehirlenmesinin son aşamaları)... kustuğu kanı, siğillerini ve yanan yaralarını, terini, çözülen irini ve çürümüş kemiklerini görün! Dur, genç adam![3]

Viktorya döneminin bu korku hikâyesinde hastalıkla ölüm, günahla geçen bir yaşamın hak ettiği cezalardı. Bu Hıristiyan hayalleri o kadar yaygındı ki, çoğu fahişenin meslek yaşamlarını yirmili yaşlarının ortalarında sona erdirip topluma karıştığı gerçeği karşısında, fuhuş konusunda yetkili pek çok kişi bunu yadsımakla yetiniyordu. William Sanger, 'Bu kadınların ortalama ömürleri mesleğe başlamalarından itibaren dört yılı geçmez!' diye diretiyordu.

Frengi aynı zamanda burjuvazinin işçi sınıfı, ya da Viktorya döneminin hoş deyişiyle 'yıkanmayan güruh' tarafından kirletilme korkusunu da simgeliyordu. Seksin kendisi tehlikeli ise, işçi sınıfından bir kadınla seks yapmak daha da tehlikeliydi; çünkü kadın, işçi sınıfının bütün pisliğini, hastalık ve ahlaksızlığını orta sınıf aile evine bulaştıracak bir kanal görevi yapabilirdi. Ahlaksızlık hastalığı frengi, fahişeyi toplumun içindeki gerçek düşman haline getirerek bu bulaşma korkusunu özetliyordu. Bulaşıcı Hastalıklar Yasaları BHY bu düşmanla başa çıkmanın bir yolu olarak kabul edilebilirdi.

İlk BHY çerçevesinde poliste bir ahlak masası kuruldu ve herhangi bir ka-

dını durdurup 'âdi bir fahişe' olarak niteleme yetkisi tanındı. Kadın daha sonra mahkemeye çağırılıp muayeneden geçmeye zorlanabiliyordu. Reddederse, bir Kapalı Hastaneye kapatılıp zorla muayeneden geçiriliyor ve hastalık saptanırsa, üç aya kadar burada tutuluyordu. Kapalı Hastaneler fahişelere yönelik sözümona klinik-hapishanelerdi. Kadınlar burada mantıksız bir disiplinin yanısıra, gelişigüzel kurallara boyun eğdiriliyorlardı. Tedavi cıva zehirlenmesinden oluşuyordu. Buraya gelen kadınların çoğunda hastalık bulunmadığı görülüyor; başkaları doktorların sterilize edilmemiş araç gerecinden mikrop kapıyordu. Kadın âdet görüyorsa, âdet döneminin sonuna kadar burada tutuluyordu. Kadınlar dış dünyaya dönüşte genelde çocuklarının çalışma evlerine götürülmüş, odalarının başkalarına kiralanmış, mallarının da kira borcunu ödemek için satılmış olduğunu görüyorlardı.

Bu sistem barbarlıktan başka bir şey değildi; ancak, yetkililerin amaçlarına uyuyor olmalı ki, iki yıl sonra, 1866'da ikinci bir yasa çıkartıldı. Bu yasa ile polisin yetkileri arttırılıp Fransız sisteminin iki önemli unsuru benimsendi: Fişleme ve on beş günde bir muayene. 1898'de üçüncü bir yasanın çıkmasından sonra (yasaların geçerli olduğu kasaba ve kentlerin sayısını arttırıyordu), bütün ülkede BHY'nin uygulanmasını sağlamak amacıyla bir de sivil dernek kuruldu.

Bu aşamada yasaların büyük ölçüde, askeri önlemlerden bütün işçi sınıfının sistemli bir ahlaksal gözetimine kaydığı belli olmuştu. Yetkililerin kontrolü her zamanki gibi, çalışan kadınlar üzerinde alınacak polisiye önlemlerle sağlanıyordu. Yasaların geçerli olduğu kasabalarda ahlak polisinden sürekli '"orta malı kadınların" toplanabilecekleri yerlerde, özellikle işçi sınıfının boş zamanlarını geçirdikleri yerlerde ve oturdukları mahallelerde... pub'larda, birahanelerde, müzikhollerde, fuarlarda, özel evlerde ve... pansiyonlarda... sıkı gözetim uygulamaları...' isteniyordu.[4]

Aslında, polisin fahişe olarak nitelendirdiği herhangi bir kadın tutuklanıp fişleniyor ve o andan itibaren fahişe olarak kabul ediliyordu. Bir polis brifinginde kısaca şöyle deniyordu: 'Bütün askeri merkezlerde alt... sınıflardan gelen ve çekici tarafları olan hemen her kadın serbest karakterlidir.'[5] Emniyette müdür yardımcısı olan Müfettiş William Harris şöyle yakınıyordu: 'Halka açık dinlence yerlerine uğrayan ve farklı erkeklerle gittiği belirlenen her kadın alelade bir sokak kadını olmasa da, kaydolmaya çağırılmalıdır.'[6]

Bu ve başka sözler ahlak polisinin ne kadar belirsiz yetkilere sahip olduğunu gösteriyordu. Hedefleri konusunda oldukça açıktılar: Erkeklerle olan ilişkilerini uzun süreli tekeşlilik ila sınırlamayan herhangi bir; ve çalışan her kadın onlar için bir hedefti. Resmen damgalanmak olan fişlenme tehdidi karşısında artık herhangi bir kadının akşam bir pub'a ya da müzikhole gitmesi, gece sokakta erkek arkadaşıyla flört etmesi, ya da kendi evinde bir erkek arkadaşını ağırlaması tehlikeli hale gelmişti.

BHY fahişelerle diğer işçi kadınların temel insanlık ve yurttaşlık haklarına sahip olmadıklarını belgeledi. Fişleme kampanyası çerçevesinde yetkililer her türlü yöntemi geçerli görüyorlardı: İsimsiz mektuplarla ihbar alan polis, kadınları kendi evlerinde bulup taciz ediyor, ya da fabrika çıkışlarında peşlerine düşüyordu. Polisler kadınları tuzağa düşürmek için müşteri kılığına bile giriyorlardı. Tutuklanan kadınlar sokak ortasında sürüklenerek muayeneye götürülüyor, bu işlem açıkça onların dışlanmışlığını vurgulamakta kullanılıyordu. Öte yandan, muayenenin kendisi, fahişeler razı olsun olmasın, devletin onların bedenleri üzerindeki gücünün tıbbi olmaktan çok, istismarcı ve çoğu zaman sadistçe bir ifadesiydi. Bütün bunlar da bir ikiyüzlülük çerçevesi içinde yapılıyordu. Hapse atılan bir kadın, 'Yargıcın daha bir iki gün önce, sokakta onunla gitmem için bana birkaç şilin vermiş olması gücüme gitti,'[7] diyordu.

Çalışan kadınlar arasında da kimin fahişe olup kimin olmadığı konusunda belirsizlik vardı. 1870'de Plymouth'da yasalar çerçevesinde yargılanan Harriet Hicks isimli bir kadın fahişelik yapmış, sonra bir adamla yaşamış; onu terkedip bir başkasıyla oturmaya başlamıştı. Hâlâ fahişelik yapıp yapmadığı sorulduğunda, 'Hayır,' dedi, 'Yalnızca tek bir adama yapıyorum.'[8] Gerçekten de, fişlenen çoğu kadın ne neyi imzaladıklarını biliyorlardı; ne de burjuvazinin kullandığı anlamda fahişe sözcüğü ve kavramı konusunda bir bilgileri vardı. İşçi sınıfında cinsel ilişkiler rahat ve akıcıydı; genç kadınlar 'hafifmeşrep' oluyorlardı. Sürekli bir eşle birlikte yaşamaya başladıklarında bile, ilişkilerini resmiyete dökmek için nikâh masrafı yapmaya zahmet etmiyorlardı. Böylece, işçi kadınların hemen hemen tümü evlilik dışı ilişkiler yaşadıkları için, yasalar nezdindeki 'fahişe' tanımına uyuyorlardı.

Yasalar bütün güçleriyle işçi sınıfını etkilemeye başladıklarında, fahişeler gittikçe soyutlanmaya ve toplum dışına itilmeye başladılar. Polisin çalışmalarına eşlik eden 'açıkça teşhir'[9] uygulaması, çalışan insanları sindiriyor; sonuç olarak, işçi sınıfının kadınlarına yönelik fişlenme tehdidi, onları tanınan fahişelerle birlikte görünmekten caydırıyordu. Pansiyon sahipleri de fahişelere oda vermemeye başladılar. Gizli fuhuş gittikçe daha kaçamak ve riskli bir hal alırken; kadınların fuhuş sektörüne girip çıkmaları da güçleşti. Bir kez fişlenen kadınlar artık profesyonel fahişe olarak nitelendiriliyorlardı. BHY sayesinde, fahişe damgası kavramı sonunda işçi sınıfının bilincinde de yer etti ve arkasından, orta sınıf modeline dayanan saygınlık kavramı başarılı bir biçimde yerleştirildi.

Kural koyma furyası 1870'lerde doruk noktasına ulaştı ve BH yasalarının iptal edilmesi amaçlı geniş bir hareketin başlamasıyla, rüzgâr tersine döndü. Kurallara ilk karşı çıkanlar iptalciler olarak bilinen orta sınıf feministlerdi. Bunlardan biri olan Josephine Butler yasaların iptali hareketinin arkasın-

daki en büyük itici gücü oluşturuyordu: 'Güzel ve düzgün konuşan... (Butler) hem erkekler, hem de kadınlar tarafından seviliyordu. Karizmatik bir lider ve yetenekli bir konuşmacı olarak, halkın beğenisini kazanmış ve neredeyse putlaştırmaya varan kişisel bir sadakat uyandırmıştı.'[10]

Butler yalnızca bir feminist değil; aynı zamanda koyu bir Hıristiyandı. İptal hareketinin havasını ve kullanılacak taktikleri belirleyen de onun ve çevresindekilerin paylaştıkları ahlaksal idealizm oldu. Feminizm ve Hıristiyanlığın güçlü bileşimi, iptalcilerin fahişelere yönelik tutumlarının son derece belirsiz olmasına yol açtı. Bir yanda, iptalci hanımlar kadınları fuhuş sektörüne iten ekonomik faktörleri biliyor ve kınıyorlardı. Fahişelerle insan haklarından yoksun bırakılmış kadınlar olarak özdeşleşiyor; hatta doktorun zorunlu muayenesine 'âletle tecavüz' nitelemesiyle açıkça karşı çıkıyorlardı. Ancak bütün bu konular, kadınlarla erkeklerin ayrı dünyalarını eleştirmeyen (Butler ile yandaşları da bunu bütün kapleriyle onaylıyorlardı) ve fuhuşu 'Büyük Sosyal Kötülük' olarak saplantı haline getiren Viktorya dönemi Hıristiyan ideolojisi çerçevesinde ele alınıyordu. Butler bu konuda kuşkuya yer bırakmıyordu. 1871'de yaptığı bir konuşmada, 'Biz, eski, yerleşmiş, derinlere kök salmış fuhuş belasıyla savaşa giriyoruz,' demişti.

Reformasyon dönemi Protestanları gibi, iptalciler de fuhuşu dünya yüzünden silmek istiyorlardı; bu nedenle, Butler'ın bu büyük temizlikten sonra olacaklar konusundaki görüşünün Protestan ütopyasıyla aynı olmasına şaşırmamak gerekir: 'Orijinal kötülük ilkesi yeryüzünden silinecek,' diye kehanette bulunuyordu; 've doğruluğun saltanatı başlayacak.'[11]

Bunlar güzel Hıristiyan idealleriydi ama, işleri ellerinden alındığında fahişelere ne olacağı konusunda pek birşey söylenmiyordu. Liberal iptalcilerin açıkca gösterdikleri yakınlığa rağmen, iptal kampanyası onlar için olumlu gelişmedi. Fahişeler kendilerinden beklenen tövbekâr rolünü oynamayı reddedince beslenen sempati azaldı. İptalciler, ellerinde olmadan fuhuşa yönelik, temeldeki tiksinme duygularını fahişelerin kendilerine yansıtıyorlardı. Daha da kötüsü, Viktorya dönemi orta sınıfının düşünceleri temelde fahişe karşıtıydı ve iptal kampanyası bir yandan destek toplarken, bir yandan da ilk liderlerinin etkisinden kurtulup daha baskıcı bir nitelik kazanmaya başladı.

Bu değişkenlik daha en başından hareketin kullandığı taktiklerde kendini göstermişti. Olumlu açıdan, Butler'ın Ulusal Hanımlar Birliği (Ladies National Association-LNA), kentlerde BH yasalarının bütün etkisini hissettirdiği işçi mahallelerine gidecek cesareti topladılar. Hanımlar bu mahallelerde fahişeleri zorunlu fişlenme ve muayeneye karşı başkaldırmaya teşvik ederken, fahişeler de bu desteğe bütün kalpleriyle karşılık verdiler. İptalciler aynı zamanda yasalara karşı halkın sempatisini toplamaya giriştiler. Ancak, uyguladıkları propaganda, Viktorya döneminin geçerli beylik cinsel örneklerine meydan okumak yerine bunları pekiştirdi. İptalciler, ahlak polisi

tarafından zorla fuhuş sektörüne itilen masum kızları, polis tarafından tutuklanan ve 'âletle tecavüze' uğrayan kadınları konu alan korku hikâyelerine ağırlık verdiler. Böylelikle de, kadınların fuhuş sektöründe rahatsız edilmeden çalışma hakları bir yana, gönüllü fahişelik konusunda da her türlü tartışmadan kaçındılar. Bu hikâyelerdeki fahişeler orta sınıftan Hıristiyanların hayırseverlik güdülerine sesleniyorlardı. Bir kez yalnızca şehvetli erkeklerin ve devlet zulmünün kurbanları olarak gösterildikten sonra, artık etkin biçimde ve pişmanlık duymadan fahişelik yapıp, tutmaya başlayan kampanyanın dayandığı muhafazakâr ahlaksal görüş birliğini yıkmalarına göz yumulamazdı.

Bu tür kurban-fahişe propagandası örgütlenmiş erkek işçi sınıflarının da gururunu okşuyordu. Bunlar fuhuşu, ataerkil biçimde karılarını ve kızlarını 'koruyabilecekleri' sınıf baskısının bir yönü olarak görüyorlardı. Fahişelerle işçi kadınların birer kurban olarak gösterilmesi, işçi erkeklerin kendi ailelerini evi geçindiren erkek modeline göre kurup kadınları pek çok endüstriyel işlerden dışlamalarına yol açtı. Bu, ilk başta işçi kadınların bütün seçeneklerini evlilik ya da fuhuşa indirgeyen burjuva normunun biraz silik bir kopyasıydı. Öte yandan, erkek-egemen ahlak doğrultusunda sınıflar arası bu işbirliği iptalciler açısından başarılı oldu. Halkın harekete geçirilmesi, reklam ve sahne gerisindedeki lobicilik sayesinde Butler'cılar sonunda zafere ulaştılar. Parlamento 1883'te yasaları askıya aldı, üç yıl sonra da geri çekti.

1880'lerde iptal kampanyasını gölgede bırakan sosyal temizlik hareketini başlatanlardan biri de bizzat Josephine Butler'dı. Bu hareket, kampanya süresince her iki cins için tek bir iffet standardı getirerek, bütün fuhuşu silmek hedefini açıkça belirten iptalci girişimin doğal bir takipçisi oldu. Butler 1873'te genç erkeklere yönelik bir iffet kulüpleri birliği olan Sosyal Temizlik Birliğini (Social Purity Alliance) kurdu. Bu birliğin amacı temiz yaşamdı. İffete çağrı kısa zaman içinde orta sınıfların dinsel tarikatları tarafından hevesle benimsendi. Her türden kilise, temizlik birlikleri kurmaya başladı ve 1880'de 'işçi sınıfından iki köktenci Püriten'[12] olan Alfred Dyer ile William Coote, Ulusal Gözlem Birliği'nin (National Vigilance Association-NVA) kurulmasına yardımcı oldular. Bu birliğin amacı öncelikle ulusun ahlakını korumaktı. Birkaç yıl sonra fuhuşa duyduğu tiksintiyi ancak 'Tanrı'nın yardımıyla' yenebileceğini itiraf eden enerjik bir Hıristiyan olan Ellice Hopkins, Hıristiyan hanımları 'düşmüş kadınları kurtarmak' amaçlı birliklerde toplamaya başladı. Hopkins bir de Beyaz Haç Ordusu kurdu. Bunun, çoğunluğu yeni yetme delikanlılar olan üyeleri şöyle yemin ediyorlardı:

Bütün kadınlara saygıyla davranmak ve onları yanlışlarla onursuzluktan korumak.

'Kendini TEMİZ tut' emrini uygulamak için her türlü önleme başvurmak.

Her türlü uygunsuz konuşmalardan ve kaba saba hareketlerden vazgeçmek.

Temizlik kuralının kadınlar olduğu kadar, erkekler için de bağlayıcı olduğunu kabul etmek.

Bu ilkeleri arkadaşlarım arasında da yaymaya çalışmak ve küçük kardeşlerime yardım etmek.[13]

Sosyal temizlik kampanyası iptalcilerden daha ileri giderek gündemini daha korkunç konulardan; 'beyaz kölelik' ile çocuk fuhuşundan oluşturdu. Sözümona uluslararası, örgütlü beyaz kadın satışı olan 'beyaz köle ticareti' Viktorya dönemine özgü bir hayaldi ve dönemin edebiyatıyla tiyatrosunda yerleşik repertuarın bir parçasını oluşturuyordu. Tipik öyküde yeni yetme masum beyaz kızlar sinsi göçmen simsarlar tarafından uyutulup kaçırılıyor, uyandıklarında kendilerini yabancı bir ülkede, cehenneme benzeyen bir genelevde buluyorlardı. Burada renkli ırklardan çeşitli sadist pezevenk ve genelev işletmecilerinin pornografiye kaçan kaprislerine boyun eğiyorlardı. Orta sınıf ahlakçılar, burunlarının dibinde yeraltındaki şebekeler tarafından yürütülen bir 'kadın trafiği' olduğuna inanırken, aslında var olmayan bu rezalet karşısında toplumda panik yaratmakta da hiç güçlük çekmiyorlardı.

Aslında reformcular 'beyaz köle ticaretiyle' ilgili kanıtlarını gerçek fahişelerin uluslarası hareketlerine dayandırıyorlardı. Bu hareket, yüzyılın ikinci yarısında hatırı sayılır boyutlara ulaşmıştı. Kapitalizmin ülkeler arasında yayılması ve İmparatorluğun uzak köşelerine ticaret yollarının açılmasıyla milyonlarca insan harekete geçerek, daha iyi bir yaşam umuduyla Kuzey ve Güney Amerika ile kolonilere göç ettiler. Fahişeler de bu hareketin dışında kalmayarak kendi ülkelerindeki yoksulluk ve baskıdan kurtulma amacıyla göç etmeyi seçtiler. Binlerce mil ötedeki ABD, Latin Amerika, Mısır, Güney Afrika ve Asya genelevlerinde çalışmaya gittiler. Erkekler de koruyucu ve aracı olarak onlara eşlik edip, yabancı kentlere vardıklarında fahişeler için fuhuş anlaşmaları yapmaya başladılar.

Belgelenen pek çok örnek arasında, Fanny Epstein'ınki 'beyaz köle ticaretinin' gerçeklerini pek güzel ortaya koymaktadır. Londra'da, Whitechapel'da Yahudi bir göçmen olan Fanny, 1891'de on sekiz yaşındayken, Alexander Kahn isimli bir erkekle tanışır. Evden kaçıp o ve iki arkadaşıyla Hindistan'a gider. Terzi olan babası, NVA ve Dışişleri Bakanlığı aracılığıyla kızının izini sürüp onu Bombay'ın kırmızı fener mahallesi olan Kamathipura'da bulur. Bombay polisi kıza gidip eve dönmesine yardımcı olmayı önerince Fanny reddeder ve Hindistan'a kendi serbest iradesiyle geldiğini, orada yaptığı işten hiçbir pişmanlık ya da utanç duymadığını, babasına dönmeyi de hiç arzu etmediğini söyler. Bombay polis komiseri H.G.Gell'de bıraktığı izlenim; 'özellikle sakin ve kendinden emin... kararlı ve başının çaresine bakabilecek bir genç kadın'[14] olduğudur.

Bu arada Kahn tutuklanır; NVA ona karşı suçlamalarda bulunur, ama

Fanny evi kendi isteğiyle terkettiği ve Kahn'ın Bombay'da yerleşmesi için kendisine para verdiği yolunda ifade verince, dava düşer.

Yollara düşen pek çok fahişe gibi, Fanny Epstein da becerikli, bağımsız ve hırslı bir genç kadındı. Yalnız yolculuk yapan kadınların dikkat çektikleri ve savunmasız oldukları bir devirde, Kahn'dan yol arkadaşı olarak yararlanmış ve hedefine vardığında da borç para almıştı. Beylik uyuşturulmuş, çaresiz kurban tipinin açıkça tam tersi olan Fanny, anlaşılan ne yaptığını biliyordu ve göç etmeyi Whitechapel'daki eski yaşamına olumlu bir seçenek olarak yeğlemişti.

İngiliz reformcuların çoğu öfkelerini İngiliz kentleriyle Avrupa'daki genelevler arasında süren 'kadın trafiğine' yönelttiler. Alfred Dyer 1880'de yayınladığı, *Avrupa'da İngiliz Kızlarının Köle Ticareti* isimli broşürde, İngiliz kızlarının gruplar halinde kaçırılıp Brüksel'deki ruhsatlı genelevlerde çalışmaya zorlandıklarını kanıtladığını iddia ediyordu. Konuyu incelemek için Parlamentoda bir araştırma komitesi kuruldu ve İngiltere ile Avrupa arasında 'küçük' ölçüde bir göç hareketi ortaya çıkartıldı. Bu trafik Brüksel'deki İngiliz Büyükelçiliği personeli tarafından zaten iyi biliniyordu. Elçilik 1870'lerde 200 kadar kadının eve dönmesine yardımcı olmuştu. Aslında Brüksel ile Antwerp'teki evler için toplanan kızların büyük bölümü İngiltere'de zaten fahişelik yapıyorlardı ve gönüllü göç etmişlerdi. Onlar, genelevlere uygulanan sıkı kurallara karşı çıkmışlardı; sözümona kurtarıcılarının hayallerinde gerçekleşen korkunç uyuşturulup kaçırılma dramı sözkonusu değildi. Geri dönenler Belçika genelevlerinde zorlama, kandırma ve şantajla karşılaşmışlar; ama bu da beyaz köle tacirlerinden değil, polisle yetkililerin yolsuzluklarından kaynaklanmıştı.

Komite, sosyal temizlik hareketinin bir başka uğraşı olan çocuk fahişelerin durumunu da inceledi. Çocuk fuhuşu ve bakirelerin satılması gerçek olmakla birlikte, gördüğümüz gibi, fuhuş sektörünün pek küçük bir kısmını oluşturuyordu.Öte yandan, reformcular saplantılarını ölçüsüz abartıp sonuçta bütün fuhuş sektörünü çocuk fuhuşu ve 'beyaz kölelikle' özdeşleştirdiler. Ergenlik çağındaki çocukların cinselliğinin vurgulanması (tipik 'beyaz köle' on-onbeş yaşındaki beyaz kızlardı) raslantı değil; aksine sosyal temizlikçilerin kentli işçi sınıfların ahlakına yönelik saldırı programlarının önemli bir kısmını oluşturuyordu.

Orta sınıflar örgütlü işgücünün büyümesi karşısında paniğe kapılmış ve 'tehlikeli sınıflar' gibi çağdışı hayaller içine çekilmişlerdi. Sosyal temizlik bu paniği, kültürüne püritenlik şırınga ederek işçi sınıfını ehlileştirme amaçı güden çılgınca bir harekete dönüştürdü. Sosyal temizlikçiler tarafından 'yoksulların geleneksel sosyal ve cinsel alışkanlıklarını kökünden değiştirmek'[15] amaçlı çeşitli stratejiler önerildi. Örneğin, Salvation Army'den Charles Booth saygıdeğer olmayan yoksullar için zorunlu çalışma kampları

önerdi. Ancak, sonuçta bütün bir sınıfı yeniden koşullandırmanın anahtarının yeni yetişen kuşaklara ulaşmak olduğu anlaşıldı. Temizlik hareketçileri bu nedenle, kendilerine gençleri hedef aldılar. İşçi sınıfından binlerce genç kiliselerdeki iffet kulüplerinde ve Beyaz Haç Ordusu gibi örgütlerde toplanırken, reformcular bütün ülkeyi gezip işçi sınıfından annelere aile içinde ensesten kaçınmanın ve çocuklarının cinsel konulara olan merakını gidermenin yolları konulu dersler vermeye başladılar. İşçi sınıfındakilerin başlıca sorunları olan yoksulluk, aşırı kalabalık ve sağlıksızlık konuları ele alınmadı.

Püritenler gerçek renklerini göstermeye başladılar ve toplumun bütün katmanlarına içinde gerçek insanca yakınlığa, cinselliğe, ya da dayanışmaya yer olmayan; baskıcı, zorlayıcı bir ahlak anlayışını kabul ettirme saplantılarını ortaya serdiler. 1880'de Ellice Hopkins'in desteklediği Endüstriyel Okullarda Düzeltme Yasası, temizlik hareketinin çocuklara verdiği önemle fuhuş saplantıları arasında bağlantı kuruyordu. Bu yasa ile polise, fahişelerin oturdukları evlerden çocukları toplayıp Endüstriyel Okullara yerleştirme yetkisi veriliyor, çocuklar annelerinden; anneler de çocuklarından yoksun bırakılıyordu. Butler'cı feministlerden sağcı Hıristiyanlara kadar, temizlik hareketinin tamamı onun çabalarına alkış tuttular. Josephine Butler daha sonra Hopkins ile sosyal temizlik hareketçisi yoldaşlarına şiddetle karşı çıksa da, artık çok geçti; hareket eski Butler'cılardan çoğunu alıp yutmuştu bile.

Sosyal temizliği ulusal bir yangın haline getiren kıvılcım 1880'lerde çakıldı. 1883'te BHY'ler iptal edilmese de askıya alınmış, iptalci hareketin hızı büyük ölçüde kesilmişti. İptalciler de güçlerini yitirmemek için dikkatlerini beyaz kölelikle bakire satışı gibi ikinci derece konulara çevirip, rıza yaşını on üçe yükseltmek ve 'günah tüccarlarına' karşı yasalar çıkartmak için kampanyalara giriştiler. Ancak, bunun Parlamento üstünde pek etkisi olmadı. Bu dönemde başlarında bulundukları Salvation Army ile işçi sınıfının mahallelerinde fuhuşa karşı seferberlik açan Booth ailesiyle yakınlaşmış bulunan Butler, *Pall Mall Gazette*'in editörü W.T.Syead'den yardım istedi.

Temizlik hedefine sempatiyle bakan ve hevesli bir Hıristiyan olan Stead, konuya karışma fırsatını kaçırmadı ve 1885'te fuhuş sektörünün yeraltı bağlantıları konusunda kendi araştırmasını başlattı. Sonuçta, artık pek iyi bildiğimiz, sağa sola çamur atan sansasyoncu habercilik ekolünün ilk örneği olan bir yazı dizisi ortaya çıktı. Mayhew ve Hemyng gibi önceki gazetecilerin fahişeler de dahil, çalışan yoksulların yaşamlarına tanıklık edip seslerini kaydetmekle yetindikleri bir dönemde, Stead büyük bir atlatma yaptı. Müşteri pozuna giderek Eliza isimli bakire bir kızı ana babasından satın aldı. Kız;

> Gizli çalışan bir ebeye götürülüp *virgo intacta* (el değmemiş bakire) olduğu belgelendi... sonra, Stead'in kendisini yaşlı bir hovardaya benzeten garip bir makyajla beklemekte olduğu ucuz bir pansiyo-

> na götürüldü. Stead'in keyfi yerindeydi ve bu maskaralığı olabildiğince ileri götürmek için Eliza'nın yatak odasına girmekte diretti. Eliza çok korkunca Stead geri çekildi. Bu kez kendilerini korumak amacıyla doğru dürüst bir doktor tarafından, bir kez daha muayeneden geçirdikten sonra, Branwell Booth zavallı kızı Fransa'da Salvation Army'ye gönderdi.[16]

Stead'in sapık oyunları bir yana, gerçek şu ki, hem o, hem de Booth kızı rızası olmadan, tıpkı 'yaşlı bir hovarda' gibi, kendi emelleri uğrunda kullanmışlardı. Stead çok sayıda gazete sattı ve Eliza hem evini, hem de ailesini kaybedip kendini aşırı dinci bir gurubun elinde sürgünde bulurken, o bir gecede ün kazandı. Ancak, bunların önemi yoktu; kızın o her şeyden önemli kızlık zarı bozulmamıştı. Bu olayın sonucunda Stead'in (teknik bir konu nedeniyle) ortaya çıkarmaya çalıştığı suçlar nedeniyle dava edilip üç ay hapiste yatması belki de ilahi adalet oldu.

Stead bu ve bakire satışlarıyla ilgili başka benzer öykülerle, Viktorya dönemi toplumunun açlığını bir süre için giderdi. Sonuç olarak, yazı dizisi toplumun üstüne bir bomba gibi düştü. W.H. Smith'in yasakladığı sayıyı alabilmek için, *Pall Mall Gazette*'in bürolarının dışında izdiham oluştu. Gazeteler kendi fiyatlarının on iki misli parayla el değiştirirken, dizi ABD'de yayınlanmaya başladı ve Fransa'dan Rusya'ya, bütün Avrupa'da kitap halinde basıldı.

Stead'in dizisinin yol açtığı skandalın ertesinde, Hyde Park'ta muazzam bir gösteri (tahmini 250,000 kişiyle) düzenlenerek rıza yaşının on altıya yükseltilmesi istendi. Feministler, sosyalistler ve Hıristiyanlar bir araya gelip Stead'in açıkça sergilediği bu utanılacak durum karşısında dehşete düştüklerini ifade ettiler:

> İnsanlar saflığı temsil eden beyaz güllerle; 'Genç Kızlar Korunsun'; 'Erkekler, İngiltere'nin Kızlarını Koruyun'; 'Londra Kadınları Mücadeleye'; 'Günahla Savaş'; 'Efendim, Bize Acıyın'; 'Utanç, Utanç, Rezalet' yazılı pankartlarla; davullar, tefler, ve iskoç flavtalarıyla parka doğru yola çıktılar... arabalar dolusu beyazlar giyinmiş bakire dokunaklı turuncu bayrak oriflamme'ı açmış, 'Masumlar, Katledilecekler mi?' diye soruyorlardı... Ve arkadan da bizzat kahramanın kendisi geliyordu. Fransız bir gözlemcinin anlattığına göre 'bir arabanın tepesine tünemiş, fatih gibi ilerliyor,' halktan 'Çok yaşa Stead!'[17] çığlıkları duyuluyordu.

Ve sokak satıcıları pornografik *The Devil* dergisinden rekor sayıda satış yaptılar.

Halkın duygularının bu eşi benzeri görülmemiş biçimde sergilenmesi sos-

yal temizliği, Viktorya devrinin son yıllarında ortak kabul gören 'saygınlık' ilkesi çerçevesinde bir kitle haraketi haline dönüştürdü. Soldaki Butler'cılardan sağdaki Hıristiyanlara kadar, orta sınıfın görüşleri işçi sınıfı gençliğinin serbest sosyal ve cinsel alışkanlıklarına duydukları tiksintide birleşmişti. Fuhuşu da, bir kez silindikten sonra, böylesine eleştirilen bütün kötü alışkanlıkları da beraberinde götürecek bir 'Sosyal Hastalık' olarak görüyorlardı.

Parlamento temizlik gündemini bir bütün olarak benimsedi ve 1885'te Ceza Yasasına Ek Yasa'yı çıkarttı. Bu yasa rıza yaşını on altıya yükseltiyor, polise kadın simsarları ve genelev işletmecileri konusunda geniş yetkiler tanıyor ve bu arada da, erkek eşcinselliğini yasadışı ilan ediyordu. Peşinden yepyeni bir baskı dalgası geldi. İngiltere'nin hemen hemen bütün bellibaşlı kentleri harekete geçip pansiyonlarla genelevleri kapattılar ve bunun arkasından sokaklara dökülen fahişeleri cezalandırdılar. 1890'ların başlarında Manchester'deki genelevlerin sayısı dört yüzden on'a; Sheffield'dekilerin sayısı da üç yüzden yediye inmişti. 1890'da Liverpool'da bir Temizlik Partisi iktidara geldi ve yalnızca hızla genelevlerle pansiyonları kapatmakla kalmayıp; fahişelere hizmet vermeye cüret eden pub'ları da kapattı. Londra, Glasgow, Cardiff, Belfast ve Dublin'de temizlik bekçileri randevuevlerini kuşatma altına alıp orada çalışanları ve müşterileri sindirdiler. 1887'de sonradan temizlik fanatiği olan bira fabrikaları varisi Frederick Charrington, taraftarlarıyla Londra'nın East End bölgesini altüst edip genelevleri kapattırdı ve fuhuş işçilerine saldırdı. Bir olayda, Charrington bir genelev çalışanının karnına tekme attığı için mahkemeye verildi. 1894 ile 1912 arasında Güney Londra'da yedi yüz; merkezde beş yüz genelev kapandı. İşyerlerinden atılan kadınlar sokaklara doluşunca, polis 'onları temizlemek için' hemen harekete geçti. O kadar çok fahişe tutuklandı ki, açıkça müşteri çağırmanın yerini 'kaçamak bir bakış ve mırıldanan bir sözcük'[18] aldı.

Fahişelerin yargılanmasıyla yetinmeyen temizlik örgütleri, cinsel ilişkiyle bulaşan hastalıklar ve mastürbasyonun cidddi sonuçları konusunda propaganda üretmeye başladılar. Doğum kontrolü ile 'pornografiye'; cinsel bilgilendirme ve eğitime, çıplak resimlere, 'ahlaksız' oyun ve romanlara karşı da kampanya açtılar. İşçi sınıfından seyircilerin açık saçık şakalar, skeçler ve burlesk tipi danslar da dahil, varyete gösterileriyle eğlendikleri müzikholler de bunların nefretinin özel hedeflerinden birisi haline geldi. Ne yazık ki, ahlakçılar aşağı sınıfların kültürünü bastırmakta başarılı oldular. Bunun yerine boğucu bir engizisyon, sansür ve ikiyüzlülük ortamı getirdiler.

Fahişeler için sosyal temizlik hareketinin sonuçları felaketti. BHY 1886'da sonunda geri çekilse de, çoğu yerde bu rejim farklı bir isim altında sürdürülüyor ve artık polislerin yerine, temizlik hareketçileri sokaklarda devriye geziyorlardı. Pansiyonlarla genelevlerin kapanmasından sonra, fahişeler dayalı döşeli odalar tutmak zorunda kaldılar. Bu da çoğu zaman bir

pezevenkle birlikte karı-koca rolü oynamayı gerektiriyordu. Bir başka yöntem de, sokaklarda müşteri toplamaktı. Ancak, sokaklar artık tehlikeliydi ve fahişeler polis korkusundan kaçamak çalışmak zorundaydılar. Yaşam tehlikeli bir hal almıştı. 1888'de, fahişe düşmanlığının doruk noktasında, Karındeşen Jack cinayetleri fahişelerin ne kadar savunmasız ve yalnız kaldıklarını vurguluyordu. Whitechapel'li beş fahişenin vahşice öldürülmesinden sonra ortaya çıkan pek çok erkek uzmandan birinin gözlemlediği gibi: 'Ceza yasasına Ek Yasa... her türlü örgütlü fuhuşu suç haline getirdi... (ve) kızları sokaklara döktü. Karındeşen Jack minnet duymuş olmalı.'[19] (Hepsi de erkek olan çoğu yazar da öyle. Bunlar zaman içinde Karındeşen'i bir efsane haline getirip kendilerini de Karındeşen uzmanları' olarak niteleldiler. Kaynakçada yer alan Jane Caputi'nin kitabı *The Age of Sex Crime* (Cinsel Suçlar Çağı) bunların hakkından gelmektedir.)

Kendi toplumlarının desteğinden yoksun kalan fahişeler, korunmak için pezevenklerine gittikçe daha fazla dayanmak kaldılar. Toplumdan dışlanmış, kendi kültürleri sürekli saldırı altında ve erkeklere her zamankinden fazla bağımlı olan fahişeler toplumun her kesiminin istismarı karşısında savunmasız kaldılar. Sosyal temizlik hareketiyle devletin elele vermesi karşısında savaşmalarının pek yolu yoktu ve meslekleri de kaçınılmaz olarak kadınların kontrolünden erkeklerin kontrolüne geçmeye başladı. İptalci hareketin trajedisi de işte bu oldu: Girişimleriyle, fahişeler ve fuhuş sektörü konusundaki yanılgılarını acımasız gerçekler haline dönüştürdüler.

1870'lerin başında ABD'de polis yetkilileriyle tıp adamları fuhuş patlamasına karşı alınacak önlemler konusunda tartışıyorlardı. Amerikalı yetkililer zührevi hastalıklar tehlikesini bahane ederek ve ellerindeki verileri William Sanger'in kuralcılık taraftarı *History of Prostitutions* (Fuhuş Tarihi-1858) adlı kitabından alarak, birtakım düzenlemeler yapmaya başladılar. Avrupa'nın fuhuş sorununa bulduğu parlak çözümü örnek gösteriyorlardı. Fuhuş sektörünün en küçük bir şekilde olsun devlet kontrolü altına alınacağı imasının bile lanetlendiği bir toplumda, çabaları başarısızlığa mahkûmdu. Ancak, polisle doktorlar iptalci hareketin büyümesine zemin hazırladılar. Bu hareket kısa zamanda kuralcı yaklaşımı benimsedi. Sonradan düşününce, bunun daha en başından itibaren kaçınılmaz olduğu, Amerikan iptalcilik hareketinin özünde İngiltere'dekinden ayırdedilemeyecek, ödünsüz bir sosyal temizlik niteliği taşıdığını görüyoruz. Gerçekten de, bu hareketin amacı da aynıydı; Bütün 'sosyal hastalıkları' (orta sınıf toplumun normları dışındakiler olarak da tanımlanabilir) ortadan kaldırmak. Baş suçlu bir kez daha fuhuştu.

Amerikan temizlik kampanyaları böylelikle İngiltere'deki karşılıkları gibi çifte odak noktasına sahip oldu: Bir yandan 'Sosyal Hastalıklar' ağını geniş bir alana atıyor, örneğin Chicago Sosyal Temizliği Destekleme Derneği

'günaha' yol açabilecek her türlü 'şehvet alışkanlığına' karşı 'Kutsal Savaş' öngörüyordu. Fuhuş hâlâ en büyük düşmandı ve Orta Amerika'nın bütün cinsellik-karşıtı içgüdüleriyle sınıfsal önyargılarını tek bir güçlü simge halinde topluyordu.

Temizlik hareketçileri arasında kadınlar yine ön saftaydılar. Avrupalı hemcinsleri gibi, bunlar da şehvetli erkek yaradılışını daha yüksek bir uygarlık aşamasına çıkartmayı kadının özel görevi olduğuna inanıyorlardı. Hedefleri her iki cinse de ortak bir iffet standardı getirmekti. İyi Hıristiyan kadınlar –özellikle de anneler– böylelikle ulusu 'Sosyal Hastalıktan' kurtaracaklar; ve bu da yeryüzünde insanoğlunun kusursuz olmasını sağlayacaktı. Bu arada, fuhuş sektörü ve onunla beraber geçim kapıları kapandığında, fahişelerin kaderinin ne olacağı kimsenin umurunda değildi. Aslında, dargörüşlülükle fuhuş ve cinsel ahlaka odaklanmış sosyal temizlik gündemi, halkın dikkatini acil hızlı büyüme ve kentleşme sorunlarından uzaklaştırıyordu. Modern Amerikan toplumunun tüm sorunlarından fahişe sorumlu tutuluyor ve ona göre cezalandırılıyordu.

Her zaman olduğu gibi, fuhuş sektörünü düzene sokma amaçlı sonuçsuz çabaların arkasındaki başlıca itici güçlerden biri, yerel erkek seçkinlerin fahişelerin sırtından para kazanma arzularıydı. Yüzyılın sonuna doğru kentlerde yaşanan büyüme ve buna koşut olarak fuhuştaki artış karşısında erkek girişimciler burada büyük paraların yattığını farkedip namuslu işlere olduğu kadar, 'günaha' da yatırım yapmaya başladılar. Fuhuş sektörünün devlet kontrolüne sokan, yasallaştıran ve yeniden yapılandıran düzenlemeler buradan kâr sağlamayı daha kolay ve daha verimli hale getiriyordu. Düzenlemeyi başaramamanın sıkıntısı içinde pek çok kent yöneticisi ayırımcılık çözümüne başvurdu. Yerel politikacılar sektörün kırmızı fenerli mahallelere itilmesine aracı oldular. Burada yasallaşmadan çalışılmasına göz yumuluyor, böylelikle kibar toplumun dikkati daha az çekiliyor, ama ilgili tarafların para kazanması da kolaylaştırılıyordu. Fuhuş kırmızı fenerli mahallelerde gittikçe az çok gizli bir düzenlemeye boyun eğdi ve erkek kâr düşkünleri pezevenklikle fahişenin kazancını elinden almaya başladılar.

19. yy'ın son dönemleriyle Birinci Dünya Savaşı arasında bu ayrı mahalleler, genelde kentlerin siyah, göçmen bölgelerinde ve duyarlı orta sınıftan uzak yerlerde yayıldı. Romancı Michael Gold yüzyılın başında geçen çocukluğunda New York'un Doğu yakasındaki yoksul Yahudi mahallesini şöyle anlatır:

> Bizim sokakta yüzlerce fahişe vardı. Boş dükkânlarda oturur, yoksul apartmanlardaki dairelere doluşurlardı... Güneşli günlerde kaldırımlara iskemle çekip otururlardı.. Tembel tembel yayılır, bacaklarıyla kaldırımın yarısını kaplarlardı... Kızlar gelen geçen erkeklere göz kırpıp lâf atar, açık saçık hareketler yaparlardı. Erkeklerin ceketlerinin

> kuyruğunu çekiştirip yapmacık tatlı sözlerle kandırmaya çalışırlardı. Tıpkı işportacılar gibi mallarını satmaya uğraşırlardı... Çiçekli kimonoların altında çıplaktılar. Arasıra göğüsleri ve göbekleri kısmen görünürdü. Ayaklarından terlikleri sarkardı; 'iş' için her zaman hazırdılar.[20]

Düşkün hayatların araştırmacılarından Kames Marchant 1912'de Chicago'nun Levee semtini inceledi ve gördükleri karşısında dehşete düştü:

> Yoksul sokakların her tarafındaki pırıl pırıl aydınlık mahzenlerde, ragtime şarkıları ve eğlenceleri, müşterilerle fahişelerin boğuk kahkahaları çınlıyordu. Bu eğlence yerlerinin önlerinde asalaklar müşteri arıyordu. Sokaklar boyu sürekli açılan kapılarda çoğu genç, gruplar halinde erkekler sanki geleneksel bir kasaba panayırındaymış gibi tekrar tekrar gelip geçiyorlardı. Kalabalığın içinde rahat ve kaygısız, polisler geziniyordu.[21]

Marchant, San Fransisco'nun Barbary Coast'ında benzer bir turdan sonra 'oğlanlarla' ve müzikle, şarkılarla ve eğlenceyle, çıplak gösterilerle ve şoförlü arabalarıyla yüksek sınıf evlerinden çıkıp gelen 'iyi giyimli, orta yaşlı erkeklerle' dolu ucuz yerler gördü. Genelevlerle odacıkların ve işçi sınıfından müşterilerin beş dakikalık bir sevişme için sıraya girdikleri apartmanların yanısıra semt, erkekleri içkiyle baştan çıkartan ve burlesk dansçılarla, canlı seks gösterileriyle vodviller sunan salonlarla doluydu. Bazı yerlerde yukarı kattaki odalar kullanılabilirken, diğerlerinde perdeli localar vardı.

New Orleans'da Storyville bütün kırmızı fener mahalleleri içinde en büyük, en cüretli ve en yüzsüz olmakla tanınıyordu. 1897'de kurulan semt, adını düzenleme çabaları başarısızlığa uğrayınca ayırımcılık önerisini getiren belediye meclisi üyelerinden Sydney Story'den almıştı. Storyville tümüyle genelevlerden, randevuevlerinden, salonlardan, dans salonlarıyla kabarelerden oluşan 38 blok boyunca uzanıyor ve yalnızca fahişelere değil; sürüyle genç caz müzisyenine de iş sağlıyordu. Efsanevi blues piyanisti Jelly Roll morton yeteneğini besleyen sahneyi şöyle anımsıyordu:

> Bu mahalle o günden önce ya da sonra, hiç kimsenin görmüş olduğu bir yere benzemiyordu. Gece gündüz sokaklardan yüzlerce erkek geçerdi. Küçük kız elbiseleri içinde chippie'ler kapılarda durup blues şarkıları söyerlerdi. Bazıları düşmüş olmalarına karşın gerçek hanımefendilerdi; bazıları alkolik, bazıları da uyuşturucuya alışmışlardı... Mahallede en kaliteliden en kalitesize, her şey vardı. Günde yaklaşık 5$'a kiralanan ve ancak bir yatağın sığabildiği odalar, fiya-

> tın 50c ile 1$ arasında değiştiği iddiasız evler ve çıplak danslar, sirkler, eğlence. Sonra, tabii bir de her şeyin en kalitelisinden olduğu konaklar vardı. Bu evler en pahalı eşya ve resimlerle doluydu. Piyanistlerin en iyileri de işte bu evlerde çalışırlardı.[22]

Bu mahalleden en güyük geliri sağlayan burjuvazinin ağır toplarını; politikacıları, avukatları, işadamlarını buraya çeken de işte bu konaklardı. Lulu White'ın mermerden yapılma, 40,000$'a mal olan New Mahogany Hall'unda olduğu gibi, bu lüks randevuevlerinde hiçbir masraftan kaçınılmazdı.

İş dünyası doğal olarak bu ayrı mahallelerde yatırım yapmaya pek heveslıydi. Örneğin 20. yy'ın başlarında Kansas gibi küçük bir kent, kırmızı fener mahallesinde 400,000$ tutarındaki yatırımlarıyla övünebiliyordu. Daha büyük kentlerde ise bu rakam milyonlara varıyordu: Chicago'daki Levee'nin yıllık cirosunun 15 milyon dolar olduğu tahmin ediliyordu. Storyville'de ise; 'Yılda 10 milyon dolardan fazla, tahminen on beş milyon dolara yakın para fahişelerin çoraplarının içine, genelevlerin mülklerine sahip olan din adamlarının cüppelerine, politikacıların ceplerine ve işletmecilerin gittikçe kabaran banka hesaplarına akıyordu.'[23]

Ortada büyük para dönüyordu ve polisle politikacılar da diğer kazanç sahipleriyle birlikte işin içindeydiler. Bunlar, fuhuşun tam anlamıyla yasal olmaması sayesinde genelev sahiplerinden büyük paralar sızdırıyorlardı. Gelirden pay alıyorlar, kadınlarla ayrıcalıklı olarak ilişki kurabiliyorlar, karşılığında dokunulmazlık sağlıyorlardı. İşler yolunda gitmez ve birisi tutuklanacak olursa, bir bedel karşılığında seks sektörünü korumaya hazır uzman avukatlar her zaman el altında oluyordu. Fuhuş politika dünyasıyla o kadar içli dışlı olmuştu ki, fahişeler Capitol'de ve Washington D.C.'de serbestçe çalışabiliyorlardı. 1895'te Kongrenin kapanışı nedeniyle verilen bir davette bir gazeteci 'yaşlı bir senatörün kolunda neşeli "şeftalilerle" özel bir yemek odasına geçtiğini, büyük olasılıkla komite salonlarından birinde başlayan bir işin orada bitirildiğini... (ve) meslekleri açıkça yüzlerinden belli olan iki kadının... bir köşede biralarını yudumlayıp el altından kendilerini pazarladıklarını'[24] anlatır.

Poliste de sokaktaki memurdan en yüksek yetkililere kadar yolsuzluk yaygındı. Kansas'ta genelevlerden sızdırılan yıllık ücretler 40,000 doları buluyor; sokaktaki polisler de kendi küçük kazançlarını sağlıyorlardı. Bir salon sahibi, 'Eğer iyi biriyseniz, içki ve sigara verirseniz, arada sırada biraz ikramda da bulunursanız,' diyordu, 'devriyelerle sorun yaşamazsınız.'[25]

Salon sahiplerinin en büyük kazancı fuhuş sektörünün müşterilerinden geliyordu. Bira fabrikalarıyla içki üreticileri de işlerinin bu yönünü korumak için politik seçkinlerle işbirliği yapıyorlardı. Ma Isahipleri için seks sektörü, yatırımlarının iki ya da üç misli fazla gelir getirmesi demekti. George

Kneeland 1913 tarihli *Commercial Prostitution* (Ticari Fuhuş) isimli araştırmasında onç beş fahişesi bulunan tek bir evden yılda 6454$ gelir sağlayan bir mal sahibini örnek gösterir.

Doğrudan kâr edenler bir yana, fuhuş kültürü kendi ekonomik altyapısını da yaratıyordu. Buna güzellik salonları, morfin ve kokain satan eczacılar, otel sahipleri, tıbbi rapor satan doktorlar, barmenler, garsonlar, müşterilere önerilerde bulunup fahişelere götüren taksi sürücüleri ve kırmızı fener mahallelerindeki normal dükkânlarla işletmeler dahildi.[26] Bir de tabii, fahişeleri istismar ettiğini asla gizlemeyen bir grup; madamlar, pezevenkler ve simsarlar vardı.

Avrupa'da olduğu gibi, fuhuş sektörünün normal yaşamdan 'ayrılması', genelevlere sürekli kadın akışı sağlayacak simsarlara ihtiyaç doğurmuştu. Bunlar işsiz kızları, evden kaçan gençleri, iş arayan genç göçmenleri ve diğer savunmasız kadınları arayıp seks sektörüne yönlendiriyorlardı. Genelde genç kadınla arkadaş oluyor, rahat ve yüksek kazançlı bir yaşam vaadiyle ikna ediyorlardı. Bazen de kandırma yöntemine başvuruyorlardı ve bazı genç kadınlar zorla genelevlere götürülüp iradeleri dışında orada tutuluyorlardı. Başkaları tümüyle erkeklerin çalıştığı kereste kamplarındaki işçilere hizmet etmek üzere kaçırılıyordu. Bu türden zorlamaları gözardı etmemekle beraber; önemini gereğinden fazla abartmamak ve reformcuların yaptığı gibi gönüllü fuhuşa karşı bir silah olarak kullanmamak gerekir. Burada sözkonusu olan ve nispeten az rastlanan suçlar fuhuş değil, adam kaçırma ve zorla cinsel ilişki kurma; yani örgütlü tecavüzdür.

Genelde simsarlar, dünyanın her yerinde yaptıklarını yapıyorlardı: Paralı komisyoncular olarak fuhuş sektörüne fahişe adayları; madamlara da sömürülecek yeni bedenler sağlıyorlardı. Kentten kente gezen fahişeler yeni iş alanına girmek için simsarların hizmetlerinden yararlanıyor; bunlar aynı zamanda Boston, New York ve San Fransisco gibi büyük limanlardan ABD'ye akın eden binlerce göçmen fahişeye de iş buluyorlardı.

Kongre'den sokaktaki kadın simsarına kadar ulaşan bu ticari seks satışı sistemi Amerika'da da bir 'beyaz kölelik' paniğinin doğmasına yol açtı. Olay ilk kez 1885'te, Stead'in yazı dizisinin yayınlandığı yıl başlamakla birlikte, 20. yy'ın ilk yıllarında doruk noktasına ulaştı. Fuhuş sektörünün ne büyük çapta bir ticaret haline geldiğini gözlemleyen Amerikan reformcuları da İngilizler gibi kendilerini yeraltında 'beyaz köle tacirlerinden' oluşan karteller olduğuna inandırdılar. Bunlar mutlaka masum genç bakireleri ilâçla uyuttuktan sonra kaçırıp günahkâr bir yaşama zorlayan göçmen erkekler olarak hayal ediliyordu. Ancak, bu olayın kesin kanıtları yoktu: O dönemde yapılan bir araştırmada fahişelerin yalnızca %7.5'inin kendi istekleri dışında bu işe itildikleri anlaşılmıştı. Çağdaş araştırmalar da bu rakamın %10'un epeyce

altında olduğunu göstermektedir. Öte yandan, bu basit gerçek iptalcileri engellemedi. Bir feminist fuhuş-karşıtı yoldaşlarına, 'Unutmayınız ki hanımlar,' diyordu, 'isabetli olmaktansa harekete geçmiş olmak yeğdir. Bu konuyla ilgilenirken kayıtsızlık, abartıdan daha büyük bir suçtur.'[27]

İptalciler zorunlu fuhuş konusunu sürekli işleyerek Amerikalıların aklına fahişe hakkında bir 'beyaz köle' imgelemini yerleştirmeyi başardılar. Yüzyılın başında bu isteri devlete de ulaştı ve 1910'da beyaz köle trafiğini soruşturmak amacıyla, efsanevi petrol milyarderi John D. Rockefeller başkanlığında bir Büyük Jüri toplandı. Bu jüri örgütlü bir kadın trafiğini ortaya çıkarmakta başarılı olamasa da, onun yerine, ülkenin dört bir yanındaki kadın simsarları, madamlar ve fuhuş sektörünün diğer girişimcileri arasında gayrı resmî bağlantılar bulunduğunu gördü. Fuhuş-karşıtı hareket için bu kadar cephane yeterliydi.

1900-1918 arasındaki sözümona ilerleme devrinde, Beyaz köle paniği ABD'deki sosyal temizlik huzursuzluğunu her yönüyle besliyordu. 19. yy'ın son onyılında sosyal temizlik bir kitle hareketi haline gelmiş, erekeklerden kurulu Beyaz Haç Ordusu ve kadınlara ait Beyaz Kalkan gibi örgütler aracılığıyla yayılmaya başlamıştı. Bunlar, İngiltere'deki karşılıklarını örnek alarak bir araya gelmiş iffet militanlarıydı. Sosyal temizlikçiler tıpkı İngiltere'de olduğu gibi, geç Viktorya dönemindeki genel inançlar doğrultusunda ahlaksal ve politik gündemi biçimlendirip, popüler kültürde gördükleri en küçük bir ahlaksızlık belirtisini bastırıyor; basını, sanat ve edebiyat dünyasını kasıp kavuruyorlardı. Yine İngiltere'deki gibi, çalışan annelere çocuklarının cinselliğini bastırmayı öğretmek amaçlı toplantılarda, işçi sınıfının kültürü özel bir hedef oluyordu. 1887'de New-York Cumartesi Yarım Gün Tatil Yasası çıkarılıp işçilere biraz daha fazla dinlenme süresi tanındığında, sosyal temizlikçiler çalışan insanların bu zamanı 'dansla, düşkün hareketlerle, ayaklanma, ateş etme ve cinayetle'[28] geçirecekleri izlenimini yaymaya girişip, hemen dans salonlarından boks ve kumara, halkın sevdiği bütün eğlence türlerine karşı harekete geçtiler. Ancak, Amerikan kitleleri temizlik mesajını pek hevesle benimsemeyince, reformcular taktik değiştirip kendi kullanmak istedikleri sosyal kontrolü kurması için devlete baskı yapmaya başladılar. Bunun çeşitli sonuçları olmakla birlikte, tek ortak sonucu yoksulların cinsel kültürünün yok edilmesi oldu. 1887'den sonra rıza yaşı eyaletler arasında ortalama ondan on altıya çıktı. Bu hiç kuşkusuz bazı çocukları cinsel istismardan korurken; 1899'da yirmi bire çıktı ve bu yaşın altındaki çalışan kadınların cinsel alışkanlıklarıyla işlerini suç haline getirdi. 1910 tarihli, kadınların 'ahlak dışı amaçlarla' eyalet sınırlarını geçmesini yasaklayan ve güya beyaz köleliği önlemeyi amaçlayan Mann Yasası da fahişelerin ülke sınırları içinde dolaşmalarını gittikçe güçleştirdi.

Öte yandan, fahişelere en büyük darbe hiç kuşkusuz 20. yy'ın ikinci yarısında başlayan, fuhuş sektörünün baskı altına alınması dalgasıyla indi. Rockefeller soruşturması ertesinde kırk Amerikan kenti ve eyaleti kendi soruşturmalarını yapıp tek bir ağızdan ayırımcılık politikasını reddettiler. Temizlik hareketçilerinin yardımı ve kışkırtmasıyla polis de genelevleri kapatıp boşaltmaya girişti. Ancak, işsiz kalan fahişelere hâlâ gerçekçi hiçbir seçenek önerilmiyor, bu konuyu hiç kimse ele almıyordu. Barbary Coast'taki bir fahişe bir kez daha işsiz kalan dans salonu çalışanlarına, iştah açıcı hizmetçilik seçeneğini sunan temizlik hareketçisi kadınlara şöyle yazdı:

> Büyük olasıkla bu kızların büyük çoğunluğunun genç, güzel, eğitimli ve bakımlı oldukları gözünüzden kaçmış olabilir... Bunlar kendileri ve yakınlarına bakmış ve hâlâ da bakıyorlardır... çoğu, bu mesleği kendi evlerine kavuşmanın daha çabuk bir yolu olarak kullanıyordur. Bazılarının kendi meslek ya da sanatları vardır, pek çoğu müziğe yeteneklidir; alaya alınmak ya da merak uyandırmak korkuları olmasa, yasal işlerine geri dönerler. İçlerinden herhangi birinin mutfak işçiliğini kabul edeceğini sanmıyorum. Bu kızlara geçinebilecekleri, taksitlerini ödeyebilecekleri bir iş önerilse, seve seve kabul edeceklerinden eminim.[29]

Yetkililerin kırmızı fener mahallesini 1914'te kapattıkları Washington'da ise, bir grup fahişe halka yönelik şu mektubu yazdılar:

> Kamuoyunun karşımızda olduğunu bilerek ve 'Kırmızı Fener Kararnamesinin'... kabul edileceğine kesin gözüyle bakarak, biz, yeraltı dünyasının sâkinleri, kamuoyundan gelecekte geçimimizi nasıl sağlamamızı beklendiğini öğrenmek istiyoruz.
>
> Biz bakımevleri istemiyoruz. Bütün istediğimiz, bizlere iş bulunması. Büyük çoğunluğumuz bunlan kabul edecektir. Bir şekilde yaşamamız gerek. Biz de insanız. Hemen hemen bütün büyük kentlerdeki bütün eğlence yerleri kapatıldığına göre, Washington'dan ayrılmamız da bir işe yaramayacak.
>
> Kaç yurttaş bizim sınıfımızdan kadınlara iş verir? Pek azı bu kadar açık fikirli olacaktır... Geçmişte bu denendi ve eski ünümüz öğrenildiği andan itibaren, yeni işimizde tutunamaz olduk. Sonra da, zorunlu olarak eski yaşamımıza dönmek zorunda kaldık.[30]

Bu mektuplar, yasalar bir yandan bütün ABD'de uygulamaya geçirilirken, öte yandan fahişelerin içine düştüğü çaresizliği göstermektedir. Varlıkları

her yönüyle suç haline gelmişti. Sosyal temizlik fanatikleri fahişe damgasının önemini arttırdıklarından, artık fahişelik yapmaları gittikçe güçleşiyordu ama öte yandan, doğru düzgün iş bulmaları daha da zordu. Bu nedenle, hem profesyonel, hem de suçlu olmak zorunda kaldılar. Kırmızı fener mahallelerinden dışarı çıkartılınca dairelerde, otellerde, masaj salonlarında ve telekız olarak gizli fuhuşa yöneldiler. Bu durum da erkek pezevenklere olan bağlılıklarını gittikçe arttırdı. Yine de, fahişelerin büyük bölümünün sığınabilecekleri tek yer sokaklardı ve burada da taciz edilip tutuklanıyorlardı. Bu da, ülkenin dört bir yanındaki kentlerde kurulmakta olan özel mahkemelere, hapishane ve islahevlerine sürekli bir kadın akımına yol açıyordu.

Amerika'da 20. yy'ın başında fuhuş, devlet ve sosyal doku içinde bu karmakarışık ve akıl almaz biçimde kurumlaştırıldı. Fahişeler için yaratılan ayrı yargı ve ceza sistemi de apayrı bir sınıf devlet memurunun doğmasına yol açtı. Bunlar ahlak polisi, avukat ve yargıçlar, sosyal hizmetliler ve hapishane gardiyanlarıydı. Hepsi de fahişeleri yasadışı bir mesleğe kıstıran kısır döngüden geçiniyorlardı. Bir yandan da, düzenlemecilerle reformcular arasında bir anlaşmaya varıldı. Birkaç yıl önce fuhuşa bir düzen getirmeye çalışan polislerle doktorların yerine gelen devlet memuru profesyoneller, devletin örgütlediği bu kadın trafiği içinde kendilerine bir yer açtılar. Yalnızca, bunu hoşgörü ve yasallık çerçevesi içinde değil de, hoşgörüsüzlük ve suçlama bağlamında yaptılar. Öte yandan, fuhuşu ortadan kaldırma amacında büyük başarısızlığa uğrayan sosyal temizlik reformcuları, çok değer verdikleri ahlaksal 'sapkınlık' doktrininin bu yeni sistemi yönetenlerin akıllarına ve yüreklerine kazınmasını sağladılar.

İdeolojilerini Lombroso ve benzerlerinden alan devlet hizmetindeki simsarlar, temizlik hareketçilerinin ulusun ahlak sağlığına yönelik saplantılarını kraldan çok kralcı yeni bir doktrin haline getirdiler. Bu 'sosyal hijyen' doktrini bunların uğraştıkları uzmanlık bilgisi oldu. Sosyal hijyenciler zührevi hastalıkları kontrol altına almak için artık düzen altına alınmış fuhuş yerine iffeti savunuyorlardı. '(Sosyal hijyen) ıslâhçıların ahlaksal ve tıbbi konularına, zührevi hastalıklara ve doğum kontrolüne bilimsel yaklaşımıyla hem tıpçıları, hem de sosyal temizlik güçlerini sonunda bir araya getirdi.'[31]

Bu biçimde, orta sınıfın, özellikle de alt sınıflara ait cinselliğe yaklaşımının içinde var olan bütün çelişkiler düzeltildi ve 19. yy'dan beri süren uzun savaşımlar sonucu fuhuş 'sorunu' fahişeler pahasına çözümlendi. Fahişe artık hem müşterilerden, hem de polisten gelen istismara karşı savunmasızdı. Pezevenk de işte bu savunmasızlığın sonucunda koruma sağlayarak, duygusal destek vererek ve hukuksal yardımda bulunarak yerini gittikçe sağlamlaştırdı. Bir yandan da, yasakların yayılması fuhuş sektörünün yeraltına çekilmesine yol açtı. Fuhuşun yasa dışına itilmesi doğal olarak yepyeni

bir kadın suçlular sınıfı yarattı; bu da acımasız suç örgütlerinin işe karışmasına neden oldu. Birinci Dünya Savaşından sonra Amerikan kentlerindeki fuhuş pazarı bu örgütlerin eline geçti. Bunlar, eskiden ayrı kırmızı fener mahallelerinden servet edinmiş olan polis ve politikacılar gibi, yerel seçkinlerle işbirliği yoluyla yerlerini sağlamlaştırdılar. Bir kez daha ahlakçı sosyal temizlik fanatikleri yanılsamalarını gerçeğe dönüştürmeyi başarmışlardı: Hayallerinde gördükleri, sinsi ulusal suç örgütlerinin fuhuş sektöründe oynadıkları rol gerçek olmuştu.

Bütün bu olup bitenlerin tek bir gerçek kurbanı vardı: Fahişe. Orta sınıftan reformcuların fahişelerin hem kurban, hem de toplumdan dışlanmış kişiler olması hayalleri gerçekleşti ve fahişeler önce yeni yasaların kurbanı olurken, arkasından sistemli bir biçimde toplumdan dışlanmış bir grup olarak damgalandılar. İçinde bulunduğumuz yüzyılın ilk bölümünde Amerikalı fahişeler kendileriniçoğu açıdan kısa süre sonra Atlantiğin öteki kıyısında parlayacak totaliter rejimlerin öncüsü sayılacak, karabasan gibi bir sisteme kısılmış buldular.

Josephine Butler'ın 1874-75 yıllarındaki Avrupa turu kıtada aynen İngiltere ve ABD'de yaşanana benzer, ateşli bir iptalcilik kampanyasının yeşermesine yol açtı. Ancak, Avrupa'daki hareketin işi zordu, çünkü düzen altına alınan oradaki seks sektörü Anglosakson modeline oranla çok daha gevşek bir yapılanma içindeydi.

Anglosakson iptalciler gibi, Avrupalılar da fuhuşun ekonomik nedenlerini vurguluyor, ama onlar da çalışan kadının yoksulluğuna alışılagelmiş ahlaksal çarelerin dışında başka bir çözüm getiremiyorlardı. Temelde fuhuşu tümüyle ortadan kaldırmak istiyor, sihirli iffet değneğini kullanarak onu yok edebileceklerini düşünüyorlardı. Bu fuhuş-karşıtı düşünce biçimi reformcuların ahlakçı dar görüşlülüğüyle bir araya geldiğinde, onları sonunda, bir bütün olarak işçi sınıfının ahlakına fahişelerin insan haklarından daha fazla değer vermeye götürdü. Örneğin Fransız iptalciler seviciliğe takılmışlardı. Bunlar da Anglosakson ülkelerinde olduğu gibi, yeni yüzyıl yaklaşırken sosyal temizlik savunucuları karşısında azınlıkta kaldılar.

Yetkililerin iptalcilerin taleplerine yönelik tepkileri çeşitli oldu. Fransa'da var olan sistem zaten çağdışı kalmıştı ve düzenleme karşıtı kampanya yalnızca ölüm çanlarını çalmış oldu. 1850'lerden beri gerileme içindeki 'kapalı evler'den fahişeler o kadar nefret ediyorlardı ki, neredeyse her ay ev değiştiriyor, ya da bağımsız çalışmak üzere işten ayrılıyorlardı. Bu da madamlar, genelev sahipleri ve polis açısından kargaşaya yol açıyordu. Brasserie'ler, café'ler ve kabareler kapılarını fahişelerle müşterilerine açmış, herkes iyi vakit geçiriyordu. Birkaç yıl sonra 'randevuevleri' genelevlerin alanına girmeye başladı; bunlar bütün fahişelerle müşterilerine açıktı, ama kadınların

sokakta müşteri bulup istedikleri gibi gelip gitmelerine de olanak tanıyordu. Hem fahişeler, hem de müşterileri; ve sonunda ahlak polisi de bu tür bir düzenlemeyi yeğlediler.

Reform kampanyacıları Fransa'da düzenleme karşıtı bir kamuoyu yaratmayı başarmışlardı. Polis de ağırlığı genelevlerden gayrı resmî gözlemlenen randevuevlerine kaydırarak, halkı sistemin çözülmekte olduğuna inandırdı. Ancak, 1880'lerden itibaren polis randevuevi sahiplerine baskı yaparak evlerini kullanan kadınlar hakkında dosya tutmalarını ve sağlık muayenesi için her hafta doktorları kabul etmelerini sağladı. 1903-7 tarihli bir parlamento komisyonu eski sistemi iptal edince, polisin yeni stratejisi göze çarpmadı ve yetkililer düzenleme sistemini kaldırma görüntüsü içinde yepyeni, gizli bir biçimini kurdular. Tarihçiler daha sonra buna 'yeni-düzenleme' ismini vereceklerdi. Ahlak polisi resmen kaldırılmış olsa da, memurlar hâlâ eski görevlerini sürdürüyordu. Fişlenme kalkmıştı ama fahişeler yine de mesleklerini icra etmek için niyetlerini belirtmek zorundaydılar ve eski karnenin yerine, tabii zorunlu bir muayeneden sonra, kendilerine bir sağlık sertifikası veriliyordu. Hastalık kapmış fahişeler artık St-Lazare'a kapatılmak yerine yeni bir 'sanatoryuma' gönderiliyordu. Fahişeler dışında herkes mutluydu: Halk düzenlemenin kalktığına inanıyor, polis ise randevuevi sakinlerini gözlemlemenin kendilerine, çalışan yoksulların cinsel yaşamlarına daha iyi bir erişim sağladığını görüyordu.

19. yy'ın ikinci yarısıyla Birinci Dünya Savaşı arasında İtalya'da da benzer uzlaşmalara varıldı. 1888'de İtalyan Başbakanı Crispi iptalcilerin isteklerini kısmen karşılayan bir yasa çıkarttı. Bu yasa ile genelevler kapanıyor, ama polisin fişleme ve gözlemleme taktiklerini sürdürmesine olanak tanınıyordu. 1891'de, gizli çalışanlar da dahil, bütün fahişe kadınları fişleme konusundaki eski yetkilerini yeniden kazanmışlardı. Polisin çökmekte olan genelev sistemine karşı tepkisi bir kez daha ilgilerini seks sektörünün daha açık yönlerine çevirmek ve düzenlemeci politikalarını daha gözlerden uzak bir platformda sürdürmek oldu. 20. yy'in başlarında 'beyaz kölelik' paniğinin İtalya'ya ulaşması, işçi sınıfının cinsel kültürü üzerindeki baskılarını arttırmalarına olanak tanıdı. Bütün yabancı fahişeleri taciz edip ülkenin limanlarından girmelerini engellemeye başladılar ve otelleri, iş bulma kurumlarını, tiyatroları, dans kumpanyalarını; kısacası işsiz genç kadınları çekebilecek her yeri izlemeye başladılar.

Öte yandan, sağlık cephesinde bazı kazançlar sağlandı. Crispi yasası ile fahişelere yönelik zorunlu hapishane-hastaneler kapatılıp, yerine zührevi hastalıkların tedavisi için herkese açık dispanserler kuruldu. Bu, fahişe damgasını bir ölçüde kaldırmaya yardımcı olduysa da, tıbbi tedaviler hâlâ etkin olmaktan çok uzaktı. İtalya, polisin yeni-düzeni ile tıbbi liberallikten oluşan bu garip karışımı 1920'lere dek sürdürdü. O tarihte Mussolini sıkı

düzenleme politikalarını geri getirdi.

Almanya'daki durum ise daha da karışıktı. 1866 ile 1871 arasında Almanya'nın birleşmesiyle bütün ülkede İmparatorluk Ceza Hukuku geçerli olmuştu. Bunda polisin fahişeleri fişlemesine ve aynı zamanda genelev işletmecileriyle simsarların cezalandırılmasına olanak tanıyan çeşitli çelişkili maddeler vardı. Bu, uzun süredir Alman kent yöneticilerinin sürdürdüğü hoşgörü sisteminin de sonu oldu. Hanover'de (1866), Frankfurt am Main'de (1867), Dortmund'da (1873) ve Köln'de (1880) resmî genelevler kapatıldı. Ancak pek çok kentte polis inatla kendi eski, güçlü sistemini uygulamayı sürdürüyordu: Örneğin Kiel'de kırmızı fener sokakları 1876'da kapatıldı, ancak üç yıl içinde, iş soğumaya başlayınca tekrar açıldı. Bu arada, genelevlerin doğrudan polisin denetiminde olduğu Bremen, Altona ve Hamburg'da 1876 tarihli, kapatılmalarını öngören İmparatorluk kararnamesine rağmen, işler her zamanki gibi devam ediyordu.

Sonuçta ortaya bürokratlar açısından bir karabasan çıktı: Bazı kentlerde genelevlerle kırmızı fener mahalleleri kapatılırken, diğerlerinde açık kaldı. Öte yandan, Alman seks sektörünün yetkililerin kontrol altına alma iddiasında bile bulunamayacakları kadar büyük bir patlama yaşaması karşısında, düzenleme lafta kaldı. 1880'lerde diğer ülkelerde olduğu gibi, genelevler gerilemeye başlamış, fahişeler sürekli adres değiştiriyor, ya da kayıtlardan sırra kadem basıyorlardı. 1890'lı yıllar boyunca eğlence endüstrisinin büyümesi önlerine fethedilecek yepyeni alanlar açmıştı. Ucuz konser salonları, ve benzeri yerler ve *Bierkeller*'ler sürüyle fahişe ve müşterilerini çekiyordu.Sonuçta, burjuvazinin cinsel normlarının alaşağı edildiği, hareketli bir alt-kültür doğup gelişti. Özellikle ahlak polisinin gevşekliğiyle ünlü olan Berlin'de, hetero– ve homoseksüel cinsel deneyimlere girişmek moda oldu. Bu kent homoseksüel fuhuşta dünya merkezi olarak tanındı. 20. yy'in başlarında yazan Abraham Flexner, kentin ana caddelerini şöyle anlatır:

> Yalnızca kadınların gittiği barların yanısıra, hiçbir kadının giremediği barlar da vardır: Belirli aralıklarla büyük eşcinsel baloları verilir ve bunlara aynı cinsten insanlar katılır. Benim tanık olduğum böyle bir olaya hepsi de erkek olan 150 çift geldi. Berlin'de sayıları 100 ile 2000 arasında değişen erkek fahişenin yaşadığı tahmin edilmektedir. Berlin polisi kırk tane eşcinsel eğlence yerine göz yummakta; Alman başkentinde belirli eşcinsel eğilime sahip 30,000 kişinin yaşadığı bildirilmektedir.[32]

Flexner'in yazdığı dönemde düzenleme sistemi ölmüştü. Bir fahişe kendisine şöyle diyordu: 'Yalnızca aptallar fişlenir.'[33]

Aslında Almanya'da yaşananlar diğer Batı ülkelerinde yaşananlardan pek farklı değildi. Hızlı ekonomik kalkınma ve kentleşme, fuhuşun yayılmasına ve konu hakkında ses getiren tartışmaların başlamasına neden olmuştu. Ancak burada, politik sol ve sağ ortak bir sosyal temizlik hareketi başlatmak için asla bir araya gelemediler. Sağda, erkeklere özgü Ahlak Birlikleri ile kadınlara özgü Gençlerin Korunması Birliği (bunlar bütün fahişeleri 'şeytanın aracı' olarak görüyorlardı)[34] fuhuş sektörünün tümüyle ezilmesi için bastırıyor; solda ise Butler'ci eğilimli feministler fuhuşa 'kadınların cinsel köleliği' olarak karşı çıkıp, düzenlemeye karşı kampanya yürütüyorlardı. Yine solda Marksist Sosyal Demokrat Parti kapitalist toplumun bütün kokuşmuşluğuna örnek olarak fuhuşu gösteriyor, sosyalist devrimle birlikte bütün kötülüklerin yok olacağını iddia ediyordu. Kısacası, tartışmaya katılan herkes fuhuşu kendi ideolojik çıkarlarına hizmet edecek bir simge olarak kullanıyor ve her zaman olduğu gibi, fahişelerin yaşamlarının gerçekleri es geçiliyordu.

Sonuçta, Birinci Dünya Savaşına kadar Almanya'da bir çıkmaza girildi ve düzenleme sisteminin kalıntıları fuhuş denizinde adacıklar gibi varlıklarını sürdürdüler. 1890'lardan itibaren Avrupa çapında hüküm süren düzenlemeyi terk etme eğilimini, hükümetin genelevleri kapatma politikası izledi. 1890 ile 1914 arasında Norveç, Danimarka, Finlandiya, İspanya, Bulgaristan ve Hollanda genelevleri kapattılar. Bu ülkelerden hiçbirinde sokaklara atılan kadınlar için herhangi bir olanak sağlama girişiminde bulunulmadı. Batı dünyasının dörtbir yanında fahişe, namuslu bir toplumun günah keçisi oldu: Kötülendi, kurban seçildi ve kendi işçi sınıfı kültüründen bile dışlandı. O halde bu, ahlakçıların zaferiydi: Dışlanan kadınlardan oluşan bir alt-sınıf yaratıldı. 1912'de kadın hakları öncüsü Sylvia Pankhurst şöyle dedi: 'Görünüşte kadınları korumak için çıkartılan en son Ceza Yasası Değişikliğinin neredeyse yalnızca kadınları cezalandırmak için kullanılması çok garip.'[35] Ancak, o bu kaygıları duyarken, reform hareketleriyle yaşamları altüst olan binlerce kadın için artık çok geçti.

BÖLÜM 14

Özgür Bir Toplumda Fuhuş: 20. Yüzyıl

Sonunda yargının fuhuşa yaklaşımının yalnızca bir göz boyamadan ibaret olduğunu anladım... Hiç kimse ciddiye almadığından, fuhuşun hukuksal dayanağı yalnızca bir saçmalıktır. Yalnızca nereden geldiği belli olmayan, bu gösteriyi tekrar tekrar sahnelemek gerektiği duygusuna bağlıdır; önemi olduğundan, ya da bir şeyleri değiştireceğinden, veya birilerinin bunda bir hata bulduğundan da değil; yalnızca görüntüyü kurtarmak için.

'L', Amerikalı hukuk danışmanı[1]

Seks sektörünün öyküsü, 1900 ile 1950 arasındaki yıllarda, İkinci Dünya Savaşı sırasında bazı yeni gelişmeler yaşanmış olsa da, çoğunlukla bir önceki yüzyılda ortaya atılan konuların tekrarlanmasından ibarettir. Yüzılın başlarındaki, fuhuşun 'Sosyal Hastalık' olmasına yönelik şiddetli tepkiler düşünülecek olursa, Birinci Dünya Savaşı sona erer ermez fahişelerin şansına, kamuoyunun ilgisi başka yerlere kaydı. Bunun bir nedeni de konunun artık tüketilmiş olmasıydı. Yarım yüzyıldan fazla süren kampanyalar ve karşı-kampanyalardan sonra, artık söylenecek ve yapılacak fazla bir şey kalmamıştı ve toplum bu konudan bıkmıştı.

Seks sektörü ve işçileri, sosyal-temizlikçilerin gözünden beylik tipler olarak kamuoyunun bilincine yerleşmişti ama önceki eylem düzeyinin sürdürülmesine olanak yoktu. Üstelik, ilgilenilmesi gereken çok daha ivedi konular vardı: Birinci Dünya Savaşı, Rus Devrimi, Büyük Buhran, faşizmin yükselmesi, İspanyol İç Savaşı ve son olarak da, ikinci ve daha da yıkıcı bir küresel çatışma karşısında, fuhuş geri planda kalmıştı. Bütün bunların arasında, halkın fuhuş sektörünün doğrularına ve yanlışlarına ayıracak pek zamanı yoktu.

1918'den sonra ahlaksal ortam hatırı sayılır biçimde değişti. Savaşın barbarlığı burjuva ideolojisinin ahlaksal geçerliliğini büyük ölçüde sarstı ve savaş ertesinde gençler önceki kuşakların koyduğu kurallara uymakta daha isteksiz oldular. 'Kükreyen Yirmiler' boyunca varsıl sınıflarda cinsel denemelere girişmek moda oldu. Gençler, kaçamaklarını yaptıktan sonra evlenip duruluyorlardı. Yeni yeni tutulan Freud'culuk, nüfusun kadın yarısı için cinselliğin (sorunlu da olsa) varlığını kabul ettirdi ve sonuç olarak geçerli ahlaksal tavırlar biraz gevşedi. Yine de, fahişe damgası ve kadınlar arasındaki iyi kızlar/kötü kızlar ayırımı aynen kaldı. Aslında Freud'culuk, fahişelerin 'yoldan çıkmışlığının' mantıklı açıklamasını yapmak için yepyeni bir bilimsel yöntem haline geldi. Üstelik, liberallik cilasına rağmen, sosyal temizlikten doğan baskıcı yasa ve sistemler el değmeden bırakıldı.

İki savaş arası yıllarda kadınların çalışma dünyasında da önemli değişiklikler oldu. Tarımın mekanikleşmesi binlerce kadını topraktan koparttı. Bunlar iş arayışında klasik kente göçü gerçekleştirdiler ve tekstil gibi eski endüstriler yerini montaj bandındaki akıl-uyuşturan, beceri gerektirmeyen işlere bıraktı. Tüketim mallarının üretimi ve toplu dağıtım arttı, kadınlara dükkânlarda ve ucuz kâtiplik işlerinde yer açıldı. Yüzbinlerce kadın sonu bir yere varmayan ev hizmetçiliğini terkedip bu yeni fırsatları değerlendirdiler. Bir yandan da, ufak ufak sosyal devlet kıpırtıları başlıyordu. Batılı hükümetlerin Bolşevikliğin gölgesi altında işçilerine küçük haklar ve sosyal hizmetler tanımaları bir dizi 'yardım mesleklerinin' doğmasına yol açtı. Orta sınıftan kadınlar sosyal hizmetler sektöründe etkin rol oynuyorlardı. Böylece, bazı bakımlarda bu dönem onlar için başarılı sayılabilirdi; sonunda, Büyük Savaşa kadar hayattaki tek işleri olan ev işinin prangalarından kurtulmayı başarmışlardı. Ancak, çalışan kadınların büyük çoğunluğu için değişen fazla bir şey olmamıştı: Hâlâ, fuhuşa yol açan başlıca etkenler olan düşük ücretler ve korkunç çalışma koşullarıyla mücadele ediyorlardı.

Ekonomik Buhran kadınlara özellikle büyük bir darbe indirdi. O yıllar hakkında genel izlenim kuyruklarda bekleşen, ya da umutsuzluk içinde sokaklarda dolaşan erkek görüntüleri olsa da, binlerce kadın fuhuş sektörüne sürüklenmişti. Koşullar çok acımasızdı. Otuzlu yılların totaliter rejimlerinde çalışan fahişelerin durumları ise daha da kötüydü. Bunun en belirgin örnekleri olan Hitler Almanyası ile Stalin Rusyası cinsel politikalarında özellikle tepkiciydiler ve fahişeleri kendilerine kurban seçmişlerdi. Son olarak da, İkinci Dünya Savaşında toplumun askerileştirilmesiyle Müttefik ülkelerdeki yetkililer seks ticaretini sert bir şekilde bastırdılar. Fahişeler için bu gerçekten, Victor Serge'in deyişiyle; 'yüzyılın geceyarısıydı.'

Birinci Dünya Savaşı sırasında askerlerin gücü, her türden yetkiliye fuhuş sorunuyla ilgili en sevdikleri çözümleri uygulama fırsatı tanıdı. Fransa ile Almanya'da, askerlerin dinlence ve eğlence gereksinmelerine yanıt vermek

için, bir gece içinde kurallara bağlı genelevler açıldı. İngiliz ozan Robert Graves, Fransa'nın kuzeyindeki Béthune'deki evde bulunan yalnızca üç fahişeden hizmet almak için 150 erkeğin sıraya girdiğini görmüştür. Anlaşılan, bu genelevler eski Roma'nın köle-genelevleri gibi işletiliyordu. Yalnız, Fransa'daki fahişeler teknik açıdan özgürdüler ve üç hafta görev yaptıktan sonra, bir subayın Graves'e dediği gibi, 'solgun, ama mağrur' bir halde, kazançlarıyla birlikte emekliye ayrılabiliyorlardı.

Bu arada kadınlar, izine çıkan binlerce erkekten yararlanmak için Paris'e üşüştüler. Bu dönemde gizli fuhuş gerekçesiyle tutuklamalar %40 arttı. İngiltere'de feminist sosyal temizlikçiler yetkililerden aldıkları izinle, aşna fişne yapılmadığından emin olmak için özel kadın devriye birlikleri kurdular. Bu üniformalı kadın polislerin görevi '(ordu) kamplarının çevresinde toplanan kadın ve kızların davranışlarını etkilemek ve gerekirse kısıtlamak... kızlarımızı hâlihazırdaki anormal koşulların yarattığı olağanüstü heyecanın sonuçlarından korumak' ve 'görev başındaki erkeklerle konuşan, ya da uygunsuz davranışlar içine giren' kızları azarlamaktı.[2]

Sosyal temizlik taraftarı polis yalnızca kadınlara özgü sokağa çıkma yasakları da getirmişti ve askerleri dışarı atıp özel içki partilerine son vermek için kadınların evlerini arama yetkileri vardı.

ABD'de savaş durumu yetkililere 'İlerici Dönemdeki' fuhuş karşıtı çabalara damgayı yurma fırsatı sundu. 1917'ye gelindiğinde önemli bütün kırmızı fener mahalleleri kapatılmıştı. Bunlara, o güne kadar kimsenin el uzatamadığı, ama yakınlardaki donanma üssünün emriyle 1917'de kapatılan Storyville de dahildi. Ertesi yıl baskı tamamlanmış ve fuhuş hemen hemen bütün eyaletlerde yasadışı ilan edilmişti.

Tahmin edileceği gibi, bu baskının en yıkıcı etkilerinden biri de seks ticaretinin yeraltı dünyasının eline geçmesi oldu. 1920'lerin ortalarında çoğu Amerikan kentinde fuhuş, büyüklü küçüklü çetelerin elindeydi. 1919'da alkolün yasaklanması tek bir darbeyle bu adamların eline büyük güç verdi ve New York, Boston, Philadelphia, Pittsburgh, Los Angeles ile San Francisco'da yasadışı içkilerin satıldığı, fuhuş için de bol bol odası bulunan *speakeasy*'ler açıldı. İlerici Dönemi atlatacak kadar şanslı olan ve çoğunlukla yüksek sınıftan torpilleri bulunan lüks genelevler artık koruma çetelerinin tahribatıyla yüz yüzeydiler.

Detroit'li zengin madam Helen McGowan, 'Eğer belli bir gecede bin dolar toplamışsak,' diye anımsamaktadır, 'beş yüzü çeteye, dört yüzü kızlara gidiyor ve yüzü de bana kalıyordu... Halkı en eski meslekten 'koruma' amaçlı dürüst yasalarımız sayesinde, paramızın en büyük kısmı haydutlarla avukatlara gidiyordu.'[3]

Gansterlerin kendilerinin işlettikleri genelevleri de vardı: Motzie Di Nicola, Connecticut'taki 'günah otellerinden' yılda 2.500.000$ civarında para ka-

zanıyordu. Al Capone ise Chicago'dan Seattle'a uzanan bir oteller zincirinden milyonlarca dolar kazanıyordu. Chicago'daki evlerinden biri, o dönemde ABD'nin en büyük geneleviydi ve uygun bir biçimde Speedway Inn (Hız yolu hanı) olarak adlandırılmıştı:

> Müşteri bir bar ve sigara satıcısının yanından geçtikten sonra bir turnikeye geliyordu. Burada 2$ ile 5$ arasında bir para karşılığında kendisine bir havlu ve bir sabun veriliyordu. Yukarda, herbirinin küçük birer odası bulunan elli kadar fahişeden birine gönderiliyordu. Keyfini yaptıktan sonra, trafiği engellememek için ikinci bir merdivenden aşağı iniyordu. Her kızın performansı belirli aralıklarla değerlendiriliyor, yeterli ciroya ulaşamayan kızlar değiştiriliyordu.[4]

Fahişelerin kendi iş alanlarında bu kadar güçsüz kaldıkları pek enderdi. Amerika'nın her yerinde, kazançlarının büyük kısmını gangsterlere vermeyi reddetmeleri üzerine bıçaklanmak ya da öldürülmek tehlikesiyle karşı karşıyaydılar. Mafya'nın New York seks sektöründeki etkisinin sonunda kırılması, büyük ölçüde Renée Gallo isimli bir fahişenin çabaları sonucunda gerçekleşti. Genç kadın, Mafya babası 'Lucky' Luciano aleyhinde verdiği ifadede, mahkemeye haftalık brüt ortalama 260$ tutan kazancından yalnızca 13$'ını eve götürebildiğini anlattı. İddia makamı tarafından çağırılan diğer fahişeler de onun ifadesini destekleyince, Luciano zorla fuhuş yaptırmak suçundan 30 yıldan 50 yıla sürebilecek bir ceza aldı.

Amerika'da iki savaş arası yıllarda sektörün yasadışı durumunu aşmak için geliştirilen yenilikler görüldü. Bunların bazıları kalıcı oldular. Fahişeler arabalarda çalışmaya başladılar. O aşamada çoğunlukla taksiler kullanılırken, kendi arabalarında gezen bazı fahişeler de yok değildi. Otuzlu yıllarda gangsterler güneydoğu otoyollarında, kent sınırlarının dışında, içinde müzik, oyun makineleri ve fahişeler bulunan uğrak yerleri açtılar. Garson kızlar da fahişelik yapıyor, ana binanın yakınındaki kulübelerde çalışıyorlardı. Bazı kentlerde çetelerin işlettikleri genelevlere paravan olarak puro mağazaları kullanılırken, özel dans stüdyolarında kadın öğretmenler öğrencileri önünde çıplak dans ettikten sonra cinsel hizmetler sunuyorlardı. Masaj salonları da yasalardan kaçmanın çok tutulan bir yolu haline gelmişti. California ile New York'ta da ilk eskort ve telekız ajansları kuruldu.

Öte yandan, yasadan kaçmak için bulunan sayısız aldatmacaya rağmen, yetkililerin işbirliği olmasaydı, Amerikan seks sektörü varlığını sürdüremezdi. Tıpkı yasak öncesi günlerde olduğu gibi, polisle politikacılar bu ticareti sömürmek için işbirliği yapmış, yeraltı çeteleriyle birlikte kaymağını yiyorlardı. Chicago'da Belediye Başkanı William Hal Thompson hem yerleşik sistemin, hem de çetelerin birleşmiş çıkarlarını temsil ediyordu. Bu ikincilerin

onun yeniden seçilmesinde o kadar büyük çıkarı vardı ki, seçim kampanyası fonlarına beş milyon dolar bağışta bulundular. Ertesi yıl Thompson seçimi aldıktan sonra, kentteki 2000 seks sektörü işletmesi polise haftada 100 ile 175 dolar arasında koruma parası ödemeye başladı. Ödemeyi atlayanlar, yasa ve hukuk adına baskına uğrayıp kapatılıyordu. Sonuçta, yetkililerle çeteler birbirine koşut koruma şebekeleri işletmeye başladılar ve kısa zamanda birinci grup, ikincilerden çok daha büyük bir sorun haline geldi. 1929'da Yargıç Seabury'nin New York fuhuş sektörü konulu soruşturmasında eleştiri konusu olan yasalardı. O dönemde kentin en lüks genelevlerinden birinin sahibi olan Polly Adler şöyle yazmıştır:

> Kişisel olarak, benim Yargıç Seabury'den korkmam için hiçbir neden yoktu. Bu kez ateş altında olan yasa koyucular ve koruyuculardı. Müfettişler benim yargıçlardan, ahlak polisinden kişileri ve başka sayısız yetkiliyi ağırladığımı biliyorlardı... evimin düzgün çalışması ve ne kızların, ne de benim hapise girmememiz için binlerce dolar rüşvet ödemiştim.[5]

Seabury'nin soruşturması sonunda 'fahişelikle suçlanan kadınlardan para sızdıran şantajcı polislerden, namussuz yargıçlardan, kefil ve avukatlardan oluşan bir şantaj çetesini'[6] ortaya çıkardı.

Arasıra yüksek düzeyde yapılan temizlikler bir yana, 1933'te alkol yasağı kaldırıldığında, hem yasalar adına yapılan, hem de yasaların dışında hareket eden suçluların yaptığı istismar artık fuhuş sektörünün yerleşik özelliklerinden biri haline gelmişti. Tipik bir lüks genelev haftada 5000 doları bulan gelirinden kentin polisine hâlâ 600 dolardan fazla para ödüyordu.

Otuzlu yıllar durgunluk yıllarıydı ve ABD'nin çeteler elindeki genelevlerinde pek çok fahişe de tıpkı başka işçiler gibi sınırlı çalıştırılmaya başlandılar. Patronları, haftada ancak üç gün çalışmalarına izin veriyordu. Bir yandan da, hem Amerika'da, hem de İngiltere'de alt sınıfların artan yoksulluğu gittikçe daha fazla kadını seks piyasasına itmeye başlamıştı. 1933'te işçi sınıfından İngiliz yazar Walter Greenwood, *Love on the Dole* isimli romanını yayınladı. Bu romanda Manchester'de tekstil fabrikalarında çalışan bir ailenin kızı olan genç Sally Hardcastle, zengin ve etkili bir gangstere kendini peşkeş çekerek karşılığında adamın torpiliyle hem babasına, hem de ağabeyine belediyede iş bulur. O dönemin bir diğer İngiliz 'proleter' romanı olan Simon Blumenfeld'in *Jew Boy* (1935) isimli eserinde hizmetçiliği bırakıp Londra'nın West End'inde fahişeliğe başlayan genç bir kadının hikâyesi anlatılır:

> 'O kadar da korkunç değil,' dedi. 'Aslında, eskiye oranla çok daha iyiyim. Ev hizmetindeyken, evin beyi hep peşimdeydi; ya da bey

olmazsa, mutlaka bir oğul olurdu... Ve bütün bunların yanısıra, evin silinip süpürülmesini, pis suların dökülmesini beklerlerdi. Hiç sesimi çıkaramazdım, çünkü aksi halde işimi kaybederdim. Şimdi, bu işi yapmam gerektiğinde, karşılığında para alıyorum ve en azından kendime biraz ZAMAN ayırabiliyorum.'[7]

Sally'nin sözlerinde büyük gerçek payı vardı. 'Bütün bunlar', namuslu işlerde çalışan çoğu kadının –hâlâ– göğüs germesi gereken cinsel tâcizlerdi. Hepsi bir yana, işçi sınıfından bu erkek yazarlar fuhuşu otuzlu yıllarda kadınlar için son çare de olsa, geçerli bir seçenek olarak görmekle, fahişe karakterlerine yönelik pragmatik ve olumlu bir tavır sergilemektedirler. Bu, ahlaksal gerekçelerle eserlerinin fahişe kahramanlarını mutlaka korkunç ölümlere mahkûm eden bir önceki yüzyılın erkek yazarlarının tam tersi bir yaklaşımdır.

Ekonomik Buhran aynı zamanda kendi ülkelerindeki yoksulluk ve baskıdan kaçan fahişelerin göçünü de doruk noktasına çıkardı. Bunların çoğu Doğu Avrupa'daki pogrom'lardan kaçan Yahudilerdi. Birinci Dünya Savaşının uluslararası yolculuklar üzerindeki engelleyici etkisi sonrasında, yirmili yıllarda göçmen fahişelerin kullandıkları yollar ve ağlar da yeniden kurulmuştu. O halde, bu dönemde 1919'da kurulan yeni uluslararası bekçi köpeği Uluslar Liginin fuhuş sektörüne ilgi göstermeye başlaması ve 19. yy'daki tavırları yansıtacak biçimde soruşturmalar açıp, bitmez tükenmez kararlar çıkarması da rastlantı değildir. Lig, aslında Josephine Butler'ın Uluslararası İptalci Federasyonunun geleneğini sürdürerek hem beyaz köleliğe, hem de fuhuşun devlet tarafından düzenlenmesine karşı çıkıyordu. Ancak, bu konu artık ne halkı, ne de yetkilileri heyecanlandıracak güce sahip değildi. Otuzlu yıllardaki durgunluk, Nazizmin yükselişi ve dünyanın yepyeni bir savaşın eşiğine gelmesiyle hem hükümetlerin, hem de insanların akılları başka yerlerdeydi. Beyaz köle masalı popüler melodramlar içinde küçük bir konu olarak kaldı ve örneğin, pek çok heyecanlı filmde ortaya çıktı. Ancak, insanların akıllarında ve kaplerinde en kötü etkisini zaten bırakmıştı. Yeni yasalar geçmedi ve yeni fuhuş karşıtı kampanyalar açılmadı: Sosyal temizlik zafer kazanmıştı.

1930'larda Avrupa'da ortaya çıkan totaliter rejimlerde fuhuşa karşı sözümona yeni yaklaşımlara gelecek olursak, bunların en göze çarpanları ve en güçlüleri Sovyet Rusya ile Nazi Almanyası'ndaydı. Genç SSCB, Çarlık rejiminin göz yumduğu eski genelevleri kapattı, ama 1917'nin hemen ertesindeki kargaşa yıllarında fuhuş önemli bir kaygı konusu olmadı. Ancak, 1920'lerde Rusya'da bir cinsel devrim gözlendi ve yirmili yılların başındaki Yeni Ekonomi Politikasının, pazar ekonomisinin kısmen yeniden doğmasına izin vermesiyle, fuhuş da bir kez daha göz önüne çıktı.

Partinin yayın organı *Izvestiya* Avrupalı orta sınıfların ahlak anlayışıyla da-

yanışma içinde olduğunu göstererek, 1922'de şöyle bildirdi: 'Sosyal hayatı çürüten fuhuş dalgası yükselişe geçmiştir.'[8]

Sovyet yetkililerin tepkisi bekleneceği gibi oldu: Kurdukları *prophylactoria* denen yerlerde fahişeler zorla alıkonuyor, angaryaya koşuluyor ve 'proletarya ruhuna göre yeniden eğitildikten'[9] sonra,'çalışma yaşamıyla tanıştırılmak üzere' fabrikalara gönderiliyorlardı. Sovyet Rusya böylece 18. yy İngilteresi'ne yetişip, Sir John Fielding'in ahlaklı atölyelerinden esinlenmiş olabilecek iyileştirme kurumları yarattı. Burada, Hıristiyan yobazlığının yerini proleter yobazlık almıştı.

Daha da kötüsü gelecekti. Yirmili yılların sonlarından itibaren Stalin'in SSCB'de ağırlığını koyması ve atmış yıla yakın bir süre varlığını sürdürecek totaliter bir dinozor-devlet kurmasıyla, cinsel-politik gündem özgürlükçü çerçeveden ailenin yeniden yapılandırılmasına kaydı. Sosyalist ütopyada asla yeri olmayan; dejenere kapitalist toplumların kötü alışkanlıklarından olan fuhuş da bir gece içinde yasaklandı. Büyük lider, onun kapitalizmin eski kötü günleriyle birlikte yok olduğunu duyurdu.

Gerçekte, seks sektörü gizli bir ortamda tabii gayet canlıydı. Erkekler hâlâ seks istiyor; yoksul kadınlar onu satmayı sürdürüyor, Sovyet bürokrasisinin ayrıcalıklı üyeleri için de özel genelevler her zaman bulunuyordu. Ancak, devrim sonrası Fransa'da olduğu gibi, fuhuş konusundaki yasalar kalkmış ve fahişeler bir kez daha polisin insafına terk edilmişti. Uygulamada bu, 'asalaklık' gibi, ne olduğu belirsiz suçlar nedeniyle toplanıp bir gece içinde gulag'daki çalışma kamplarına gönderilebilmeleri anlamına geliyordu. Bu kamplarda, kendi iddiasına göre 'dünyanın en demokratik ulusunun' diğer kurbanlarının yanısıra, çok sayıda fahişe de can verdi.

Faşist devletlerde daha muhafazakâr bir yaklaşım sözkonusuydu. Mussolini 1923, 1931 ve 1940'ta genelevleri düzen altına alan yasalar koyarken, Nazi Partisi de 1933'te iktidara gelir gelmez benzerlerini çıkarttı. Bunun, ne Hitler, ne de Stalin iktidarında fahişelerin yaşamını hiç de kolaylaştırmadığını söylemeye bile gerek yoktur. Naziler, annelik fetişi ve fahişe damgasına dayanan, son derece erkek-egemen cinsel politikalar uyguluyorlardı. Gizliden gizliye fahişelik yapanlar giysilerine takılan siyah yıldızlarla toplama kamplarına gönderiliyordu. Fahişeler Auschwitz'in ilk kadın tutsakları arasındaydılar: 'Bu kadınlara gece elbiseleri verildi ve yağmur altında, kar altında bunları giyip Auschwitz'in yapımına yardım ettiler. Yüzlercesinin içinden yalnızca bir avuç kadarı hayatta kaldı.'[10]

Aslında Nazizmle totalitercilik seks işçileri için de, en az diğer damgalılar ve azınlık grupları için olduğu kadar büyük bir trajediydi. Ancak, tarih her zamanki gibi onları gözardı etti. İkinci Dünya Savaşı süresince fahişelerin yaşamları hakkında pek az şey bilinmektedir; onlar hakkında hiçbir şey yazılmamıştır. Şurada burada, Avrupa'daki direniş için en güvenli sığınakların

genelevler olduğu ve en cesur direnişçilerin çoğunun kendilerinin fahişe oldukları yolunda ipuçları vardır. Simone Berteaut, Paris'in işgali yıllarında pek yakın olduğu efsanevi Fransız şarkıcı Edith Piaf'ın biyografisinde bir dönem Edith'le birlikte bir genelevde oturduklarını, oradaki fahişelerin ileri gelen Gestapo subaylarınının yanısıra, Fransız direniş hareketinden müşterileri ağırladıklarını anlatmaktadır. Aslında, Piaf'ın arkadaşı ve sekreteri Andrée Bigeard görünüşte genelevde fahişe olarak çalışmaya başlamıştı:

> Edith ilk başta eğleniyordu. 'Aman Tanrım, burası Andrée'nin başına vurdu. Korkunç sayıda erkeği oldu, ondan bunu hiç beklemezdim.' Sonraları Andrée'nin düşman topraklarının tam göbeğindeki yerini Direniş adına çalışmak için kullandığını ve onu görmeye gelen 'müşterilerin' aslında, Almanların deyişiyle, 'teröristler' olduğunu öğrendik.[11]

Bu tür anektodlardan daha iyi belgelenen bir durum ise, Amerikan yetkililerinin bir kez daha savaşı bahane edip seks sektörünü sıkıştırması, iki savaş arasındaki yıllarda Amerika'nın dört bir yanında yayılan genelevleri kapattırmasıdır. Erkekler savaşa gidip kadınlar da sanayide çalışmaya başlayınca, nispeten iyi para kazandılar ve işçi sınıfı kadınlarının düşük ücretli yada ücretsiz gettodan kurtulmaları tehlikesi başgösterince, iktidardaki erkekler yine bir ahlaksal paniğe kapıldılar. Fahişeler günah keçisi ilan edilip devlet güdümündeki geleneksel baskı yöntemleriyle cezalandırıldı. Yetkililer sağlık ve polis güçlerine, 'cinsel suçlu' olarak tanımladıkları her kadını tutuklayıp zorla muayeneye gönderme yetkisi verdiler. 1940-44 arasındaki dönemde ahlak suçlarıyla suçlanan kadın sayısında %95 artış görüldü. Bunların çoğu fahişe olmakla birlikte, aralarında sözümona hafif kadınlar da vardı. Aralarından çok azının cinsel ilişkiyle bulaşan hastalıklar taşıdığı binlerce kadın, muayene sonuçlarını beklerken dört beş gün hapiste kaldılar; bu süre içinde kendilerini kötü yoldan döndürmeye çalışan sosyal görevlilerin vaazlarını dinlediler.

O halde, 20. yy'ın ortasında, ister Hitler Almanyası'nda, ister Stalin Rusyası'nda, isterse de 'özgürlükler ülkesinde' yaşasın, fahişenin yaşamı her zamanki kadar tehlikeliydi. Öte yandan, Batı dünyası yepyeni bir devrimin; 1960'ların cinsel devriminin eşiğine gelmişti.

İki savaş arası yıllarda dünyayı sarsan şoklarla bunalımlar, Viktorya dönemi orta sınıflarını olasılığıyla bile ürküten yepyeni bir kitle toplumunun doğum sancılarıydı. 1917'den itibaren kitle demokrasisinden otoriter faşizme ve otoriter sosyalizme, çeşitli politik ve ekonomik modeller bu yeni doğan dünyanın liderliği için şiddetli ve kanlı bir rekabete giriştiler. İkinci

Dünya savaşının sonunda zoraki bir denge kuruldu. Faşizm tehlikesi yenilmişti ve batıda toplumun Amerikanlaşması başlasa da, Soğuk Savaş orta ve doğu Avrupa'yı totaliter Komünizmin pençesinde dondurdu: Gelecek kırk beş yıl için çağdaş toplumun haritası çizilmişti.

Demirperdenin batısında savaş sonrası dönemde otomobillerden çamaşır makinelerine; Levi's jean'lerden pop müzik plaklarına görülen büyük bir üretim patlaması ile, tüketim ekonomisinde büyük bir gelişme yaşandı. Tüketim çılgınlığı teknolojinin kolaylıklarını kitlelere taşırken, yine o kitlelerin üyeleri bu bir zamanın lükslerine sahip olmak için artık her zamankinden daha çok çalışmak zorunda kaldılar. Böylece gittikçe daha çok sayıda evli kadın hem üretim, hem de dağıtım (süpermarketler gibi) alanlarında işgücündeki hemcinslerine katıldı. Sonunda, 1980'lerde ABD ve batı Avrupa'da kadınlar toplam çalışan nüfusun %40'ını oluşturur hale geldiler.

Savaş sonrası ekonomisi kadınlara iş sunuyordu; ancak, bu işlerin büyük çoğunluğu beceri gerektirmeyen, düşük ücretli ve çoğu zaman yarı-zamanlı işler olduğu için, kadınların ne kendilerine duydukları saygının artmasına, ne de yaşam standartlarının iyileşmesine yardımcı olamıyordu. Özellikle atmışlı yılların patlama döneminde iş bolluğu seks sektörüne giren kadınların sayısını bir ölçüde azaltsa da, fuhuş hâlâ kadının, hem bir erkeğin ücretinden fazlasını kazanabildiği, hem de çalışma saatleri ve koşulları üstünde belli ölçüde söz sahibi olabildiği tek meslek olarak kaldı. Özellikle yalnız başlarına çocuk yetiştiren işçi sınıfından kadınlar için fuhuş, kendilerini yoksulluk kapanından kurtarabilecekleri ve çocuklarına televizyon reklamlarının kahramanı yeni dünyasının standart olarak sunduğu yaşam koşullarını sağlayabilecekleri tek işti.

Kültürel açıdan tüketim çılgınlığı yepyeni ve ilginç bir çelişkiye yol açtı. Bu süreç 1920'lerde, o deneysel onyılın ahlaksal rahatlığı içinde başlamış; şimdiyse ellili yıllardaki yapılanma döneminin ardından, geleneksel burjuva ahlakı kendisini bir kez daha saldırıya uğrar buldu. Tüketim toplumunun dinamiğini sürdürmek için, üretmek olduğu kadar tüketmek de herkesin göreviydi. Bu nedenle, zevk için yaşamak moda oldu ve bu anlayış bir ilke olarak, eski çalışma etiğinin yanısıra, huzursuz bir biçimde varolmaya başladı. Kuşak çatışmasını; yani çalışma ve tasarrufu savunan eski değerlerle keyif ve harcamayı vurgulayan yenileri arasındaki uçurumu yaratan da kısmen bu oldu. Daha da önemlisi, bu yeni değerler eğlenceli atmışların cinsel devrimince de benimsendi.

16. yy'dan itibaren burjuvazinin en sevdiği doktrin olan çalışma etiği cinselliğin sıkıca dizginlenmesine dayanırken, tüketim etiği cinselliği sergilemeye, etkin biçimde reklamını yapmaya; bir başka deyişle, onu tüketim mallarının gösterişiyle bağlantılı temel bir eğlence biçimi olarak satmaya sayanıyordu. Bu çelişki en iyi reklamcılık alanında görülüyor, burada anne-

liğin ve ailenin yüceltilmesiyle kadın bedenlerinin ticarileştirilmesi aynı çatı altına sığıyordu. Özellikle de daha fazlasına izin veren doğum kontrol hapının bulunmasından sonra, seks bir ürün haline geldi. İşadamlarıyla reklamcılar da o gün bugündür bundan yararlanmaktadırlar.

Reklamlarda cinsel ilgi çekmek isteyen kadınların gösterilmesi ve milyonlarca genç kadının kendi cinsel bağımsızlıklarını keşfetmeleriyle –her iki etkinlik de daha önce yalnızca fahişelere ve film yıldızlarına özgüydü– fahişe/bakire ikilemi ciddi biçimde sarsıldı ve fahişe damgası karanlıklardan çıkıp gözöünde, tartışmaya ve eleştiriye açık birhale geldi.

Yüzyıllardan beri görülen en köktenci bir ahlaksal gevşeme döneminden geçen toplumumuzun fahişeye daha hoşgörüyle bakması mantıklı gelirken, çoğu açıdan tam aksi oldu. Fahişeler her zaman toplumun en baskıcı ve tepkisel kesimlerinin (polis, politikacılar ve hukuk sistemi) insafında bulunurken, son yıllarda geleneksel orta sınıf ahlak dünyasının çözülmesi karşısında en büyük paniğe kapılanlar da bu kesimler oldu. Böylece, yetkililer yeni cinsel özgürlüklerin tehdidi altında ve arkalarında militan bir ahlaksal tepkiyle seks sektörünün liberalleştirilmesine karşı savaşım vermeyi sürdürdüler. Bunun özündeki ikiyüzlülük herhalde en iyi, atmışlı yılların başında İngiliz politika dünyasını sarsan Keeler/Profumo skandalında simgelenmektedir.

1963'te Muhafazakâr savaş bakanı John Profumo ile Londralı bir 'showgirl' olan Christine Keeler arasında bir ilişki olduğu yolunda söylentiler başladı. Bu kendi başına yeterince kötüydü; ancak, güvenlik teşkilâtları Christine'in aynı zamanda Sovyet elçiliğinden bir ataşe ile de yattığını belirten haberler karşısında alarma geçtiler. O zamanki çoğu Rus hakkında söylendiği gibi, ataşenin de bir KGB ajanı olduğu iddia ediliyordu. 1963'ün ortalarında Profumo istifa etti ve Başbakan Harold Macmillan'a şöyle yazdı: 'Bu ilişkide hiçbir uygunsuz taraf olmadığını söylemiştim. Ne yazık ki bunun doğru olmadığını, sizi yanlış yönlendirdiğimi itiraf etmek zorundayım.'[12]

Söylentiler yatışmak bir yana, daha da şiddetlendi ve taşradaki malikânelerle Londra'da çeşitli adreslerde toplu âlemler yapıldığı duyulmaya başlandı:

> Bunlara Bayswater'da Keeler, (Mandy) Rice-Davies ve (Stephen) Ward'un da katıldığı bir partiyle ilgili anlatılanlar eklendi. Bu partide bir bakan yalnızca bir papyon ve maske takmış bir halde, kızarmış tavuskuşu servisi yapmıştı... adamın boynuna da bir kart asılıydı... 'hizmetimden memnun kalmazsanız, beni kırbaçlayın.' Yüksek Mahkemeden sekiz yargıcın katıldığı bir âlem hakkında da söylentiler vardı. Harold Macmillan bir meslektaşına 'Bir tane, belki,' diye yakınmıştı, 'iki, olabilir. Ama sekiz– buna inanamıyorum.'[13]

Ne yazık ki, İngiliz kamuoyu inanıyordu.

O yıl daha sonra Lord Denning'in Profumo olayı konusunda yayınladığı rapor, yüzlerce adamın bir kopya alabilmek umuduyla geceyarısından Delet Yayın Müdürlüğünün önünde kuyruğa girmesiyle, bir gece içinde bestseller oldu. Bu arada, kurulu düzen kendisine bir günah keçisi buldu: Dr Stephen Ward 'ahlakdışı kazançla geçinmek'; yani, pezevenklikle suçlandı. 'Stephen Ward suçlu bulunduğunda kamuoyunun tepkisi daha da şiddetlendi... Savcılığın elinde bir kaç belirsiz ima dışında, Ward'ın pezevenk olduğunu gösterecek hiçbir kanıt yoktu. Karar açıklandıktan sonra intihar etti.'[14]

Aslında, Keeler'ı Profumo'ya tanıştıran Stephen Ward, büyük olasılıkla arabuluculuk yapıyordu ama sözkonusu kişilerin tümü kendi iradeleriyle rıza gösteren yetişkinler olduklarından, adamı kendi canına kıymasına yol açacak ölçüde hırpalayıp suçlamaya gerek yoktu. Profumo olayının en karanlık yanı da işte bu; politik düzenin kendi paçasını kurtarma pahasına sergilediği ilkel ve ikiyüzlü tavırdır. Her ne halse, çabalar başarısızlıkla sonuçlandı ve ertesi yıl Harold Wilson ile İşçi Partisi iktidara geldi.

Öte yandan, savaşın hemen ertesindeki ortam 1960'lardan çok farklıydı. Kadınlar savaşta büyük çabalar göstermiş, hem sanayide erkeklerin yerini doldururken, hem de direniş hareketlerinde mücadele etmişlerdi. Savaştan güçlenmiş olarak çıktılar ve bu da Batı hükümetleri açısından, her ne pahasına olursa olsun, önlenmesi gereken bir tehditti. Sanayide çalışan kadınlar birdenbire işlerinin ellerinden alınıp kendilerinden ev yaşamına dönmelerinin beklendiğini gördüler. Burjuvazinin duygusal cinsiyet-rolleri kültü de yeniden kuruldu. Bu, doğal olarak fahişeler için iyi anlama gelmiyordu. Gerçekten de, kırklı ve ellili yıllarda onlar için yaşamı olabildiğince güçleştirecek bir dizi yasa çıkartıldı.

Kaderin bir cilvesi olarak, 1946'da fahişeler aleyhinde soğuk savaşı ilk başlatan bir kadın; Fransız savaş kahramanı Marthe Richard oldu. İki savaş arasındaki yıllarda genelevlerin vatanı Fransa, çeşitli türlerden evlere polisin göz yummasını sağlayan düzenleme karşıtı politikalar benimsemişti. Richard yasası görünürde bu sisteme artık bir son vermeyi ve Fransızları kurallı genelev belasından kurtarmayı hedefliyordu. Ne yazık ki orada kalmadı: Sokak fahişeliğini (özellikle müşteri toplamayı) ve cinsel hizmetlerin reklamının yapılmasını da yasadışı ilan etti. Bu da, fuhuş güya yasal olmasına karşın, fahişenin başı belaya girmeden çalışmasını olanaksız kılıyordu. Richard yasasının saçmalığını göstermek için bir mağazacı örneğine başvurmak yeterli olacaktır. Yasal bir biçimde perakendecilik yapıyor olabilir; ve ne o, ne de müşterileri alışveriş yaparken suç işliyor olmayacaklardır. Ancak, mağaza açmaya kalkışırsa, mallarını gelen geçene teklif ederse, ya da reklam yaparsa cezalandırılacaktır. Aslında, yeni yasanın gücü fahişelerin göz önünde olmalarını engellemeye dayanıyordu. Savaş sonra-

sındaki, kadınları eve geri göndermek anlayışına bağlı olarak, fahişelerin görülmesi, ya da seslerinin duyulması bir kez daha müstehcen olmuştu.

Gerçekten de, 1946 yasası polisin fahişeler üstündeki gücünü kaldıracak kadar geniş tutulmamıştı ve bu durum bugün de aynen devam etmektedir. Fransız fahişeleri Fransa'da her zaman var olan gelişigüzel polis tacizine uğramakta ve polis onlardan hâlâ kaydolup kart taşımalarını beklemektedir. Daha da kötüsü, korunan evlerin sağladığı yarı-yasal güvence de artık bulunmadığından, Fransız fahişeler yasalarla ters düşmeden mesleklerini yapamamaktadırlar. Özetle, savaş-sonrası Fransız sistemi yasadışılıkla fişlenmenin çekincelerini bir araya toplamış ve fahişe bu hayatı terk etmek istese bile, ona sürekli olarak bu rolü yakıştırmıştır. 1975'te zorla fişlenen bir kadının Fransız gazeteci Claude Jaget'ye dediği gibi; 'Benim için buraya kadardı. Fahişe olarak kaydedilmiş, fişlenmiştim. Ben bir fahişeydim ve işte bu kadardı. Fişlendiğim için fahişe olduğuma gerçekten inanıyorum... Annemlere geri dönmeye karar verdim; bu işin bana göre olduğunu düşünmüyordum... Fişlendikten sonra, hepsi bitti.'[15]

Polis kayıtlarına bir kez geçtikten sonra, yalnızca adını sildirmek çok güç olmakla kalmamakta; bir başka iş bulmak da neredeyse olanaksız olmaktadır. İşe başvuran kişinin yasal deyimle 'tescilli fahişe' olduğu kısa zamanda duyulmaktadır. Bu şekilde, fahişeler Fransız sisteminin tam da onları oturtmak istediği yere; yani kontrol ve sömürüye açık bir konuma getirilmektedir. Genğelğevler kapatıldıktan sonra, devlet açısından dolgun bir gelir kaynağı da tükenmiş oldu; bu nedenle, kaybedilen gelirleri kesilen cezalar biçiminde geri alma alışkanlığı seks sektörünün önemli bir özelliği haline geldi. 1970'lerin ortalarında Fransa'nın ikinci büyük kenti Lyon'daki fahişelere günde dört kez gibi bir sıklıkla ceza kesiliyor; bu genelde, geçen bir arabadaki bir polisin el sallaması şeklinde oluyordu. Kadınların cezalarını ödeyip hapisten kurtulmalarının tek yolu sokaklara dönüp para kazanmaktı ama bu da daha fazla ceza alma riskine girmeyi gerektiriyordu.

Fransız politikacıları bununla da yetinmeyip düzenli aralıklarla genelevlerin yeniden açılması için çağrıda bulunmaktadırlar. 1990'da Chirac hükümetinin muhafazakâr eski sağlık bakanı Michéle Barzach genelevleri AIDS krizine bir çare olarak önererek, 19. yy'dan kalma fikirleri yeniden hortlattı.

İtalya'da da benzer bir yasa 1958'de yine bir kadın politikacının; sosyalist senatör Lina Merlin'in desteğiyle çıktı. Marthe Richard'la aynı iptalci yaklaşımı benimseyen Merlin genelevleri kapatıp, müşterileri taciz etmeyi ve reklam yapmayı suç haline getirdi. Simsarlara ve 'bir başkasının fuhuş yapmasına herhangi bir biçimde aracılık eden, ya da kazanç sağlayan herkese' de büyük cezalar kondu. Her zamanki gibi Fransızlardan biraz daha aydın olan İtalyan yetkililer her türlü fişlenmeyi yasaklayıp, yasalara bu yaşamı bırakmak isteyen kadınlar için özel islahevleri ve fahişelerle çalışacak

özel bir kadın polis birliği ile ilgili maddeler koydular. Ancak 32 yıl sonra, 1990'da bu iki madde de hâlâ hayata geçirilmemişti.

Bekleneceği gibi, Merlin yasasının da Fransız karşılığınınkine benzer etkileri oldu. Müşteri toplamanın suç haline getirilmesi polisin herhangi bir zamanda sokaktaki ya da arabalarındaki fahişeleri durdurabilmesi anlamına gelmektedir. Kadınların ehliyetlerine el konabilmekte, halka açık yerlere girmeleri yasaklanabilmekte, hatta bazı örneklerde, doğdukları kente geri gönderilmektedirler. 1958'den bu yana polis fuhuşa aracı olanlar maddesini geniş bir çerçevede yorumlayıp mal sahiplerini, fahişelerin kocalarıyla erkek arkadaşlarını ve aynı daireyi paylaşan diğer fahişeleri (birbirlerinin fuhuş yapmasına aracılık ettikleri iddiasıyla) tutuklamaktadır. Yine Fransa'da olduğu gibi, kadınların mesleğinin her yönü suç sayılırken, ikiyüzlü bir yaklaşımla, fuhuşun kendisi yasal kabul edilmektedir. Her iki ülkede de 'kadın simsarlığı' ve 'aracılık' yasalarının, fuhuştan en büyük kazancı sağlayanlara; yani Fransa ve İtalya devletlerine uygulanmadığını söylemeye gerek yoktur.

Savaş sırasında kadınların kazandıkları hakları geri alma hareketi İngiliz hükümetinin 1950'lerde çıkarttığı yasaları da etkilemiştir. Bu dönemde İngiliz ekonomisi ayağa kalkmaya başlamıştı ve fuhuş bir kez daha sokaklarda göze çarpar olmuştu. Polisin fahişelere 'uygunsuz, kışkırtıcı, ya da ahlaksız'[16] davranmak gerekçesiyle ceza kesebilmesine rağmen, ne fuhuş, ne de müşteri toplamak yasak değildi. Hükümet bu duruma göz yumulamayacağına karar verdi. Geniş kapsamlı bir yasal girişimler programı uygulamaya kondu: 1954'te seks ticareti konusunda rapor vermek üzere Wolfenden Komitesi görevlendirildi. 1956'da Cinsel Suçlar Yasası kabul edildi ve 1959'da Wolfenden'in önerileri doğrultusunda, ünlü Sokak Suçları Yasası yürürlüğe girdi.

Bu yasa çerçevesinde kadınlar artık 'teyid edilmesine gerek kalmadan, tek bir polis memurunun sözüyle,'[17] tacizde bulunmaktan suçlanabiliyorlardı. Taciz terimi yalnızca 'söylenen sözleri değil; gülümseme, göz kırpma, el hareketiyle çağırma, ya da bedeni herhangi bir biçimde fuhuşa davet olarak algılanacak biçimde kıvırtma gibi, yüzün, bedenin ve kollarla bacakların çeşitli hareketlerini de kapsıyordu.'[18]

Kadınlar açısından, toplum içinde cinsellik çağrıştıracak herhangi bir davranışı kapsayan bu tanım, devletin (18. yy'a kadar uzanan), kadınların cinsel ifade özgürlüğünü kontrol altına alma savaşımının yepyeni bir aşamasıydı. Bu sözsüz, ama caydırıcı tehdit 1959'dan beri İngiltere'de geceleri sokağa çıkan her kadının tepesinde asılı durmaktadır: Görünümlerine ve davranışlarına dikkat etmezlerse, yalnızca polisin sözüyle tacizde bulunmak suçundan tutuklanabileceklerdir. İngiliz Fahişeler Birliği'nin gözlemlediğine göre:

> Fuhuş yasaları artık yalnızca fahişeleri ilgilendirmiyor. Bütün kadınları kontrol altına alıyor. Herhangi bir zamanda, herhangi bir

> kadın fahişe olarak nitelendirilip öyle bir davranışla karşılaşabilir. Yaptığı ister 'iyi,' ister 'kötü' olsun; her kadın kendi yaşamında kendi hareketlerini, davranış ve görünümünü sansür etmelidir.[19]

Sokak Suçları Yasası polis tarafından fişlenme uygulanmasını el altından geri getirdi. İki taciz uyarısından sonra, kadın artık 'fahişe' olarak nitelenebilmektedir. Böylelikle de yaşam boyu damgalanmış olmakta; mahkemeye çıkarsa bu terim daha dava başlamadan aleyhindeki ilk kanıt olarak duyurulmaktadır. Kadın hâlâ seks sektöründe çalışmıyorsa ve hatta fuhuş konusunda giydiği hiçbir hüküm yoksa bile, bu değişmemektedir. Bu, hukuk sisteminde çok şaşırtıcı bir anormalliktir; hüküm giymiş tecavüzcü ve katillerin bile eski sicilleri davadan önce mahkemeye okunmaz. Tecavüz ve velâyet davalarında da bu rahatsız edici ve çocukça yasal leke okunur; ve doğal olarak, kadın açısından davaya önyargılı yaklaşılmasına neden olur.

Fransız ve İtalyan hukuku gibi, İngiliz yasaları da fuhuşu yasaklarla çevrelerken, kendisini serbest bıraktı. Sokak Suçları Yasası sokakta fuhuşu yasaklarken; 1956 tarihli Cinsel Suçlar Yasası 'genelev işletmeciliği' ve 'ahlakdışı kazançla geçinmek' konularını ele aldı. Bu yasa, genelevi 'cinsel ilişkiye girme amacıyla birden fazla kadın tarafından kullanılan ev' şeklinde; İncil'vari, hoş bir ifadeyle tanımlamaktadır. Bu, aynı zamanda devletin, paylaştıkları bir dairede çalışan fahişeleri hatta fahişe olmayan, ama birlikte oturan ve yataklarına normalden daha fazla sayıda erkek arkadaş kabul eden kadınları yargılaması için de yeterince belirsiz ve geniş çerçeveli bir tanımdır. Cinsel Suçlar Yasası aynı zamanda, ister erkek dost, koca, oğul, arkadaş, ya da aileden olsun; fahişelerle ilişkisi olan bütün erkekler için de 'bile bile fuhuş kazancıyla geçinmek' suçundan yargılama yolu açmaktadır. Yasada ayrıca 'bir fahişeyle yaşayan veya fahişeyle beraber bulunmayı alışkanlık haline getirmiş; veya başkalarıyla fuhuş yapmasına yardımcı olduğunu, desteklediğini, ya da zorladığını belirtecek şekilde bir fahişenin hareketlerini kontrol eden, yönlendiren veya etkileyen bir erkeğin, aksini kanıtlamadıkça, bile bile fuhuş kazancıyla geçindiği varsayılacaktır,' denmektedir.

Böylelikle fahişelerin mesleklerini yapmaları, birlikte oturmaları ve müşterilerinden başka herhangi bir insanla ilişki içinde olmaları önlenmektedir. Kadın arkadaşları bile aracılık yapmakla suçlanabilmektedirler: '1979'da 72 yaşında bir kadın, fahişe olan bir arkadaşı sık sık ziyaretine geldiği için hapse atılmıştır.'[20]

1985'te Thatcher hükümeti İngiltere'nin pomografi ve fuhuş karşıtı feministlerinden büyük destek alan bir girişimle, yeni yaptırımlar getirdi. Bu yasa sözümona fahişeyle müşterisi arasında eşitliği sağlayacaktı. Artık müşteri de tutuklanabiliyordu. İngiliz Fahişeler Birliğinden Nina Lopez-Jones o dönemde şöyle dedi: 'Bu, kadınlarınkine eşit olsun diye erkeklerin de üc-

retlerini düşürmeye benziyor.'

Genelde sokaklardaki kadınların güvenliğini arttırma amaçlı olarak tanıtılan yeni yasa, aslında böyle bir amaca hizmet etmiyordu:

> ... polisin fahişe kadınlar, siyahlar ve işçi sınıfından diğer kadınlarla erkekler üzerindeki gücünü daha da arttırdı. Fahişe kadınlar her zaman tutuklananlar arasında ilk sırada bulunsalar da, artık polisin istediği her erkek de tutuklanıp yalnızca polisin sözü üzerine fuhuşla suçlanabiliyordu.[21]

Fahişeler adına kampanya açan Eileen McLeod'un dediği gibi:

> Halkı rahatsız eden her türlü davranış Kamu Düzeni Yasası (1936) çerçevesinde ele alınır. Bu, 'huzuru bozabilecek tehdit edici, saldırgan, ya da aşağılayıcı sözler kullanılmasını' da bir suç haline getirmektedir.[22]

Aslında, tecavüz olaylarıyla ilgili istatistiklerden görüleceği gibi, kadınların sokaktaki, ya da başka herhangi bir yerdeki güvenliği, kanun koruyucuları için pek büyük bir öncelik oluşturmamaktadır. O halde, bu yeni yasa fahişenin çalışma hakkına yönelik yeni bir saldırıdır ve böyle kabul edilmelidir.

Bu arada, ABD'de fuhuş da, bununla bağlantılı herşey gibi hâlâ tümüyle yasadışıdır. Bu, doğal olarak seks ticaretinin var olmadığı anlamına gelmemektedir. İkinci Dünya Savaşının hemen ertesinde ülke sivil yaşama dönerken fuhuş konusunda da patlama yaşanmış, ama burada da, 1950'lerden itibaren yasalar ülkenin her yerinde sıkılaştırılmış ve polise fahişeleri yıldırma emri verilmiştir. Öte yandan, yıllar içinde fuhuştan elde ettikleri muazzam kârları yitirme korkusuyla, polisin bütün girişimleri büyük ölçüde gösteriş olarak kalmıştır. Özellikle savaştan bu yana, çeteler uyuşturucu ticareti ve gayrımenkul spekülasyonu gibi daha kârlı işler peşinde fuhuş sektörünü bırakalı beri, kârlar daha da artmıştır. 1950'lerden bu yana, genelde gelip geçici yoksulların yaşadığı, kent içlerindeki 'ballı' mahallelerde seks sektörünün varlığına izin verilmiş; buraları ancak arasıra, bir seçim kampanyasında, ya da belediyede başkanlık seçiminin bir çeki düzen verme işlemi gerektirdiği zamanlarda 'temizlenmektedir.' Bekleneceği gibi, sektör kısa zamanda başka bir mahallede yapılanmakta ve bu amaçsız, pahalı oyunun oyuncuları yeniden en başa dönmektedirler.

Amerikan polisi tutuklama istatistiklerini yükseltmek ve cezalar şeklinde eyalete para kazandırmak gerektiğinde fuhuşun yasadışı olmasından yarar-

lanmakta ve bazı tatsız uygulamalara girişmektedir. Çok kullanılan bir fahişe yakalama yöntemi 'tuzak kurmaktır.' Polislerin kurbanlarına kimliklerini göstermeden önce sevişmeleri de sık raslanan olaylardandır:

> Sakıncasız görünüyordu ama sanırım daha uyanık olmalıydım. Biraz sinirli gibiydi. Sık sık çevresine bakınıyor ve asla gözlerimin içine bakmıyordu. Sonra, daha giyinmeden önce, kimliğini çıkarttı ve bana tutuklandığımı bildirdi. Piç herif. Beni tutuklamak için sevişmesi gerekmediğini biliyordu. Parasını almam yeterliydi. O o... çocuğundan nefret ediyorum.[23]

Amerikalı fahişe aktivistlerden Priscilla Alexander'in açıkladığı gibi, polis zaman zaman kadınları suçlamak için fazlaca ileri gitmektedir:

> Washington'da polis... sahte bir eskort servisi kurdu... personel ve müşteri bulmak üzere gazeteye ilan verdiler. Fahişe toplama amaçlı ilanlar yalnızca yüksek ücretli bir iş teklif ediyordu. Bu ilanlara yanıt veren kadınlara –ki çoğu daha önce hiç fahişelik yapmamıştı– fuhuş yapmaya istekli olup olmadıkları soruldu. Kabul edenler tutuklandılar.

Daha sonra mahkeme, davayı reddetti:

> Ancak, artık kadınların hepsinin sicillerinde fuhuştan tutuklandıkları yazmakta ve 'tescilli fahişe' olarak tanımlanmaktalar. Memurlardan biri... kadınlardan biriyle sevişti ve mahkemede mazeret olarak 'gelmediğini' öne sürdü.[24]

Amerika'nın en iyilerinin sıkça kullandıkları başka yöntemler de ispiyoncular dan yararlanmak; arabalarında oturup sokak kadınlarını gözetleyerek, fahişe bir müşterinin arabasına bindikten sonra harekete geçmektir. Memurların fahişeleri kolaylıkla tutuklamaları, bunların ballı semtlerde devriye gezmeye olağanüstü fazla zaman ayırırken diğer semtleri kontrolsüz, suça açık bıraktıklarını göstermektedir. Nakit ve diğer biçimlerde rüşvet de çok yaygındır. Sosyolog Bernard Cohen 1980 tarihli, New York'ta sokak fuhuşu konulu araştırmasında, kentin ahlak polisinin yargıç ve politikacılara hizmet etmeleri amacıyla bazı fahişeleri seçtiğini (sağladığını) ortaya çıkardı. Eyalet yöneticilerinden biriyle yatan bir kadın şöyle dedi: 'Para almadım; halkla ilişkiler içindi.'[25]

Aslında her yerde pek tutulan ceza-ve-suçlama döngüsünü başlatan da, yüzyılın başında yasal işlemlerde 'döner kapı' uygulamasını getiren Ameri-

kalılar oldu. Bu uygulamada, tutuklanan fahişe mahkemeye çıkıp cezası kesiliyor ve onu ödemek üzere doğruca sokaklara dönüyordu. Uzun yıllardır kullanılması bu sistemin özüne katı bir alaycılık, kendi başına güçlü bir yolsuzluk yerleştirdi. New York'un fuhuş mahkemelerinde avukat olarak çalışan bir kadın, bu montaj bandı usulü yasal cezalandırma sisteminin saçmalığını şöyle sergilemektedir:

> Bu kentin gerçeği, fuhuşun herkes tarafından; polis, yargıçlar, kâtipler ve avukatlar tarafından kabul edildiği şeklindedir. Tutuklamalar ve yargılamalar yalnızca kamu ahlakı görünümünü ayakta tutmak için gerekli hareketlerdir. Bu konuyu ele alma yöntemi en basit biçimiyle bir tür taciz olup... hiçbir düzeyde fuhuşun herhangi bir kimse açısından suç olduğuna inanmamakta; yalnızca çifte standardın tümüyle ve hiç yakınmadan benimsenmesi...
>
> Sonunda yargının fuhuşa yaklaşımının yalnızca bir göz boyamadan ibaret olduğunu anladım. Mahkeme yalnızca bir makinedir: Günde otuz kadını serserilik ve fuhuş suçlarıyla yargılamakta, kağıt parçası tükürür gibi insanları tükürmektedir...
>
> Hiç kimse ciddiye almadığından, fuhuşun hukuksal dayanağı yalnızca bir saçmalıktır; yalnızca nereden geldiği belli olmayan, bu gösteriyi tekrar tekrar sahnelemek gerektiği duygusuna bağlıdır; önemi olduğundan, ya da bir şeyleri değiştireceğinden, veya birilerinin bunda bir hata bulduğundan da değil; yalnızca görüntüyü kurtarmak için... (Fahişelere) ne olduğu hiç kimsenin umurunda değildir. Onlar bir tehdit oluşturmamakta; ama yasa onlarla edinmeye devam etmektedir... Bütün sistem ekonomik ve cinsel açılardan onların kanını emmektedir. Çıkıp cezalarını ödüyorlar. Fahişeler tutuklandığı için, halk tatmin oluyor. Erkeklerin kadınlara reva gördüğü adalet işte budur.[26]

Öte yandan, Birleşik Devletler'de fuhuşun 250.000'den az nüfuslu kırsal yerleşim bölgelerinde aşağı yukarı yasal bir dayanak bulduğu tek bir eyalet vardır: Nevada. Burada varlığına izin verilen seks-çiftlikleri gerçekte, ilçeden ruhsatlı, işlevsiz, zevksiz genelevlerden başka birşey değildir. Fahişeler açısından bunların 19. yy'daki genelev sisteminden bir farkı yoktur: Buradaki 'seks hizmetkârlarının' çalışmalarına izin verilmeden önce polis tarafından fotoğrafları çekilip parmak izleri alınmakta; bir kez yerleştikten sonra bütün kumarhane ve barlara girişlerinin yanısıra, boş zamanlarında bir erkekle sokakta ya da bir lokantada görülmeleri bile yasaklanmaktadır. O halde, Nevada'lı fahişelerin çok büyük bölümünün kaçak çalışmasına şaşırmamak gerekir: Eyaletin en büyük kenti olan ve bütün fuhuşun yasal

olduğu Las Vegas, sektörde Amerika'nın en büyük merkezlerinden biridir. Bu kentte, bütün 'seks çiftliklerinde' çalışanların toplamından binlerce daha fazla kadın çalışmaktadır.

Yalnızca Kuzey Avrupa ülkelerinde hükümetler Batı'da yaygın olan iptalci-yasakçı yaklaşımdan farklı yaklaşımlar geliştirmişlerdir. Batı Almanya'da 19. yy ve erken 20. yy sistemlerine benzer bir sistemler gurubu oluşmuş; bunlar 'Hamburg'daki sıkı kontrollu, tek bölgeli genelev sisteminden, Batı Berlin'deki hoşgörülü, açık bölge sistemine'[27] değişmektedir.

Atmışlı yılların sonlarında kurallı genelevler Eros Merkezleri olarak, çağdaşlaşmış bir biçimde geri döndü. Hükümetin onayıyla açılan ve özel birer girişim olan bu çok katlı, betonarme, kışla benzeri seks süpermarketlerinde yönetim ve resmî pezevenklik herkesin gözleri önündedir. Bunlardan ilki 1967'de Hamburg'da açıldı; Düsseldorf, Bonn, Köln, Stuttgart ve Münih gibi diğer kentler de çok geçmeden onu izlediler. Eros Merkezlerinden birinde çalışan bir Fransız fahişe işletmeyi içerden şöyle anlatır:

> Kırk-elli kadar oda bulunur ve her kızın kendi odası vardır. Her katın merdiven boşluğunda her zaman dört beş kız bekler ve binanın içinde, kendi kapılarının önünde dururlar. Müşteriler içeri girip bakınırlar. Bu nedenle, insanlar hayvan seyreder gibi bizi seyrettiklerini söylediklerinde, işte orada öyledir, bize hayvanmışız gibi bakarlar. Eros Merkezlerinde üzerinizde külot sütyeninizle çalışırsınız... Elbise giymek isteyen kızlar, külot sütyenden başka bir şeyler de giymek isteyenler orada çalışamazlar. Kızları alıp kovan patrondur, kuralları da o koyar. İşte bu gerçek anlamda yoğun biz pezevenklik, bir pezevenklik sanayiidir.[28]

Eros Merkezi çalışanı, odasını patrondan günlük bir kira karşılığı kiralar (kitabın yazıldığı dönemde Düsseldorf'taki kiralar 60 dolardı). Bu nedenle, kirasını ödemek için bile birkaç müşteriyle beraber olmak zorundadır. Hamburg'daki gibi büyükçe merkezlerde 136 kadına yer olduğundan, devletin çalışanlardan topladığı vergiler bir yana, işletme de hatırı sayılır oranda kâr etmektedir. Ancak, bu 'aydınca' yaklaşım, fahişeler arasında hiç de popüler değildir. Çeşitli Alman kentlerinde saunalarda ve Hamburg'un St. Pauli semtindeki Herbertstrasse gibi (ortaçağda olduğu gibi, yalnızca seks ticaretine ayrılmış, duvarlarla çevrili bir sokak) sokaklarda çalışmalarına izin verilse de, çoğu Alman fahişe bu sistemlerin getirdiği endüstri düzenini reddetmektedirler. Bir kadın şöyle demektedir; 'Bilimkurgudan bile beter. Tümüyle parası olan erkeklerin ve onların zevklerinin çevresinde kurulmuş bir toplum.'[29]

Fahişelerin çok büyük çoğunluğu yasal sistemin dışında çalışmayı yeğlemektedir: 1970'lerin başlarında Düsseldorf'ta 450 'kontrollu' fahişeye karşılık, 3200 'gizli' fahişe vardı. Bu oran Bremen'de 500'e 1000, Batı Berlin'de ise 4920'ye 18.000'di. Eros Merkezlerinde her zaman bolca boş oda bulunmaktadır.

Avrupa'daki en serbest rejim büyük olasılıkla Danimarka'nınki olup; fahişelerin çalışma haklarını sınırlayan yasaların büyük bölümü geri çekilmiş ve seks sektöründen ayrılmak isteyen kadınlara yardımcı olmak amacıyla yenileri çıkartılmıştır. Buna rağmen, fahişeler açısından Avrupa'nın en liberal sığınağı olarak Hollanda kabul edilmektedir. Oradaki yasaların artık yarı-iptalci olmasına ve fuhuşla genelevlerin yasal, üçüncü tarafın işe karışmasının yasadışı sayılmasına rağmen, seks sektörüne oldukça geniş bir hoşgörü sınırı tanınmaktadır. Hollandalı fahişeler kendi odalarında çalışırlar. Bunlar genelde mağaza gibi vitrinleri olan zemin kat dairelerdir ve fahişelerin bu vitrinlerde oturup müşteri çağırmalarına izin vardır. Bu düzenleme Hilary Evans gibi erkek yazarların pek hoşuna gitmektedir. Amsterdam'ın ünlü genelevler mahallesini 'kuşkusuz Avrupa'nın en güzel kırmızı fener mahallesi' olarak niteleyen Evans, kızların da 'tertipli küçük odalarının pencerelerinde oturduklarını'[30] söylemektedir.

Amsterdam'ın genelevler mahallesi dünyanın her yanından turistleri ve paralarını çekerek kendini kabul ettirmiştir. Böyleyken bile, Hollandalı fahişelerin kampanya grubu Kırmızı İplik şuna dikkat çekmektedir: 'Hollanda'da fuhuş genelde sanıldığı kadar kabul görmemektedir.'[31] Genelevlere gözyumulması ve 'saygınlaştırılmaları' sokak kadınlarının soyutlanmasına yol açmakta; bunun sonucunda onlar da istismara daha açık bir hale gelmekte ve her türden fahişe yasal çalışsınlar, çalışmasınlar, diğer vatandaşlardan mahallelerini terketme yönünde gelen baskılarla karşı karşıya bulunmaktadırlar. Bu nedenle, Hollanda'da fuhuş, halkın namusu konusundaki burjuva kavramlarına uyan, kurallı bir ticarettir ve fahişe damgası da hem yasalar, hem de kamuoyunun önyargıları nezdinde etkisini sürdürmektedir.

Son olarak, SSCB'nin *glasnost* ile Batı etkilerine açılmasından bu yana, Sovyet fuhuş yasalarının Batı kalıplarında değişmesi gittikçe olası görünmektedir. SSCB'de henüz bu konuda yasalar olmasa da artık fuhuşun varlığı resmen kabul edilmekte; bu durum da gelecekteki yasaların içeriği konusunda hareketli tartışmalara yol açmaktadır. Hem Amerikan stili yasaklar, hem de daha liberal yaklaşımlar için lobi yapanlar vardır. Seks ticaretine yönelik tavırlar üzücü biçimde bildik olup, özellikle erkekler Sovyet kadınlarından beklenen eş-anne rolünü yaşamayı reddeden fahişelere yüklenmektedirler. Polis de, sağlık kontroluyla desteklenecek fişlenme aracılığıyla kontrol düşüncesine mazeret olarak AIDS'i kullanmaktadır. Yakın za-

manda BBC'nin bir programında SSCB'de fuhuş konulu bir söyleşiye katılan Sovyet polis müdürü Nataşa Averina, sağlık kayıtları açısından fuhuşun yasaklanması ile pezevenklik, simsarlık ve genelev işletmeciliğine karşı yasalar çıkarılması çağrılarına karşı çıktı. Buna dayanarak, Sovyet sisteminde en liberal uçtakilerin Batı'da bizim sahip olduğumuz türden yasaları savundukları anlaşılsa da; devletin Büyük Ağabey geleneği göz önünde tutulacak olursa, bir tür düzenlemenin sözkonusu olacağı daha olası görülmektedir.

Öte yandan, Sovyet fahişeleri de düzene uymayı reddeden diğer tüm gruplar gibi, hâlâ baskı görmektedirler. Gulag günleri sona erse de, kadınlar, Sovyet toplumundaki marjinalleştirilen diğer insanları cezalandırmak üzere özel olarak çıkartılmış yasaların yanısıra, hâlâ 'asalaklık' suçuyla da yargılanabilmektedirler. Yabancılarla iş yaptıklarında dövüz kazançlarını karaborsada bozdurduklarından, döviz spekülasyonu yapmak suçundan hapise girebilirler. Yukarda sözü geçen TV belgeselinde tanıtılan Ella isimli bir kadın yabancı müşterilere hizmet verirken spekülasyon yapmak suçuyla yargılanmış ve dört yıl hapise gönderilmişti. Diğer fahişeler, özellikle de ergenlik çağındaki kızlar kendilerini isimlerinden anlaşılabileceği kadar kasvetli yerler olan sözümona ıslahevlerinde bulabilmektedirler.

Bu kadınlar bir kez dışarı çıktıktan sonra, yine kendilerini bu yaşama iten sorunlarla yüz yüze gelmektedirler. Sovyet sisteminin, görünürde kadınları, mesleklerin orta kademelerine girmelerini kabul etmekteki başarısına rağmen (örneğin, Sovyet doktorların %73'ü kadındır), Batıda olduğu gibi SSCB'de de kadınların ücretleri düşük ve seçenekleri kısıtlıdır. Genelde kadınlar hâlâ her türlü işte en aşağı ve en düşük ücretli sektörlerde yoğunlaşmış, buna bir de çift vardiya ineti eklenmiştir: Ev işleri, çocukların bakımı, mağaza önlerinde kuyruğa girmek, vb işler de kadınların eline bakmaktadır. Bir Sovyet fahişesi BBC'ye şöyle demiştir: 'Bu ülkede aldığınız ücretle geçinmek çok güç. Kendime normal bir yaşam kurabilmemin tek yolunun (fuhuş) olduğunu anladım.'[32]

SSCB'deki kadınların sorunları dünyanın her yerindeki kadınların sorunlarıyla aynıdır; Sovyet erkek hiyerarşisi onları muhatap bile kabul etmez ve *glasnost*'a rağmen, ileride edeceği de kuşkuludur.

İçinde bulunduğumuz yüzyılda Batıda geliştirilen hukuksal yaklaşımlar ilk bakışta çok çeşitli gibi görünse de, aslında yasaların etkileri her yerde aynı olmuş ve fahişelerin günlük yaşamlarını tıaciz, cezalandırma ve sürekli tutuklanma korkusuyla doldurmuştur. Yasalar fahişelerin serbestçe çalışmasını engellemekte, en savunmasız olan sokak kadınlarını özellikle şiddetli cezalandırmakta ve 'pezevenkler,' 'genelev işletmecileri' ile bu gibilere karşı konulmuş yasal maddeler yoluyla onların hem profesyonel, hem de ki-

şisel ilişkilerini suç haline getirmektedir. Bir yandan da, polisin seks ticaretine olan ilgisi çok büyük miktarda kaynağı gerçek, ciddi suç konularından uzağa yönlendirmektedir. En kötüsü de, fahişe damgasının yasal bir kurum haline getirilmesi, fahişelere ve arkasından tüm kadınlara karşı işlenen şiddet suçlarına ortam hazırlamaktadır.

Bu yasal baskıyı en ağırlıklı olarak hissedenler sokak kadınlarıdır. Onlar bir yandan seks işçilerinin en göz önünde olanlarıdır. Yasada da öncelik, burjuvazinin ahlak koduna göre yumuşak başlı bir namusluluğun hüküm sürmesi gereken, halka açık yerleri gözaltına almaya verilmiştir. Sokak kadınları aynı zamanda en kolay hedeflerdir; bir masaj salonunu basmak, ya da bir telekız şebekesini ortaya çıkarmak çok daha karmaşık bir operasyon gerektirir. Bu nedenle, ABD'de fahişelerin yalnızca %10-20'si sokakta çalışırken; fuhuş suçlarıyla tutuklananların %85-90'ını oluşturmaktadırlar. İşçi sınıfından ve renkli ırklardan en çok kadının sokak kadınları arasında bulunması nedeniyle, bu istatistikler bir yandan da Batılı hukuk kurumlarının sınıfçı, ırkçı önyargılarını sergilemektedir. Amerikan tutuklama istatistikleri polis ırkçılığının açık bir göstergesidir. Charles Winick ile Paul M. Kinsie isimli iki sosyolog 1970'lerde Amerikan seks sektörü konulu araştırmalarında, siyah kadınların fuhuş nedeniyle tutuklanmaları olasılığının beyaz hemcinslerininkinden on misli fazla olduğunu tahmin etmektedirler. Bernard Cohen New York'lu sokak kadınlarının %50'sinin beyaz, %45'inin siyah ve %5'inin Latin kökenli olduğunu ortaya çıkarmıştır. Buna rağmen, bu gruplar içinde tutuklanma oranları %58 siyah kadınlar, %11 Latin kökenliler ve %31 beyazlar şeklindedir. (Bu arada, New York Emniyet teşkilâtının %90'ı beyazdır.)

Hapise atılma oranları renkli kadınların aleyhine daha da büyük bir sapma göstermektedir. Bunlar, ABD' de h,apise atılan fahişelerin %85'ini oluşturmaktadırlar. Siyah kadınlara yönelik bu cezalandırma, yalnızca sökonusu kadınları etkilemekle kalmamaktadır. Devlet yardımı açısından yetersiz kalan ABD'de bu kadınların çoğu ailelerini geçindirmek için fuhuş yaparlar. Bu da, beyaz olmayan fahişelerin ailelerin parçalanma ve anneleri hapise gittiğinde çocukların bakım altına alınma olasılığının özellikle fazla olmasına yol açmaktadır.

Halen yürürlükte olan hukuk sistemleri ve fahişelere yönelik polisiye önlemler istismarcı, baskıcı, sınıf ayırımcısı ve ırkçıdır; aynı zamanda son derece de pahalıdırlar. Kentler her yıl, her zaman var olmuş bir sektörle savaşım için milyonlarca dolar harcamaktadırlar. İngiltere'de ise durum biraz farklıdır: 1983'te Wandsworth polis gücünün %30'u fuhuşla savaşıma yönlendiğinden, gerçek suçlarla uğraşamamaktadır.[33] Fuhuşun kaçınılmaz olarak ağır suçlarla bağlantılı olduğu ve fahişelerin baskı altına alınmasının bir şekilde bu ağır suçlara karşı bir etki oluşturacağı iddiaları da en iyi olasılık-

la kuşkuludur. Bernard Cohen New York'un sokak fuhuşunun yoğun olduğu bölgelerinde soygun, hırsızlık ve cinayet gibi suçların azaldığını ortaya çıkarmıştır. Cohen şöyle demektedir:

> Sokaklardaki kadın fuhuşu oturmuş, para kazanan bir iştir. Yalnızca kendi kendini beslemekle kalmayıp, aynı zamanda yasal ekonomiye de katkıda bulunan kapalı bir ekonomi oluşturmaktadır. Sokaklardaki işler bir yerleşim biriminin ekonomik dengesine katkıda bile bulunabilirler... Fahişeler, pezevenkler ve diğer sokak oyuncuları (seks sektörüyle bağlantılı olan kişilerin sosyologcası) otellere, park yerlerine, barlara, pizzacılara, kahvehanelere ve kafeteryalara müşteri olmaktadırlar. Bir işletmenin ayakta kalması sokak oyuncularının sağladığı işe bağlı olabilmektedir. Bu nedenle, mahallede huzurun sağlanması fahişelerin, müşterilerinin, pezevenklerin, gelen geçenin, mal sahiplerinin ve polisin yararınadır. Bir başka deyişle, ortak bir amacı paylaşan sokak oyuncularının belli bir bölgeden ilgisiz suç unsurlarını; özellikle de yerleşim biriminin kendine güvenini sağlayan gizli ekonomisini zedeleyecek olanları kovmak için işbirliği yapmaları kendi çıkarları gereğidir. Örneğin, sokak suçları çoğu zaman son derece göz önündeki kurbanlara ve vatandaşın şikâyetlerine yol açar. Bunlar, polisin belli bir bölgedeki, sokaktaki kadın fuhuşu da dahil, yasadışı hareketleri sınırlamak, ya da ortadan kaldırmak üzere harekete geçmesine neden olurlar.[34]

Bu bölümden açıkça anlaşılan, kent sokaklarında seks satan kadınların varlığının ciddi ve tehlikeli suçlarla bağlantılı olmadığı ve bu ticaretle ilişkili mahallelerin aslında oturanlar için diğerlerinden daha güvenli oldukları-dır. Polis bile bu bölgelerde sektörün –ve genel ticaretin– dengesi konusunda yalnızca bir faktördür; polisin yokluğunda bile bütün çıkarlar yine de ağır suçların düzen bozucu etkisini yok etmeye yöneliktir. Doğal olarak bunların hiçbiri, suçlar işlendiğinde fahişelerin günah keçisi seçilmelerini önlememektedir.

BÖLÜM 15

Tehlike Altındaki Kadınlar: Fuhuşun Bugünü

Herkes fahişe için neler yapılabileceğini, ne tür yaslar çıkartılması gerektiğini tartışıyor... Dükkâncılar ve gazeteciler için de böyle yapacaklar mı? Her zaman bizim adımıza karar vermeyi istemeye ne hakları var? Bizi pezevenklerden korumak içinmiş! Bahane bu. Ezelden beri bizim sorunlarımızı dinlemekten kaçınmak, sesimizi kısmak için bu pezevenklik işini büyütüyorlar. Solcular, sağcılar, feministler, Hıristiyanlar, herkes bizi korumak istiyor.

Fransız Fahişe 'D'

Fahişelerin özel ve genel ilişkileri konusundaki en tartışmalı yasal kısıtlamalardan biri de, seks ticaretiyle ilgili tüm yasalarda adı geçen pezevenklerin yasaklanmasıdır. Yine de, gördüğümüz gibi sömürüye açık koşulları yaratan, sektörün kendisinin yasadışı hale getirilmesidir. Eğer seks ticareti her yerde yasadışı, ya da yarı-yasal olmasaydı, fahişeler hem küçük pezevenkler, hem de Eros Merkezlerini işleten büyük patronlar gibi sömürücülere karşı örgütlenebilirlerdi. Her durumda, pezevenkler oldukça geniş bir konu olup, bir dizi yanlış varsayımı da barındırmaktadır.

Seks sektörüyle ilgili basında çıkan haberleri ve feminist yayınları okuyan kişi, fuhuşun bütünüyle suç örgütleri ve pezevenkler tarafından kontrol edildiğini düşünebilir. Aslında Batıda örgütlü suçun sektörde rolü pek azdır ve tahminler değişmesine rağmen, fahişelerin büyük çoğunluğu erkeklerden bağımsız olarak çalışmaktadırlar. Bütün sokak fahişelerinin pezevenkler tarafından çalıştırıldığı masalının yaygın olduğu ABD'de bile araştırmacılar bunun doğru olmadığını görmüşlerdir. Bernard Cohen New York'taki sokak kadınlarının ancak yarıdan azının (üçüncü kişilerin sömürüsüne karşı en sa-

vunmasız olanların) 'sapkın aracılarla' (erkeklerle) çalıştıklarını ve çoğu örnekte sanıldığı gibi bu aracıların kadınları değil, kadınların onları kontrol ettiklerini görmüştür. Pezevenklerle çalışan kadınların bile sanıldığından çok bağımsızlığı vardır ve artık hoşlanmadıkları, ya da kendileri için iyi çalışmayan erkekleri terk ettikleri sıkça görülmektedir. İngiltere'de saunalarda çalışan kadınlara yönelik bir tahmin, şiddet kullanarak kendilerini kontrol eden dostları bulunan kadınların sayısının %10'dan az olduğunu göstermiştir.[2] Sokak kadınlığından ajans işlerine, sektörün her düzeyinde çalışmış bir İngiliz fahişe olan Anita, İngiliz fahişelerin içinde pezevengi olanların azınlıkta kaldığını doğrulamaktadır: 'Bu işi yaptığım yıllar boyunca çoğunluğun benim gibi bağımsız olduğuna içtenlikle yemin edebilirim. Ben asla, asla dost tutmadım. İlkelerim gereği– asla.'[3]

Fahişelerin açısından, erkeklerini tanımlamak için toplum tarafından anlaşıldığı anlamıyla pezevenk sözcüğünün kullanılması bir soru işareti getirmektedir. Bir Fransız fahişe olan 'E' zorla çalıştırılan Fransız fahişelerinin sayısının toplamın %5'inden az olarak tahmin ederken, konunun kadınların erkeklerle olan geniş kapsamlı ilişkilerinden soyutlanamayacağını açıklar:

> İnsanlar bir pezevenkle erkek arkadaşın farkını anlamanın zor olduğunu söylüyorlar. Bu, doğru. Kızın adama, ya da adamın kıza olan gerçek ilgisinin neye dayandığından asla emin olamazsınız. Aslında, bu namuslu yaşamda, 'normal' çiftler arasında da böyledir. Bir kocayla karısı, bir erkekle metresi, bir kızla sevgilisi arasında farklı bir bağlamda olmakla beraber, aynı şeydir. Buradaki fark, erkeğin pezevenk olmaması değil; kadının fahişe olmasıdır yalnızca. Profesyonellerle birlikte olan erkekler onlara, kocaların genelde eşlerine davrandıklarından daha kötü davranmazlar. Kadınlarsa genelde daha özgür, daha bağımsız, daha zengindirler. Evde oturmaya zorlanmazlar...
>
> ... Kızların bir erkek için oyuna zorlanıp da karşılığında ondan bir şey almamaları gibi bir durum olamaz. Profesyoneller artık sopayla idare edilemiyorlar; onlar da diğer kadınlar gibi duygusallık, şefkat, armağanlar bekliyorlar. Öte yandan, kendileri iyi vakit geçirirken karılarını köle gibi çalıştıran her erkek de pezevenklikten tutuklanmıyor...
>
> Sonuçta, ortada erkeklerle birlikte olan, erkeklerin birkaç kızla birden cinsel ilişkisi olsa bile onlarla yaşayan kızlar var. Bu erkekler genelde doktor ya da dükkâncıdan çok, serseri oluyorlar; çünkü profesyonel bir kadınla yaşamayı isteyecek, iş güç sahibi pek fazla erkek bulamazsınız. Ancak, bunun insanların pezevenklik olarak adlandırdığı işle bir ilgisi yok. Adamların zaman zaman bir fahişenin sırtından geçinmeye razı olmakla namuslu davranıp davranmadıkları,

> profesyonel kadınların gerçekte özgür olup olmadıkları, ya da fiziksel olanların dışında, örneğin duygusal olanlar gibi daha ince, daha hassas başka 'baskılar' olup olmadığını tartışabilirsiniz ama bunların hiçbiri yasadışı değildir. Kadının parasını, yani devletin elinde bıraktığı kadarını istediği gibi kullanmaya hakkı vardır.[4]

İngiliz Fahişeler Birliğinden iki kadın da dışardakilerin 'pezevenk' tanımını reddettiklerini açıkça belirtmektedirler:

> Bizi suçlamak için bütün bahaneler bittikten sonra, her zaman pezevenkler bahanesi vardır. Yasa güçleri bizleri pezevenklerden korumak iddiasıyla bizimle ilişkide olan her erkeği pezevenk olarak niteleyip suçlu yerine koyarlar. Erkek sizin oğlunuz, kocanız, ya da bir arkadaşınız; yani bizim açımızdan pezevenkle hiçbir ilgisi olmayan birisi olabilir. Yine de, yasalar onlar aracılığıyla bize el uzatırlar. Polis pezevenkleri yakalama bahanesiyle bütün bir muhiti ve arkadaş çevrelerini taciz eder.
>
> Bazılarımız, eğer paramız varsa, ister kadın ister erkek, dostlarımıza ya da sevgililerimize bakmaktan gurur duyarız. Onların fabrikada ya da hastanede işe gidip iş gününün sonunda yıpranmalarını istemeyiz. Bizce bu, bizi ilgilendirir. Paramızı nasıl harcayacağımıza karar vermek yasanın işi değil; bizim hakkımızdır, ya da en azından öyle olmalıdır.[5]

Aslında pezevenklik konusunda söylenenler, eskiden beri var olagelen, devletin seks sektörü kültürüne el uzatması, seks işçilerinin yaşamlarını gözardı edip insanları yalnızca kendi kontrol ve baskı önceliklerine göre tanımlaması sorununa bağlıdır. Yasalar bir erkek dostu, kocayı, arkadaşı, ya da fahişeyle ilgisi olan herhangi birini pezevenk olarak tanımlar ve ona göre cezalandırırken, gerçek pezevenklerin yaptıkları sömürü yanlarına kâr kalmaktadır:

> Bazı polislerle pezevenkler bizleri kontrol altına alıp paramızdan haraç almak için işbirliği yaparlar... İngiltere'de ve başka ülkelerde, yasalar tarafından sesimizin kesilmesine bir son verilmedikçe, bazıları yüksek mevkilerdeki bir takım polislerin örgütlü bir biçimde pezevenklik yaptıkları gerçeği asla kanıtlanamayacak, ya da yalanlanamayacaktır.
>
> En büyük pezevenkler; yani fahişelerin sırtından doğrudan ya da dolaylı biçimde para kazananlar, yasaların koruması altında çalışırlar. Bunlar gece kulübü ve masaj salonu işletmecileri, şampanya endüstrisi, otel sahipleri, cezalar ve vergiler aracılığıyla devlettir... Bu işteki en büyük rol devletindir.[6]

Fahişeler erkeklerinden şiddet görseler bile, bunu 'pezevenklik' ismiyle özel bir durum olarak ele almaya karşı çıkmaktadırlar. *Women Working: Prostitution Now* (Çalışan Kadınlar: Günümüzde Fuhuş) isimli kitabın yazarı Eileen McLeod şöyle der: 'Fahişelerin dostlarından şiddet görmeleri ve buna gösterdikleri tepkiler, genelde kadınların aile içi şiddet deneyimlerini yansıtır.'[7] Görüştüğü fahişelerden biri olan Carol buna katılmaktadır:

> Kızın biri erkek arkadaşından dayak yediğinde, insanlar hemen bunu onun yeterince para kazanamamış olmasına bağlıyorlar. Başka nedenleri var. Erkek arkadaşım bir başka erkekle çıkacak olursam, beni öldürmekle tehdit etti. Yani, eğer dayak yersem nedeni benim sırtımdan para kazanmak istemesi değil, benim başka bir erkekle çıkmam olacak. Aslında bunu her erkek yapar.[8]

Fahişelere yönelik aile içi şiddeti diğer kadınlara yönelik olandan farklı (daha kötü) kabul etmek, yalnızca fahişe damgasını güçlendirmeye yarar. Böylelikle yapay bir erkekler sınıfı 'pezevenk' etiketiyle damgalanacaktır (anlaşılan damgalanma bulaşıcıdır). Carol'un rahatlıkla söylediği 'aslında bunu her erkek yapar,' sözleri kadınların erkeklerin şiddetinden çektikleri konusunda çok şeyler ifade etmekte ve bütün kadınlar gibi fahişelerin de bu şiddete karşı yasal korunma altına alınması gerektiğini göstermektedir. Onlara gereken, kendilerini tümüyle yalnız bırakacak ve erkeklerle güvence içinde, kendi koşullarıyla ilişki kurmalarını engelleyecek bir ambargo değildir. 'Pezevenk' konusu 19. yy'daki beyaz kölelik saplantısının bir çeşidi olup, dikkati fahişelerle ilgili yoksulluk, soyutlanma, günah keçisi yapılma, vb gibi asıl önemli konulardan saptıran bir unsurdur.

Aslında, yasalar şimdiki haliyle fahişelere yönelik şiddeti önlemekten çok, bunu desteklemektedirler. Seks işçilerine zorla kabul ettirilen damga ve sosyal soyutlanma bu kadınları tecavüzcülerle katillerin başlıca hedefleri haline getirmektedir. Amerikan fahişe hakları savunucusu Priscilla Alexander şöyle yazar: 'ABD de dahil, en sıkı (fahişe-karşıtı) hukuk sistemlerine sahip ülkeler... fahişelere (ve fahişe olarak algılanan kadınlara) yönelik şiddet sorunun en sık görüldüğü ülkelerdir.'[9] 1970'lerin ortalarından bu yana seks sektörünün üzerinde yoğunlaşan polis baskısıyla, Batıda bir fahişe öldürme salgını başlamıştır. Fahişe hakları savunucusu Margo St. James 1985'te şuna dikkat çekmiştir: 'oyalanma yasasını yürürlüğe koyan ve sokakların temizlenmesini emreden her Amerikan kentinde birkaç yıl içinde bir seri katil ortaya çıkmıştır... Seattle, Portland, Oregon, Los Angeles.'[10]

Yetmişlerin ortalarında Fransa'da bir dizi vahşi fahişe cinayeti bir protesto gösterisine yol açtı. 'Yorkshire'li Karındeşen' adıyla anılan Peter Sutcliffe de altı yıl boyunca Kuzey İngiltere'deki kadınlar üzerinde dehşet kasırgası

estirirken, 1981'de yakalanana dek on üç sokak kadınıyla diğerlerini öldürdü, yedisini yaraladı.

Hemen hemen tüm fahişelerin, özellikle de sokak kadınlarının anlatacak tecavüz olayları vardır; öldürülme korkusu da görünürde müşteri kılığındaki biri şiddete başvurur vurmaz, anında belirir. Londra'nın lüks Park Lane bölgesinde çalışan eski fahişelerden Chloe, bir arkadaşıyla birlikte müşteri görünümünde üç erkek tarafından alındıklarında, bütün sokak kadınlarının çekindiği bir deneyim yaşadılar. Kızlar bıçak zoruyla otoyola götürüldüler, ikinci kız Jody'ye orada, yolun kenarındaki çimenlerin üstünde tecavüz edildi; sonra her ikisi birden Londra'nın güneyindeki bir daireye götürülüp tecavüze ve fiziksel tâcize uğradılar.

Eskort ajansı için çalışırken Anita da kendisini lüks London Intercontinental otelinin bir odasına hapseden zengin bir müşterisi tarafından tekrar tekrar tecavüze uğrayıp işkence görmüş ve ancak adam içip içip sızdıktan sonra kaçabilmişti.

Bunun gibi deneyimlerden kurtulan fahişeler yasalara sığınamazlar; zira polisin onlara göstereceği tek tepki kayıtsızlıktır. Eski fahişe Yasmin saygıdeğer görünüşlü bir müşterinin tecavüzüne uğramıştır: 'Polise gitmedim çünkü... hiç şansım olmazdı ki... fahişe olduğumu söyleyemezdim, çünkü anında yargılanan ben olurdum... hepsi *benim hatam olurdu.*'[11]

Chloe de, o ve Jody'nin başından geçen toplu tecavüz olayını anlatırken, Yasmin'in yasalara duyduğu güvensizliğe hak verir: 'Yasalara başvurmadık... eğer polislere gitseydik, şöyle diyeceklerdi... "Sen de sağlam ayakkabı değilsin... ne beklyordun ki? Unut gitsin." Formalite gereği notlar alacak, sonra dosya bir rafa kaldırılıp bir daha gören ya da duyan olmayacaktı.'[12]

Bu kayıtsızlık, fahişeleri hedef alan cinayetlere de uzanmaktadır. 1980'lerin ortalarında Los Angeles'te Güney Yakası Katili üç yıl içinde en az on yedi kadını öldürdü: 'Kadınların üçü dışında hepsi siyahtı... Polis halka seri bir katilin işbaşında olduğunu haber vermeden önce on kadının öldürülmesini bekledi ve cinayetleri soruşturmak için bir ekip kurana dek ön dört kadın öldürüldü.'[13]

Los Angeles Emniyeti bu ilgisizliğini açıklamak için öldürülen kadınlarının hepsinin fahişe oluşuyla açıkladı. Anlaşılan, bu yüzden insan sayılmıyorlardı. Öte yandan, fahişe hakları savunucusu Margo St. James'in dikkat çektiği gibi; 'Katiller de müşteriler gibi, kimin fahişe olup kimin olmadığını anlayamazlar. Bu, onların varsayımıdır. Bu türden şiddet, sokakta herhangi bir bekâr kadının kuşku konusu olup açıklama yapması için durdurulabilmesiyle gelişir.'[14]

Peter Surcliffe sonunda itiraf etmeden önce polis tarafından en az yedi kez sorguya çekilmişti. Soruşturmayı yürüten polislerin elinde Sutcliffe'in en

azından bir tane kusursuz tanımı vardı ama bunu onlara veren, aptal olarak kestirip attıkları siyah bir fahişe olduğundan, dikkate değer görmemişlerdi.

Öte yandan, fahişelerin yasal korunma haklarına gösterilen kayıtsızlık polisin seks sektöründe çalışan kadınlara yönelik tavırlarının en kötü yanı da değildir. Son zamanlardaki fahişe cinayetleri dalgasının ortaya çıkardığı en iğrenç gerçek, hem polisin, hem de yargı birimlerinin saldırganların tarafını tutmasıdır. İngiliz Başsavcı Sir Michael Havers gibi sistemin temel direklerinin çıkıp Sutcliffe'in kurbanları konusunda 'bazıları fahişeydiler ama bu davanın belki de en hüzünlü tarafı şu ki; bazıları de değillerdi,' diyebilmesi, kadın avcılarının oyununu kolaylaştırıyordu. Devletin seks işçilerine uyguladığı baskıyla Sutcliffe'in fahişelere yönelik ölümcül nefretini belki de en iyi Karındeşen avı sırasında Batı Yorkshire Emniyet Müdürü olan Jim Hobson'ın sözleri açıklamaktadır. Hobson, katile yönelik 'yıldönümü çağrısında' şöyle demiştir: 'Fahişelerden nefret ettiğini açıkça belirtti. Çoğu insan nefret eder. Emniyet güçleri olarak biz, fahişeleri tutuklamayı sürdüreceğiz.'[15]

Bu son derece yersiz ve pervasız ifade, kendi kendini 'sokak temizleyicisi' olarak niteleyen Sutcliffe'in 'işi' ile polisin 'sokakları temizleme' işini özdeşleştirirken, bir yandan da Sutcliffe'i, polisin fahişelere yönelik davranışlarını haklı gösteren sözümona o uydurma inanca ('çoğu insana' kuşkusuz, Hobson ile emrindeki polis gücü dahildi) dahil ediyordu. Sutcliffe kendisi şöyle diyordu: 'Öldürdüğüm kadınlar ortalıkta durup sokakları kirleten birer pislik; piç fahişelerdi. Ben yalnızca birazcık temizlik yapıyordum.'[16] Bu sözleriyle Havers ile Hobson'ın imalı sözlerinin gerisinde yatan canice nefreti açıkça ifade ediyordu.

Hobson'ın mesajı bu örnekte fahişe damgasının nasıl iş gördüğünü anlatır biçimde devam etti: 'Ancak, Karındeşen artık masum kızları öldürmeye başladı. Bu, senin ruh sağlığını ve acilen tedavi görmen gerektiğini gösterir. Söyleyeceklerini söyledin. Bir tane daha masum kadın ölmeden teslim ol.'[17]

Burada yüksek rütbeli bir polis açık bir biçimde bazı kadınların, yani fahişelerin suçlu olduklarını ve ölmeyi hak ettiklerini söylemektedir. Hangi suçtan suçluydular? Hemen hemen bütün Batı ülkelerinde yasal sayılan fuhuş suçundan. Hobson'ın sözleri, hukukun uygar görünüşünün gerisinde, ruhunun, hâlâ fahişelerle bu sınıfa sokulabilecek bütün kadınların damgaları dolayısıyla suçlu olduklarını ve bu suçun cezasının da korkunç, barbarca bir ölüm olduğunu kabul ettiğini göstermektedir.

Eski Ahit'ten çıkma bu tavırların çağdaş toplumda yeri yoktur. Ancak, en ürpertici olanı da, Hobson'ın katilin sağlığına gösterdiği ilgi; içtenlikli anlayışıdır: 'acil tedavi görmen gerek.' Ya Sutcliffe'in kurbanlarına yönelik ilgi nerededir? Kısacık ömrünün büyük bölümünü yetimhanede geçiren ve daha iyi bir yaşam sürebilmek için para biriktiren on sekiz yaşındaki Helen Rytka ölmeyi hak etmiş miydi? Ya Peter Sutcliffe tarafından yetim bırakılan

23 çocuk– onlara yönelik şefkat neredediir?

Aslında, tahmin edileceği gibi, medya sirki Sutcliffe'i orijinal 'Karındeşen Jack'ın' kahraman bir torunu haline getirdi. Kısa zamanda, Sutcliffe hakkında en son kuşak 'Karındeşenologlar' tarafından kaleme alınan bir dizi kitap yayınlandı ve bir efsane doğdu. Öte yandan, bütün bu adamların Sutcliffe konusunda hiç söylemedikleri tek bir şey vardır: Onun kadınların en savunmasızlarına saldıran ödlek, fırsatçı bir sadist olduğu.

Belki de polisin fahişe katilleriyle girdiği dayanışmanın en belirgin örneği, New York'ta, Brookyn'de yaşanandır. 1983 Ağustos'unda 28 yaşında Port Riko'lu bir sokak kadını burada dövülerek öldürüldü.

> Polisin elinde bir şüpheli vardı. Bölgedeki... bir dizi fahişe onun tanımına uyan bir erkeğin saldırısına uğradıklarını bildirdiler... 'orta sınıftan, iş sahibi ve evliydi'... poliste yüklü bir sabıkası vardı... yerel polisin onun suçlu olduğundan emin olmasına karşın... suç yerinde fiziksel kanıt bulunamamasından ötürü hiçbir suçlama getirilmedi... Carmen'in katili hâlâ serbest dolaşıyor.[18]

New York Newsday dergisi bu cinayetle ilgili olarak Brooklyn Cinayet Masası Şefi Dale Campbell ile görüştü:

> Campbell'in polisin fahişe cinayetlerine yönelik tavrını anlatması, bunların yasa koruyucuların öncelikleri arasında geride kalmasını yadsıyan sözlerinden daha açıklayıcı oldu. Fahişelere yönelik cinsel kaynaklı cinayetlerin hem kendisi, hem de soruşturmayı üstlenen polisler için heyecan verici olduğunu söyledi. 'Sanırım bir fahişenin öldürülmesinde ilgi çeken bir taraf var,' dedi. 'Bazıları genç ve güzeller ve bazı polislerin onların yanında nasıl davrandıklarını gördüm... Farklı davranıyorlar. Belki de o tip davaları soruşturmak birazcık daha heyecan vericidir.'[19]

Burada, erkek egemenliğinin en aşırı biçimine tanık oluyoruz: Seri katilleri, polis şefleri ve onların görüşlerini paylaşan savcılar, halkın kayıtsızlığı– hepsi bir araya gelip fahişe damgasını güçlendirmekte, hatta erotikleştirmektedir. Güç sahibi erkekler de bu durumdan yararlanmakta gecikmezler. Karındeşen yakalanmadan önce yerel ahlak polisinden iki memur Yorkshire'li bir sokak kadınını tutukladılar, tecavüz ettiler ve eğer direnecek olursa onu öldürüp 'Sanki Yorkshire'li Karındeşen yapmış gibi' bir görüntü vermekle tehdit ettiler.[20] Bu tür tavırların yalnızca fahişeler için değil, bütün kadınlar için tehlike oluşturduğu vurgulanmalıdır. Artık kadınların tecavüz davalarında nasıl yargılandıklarını; giyim tarzlarının, davranış biçimlerinin ve geçmiş-

teki cinsel yaşamlarının delik deşik edilip onları fahişe damgasıyla lekelemek için nasıl kullanıldığını hepimiz biliyoruz. Sanki her kadın; özellikle de genç ve/veya bağımsız kadınlar beraberlerinde karanlık bir 'orta malı fahişe' etiketi taşıyormuş ve bu etiket şiddet yüklü bir suçun kurbanını caniye çeviriyormuş gibidir. Gerçekte ise polis, hukuk sistemi ve genelde erkekler kimin fahişe olup kimin olmadığının tanımını kendi amaçlarına göre yaptıklarından, hiçbir kadın bu suçlamalardan uzak değildir. Her kadın herhangi bir zamanda 'fahişe' olarak damgalanıp erkeklerin şiddetiyle karşı karşıya kalabilir. Margo St. James şöyle gözlemlemektedir:

> Şiddet konusunda, kanımca aile içinde bile şiddeti yasallaştıran damgalamak; fahişe damgasıdır. Koca karısını döverken, 'Seni sürtük!' 'Seni fahişe!' diye hakaret eder. Bu nedenle, bence bu resmî suçlamanın genelde kadınlara yönelik şiddeti beslediğine ve bunu kökünden kestirip atmamız gerektiğine inanıyorum.[21]

Kısmen baskıcı yasaların sonucunda, kısmen de ahlak anlayışındaki gevşeme ve yaşam standartlarındaki yükselme sayesinde, İkinci Dünya savaşından sonra Batıda seks sektörünün yepyeni biçimleri ortaya çıktı. Fahişelere en düşman ülke olması bir yana, Batının en gelişmiş ekonomisi olarak ABD de bu yeni çalışma ve örgütlenme biçimlerinin öncülüğünü yaptı. Daha önce gördüğümüz gibi, iki savaş arası yıllarda orada seks sektörünün yasaklanması, masaj salonları ve eskort ajansları gibi paravanların ortaya çıkmasına neden olmuştu. Batı dünyasının Amerikanlaşması ve 1945 sonrası esen baskı rüzgârlarından sonra, eski mesleği yürütmenin yepyeni yolları neredeyse evrensel hale geldi.

Genelev modasının geçmesiyle birlikte, özellikle atmışlı yılların ortalarından sonra masaj salonu ile saunalar bütün rakipleri geride bırakıp en gözde fuhuş mekânları haline geldiler. Klasik dönemde ve ortaçağdaki fuhuş yerlerinin bu en yeni uyarlamaları dekor ve atmosfer açısından eski genelevler kadar çeşitli; ucuz ve tatsız yerlerden lüks ve pahalı döşenmiş yerlere kadar değişiyorlardı. Reklamlarda abartılı iddialar yer alıyordu:

'Özel Duyarlılık Dersleri için Güzel Modeller'... 'diğerlerinin bıraktığı yerde başlayan inanılmaz Zevk Adası; en erotik düşlerinizin gerçek olduğu; en güzel, en şehvetli, en tahrik edici kızların yalnız sizin özel hizmetinizde olduğu yer.' Aslında, sundukları hizmetler daha gerçekçi bir düzeydeydi. Genelde çabuk bir masajın arkasından müşterinin istediği her neyse o geliyordu. Müşterinin 'en erotik düşlerini' ne ölçüde gerçekleştirebileceği koşullar tarafından sınırlandırılıyor; çoğu fuhuş işletmesinde olduğu gibi, kadın kontrolü elinde tutuyor ve kendi sınırlarını belirliyordu. Eski bir sauna görevlisi olan Yasmin şöyle açıklamaktadır:

> Odaya girdikleri andan itibaren her şey size bağlıdır. Ne kadar kalacaklarını belirleyecek olan sizin kumazlığınızdır. Ben onlara masajdan başlayarak arkasından her neyse, hepsi için en çok kırk dakika veririm. O zamana kadar hiçbir şey beceremememişlerse, paramı alır ve 'kusura bakma,' derim... Yapsalar da yapmasalar da, sizin insafınıza kalmışlardır... Normalde masajın başlamasından işin bitmesine yirmi dakika sürer.[22]

Fahişenin kendine olan güveni yaşamsal önem taşır. Daha en başından durumu kontrol altına alma yöntemleri Roberta Perkins ile Gary Bennett'in *Being a Prostitute* (Fahişe Olmak) isimli kitapta anlattıkları, Avusturalya'da bir salonda geçen öyküden pek güzel anlaşılmaktadır:

> Kadınların, müşteri ile ilgili bir durumu ne kadar kontrol altında tuttuklarından kuşku duyan herkes çalışanların yanında oturmalıdır... Erkekler, gözlerini dikmiş kendilerine bakan kadınların karşısında otururken huzursuzluk belirtileri gösterirler. Bir anlaşma yapmaya çalışırken çoğu gözüpeklik gösterisi yapmaya ve otorite havası vermeye çalışır. Kadınlar bu erkekleri sakin bir biçimde karşılayıp sonra havalarını indirmeye koyulurlar.

Salonların fuhuşun diğer biçimlerine oranla bir avantajı, gerekli çıplaklık ve fiziksel temasın polisin savları karşısında bir mazeret olarak kullanılmasıdır. Polis genelde en az direniş gördüğü çizgiyi izleme eğliminde olduğundan bu, soruşturmadan caydırıcı etki yaratabilir. Bunun sonucu olarak, masaj salonu çalışanları sokaktaki hemcinslerinin hemen her gün karşılaştıkları tacizden nispeten uzaktırlar. Ancak, polisin zaman zaman masaj salonlarını basması da görülmemiş şey değildir. İngiliz fahişe Yasmin şöyle anlatır:

> Her çıkıştan daldılar... Sanki bir silahlı soyguncu filanmışız gibi davrandılar. Her yeri kapattılar, kızların her birinin başına bir memur dikildi. Ortalıkta koşuşturuyor, yukarda ve banyoda kanıt arıyorlardı... Benim el çantam arandı ve kullanılmış prezervatif arayan, plastik eldivenler takmış kadın polislere de katlanmak zorunda kaldık.[23]

Polis kanıt arayışında hiçbir şeyi gözden kaçırmamaktadır ve İngiltere'de öyle olmak zorundadır da. Bu ülkede fuhuşun kendisinin yasal olması gerçeği, bir masaj salonunun aslında genelev olduğunu ve salon sahibinin işbirliğiyle seks ticareti yapıldığını kanıtlama sorumluluğunu onlara yüklemektedir. Patronlarını pezevenklikle suçlamak salonun kapatılması anlamına geleceğinden, orada çalışan kadınlar genelde polisle işbirliğine yanaş-

mamakta; bu durumda da, yukardaki örnekte olduğu gibi, yetkililerin, bütün bu çabaların bir zaman, emek ve vergi verenlerin parasının ziyanı olduğunu kabul etmekten başka yapacakları bir şey kalmamaktadır.

Fahişelerin açısından salon ve saunanın lehine bir diğer önemli faktör de bu yerlerin şiddete karşı sağladığı korumadır. Kapalı mekân, diğer kadınların, yöneticilerin ve bazen de korumaların varlığı olası saldırganlara karşı caydırıcı etki yaratmaktadır (ancak, bu tek tük manyakları engellemez). Dahası, fahişeler bu nispeten korunaklı ortamda genelde kendi talep ve kurallarına göre çalışıp geniş bir bağımsızlık da kazanabilmektedirler.

Amerikalı bir fahişe, 'Salonu aslında biz kızlar yönetiyor gibiyiz,' diye anlatmaktadır. 'Salon sahibi işi pek bilmiyordu. Sabahları biz daha işe gelmeden uğrayıp hasılatı alıyordu. Onu pek ender görüyorduk. Kararların çoğu kıdeme göre, salonu işleten kızlar tarafından alınıyordu.'[24]

İş kurmak için gerekli sermaye çoğu zaman erkeklerde bulunduğu için, salon sahipleri hemen hemen her zaman erkeklerden oluşuyordu. Aslında çoğu salon sahibi fuhuş sektörünün yanısıra, diğer sektörlerde de yatırımları bulunan sıradan işadamlarıydı. Amerikalı sosyolog Lewis Diana masaj salonuyla yasal girişimlerini finanse eden bir ikinci el otomobil satıcısı örneğini anlatır.[25]

Salonlarla saunaların son bir avantajı da, kamuoyu önünde göze batmamalarıdır. New York Times 1974'te şöyle bildiriyordu: 'Halk tarafından hoşgörüyle karşılanıyorlar. Seksin açıkça reklamını yapan, ama göze batmadan sunan masaj salonları, genelde sokağın köşesinde duran birkaç sokak kadınına oranla çok daha az tepki toplamaktadır.'[26]

Fahişelerin polisin tacizinden ve halkın tepkisinden kurtulmak için uyguladıkları bir başka yöntem de, otel ve motellerde çalışmaktır. Otel işi sokakta çalışmaktan daha güç olabilir; (özellikle de siyah kadınlar için) otelin güvenlik görevlilerinin gözünden kaçmak olanaksız gibidir. Zaman zaman çare, İngiliz fahişe Michelle'in anlattığı gibi, kendilerine sıcak bakan personele rüşvet vermek olabilir:

> Otelde çalışmak zor iştir. Görünümünüz ortama uyum sağlayacak biçimde olmalıdır. Doğru giyinmeniz gerekir. Müşterilerinizle nasıl sohbet edeceğinizi bilmeli ve otelinizi iyi tanımalı; giriş çıkışları ve nereleri kullanacağınızı bilmelisiniz. Örneğin kahvede oturup oradan asansöre binip yukarı çıkabilirsiniz. Ya da bara girip bir içki içebilirsiniz. Erkekler gelip sizinle konuşmaya başlayacak ve sizin onlara yaklaşmanıza gerek kalmayacaktır. Yalnızca otel dedektiflerine karşı uyanık olmalısınız...
>
> Garsonlar size her müşteri getirdiklerinde bir beşlik verebilirsiniz. Eğer onlarla işbirliği yaparsanız, tamamdır. Otellere girip on buçuğa

> kadar orada oturabilirsiniz. Daha sonra, ya orada kalan biriyle gitmelisiniz... ya da garsonla işbirliği içindeyseniz, size gelip 'şurada bir adam var,' diyebilirler. Otelden çıkarken mutlaka kapıcıya bahşiş vermelisiniz.[27]

ABD'de motellerin çoğalmasıyla birlikte otel işi azaldı. Fahişeler müşterileriyle birlikte kolaylıkla motellerde oda tutabiliyorlardı. Amerikalı fahişe 1930'ların barları tipindeki yerlerde de kolayca iş bulabilmektedir. Büyük otoyollarda bulunan kamyon konaklama yerleri dışardan normal lokanta gibi görünseler de, menüde seks olunca uzun mesafe sürücülerini ve gezici işadamları tarafından pek tutulurlar. Yol üstü dinlenme yerlerinde de benzer bir sistem uygulanır. Arka tarafta ve üst kattaki odalarda seks ticareti yapılır ve bunlar genelde en yakın kentten beş on mil uzakta olduklarından, genelde öğlenleri işadamlarıyla profesyonel yöneticilerden, akşamları da işçi sınıfından oluşan sürekli yerli müşterileri de vardır. Hem kamyon konaklama yerleri, hem de dinlenme yerleri rahat ortamlardır ve koşullar iddiasız; işler yavaştır.

Bu yerler de her zamanki gibi polise, politikacılara ve yetkililere hem nakit, hem de iş olarak haraç vererek kendilerini koruyan yerli girişimcilere aittir.

Kuşkusuz yasalardan kaçmanın en iyi yolu telekız olarak çalışmaktır. Telekızlar çağdaş seks sektörünün en seçkinleri ve en zengin müşterilere hizmet veren, en çok kazanan işçileridir. Bazı kadınlar kendi evlerinden çalışıp özel dergilere ilan verirler; diğerleri komisyon karşılığı müşteri bulan ajanslara yazılırlar. Genelde iş yalnızca birkaç telekızın işlerini ayarlayan bir kadını telefonla aramaktan ibarettir, ancak bazı ajansların, iki randevu arasında kızların birlikte dinlenebilecekleri bir yerleri de vardır. Yine de, tüm bu pırıltılı görünüme rağmen, telekızlar da ne erkeklerin şiddet gösterilerine, ne de yasalara karşı karşı yüzde yüz korunuyor değillerdir. Öte yandan, bütün çekinceleri ve tehlikeleri bir yana, 'ister bir eskort servisi aracılığıyla, ister kendi başlarına çalışsınlar, en bağımsız fahişeler; işte ve iş dışında kendi yaşamlarını en çok kontrol edebilenler, bu şekilde çalışanlardır.'[28]

Günümüzde seks ticaretinin yepyeni bir biçimi şirketlerin müşterilerine fahişe sağlamalarıdır. New York'lu bir işadamı şöyle açıklamaktadır: 'Bu, bir satın almacıyla samimi bir ilişki kurabilmenin bildiğim en hızlı yolu... Bana ufak bir avantaj da sağlıyor; şantaj demiyelim ama, satın almacının bilinçaltında bir baskı oluşturuyor. Bu benim elimde bir koz oluyor ve satın almacının eşinin önünde, istediğim zaman ima edebiliyorum.'[29] Aşkta-ve işte her şey mübahtır.

İçinde bulunduğumuz yüzyılda yaşanan tüm sosyal ve hukuksal değişimlere rağmen, seks sektörünün geleneksel biçimleri de artık tehlikede olmakla birlikte, hâlâ varlığını sürdürmektedir. Fransa'da Marthe Richard

Yasası bütün genelevleri kapatmayı başaramamış; her zaman olduğu gibi bugün de yetkililer, göze batmayan ve arkası sağlam bazı evlerin haraç verme koşuluyla çalışmalarına izin vermektedirler. Fahişelerin kendi anlattıklarına göre, Fransız genelevlerinde hâlâ işletmecilerin, müşterilerin ve yetkililerin işbirliği sonucu, çalışanlar üzerinde bir baskı rejimi oluşturulmakta ve genelev kadınlarının seçenekleri geçmiş yüzyıllara göre çok daha az olduğundan, bu her zamankinden büyük bir baskı olmaktadır. Eski bir genelev kadını Claude Jaget'ye şöyle demiştir: 'Genelevlerde özgür değilsiniz. Tek yapabileceğiniz buralara girmek, ya da kesinlikle terketmek... bunlardan birine girdiğiniz andan itibaren, tutsak gibisiniz. Madam'ın onayı olmadan hiçbir şey yapamazsınız.'[30]

Genelev salonunda kadınları sığır gibi teşhir etme uygulaması Fransız sektöründe hâlâ varlığını sürdürmektedir:

> (Bu) Fransa'daki bütün genelevlerin en kötü yanı. Kendinizi bir hayvan gibi hissediyorsunuz. Çok korkunç. Hiçbir zaman girmek istemedim. Üstelik, salonlara giden müşteriler oldukça 'saygın' tipler, aralarında polisler ve üst düzey insanlar da var... Bizleri sırayla içeri gönderirlerdi ve orada, müşterinin, ya da müşterilerin önünde dikilip dururduk... korkunçtu, sizi yukardan aşağı süzerlerdi. Size baktıklarını, ölçüp biçip değerlendirdiklerini hissettiğiniz o an... ve o adamlar, bizim en kötümüzün yarısı kadar etmeyecek o şişko domuzlar, şakalaşır, lâf atarlardı.
>
> 'Bunun göğüsleri çok güzel, bunun poposu çok şöyle, onun bacakları böyle, şuradaki pek usta olmalı, ağzına baksana!'... vb... Sizi her yöne döndürürlerdi, çünkü yalnızca önden bakmak yetmezdi onlara. Eskiden buna deli olurdu... kendimi gerçekten aşağılanmış hissederdim. Beni seçen, bana sahip olan erkek olurdu, ben de onun gelip sözcüğün tam anlamıyla satın aldığı bir eşya. Beni panayırda sığır inceler gibi incelemişti ve bu da çok iğrenç, çok tiksindirici... Bunu kendiniz yaşamadıysanız asla hayal bile edemezsiniz.[31]

Bu aşağılama geleneği genelevdeki fahişenin acizliğini vurgulamaktadır. Özellikle de yasadışılıkla ikiyüzlülüğün bir araya gelip fahişeleri insanlıktan uzak, aşağılık koşullarda tutarak onları hiçbir hakka ve özgürlüğe, ya da insan vakarına sahip olmayan birer eşyaya çevirmekte kullanıldığı çağdaş genelevlerde bu böyledir. Aynı eski genelev kadınının dediği gibi, Fransa'da 'bütün kızların genelevlere karşı olmasının'[32] nedeni de işte budur.

Bir dizi kapalı evin hiçbir zaman göze batmadığı ve devletin, sektörü düzen altına almak için tek girişiminin de başarısızlıkla sonuçlandığı, daha liberal geleneğe sahip İngiltere'de, genelev daha rahat bir biçim almaktadır.

Genelde kendileri de eski birer fahişe olan bazı kadınlar tanıdık fahişelere evlerinde oda kiralamakta; ya da genelev işletmeciliği ile çocuk bakıcılığını bir arada yürütmektedirler. Zaman zaman eski bir fahişe geniş kapsamlı ticari bir girişim olarak genelev işletmeciliğine soyunmaktadır. Yıllarca sektörde çalıştıktan sonra biriktirdiği para ile Londra'nın sakin bir semtindeki müstakil bir evde genelev açan 'yemek-fişli madam' Cynthia Payne bunlara örnektir. Cynthia'nın evi çok tutulmuş ve polisin baskınına uğrayana dek (aralarında travesti bir eski subayın da bulunduğu) çeşitli 'sapıklar' için ikinci bir ev haline gelmiştir. Her zaman olduğu gibi, (bazıları tanınmış kşiler olan) müşterilere dokunulmazken, Cynthia günah keçisi seçilmiş; ancak genelev işletmeciliğinden suçlu bulunup kısa bir süre hapis yattıktan sonra diğer madamların izinden gidip anılarını yazarak deneyimlerini paraya çevirmeyi bilmiştir. Bu anılar, *Personal Services* (Özel Hizmetler) adıyla filme de çekilmiştir.

İngiltere'de daha olumsuz koşullarda çalışan genelevler de yok değildir: Daireler 19. yy'daki apartman ve odaların yerini almış, Almanya'daki Eros Evleri'nin yasadışı benzerleri olarak çalışmaktadırlar. Soho'da virane bir apartmanda bulunan daireler, Speedway Inn gibi yol üstü otellerini tasarlayanlarla aynı kafada bir işletme tarafından, bir montaj bandı gibi düzenlenmişlerdi.

> Sekiz dakika, düzgün seks, her seferi on pound'du. Sonra hizmetçi kapıyı vurur ve adam biraz daha kalmak isterse fazladan para ödemesi gerekirdi. Artı, üstünüzü çıkartmanızı isterse beş pound; oral seks için de yine beş pound isteniyordu. Her şey için ekstra ücret alınıyordu... Her an kapıda bekleyen altı yedi kişi oluyor, kapı hiç durmuyor ve mesai on iki saat sürüyordu. Bacaklarımın arasındaki ağrıdan ölürdüm eskiden.[33]

ABD'de Nevada'daki yasal seks çiftliklerinin dışında yasadışı genelevler de bulunmakta ve oralardaki durum Fransız genelevlerine benzer görülmektedir. Eski bir genelev kadını olan 'M' feminist yazar Kate Millett'e şöyle anlatmıştır:

> Fuhuş konusundaki ilk deneyimimi bir genelevde geçirdim ve ne açıdan bakarsanız bakın, bir kafesten farkı yoktur... Gerçekten bitmek tükenmek bilmez bir dehşetti; ömrümün sonuna dek unutmayacağım... Orası akıl almaz bir yerdi. Polis müfettişleri her gün gelip haraç alırlardı. Evin madamıyla konuşur; paralarını alıp giderlerdi. Oraya ancak beyazlar geliyordu... Kızlarınsa pek azı dışında, hepsi siyahtı... Adamın biri geliyor, herkesi bir süzdükten sonra sizi seçerse odaya çıkıyordunuz. Kazandığınız parayı asla görmüyordunuz. Parayı madam alıyor ve siz çıkarken yarısını veriyordu. Üç gün sonra

oranın bana göre olmadığını anlayıp çıkmak istedim. Ama madamın hiç parası yoktu. Hepsini kumarda kaybetmişti.[34]

Happy Hooker (Mutlu Fahişe) isimli kitabında ABD'de işlettiği lüks evlerden sitayişle söz eden Xaviera Hollander, güçlü bağlantılarına ve polise ayda 1000 dolardan fazla haraç ödemesine rağmen, yasalarla mücadeleye girişmişti. Ahlak masası ortalama yılda bir kez evini basıyor, ama o hâlâ şöyle diyordu: 'En iyi müşterilerim hükümet ve iş dünyasının en üst düzeylerindendir ve polis tarafından ne kadar çok taciz edilirsem edileyim, ne kadar sık adres değiştirmem gerekirse gereksin, işimi sürdürmeme olanak tanırlar.'[35]

Yasal durumlar ne olursa olsun, Hollander'in nüşterileri olan zengin ve güçlü erkekler her zaman pahalı bir lüks ve mahremiyet içinde cinsel isteklerini karşılayabilecekleri bir tür genelev bulabilirler. Yeni bir hizmet biçimi olan 'anahtarlı kulüplerde' her müşteri geneleve girmek için kendi anahtarına sahip olmakta; burada Özel üyelik ile bu üst sınıftan adamlara, eski devirlerde beyefendilere tanınan türden bir polis koruması sunulmaktadır.'[36]

Öte yandan, her gelir düzeyine hizmet veren evlerin bulunduğu günler çoktan geçmiştir. Artık parası ve gücü olmayan erkekler masaj salonları ve benzeri yerlerde sunulan yeni fuhuş biçimleriyle yetinmek zorundadırlar. Ya da, mesleğin en eski temsilcilerinden olan sokak kadınlarına yönelebilirler.

Sokaklarda çalışmak Batıda 19. yy'da doruk noktasına ulaştıktan sonra inişe geçmiştir. Mesleğin hukuk karşısındaki bitmeyen mücadelesi çoğu fahişeyi seks sektörünün başka alanlarına yöneltti. Eileen McLeod 1982 tarihli araştırması *Women Working: Prostitution Now*'da (Çalışan Kadınlar: Günümüzde Fuhuş) İngiltere'nin ikinci büyük kenti olan Birmingham'da sokaktaki kadınlardan üç misli fazlasının kapalı yerlerde çalıştığını ve kentin sokaklarında çalışan kadınların toplamının yalnızca 200 olduğunu tahmin etmektedir. Bu, Viktorya döneminde sokakları dolduran kadınlara oranla çok düşük bir sayıdır. Winick ile Kinsie'nin 1970'lerdeki araştırmalarına göre, ABD'de de sokaklarda çalışanların sayısı azalmış; ancak 1970'lerde 1980'lerde yaşanan ekonomik durgunluklar kuşkusuz alt-sınıf fahişeliği SAH. ve özellikle en kıt kaynaklara sahip kadınların yöneldiği sokak fuhuşunu arttırmıştır. Fransa'da Richard yasası sokaklarda çalıştırmayı kanunlara karşı gelmek açısından daha tehlikeli bir hale getirmiştir, ancak diğer ülkelerde olduğu gibi, bu ticaret devam etmektedir. Paris'teki Rue St. Denis çoğu fahişenin, özellikle de daha iyi bir yaşam sürmek, ya da en azından Batıda yaşamak umuduyla Fransızca konuşan üçüncü dünya ülkelerinden gelen kadınların mekânı olmuştur. Bois de Boulogne da her gece her milletten travesti ve dönme fahişelerle kaynamaktadır. Çoğu Batı ülkesinde polisle fahişeler arasında bir ateşkes bulunmakta; ancak, sokak kadını hem ya-

saların, hem de halkın öfkesinin bir numaralı hedefi olmayı sürdürmektedir.

Otomobillerin artmasıyla sokaklarda büyük bir değişiklik meydana gelmiştir. Bazı sokak kadınları hâlâ müşterilerini kısa süreli otellere ya da kendi dairelerine götürmekte, ancak günümüzde çoğu fahişe müşterinin otomobilinde iş yapmayı yeğlemektedir:

> Biraz dolanırsınız ve bir araba yanaşır. Durursa bilirsiniz ki, yanınızdan bir kez geçmişse ciddidir... Fiyatınızı söyler ve prezervatif takması gerektiğini bildirirsiniz. Eğer kabul ederse, bir yere gidersiniz... onları götürecek bir yeriniz yoksa, ya da çok uzakta oturuyorsanız, rahatsız edilmeyeceğinize inandığınız bir yer bulup idare edersiniz. Bu iş genelde ya otomobilde, ya da eski evlerin arkasındaki ıssız arsalarda olur. Onlarla fazla uzağa gitmekten hiç hoşlanmam, çünkü neler olacağını asla bilemezsiniz.[37]

Kathy'nin sözleri müşterinin otomobilini kullanmanın sakıncalarından birini vurgulamaktadır. Bu durum, alışverişin kadının kendi evinde ya da bir otel odasında gerçekleşmesine oranla, müşteriye çok daha büyük bir güç vermektedir. Genelde belli bir bölgede çalışan kadınlar birbirlerine göz kulak olur, sürekli müşterilerle ilgili deneyimlerini ve uyarılarını paylaşırlar: 'O vakit ziyanıdır,' 'O sorun çıkarmaz,'gibi. Chloe şöyle açıklamaktadır:

> Bir yıl (sokaklarda) çalıştım. Hepimiz bir aradaydık. Ayakta kaldık. Rahat geçindik. Orada bu işi isteyen erkekler her zaman vardır... Biz kızlar birbirimize sarılır ve birbirimize saygı duyarız... Aramızda çokça sevgi ve yakınlık vardır... Çok hoş bazı insanlarla tanıştım, bu oyunda kızlar arasında bazı iyi dostlar edindim... İyi ve kötü günde birbirimize arka çıktık. Bir şeye ihtiyacınız olduğundan içlerinden birinin yanınızda olacağına garanti verebiliyordunuz. Çok güzel bir şey bu.[38]

Seks ticaretinin tabu sayılan pek çok yönü gücünü hâlâ korumaktadır. Bunlardan belki de en dikkate değer olanı erkeklerin fahişeliğidir. Çoğu büyük kentin sokaklarında müşteri arayan erkek fahişelere rastlanmakta ve eşcinsel yayınların ilan sayfalarında, yalnız erkeklerin çalıştığı masaj salonu ilanlarının yanısıra adları görülmektedir. New York'ta çoğu yirmi yaş civarında olan erkek fahişeler sokaklarda ve eşcinsel barlarında çalışmakta, şık yerlerde toplanıp kadın meslektaşlarından biraz fazla ücret istemektedirler. Bunlar, müşteri pozundaki polislere pek kolay hedef olurlar. Fransa'da erkek fahişeler müşterileriyle bağlantı kurmak için (telefon ağıyla bağlantılı) bilgisayarlı Minitel bilgi sisteminden yararlanırlar. Bunların müş-

terileri çoğunlukla yöneticilerden ve orta sınıftan meslek sahibi erkeklerden; yani kadın fahişeleri kullanan aynı gruptan oluşmaktadır. Fahişeler adına kampanyalar yürüten Marie Arrington şöyle açıklar:

> Delikanlıların bu işe girme nedenleri de (kızlarla) aynıdır: çoğu evlerinden kaçmıştır ve paraya ihtiyaçları vardır. Bazen aile, oğullarının eşcinselliğini kabullenemeyip kapının önüne koymaktadır... Sokaklarda bu işi yapıp da kız arkadaşı da olan pek çok delikanlı vardır; bunların hepsi de... eşcinsel değildir. Öte yandan, ancak belli bir yaşa kadar iş yapabilirler; o yaşa gelip de şirinliklerini yitirince, ya da çevrede gezinen erkekler için yeterince taze olmadıkları zaman, kadın gibi giyinmeye başlarlar. Erkeklerin eşcinsel oldukları ve kendilerini eşcinsellere pazarladıkları inancı vardır. Bu, doğru değildir. Kızları satın alanlar da, oğlanları satın alanlar da aynı erkeklerdir.[39]

Erkek fuhuş sektörünün tarihin derinliklerinden beri varlığını sürdüren bir kısmı da travesti ticaretidir. Ancak, bu günümüzde yepyeni bir görünüm kazanmış; cerrahi ve hormonal tekniklerin de yardımıyla erkekleri fiziksel olarak kadına döndürmek (ve daha ender olarak tersi) olası kılınmıştır. Bir araştırmaya göre 40 erkek dönmelerin (transseksüel) yarıya yakınının, hatırı sayılır miktardaki tıbbi giderlerini karşılayabilmek için yaşamlarının bir döneminde fuhuş yapmış oldukları tahmin edilmektedir. Bu dönme fahişeleri kadın meslektaşlarından ayırmanın tek yolu genelde, bunların daha gösterişli giyinip müşteri aramalarıdır. Bernard Cohen New York'lu dönmelerin hem giyim, hem de davranış biçimi olarak daha abartılı; olası müşterilere karşı da kadınlara oranla çok daha atak olduklarını anlatır. Bazı dönmeler sokakta hormonla geliştirilmiş göğüslerini açarak yürümekte, başkaları araba camlarından içeri uzanıp sürücülerin cinsel organlarını ellemektedirler.

Görünüşe göre seks ticareti pazarının büyümeye açık en son alanı, kadın müşterilere erkek fahişe sağlanması olmaktadır. Öte yandan, bu ticaretin normal sektörün boyutlarına erişmesi için önünde daha çok yol vardır. Fahişelerin Kanada'lı eylemcilerinden Valerie Scott ile Peggy Miller şöyle demektedirler:

> Kadınlar daha büyük parasal güce eriştikçe, gittikçe daha çok sayıda kadın, eskort servislerini aramaktadır. Halen rehberde kadınlar için ilan veren bir-iki eskort ajansı vardır. Sorun para; paralarının olmamasıdır. Bu bir yana, (kadınlar) henüz kendi kendilerine bu gereksinme için izin vermeyi öğrenmemişlerdir. Kendi şehvani amaçları için birini çağırmanın yanlış olmadığını nasıl söyleyeceklerini bilmezler.[41]

Önümüzdeki birkaç yılda sektörün bu bölümünün nasıl gelişeceğini gözlemlemek ilginç olacaktır.

Seks sektörünün çok eskilere dayanan, ancak yalnızca son yirmi yıldır göze çarpan bir başka yönü de ergenlik çağındaki çocukların fuhuşudur. Özellikle ABD'de büyük kentlerin şiddetli yoksulluğun hüküm sürdüğü mahallelerinde istismarcı ve/veya çözülmekte olan ailelerinden kaçmış çok sayıda çocuk vardır. Yalnızca New York'a her yıl 50.000 kızın geldiği varsayılmakta ve bunların sokaklardan başka gidecek hiçbir yerleri bulunmamaktadır. Yaşamlarını sürdürebilmeleri için ellerinde olan seçenekler geçtiğimiz yüzyıldakilerden pek farklı değildir: Hırsızlık, dilencilik veya fuhuş. Bir de çağımızda sunulan ek bir fırsat olarak, uyuşturucu satıcılığı.

Tipik senaryoya göre, genç kaçak yalnız başına yabancı bir kente gelir ve otobüs terminalinde bir pezevenk tarafından bulunur. Pezevenk kısa bir süre onu barındırır ve sonra, zorla ya da kandırarak, onu fahişeliğe iter. Bu olmasa da, şunlar gerçektir: '(bazı) genç kızlar kendilerini piyasaya sokacak pezevenkler bulmak için özellikle büyük kentlere gitmektedirler. Bu genç kadınlar çoğunlukla beğenmedikleri pezevenkleri ya bir başka pezevenk için, ya da bağımsız çalışmak için terk eder; veya bazen de ailelerine geri dönerler.'[42]

Çoğu genç fahişe de pezevenklerden bağımsız çalışır, gruplar kurar, paralarını paylaşır ve ancak paralar azalınca fuhuşa yönelirler. Kesin olan bir şey vardır ki; bu çocuklar hiç müşteri sıkıntısı çekmemektedirler. Chicago'lu genç bir fahişe şöyle anlatmaktadır: 'On iki yaşımdan beri bu işin içindeyim. Küçük kızlara düşkün çok erkek var. Tanıdığım bebek profesyonellerin çoğu 13, 14, ya da 15 yaşındalar. Bazılarının o kadar yoğun işi vardır ki, sık sık seyahat eder, özellikle de tatil kentlerine giderler.'[43]

Bazı genç fahişeler konferanslarda, pahalı otellerde ve tatil köylerinde çalışarak çok para kazansalar da, yeniyetme fahişelerin büyük çoğunluğunun durumu daha acıklıdır. Fuhuş yalnızca sokağın bütün tehlikeleri karşısında, günden güne hayatta kalmanın bir yoludur. Eski kaçakların çoğu başka iş fırsatlarının yokluğunda, bu işi yaparak büyürler. On iki yaşından beri bu hayatın içinde olan 23 yaşındaki bir fahişe şöyle anlatmaktadır: 'Hiçbir zaman bir iş bulmaya çalışmadım, çünkü eğer siyahsanız, hela temizlemekten daha iyi bir iş bulamazsınız. Bense popomu kımıldatarak daha fazlasını kazanabiliyorum.'[44]

Çocuk fuhuşu, 18. ve 19. yy'ların kargaşa içindeki gecekondu mahalleleri gibi, kitlesel yoksulluğun ve sosyal belirsizliğin bulunduğu her yerde görülse de, günümüzün kaynak yoksunu gettolarında sorunun boyutları çok büyümüştür. Fahişelerin Kanadalı eylemcisi Marie Arrington'un anlattığına göre, otuz yıl önce evinden kaçmış genç bir kızken sokak kadınları ona yardımcı olmuş ve seks satmak zorunda kalmaktan kurtarmışlardır. Öte yan-

dan günümüzde evden kaçan gençlerin sayısı, yetişkin sokak kadınlarının yardıma yetişemeyecekleri kadar fazladır. Aslında sorun seks sektöründen çok, kaçak çocuklara destek olacak hemen hemen hiçbir kurumun bulunmamasına dayanmaktadır. Arrington'un dikkat çektiği gibi, kısa dönemde 'Hayatta kalabilmek için paraya, kendilerini dinleyecek birine ve sığınacak güvenli bir yere ihtiyaçları vardır.'[45]

Ne yazık ki, bu olanaklardan hiçbiri bulunmamaktadır. Genelde çaresiz, istismar edilmiş ev kaçağı çocuklar, yasalar karşısında suçlu muamelesi görmekte; ABD'de hem polis, hem de gönüllü sığınaklar ellerine gelen bir çocukla ilgili olarak ailelere haber vermeye zorunludurlar. Bu da, istismardan kaçan çocuklar için onların sığınaklara gelmelerini ya da yardım istemelerini güvensiz kılmaktadır. İngiltere'de evden kaçmış küçük yaşta bir çocuğu almak yasak olduğundan, onlara sığınak sağlanması yasalarla engellenmiş olmaktadır.

Uzun dönemde ergenlik çağındaki çocukların fuhuşu sorunu, çocukların kaçmasına neden olan etkenlere dayanmaktadır. Bu, çocuk istismarıyla, aileleri parçalayıp gençlerin yaşamlarını ve geleceklerini karartan yoksullukla; bir yandan da genel olarak toplumun, özellikle de devletin çocuklara yönelik kayıtsızlığıyla ilgili bir sorundur. Marie Arrington son derece isabetli ve dokunaklı bir terimle, bunları 'harcanabilir' çocuklar olarak nitelemektedir. Çoğu zaman çocuk fuhuşu konusu seks sektöründe çalışan yetişkin kadınlara karşı yeni bir silah olarak kullanılmaktadır. Genelde çocukların kendileri de damgalanmakta; çileli yaşamları sansasyon şeklinde sunulmakta ve dikkatler onları sokaklara düşüren koşullardan çok, yaptıkları fuhuşa yönelmektedir.

Hükümet Viktorya dönemi değerlerine sadık kalarak genç insanları aç bırakıp ailelerine dönmeye zorlamakta, orada tecavüz ya da şiddet olup olmamasına aldırmamaktadır. Eğer kendi paramız olsa ve polis tarafından alınıp eve geri gönderilmemek için kimliklerimizi gizleyebileceğimiz güvenli sığınaklar kurulsa, şiddetten kaçmak için bu işe girmemize gerek kalmaz.

Ancak ya evden kaçmayan ve hâlâ babalarından ya da yetişkinlerden dayak yiyip tecavüze uğrayan bütün o çocuklara ne demeli? Onların da desteğe ihtiyaçları yok mu?'[46]

Orta sınıftan çok sayıda erkek hâlâ seks sektörünü kullansa da, son araştırmalara göre, önceki yüzyıllarda işçi sınıfından gelen müşterilerin sayısı azalmıştır. Çağdaş fahişeler işçi sınıfından müşterilerin artık azınlıkta kaldıklarını ve gelenlerin %70'den fazlasının orta sınıftan, orta yaşta, beyaz, evli meslek sahipleri olduğunu bildirmektedirler. Bu, sektörün her bölümü için geçerlidir: Eski bir İngiliz fahişesi olan Chloe şöyle vurgulamak-

tadır: 'Sokaklardaki kızları besleyen orta sınıftan erkeklerdir; çünkü fahişelere gidenlerin büyük çoğunluğunu bunlar oluşturur.'[47] Lewis Diana Amerika'daki masaj salonlarında özellikle orta sınıftan erkeklere rastlamış; (lüks bir salonda) 'tanınmış bir avukat, bir eyalet yöneticisi, iki yargıç ve bir eyalet üniversitesi rektörüne'[48] rastlamıştır.

Müşteri tabanındaki bu daralma kısmen içinde bulunduğumuz yüzyılda, özellikle de son savaştan bu yana yaşam standartlarında görülen yükselişe bağlıdır. Bu yükseliş, fuhuşa yönelen kadınların sayısını da önemli ölçüde azaltmıştır. Batıdaki kentlerin sokaklarının fahişelerle dolu olduğu ve birkaç şilinle bir kadeh şarap karşılığı hizmetlerinden yararlanılabildiği günler artık geride kalmıştır. Daha az fahişe fiyatların yükselmesi demektir ve artık çoğu işçi erkek, fahişelere eski zamanlarda olduğu kadar sık gidememektedirler. Ahlak anlayışındaki değişimler de sınıflara göre iş yoğunluğunu etkilemiştir. İlk bakışta 20. yy'da görülen ahlaksal yumuşamanın seks sektörünün evlilik dışı cinsel ilişkiler üzerindeki tekelini kırarak fahişelere giden erkeklerin sayısının azalmasına yol açtığı düşünülebilir. Öte yandan, gerçek daha karmaşıktır.

19. yy'da işçi sınıfı, burjuvazinin ahlak standartlarından etkilenmiyordu; paralı ya da parasız evlilik dışı seks normal kabul ediliyor ve her zaman, eğlenceli bir kızla bir gece geçirmek için para verecek çok sayıda erkek bulunuyordu. Öte yandan, sosyal temizlik furyasından sonra gelişmiş ülkelerdeki işçi sınıfları, burjuvazinin tek eşli evlilik modelini ve fahişelere yönelik hoşgörüsüzlüğünü benimsemeye başladılar. Hoşgörüsüzlük fuhuş sektörünün yasal olarak bastırılmasına yol açarak, fahişeleri genç, bekâr erkekler açısından daha az göze görünen bir seçenek haline getirdi ve sektörü daha el altından çalışmaya zorlayarak, fiyatları yükseltti.

Son olarak da, atmışlı yıllarda cinsellikle ilgili kuralların gevşetilmesi evlilik öncesi seksi bir kez daha kabul görür hale getirirken, fuhuş ve fahişenin üstündeki damgalar kalkmadı. Bu da yine, özellikle işçi sınıfından genç erkeklerle olan ticareti baltaladı. Bu değişimlerden pek etkilenmeyen orta sınıftan müşteriler, yani orta yaşlı, evli erkeklerde ise her zamanki gibi, fahişelere gitmek için gerekli para, zaman ve ikiyüzlülük vardı.

Orta sınıfın bir özelliği de, güya efendilik olmasına rağmen, fahişeler genelde bu hali vakti yerinde müşterileri sevmezler: 'Şunu farkettim ki, bizi en az hırpalayan ve adam gibi davrananlar işçiler oluyor... Öte yandan, en büyük piçler tepedekilerden çıkıyor. İnsana pislikmiş gibi davrananlar da onlar oluyor.'[49]

Son yıllarda müşterilerin istekleri de değişti ve savaşın ertesinde sosyal kökenlerde yaşanan değişim sonucu, 'uzmanlık' alanlarında patlama görüldü. Bir zamanlar taleplerde geleneksel ilişki ağır basıyor; belki de %10 oral seks ya da başka bir değişiklik istiyordu. Bugün ise düzgün seks isteyenler

azınlıkta kalmaktadır. Bu, kısmen 'cinsel devrimin' oral seks ve mastürbasyon gibi işleri kabul edilebilir hale getirmesinden bu yana cinselliğin özgür bırakılmasına bağlıdır. Ancak bu, aynı zamanda müşterilerin azalmasına ve oldum olası olağandışı uygulamalara yönelen zengin tiplerin, artık azalan müşteri kitlesinde daha ağırlıklı hale gelmesine de dayanmaktadır. Fahişelerin yaşadıkları deneyimler, mazoşistlerle çeşitli başka 'sapıkların' üst gelir gruplarında yoğunlaştığını doğrulamaktadır: 'Bütün o çılgınlıkları isteyenler asla işçi sınıfından çıkmaz,' demektedir Chloe. 'Plastik yağmurlukları, derileri, kırbaçları, tabutlarda yatmaları isteyenler her zaman züppe tiplerdir.'[50]

Bir Fransız fahişe mazoşist müşterilerini Claude Jaget'ye şöyle anlatmıştır:

Onlara vurmamızı, göğüslerinde sigara söndürmemizi, penislerine iğne batırmamızı, dillerinin ucuna bağlanan bir ipi çekerek odanın içinde sürüklememizi, ağızlarına etmemizi, onları aşağılamamızı isterler. Hep 'Evet, hanımım, peki hanımım,' derler. Bunlar genelde sürekli müşterilerdir ve belirli alışkanlıkları vardır

Bazı adamları zincirlerle çok sıkı bağlamanız gerekir; bazılarıysa pek uzun süre zincirli kalırlar. Bir arkadaşım aynı anda birkaç erkekler birden ilgilenmek için birkaç oda tutmuştu. Bir keresinde bağladığı bir adamı unuttu. Akşam eve döndüğünde adam morarmıştı ama gerçekten pek mutluydu... İyi para verirler... [51]

Özel hizmetler vermek açıkça beceri ister. Dikkatli ve kararlı olmanın yanısıra, hayalgücüne dayalı bir de uzmanlık gerekir. Her zaman pek tutulan bir mizansende müşteri öfkeli (ve gittikçe despot) bir öğretmen, hemşire, 'analık' ya da dadı tarafından cezalandırılır. Fransa'da çalışan bir Alman fahişe, müşterilerine Almanca hakaret ederek aldığı parayı iki misline çıkartabildiğini keşfetti. Doğal olarak, bu onun işini pek kolaylaştırdı: Yalnızca ana dilinde küfretmekle kalmıyor, müşterileri ne dediğini anlamadıklarından, hayal gücünü çalıştırmaya gerek görmeyip alışveriş listeleri, yemek tarifleri gibi aklına gelen her şeyi sıralıyordu...

San Francisco'nun Kölelik ve Disiplin Kraliçesi Lilith Lash bu işe ilk kez on dokuz yaşında girmiştir:

> Beş parasız kalmıştım... kız arkadaşım... beni bir adamla tanıştırdı. Adam kendisini kravatlarıyla bağlamam ve odanın öteki ucundan tanesi on dolara hayalarına portakal fırlatmam için bana para verdi. Adamın şansına, lisede çok kötü bir atıcıydım, yoksa herhalde birikmiş tüm parasını alırdım elinden.

Kraliçe Lash daha sonra bu gibilere zalimce davranmayı bir meslek haline getirdi ve gittikçe daha gelişmiş –ve bilimsel– bir teknik edindi:

> Dayaklar özel ve ileri bir masaj seansı gibidir. Nefis bir şekilde, sanki amaç erotik tahrik değil de cezaymış gibi, sert bir dayağa kadar şiddetlenirler. Hafif ve hızlı darbelerle başlamak, kanı o bölgeye hücum ettirip daha sonraki zedelenmeleri azaltacaktır. Acı zevke baskın geldiğinde kürkler ve tüyler kullanılarak tahrik edilir ve sonunda, genelde anında orgazma yol açan bir doruğa ulaşılır...
>
> Deneyimli bir elin acı ile zevki birleştirebilmesinin nedeni, her iki duygunun da beynin aynı bölgesinden kaynaklanmasıdır. İnsan heyecanlanınca... endorfin salgılanır. Bu, bedenin sağladığı doğal bir uyuşturucudur. işin püf noktası gereksiz hasar vermeden, endorfinleri salgılatacak kadar acı ve/veya korku çektirebilmektir.[52]

Sürekli mazoşist müşterilerden başka, erkekler zaman zaman en garip ve açıkçası hiçbir sınıfa sokulamayan fantazilerini gerçekleştirmek için de fahişelere giderler: Kölelik ve Disiplin uzmanı Avusturalyalı Bayan Kelly 'Adamın biri,' diye anlatmaktadır, 'eskiden haftada bir gelirdi. Onu soyup şöminenin üstünde, ağırlığını çekmesi için özel olarak yaptırdığımız bir rafa oturturduk. Orada saatlerce otururdu. Biblo gibi haliyle pek çok erkeğin tadını kaçırırdı ama çok iyi para verirdi.'[53]

İngiliz fahişe Chloe'nin müşterilerinden biri onunla çiçekler hakkında konuşmak isterdi; bir diğeri ona kendi annesinin cenazesinin videosunu göstererek rahatlardı. Erkek fahişe 'Payetli' Sid onu çırılçıplak dizgine koşarak malikânesinin topraklarında dört nala koşturmak isteyen zengin bir adamın öyküsünü anlatır. Sid reddetmişti: 'Soğuktan ölürdüm yoksa!'

Bu düşler ne kadar garip olsa da, çoğu fahişe müşterilerinin alışılmadık taleplerinin gerisindeki nedenler konusunda keskin görüşlere sahiptir. İngiliz fahişe Rosa şöyle anlatır:

> Bana gelen erkeklerin %90'ı her zaman başka adamları yönetmektedirler ve bu sorumluluk yükünü üstlerinden atıp rolleri tersine çevirmek, kendilerini ellerime teslim etmek için bana gelirler. En çok aradıkları, tümüyle bir başkasının ellerinde ve çaresiz olma hissidir.[54]

Bu da bizi, bu uzmanlık dallarına düşkün erkekler konusuna getiriyor. Bayan Kelly'e göre: 'En olağandışı istekler, işadamları, şirket yöneticileri, ve benzeri yüksek sınıftan erkeklerden gelmektedir.[55] Fransız 'C', bu görüşe katılır: 'Mazoşist müşteriler özel bir ırktır. Genelde "kültürlü", parası olan

ve inanılmaz bazı kötü alışkanlıkları bulunan erkeklerdir bunlar... Entellektüel, şık giyimli bir tip görürseniz bilin ki, yüzde doksan mazoşisttir.'[56]

Genelde bu erkeklerin en uçuk düşlerini sahneleyecek fahişeleri tutmak için bolca paraları vardır. Bu bir yana, bir de kimlik politikası sözkonusudur. İşçi sınıfından bir erkeğin özel yaşamında erkekliği pek az güç kaynağından biridir. Geleneksel cinsellik yolundan sapmak, güçsüzlük oyunları oynamak çok riskli olur; elindeki azıcık gücü de yitirmekten korkar. Öte yandan, orta sınıftan erkeklerin sosyal gücü güvencededir ve bu da, onların özel yaşamlarını düzgün erkekliğin gerektirdiği sınırlamalardan kurtarıp daha zengin bir hayal leminin keyfini sürmelerine olanak tanır.

Genelde, bu adamların aradığı akıl almaz bir dizi sado-mazoşist hizmetleri sunan çoğu fahişe onları hiç yargılamazlar. Eleştiri konusu olan, bu erkeklerin ikiyüzlülüğüdür. Fahişelere giden orta sınıftan müşterilerinin, aynı zamanda halk içinde kendilerine en çok yüklenen kişiler olduğuna dikkat çeken Chloe, kendisi de biraz düş kurmaktadır:

> Günün en çok izlenen saatinde televizyona çıkıp kolumda bir yalan makinesi, dosdoğru kameraya bakmayı isterdim: 'Merhaba, ben Chloe,' derdim. 'Sen, oradaki, kimi kastettiğimi anlıyorsun, değil mi? Sen, yüzüne işemesi için arkadaşıma para veren avukatsın. Ve kimden söz ettiğimi de biliyorsun– kim olduğunu biliyorsun... Bu kentin en tanınmış avukatı.'-Ve adam, ayakkabılarının içinde titrerdi!'[57]

BÖLÜM 16

Damgalanmaktan Kurtulmak: Günümüz Fahişeleri ve Bir Hareketin Doğuşu

Bedenimi satmaya, ya da daha doğrusu, kiralamaya karar verdiğim andan itibaren, bunun hiç kimseyi değil, yalnızca beni ilgilendirdiğini düşündüm. Hiç kimsenin çıkıp benden hesap sormaya hakkı yok. İster içlerinden en burnu büyük olanı gelip bana bir sürtük olduğumu söylesin, isterse de insanlar çıkıp bana sevgi yoksunu olduğumu anlatsınlar, ya da gelip bu işten kurtulmam gerektiğini söylesinler; hiçbir eleştiriye aldırmıyorum... Bizleri aşağılamaya, gelip bu işi yapmamamız gerektiğini söylemeye ne hakları var? Bedenim bana aittir ve onu istediğim gibi kullanırım. Başka bir şey yapmayı isteyebilirdim, başka bir yaşamı düşlüyor olabilirim; ama bu arada ben de herkes kadar saygıdeğer bir kadınım, yetişkinim ve benim adıma karar vermeye kalkan insanlara dayanamıyorum.

'D', bir Fransız fahişe.[1]

Çağdaş fahişenin önceki yüzyıllarda yaşamış hemcinsleriyle pek çok ortak noktası bulunmaktadır. Günümüzde de fahişeler büyük olasılıkla işçi sınıfından, bir beceriye sahip olmayan ve nispeten eğitimsiz kadınlardır ve para için bu işe girmişlerdir. Toplumbilim konusundaki çağdaş araştırmalar, fuhuşun her sektöründeki fahişelerin büyük çoğunluğunun işçi sınıfından geldiklerini göstermektedir. Daha pahalı çevrelerde bile onlar çoğunluktadır. Lewis Diana'ya göre, masaj salonu çalışanlarının yalnızca dörtte biri ve telekızların da üçte biri orta sınıf kökenlidir ancak, orta sınıftan kızların işçi sınıfından olanlara oranla telekız olmasının daha kolay olduğunu da unutmamak gerekir.

Batı toplumlarında fuhuş konusunda yepyeni bir veri de ırktır. 20. yy, ABD'deki siyahların, güneyden ülkenin her tarafına göç etmelerine tanık olmuş; bunlara özellikle Orta ve Güney Amerika'dan gelen Latin kökenliler katılmıştır. Avrupa'da da eski sömürgelerden büyük kentlere büyük bir göç dalgası yaşanmıştır. Bu insanlar batı yaşamının bütün alanlarında olduğu gibi, fuhuş alanında da iki misli ezilmektedirler. Batı toplumu, göçmenleri (yani, beyaz olmayanları) ekonominin en düşük ücretli sektörlerine ittiğinden, ırksal ezilmişliğe bir de sınıfsal ezilmişlik eklenmektedir. Fahişe nüfusu içinde beyaz olmayan kadınlar sokaklarda ve masaj salonlarında yoğunlaşmıştır. Pazarın üst ucuna doğru gittikçe renkli ırklar daha az görülmekte, ancak her tarafta işçi sınıfından beyaz kadınlar yine de çoğunluğu oluşturmaktadırlar.

Bu nedenle siyah kadınlar sokaklarda pek az görüldüklerinden fahişe olarak özellikle göze çarpmakta, ve bunun sonucu hem kadın, hem renkli, hem işçi ve hem de fahişelerin en alt sınıfı olan sokak kadınları olarak birkaç damgayla birden damgalanmaktadırlar. Öte yandan, fazlasıyla göze çarpmaları sonucunda, fahişeler arasında siyah kadınların fazlalıkta olduğu izlenimini edinmek yanlıştır. Örneğin ADB'de siyahların toplam nüfusun %11'ini oluşturmalarına karşın, fahişelerin %94'ü beyazdır.[2]

Kadınları fuhuş sektörüne iten güçler her zamankiyle aynı olup; para ile çalışma koşulları başlıca kaygılardır. Fahişelerin, hâlâ bir günde namuslu bir işten, bir haftada alacaklarının fazlasını kazanabilmeleri düzeni değişmemiştir ve bütün sektörlerde kadınların aldığı ücretlerin erkeklere ödenenlerin üçte ikisinden az olduğu gerçeği de varlığını sürdürmektedir. Lewis Diana'nın incelemesinde, öğretmenlik gibi mesleklerde çalışmış fahişelerin yanısıra her zamanki düşük ücretli işler de ele alınmakta; yine de şu sonuca varılmaktadır: 'Görünen şu ki... bütün örnekler içinde fahişelik yapsa gelirini arttıramayacak tek bir kadın bile yoktu.'[3]

Günümüzde, en azından Batıda, kadınları fuhuş sektörüne iten mutlaka amansız bir yoksulluk değildir. Çoğu fahişe seçimini yapmadan önce biraz bakınır. Diana Amerika'daki kamyon uğraklarının birinde çalışan bir fahişeyi seks sektöründe çalışma kararı ile ilgili sorgulamıştır:

S: (Fahişe olmaya) karar verdiğinde parasal sorunların var mıydı?

Y: Her zamankinden çok değil. Ancak, çalışıp çalışıp beklenmedik şeyleri ödeyecek param olmamasından sıkılmıştım... yaşam bir mücadeledir. Her zaman birinin eli cebinizde olacaktır.

S: Kız arkadaşın (kamyon uğraklarında fahişeydi) seni çalışmaya teşvik etti mi?

Y: Tabii. Ve bu işin ona kazandırdıklarını görebiliyordum. Bir hafta çalışıp sonra bir hafta tatil yapıyordu ve hayatta her zamankinden çok parası vardı. Kendine yeni giysiler ve bir otomobil almıştı. Kolay görünüyordu.[4]

Winick ile Kinsie'nin sözünü ettikleri bir başka fahişe de, işçi sınıfından kadınların emekleri karşılığı aldıkları düşük ücretleri ve bağımlılıklarını reddeder:

Bir altın madeninin üstünde oturduğumu öğrendiğimde, doğru dürüst para kazanamadığınız tatsız bir işte itilip kakılmaktansa, bu fırsatı kullanmaya karar verdim. On sekizime geldiğimde çalışmaktan yüzümde renk kalmamıştı. Üstelik, elimde avucumda bir şey de yoktu.[5]

Eski İngiliz fahişe Yasmin de orta sınıftan insanların kanıksadıkları yaşam biçiminin kendisinin de hakkı olduğunu vurgulamaktadır:

Paranız yoksa hayattaki güzel şeylere de sahip olmazsınız... Neden biz de hayatın güzelliklerine sahip olamayalım? Ben onları istiyorum. Ve benim eğitimim yok, mesleğim yok, peki geriye ne kalıyor? Bir fabrikada çalışmak mı? Bunu yapmayacağım... Bizler bizden bekleneni yapmayız, orta sınıftan kadınlar gibi söz dinlemeyiz, hem neden dinleyelim ki? Bu dünyaya yalnızca üremek ve erkeklere hizmet etmek için mi geldik? Neden? Neden biz de kendi yolumuza gitmeyelim, bağımsız olmayalım? Ve para kazanıp hem kendimize, hem çocuklarımıza daha iyi bir yaşam sağlamayalım?[6]

Bernard Cohen New York'ta görüştüğü Porto Riko'lu fahişelerin 'işlerine yönelik olağanüstü olumlu yaklaşımları' karşısında şaşırmıştı: 18 ile 23 yaş arasındaki kadınların hepsi 'çocuklarına bakmaya yetecek kadar pazara kazanabilecekleri tek iş olduğu için'[7] fuhuş sektörüne girmişlerdi.

Winick ile Kinsie'nin anlattıkları bir başka fahişe bu konuyu daha da açar: 'Alabildiğimi alıyorum. Bunu yapmak için büyük bir nedenim var; benim her şeyim olan küçük kızım. Onu yetiştirmek için para gerekiyor. Onun her şeyin en iyisine sahip olmasını istiyorum. Kocamdan boşandım ve kızıma tek kuruş nafaka ödemiyor.'[8]

Yasmin de bu yaklaşımı onaylamaktadır: 'Kızım benim hayatımda bir numaradır... Ben her ne kadar kendim için güzel şeyler istesem de, onun için en iyisini isterim. İşten eve, kızıma dönmeyi, ona annelik etmeyi, onunla oyun oynamayı, ona yemek pişirmeyi ve evimi derli toplu tutmayı çok seviyorum.'[9]

İngiliz Fahişeler Topluluğu 1980'de çalışan fahişeler arasında yaptığı bir araştırmada %70'ten fazlasının bekâr anneler olduğunu saptamıştır. Bu, erkek egemen görüşe göre kadınların ya fahişe, ya da iyi anneler olarak ikiye ayrılmasının fuhuş konusundaki en büyük yalanlardan biri olduğunu açıkça göstermektedir. Bir yandan da, fahişelere karşı kullanılan ve onları anneliğe uygun görmeyip çocuklarını bakım altına aldıran yasaların acımasızlığını da ortaya sermektedir.

Anita'nın Soho'daki dairelerde çalışmaya devam etme kararı fahişelerin

hiç değinilmeyen kahramanlıklarının eşsiz bir örneğidir: Düşük ücret/ücretsizlik/kreş eksikliği kapanı tarafından yoksullukla –bu örnekte korkunç koşullar altında– fuhuş arasında tercih yapmaya zorlanan Anita, buna dört hafta dayanabildi. Kendi deyişiyle işini 'feci, feci, feci... fuhuşun en aşağılık biçimi' olarak tanımlasa da, verdiği karar bir ölçüde haklı çıktı: 'Ama öte yandan, o kadar para kazandım, bankaya yatırdım ve kendimi çok iyi hissettim.'[10]

İşçi sınıfından kadınlar için seks işinde kazanılan paranın büyüklüğü ve işin esnekliğ hâlâ erkeklerden bağımsız, yeterli, bir yaşam standardına ulaşabilmenin yoludur. Diana'nınki gibi yeni araştırmalar orta sınıftan, çoğu yarı zamanlı olarak fuhuş sektörüne giren kadınların sayısının da sürekli arttığını göstermektedir. Bunlar genelde okullu ya da üniversiteli kızlar, ek gelir arayışındaki büro çalışanları (ücretleri her zaman erkeklerinkinden düşüktür), ya da akademik niteliklere sahip bekâr annelerdir. Orta sınıf, eğitimli fahişeler masaj salonlarında, ya da telekız ajanslarında yoğunlaşır; işçi sınıfından hemcinslerine oranla bu sektörde daha kısa kalırlar.

Görünüşe göre, orta sınıftan bu kadınlar Viktorya dönemi ve sonrasına ait cinsel utançların bir kısmından kurtulmuş ve fuhuşu amaçlarına doğru bir basamak olarak görmektedirler. Yine de, fahişe damgası hâlâ içlerinden pek çoğunun ek iş olarak edindikleri bu eski meslek hakkında açıkça konuşmalarını engellemektedir.

Eski bir Amerikalı fahişe olan 'J' bizlere ekonomik teşvik unsurları konusunda bilgi vermektedir (1973 parasıyla):

Çoğu lüks telekızlar için sözkonusu olan aç kalmak ya da kalmamak değil; 5.000$'la 25.000$; ya da 10.000$'la 50.000$ arasında bir seçim yapmaktır. Bu çok önemli bir karardır: Arada oldukça büyük bir fark vardır. Yıllık 40.000$ tutarındaki bir fark için bu işte çalıştıklarını da söyleyebilirsiniz...'[11]

Orta sınıftan kadınlarda da, işçi sınıfından hemcinslerinde olduğu gibi, eğitimlerine devam etmek, ya da bir iş kurmak dışında, çocuklarına 'her şeyin en iyisini' vermek arzusu da ağır basmaktadır. Eski bir masaj salonu çalışanı olan Tracy Leah Landis,arkadaşı ve meslektaşı Colleen için şöyle yazar:

İki oğlu vardı. En büyüğü kocasının ilk evliliğinden olmaydı ama, onu hep kendi oğlu olarak kabul etmişti. Colleen ailesine kentin banliyölerinden birinde büyük bir ev sağlamıştı. Bütün güzel şeylere sahipti; kocaman bir buzdolabı, iki otomobillik bir garajı, treyler üstünde kocaman bir teknesi ve evin önünde de bir çift otomobili vardı. Oturma odası aile için kocaman bir toplanma yeriydi; kapının yanında büyük bir akvaryum ve şöminenin yanında da güzel bir renkli TV duruyordu.[12]

Bir başka Amerikalı kadın olan Sunny Carter kistik fibrosis hastası olan

küçük oğlu Brennan'a, çoğu çocuğun ancak düşlerinde görebilecekleri bir yaşam sağlamak için telekızlık yapmaya karar vermesinin dokunaklı öyküsünü anlatır. Sunny 1976'da bebeğinin hasta olduğunu ve yalnızca onu yaşatmak için yılda 10.000$ gerektiğini öğrendi. O zamanlar yılda ancak 9.000$ kazanıyordu. Fahişelik yapmaya karar verdi ve bir arkadaşının arkadaşı aracılığıyla bir telekız ağına katıldı. Kendi dairesinden çalışıyordu. Sunny'nin ilk müşterisi gittikten sonraki duyguları çoğu telekızın yaptıkları işe yönelik tepkilerini yansıtmaktadır:

Elimde 100 dolarlık banknot, yatağın üstünde oturdum. Bana bahşiş bile vermişti. O kadar kolaydı. Sözcüğün tam anlamıyla gelmesiyle gitmesi bir olmuştu ve yirmi dakika içinde 100 dolar kazanmıştım.

Banyoya gidip aynaya baktım. Farklı görünmüyordum; Tanrı aşkına, bir fırsat yakalamıştım ve bunun bilincindeydim.

Sunny oğlunun kısacık, ama mutlu ömrünü şöyle anlatır:

Kazancım seyahat etmemize olanak tanıdı ve oğlum aksi halde olabileceğinden çok daha fazla yeri görme fırsatını kazandı. Yedi yaşına geldiğinde çoğu insanın bir ömür boyu yaptığından daha fazla uçak yolculuğu yapmıştı. Bir yıl New York'ta oturduk ve orada Doğa Tarihi Müzesinde dinozorlarla balinaları gördü. Birkaç yıl Virgin Islands'da bir adada yaşadık. Orada inanılmaz mercan kayalıklarının arasında dalmayı öğrendi ve sualtı dünyasının görkemini tanıdı. Yüzlerce deniz minaresi toplayıp bir akvaryumun içinde karmaşık bir ev yaptı, adını da yengeç apartmanı koydu. Hindistan cevizinin kabuğunu soymayı, liflerinden ip örüp kement yaparak iri bir kertenkelenin arkasından sinsice sokulup kemendi boynuna geçirmeyi ve bileğinin bir hareketiyle hayvanı yakalamayı öğrendi. Birlikte kavanozlar dolusu kertenkele yakaladık, birer tane seçtik, sonra hepsini tebeşirle çizdiğimiz bir dairenin ortasına bırakarak hep birlikte kaçışırlarken kendi kertenkelemize tezahürat yaptık.

Oğluma elimden geldiğince dolu bir yaşam sundum ve bunun anahtarı da paraydı. Fuhuş bana bu parayı ve daha da önemlisi, saat dokuz-beş arası 'gerçek' bir işte bulamayacağım zamanı verdi. En iyi özel okullara, seyahatlere, en iyi tıbbi bakıma olanak sağladı.

Oğlum 1 Ekim 1985'de öldü. O Aralık'ta on yaşına basacaktı.[13]

Sunny'ninki özel bir durum olmakla birlikte, yine de fahişe annelerin çocuklarına gösterdikleri sevgiyle ilginin eşsiz bir örneğidir: 'Hiçbir ahlak polisi ya da Özel Ekip annelerin, çocuklarını sevip bakmalarını, onlar için daha iyi bir yaşam arzulamalarını engelleyemez... Devletler kadınlara doğru dü-

rüst parasal seçenekler sağlayamadıkça, polisin tacizi ve baskısı ne kadar fazla olursa olsun, bizim ailelerimizi beslememizi engelleyemez.'[14] SAH

Hangi açıdan bakılırsa bakılsın, bizimki kadar parayı ve maddi başarıları yücelten bir toplumda, fahişelik yapmak kadınlar için ciddi bir karardır. 19. yy'dan bu yana yaşam standartları yükselse de, beklentiler de artmıştır. Kadınlar ve özellikle de fahişelerin büyük çoğunluğunu oluşturan parasız ve eğitimsiz olanları ise, seks işine girdiklerinde hâlâ yoksulluktan kurtulmak amacındadırlar. Batıda medyanın normal olarak sunduğu; güvence, rahatlık ve tüketimden oluşan bir yaşamı kendilerine ve ailelerine başka nasıl sağlayacaklardır? Bu kadınlar hiçbir geçim güvencesi olmadan üç kuruşa angaryada çalışmak ve fuhuş aracılığıyla bol para kazanma arasında seçim yapmak durumunda kaldıklarında, seks ticaretine yönelmekle bilinçli bir karar vermektedirler. Bu ne kolay verilecek bir karar, ne de kolay bir yaşamdır; Özellikle sokaklardaki iş ağır ve yıpratıcıdır, yasalarla kamuoyunun önyargısı birleşip bu yaşamı son derece güç ve tehlikeli bir hale getirirler. Fahişe oldukları için kadınları suçlamak, ya da ilgiyi sürekli onların isteklerinden bu yaşama zorla giren azınlığa çevirmek, fahişelerin cesaretini gözardı etmek ve yüklerini ağırlaştırmak anlamına gelir.

Her şeye rağmen, kadınların seçimlerinin gerisindeki mantık, erkek 'uzmanlar' tarafından asla anlaşılmamıştır. Bunlar, kadınların patolojik bir sapkınlığa sahip oldukları yolundaki ebedi arayışları içinde, 19. yy'ın fahişeleri bir kalıba sokma geleneğini, yeni uydurulmuş psikoanalitik gizemlerle sürdürmektedirler. Neden bazı kadınların fahişe olduğu sorusuna verilen çağdaş yanıtlar, bunların erken aile yaşamlarıyla bağlantılı olarak sözümona cinsellikleri çevresinde dönmektedir. Tipik bir psikoanalitik masala göre, fahişeler 'frijit' kadınlardır ve babalarından intikam almak için seks ticaretine girmektedirler. Winick ile Kinsie konuyu şöyle özetlerler:

Psikoanalitik araştırmalar fahişelerin firijitliğini, psiko-cinsel açıdan gelişmemişliklerini (hatırlarsak, gelişmemişlik 19. yy kalıplarının ayrılmaz bir parçasıydı) ve şiddetle yetersiz nesnel ilişkilerini vurgulamaktadır... fahişe, babasından beklediği, ama görmediği sevgi yüzünden bütün erkeklerden intikam alıyor olabilir. Frijitliği bütün müşterilerinin aşağılanması; ve dolayısıyla bilinçaltı düzeyde toplu bir hadım etme olayıyla bağlantılı görülebilir.[15]

Bu martavallar erkek paranoyasının ölçüsünü göstermenin yanısıra; Viktorya döneminden kalma eski bir ikilemi de canlandırmaktadır: Egemen erkeğin kâbusu– yani; kadınların cinselliği var mıdır, yok mudur?

Bu kuramda iki ana unsur sözkonusudur: Birincisi, frijitlik ve ikincisi, toplu hadım. Birinci örnekte, fahişelerin çoğunun cinsel ilişkiye büyük bir hevesle tepki vermemeleri gerçeği, toplu erkeklik egosu için büyük bir dar-

be olmaktadır. Aslında bütün görkemiyle penise hiç kimsenin karşı koyamaması gerekir (William Acton 19.' yy'da başka iddiaların yanısıra, bunu da öne sürmüştür). Bu nedenle, her gün onun becerileriyle karşı karşıya olan fahişelerin her seferinde zevkten kendilerinden geçmeleri gerekir. Bu kalın kafalılar, seksin fahişeler için bir eğlence değil, yalnızca bir iş olduğu gerçeğini görememektedirler. Gerçekte fahişeler işleriyle zevklerini birbirinden ayırıp, kendi cinsel tepkilerini özel yaşamlarında birlikte olmak istedikleri erkek ya da kadınlara saklarlar. Öte yandan psikoanalizciler, fahişelerin tepkisizliğini müşterilerine frijitlik olarak açıklamayı sürdürürler.

Yine frijitlik iddiasının gerisinde kadın cinselliğinin hayaleti durmakta; bu erkek açısından bir tehdit unsuru, ya da Freud'cu terimle, 'hadım edici' kabul edilmektedir. Bildiğimiz gibi, ataerkil erkekler kadınların özgürleşmiş cinselliğinden çekinirler. Bu nedenle, cinsel açıdan erkeklerden bağımsız oluşu fazlasıyla göze çarpan fahişe, bu tehlikeli cinselliğin bir numaralı hedefi olarak sunulur. Bu nedenle, uzmanların söyledikleri bazı açılardan çok ilginç olup, bizlere erkek patolojisi ile ilgili bazı çok ilginç ipuçları vermektedir. Bu erkekler, fahişelerin hepsi 'frijit' olduklarından bunlardan korkacak bir şey olmadığını söyleyerek kendi içlerini rahatlatmakla birlikte, bir yandan da 'toplu hadım edilme' hayalleri işin içyüzünü açığa çıkarır ve gerçek korkularını sergiler: Kadınlar aslında cinselliği olan yaratıklardır ve bu cinsellik de özgürlüğe doğru bir evrim içindedir.

Öte yandan, gerçek dünyada fahişeler de diğer insan grupları gibi, kesin basmakalıplar içine sığdırılamazlar. Kişilikleri ve cinsellikleri her kadında olduğu gibi çeşitlidir. Winick ile Kinsie de psikoanalitik görüşlere değer vermekle birlikte, 'günümüzde fahişelerin, fahişe olmayanlara göre daha sorunlu kişilikleri, ya da geçmişleri olduğunu doğrulayacak hiçbir kanıt bulunmadığını'[16] kabul etmektedirler. Lewis Diana da yaptığı araştırmalardan şu sonuca varmaktadır: 'Fahişenin özel bir kişilik tipi, ya da profili bulunduğu söylenemez.'[17] Bir başka deyişle, fahişelerin geçmişi ve kişilikleri diğer kadınlardan pek farklı değildir. Belli kalıplara sokmak aslında fahişe damgasının ayrılmaz bir unsuru olup, günümüzde de 19. yy'da taşıdığı amacı taşımaktadır: Fahişeleri anormal ve sapkın olarak niteleyip onlara yönelik baskıyı arttırmak ve haklı göstermek.

Fahişe kalıbının 20. yy'a özgü yeni bir özelliği ise 'esrarkeş-fahişe' tipidir. Kuşkusuz her sektörde olduğu gibi, seks sektöründe çalışan bağımlılar da vardır; ancak bunların sayısı genelde sanıldığı kadar fazla değildir. Priscilla Alexander şöyle der: 'Fuhuş hem fiziksel, hem de duygusal açılardan ağır iştir. Bu nedenle, işi kolaylaştırmak üzere fahişelerin önemli bir oranının şu veya bu uyuşturucuyu kullanırlar.'[18]

Öte yandan, 'tipik' bir fahişenin eroin bağımlısı olduğu sonucuna varmak da yanlış olacaktır: 'Toplumda uyuşturucu kullanımının ne kadar yaygın olduğu düşünülecek olursa, bağımlı fahişelerin oranıyla diğer bağımlıların oranı arasında büyük fark olduğunu sanmıyoruz.'[19]

Lewis Diana'nın araştırması da bu görüşü doğrular niteliktedir. Diana, (1985'te) fahişeler arasında en tutulan uyuşturucunun marihuana; sonra sırasıyla alkol, amfetaminler ve sakinleştiriciler olduğunu saptamıştır. Bu, genel olarak ABD toplumu içinde en çok kullanılan uyuşturucuları yansıtmaktadır. Örnek grubunun yalnızca %4'ü eroin, %2'si kokain kullanmaktadır. Son yıllarda fuhuşa yönelen bağımlı kadınların (özellikle de yetişme çağındakilerin) sayısında gözle görülür bir artış olmuşsa da, bunlar hâlâ medyadaki korku hikâyelerinin abarttığı küçük bir azınlıktır. Genelde bunlar cironun en yüksek olduğu ve en basit seksin yapıldığı sokakta çalışmakta; uyuşturucu alışkanlıklarını beslemeye yetecek kadar büyük miktarda parayı kazanabilecekleri tek iş olduğundan da, fuhuşa yönelmektedirler.

Fuhuşun kendisi uyuşturucu bağımlılığının ne nedeni, ne de bir sonucudur. Aslında uyuşturucu bağımlılığı tıpkı toplumun diğer kesimlerinde olduğu gibi, fuhuş sektöründe de sorunlar yaratmaktadır. Bağımlılar ciroyu arttırmak için fiyat kırmakta ve başka fahişelerin reddettiği seks türlerini teklif etmektedirler. 'Esrarkeş-fahişe' imgesi, toplumun uyuşturucu bağımlılığının kötülükleri konusunda fahişeleri suçlayarak, fuhuş konusundaki –her zamanki gibi ekonomik olan– temel gerçekleri gizleme girişiminin bir başka biçimidir.

Geçtiğimiz on yılda, fahişelerin belirli kalıplara sokularak günah keçisi gibi kullanılmalarının bir başka örneği de AIDS konusundaki tartışmalar olmuştur. Frengi artık eskisi gibi bir öcü olmadığından, AIDS'in aniden sahneye çıkışı ve heteroseksüel toplum içinde yayılmasıyla ahlakçı sağcılara gün doğmuş; cinsel ilişkiyle bulaşan hastalıkların yayılmasından tek başına sorumlu gösterilen 'pis fahişeyle' ilgili eski masallar yeniden canlandırılmıştır.

Öte yandan, fahişeler cinsel ilişkiyle bulaşan bütün hastalıklar konusunda en ön cephede oldukları için, daha AIDS tanımlanmadan çok önceden 'güvenli seks' yapmaya başlamışlardır. O zamandan beri yalnızca daha da dikkatli olmaya başladılar. Polisin suç ölçüsünde sorumsuzca davranarak, tutukladığı fahişelerin üstünde bulduğu prezervatiflere kanıt olarak kullanmak üzere el koymasına rağmen, güvenli sekse önem verenler arasında sokak kadınları da vardır. Amerikalı eski fahişe eylemci Gloria Lockett, polisin otomobilini durdurup aradıktan sonra, kendisine yönelik davranışlarını şöyle anlatır:

Prezervatifleri buldular. 'Oh, burada ne varmış bakalım?' dediler. Her bir prezervatifi paketinden çıkartıp çakıyla teker teker deldiler. Güldüler, sonra memurlardan biri, 'Şimdi git, kullan bunları,' dedi.'

Bir başka seferinde... daha yeni on iki düzine prezervatif almıştım. Polis beni durdurup aynı şeyi yaptı. Her bir prezervatifi deldikten sonra işe yaramaz bir halde bana geri verdiler ve 'İyi avlar!' dediler.[20]

Fahişeler sorunun kendilerinde değil, hizmetlerinden yararlanan erkeklerde olduğunu bilmektedirler. Çoğu müşteri korunmasız seks için normal ücretin iki ila beş mislini vermeye hazırdır. Londralı bir sokak kadını 1989'da *Time Out* muhabiri Sarah Baxter'a her üç erkekten birinin prezervatif kullanmadan yatmak istediğini söylemiştir. Mandy isimli Soho'lu bir fahişe kendi yöntemini şöyle açıklar: 'Genelde emrivaki yaparım. Karşı çıkmak için çok geçtir. Eğer adamın biri çıkıp da prezervatif kullanmayı istemezse, ortalıkta çok AIDS var, der ve kapıyı gösteririm.'[21]

Bu güvenli seks bilinci sayesinde, bazı hükümetlerin iddialarının aksine, fahişeler AIDS ya da cinsel ilişkiyle bulaşan diğer hastalıklar için yüksek risk sınıfında değillerdir. Dr Helen Ward ile Londra'daki St Mary's Hospital'da 150 fahişenin sağlığını gözlemleyen antropolog Sophie Day, yalnızca üçünün HIV pozitif olduğunu; ikisinin virüsü paylaşılan iğnelerden, üçüncünün de erkek arkadaşından kaptığını ortaya çıkarmışlardır. Üstelik, kadınlarda herpes ve belsoğukluğu gibi cinsel ilişkiyle bulaşan diğer hastalıkların oranının son derece düşük olduğu görülmüştür. Dr Ward 'bu kadınların ne kadar güvenli seks yaptıklarını gösterdiği'[22] sonucuna varmaktadır.

ABD'de istatistikler biraz farklıdır. Fahişe eylemcilerinden Margo St James (genelde cinsel ilişkiyle bulaşan hastalıklardan) şöyle söz etmektedir:

Fahişeler arasında cinsel ilişkiyle bulaşan hastalıkların oranı, her zaman kendi yaş gruplarındaki genel nüfusa göre çok daha düşük olmuştur. Aslında, özellikle sokaklarda çalışan çoğu kadın fahişenin on sekiz ile yirmi beş yaşları arasında oldukları düşünülecek olursa, bu fark daha da büyümektedir. Fahişelerdeki cinsel ilişkiyle bulaşan hastalık oranı %5'ken, üniversite kampüslerinde bu oran %25 civarındadır.[23]

Priscilla Alexander fuhuş ve AIDS bulaşması konulu çok güzel bir yazısında şu gözlemle durumu açıklığa kavuşturmaktadır: 'Fahişeler müşterilerine AIDS virüsü bulaştırıyor olsalardı, AIDS'li beyaz, heteroseksüel erkeklerin sayısı istatistiklerin gösterdiğinden çok daha fazla olurdu.' Herhangi bir sokak kadını yılda ortalama 1500 kişiye hizmet verdiği ve kadından-erkeğe bulaşma oranının tahminen %20 olduğu düşünülürse, New York'taki 20,000 fahişenin yalnızca %5'i bile AIDS'li olsaydı, müşterileri arasında 300.000 AIDS vakasının görüleceği ortadadır. 'Öte yandan, AIDS tanısı konan yalnızca 70 erkek, fahişelerle ilişkiye girmiş olmayı tek risk faktörü göstermişlerdir... Hastalığın nasıl bulaştığının izi sürüldüğünde, fahişeyle

ilişkiden AIDS kapan tek bir örnek bile belgelenememiştir.'[24]

Daha AIDS virüsü sahneye çıkmadan önce bile fahişeler prezervatif kullanıyorlardı. Bunda amaç yalnızca cinsel ilişkiyle bulaşan hastalıklara karşı korunmak değil; aynı zamanda da müşteriyle kendileri arasından bir engel oluşturmaktı. Margo St James şöyle gözlemlemektedir: 'Prezervatifler mahremiyet için kullanılır... fahişelerin işi eğlenceden ayırma yolu budur.'[25]

Aslında, sağlık konusunda eğitim görmesi gereken fahişe değil, müşteridir. Erkekler fahişelerden korunmasız seks istemekte, yalvarmakta, rüşvet vermekte direnmektedirler. Fahişe arkadaşlarımdan biri şöyle demiştir: 'Beni hep hayrete düşüren, bunların eğitimli erkekler olması; eşlerinin ve çocuklarının bulunmasıdır. Ortalıkta AIDS var ve bunlar hâlâ diretiyorlar: "Eğer prezervatif kullanmazsan, sana şu kadar ödeyeceğim." Ve hâlâ prezervatif kullanmayı "şekeri kağıdını çıkartmadan yemeye" benzetip sızlanıyorlar." Bu erkekler budala.'

Fahişeleri birer hastalık taşıyıcısı olarak tanımlayan 19. yy kalıplarının yeniden doğmasıyla, kaçınılmaz olarak duyulmaya başlanan fuhuşun düzenlenmesi çağrıları artık bir yüzyıl önce olduğu kadar geçersizdir. AIDS'e karşı alınacak önlemlerin, fahişelerin başlıca müşterileri olan beyaz, heteroseksüel, orta sınıf erkeklerin bilinçlendirilmesine (ve sorumluluk kazandırılmasına) yöneltilmesi daha yerinde olacaktır.

Beylik 'esrarkeş-fahişe' ve 'hastalıklı fahişe' tiplerinin günah keçisi olarak kullanılması, yalnızca seks sektöründe çalışan kadınların sağlık sorunlarını arttırmaktadır. Bu sorunlardan bir tanesi, çağımızda milyonlarca çalışanın ortak derdi strestir. Fahişelik güç, stresli bir iştir ve yasadışı sayılması fahişelerin sürekli tutuklanma ve hapise atılma korkusu içinde yaşamalarına neden olur. Bir yandan da herhangi bir psikopatın hedefleri arasında en ön sıralardadırlar. Bütün bunlara ek olarak, 19. yy'daki ve 20. yy'ın ilk yarısındaki fahişe karşıtı tavırlar halkın bilincinde öylesine yer etmiştir ki, fahişelerin bir de toplumun kendilerini parya, insanlık dışı ve doğaya aykırı birer kadın; korku, cehalet ve tiksinti duygularının çevresinde örülmüş bir cinselliğin günah keçileri olarak görmesinden kaynaklanan bir özgüven sorunları vardır.

Son olarak da, son derece uzmanlaşmış toplumumuzdaki diğer özel işler gibi, seks işi de, işçiler için kendine özgü sorunlar taşımaktadır. Bunlar arasında sürekli erkeklerin istekleriyle uğraşmak, sürekli bir duygusuz seks akışının getirdiği yabancılaşma, toplumun cinsel takıntılarıyla yalnız başına yüzleşmek zorunda olmanın getirdiği baskılar vardır. Çoğu tümüyle gereksiz olan bu baskılar bir araya geldiklerinde fahişenin yaşamını bir çile; ya da Fransızların deyişiyle, gerçek anlamda *une vie de putain* (O... hayatı) haline dönüştürebilirler. Öte yandan, diğer çalışanların aksine, fahişeler iş sorunlarıyla başa çıkabilmek için profesyonel yardım isteyemezler.

Baskı altında ve ezik, suçlanmış ve soyutlanmış olarak ancak birbirlerinden yardım görebilirler. Fahişeler arasında feministlerin herhangi bir başka bağlamda kardeşlik olarak niteledikleri kader ortaklığı geçerli olmakla birlikte, dış gözlemcilerin çoğunluğu pek ender olarak bu dayanışmaya dikkat etmişlerdir. Yasmin şöyle demektedir: 'Biz fahişelerin kendimize özgü adetlerimiz olabilir, ama sanırım asıl önemli olan birbirimize sevgi ve şefkat göstermemizdir. Şefkat, cömertlik, ilgi, saygı gibi küçük şeyler– biz birbirimize bunların hepsini veririz.'[26]

Bu 'şeyler' kısmen dış dünyanın ilgisizliğinin yerine geçer. Chloe bu konuyu açıklamaktadır: 'Başkaları için bizler... hep fahişeyiz ama gerçek saygı, duygular, sevgi işte burada yatmakta. Bizler, topluluğumuzu yüreğimizde taşırız. Gerçekten.'[27]

Toplumun, işlerini güç ve alçaltıcı bir hale getirmek için elinden geleni yapmasına karşın, çoğu fahişe yaptıkları işe olumlu bakmaktadır. Lewis Diana'nın görüştüğü fahişelerden biri, toplumun ahlaksal yargılamalarına karşı şöyle demektedir:

S: Ya fuhuşun ahlaksal yönü?

Y: Ahlaka aykırı olduğuna inanmıyorum... Bu, benim seçimim. İstediğim zaman bırakabilirim. Bende istedikleri bir şey var ve bunu bir ücret karşılığında veriyorum. Ortak bir şey, bir anlaşma.

S: Demek kendini istismar edilmiş gibi hissetmiyorsun?

Y: Hayır... Ahlak konusunda bir şey söyleyeyim mi? Ya canları istemediği zaman bile göz yuman bütün o eşlerle kız arkadaşlara ne demeli? Onlar da istismar mı ediliyor? Ve eğer genelde heyecanlanmasalar bile, yine de sevişmeleri bekleniyor.[28]

Burada döngü tamamlanıyor ve fahişeler uzak geçmişteki zafer ve başarılarını yeniden keşfediyor; mesleklerinin modern toplumun etkisiyle oluşan karmaşanın dışında daha pek çok yönü olduğunu öğreniyorlar.

Eski vakarlarına yeniden sahip olmanın kaçınılmaz sonucu da, son yirmi yılda dünya çapında gelişen bir fahişeler hareketidir. Artık bu işi bilenler seslerini duyurmaya başlamışlardır.

◆◆◆

1960'ların köktenciliği Batı toplumunda azınlıkların örgütlü eylemciliğine bağlı yepyeni bir savaşımlar kuşağına yol açtı. ABD ile Güney Afrika'da siyahların, İrlanda'da Katoliklerin İnsan Hakları girişimleri; öğrenci hareketleri; eşcinsel gururu kampanyaları hep insanların kendi kaderlerini, bezgin eski politik kurumların dışında ve kendi koşulları doğrultusunda etkileyebi-

lecekleri bilincini yeşertti. Dahası, bütün bu hareketler, fahişelerin kendi kampanya gruplarının oluşmasına yol açan güven ortamına katkıda bulundu. Öte yandan, bu gelişmelerin kuşkusuz en en göze çarpan ve en etkin olanı –fahişelerin savaşımının en önemli yardımcısı– atmışlı yılların sonunda Batıda feminist hareketin yeniden doğuşuydu.

Fahişeler birkaç yıl sonra, kadın sorunlarının gündeme iyice yerleşmesinin ardından örgütlenip kendi gündemlerini oluşturmaya başladılar. Yadsınamaz biçimde feminist olan bir dizi referans kullanıyorlardı. Yine de, fahişelerin politikleşmiş hareketiyle feminist hemcinslerininki arasındaki ilişkiler daha en başından gergindi. Feminizm fahişelere belli bir itici güç sağlamakla birlikte, büyük oranda orta sınıf kaygılarını ve bir ölçüde de orta sınıfın önyargılarını yansıtan, bir orta sınıf hareketiydi. Çoğu feministin fahişe hareketine karşı tavrının belirsiz olması ve çağdaş Batı feminizminin pornografi/fuhuş karşıtı unsurlarının, selefleri olan 19. yy'daki feministlerin 'ilk dalgasının' tutumlarını yansıtma eğiliminde bulunması rastlantı değildir. Bu kadınlar fuhuşun tamamını genelde kadınlar açısından alçaltıcı olarak görmekte; fahişelerin de gururu olduğunun belirtilerini gözardı etmeye özen göstermektedirler.

Feministlerin fahişelere kulak vermeyi reddetmelerinin kökeni, İkinci Dalganın ilk yıllarına kadar uzanır. Fuhuş konusunda büyük olasılıkla ilk çağdaş feminist konferans 1971'de ABD'de yapılmış; hareketin kurucularından Kate Millett de katılmıştır. Onun anlattıklarına göre, konferansın ilk gününde umut verici bir başlangıç yapıldı ve 'kuramlar, tanımlar, istatistikleri, tarih ve yasanın incelikleri ile gelişigüzel uygulanması konusunda çok güzel tezler sunuldu... ve reform önerilerinde bulunuldu.'[29]

Öte yandan, bütün kuramlar, tanımlar ve öneriler arasında bir ayrıntı unutulmuştu: seks sektörünün gerçek uzmanları olan fahişeler ortada yoktu. Hem konferansın kendisinin akademik yapısı, hem de hazırlayanların hiçbir danışmaya gerek görmemesi onları dışarıda bırakmıştı. Ancak, ikinci günde, 'Bütün olasılıklara karşı', der Millett, birkaç fahişe çıkagelip şaşkınlık yarattılar. Belki de kendi istek ve görüşlerine danışılabileceğini ummuşlardı; eğer öyleyse, büyük düş kırıklığına uğradılar. Fahişeler konferansın kendi mesleklerinin ortadan kaldırılması kararına yönelik öfkelerini ifade ettiklerinde, hem gündem, hem de tartışma konusu üzerindeki ağırlıklarının tehlikeye düştüğünü gören feministler 'hemcinslerine' karşı sertleşip kabalaştılar. Toplantı bir kargaşa içinde sona ererken, Millett'in deyişiyle 'arbedede' karşılıklı yumruklaşıldı ve feministler, fahişelerin sesini duymak için ellerine geçen eşsiz bir fırsatı harcamış oldular.

Kate Millett'in kendisi, feministlerin nasıl kendi önyargılarından ötesini göremediklerinin kusursuz bir örneğidir. Fuhuşu 'kölelik'[30] olarak nitelerken, konferanstaki fahişelerin 'içgüdüleriyle hareket ettiklerini'[31] söyleyerek o tanıdık basmakalıplaştırma tuzağına düşer ... gerçi fahişelerin bir

bilince sahip olmadıklarını biliyoruz; 19. yy'daki erkek bilirkişiler bize yeterince sık söylemişlerdi! Ancak, Millett aykırı fahişelerden birini bizzat ele alana dek silahlar çekilmez. Birdenbire yazıları 19. yy'ın en şiddetli kadın düşmanı erkek bilim adamına yakışır bir karakter saldırısına dönüşür ve fahişelerden birini 'kibirli nevrotikliği her ne kadar kentli bir telekızın kişisel sapkınlığının paradigmatik bir göstergesi olsa da, herhangi bir mantığa karşı duyarsızdır'[32] şeklinde tanımlar. Kulağa tanıdık gelmiyor mu? Bu konferansın hiçbir yerinde fahişelerin kendi adlarına konuşmalarına izin verilmemiştir. Bunlar gibi 'feministler' varken...

Feminist düşüncede fuhuşu ortadan kaldırma saplantısı tekrar tekrar belirir ve yetmişli yılların sonlarında pornografi-karşıtı hareketin güçlenmesinin ardından özellikle geçerlik kazanır. Bu hareket büyük ölçüde atmışlı yıllarda köktenci öğrenciler olan orta sınıf Amerikalıların önderliğinde, aşırı köktenci/devrimci bir hareket olarak meydana çıkmıştır. O halde, bunların savlarının büyük bölümünün devrim, savaş, düşman, ve benzeri göndermelerle dolu olmasına şaşırmamak gerekir. Konuşmaları da şunun ya da bunun 'ortadan kaldırılması' çağrılarıyla yüklüdür.

1980'de, Leeds'de toplanan Kadına Yönelik şiddete Karşı Kadınlar konferansında Sheila Jeffreys, köktenci feministin seks sektörü hakkındaki görüşlerini dile getirir. Jeffreys tezine başlangıç olarak İngiliz Fahişeler Topluluğu'ndan (ECP) kadınların fuhuş sektörüne girmekteki amaçları konulu bir alıntı ile başlar:

... Bizi fuhuşa yoksulluk zorluyor, ama aynı zamanda fuhuş aracılığıyla yoksullukla mücadele ediyoruz. Seks karşılığında para almak kadınlar için kendi adlarına para kazanmanın ve parasal açıdan erkeklerden bağımsız olmanın pek az yolundan biridir. Bu, yaşamlarımızı daha çok kontrol edebilmenin ve ne tür ilişkileri hangi koşullar altında istediğimizi dayatabilmenin de bir yoludur.[33]

Jeffreys bu son derece akılcı ifadeyi, bunun 'bize fuhuşun neden varolduğunu açıklamakta yardımcı olmayacağı'[34] gerekçesiyle kestirip atmaktadır. Bir başka deyişle, örgütlü fahişelerin kendi deneyimlerine dayanarak söyledikleri, bu köktenci feminist açısından hiçbir önem taşımamaktadır. Jeffreys seks faktörü konusunda dışardaki pek çok gözlemcinin düştüğü aynı dikkatsiz hatayı tekrarlayarak devam eder. Fahişeleri fuhuşla eşit tutar ve 'ödemenin kadını satın alınmış bir nesne durumuna indirgediğini'[35] öne sürer. Aslında, satın alınan kadın değil, sunduğu cinsel hizmetlerdir.

Böylelikle fahişeleri susturduktan ve birer nesne haline indirgedikten sonra, Jeffreys bize kendi düşüncelerinin meyvelerini sunar. Erkekler, der, fahişeleri 'değerli cinsel baskı silahlarını bilemek için' kullanmaktadırlar.

Bu silahı kadınların sosyal açıdan kontrolünde kullanmaktadırlar. Jeffreys buradan da şu sonuca varır: 'Fuhuş...! cinsel teröristler için bir gerilla eğitim kampı ve rehabilitasyon merkezi olarak hizmet görmektedir!.[36] (Vurgular ona aittir.)

Bu tür kuramların son yıllardaki seks sektörü-karşıtı/sansür taraftan hareketi körüklemeye katkıda bulunduğunu ve bunun da, seks sektöründe çalışan kadınların toplumun geri kalanı tarafından nasıl algılandığı üstünde olumsuz bir etki yarattığını önemle vurgulamak gereklidir. Devrimcinin bu son derece paranoyakça fantazisinin açısından bakılacak olursa, seks ticaretine hiç değer verilmeyeceği açıktır. Böylesine tehlikeli bir devrim-karşıtı amaca hizmet ettiğinden, yok edilmesi gerektiği açıktır. Okuyucunun beklentileri de boşa çıkmaz ve Jeffreys, feministlerin yüz yıl önceki tutumlarını aynen yansıtarak devam eder. Fahişelerin gereksinmelerini sözde ifade ederken, bizleri mesleğin kaderi konusunda hiç kuşkuda bırakmaz: 'Asıl sorun nasıl hem fahişelik yapan kadınları destekleyip, hem de bir yandan *fuhuş kurumunu ortadan kaldırmak için* çalışacağımızdır.'[37] (Vurgular bana ait.)

Butler'cıların İncil'vari savları yerini çağdaş eğitimin laik savlarına bırakmış; ama mesaj yine de aynıdır: Seks sektörü kötüdür ve ezilmelidir. Böylece Sheila Jeffreys ve onun gibi feministler, toplumun bütün sorunları için fahişeleri suçlamak üzere her zaman hazır bekleyen ahlakçıların eline koz vermiş olmaktadırlar. Bu tür kuramlar devlet tarafından uygulamaya geçirildiğinde, yürütmenin yaratacağı somut etkiler ne yazık ki beklendiği gibi olmakta ve genellikle çoğu fahişenin ekmeğine ve hatta, fahişe damgası sokaklarda şiddete dönüştürüldüğünde, yaşamlarına mal olmaktadır.

Feministlerin en iyi olasılıkla fahişelere yönelik belirsiz bir tavır takınmalan ve seks-karşıtı unsurların ağırlıklarını koyarak hareket içindeki fahişe destekçilerini susturmalarıyla, fahişelerin seslerini duyurabilmek için örgütlenmeleri gereği açıkça belli olmuştur. Bu konuda öncülüğü Amerikalı eski bir fahişe olan Margo St James yapmıştır. St James daha mesleğe girmeden bile fahişe damgasının gücünü ve pratikte tüm kadınlara uygulanabilirliğini bizzat hissetmiş bir kadındır.

Atmışlı yılların başlarında St James, San Francisco'daki North Beach'te 'son moda bir beatnik ve eğlenceden başka bir şey düşünmeyen bir kız' olarak tanınıyor ve evini 'pek çok gencin toplanıp esrar içtiği ve plak çalıp dans ettikleri bir yer' olarak herkese açık tutuyordu. Evine girip çıkan gençlerin çokluğu doğal olarak polisin dikkatini çekti ve ahlak masasından bir memur kılık değiştirip onu ziyarete gönderildi. Kendisiyle yatması için para öneren polise kapıyı gösterince, birdenbire 'rozetini çıkarttı, polis olduğunu söyledi ve bana da, onu tavlamaya çalıştığım için tutuklu olduğumu bildirdi!'

Mahkemede fahişelikten hüküm giyen (yargıç ona 'müşteri' sözcüğünün argo karşılığını bildiği gerekçesiyle, diye bildirdi. 'Bu dili konuşan biri açık-

ça profesyonel demektir.') Margo mücadele edip temyizde kazandı ama bir kez olan olmuş ve fahişe olarak damgalanmıştı:

Resmen etiketlenir etiketlenmez bütün garsonluk işlerinin uçup gittiğini gördüm. Sonunda, kefaletimi ödeyebilmek için kefalet senetleri bürosunda bir yıl ücretsiz çalışmak zorunda kaldım... Bugüne dek de en düz ve en güvencesiz işler dışında hiçbir iş bulabilmiş değilim. Sicilim sözümona temizlenmiş olsa bile, San Francisco küçük bir kenttir ve herkes bilir. Ancak, yine de kaçıp gidecek değilim...

Temyizde kazandıktan sonra hukuk fakültesinden ve simgelediği ikiyüzlülükten vazgeçtim. Sonunda, sürekli üstüme düşen avukat ve yargıçlara 'Evet' dedim... Çok az çalıştım, yalnızca faturalarımı ödemeye yetecek kadar, ama bu 'işe' servet edinmek için girmiş olmadığımdan, birkaç yıl içinde bıraktım.[38]

Margo fahişelerle ilgili yasaların adaletsizliğini birinci elden görmüştü. 1970'lerin başlarında seks sektörü ve yasalar konusundaki bilgisi, fahişeler örgütü COYOTE'nin (Call Off Your Old Tired Ethics: eski, bitmiş ahlak anlayışınızdan vazgeçin) kurulmasıyla pekişti. 1973'te San Francisco'da genel olarak kadın hakları için çalışan pek çok grup vardı, ama hiçbiri fahişelerin bakış açısından, onların haklarını ele almıyordu. COYOTE'nin kurulmasıyla Margo St James, fahişelerin toplumda seslerini açıkça duyurmalarının yasadışılığına gönderme yaparak, kendi deyişiyle 'görünmez bir seçmenler grubunun' ilk sözcüsü oldu.[39]

Zamanlama iyiydi; birkaç ay içinde ülkenin diğer yerlerinden de benzer örgütler kuruldu. Bunlar arasında New York PONY, Massachusetts PUMA, Hawaii DOLPHIN, Detroit CUPIDS, Michigan PEP, Florida COYOTE, Kansas City KITTY, Los Angeles KAT, New Orleans PASSION, Sacramento COYOTE, San Diego OCELOT, Seatlle ASP ve diğerleri vardı.[40]

Kendilerini fahişe olarak afişe etmenin ve savaşımları için finansman bulmanın güçlükleri nedeniyle, bu grupların pek çoğu kısa ömürlü oldu. Ancak, en azından ok yaydan çıkmıştı ve orijinal örgüt olan COYOTE, San Francisco ile diğer Amerikan kentlerinde sürekli varlığını hissettirmeye başladı. San Francisco şubesi finansman sorununu çözmek için yıllık bir Fahişeler Balosu düzenlemeye başladı. Kostümlü bir Halloween partisi olan bu baloda fahişelerle halk, aynı Restorasyon dönemindeki maskeli balolarda olduğu gibi, isimsiz bir biçimde karışıyordu. O günden bu yana turist çeken önemli bir olay haline gelen bu balo, COYOTE'ye kendi bültenini basmaya, seks ticareti hakkında bir film hazırlamaya (*Hard Work*-Ağır İş) ve fuhuş konusunda bir Ulusal Görev Gücü oluşturmaya yetecek kadar para kazandırdı.

Dünya fahişeler hareketinin ikinci merkezi Fransa'daki Lyon kenti oldu.

1974'te iki korkunç fahişe cinayetin üzerine yapılan kınama toplantısında elli kadar fahişe, avukat, toplumsal eylemci ve gazetecinin işbirliğiyle fahişelerin istekleri kaleme alındı. Güvenlik konusunda kadınlar, yasalarla polisin baskısının otellerin, dayalı döşeli dairelerin, ya da kendi ortak dairelerinin güvenliği içinde çalışmalarını olanaksız hale getirdiğine; bir yandan da polisin sokak kadınlarını koruyamadığına dikkat çektiler. Önceki yıllarda da bir dizi genç fahişe korkunç cinayetlere kurban gitmişti ama polis suçluları yakalamak için pek çaba göstermemişti. Lyon'lu fahişeler polisin baskı ve zulmüne, ceza kesme sistemine (kadınlardan bazılarına günde üç-dört kez ceza kesildiği unutulmamalıdır) ve fahişelere hizmet veren barların taciz edilip baskına uğramalarına artık son verilmesini istediler.

İlk olaydan kısa bir süre sonra bir diğer genç fahişe işkenceyle öldürülüp parçalanmış bir halde bulununca, ikinci kınama toplantısı düzenlendi. Bu arada artan polis baskıları fahişe-karşıtı şiddeti açıkça körüklüyordu. Ortaya bir düzen çıkmıştı: Kadınlar toplantılar düzenliyor; polis cezaların miktarını arttırıyor; 'Kovboy ve kızılderilicilik oynuyorlardı.' Genç bir memur, kendisini sorgulayan fahişelere "Günde en az otuz ceza kesmemiz gerekiyor," diye itiraf ediyordu.'

Pek çok kadın her gün yağmur gibi üstlerine yağan cezaları ödeyemediklerinden, hapis cezasıyla karşılaşıyorlardı. Son olarak da: 'Çelişkinin en büyüğü olarak, kızlar gelen mektupların içinde alelacele soruşturmalar sonucu hesaplanmış ve "serbest meslek, hanım arkadaş veya metres" nitelemesiyle, birkaç yıl geriye giden vergi borcu bildirimlerini buluyorlardı.'[41]

Fahişelerin sözcüsü Ulla'nın isteklerini dile getirmek için televizyona çıkmasından kısa süre sonra mahkemeler ilk hapis cezalarını vermeye başladılar. Fahişeler dramatik önlemler gerektiğine karar verdiler. Bu, seslerini en çok duyurabilecekleri bir hareket olmalıydı: Bir kiliseyi işgal edeceklerdi. 3 Haziran 1975 Pazartesi günü 'iki saat polisle kovalamaca oynadıktan sonra, 100-150 kadar fahişe Lyon'un merkezindeki en büyük kiliselerden biri olan St Nizier Kilisesi'ne girdiler.'

Kadınlar kilisenin girişine bir pankart astılar: NOS ENFANTS NE VEULENT PAS LEUR MERE EN PRISON (Çocuklarımız annelerinin hapise girmelerini istemiyor) ve açık bir mektupla halka seslendiler: 'Sizlere birer anne olarak sesleniyoruz. Bir başlarına çocuklarını ellerinden geldiği kadar iyi yetiştirmeye çalışan ve bugün onları yitirmekten korkan anneleriz biz.' Polisi kendilerine saldırmakla, devleti de sırtlarından para kazanmakla suçlayarak yetkililere doğrudan meydan okudular: 'Hiçbirimiz hapise girmeyeceğiz. Eğer gireceksek, polisin bizi oraya sürüklemek için katliam yapması gerekecektir.'[42]

Bu çok güçlü bir mesajdı ve medyada da büyük etki uyandırdı. Daha en başından kamuoyunun yakınlığı belli oldu: İnsanlar kiliseye yemekler getiriyor,

Lyon'lu kadınlar dayanışma içinde olduklarını göstermek ve bu fahişelerin kim olduğunu öğrenmek için geliyorlardı. Fransa'nın dörtbir yanından fahişeler de gelip meslektaşlarına destek verdiler. Girişim kısa zamanda yayıldı ve Marsilya'da, Grenoble'da, Montpellier'de (ortaçağdaki düzenlemelerin doğum yeri) kiliselerin işgal edilmesinin ardından, Toulouse, St. Etienne ve Cannes'da fahişeler grev yaptılar. Son olarak da Parisli fahişeler hükümetin önünde bayrakları açıp Montparnasse'daki St Bemard şapelini işgal ettiler.

Bu aşamada fahişelerin hareketi dünya basınının ilgisini çekmeye başlamanın yanısıra, Fransa'da da arı kovanına çomak sokmuştu. Fransız hükümeti için yüz kızartıcı bir durumdu. Tarihte eşi benzeri görülmemiş bir fahişe isyanı karşısında paniğe kapılan yetkililerin tepkisi de, bekleneceği gibi acımasız oldu. 11 Haziran Salı sabahı saat 5:30'da ahlak polisi (fahişelerin girişimine sempati duyan) rahibi kandırıp St Nizier'nin kapısını açtırarak binaya doluştular. Fahişelerin sözcülerinden olan Barbara, olan biteni şöyle anlatmaktadır:

Kapıdaki kızların dışında herkes uyuyordu. Birdendire 'Polis! Polis!' diye bağırdıklarını duyduk. Gelmişlerdi. Önde kırk kadar sivil memurdan oluşan ahlak polisi vardı. Arkadakiler gösteri teçhizatı içinde, üniformalı ve kasklı polislerdi. Kiliseyi basıp 'Çevreniz kuşatıldı, herkes hemen dışarı' diye bağırdılar. Kalktım, çabucak elbisemi üstüme geçirdim. İçeri girer girmez açıkça önce Ulla ile Barbara'nın icabına bakacaklarını söylediler. Bu arada, her ikimiz de kızları sakinleştirmeye çalışıyorduk. Hepimiz yerlerde oturuyorduk. Sonra üstümüze atıldılar, saçlarımızdan tutup yerlerde sürüklediler, ben bir kapıya tutundum. Hepimiz elimizden geldiği kadar direnmeye çalıştık. Ancak, her birimize karşı onlardan en az on kişi vardı. Hepimizi tekme tokat minibüslere sürüklediler. Beni tam anlamıyla kafa üstü savurdular. Başımı sürücü koltuğuna vurdular. Dışarıda Ulla bana tutundu ve polisler onu saçlarından tutup çektiler. Acımasızca başına başına vurdular. Bayılıp yere düştü.[43]

Aynı anda Fransa'daki işgal edilmiş diğer kiliselerde de benzer operasyonlar gerçekleşiyor, Fransız polisinin haklı olarak ün kazandığı nezaketi sergileniyordu.

Bütün bunlara rağmen, fahişe hareketi yetkililerin umduğu gibi sessizce çözülüp gitmedi; Fransız fahişeler Lyon Ticaret Odası Binasında düzenli olarak genel kurul toplantıları yapmaya başladılar. Aynı yıl, yaz tatilinden birkaç gün önce, Başkan Giscard d'Estaing'in Clermont-Ferrand yakınlarında, Channonat'daki şatosunun ön bahçesinde bir kurultay topladılar. Şatonun kapılarına ve ağaçlara şöyle pankartlar astılar: 'Fransa'nın dörtbir yanından Giscard d' Estaing'in bizim ödediğimiz ceza ve vergilerin parasıyla kendine

alabildiği şatoyu görmeye geldik,' diye duyurdular şaşkınlık içindeki medyaya.

Lyon'lu fahişelerin hareketleri Fransız Fahişeler Topluluğunun kurulmasının yolunu açtı. Bu politik birlik de dünyanın her tarafında benzer örgütlerin öncüsü oldu. Kilise işgal etme fikri de Fransız sınırlarının ötesine yayıldı. (Fransız Topluluğunu örnek alan) İngiliz Fahişeler Topluluğu da (ECP) bu fikri benimsedi. ECP, 1975'te Uluslararası Ev İşlerine Ücret Kampanyası bünyesinde özerk bir örgüt olarak kurulmuştu. Kendilerini açıkça sergileme sorununun üstesinden gelmek için fahişe olmayan deneyimli eylemciyi; Ev İşlerine Ücret Kampanyasının kurucusu Selma James'i sözcü seçtiler. ECP kurulduğu günden beri fahişeler adına kapmanya yürüttü ve 1982'de Londra'nın çok sayıda sokak kadını barındıran King's Cross mahallesinde bir Kadın Merkezi açtı.

Merkez bütün kadınlar için bir toplantı yeri olmasının yanısıra, LAW (Kadınlar için Yasal Girişim) isimli ücretsiz bir hukuk danışmanlığı servisi de sunuyordu. Yerel fahişeler polisle aralarındaki pek çok sorun için hemen bu hizmetten yararlanmaya başladılar. 1982 Haziranında örgüt, bir kadının sonuçta fahişe olarak hüküm giyebileceği taciz davasında 'masum' olduğu iddiasını destekledi. Kadın beraat etti ve bu ilk zaferin ardından, 'Merkezin, LAW'un ve "suçlu değildir" hükmünün desteğiyle, fahişe kadınlar ufak çaplı bir 'yanardağ' yapımına giriştiler.'[44]

King's Cross Merkezi, insan hakları toplantıları düzenleyen ve alışveriş yaparken, ya da çocuklarını okuldan alarken tutuklanmış, 'masumum' savunmaları hazırlayan fahişelerle doldu. Ekim ayında ikinci bir beraat kararı çıktı. Bu kadarı, Merkezden yararlanan kadınları taciz etmeye çoktan başlamış olan yerel polis için artık çok fazlaydı. Bütün güçleriyle bir karşı saldırıya giriştiler.

Polis, tecavüze uğradıktan sonra polisten yardım isteyen bir kadını fahişelikle suçlayarak ilk saldırıyı başlattı. Kadının erkek arkadaşını da pezevenklikle suçladılar. Sonra işi daha da ileri götürüp merkezi kullanan kadınları tutuklamaya ve aileleriyle arkadaşlarına baskı yapmaya başladılar. Selma James şöyle anlatmaktadır:

Pazartesi sabahı savunma yapacak bir kadınla birlikte mahkemeye gidecektim. Sakat bir çocuğu olan, bekâr bir anneydi ve eve giderken Merkeze uğramıştı... Merkezden çıkarken tutuklandı. Mahkemede panik halinde olduğunu, çünkü tutuklandığını gören (ve tutuklamanın yasalara aykırı olduğuna tanıklık edebilecek) kişinin de o anda düzmece bir gözaltı nedeniyle Londra'nın öbür ucunda mahkemeye çıktığını öğrendim. Mahkemede yanında olan en yakın arkadaşı, İngiltere'nin kuzeyinden gelmiş bir kadındı. Polisin gidip altı yaşındaki oğluna bakan annesine kızının fahişe olduğunu

haber verdiğini öğrenmişti. Yaşlı kadın bunu duyunca kendini kaybetmişti. Sonra Sosyal Hizmet Görevlileri gelip altı yaşındaki torununun önünde kadına, artık çocuk bakamayacak kadar yaşlı olduğunu ve çocuğun elinden alınıp bakımevine verileceğini bildirmişlerdi. Oğlan anneannesine kendisini alıp götürmelerine izin vermemesi için yalvarmıştı. Sonra da astım krizi geçirip hastaneye kaldırılmıştı.

Sanığın başı da dertteydi. Polis, birlikte yaşadığı erkek arkadaşını pezevenlik suçuyla tutuklamak için evini gözetliyordu ve sonunda da yakalamışlardı.[45]

Polisin dayanılmaz davranışlarından, ECP'nin başkaldırısını kırmak için şantaj ve sindirme de dahil, her türlü yönteme başvuracağı anlaşılıyordu. Topluluk, Fransız hemcinsleri gibi, köşeye sıkıştırıldıkları duygusu içinde olayı büyütmeye ve yerel bir kiliseyi işgal etmeye karar verdi.

Daha en başından beri iki işgalin gerekçeleri hemen hemen aynıydı ve polisin fahişelere uyguladığı baskıda odaklanıyordu. King's Cross'taki kuleye asılan sloganlarda şöyle yazıyordu: ANNELERE PARA GEREKİR. KİNG'S CROSS'TA POLİSİN YASADIŞILIĞINA VE IRKÇILIĞINA SON VERİN. Fahişelerle destekçilerinin kiliseden ilettikleri istekler, Lyons'dakilerin 'açık mektubunu' yansıtıyordu:

> Fahişelerin yasalara aykırı tutuklanmalarına son verilsin.
> Polisten gelen tehdit, şantaj, taciz ve ırkçılığa son verilsin.
> Ellerinizi çocuklarımızdan çekin; çocuklarımızın bakımevlerine gönderilmelerini istemiyoruz.
> Erkek arkadaşlarımızın, kocalarımızın ve oğullarımızın tutuklanmasına son verilsin.
> Onların yerine tecavüzcülerle pezevenkler tutuklansın.
> Bu işi bırakmak isteyen kadınlara hemen koruma, sosyal yardım ve konut sağlansın.[46]

Fahişelerin işgalini anlatmak üzere bir kez daha dünya basını toplandı ve televizyoncuların gösterdiği ilgi, olayın ülke çapında etki uyandırmasını sağladı. Halk fahişelere sempatiyle bakıyordu: Yiyecek ve içecek getiriyorlar; diğer kırmızı fener mahallelerinden de fahişeler geliyordu. Bir noktada meslek içi dayanışmayı göstermek amacıyla, Londranın dörtbir yanından gelen fahişeler de kilisenin içindeki kadınlar gibi siyah maskeler taktılar. Feminist gruplardan hiçbir destek gelmemesi dikkat çekerken, yalnızca Grrenham Common'dan bazı kadınlar işgal süresince fahişelere katıldılar.

Medyanın ilgisinin kamuoyunda yol açtığı yoğun sempatiyle, kadınlar güçlü konumlarından yararlanıp âcil isteklerinin yerine gelmesi için yetkili-

lere baskı yaptılar. Bunlar polis ve milletvekilleriyle toplantılar yapılması, bağımsız bir gözlemcinin, polisin King's Cross'taki uygulamalarını denetlemesi ve yerel toplu konut ile sosyal hizmetler dairelerinde fuhuşu bırakmak isteyen kadınlara yardımcı olacak yetkililerin atanmasıydı. İşgalin on ikinci günü olan 29 Ekim'de, Camden Belediyesi bir gözlemci görevlendirmeyi kabul etti ve ECP'nin diğer isteklerinin de yerine getirileceğine söz verdi. Bu ödünler örgütlü fahişe hareketleri için yaşamsal önem taşıyan örneklerdi; ve uzun dönemde zaferin kaçınılmaz olduğunu gösteriyorlardı.

COYOTE, Fransız Fahişeler Topluluğu ve ECP 1970'lerden bu yana dünyanın dörtbir yanında kurulan pek çok fahişe örgütünden yalnızca üçüdür. ABD'de New York Fahişeler Topluluğu (NYP), bir grup siyah seks işçisi ile başka siyah eylemci tarafından ECP'ye kardeş örgüt olarak 1979'da kuruldu. Bir yıl sonra değişik ırklardan üyelerle ülke çapında bir ağ olan USPROS şeklinde dönüştüler. USPROS, COYOTE ve PONY (New York Fahişeleri) ile birlikte fahişe hakları için çok çalıştı, polis gözlem ekipleri kurdu, LAW'u örnek alan bir hukuk danışmanlığı oluşturdu, bir dizi Amerikan kentinde fahişe karşıtı intikamcılarla mücadeleye başladı ve seri katillere yönelik kınamalarını uluslararası bir düzeye taşıdı.

Sınırın kuzeyinde, Kanada'da da bir Fahişelerin Güvenliği Birliği (ASP) bulunmaktadır. Bunlar yakın zamanda POWER adını aldılar ve özellikle Vancouver'de etkinlik gösterip, 1982'de bu kentte ilk Fahişelerin Gururu yürüyüşünü düzenlediler. 1984'te, fahişeleri Vancouver'in batı yakasından kovan bir kararname sonrasında fahişelere yönelik şiddet olaylarının artmasıyla, ASP bir kiliseyi işgal etti.

Kanada'da ulusal bir örgüt bulunmaktadır. Kanada Fahişe Hakları Örgütü CORP da COYOTE gibi, özellikle toplumun geri kalan kısmıyla diyaloğu güçlendirmek için çalışmaktadır. CORP bu amaçla yakın zamanda feministlerle işbirliği yaparak Pornografi ve Fuhuş Politikası konulu bir konferans düzenlemiş; iki kadın grubu arasındaki görüşmeler genelde çok hararetli geçse de konferans, en azından iki kadın grubu arasında gerçek bir diyaloğun başlamasının somut bir belirtisi olarak büyük başarı kazanmıştır. 1987'de de Kanada'da seks ticaretinin yasadışılığına son vermek amacıyla, Fuhuşla İlgili Yasaları Reddetme Amaçlı Vatandaş Örgütü kurulmuştur.

Avusturalya'da (Fransa, İngiltere ve ABD'deki meslektaşlarından esinlenen) fahişeler 1983'te Avusturalya Fahişeler Topluluğunu kurdular. O günden bu yana, fahişelerin ticaretini engellediği için Sydney Belediyesini mahkemeye vermek, polisin yolsuzluğunu gündeme getirmek, seks işçilerini taciz eden yerel gruplara karşı harekete geçmek, yasadışı tutuklamalar sonrasında savunma yapmak ve son olarak da, seks sektörüne yönelik hü-

kümet soruşturmalarında polisi destekledikleri için, politikacı müşterileri boykot etmek gibi girişimlerde bulundular.

Bu arada Avrupalı fahişe örgütleri kök salıp hızla yayıldılar. 1982'de İtalyan fahişeler, 'Aviano'daki NATO üssünde çalışan Amerikan askerlerinden gördükleri şiddete ve İtalyan polisinin kendilerini koruyamamasına tepki olarak'[47] Fahişelerin İnsan Hakları Komitesini kurdular.

CCRP 1983'te fuhuş konulu ulusal bir toplantı düzenledi ve Lucciola ismiyle kendi gazetesini yayınlamaya başladı. İtalyan fahişeler yasaların zoruyla yüzyıllar boyunca toplum dışına itilmiş olmaktan özellikle kaygı duymakta ve şöyle demektedirler: 'Bugün toplum dışına itilmiş olma durumuna ve bizlere zorla biçilen role karşı başkaldırıyor (ve) ... yasalar tarafından "gettolaştırılmadan" kendi bedenlerimizi kontrol edip işimizi sürdürme hakkımızı geri alıyoruz.'[48]

CCRP İtalya'da başta Sosyalist ve Radikal partiler olmak üzere pek çok sol partinin desteğini almıştır. İtalyan feministler ise, görünüşte amaçlarına katılmakla birlikte, fahişelerin örgütüne karşı kesin bir tavır belirleyememişlerdir.

Bu kitabın yazıldığı dönemde, Hollandalı fahişeler hâlâ örgütleri için hükümetten finansman kazanmış olan tek gruptur. Hollanda'da birbirleriyle bağlantılı iki grup bulunmaktadır: 1984'te fahişelerle eski fahişeler tarafından, kendi kendilerine yardım amacıyla kurulan Kırmızı İplik ve fahişe olmayan ama fahişelere sempatiyle bakan kadınlardan oluşan Pembe İplik. İkincisi 1985'te, harika (ve gerekli) bir düşünceye dayanarak, feminist ve fahişe hareketleri arasındaki uçurumu kapatmak amacıyla kurulmuştur. Kırmızı İplik özellikle 'yasalarda, çalışma koşullarında, sosyal hizmetler ve kamuoyu konularında gelişme sağlamak'[49] amacıyla kurulmuştur. Bu örgüt, fuhuş konusunda benzersiz bir kitaplığın yanısıra, bir arşiv de işletmektedir ve 1987'de hükümetten kazandığı teşvikle üç eleman tutabilmiştir. Pembe İplik ise kadın hareketleri bünyesinde seks ticaretinin tartışılmasını destekleyerek ve 'fuhuş, cinsellik ve kadınların boyun eğmesi konusunda fikirler geliştirerek'[50] fahişelerin grubuna arka çıkmaktadır.

Uluslararası ortamda ECP ile kardeş grupları bir araya gelip Uluslararası Fahişeler Topluluklarını kurmuş ve COYOTE'den Margo St James, çeşitli örgütler arasında uluslararası bağlantıların kurulması için de çalışmıştır. St James, 1985'ten itibaren uluslararası fahişeler konferansları düzenleyen Uluslararası Fahişe Hakları Komitesi'nin (ICPR) gerisindeki itici güçlerden de biridir. 1986'da, ICPR'ın yaptığı lobi çalışmaları sonucunda, Avrupa Parlamentosunda fuhuşun suç olmaktan çıkarılması yolunda önemli adımlar atılmış; bu arada kadına karşı şiddet konusunda şu kararlara varılmıştır:

Avrupa Parlamentosu fuhuş olgusu karşısında üye ülkelerin ulusal makamlarına aşağıdaki hukuksal adımları atmalarını önermektedir:

a) Bu mesleğin suç olmaktan çıkartılması
b) diğer vatandaşların sahip olduğu hakların fahişeler için de güvenceye alınması
c) bu mesleği yapanların bağımsızlıklarının, sağlık ve güvenliklerinin korunması...
d) fahişelere yönelik baskı ya da şiddetten sorumlu olanlara karşı alınacak önlemlerin sıkılaştırılması...
e) fahişelerin kendilerine yardım amacıyla kurdukları grupların desteklenmesi ve polisle adlî makamların şikâyette bulunmak isteyen fahişelere daha iyi koruma sağlamalarının istenmesi...[51]

Ne yazık ki, AT'ye üye ülkelerinin çoğunun hükümetleri henüz bu karamamedeki öneriler konusunda harekete geçmemişlerdir.

Günümüzde fahişelerin hareketinde de, diğer tüm politik hareketler gibi, iç uyuşmazlık ve anlaşmazlıklar bulunmakta; yine de uluslararası alandaki varlığı yadsınamamakta ve büyümektedir. Bu hareket seks sektörünün tarihinde yepyeni bir dönemi; artık geri dönüşü olmayan bir örneği temsil etmektedir. Bu, yalnızca fahişeleri de birer insan olarak kabul ettirme amacıyla kalmamakta; fahişe-rahibelerin yüzyıllar süren baskı süreciyle yitirilen eski vakarını ve cinsel bağımsızlığını da geri getirmektedir. Bunun da, dünyadaki bütün kadınlar üzerinde etkisi olacaktır; bu, kadınlık ilkesinin geri kazanılması ve kutlanması yolunda yaşamsal önem taşıyan bir ipucudur.

İleri gitmek için geçmişimizi bilmemiz ve onu, bir gurur ve güç kaynağı olarak görmemiz gerekmektedir. Fahişenin 'evcilleştirilmemiş ve isyankâr' kişiliğini tanıyıp kabul ederek, kendimizi bütün kadınların 'iyi' ve 'kötü' olarak ikiye ayrılmasını öğreten erkek egemen düşünceden kurtarabilir ve bu kadar çok kadının bu kadar uzun zamandır taşımak zorunda bırakıldıkları utanç ve suçluluk yüklerine bir son verebiliriz.

SONSÖZ

Yasal Düzenlemeler: İleriye Doğru

'Birleşmiş Milletlerin yaptığı İstatistiklere göre, dünyadaki işlerin üçte ikisini yapan kadınların gelirlerin yüzde onunu almaları ve dünyadaki değerlerin yüzde birine sahip olmaları fuhuş konusundaki temel gerçeği dile getirmektedir. Erkeklerin en az iki misli çalışan kadınlar çok daha az gelir sağlamaktadırlar. Bu nedenle erkekler alıcı; bizler satıcıyız.'[1]

Batı toplumunun geçmişi, fuhuşu yok etmenin olanaksızlığını gözler önüne sermektedir. İster mutlakiyetçi monarşiler, ahlak bekçileri, isterse polis devletleri tarafından olsun, bu amaçlı her girişim başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Kadınları seks satmaya yöneten çok fazla unsur vardır. Hepsinden önce de, yukardaki sözlerde de ifade edilen, ekonomik olarak ayakta kalma ve kişisel bağımsızlık unsurları vardır. Bunların ışığında, temel bir sorun olan kadınların yoksulluğu ele alınmadan fuhuşun ahlaka uygunluğunu tartışmak anlamsız olmakla birlikte, yıllardır yapılan da budur. Her inançtan yorumcu ve ahlakçılar, kadınları fuhuşa yönelten etkenler konusunda ekonomik gerçekleri gözardı edip, temel etken olarak yalnızca kadınların sözümona cinsel ahlaksızlığını hedef almayı seçmişlerdir. Ancak, piyasa tarafından yönetilen ve insanların büyük çoğunluğunun hayatta kalabilmek için emeklerini satmalarının gerektiği bir toplumda, bazı kadınların –ve erkeklerin– cinsel hizmetler sunmaya devam etmeleri ikaçınılmazdır.i

Öte yandan, fuhuşun herhangi bir başka toplum biçiminde var olmayacağı da kesin değildir. Örneğin, Doğu blokunun artık var olmayan, sözümona sosyalist devletlerinde de her zaman kendilerine özgü biçimlerde seks ticareti sürmüştür. SSCB'de –ticaretin diğer biçimlerinde olduğu gibi– yasadışı, karaborsa bir biçime bürünmüştür. Daha da ötelere bakacak olur-

sak, seks ticareti potansiyelinden uzakta hiçbir soylu ilkellik masalı bulunmamaktadır. Kaptan Cook'un gemilerinin Tahiti'yi 'keşfetmesinin' ardından, kısa zaman içinde gemicilerle adalı kadınlar arasındaki cinsel yakınlaşmalarla ilgili bir alışveriş kurulmuştur. Onlarınki bir para ya da piyasa ekonomisi olmadığından, günahın ücreti Tahiti'liler arasında pek değer verilen ve en basit denizcide bile bulunan çiviler şeklinde ödenmiştir. Ekonomik açıdan masum, cinsel açıdan baskı altına alınmamış Tahiti'li kadınların cinsel yakınlaşmalara girmekte hiçbir sakınca görmemeleri, kadınların istedikleri ya da gereksinme duydukları bir şeyin karşılığını seksle ödeyebileceklerini anladıkları andan itibaren, seksin herhangi bir toplumda bir ticaret aracı olabileceğini göstermektedir.

Tarih kayıtları aynı zamanda, fuhuşun ortadan kaldırılması mümkün olsaydı bile, mutlaka iyi bir şey olmayacağını göstermektedir. Batıda toplumu 'fahişelik belasından' kurtarma amaçlı girişimler, hep insanların cinselliğini tümüyle baskı altına alıp kontrol etmeye yönelik, ahlaksal ve politik güçlerin kötü niyetli işbirliğinden kaynaklanmıştır. Hıristiyanlık ve devlet, bizleri daha yumuşak başlı ve uyumlu hale getirebilmek için bedenlerimizi kontrol etmeyi çıkarlarına uygun görmüşlerdir. Üstelik onların açısından bakıldığında, hepimiz pahasına bunun işe yaradığından da hiç kuşku yoktur. Günümüzde, güya laik, demokrat ve özgür toplumlarda yaşamakta olduğumuzdan, bu tür gözetim her zaman olduğundan daha gereksiz hale gelmiş ya da gelmelidir. Zamanda geri gitmeyi isteyen ahlakçı muhafazakârların ellerine koz vermekten kaçınmamız gerekir.

Tarihte seks ticaretine karşı çıkartılan yasalar genelde cinsel özgürlüğe; özellikle de kadınların cinsel özgürlüğüne karşı gösterilen hoşgörüsüzlükle el ele gitmektedir. Fahişeler her zaman bu baskının önde gelen hedefleri olmuşlardır. Fahişe tehlike oluşturacak şekilde özgür kabul edilmektedir. Parasal ve cinsel bağımsızlığı ataerkil düzene aykırı gelmekte ve bazıları, onun en iyi müşterileri olan erkek ahlakçılarla yasa koyucuların çıkarları açısından tehdit oluşturmaktadır. Üstelik, fahişe cinselliğini tek bir erkeğe bağlamaması; aksine, kadının tekeşliliği kavramına açıkça meydan okuması açısından gerçekten özgürdür.

Başka zamanlara ve yerlere bir göz atılırsa, dünya tarihinde seks ticaretinin bastırılmasının olağan değil, olağandışı olduğu görülecektir. Ortaçağda Hindistan'da dinsel fuhuş tapınaklarda önemli bir uygulamaydı ve fahişeler hem devlet, hem de toplum tarafından kabul görürlerdi. Hint kültürü, son derece gelişmiş erotik sanatlarla bedensel ve cinsel zevkleri yüceltiyordu. Antik Yunan'da olduğu gibi, ataerkil düzen tarafından yumuşak başlı eşlerden oluşan bir sınıf kurulmuş olsa bile bu, halkın köklerini anaerkil düzenden alan, cinsel açıdan bastırılmamış kültürünü yok edememişti. Gerçekten de, tapınak dansçısı/fahişe geleneği içinde bulunduğumuz yüzyılda

Batı ahlakının Hint toplumunda da norm haline gelmesine dek sürmüştür. Tao'cu cinsel aydınlanma kültürünün kaynağı olan eski Çin'de ve Japonya'da geyşalar da benzer bir manzara sunarlar. Erkek egemenliğinin baskın olduğu ve kadınların erkeklere boyun eğdiği bu ortamlarda bir yandan da fuhuş sosyal yaşamın gerçeklerinden biri olarak kabul edilip, zevk sanatlarında eski anaerkil alışkanlıklardan izler sürdürülmektedir. Genelde bu, Reformasyon dönemine kadar Batıda da geçerliydi. Seks ticaretinin tümüyle kötülenip bastırılması ancak modern Batı toplumlarında görülmektedir.

Öte yandan, 1960'larda yaşanan cinsel devrim hem bu modern rejimi, hem de 2000 yıllık Hıristiyan zevk-karşıtı doktrinleri sarstı. Özellikle kadınlar için o zaman elde edilen kazanç, sınırlı da olsa, geleneksel ahlakın liberalleştirilmesinin herkesin çıkarına olduğunu kanıtladı. Özellikle feminist ve eşcinsel hareketleriyle, eğilimleri her ne olursa olsun, herkese cinsel tercih özgürlüğü sunulmasında önemli adımlar atıldı. Öte yandan, bazı feministler için her ne kadar rahatsız edici olsa da, kadınların bedenlerini kontrol etme hakkına yönelik isteğin, arzu ederlerse cinsel hizmetler satma hakkını da beraberinde getirdiği açıktır. Bunun feminist gündemin dışında bırakılmaya devam edilmesinin hiçbir yolu yoktur. Feministlerle eşcinseller yirmi yıldır !hiç kimsenin başkalarının kendi iradeleriyle yaptığı cinsel tercihler üzerinde söz hakkı bulunmaması gerektiğini! söylemektedirler. Yetişkinlerin serbest iradeye dayalı cinsel davranışlarıyla ilgili yasal sınırlamalar, temel özgürlüklerle ve azınlık hareketlerinin hedefi olan kendi kaderini belirleme hakkıyla bağdaşmamaktadır. Kadınların bakış açısından, bizler hâlâ fahişelerin damgalanması konusunda takılıp kalmışken, gerçek özgürlüğe ulaşılması sözkonusu değildir.

Bu kitapta sunulan kanıtlar fahişe damgasının her şeyden öte, bütün kadınların cinselliğini kontrol altına almanın bir yolu olduğu ve bu şekilde kullanıldığını göstermektedir. Bu, ataerkil baskının orijinal aracı olup, kadınların cinselliğini zincire vurmakta, onların aralarına girmekte ve erkeklere boyun eğdirmektedir. Bunu destekleyen yasalar geçerliğini korudukça bundan kurtulmanın hiçbir yolu yoktur. Bu nedenle, yetişkinlerin fuhuşuyla ilgili tüm yasaların yürürlükten kaldırılması bu yönde atılacak ilk adım olmalıdır.

Doğal olarak, yasalar kaldırılınca fahişe damgası bir gece içinde silinip gitmeyecektir. Bazı insanlar fahişeleri taciz edip onları toplumdan dışlama çabalarını sürdüreceklerdir. Bu nedenle, fuhuş yasalarının iptalinin ertesinde kadın hareketlerinin zaten olması gerektiği gibi, örgütlenip fahişelere destek vermelerini görmek çok iyi olacaktır. !Bütün! feministlerin fahişe damgasının ortadan kaldırılmasıyla sağlanacak kazançlardan haberdar olmaları ve bunu gerçekleştirmek için etkin bir biçimde çaba göstermeleri gerekir. Fahişeler toplumdan ne kadar çok destek görürse, yasalar tarihin çöp tenekesine atıldıktan sonra ahlakçıların onları sıkıştırmaları da o kadar güçleşecektir.

Sağlık açısından, işçilerin damgalanıp yasaların dışına itilmediği, açık ve göz önündeki bir seks sektörünün hem fahişeler, hem de müşteriler dahil, herkesin yararına olduğu açıktır. Fuhuşun sağlık nedenleriyle devlet tarafından düzene alınması gerektiği sık sık ileri sürülmekte; ama araştırmalar seks işçilerinin toplumda sağlık açısından en bilinçli kişiler arasında olduklarını göstermektedir. Öyle olmak zorundadırlar. Katlandıkları baskı düzeyi düşünülecek olursa, bu özellikle etkileyicidir. Sürekli en büyük tehlikeyi oluşturan, müşteri sınıfı yani heteroseksüel erkeklerdir ve bunların sorumsuzluğunun kabul edilip ele alınması gerekmektedir. Devlet seks işçilerine de –toplumun diğer kesimlerine olduğu gibi– sağlık hizmetleri sunmalıdır ancak, zorlayıcı önlemler çözüm değildir. Bunlar yalnızca fahişelere karşı ayırımcılık yarattıkları için, temel insan haklarına da aykırıdırlar. Fahişeler kendi başlarının çaresine pekâlâ bakabilir ve diğerlerinin güvenli-seks bilinci konusunda eğitilmesinde de önemli roller üstelenebilirler.

Fahişeler SAH birer suçlu olarak toplum dışına itilmelerinden vazgeçildiğinde, günümüzdeki seks ticaretiyle ilgili sorunların pek çoğu azalacaktır. Kadınlar kendi evlerinden çalışabilecekleri için, sokaklarda çalışanların sayısı ve bununla bağlantılı erkek şiddetinden kaynaklanan olaylar da azalacaktır. Belirli bir grup kadının tecavüze uğrayıp öldürülmesi artık sosyal kabul görmeyince, genelde kadınlara yönelik şiddet de azalacaktır. Bütünleşme sorunları olabilir: Örneğin komşular fahişelerin kendi evlerinde çalışmalarına karşı çıkabilirler. Geçmişte bir fahişeyle komşusu arasında çıkan herhangi bir anlaşmazlık mutlaka ahlak polisinin işe karışmasıyla 'çözülür' ve fahişeler açısından tahmin edilebilecek sonuçları getirirdi. Bu tür haksızlıklar artık geçerli olmadığında, insanlar devletin gücüne güvenmek yerine sorunları kendi aralarında çözmeye başlayacaklardır. Komşular fahişelerle yüzleşmek, onların kim olduğunun öğrenmek, onları insan olarak görmek ve başkalarıyla aynı haklara sahip olduklarını kabul etmek zorunda kalacaklardır. Sorunlar, demokratik toplumlara yakışır biçimde, anlaşma ve uzlaşmayla çözümlenecektir. Ancak, bu tür sorunlar yaygın olacak mıdır? Araştırmalar bunun tersini göstermektedir. Yazar Eileen McLeod, 1979 tarihli, fuhuş yasalarının liberalleştirilmesinin lehinde ve aleyhinde gerekçeleri sunan bir BBC programından söz etmektedir. Telefonla görüşlerini bildirmeye davet edilen seyirciler ağırlıkla fahişelerden yana çıkmışlardır.[2] Fahişelerin isteklerine sempatiyle bakan bir çoğunluk oluşmuştur; seks ticaretinin yeniden bütünleşmesinin karşısında yalnızca Viktorya döneminde geçerli olan toplumsal ahlak kalıntıları durmaktadır.

Bazı insanların hâlâ bağlı kaldıkları 'toplumsal ahlak' aslında, bu eski cinsel baskıların halka açık yüzüdür. Gördüğümüz gibi, 18. yy'dan bu yana burjuvazi, toplumsal ortamı kadınların cinsel varlıklar olduğu yolundaki herhangi bir belirtiden 'temizlemek' için çok çaba harcadı. 19. yy'ın sonların-

da fahişe-karşıtı kampanyaların güçlenmesinden 1960'ların başına kadar kadınların bedenleri sıkı kontrol altına alındı ve bizler hâlâ bu mirasla uğraşmaktayız. Artık kadınların bedenlerinin cinsel içerikli reklam posterlerinde sergilenmesi kabul görse de, bedenin bu anlamda gerçek hayatta sergilenmesi mümkün değildir ve bu anormallik çoğu kadınları, özellikle de bazı feministleri eski reflekslerine yöneltmiştir. Bunlar, sonu felaket olacak bir stratejiyle, kadın cinselliğinin serbestçe ifade edilmesi yerine sansür ve baskıya yöneldiler. Cinselliğin açıkça ifade edilebilmesi, kadınların uğrunda mücadele edip kazanmaları gereken bir haktır ve fahişeler de varlıkları nedeniyle, bu mücadelenin en ön saflarında yer almaktadırlar. Bir yandan da, 'kamu ahlakı' kadınların bakış açısından, erkek şiddetinden korkmadan istedikleri zaman cinselliklerini yaşamalarına izin verilen bir rejim olarak yeniden tanımlanabilir. Müstehcen olan seks değil, şiddettir.

Son olarak da, bazı insanların cinsel açıdan kendilerinden farklı olanlara hoşgörü göstermesi güç olabilir. Bazıları seksin de başka her şey gibi bir mal olduğu yolundaki toplumumuz gerçeğini kabul etmekte zorlanabilirler. Bu bağlamda da toplumun, dışladığı seks işçilerinin deneyimlerinden alacağı çok ders vardır. Özellikle kadınlar, kendilerini baskıcı erkeklere bu kadar bağımlı kılan romantik aşk ideolojisi konusunda bir hayal kırıklığının yaratacağı soğuk duş etkisinden yararlanacaklardır. Kesin olan bir şey vardır: Bütün kadınları fahişeler ve madonnalar olarak ikiye ayırmayı sürdüren bir toplumda hiçbir kadın özgür olamaz. Fahişeler de diğer insanlarla aynı hak ve özgürlüklere sahip olduklarında, toplumumuzun hepimiz için daha fazla demokrasi yolunda büyük bir adım attığını bileceğiz. Her isteyen kadın geceleri yalnız başına, istediği kılıkta; fahişe olarak damgalanma, sokak kadını olarak tutuklanma, ya da önce tecavüze uğrayıp sonra fahişe damgası yeme korkusunu yaşamadan sokaklarda gezebildiğinde, kadınların erkek şiddetinden kurtulması kuramının gerçeğe dönüştüğünü bileceğiz. Ancak o zaman kadınlar gerçekten özgür bir toplumda, özgürce yaşadıklarını iddia edebileceklerdir.

Teşekkür

Her şeyden önce, Steve Roberts'ın bu kitaba harcadığı büyük emeğe ve dört yıl süren araştırmalarına teşekkür ederim. Annem ve babam Lily ile George Greenwood'a sevgi ve destekleri için; kayınvalidem ve kayınpederim Helen ile Geoff Roberts'in tüm yardımlarına ve bu arada çalışmam için yer göstermelerine özellikle teşekkür ederim. Arkadaşlarım Helen Hymans, John Cummins ve Susanne Kappeler'e araştırma konusundaki yardımlarından ötürü; Harper Collins'teki editörlerim Richard Johnson ile Betty Palmer'a metin üzerindeki titiz, iyi niyetli ve hevesli çalışmalarından ötürü; çileli menajerim Barbara Levy'ye de bana gösterdiği sabır ve güvenden ötürü teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca Lloyds Bank, Norwich'te görev yapan bir dizi son derece anlayışlı banka müdürüne ve son olarak da, (erotik ve edebi) tüm sanatlar konusundaki sevgili, sadık destekçim Frank W., ya da diğer adıyla 'Henry'ye teşekkür ederim. Onun maddi desteği olmasaydı, gerçek anlamda tökezlerdim.

Bunun gibi geniş kapsamlı bir çalışma kaçınılmaz olarak pek çok araçtırmacı ve yazarın eserlerine dayanır. Çalışmalarından özellikle yararlandığım yazarlar arasında Fernando Henriques, E.J. Burford ve diğerleri bulunmaktadır; ancak konunun son zamanlardaki araştırmacılarına, özellikle de Leah Lydia Otis, Jill Harsin, Mary Gibson, Judith Walkowitz, Ruth Rosen ve Jess Wells'e teşekkür borçluyum. Hepsi de fahişelere gizli geçmişlerini geri verme konusunda büyük çabalar harcamışlardır. Açıkça ortaya çıkıp fahişelerin hakları için mücadele etme cesaretini gösteren ilk kişi olan Margo St. James'e de teşekkür etmeliyiz.

NICKIE ROBERTS, Lancashire'da dokumacı bir ailenin çocuğu olarak doğdu. On beş yaşında okulu terk etti. Fabrikalarda çalıştı, garsonluk yaptı. Londra, Fransa, İtalya, Portekiz ve Tunus'a giderek, buralarda dans etti. 1972'de Soho'ya geldi ve striptizci-dansçı olarak çalıştı. Sahne adları Bonnie de Ville ve Fanny Fatale'di. 1980'lerde *Time Out, Spare Rib, the New Statesman* ve *Cosmopolitan* dergilerinde yazılar yazmaya başladı. İlk kitabı, *The Front Line: Women in the Sex Industry Speak* (Ön cephe: Seks Endüstrisindeki Kadınlar Konuşuyor) 1986'da yayınlandı.

Notlar

Bu notlarda geçen yazar isimleri, bu yazarların kaynakçada yer alan kitaplarına gönderme yapmaktadır. Kısaltmalarda, 'Alt.' alıntıyı ve 'AGE' adı geçen eseri belirtir.

H I, II ve III Henriques, *Prostitution and Society*, Cilt 1,2 ve 3 sırasıyla
Bullough 1 Bullough, *The History of Prostitution*
Bullough 2 Bullough, *Sin, Sickness and Sanity*
H. Evans Evans, *Harlots, Whores and Hookers*
R. Evans Evans, 'Prostitution, State and Socitey in Imperial Germany.'
L. Stone Stone, *The Family, Sex and Marriage*
M. Stone Stone, *The Paradise Papers*
Del & Al Delacoste ve Alexander, *Sex Works*

Bölüm 1: Kökenler: Tanrıça ve Fahişe

1. İlgilenen okurların Fisher, Reed, Sjöö ve Mor, ve Stone'un kaynakça'da verilen kitaplarını okumaları önerilir.
2. Reed 105.
3. Sjöö, *The Great Cosmic Mother* 13.
4. Lerner 132.
5. Walker 820.
6. Lerner 126.
7. Walker 501.
8. Tannahill 50.
9. Fisher 307.
10. AGE., 308.
11. Bullough 1, 27-8.
12. Sanger 38.
13. M. Stone 198-9.

Bölüm 2: Klasik Tavırlar: Eşler, Köleler ve Fahişeler

1. Alt. H. Evans 34.
2. Atkins 2, 123.
3. H 183.
4. Wells 6.
5. O' Faolain 27.
6. H. Evans 37.
7. H I 48.
8. AGE., 54.

9. AGE., 58.
10. Alt. Friedrich 199.
11. Grigson 113.
12. O'Faolain 27.
13. Wells 7.
14. Licht 406.
15. H I 68.
16. Atkins 2, 123.
17. Friedrich 137.
18. Sanger 60.
19. Alt. Pomeroy 90.
20. Wells 7-8.
21. Friedrich 143.
22. H I 50-1.
23. Bullough 1 212.
24. H I 79-80.
25. AGE., 77.
26. AGE., 61.
27. AGE., 62.
28. AGE.
29. Sanger 50.

Bölüm 3: Roma Sirki: İmparatorlukta Seks Ticareti

1. Kiefer 8.
2. Sanger 82.
3. AGE.
4. Kiefer 300.
5. Sanger 82.
6. AGE.
7. AGE.
8. AGE.
9. AGE.
10. AGE.
11. H I 133.
12. Kiefer 307.
13. Alt. Burford, Bawds 18.
14. H I 117.
15. Alt. H I 130.
16. Sanger 75.
17. Sanger 72.
18. H I 132.
19. Walker 1043.
20. H I 108.
21. H. Evans 41.
22. H I 116.
23. Burford, Bawds 16.
24. Pomeroy 222.
25. Alt. H. Evans 46.
26. Bullough 1 108.
27. AGE.
28. Kiefer 168-9.
29. AGE., 212.
30. AGE.
31. AGE., 212-3.
32. AGE., 214.
33. AGE., 91.
34. AGE., 181.

Bölüm 4: Karanlık Çağlar: Cinselliğin Kurban Edilmesi

1. Fisher 379.
2. İncil. Timothy 2, 11-12.
3. İncil. Korintliler 6, 15-16.
4. Bullough 2, 23.
5. Atasözleri 5, 3-4,
6. Sjöö 69.
7. Bullough 1, 65.
8. Sanger 89.
9. Taylor 35.

Bölüm 5: Ticaret Patlaması: Ortaçağ Avrupasında Fuhuş

1. Alt., Burford, *Bawds* 108.
2. Cleugh 141.
3. H. Evans 53.
4. Gabrieli 204-6.
5. Alt. Burford, *Bawds* 32.
6. Alt. H II 37.
7. Fisher 380.
8. Wade Labarge 37.
9. AGE., 38.
10. Alt. H II 45.
11. Geremek 240.
12. Bullough 1 112.

13. Otis 19.
14. H II 42.
15. Otis 17.
16. Alt. *Bawds* 73.
17. Wade Labarge 201.
18. Alt. Orme 38.
19. Wade Labarge 198.

Bölüm 6: Korkunç Üçlü: Organize Fuhuş, Saray ve Kilise

1. Alt. McCall 190.
2. Alt. H II 37.
3. Alt. H. Evans 38.
4. Alt. Bullough I 114-5.
5. Villon 164.
6. Sanger 95.
7. Taylor 37.
8. Alt. Sanger 158.
9. Alt. McCall 197.
10. Alt. H. Evans 60-1.
11. Geremek 221.
12. H II 50.
13. Sanger 160.
14. Alt. H II 46
15. Otis 61.
16. Orme 38.

Bölüm 7: Saltanat ve Çileler: Rönesans ve Reformasyon Çağlannda Fuhuş

1. Alt. Murphy 100.
2. Bullough 1, 121.
3. H II 75.
4. Alt. Dian Dincin Buchman, *Feed Your Face* 96.
5. Murphy 92-3.
6. Alt. H II 77-82; H. Evans 66-8.
7. H II 89.
8. Murphy 101.
9. Murphy 101.
10. Alt. Dobb 255.
11. L. Stone 411.
12. Kitch 6-7.
13. Alt. H II 38.
14. AGE.
15. Otis 42.
16. Alt. Orme 40.
17. Alt. Otis 43.
18. Orme 41.
19. Otis 96.
20. Alt. H II 63.
21. Alt. Burford, *Bawds* 124.
22. Alt. Orme 40.
23. Orme 39-40.

Bölüm 8: Yapmacık Gözyaşları ve Zoraki Gülümsemeler: 16. ve 17. Yüzyıllarda Fahişelerin Yaşamları

1. Alt. H. Evans 63.
2. Alt. Burford, Bawds 137.
3. AGE.
4. Alt. Salgado 62.
5. Ben Jonson, *Bartholomew Fair*, perde IV sahne III.
6. Alt. Salgado 59.
7. Alt. Burford, *Bawds* 170.
8. Alt. L. Stone 137.
9. Tannahill 309.
10. H II 65.
11. Thomas Dekker, *The Honest Whore Pt I*, perde II sahne 1.
12. Alt. Quaife 84-6.
13. Alt. Salgado 56-7.
14. Alt. Tannahill 313.
15. Alt. L. Stone 109.
16. Alt. Quaife 179.
17. Alt. Quaife 146-7.
18. AGE., 149.
19. AGE., 150-1.
20. AGE., 152.
21. Alt. Fraser 467.
22. Alt. Burford, *Wits* 13.
23. Alt. Fraser 220.
24. AGE., 221.
25. AGE., 220.
26. Alt.. Burford, *Wits* 13-14.

Bölüm 9: Haşmetli Yosmalar: Aristokrasinin Zaferi

1. Alt. Adlard 73-4.
2. Alt. H II 98.
3. Fraser 460.
4. Alt. H II 99.
5. Alt. Latham 69-70.
6. Alt. Greene 95-6.
7. Alt. Fraser 466.
8. Alt. Greene 39.
9. Alt. H II 107-8.
10. AGE.,106.
11. Alt. Fraser 471.
12. AGE., 472.
13. AGE., 481.
14. AGE., 491.
15. AGE., 495.
16. AGE., 493.
17. AGE., 496.
18. Alt.. Wilson 47.
19. AGE., 55.
20. Alt. Latham 187.
21. Alt. H II 110.
22. Alt. Wilson 149.
23. AGE., 232.
24. Wilson 235.
25. Tancock 14.
26. Alt. Rattray Taylor 187.
27. AGE., 190.
28. H II 118.
29. Castelot 300, 307.
30. Alt. H II 129-30.

Bölüm 10: Sefahat Devri: 18. Yüzyılda Avrupa

1. *The Whore* (1782) Alt. Burford, *Wits*. 221
2. Alt. Fraser 470-1
3. Alt. H II 149
4. AGE., 147.
5. Alt. Burford, *Wits* 228
6. AGE., 44.
7. AGE., 45.
8. AGE., 71.
9. Rattray Taylor 188.
10. Alt. H II 151
11. Alt. H. Evans 90
12. Alt. Burford, *Wits* 228
13. L Stone 336.
14. Alt. Burford, *Wits* 106
15. Alt. Abby R. Kleinbaum, 'Women in the Age of Light', Bridenthal 227-8
16. H II 133-4
17. Mitchell 10.
18. Alt. H II 144.
19. Braudel I 434.
20. L. Stone 392.
21. Alt. L. Stone 392
22. Alt. H II 155-6
23. Alt. Burford *Wits* 92, 37
24. Alt. H II 145
25. Alt. Burford, *Wits* 36
26. AGE., 231.
27. AGE., 232.
28. AGE., 32.
29. AGE., 58.
30. Alt. H II 167
31. Harsin 62.
32. H. Evans 99.
33. Alt. Bristow 16
34. AGE., 24.
35. AGE., 26.
36. AGE., 31.
37. Alt. H. Evans 94
38. Alt. Bullough 1 165
39. Bristow 64

Bölüm 11: Eski Dünya, Yeni Dünya: 19. Yüzyılda İki Kıtada Fuhuş

1. Alt. Rosen 66.
2. Alt. H III 135.
3. AGE., 171.
4. Alt. Rude 176.
5. Gouges iii.
6. Alt. H III 15-16.
7. Chesney 404.
8. Alt. H III 166.
9. Chesney 366.
10. Alt. H III 167.

11. AGE., 53-4.
12. Alt. Chesney 364.
13. AGE., 380.
14. Alt. H. Evans 115-6.
15. Alt. Chesney 404.
16. AGE., 383.
17. Wells 57.
18. Alt. H. Evans 113.
19. Mrs. Burrows, 'A Childhood in the Fens', Alt. *Spare Rib Diary 1985*.
20. Alt. Harrison 240.
21. Alt. H III 62-3.
22. AGE., 66.
23. AGE., 60.
24. AGE., 59.
25. Alt. Harsin 52.
26. AGE., 43.
27. AGE., 53.
28. Alt. H. Evans 144.
29. Alt. Harsin 35.
30. AGE., 329.
31. Alt. Bullough 1, 168.
32. R. Evans 109.
33. Gibson 164.
34. AGE., 181.
35. Sanger 550.
36. H II 254.
37. H. Evans 168-9.
38. Murphy 208.
39. Sanger 550-1.
40. Alt. H II 276-7
41. Brown 27.
42. Alt. Rosen 92-3.
43. Alt. H. Evans 154.
44. Sanger 560.
45. AGE., 563-4.
46. Alt. H II 290.
47. AGE., 254-5.
48. Rugoff 338.
49. Alt. H. Evans 163.
50. Alt. Murphy 192.
51. H. Evans 111.
52. Harrison 247.
53. Alt. Bullough 1, 205.
54. Henriques III 184.
55. Alt. Dumas xi.
56. AGE., x.

Bölüm 12: Madonnalar ve Magdalenler: 19. Yüzyılda Fahişe Damgası

1. Alt. Rosen 6.
2. AGE., 5.
3. Alt. Adler 15.
4. Alt. Harrison 244.
5. Alt. Corbin 19-20.
6. Alt. Harrison 228.
7. AGE., 246.
8. 1892'de yaşamış Fransız yazarı, Alt. Adler 100, Harsin 304.
9. Alt. Harsin 304.
10. Zola 12-13.
11. AGE., 470.
12. Alt. H III 185-6.
13. Adler 101-2.
14. Alt. Gibson 138-9.
15. Alt. Rosen 22-3.
16. AGE.,
17. AGE., 162.
18. Alt. Harrison 229-30.
19. Alt. Rosen 154, 156.
20. Alt. Walkowitz 13.
21. Alt. Rosen 157.
22. AGE., 155.
23. AGE., 158-9.
24. Alt. Harrison 241.
25. Alt. Peiss, Snitow'dan 129.
26. AGE.,122-30.
27. Alt. Harrison 246.
28. Alt. Rosen 95.
29. Alt. Harrison 231.
30. AGE., 235.
31. AGE., 26.
32. AGE., 30.
33. AGE., 201.
34. Adler 107.
35. Rosen 105.
36. Alt. H III 189.
37. Alt. Harsin 166-7.
38. Alt. Rosen 107.
39. AGE., 242.

40. Walkowitz 194.
41. Alt. Harrison 246.
42. AGE., 247.
43. AGE., 248-9.

Bölüm 13: 'Rezalet, Rezalet, Korkunç!': İptalcilik ve Sosyal Temizlik Mücadelesi

1. Alt. Wells 65.
2. Gibson 189.
3. Alt. Rugoff 57.
4. Alt. Persall 345.
5. Alt. Wells 69.
6. Alt. Walkowitz 80.
7. AGE., 109.
8. AGE., 203.
9. AGE., 207.
10. AGE., 114.
11. Alt. Bristow 75-6.
12. AGE., 87.
13. AGE., 103.
14. Alt. Ballhatchet 127.
15. Walkowitz 251.
16. Bristow 109.
17. AGE., 113.
18. AGE., 113.
19. Daniel 188.
20. Alt. Rosen 83.
21. Alt. H II 310.
22. Alt. Evans 171.
23. Alt. Rosen 72.
24. Alt. H III 227.
25. Alt. Rosen 74.
26. AGE., 75.
27. AGE., 114.
28. Alt. Pivar 233.
29. Alt. Rosen 63.
30. AGE., 31.
31. Walkowitz 256.
32. Flexner 31-2.
33. AGE., 157.
34. R. Evans 121.
35. Alt. Walkowitz 256.

Bölüm 14: Özgür bir Toplumda Fuhuş: 20. Yüzyıl

1. Alt. Millett 85, 93, 94.
2. Alt. Bland, Cartledge'de 16.
3. Alt. Murphy 228.
4. H. Evans 201.
5. Alt. Murphy 218.
6. Bullough 1, 198.
7. Blumenfeld 187.
8. Alt. H III 278.
9. AGE., 279.
10. Alt. Nestle; Del&Al'da 244.
11. Simone Berteaut, *Piaf* Harmond sworth, 1984, 193.
12. Alt. Francis Wheen, *The Sixties*, Londra 1982, 93.
13. AGE.
14. AGE.
15. Alt. Jaget 122.
16. Evans 213.
17. ECP.
18. Sion 83.
19. ECP, Jaget'te 21.
20. AGE., 24.
21. Lopez-Jones, Del & Al'de 274.
22. McLeod 101.
23. Alt. Diana 87.
24. Alexander, Del & Al'de 202.
25. Alt. Cohen 174.
26. Alt. Millett 85, 93, 94.
27. Alexander, Del & Al'de 195.
28. Alt. Jaget 172.
29. AGE., 173.
30. H Evans, 218.
31. Del & Al 298.
32. Alt. *The Listener*, 26. Nisan 1990.
33. ECP, Network, June 1984.
34. Cohen 147-8.

Bölüm 15: Tehlike Altındaki Kadınlar: Fuhuşun Bugünü

1. Alt. Jaget 118.
2. McLeod 45.
3. Alt. Roberts 175.
4. Alt. Jaget 156-7.
5. ECP, Jaget'te 22-3.
6. AGE., 23.
7. McLeod 49.
8. Alt. McLeod 50.
9. Del & Al 195-6.
10. Bel 85.
11. AGE.,133.
12. AGE., 214.
13. USPROS, Del & Al'de 284-5.
14. Bell 85.
15. Alt. Caputi 93.
16. AGE., 33.
17. AGE 94.
18. Sarah Wynter, 'Whisper' News no: 3, 11.
19. AGE.
20. Ward Jouve 174.
21. Bell 130.
22. Alt. Roberts 143-4.
23. Alt. Roberts 145-6.
24. Del & Al 150.
25. Diana 34.
26. Alt. H. Evans 230.
27. Alt. McLeod 8.
28. Alexander, Del & Al'de 190.
29. Alt. H III 302.
30. Alt. Jaget 66-67.
31. AGE., 75-6.
32. AGE., 66.
33. Alt. Roberts 171.
34. Alt. Millett 75-6.
35. Alt. H. Evans 224.
36. Rosen 171.
37. Alt. McLeod 5-6.
38. Alt. Roberts 226.
39. Bell 126.
40. Perkins and Bennett 12.
41. CORP in Bell 217.
42. Alexander in Del & Al.
43. Winick & Kinsie 53.
44. AGE., 72.
45. Bell 124.
46. The Guardian, 17 February 1986.
47. Alt. Roberts 220.
48. Diana 34.
49. Alt. Jaget 86.
50. Alt. Roberts 220.
51. Alt. Jaget 105-6.
52. Del & Al 51-2.
53. Alt. Perkins 127-8.
54. Alt. McLeod 71.
55. Alt. Perkins 77-78.
56. Alt. Jaget 105-6.
57. Alt. Roberts 220.

Bölüm 16: Damgalanmaktan Kurtulmak: Günümüz Fahişeleri ve Bir Hareketin Doğuşu

1. Alt. Jaget 117.
2. Diana 43.
3. AGE., 68.
4. Alt. Diana 120.
5. Winick & Kinsie 47-8.
6. Alt. Roberts 129, 148.
7. Cohen 170.
8. Alt. Winick & Kinsie 62.
9. Alt. Roberts 147.
10. AGE., 171-2.
11. Alt. Millett 35.
12. Leah Landis, Del & Al'de 151.
13. Carter, Del & Al'de 162-5.
14. Jaget 30.
15. Winick & Kinsie 58.
16. AGE., 37.
17. Diana 80.
18. Alexander, Del & Al'de 202.
19. USPROS, Del & Al'de 282.
20. Lockett, Del & Al'de 158.
21. *Time Out* 8-15 February 1989.
22. *Time Out* 20-27 June 1990.
23. St. James, Bell'de 84.
24. Alexander, Del & Al'de 249.

25. St. James, Bell'de 84.
26. Alt. Roberts 147-8.
27. AGE., 226.
28. Alt. Diana 128-9.
29. Millett 14.
30. AGE., 17.
31. AGE., 18.
32. AGE., 17.
33. Alt. Rhodes & McNeill'de Jeffreys'den: 60.
34. Jeffreys 61.
35. AGE., 66.
36. AGE., 68.
37. AGE., 69.
38. St. James, Jaget'te 197-8.
39. AGE., 199.
40. COYOTE, Del & Al'de 291.
41. Jaget 41.
42. AGE., 45-6.
43. Alt. Jaget 52-3.
44. James in Holland 187.
45. AGE., 190.
46. AGE., 192.
47. Gibson 280.
48. Alt. Gibson 232.
49. Del & Al 298.
50. AGE., 302.
51. AGE., 317.

Sonsöz: Yasal Düzenlemeler: İleriye Doğru

1. Del & Al 272.
2. MacLeod 103-4.

Kaynakça

Bu kaynakçada, metinde alıntı yapılan ya da araştırma esnasında çoklukla kullanılan eserler yer almaktadır.

Acton, *William: Prostitution, Considered in its Moral, Social and Sanitary Aspects*, Londra 1857.

Adlard, John (ed.): *The Debt to Pleasure*, Londra 1974.

Adler, Laure: *La Vie quotidienne dans les maisons closes 1830-1930*, Paris 1990.

Anderson, Perry: *Passages from Antiquity to Feudalism*, Londra 1974.

– *Lineages of the Absolutist State*, Londra 1974.

Aron, J-P.: *Misérable et glorieuse: la femme du XIX siècle*, Paris 1980.

Atkins, John: *Sex in Literature*, 3 cilt, Londra 1970-78.

Ballhatchet, Kenneth: *Race, Sex and Class under the Raj: Imperial Attitudes and Policies and their Critics 1793-1905*, Londra 1980.

Balsdon, J.V.P.D.: *Life and Leisure in Ancient Rome*. Londra 1969.

– *Roman Women, their History and Habits*, Londra 1974.

Beauvoir, Simone de: *The Second Sex*, Harmondsworth 1972.

Bell, Laurie (ed.): *Good Girls/Bad Girls: Sex Trade Workers and Feminists Face to Face*, Toronto 1987.

Bellocq. E. J.: *Storyville Portraits: Photographs from the New Orleans RedLight District circa 1912*, New York 1970.

Bloch, Iwan: *A History of English Sexual Morals*, Londra 1936.

Blumenfeld, Simon: *Jew Boy*, Londra 1935.

Brassai (Gyula Helasz): *The Secret Paris of the 1930s*, New York 1976.

Braudel. Fernand: *Capitalism and Material Life 1400-1800*, 3 cilt, Londra 1973.

Bridenthal, Renate, and Koontz, Claudia (ed.ler): *Becoming Visible: Women in European History*, Boston 1977.

Briffault, Robert: *The Mothers*. 3 cilt, Londra 1927.

Bristow, Edward J.: *Vice and Vigilance: Purity Movements in Britain since 1700*, Londra 1977.

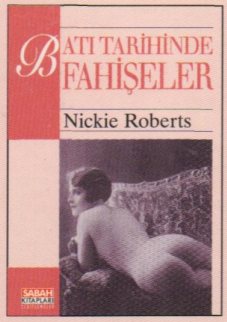
Brown, Wilmette: *Black Women and the Peace Movement*, Londra 1983.

Bullough, Vern L. And Bonnie: *The History of Prostitution*, New York 1968.
– *Sin, Sickness and Sanity*, New York 1977.
Buonaventura, Wendy: *Belly Dancing: The Serpent and the Sphinx*, Londra 1976.
Burford, E. J.: *Bawds and Lodgings: A History of the Bankside Brothels c. 100-1975*, Londra 1976.
– *The Orrible Synne: A Look at London Lechery from Roman to Cromwellian Times*, Londra 1973.
– *Wits,Wenchers and Wantons: London's Low-Life: Covent Garden in the 18th Century*, Londra 1986.
Caputi, Jane: *The Age of Sex Crime*, Londra 1988.
Cartledge, Sue, and Ryan, Joanna: *Sex and Love*, Londra 1984.
Castelot, André: *Madame du Barry*, Paris 1989.
Chesney, Kellow: T*he Victorian Underworld*, Harmondsworth 1970.
Chester, Lewis, Leitch, David and Simpson, Colin: *The Cleveland Street Affair*, Londra 1976.
Cleland, John: *Fanny Hill, Memoirs of a Lady of Pleasure*, Londra 1784/1989.
Cleugh, James: *Love Locked Out*, Londra 1970.
Cohen, Bernard: *Deviant Street Networks*, Lexington 1980.
Coontz, Stephanie, and Henderson, Peta (ed.ler.): *Women's Work, Men's Property: Origins of Genderand Class*. Londra 1986.
Corbin, Alain: *Les Filles de noce: misère sexuelle et prostitution*, Paris 1978.
Cordelier, Jeanne: *The Life*, Londra 1978.
Daniel, Mark: *Jack the Ripper*, Harmondsworth 1988.
Defoe, Daniel: *Moll Flanders*, Londra 1722/Harmondsworth 1978, ed. Juliet Mitchell.
– *Roxana*. Londra 1724/Harmondsworth 1982.
Delacoste, Frédérique, and Alexander, Priscilla (ed.ler.): *Sex Work: Writings by Women in the Sex Industry*, San Francisco 1987.
Diana, Lewis: *The Prostitute and her Client*, Springfield 1985.
Dobb, Maurice: *Studies in the Development of Capitalism*, Londra 1946.
Dover, K. J.: *Greek Homosexuality*, Londra 1963.
Dumas (fils), Alexandre: *La Dame aux camélias*, Paris 1848/Oxford 1986.
El Saadawi, *Nawal: The Hidden Face of Eve: Women in the Arab World* Londra 1980.
Elton, J. R.: *Reformation Europe*, Londra 1963.
English Collective of Prostitutes: *A-Z for Working Girls-A Guide to the Rules of the Game*, Londra (tarih yok)
Enloe, Cynthia: *does Khaki Become You? The Militarisation of Women's Lives*, Londra 1988.
Evans, Hilary: *Harlots, Whores and Hookers*, New York 1979.
Evans. Richard J.: 'Prostitution State and Society in Imperial Germany', *Past and Present* no. 70, 1976.
Feminist Review (ed.): *Sexuality: A Reader*, Londra 1987.
Finnegan, Frances: *Poverty and Prostitution, A Study of Victorian Prostitutes in York*, Cambridge 1979.
Fisher, Elizabeth: W*oman's Creation: Sexual Evolution and the Shaping of Society*, Londra 1980.
Flexner, Abraham: *Prostitution in Europe*, New York 1917.
Foucault, Michel: *The History of Sexuality, Vol. 1: An Introduction*, Londra 1979.
Frank, Viktor: *The Failure of the Sexual Revolution*, Londra 1974.

Fraser, Antonia: *The Weaker Vessel*, Londra 1984.
Friedrich, Paul: *The Meaning of Aphrodite*, Chicago 1978.
Gabrieli, Francesco: *Arab Historians of the Crusades*, Londra 1984.
Geremek, Bronislaw: *The Margins of Society in Late Medieval Paris*, Cambridge 1987.
Gibson, Ian: *The English Vice: Beating, Sex and Shame in Victorian England and After*, Londra 1978.
Gibson, Mary: *Prostitution and the State in Italy 1860-1915*, New Brunswick 1986.
Gouges, Olympe de: *The Rights of Woman*, Paris 1791/Londra 1989.
Graves, Robert: *The Greek Myths*, 2 cilt, Harmondsworth 1955.
Greene, Graham: *Lord Rochester's Monkey*, Londra 1974.
Grigson,Geoffrey: *The Goddess of Love*, London 1976.
Harman, Chris: *The Fire Last Time: 1968 and After*, Londra 1988.
Harrison, Fraser: *The Dark Angel: Aspects of Victorian Sexuality*, Londra 1977.
Harsin, Jill: *Policing Prostituion in 19th Century Paris*, Princeton 1985.
Henriques, Fernando: *Prostitution and Society*, 3 cilt, Londra 1962-8.
Hill, Christopher: *Reformation to Industrial Revolution*, Londra 1967.
Hobsbawm, E. J.: *The Age of Revolution*, Londra 1962.
– *The Age of Capital* Londra 1975.
– *The Age of Empire*, Londra 1987.
Holland Joy (ed.): *Feminist Action no 1*, Londra 1984.
Jaget, Claude: *Prostitutes - Our Lives*, Bristol 1980.
Keifer, Otto: *Sexual Life in Ancient Rome*, Londra 1934.
Kitch. M. J.: (ed.): *Capitalism and the Reformation*, Londra 1967.
Lannoy, Richard, and Baines, Harry: *The Eye of Love in The Temple Sculpture of India*, Londra 1976.
Latham, Robert: (ed.) *The Illustrated Pepys*, Londra 1979.
Lerner, Gerder: *The Creation of Patriarchy*, Oxford 1986.
Lewis, Oscar: *La Vida*, Londra 1967.
Licht, Hans: *Sexual Life in Ancient Greece*, Londra 1932.
McCall; Andrew: *The Medieval Underworld*, Londra 1977.
McLeod, Eileen: *Women Working: Prostitution Now*, Londra 1982.
Manniche, Lise: *Sexual Life in Ancient Egypt*, Londra 1987.
Marcus, Steven: *The Other Victorians*, Londra 1966.
Masson, Georgina: *Courtesans of the Italian Renaissance*, Londra 1975.
Mayhew, Henry: *London Labour and the London Poor, Vol. 4: Those Who Will Not Work*, Londra 1862.
Mernissi, Fatima: *Beyond the Veil*, Londra 1985.
Millett, Kate: *The Postitution Papers*, St. Albans 1975.
Mooers, Colin: *The Making of Bourgeois Europe*, Londra 1991.
Morewedge, Rosemary T.: *The Role of Women in the Middle Ages*, Albany 1975.
Morgan, Robin: *Sisterhood is Global*, Londra 1984.
Murphy, Emmett: *Great Bordellos of the World*, Londra 1983.
Nestle, Joan: *A Restricted Country*, Ithaca 1987.
Neumann, Erich: *The Great Mother. An Analysis of the Archetype*, Londra 1955.
O'Faolain, Julia, and Martino, Lauro: *Not in God's Image*, Londra 1973.
Orme, Nicholas: 'The Reformation and the Red Light', *History Today*, Mart 1987.
Otis, Leah Lydia: *Prostitution in Medieval Society*, Chicago 1985.
Pearsall, Ronald: *The Worm in the Bud: The World of Victorian Sexuality*, Harmond-

sworth 1971.
Pearson, Michael: *The Age of Consent: Victorian Prostitution and its Enemies*, Newton Abbott 1972.
Peradotto, John, and Sullivan, J. P. (ed.ler.): *Women in the Ancient World*, Albany 1984.
Perkins, Roberta, and Bennett, Garry (ed.ler.): *Being a Prostitute*, Sydney 1985.
Pivad. David: *Purity Crusade: Sexual Morality and Social Control, 1869-1900*, Westport 1973.
Pomeroy, Sarah B: *Goddesses, Whores, Wives and Slaves: Women in Classical Antiquity*, New York 1975.
Prévost, 1'Abbé: *Manon Lescaut*, Paris 1731/ Harmondsworth 1949, ed. L. W. Tancock.
Quaife, G. R.: *Wanton Wenches and Wayward Wives*, Londra 1979.
Rattray Taylor, G: *Sex in History*, Londra 1953.
Reed, Evelyn: *Women's Evolution*, New York 1979.
Rhodes, Dusty, and McNeill, Sandra (ed.ler.): *Women Against Violence Against Women*, Londra 1985.
Roberts, Nickie: *The Front Line Women in the Sex Indrustry Speak*, Londra 1986.
Rosen, Ruth: *The Lost Sisterhood: Prostitution in America 1900-18*, Baltimore 1982.
Rossiaud, Jacques: *Medieval Prostitution*, Oxford 1988.
Rudé, George: *The Crowd in the French Revolution*, Oxford 1959.
– *Revolutionary Europe 1783-1815*, Londra 1964.
Rugoff, Milton: *Purity and Passion: Sexuality in Victorian America*, Londra 1972.
Ryan, Michael: *Prostitution in London, with a comparative view of that in Paris, New York etc*, Londra 1839.
Salgado, Gamini: *The Elizabethan Underworld*, Londra 1984.
Sandford, Jeremy: *Prostitutes: Portraits of People in the Sexploitation Business*, Londra 1975.
Sanger, William: *A History of Prostitution*, New York 1859.
Shuttle, Penelope, and Redgrove, Peter: *The Wise Wound: Menstruation and Everywoman*, Londra 1978.
Sion Abraham A.: *Prostitution and the Law*, Londra 1978.
Sjöö, Monica, and Mor, Barbara: *The Ancient Religion of the Great Cosmic Mother of All*, Trondheim, Norway 1981.
– *The Great Cosmic Mother: Rediscovering the Religion of the Earth*, San Francisco 1987.
Smart, Carol and Barry (ed.ler.): *Women, Sexuality and Social Control*, Londra 1978.
Smith, Bradley: *The American Way of Sex: an Informal Illustrated History*, New York 1978.
Snitow, Ann: *et al.* (ed.ler.): *Desire: The Politics of Sexuality*, Londra 1984.
Stafford, Ann: *The Age of Consent*, Londra 1964.
Stone, Lawrence: *The Family, Sex and Marriage in England 1500-1800*, Londra 1977.
Stone Merlin: *The Paradise Papers*, Londra 1976.
Stuard, Susan Mosker (ed.) *Women in Medieval Society*, Philadelphia 1976.
Tannahill, Reay: *Sex in History*, Londra 1979.
Thompson, E. P.: *The Making of the English Working Class*, Londra 1963.
Thomson, George: *Aeschylus and Athens*, Londra 1941.
Trudgill, Eric: *Madonnas and Magdalens: The Origins and Development of Victorian Sexual Attitudes*, Londra 1976.

Unwin, J. D.: *Sex and Culture*, Oxford 1934.
Vicinus, Martha (ed.): *A Widening Sphere: The Changing Roles of Victorian Women*, Bloomington 1977.
– *Suffer and Be Still*, Bloomington 1977.
Villon, François: *The Legacy, the Testament and Other Poems, çev:* Peter Dale, Londra 1973.
Wade; Labarge, Margaret: *Women in Medieval Life,* Londra 1986.
Walker, Barbara G.: *The Women's Encyclopaedia of Myths and Secrets*, San Francisco 1983.
Walkowitz, Judith R.: *Prostitution and Victorian Society: Women, Class and the State,* Cambridge 1980.
– 'Male Vice and Female Virtue; Feminism and the Politics of Prostitution in 19th-Century Britain,' in Snitow.
Ward Jouve, Nicole: *'The Streetcleaner': The Yorkshire Ripper Case on Trial*, Londra 1986.
Weideger, Paula: *History's Mistress*, Harmondsworth 1986.
Wells, Jess: *A Herstory of Prostitution in Western Europe*,
Berkeley 1982.
Williams, E. N.: *The Ancien Régime in Europe*, Londra 1970.
Wilson, John Harold: *Nell Gwynn, Royal Mistress*, Londra 1952.
Winick Charles, and Kinsie, Paul M.: *The Lively Commerce: Prostitution in the US*, Chicago 1971.
Wiskemann, Elizabeth: *Europe of the Dictators*, Londra 1966
Zola, Emile: *Nana*, Paris 1880/ Harmondsworth 1972.

Batı Tarihinde Fahişeler, kendisi de bu hayatı yakından tanıyan Nickie Roberts'ın, tarih boyunca tüm kötülüklerin anası olarak damgalanan 'pişmanlık duymayan' fahişeyi, şaşırtıcı derinlikte araştırarak, canlı ve meydan okuyucu bir üslupla kaleme aldığı -bir anlamda- savunmasıdır.

Roberts, Antik Roma ve Yunan'ın, Mısır'ın üst sınıf tapınak fahişelerinden 20. yy.'ın fahişe hareketlerine kadar, sokak kadınlarının öyküsünü, genelev yaşamından renkli ayrıntılarla zenginleştirerek anlatıyor. Toplumun fahişelere karşı davranış biçimini belirleyen ve yüzyıllardır süren ikiyüzlülüğünü çok açık ve adeta 'lanetleyici' ölçülerde sergiliyor.

Yazar, eğer fahişelik dünyanın en eski mesleği ise, onun hakkında yazan erkeklerin de en eski ikinci mesleği oluşturduklarını düşünüyor. Kitap, güçlü polemik yaratıcı yönü ile konunun 'erkek' uzmanlarından, feministlere kadar değişik kesimlerden insanların ilgisini çekecek birinci sınıf bir araştırma olma özelliğiyle dikkat çekiyor. Belki de düşünmek, hatta bildiğimiz halde dile getirmek istemediklerimizi kelimelere dökerek, bize, yüzyılların tartışma konusunda madalyonun öteki yüzünü gösteriyor.

Öte yandan, Roberts'ın sarsıcı gözlem, anlatım ve yorumlarıyla yoğrulan farklı bakış noktasının, ülkemizde de son zamanlarda çok çeşitli yönleriyle ele alınmaya başlanan bu olguya yeni bir değerlendirme getirebileceğini gözardı etmemek gerekiyor.

ISBN 975-579-043-8
9 789755 790435